ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1
MARDI
1er SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.983 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 14.983

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՑԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

« L'HISTOIRE » ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆԸ, ԹՐՔԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏ ՄԸ ԵՒ ՄԱՐՔ ՓԵՐՈ

—o—

Լ'Հիսթուար ամսաթերթը, իր վերջին (37, Սեպտեմբեր) թիւին մէջ լոյս ընծայած է Թրքական տեսակէտ մը Հայերու ջարդերուն մասին, ի պատասխան նոյն թերթին մէջ լոյս տեսած Մարք Ֆերոյի մէկ ակնարկին: Թուրքը – Օսման Քիւպար – չատ ցաւալի կը գտնէ, որ «Մարք Ֆերոյի կշիռով մտաւորական մը լուրջ պարբերականի մը մէջ՝ ինչպէս Լ'Հիսթուար, կը գրէ որ՝ «Թուրքերը քաղեցին աւելի քան մէկ միլիոն Հայերու անհետացումը» եւ թէ «1915–ին Թալաթ կը կարծէ որ փաճուրականութեան եբազը մարմին պիտի առնէ, թէ տափաստաններու կայսրութիւնը պիտի վերածնի եւ թէ այդ ճամբուն վրայ միակ խոչընդոտին – Հայերուն – անհետացումը, միայն կազմակերպութեան հարց մըն է»: Ահաւասիկ հաստատումներ, որոնք պատմական լուրջ ոչ մէկ հիմ ունին»:

Ու Թուրքը կը բերէ իր «փաստերը» նախ ինչ կը վերաբերի մէկ միլիոն Հայերու անհետացման «առասպել»ին, ու այս առընչութեամբ, կը մխրճուի թուաբանական հաշիւներու մէջ, յանգելու համար սա բացատրութեան.

«Կարելի է, չուրջ 650 հազար հաշուել իսկապէս տեղահանուած Հայերու թիւը, 150–էն 200 հազար մեռան, ոչ միայն ՋԱՐԴԻ հետեւանքով, այլեւ սովի եւ համաճարակի...»:

Օսման Քիւպար, ուրիշ բաներ ալ կը յիշէ եւ կ'ընդունի նոյնիսկ թէ տեղահանութեանց առեն, բազմաթիւ անմեղներ մեռան ու կ'ըսէ թէ յանցաւորներն ալ դատուեցան ու մահուան դատապար – տուեցաւ փախստական երբեակը՝ Թալաթ – Ճէմալ – Էնվէր: Առնք սպաննուեցան, կ'ըսէ Հայերու կողմէ: Մէա – fուլվիաներն ալ արտասանուեր են ար – դէն, վրէժները լ ո ւ ծ ո ւ ե ր են, ուրեմն Քիւպարի համար հարցը փակուած է, բայց, կ'եզրակացնէ – «որոշ Հայեր կ'ուզեն որ ժառանգական յանցապարտութեան մասին խօսուի: Այդ է, զոր կը մերժեն քաղաքացիները Թուրքական Հանրապետութեան, հիմնուած Հայաստանի ջարդերէն ութ տարի յետոյ: Ժառանգական յանցապարտութեան այս իմաստն է, զոր կը մերժեն, այդ դէպ – քերէն յետոյ ծնած Թուրքերը»:

Պէտք է գոնէ արդար ըլլալ եւ ընդունիլ, որ անդամի մը համար, կ'ընդունուի որ ջարդ եղած է...:

Մարք Ֆերօ, նոյն էջին վրայ, կը պատասխանէ անշուշտ Թրքական այս տեսակէտին ու կը սկսի սպէս. – «Օսման Քիւպարի դրութիւնը զարմանալի է: Մի ժամանակ վէճ մը կը բանայ ու կը դոցէ: Կարելի չէ այսպէս թիւեր չարել, զորս կարելի չէ ստուգել: Ցիշենք սակայն, Թէ Մեծ Պատերազմի սկիզբէն, Թէ Գերմանացիք, այն առեն Թուրքերու դաշնակից եւ Թէ ի մօտոյ յաղթական՝ Անգլիացիք կ'ոգեկոչեն այդ ջարդին հսկայ ծաւալը, որ, կարդ մը զնահատումներու համաձայն մէկ միլիոն երեք հարիւր հազարը կ'անցնի»: Ու Ֆերօ կը խօսի հետեւեալ մը մասին, որ ոչ Թուրք է, ոչ ալ Հայ՝ Իվ Թերնոն եւ կը հրաւիրէ որ կարդացուի անոր դիրքը: Բայց կ'ըսէ Ֆերօ, իրաւացի կերպով, 1915–էն առաջ ալ Հայերու ջարդ եղած է եւ այն առեն, կարելի չէ «արդարացնել» Թուրքերու յարձակումով մը: Ֆերօ համաձայն ըլլալով հանդերձ Քիւպարի հետ, որ պէտք է դատապարտել «ժառանգական յանցապարտութեան» սկզբունքը, կը գտնէ սա – կայն նախապայման մը՝ «ընդունելէ ետք այդ ոճիրները, 1919–ին յաղթական դաշնակիցներու ճնշումին տակ, թրքական իշխանութիւնները երբեք պաշտօնապէս ցաւ չյայտնեցին հայկ. իշխանութեանց (կարեւոր չէ թէ որոնք են), նոյնիսկ եթէ միայն մէկ զոհ եղած ըլլար 1915–ին»: Ու կ'եզրակացնէ. –

«Միայն մէկ քուլիա մը զոհերու շա – ռաւիղներուն կրնայ օգնել հաշտութեան մը, ինչպէս Գերմանիա եւ Իսրայէլ: Արդ, կարդալով Օսման Քիւպար, կը թուի թէ ալ աւելի հեռու ենք, ևան 60 տարի առաջ, նման ճանաչումէ մը, կ'ուզեմ ըսել բացայայտ կերպով ուղղուած Հայե – րուն»:

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՕԳՈՍ· 24 – 27)

ԱՐԱՐԱՏ՝ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Օգոստոս 26–ին, իր դաշտին վրայ, Արարատ յաղթեց Դոնի Ռոստովի ԲՍԱ–ի 0–ի դէմ չորս կէտով: Սկիզբին իսկ ե – րեւանցիները յաղթելու կամք ցոյց տը – ւած են եւ հաւանական է, որ իրենց ոչ – նախանձելի դիրքն է, 44–րդ ախոյեան – թեան դասաւորման մէջ, որ մղող ուժ եղած է: Դաշտի տէրերը միշտ չարժման մէջ եղած են եւ գեղեցիկ ու գերդաշնակ խաղ ցուցաբերած: Առաջին կէսը նչա – նակած է, ուժերորդ վայրկեանին իսկ, մինչ հակառակորդին բերդապահը ետ կը մղէր Համլէթ Մխիթարեանի վտանգա – ւոր փոխանցումը, Ցովհաննէս Կիրակոս – եան գեղեցիկ հարուածով մը: Երկրորդ կիսախաղին (48–րդ վայրկեանին) հա – կառակորդները իրենց բերդին առջեւ զգեստած են Անդրանիկ Թաչատրեանը, Ցովհաննիսեան իրագործած է 11 մեթրի փեներալթին: Զորս վայրկեան յետոյ ալ, Կիրակոսեան կրկին աչքի կը զարնէր, նչանակելով 3–րդ կէտը: 61–րդ վայր – կեանին ալ, Ալեքսանդր Քերոբեան ցու – ցադրելով գնդակին տիրանալու վարպետ խաղարկութիւն, ուղղակի դիմացի դի – ծէն, յաջողած է գնդակը ղրկել ԲՍԱ–ի բերդը եւ արձանագրել 4–րդ կէտը:

Դասաւորման գլուխ է միշտ կիեւի Դինամօն, 42 կէտով, առանց պարտու – թեան: Իրեն կը յաջորդէ Սպարտակ՝ 38 կէտ: Արարատ կը գրաւէ 16–րդ տեղը:

×

Բ. ԼԻԿԱ

Ֆութպոլի խորհրդային ախոյեան – թեան Բ. դասակարգի 1 – 8–րդ տեղերը գրաւած ակումբները, ներկայիս կը մաս – նակցին մրցումներու երկրորդ շրջա – նին:

Մրցումներու առաջին դիրքը գրաւող կոտայքի «Աբովեան»ը, երկու հանդի – պումներով ալ յաղթական ելած է, պար – տութեան մատնելով Հոկտեմբերեանի «Սպարտակ»ը 41 – 0) եւ Սոխումի «Դինամօ»ն (3 – 0): Կոտայք այժմ ունի 51 կէտ, իրեն կը հետեւի 47 կէտով՝ Լոկոմոտիւը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՏԱԳՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

Պելվիւի շրջանը «Ցառաջ» ծախու է Փլաս տէ Ֆէրի լրագրավաճառէն զատ, նաեւ՝ 391 ռիւ տէ Փռէնէ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ՝

ՆԱԽԱԳԱՀՆ ԱՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ՄԵՌԱԾ

ՈՒՐԻՇ ՁՈՀԵՐ ԱԼ

Կիրակի կէսօրէ ետք է, որ ռումբ մը պայթած է նախարարապետ Պահոնարի զրասենեակին մէջն իսկ, ուր նիստ մը գումարած էր Պաշտպանութեան գերա – գոյն խորհուրդը: Ներկայ էր նաեւ Հան – րապետութեան նորընտիր Նախագահը՝ Ֆրանսուա Ալի Ռամայի: Ընթացիկ ժո – ղով մը, որ սակայն ողբերգական բնոյթ պիտի ստանար մէկ վայրկեանէն միւսը: Տեղական ժամով 15–ին է (11·30 ժ. Ք. Թ.), որ ժողովը կը սկսէր եւ քիչ ետք զօրաւոր պայթում մը, որու պիտի ականատեսը էր հրդեհ մը, լրատուամիջոց մը կը տեղեկէր ամէն կողմ: Բաւական ուշ է, որ Թհրանի ճայնափիւռը արձագանգէ լը հանդիսանար ահաբեկչական արար – քին եւ կը յայտնէր Թէ 15 վիրաւոր կար, որոնց մէջ՝ Նախագահն ու Նախարա – պետը: Ձէր ճշդուեր Թէ ի՞նչ վիճա – կի մէջ են, բայց Երկուշաբթի վաղ առա – ւտեան կը հաղորդուէր Թէ երկուքն ալ ետած են եւ Թէ լրենց մարմինները այն տարիճանի այրած էին, որ առամնաշա – րին է միայն, որ կարելի եղած է ինքնու – թիւնը ճշդել:

Ցունիս 28–ի եղեռնափորձէն ետք, այս երկրորդը կը վախով Թէ որքան ալ խիստ ու դաժան ըլլայ հալածանքը, ընդդիմու – թիւնը տեղի չի տար: Նախորդը, որ տեղի կ'ունենար նախկին նախագահ Պանի Մարի պաշտօնազրկումէն վեց օր ետք, պատճառ եղած էր 74 հոգիի մահուան եւ մեռեալներուն մէջն էին՝ Այաթոլա Պէհէշթի, Այաթոլա Մոնթազերի, չորս նախարար եւ չուրջ քսան երեւելիներ: Ներկայ Նախագահը՝ Ռամայի, որ կը մասնակցէր այդ ժողովին, ողջ – առողջ դուրս ելած էր, մինչ Մեճլիսի (Խորհըր – դարան) նախագահը տասը վայրկեան ա – ռաջ մեկնած էր: Այն առեն արդէն, կ'ըսուէր Թէ Խոմէյնիի վարչակարգը պիտացուած է, ինչ որ կանխահաս գնա – հատանք մըն էր, քանի որ այսօր կը երկնուի նոյն բանաձեւը՝ իսլամական վարչակարգը՝ գլխատուած: Խոմէյնիի համար «այս զոհերը» անհրաժեշտ են եւ զոհուելու համար է, որ «փոխ տրուած» են Աստուծոյ կողմէ: Այդ պատճառով է, որ Խոմէյնիի մատնութեան կը հրաւիրէր ժողովուրդը՝ «պէտք է հակողութիւն ցատարէք ձեր դրացիներուն վրայ եւ ներսէն կասկածելի բան նչմարէք»: Ամէն պարագայի մէջ, նախորդն ալ, այս անգն ալ «ամերիկացի վարձկաններու վերջին ճիպերն են» կ'ըսէ Թեհրան:

—×—

ՀՐԱՅՐ ԽԱՀԱԹԵԱՆ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

Երկուշաբթի առաւօտ, Ինքէրնէշընըլ Հերլտ Թրիպիւն կը հաղորդէր Թէ ըստ իրանեան ճայնափիւռին հակայեղափո – խականները յարձակած են օրէնսգէտ՝ Մալումիի բնակարանը, բայց ետ մղուած են Քիւնապահներուն կողմէ: Ցարձա – կում մը կատարուած է նաեւ, կառքէ մը Տրացանակիրներու կողմէ հայ երեսփո – խան Հրայր Խալաթեանի բնակարանին վրայ, վիրաւորելով Խալաթեանը եւ Հինգ այցելուներ:

ՊՇՏԻ ՆՇՈՒՄՆԵՐԸ

ՄԵՐ ՆՑՈՂՆԵՐԸ

— Ա՛յ, ինչ ասեմ, ինչ չասեմ, ախպե՛ր, ինչ ասեմ, ինչ չասեմ, ինչ ասեմ, ինչ չասեմ, ինչ ասեմ, ինչ չասեմ

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՊԱՏՄՎԱԾՔ ՎԱՂՑԻՑ

ՎԱՀԱՀՈՂ ՈՒՄ

Սասո մհկ կհկ կոհա՝ մը կհկ ամհակ։ Հասմ մհկ կոհա կհցած՝ ևս կհկ ամհակ։ Հասմ մհկ կոհա կհցած՝ ևս կհկ ամհակ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Թամար Գամպէրեան, Տէր եւ Տիկին Տօնիկ Գամպէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Գամպէրեան խնչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպատկով, փոխան ծաղկեպսակի, նուէրներով, անձամբ, ղբրաւոր, հեռագրով, հեռաձայնով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ամուսնոյն, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՄՊԷՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միու – թեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19–ին, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9–րդ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ ։

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները ։

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԱՆԹԱՆՕԹ ՁԻՆՈՒՈՐԻՆ

Ֆրանսահայ նախկին Ռազմիկներու, կամաւորներու եւ դիմադրականներու ընկերակցութիւնը հրաւիրուած է Ան – ծանօթ Զինուորի բոցը արծարծելու յառաջիկայ Սեպտեմբեր 4–ին, ժամը 18–ին, ժամադրավայր Աւ. ոը Ֆրիէշլանտի ծանօթ հարթաւետինը։

Բոլոր Հայերը կը հրաւիրուին խուռներամ մասնակցիլ ինչպէս վերջին Ապրիլ 24–ին առթիւ։

Արդարութեան ու ազատութեանց համար զոհուած մեր երիտասարդներու նուիրական յիշատակի ոգեկոչումը փա – րիզի սրտին, մեծարանքի այս բարձր տեղիքը, համաժողովրդական չերմե – ռանդ աւանդութիւն պէտք է դառնայ, յաչս աշխարհին հռչակելով Հայութեան անխախտ հաւատարմութիւնը իր հերոս զաւակներուն անմեռ իտէալին, պատե – րազմի դաշտէն վերջ, խաղաղութեան մէջ ալ։

×

Ընկերակցութիւնս ձեռնարկած է փը – րանոցական բանակին զինուորագրեալ կամ պատերազմներուն զոհուած բոլոր Հա – յերու ստատիւտի պատրաստութեան ։ Անոնցմէ վերապրող մեր ազգակիցներէն կամ պարագաներէն կը խնդրենք ընկե – րակցութեանս հաղորդել անուն ու մա – կանունները, եթէ կարելի է ծննդեան վայրի յիշատակութեամբ, այս վիճա – կագրութեան մաս կազմող իրենց հարա – զատ կամ ծանօթ ազգակիցներու։

Հասցէ՝ –

— K. BAKERDJIAN;
32, Rue de Trévise - 75009 Paris
— TZ. ASSDOURIAN;
18, Rue Clavel - 75019 Paris
— S. ALTOUNIAN;
220, Av. Charles Kaddouz-13012 Marseille
—M. KEHIAYAN;
124, Ave. Henri Barbusse - 92140 Clamart

ԼԻՈՆԻ

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերը ուրախութեամբ կը յիշեցնեն Ֆրանսացի եւ օտարազգի ազգային – րուն, մօտալուտ վերաբացումը Հայկ։ Օճախին, այն հայ օրիորդներուն համար՝ որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ, կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել։

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»ը, իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ։ Տրամադրելի են դեռ առանձին սենեակներ եւ կամ՝ երկու հոգինոց։ Մասնաւոր դիներ հայ օրիորդներուն։

Գրասենեակը միշտ բաց է։
42, Cours Garmbetta - 69007 Lyon
Tél.: (7) 872. 76. 60

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կոմիտաս Փողոց, 4

1981 / 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Հեռաձայնել։–

– ՏԻԿԻՆ ԳԱՐԱՃԵԱՆ 375· 27· 89
– ՏԻԿԻՆ ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆ 376· 68· 19

Ecole St. Grégoire de Nareg

— Les inscriptions à l'Ecole St. Grégoire de Nareg sont dès maintenant ouvertes pour l'Année Scolaire 1981-1982.

Pour tous renseignements s'adresser au Père ZABARIAN.-

38, Route de Collonges
69450 - St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hautevilie — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

«ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ»

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նախաձեռնութեամբ եւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք՝ Եղիվարդի հեղինակութեամբ լոյս տեսած է ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ չքեղ հատորը, հայրենի նկարիչ Ա. Եարալեանի 52 գունաւոր ինքնատիպ նկարներով զարդարուած։

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆը սուրբ գրական պատումներու մատեան մըն է զարդուած բանաստեղծական աւինքնող ոճով։

Հատորի գինն է՝ 25 ամերիկեան տոլար, կամ 150 Ֆրանսական ֆրանք։ Վաճառքէն գոյացած հասոյթը յատկացուելու է Ս. Էջմիածնի պայծառութեան։

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆի վաճառքի եւ վճարումներու կեդրոնատեղին է Փարիզի Առաջնորդարանը։

15, Rue Jean-Goujon - 75008 Paris

Յուսով ենք որ ամէն հայ հաւատացեալ պիտի փափաքի իր տանը մէջ ունենալ եւ կարդալ Մայր Աթոռոյս սոյն հոգեպարար հրատարակութիւնը։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

Օգոստոս 4, 1981, Ս. Էջմիածին

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԿՍԵՌ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ
ԱՂՋԿԱՆՑ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿՆԱՑ

1981 – 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են։

Վարժարանը կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը եւ աշակերտու – հիները կը պատրաստէ Պէ. Ը. Փէ. Սէ–ի քննութեան։

Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայերէն ճիւղեր՝ Լեզու, Գրականութիւն եւ Պատմութիւն։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMÉNIEN TEBROTZASSERE

CLASSES PRIMAIRES MIXTES
CLASSES SECONDAIRES DU I° CYCLE
POUR JEUNE FILLES
INTERNAT ET EXTERNAT

Les inscriptions pour l'année scolaire 1981 — 82 sont ouvertes.

Application intégrale du programme des écoles françaises et préparation au B. E. P. C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à: Direction de l'ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord; 93340 LE RAINCY — Tél.: 381. 01. 72

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1981–1982 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.– Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ։

Բ.– Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ–յի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով։

Գ.– Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն։

Դ.– Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար։

Ե.– Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար։

Զ.– Ծրագրուած է բանալ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ԲԱԺԻՆ։

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժ.ին Տեսչութեան հետ։

26, Rue Troyon - 92310 SEVRES
Tél.: 534. 68. 28

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:

du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:

— 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

Երգիչ՝ Պետիկ Ջեզի կը ապասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք յատուկ համեղ, յատուկ գինեւորով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

Direction: M & Mme Bédikian

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19

Fermé le lundi *Ouvert tout l'été*

ARMÉNIE

Nos prochains départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

DU 21 SEPTEMBRE AU 5 OCTOBRE

DU 3 OCTOBRE AU 16 OCTOBRE

Voyages accompagnés par: VAROUJAN SARKISSIAN

DU 3 AU 16 OCTOBRE

Voyage accompagné par: JACQUES CHELELEKIAN

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
2
MERCREDI
2 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատ : 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.984 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 14.984

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐԱՆ

Մէկ Միլիոն Յուղարկաւոր

«Վաղուայ Ամերիկան» պոռալով է, որ հարիւր հազարաւոր Իրանցիներ (մէկ միլիոն կը նկատուի յուղարկաւորու թիւը) թաղած են իրենց նախագահն ու նախարարապետը մինչ զանազան ընդդիմութիւնները ներկայ վարչակարգին, անուղղակի կը ստանձնէին եղեռնափորձին պատասխանատուութիւնը: Այսինքն ոչ ոք ես եմ, կ'ըսէր, բայց իւրաքանչիւր հոգանք կը հասկցնէր՝ ես կրնամ ըլլալ: Ցնփոտած, առանձնացած, Խոմէյնի աջդի չի տար եւ քիչ մը աւելի կը սաստկացնէ հալածանքը, հակառակ անոր որ, վերջին եղեռնափորձն ալ ցոյց տուաւ, թէ ի բաւեր լռութեան մատնելու համար ընդդիմութիւնը: Երկուշաբթի առաւ 44 տոգի եւս դնդակահարուած են բայց լինչ կը վերաբերի ահաբեկչական այս վերջին պարբերի, տպաւորութիւնն այն է, որ արհաւաւորի գործ է: Արդարեւ ռումբ կը կարենայ զետեղուիլ համար Նախագահական իսկ, թէ կազմութիւն, թէ յանդգնութիւն եւ թէ անասնոյ՝ առիթ պէտք է: Այս առնչութեամբ կ'ըսուի թէ լաւագոյն դիրքը կը վայելեն Մուճահետինները, որոնց պարագլուխը Փարիզ ապաստանեցաւ Սադրի հետ: Կը խօսուի նաեւ Շահին նախկին սպաներուն մասին, բայց արդ է չանտեսել, որ միապետականները առաւելաբար արտասահման կը գործեն եւ ժողովրդականութիւն չունին երկրին մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ, այս ամբողջը ազդեր նաեւ Խոմէյնիի եւ կրօնամոլներուն վրայ: Նախագահութեան առժամեայ դիւանը յայտարարած է «յեղափոխութեան նաւը կը սուրայ, նոյնիսկ փոթորկոտ ծովերու վրայ, վասնզի իր պարագլուխը՝ իմամ Խոմէյնի մեր ժամանակներու Նոյն է»: Խոմէյնի ալ ըսած է. «Ոչ մէկ ուժ կրնայ ճակատիլ ազգի մը դէմ, որ գիտէ թէ Աստուծմէ կու գայ: Եւ արտասուաբեր աչքերով, աւելցուցած է ցաւակցութիւն ներկայացնողներու՝ «մեր տրամաբանութիւնը, մեր ազգին տրամաբանութիւնը, տրամաբանութիւնն է ազգի մը, որ հաւատքն ունի, Գուրանի հաւատքը»:

Ցաւակցութիւններու կարգին յիշենք, որ Պապը հեռագիր մը ղրկած է Խոմէյնիի, ուր կը հաւաստիացնէ իմամը, թէ Վաղօթէ «որպէսզի բիրտ ուժի սաստկութիւնը դադրեցնով, իրանեան ազնիւ ազգին զաւակները վերագտնեն խաղաղութիւնը, համերաշխութիւնը եւ հաշտութիւնը»:

Արհրդարանի նախագահին՝ Ռաֆսանճանիի համար, այս ամբողջին պատասխանատուն Ֆրանսան է, որ ապաստան տուած է ոճրագործներու:

Ընդդիմութիւնը չատ պատակտուած պատկեր մը կը պարզէ բայց մէկ հաստատակ կարծիք կայ սակայն՝ եղեռնագործը օրինաւոր արարք մըն էր:

Ընդդիմութիւնները զանազան են բայց ամէնէն «արդիւնաւորները» կը նկատուին Մուճահետինները: Շարժումը ծնունդ առած է 1960-ական թուականներուն եւ կը կոթնի տասնեակ հազարաւոր համակիրներու վրայ: Մուճահետինները զօրավիգ եղած են Պանի Սատրի երբ ան այլեւս բացէ ի բաց կռուի մէջ էր կրօնապաշտներուն հետ: Իրանի մէջ, իսլամական այս ձախէն զատ, բազմաթիւ շարժումներ կան, որոնք իրենք զիրենք ձախ կ'որակեն, նոյնիսկ ծայրայեղ – ձախ, ինչպէս՝ Փէյքարը, Ժողովուրդին Ֆետայիները, որոնք մարքսիստ կը նկատուին:

Արտասահմանի մէջ, նախ եգիպտոս միապետականները կան, յետոյ՝ Ֆրանսա, կայսերական ընտանիքին կապուած, ուրիշ շարժում մը «ազատ Իրան», յետոյ կայ «Ազատեկանը» ան ալ միապետական, ինչպէս Շափուր Պախթիար, հակառակ անոր որ երկար ատեն Շահին ընդդիմադիր եղած է: Ազատականն, սահմանադրապաշտ, Պաղտատի մէջ ստեղծած է «ռատիօ – Իրան» ճայնասփիւռի կայան մը:

× Մինչեւ յիսուն օր պիտի ընտրուի Իրանի Հանրապետութեան նոր նախագահը: Մինչ այդ բոլոր նախարարներն ալ կը մնան իրենց պաշտօնին գլուխը:

× Փարիզի մէջ Պանի Սատր յայտարարեց թէ Ռաճայի եւ Պահոնարի մահը «անձնասպանական» քաղաքականութեան մը հետեւանքն է: Բայց Շափուր Պախթիարի համար, Պանի Սատր ինքն իսկ էր, որ ռահվիրաներէն եղաւ իսլամական այս Հանրապետութեան ծնունդին:

ՏԵՐՈՒՆԻ ՍՈՒՐԲԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ Օգոստոս 25ին, իր բնակարանին մէջ, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է՝ Սուրբէն Մուրատեան:

Ողբացեալը, որ դեռ հազիւ քանի մը ամիս առաջ դժբախտութիւնն ունեցած էր իր կինը կորսնցնելու, տարիներ առաջ եկած էր Լիբանանէն ու փարիզ հաստատուած:

Գործօն անդամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Պէյրութէն Փարիզ, տիպարն էր հանրային նուիրեալ ու համեստ գործիչին: Լիբանանէն մտած Հ. Ց. Դ. չարքերը, ողբացեալը Փարիզի մէջ ալ չարունակած է ծառայել իր կուսակցութեան:

× Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԸ, ՀՐԵԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ

ԽՄԲ. – Առջի օր (Օգոստոս 28) արձագանգ հանդիսացած էինք «Թէրճիւման»ի մէկ յօդուածին, ուր թուրք լրագրողը Ուաշինկթընի Հրեաները Հայերու գոր – ծիք կը նկատէր ,ցեղասպանութեան ը – ւիրուած Ցուշարձանի մը առթիւ: Նոյն նիւթին շուրջ, այս անգամ «Հիւրրիյէթ»ի մէջ, կ'արտայայտուի Պէտիի Ֆայիք «Միշոնեան Ցուշարձան» խորագրին տակ, ու խրատներ ալ կուտայ Հրեաներուն...:

×

«Ամերիկայի Հրեաները որոշեր են Ուաշինկթընի մէջ հիմնել «Հրէական ցեղասպանութեան յուշարձան» մը: Այս կը պիտի ցուցադրուի Նացիներու կատարած «զուլումը» եւ վառ պիտի պահուի անոր յիշատակը:

Հայերը կը կենա՞ն: Քանի որ Ամերիկայի ամէնէն ազդեցիկ լոպին եղող Հրեաները գործի լծուեր են, հայ գրգռիչ – ներն ալ սոթտեր են թեւերը եւ «զուլում»ի այդ թանգարանին անկիւն մըն ալ իրենց ապահովելու ձեռնարկեր են: Հոն ցոյց պիտի տրուի այն «զուլում»ը զոր անոնք իբրեւ թէ տեսեր են Թուրքերէ:

Կը յաջողի՞ն, չեմ գիտեր: Եթէ նկատի առնուի որ այժմէն կրցեր են Հրեաներու կազմակերպիչ յանձնախումբէն ներս Հայ մը մտցնել, թերեւս կը յաջողին:

Բայց եթէ հրէական այդ թանգարանին մէջ հայկական անկիւն մը բացուի, ըը – նաւ կասկած չունենանք որ ատկէ մեծագոյն վնասը պիտի կրեն Հրեաները: Եւ որովհետեւ Հրեաները այս բանը հաս – կընալու չափ խելացի են, ես չատ հաւանական կը գտնեմ որ հայկական խաղը դեռ սկիզբէն խանգարուի:

Նախ, եթէ Հրեային նպատակը իսկապէս Նացիներու «զուլում»ը յիշեցնել է դալիք սերունդներու, խելացի գործ չէ հոն քով քովի պահել իրական եղող «զուլում»ն ու անիրական եղողը:

Եթէ իրականն ու կեղծը քով քովի ցուցադրուին, ատկէ իրականն է որ կը տուժէ, որովհետեւ ան ալ չուտով կեղծ կը կարծուի:

Ցետոյ, խելացի՞ գործ է արդեօք այսօրուան գերմանական ընկերութեան արժանի նկատուած ըմբռնում մը չրջուի եւ ուրիչի մը հաշուոյն Թուրքերու դէմ գործածուի:

Դուն միլիոններով Հրեաներու անհատական կերպով բնաջնջումը ելլիր ու կապէ գերման ժողովուրդին անցեալի մէջ ենթարկուած մէկ հիւանդութեան, եւ ատկէ այսօրուան գերման հաւաքականութիւնը պատասխանատու չնկատելու հաստնութիւնը ցոյց տուր, եւ ատկէ վերջ ալ ատոր ճիշդ մէջտեղը նատեցուր սը – րիկայութիւն մը, որուն ճակատին քսուած ըլլալով հանդերձ բուն «զուլում»ի մուրը, կը փորձէ զայն քսել Թուրքին ճակատին, ձեւացնելով կեղծ անմեղութիւն մը եւ յիշելով դէպքեր, որոնց մեծ մասը երեւակայական են: Ըլլալի՞ք բան է այս: Եթէ ըլլայ, խելացութի՞ւն է:

Ամէն կողմէ իրական թշնամիներով չրջապատուած երկիր մը եթէ անկարեւոր նկատէ փակել այն միակ դրացի պատուհանը, ուրկէ թշնամութեան հոտ ու չունչ չի հասնիր իր թոքերուն, ատիկա ալ իր գիտնալիք բանն է եւ այդպիսի երկիր մը ապուշ որակելն իսկ իրեն պատիւ ընծայել կը նշանակէ:

Իրականութեան մէջ Հրեաները միշտ յաջողած են նացիական «զուլում»ը լաւագոյնս ցուցադրելու գործին մէջ: Թէլ – Աւիվի թանգարանը մարդուս սոսկում պատճառող փաստերով ու յիշատակներով կատարեալ յաղթանակն է խելքին: Ամէն մարդ գիտէ որ միայն ատիկա տեսնելու համար աշխարհի ամէն կողմէ զբօսաշրջիկ կը հոսի դէպի Իսրայէլ:

Ինչո՞ւ ատիկա բաւարար չէ նկատուելու եւ փոխանակ անցեալի դառնութիւն մը վառ պահելու գործով զոհանալու, հե – տզհետէ վրիժառութեան ախորժակները դրգռող համեմատութիւններու երթալու փափաքը ունեցողներ են, այդ ալ խիստ դժուար հասկնալի է:

Ուր մնաց որ այդ ատելութեան խմո – րին մէջ պիտի զետեղուի նաեւ հայկական ազտեղութիւն մը... : Ատկէ վերջ ատիկա ի՞նչպէս ազդեցիկ կրնայ ըլլալ:

Հա՛սա ... եթէ Հրեաները Ուաշինկ – թընի այդ թանգարանին մէկ անկիւնը տեղատուրեն նաեւ լուսանկարներն ու փաստաթուղթերն Հայոց կողմէ թուրք ներկայացուցիչներու դէմ ոչ թէ անցեալի մէջ, այլ այսօր գործուած ջարդին, ասոր ըսելի բան չունիմ եթէ ոչ զայն կոչել խելացի գործ»:

×

Ըստ երեւոյթին, այս հարցը չատ իրար անցուցած է Թուրքերը եւ հազիւ, քանի մը օր վերջն ալ՝ Օգոստոս 30-ին, այս անգամ ալ «Միլլիյէթ»ի մէջ, նոյն նիւ – թին կ'անդրադառնայ Թերթին Ուաշինկ – թընի թղթակիցը՝ Սայնուր Կէօրէնք, ո – րու համաձայն Ուաշինկթընի մէջ հիմ – նարկումը ծրագրուած եւ հրէական ցե – ղասպանութիւնը խորհրդանշող Թանգա – րան – Ցուցահանդէսին, Հայկ. Ցեղաս – պանութիւնն ալ ծանուցող ցուցադրու – թիւններ տեղ պիտի չգտնեն, ինչ որ վաղօրօք նախատեսուած էր, ու այդ նպատակով ալ՝ տեղացի Հայերու կողմէ կարգ մը աշխատանքներ կատարուած էին:

Ցիշեալ Թանգարան – Ցուցահանդէսի Ցանձնաժողովին նախագահը՝ Տօքթ. Մ ընրօ Ֆրայմէն, Միլլիյէթ օրաթերթի թղթակիցին այդ առընչութեամբ կատարած հարցումին պատասխանելով հետեւեալը ըսած է. –

«Ըստ իս՝ հրէական ցեղասպանութենէն բացի՝ ուրիշ ցեղասպանութիւն գոյութիւն չունի: Ցեղասպանութիւն բառը, հանրագիտարաններու, բառարաններու, գրականութեան եւ այլ աղբիւրներու մէջ, 6 միլիոն Հրեաներու՝ Նացիներու կողմէ բնաջնջումը նկարագրելու համար կիրարկուած է: Ցեղասպանութեան գաղափարը խորհրդանշողը՝ միայն այս դէպքն է, եւ որը՝ Հայերը բացարձակապէս չի ներփակեր»:

Ըստ՝ Թրքական աղբիւրներու, 60 անդամներէ բաղկացող այս յանձնաժողովին մէջ թափանցելու համար՝ Ամերիկահայերը մեծ ջանք կը թափեն: Արդարեւ, Մոմճեան անունով Հայ մըն ալ ներկայիս այս Ցանձնաժողովին մաս կը կազմէ, եւ որ ապագայ ցուցահանդէսի ընթացքին, հրէական ցեղասպանութեան առընթեր՝ հայկական ցեղասպանութիւնն ալ խորհրդանշող ծանուցումներու ներառումը կը պահանջէ: Սակայն, ըստ՝ Թուրք լրագրողին, ներկայիս, Ցանձնաժողովի անդամներու մեծամասնութիւնը այս պահանջին դէմ է, եւ մանաւանդ Ցանձնաժողովի նախագահը՝ Տօքթ. Ֆրայմէն:

×

Ուաշինկթընի Թրքական հիւպատոսարանն ու տեղւոյն Թրքական գաղութի ձեռներէցներն ալ՝ այս եղելութեան ուշի – ուշով կը հետեւին, եւ հայկական պահանջը խափանելու համար՝ Ցանձնաժողովի անդամներուն, ամերիկեան Քոնկրէսին եւ երկրին իշխանութեանց առընթեր կարգ մը քայլերու դիմած են: Հայկական պահանջը նկատի առնելով, Ցեղասպանութեան Թանգարան – Ցուցահանդէսի Ցանձնաժողովը վերջնական վճիռ մը տալէ առաջ, որոշած է հարցը քննարկել մասնագէտներէ կազմուած ժողովի մը կողմէ:

Ամերիկեան Արտաքին Գործոց նախարարութեան մէկ բանբերն ալ, Թրքական հակազդեցութիւնները նկատի առնելով հանդերձ, այս հարցին՝ բոլորովին «ներքին խնդիր» մը ըլլալ մատնաշուած, եւ հայկական պահանջը խափանելու նման արարքի մը դիմելուն՝ իրենց իրաւասութենէն դուրս ըլլալը յայտնած է:

ՀՈՒՇԱՏԵՂ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՓՅՈՒՌՔԻ ՄԵԾ ՎԱՐՊԵՏ

ՀԱՅԿ ԴԱՎԹՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ես ծնվել եմ Ալաշկերտի գավառի Մեծ Մանթաշ գյուղում, 1918 թվականին, տարի առաջ հայրենիքի ազատագրական պատերազմի ժամանակ։ Հայրս, Ավետիս Դավթյանը, գյուղի ամենաեռանդուն երիտասարդներից էր։ Նա ակտիվ մասնակցություն էր ունենում գյուղի հասարակական կյանքին, ընկերների հետ հաճախ էր քննարկում ազգային ու քաղաքական հարցերը։ Մանկուց հոր շրթունքներից լսել եմ Հայրենիքի, Հայաստանի մասին։ Հայրս ինձ սովորեցրել է սիրել հայրենի հողը, հայրենի լեռները, ձորերը, գետերը, հայրենի ժողովրդի ավանդույթները։

Մանկությունս անցել է Մեծ Մանթաշում։ Գյուղը գտնվում էր Ալաշկերտի դաշտավայրի հարավային մասում, Արածանի գետի ձախ ափին։ Գյուղի շրջակայքում ընդարձակ արտեր էին, որոնք ոռոգվում էին գետից սկսվող ջրանցքներով։ Գյուղի հարավային կողմում բարձրանում էր Մեծ Մանթաշ լեռը, որի գագաթին միշտ ձյուն էր։ Գյուղի արևելյան կողմում էր Ալաշկերտի դաշտը, որի վրայով հեռվում երևում էին Մասիսի սարերը։ Գյուղի հյուսիսային կողմում էր Ալաշկերտի ամրոցը, որի ավերակները մինչև այսօր էլ կանգուն են։

Գյուղում ապրում էին հիմնականում հայեր։ Մի փոքր թաղամասում ապրում էին քրդեր։ Հայերն ու քրդերը խաղաղ էին ապրում իրար հետ։ Հայրս ասում էր, որ հայերն ու քրդերը հին ժամանակներից ապրել են միասին, իրար հարևան են եղել։ Հայրս ասում էր, որ հայերն ու քրդերը միասին են պաշտպանել իրենց հայրենի հողը։

Գյուղում կար մի փոքրիկ դպրոց, որտեղ սովորում էին հայ երեխաները։ Դպրոցում ուսուցիչը հայ էր։ Նա սովորեցնում էր մեզ կարդալ, գրել, հաշվել։ Ուսուցիչը պատմում էր մեզ հայ ժողովրդի պատմությունից, հայ մեծ մարդկանց մասին։ Ես սիրում էի դպրոցը, սիրում էի ուսուցչին։ Ուսուցիչը ասում էր, որ պետք է սովորել, որպեսզի մեծանալով կարողանանք պաշտպանել մեր հայրենիքը։

Մանկությունս անցել է Մեծ Մանթաշում։ Գյուղը գտնվում էր Ալաշկերտի դաշտավայրի հարավային մասում, Արածանի գետի ձախ ափին։ Գյուղի շրջակայքում ընդարձակ արտեր էին, որոնք ոռոգվում էին գետից սկսվող ջրանցքներով։ Գյուղի հարավային կողմում բարձրանում էր Մեծ Մանթաշ լեռը, որի գագաթին միշտ ձյուն էր։ Գյուղի արևելյան կողմում էր Ալաշկերտի դաշտը, որի վրայով հեռվում երևում էին Մասիսի սարերը։ Գյուղի հյուսիսային կողմում էր Ալաշկերտի ամրոցը, որի ավերակները մինչև այսօր էլ կանգուն են։

Գյուղում կար մի փոքրիկ դպրոց, որտեղ սովորում էին հայ երեխաները։ Դպրոցում ուսուցիչը հայ էր։ Նա սովորեցնում էր մեզ կարդալ, գրել, հաշվել։ Ուսուցիչը պատմում էր մեզ հայ ժողովրդի պատմությունից, հայ մեծ մարդկանց մասին։ Ես սիրում էի դպրոցը, սիրում էի ուսուցչին։ Ուսուցիչը ասում էր, որ պետք է սովորել, որպեսզի մեծանալով կարողանանք պաշտպանել մեր հայրենիքը։

Ես ծնվել եմ Մեծ Մանթաշում։ Գյուղը գտնվում էր Ալաշկերտի դաշտավայրի հարավային մասում, Արածանի գետի ձախ ափին։ Գյուղի շրջակայքում ընդարձակ արտեր էին, որոնք ոռոգվում էին գետից սկսվող ջրանցքներով։ Գյուղի հարավային կողմում բարձրանում էր Մեծ Մանթաշ լեռը, որի գագաթին միշտ ձյուն էր։ Գյուղի արևելյան կողմում էր Ալաշկերտի դաշտը, որի վրայով հեռվում երևում էին Մասիսի սարերը։ Գյուղի հյուսիսային կողմում էր Ալաշկերտի ամրոցը, որի ավերակները մինչև այսօր էլ կանգուն են։

Գյուղում կար մի փոքրիկ դպրոց, որտեղ սովորում էին հայ երեխաները։ Դպրոցում ուսուցիչը հայ էր։ Նա սովորեցնում էր մեզ կարդալ, գրել, հաշվել։ Ուսուցիչը պատմում էր մեզ հայ ժողովրդի պատմությունից, հայ մեծ մարդկանց մասին։ Ես սիրում էի դպրոցը, սիրում էի ուսուցչին։ Ուսուցիչը ասում էր, որ պետք է սովորել, որպեսզի մեծանալով կարողանանք պաշտպանել մեր հայրենիքը։

ՀՈՒՇԱՏԵՂ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՓՅՈՒՌՔԻ ՄԵԾ ՎԱՐՊԵՏ

ՀԱՅԿ ԴԱՎԹՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ես ծնվել եմ Ալաշկերտի գավառի Մեծ Մանթաշ գյուղում, 1918 թվականին, տարի առաջ հայրենիքի ազատագրական պատերազմի ժամանակ։ Հայրս, Ավետիս Դավթյանը, գյուղի ամենաեռանդուն երիտասարդներից էր։ Նա ակտիվ մասնակցություն էր ունենում գյուղի հասարակական կյանքին, ընկերների հետ հաճախ էր քննարկում ազգային ու քաղաքական հարցերը։ Մանկուց հոր շրթունքներից լսել եմ Հայրենիքի, Հայաստանի մասին։ Հայրս ինձ սովորեցրել է սիրել հայրենի հողը, հայրենի լեռները, ձորերը, գետերը, հայրենի ժողովրդի ավանդույթները։

Մանկությունս անցել է Մեծ Մանթաշում։ Գյուղը գտնվում էր Ալաշկերտի դաշտավայրի հարավային մասում, Արածանի գետի ձախ ափին։ Գյուղի շրջակայքում ընդարձակ արտեր էին, որոնք ոռոգվում էին գետից սկսվող ջրանցքներով։ Գյուղի հարավային կողմում բարձրանում էր Մեծ Մանթաշ լեռը, որի գագաթին միշտ ձյուն էր։ Գյուղի արևելյան կողմում էր Ալաշկերտի դաշտը, որի վրայով հեռվում երևում էին Մասիսի սարերը։ Գյուղի հյուսիսային կողմում էր Ալաշկերտի ամրոցը, որի ավերակները մինչև այսօր էլ կանգուն են։

Գյուղում կար մի փոքրիկ դպրոց, որտեղ սովորում էին հայ երեխաները։ Դպրոցում ուսուցիչը հայ էր։ Նա սովորեցնում էր մեզ կարդալ, գրել, հաշվել։ Ուսուցիչը պատմում էր մեզ հայ ժողովրդի պատմությունից, հայ մեծ մարդկանց մասին։ Ես սիրում էի դպրոցը, սիրում էի ուսուցչին։ Ուսուցիչը ասում էր, որ պետք է սովորել, որպեսզի մեծանալով կարողանանք պաշտպանել մեր հայրենիքը։

Ես ծնվել եմ Մեծ Մանթաշում։ Գյուղը գտնվում էր Ալաշկերտի դաշտավայրի հարավային մասում, Արածանի գետի ձախ ափին։ Գյուղի շրջակայքում ընդարձակ արտեր էին, որոնք ոռոգվում էին գետից սկսվող ջրանցքներով։ Գյուղի հարավային կողմում բարձրանում էր Մեծ Մանթաշ լեռը, որի գագաթին միշտ ձյուն էր։ Գյուղի արևելյան կողմում էր Ալաշկերտի դաշտը, որի վրայով հեռվում երևում էին Մասիսի սարերը։ Գյուղի հյուսիսային կողմում էր Ալաշկերտի ամրոցը, որի ավերակները մինչև այսօր էլ կանգուն են։

Գյուղում կար մի փոքրիկ դպրոց, որտեղ սովորում էին հայ երեխաները։ Դպրոցում ուսուցիչը հայ էր։ Նա սովորեցնում էր մեզ կարդալ, գրել, հաշվել։ Ուսուցիչը պատմում էր մեզ հայ ժողովրդի պատմությունից, հայ մեծ մարդկանց մասին։ Ես սիրում էի դպրոցը, սիրում էի ուսուցչին։ Ուսուցիչը ասում էր, որ պետք է սովորել, որպեսզի մեծանալով կարողանանք պաշտպանել մեր հայրենիքը։

ՀՈՒՇԱՏԵՂ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՓՅՈՒՌՔԻ ՄԵԾ ՎԱՐՊԵՏ

ՀԱՅԿ ԴԱՎԹՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ես ծնվել եմ Ալաշկերտի գավառի Մեծ Մանթաշ գյուղում, 1918 թվականին, տարի առաջ հայրենիքի ազատագրական պատերազմի ժամանակ։ Հայրս, Ավետիս Դավթյանը, գյուղի ամենաեռանդուն երիտասարդներից էր։ Նա ակտիվ մասնակցություն էր ունենում գյուղի հասարակական կյանքին, ընկերների հետ հաճախ էր քննարկում ազգային ու քաղաքական հարցերը։ Մանկուց հոր շրթունքներից լսել եմ Հայրենիքի, Հայաստանի մասին։ Հայրս ինձ սովորեցրել է սիրել հայրենի հողը, հայրենի լեռները, ձորերը, գետերը, հայրենի ժողովրդի ավանդույթները։

Մանկությունս անցել է Մեծ Մանթաշում։ Գյուղը գտնվում էր Ալաշկերտի դաշտավայրի հարավային մասում, Արածանի գետի ձախ ափին։ Գյուղի շրջակայքում ընդարձակ արտեր էին, որոնք ոռոգվում էին գետից սկսվող ջրանցքներով։ Գյուղի հարավային կողմում բարձրանում էր Մեծ Մանթաշ լեռը, որի գագաթին միշտ ձյուն էր։ Գյուղի արևելյան կողմում էր Ալաշկերտի դաշտը, որի վրայով հեռվում երևում էին Մասիսի սարերը։ Գյուղի հյուսիսային կողմում էր Ալաշկերտի ամրոցը, որի ավերակները մինչև այսօր էլ կանգուն են։

Գյուղում կար մի փոքրիկ դպրոց, որտեղ սովորում էին հայ երեխաները։ Դպրոցում ուսուցիչը հայ էր։ Նա սովորեցնում էր մեզ կարդալ, գրել, հաշվել։ Ուսուցիչը պատմում էր մեզ հայ ժողովրդի պատմությունից, հայ մեծ մարդկանց մասին։ Ես սիրում էի դպրոցը, սիրում էի ուսուցչին։ Ուսուցիչը ասում էր, որ պետք է սովորել, որպեսզի մեծանալով կարողանանք պաշտպանել մեր հայրենիքը։

Ես ծնվել եմ Մեծ Մանթաշում։ Գյուղը գտնվում էր Ալաշկերտի դաշտավայրի հարավային մասում, Արածանի գետի ձախ ափին։ Գյուղի շրջակայքում ընդարձակ արտեր էին, որոնք ոռոգվում էին գետից սկսվող ջրանցքներով։ Գյուղի հարավային կողմում բարձրանում էր Մեծ Մանթաշ լեռը, որի գագաթին միշտ ձյուն էր։ Գյուղի արևելյան կողմում էր Ալաշկերտի դաշտը, որի վրայով հեռվում երևում էին Մասիսի սարերը։ Գյուղի հյուսիսային կողմում էր Ալաշկերտի ամրոցը, որի ավերակները մինչև այսօր էլ կանգուն են։

Գյուղում կար մի փոքրիկ դպրոց, որտեղ սովորում էին հայ երեխաները։ Դպրոցում ուսուցիչը հայ էր։ Նա սովորեցնում էր մեզ կարդալ, գրել, հաշվել։ Ուսուցիչը պատմում էր մեզ հայ ժողովրդի պատմությունից, հայ մեծ մարդկանց մասին։ Ես սիրում էի դպրոցը, սիրում էի ուսուցչին։ Ուսուցիչը ասում էր, որ պետք է սովորել, որպեսզի մեծանալով կարողանանք պաշտպանել մեր հայրենիքը։

ՀԻՆԿԱՍՏԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ

– Հնդկական գիւղի մը մէջ հանդիպեցայ 13 տարեկան տղու մը, որուն աչքերուն արտայայտութիւնը սարսափած ծերունին կը յիշեցնէր: Ցաչողած էր տուն դարս սպրդիլ քանի մը վայրկեանի համար, որպէսզի իմ հարցումներուս պատասխանէ: Տղուն անունը Ռավի էր:

«Հերալտ»ի լրագրողներէն Վ. Զօրզա յանկարծ այցելած է գիւղեր ականատես ըլլալու եւ արձանագրելու համար հնդկական գիւղերու ներքին «կեանքը», ասոր կարգ մը երեսները: Այս ճամբով է որ իր տեսակցութիւնները նկարագրած է ամերիկեան օրաթերթին մէջ:

Ռավի զրած է ան, ամէն առաւօտ կ'արթննայ ժամը 5-ին: Նախ կը մաքրէ ջրոմը, ապա արածելու կը տանի իր տիրոջ եղները: Հանդիստի օ՞ր ունի: Ամէն օր կ'աշխատի մինչեւ արեւա – մուտ: Օրական երկու ճաշ եւ տարեկան ալ երկու ձեռք զգեստ: Ահա պատանիին վրտունքը»:

Ռավի կը պատկանի սորուկ – ծառա – ներու դասին: Վարձու տրուած է իր ծերոջ կողմէ, տարուան մը ժամանակ – կամիջոցի համար: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ: Ծնողք դրամի պէտք ունէր եւ, հետեւաբար, պարտաւոր էր հնազանդիլ հօրս կամքին: Ո՞րքան կրնայ տեւել իրաց այս վիճակը: Տղան ուսերը ցնցած է հասկըցնելու համար, թէ կրնայ տարիներ տեւել:

Ըմբռնելու համար այս գոյավիճակին դիմնական պատճառը, հարկ է նկատի ունենալ, թէ Հնդկաստանի 684 միլիոն բնակչութեան առնուազն չիւսուն տոկո – սը կը տուժէ խեղճութեան, այս չա – փահիչն ալ վար պայմաններու մէջ:

Վ. Զօրզա օրեր եռք յաջողած է այցելել տղուն հօրը տունը: Հարցումն ու պատասխանը եղած են չատ պարզ. – դրամ փոխ ուզեցինք մեր ապրուստին համար: Հայրը տարուան մը պայմանագրով «վարձու» տուած է իր զաւակը 500 ռուբլի փոխարէն, այսինքն՝ 57 տոլար: Ե՞րբ կը յուսայ, որ իր տղան պիտի վճարել պարտքը: Սակայն ի՞նչ – ես պիտի հասուցանէ: Ո՛չ մէկ պա – տասխան:

Հայրը, սակայն, ամբողջ իրականու – թիւնը չէ բաց լրագրողին: Այս վերջ – նոյն պնդումներուն վրայ խոստովանած է, թէ դրամ փոխ առած է իր աւագ որդւոյն ամուսնութեան ծախքերը հոգալու համար: Ապա նկարագրած է ծախքերը: Նախ ամուսնական զգեստ, ապա ընդունելութեան դրամ 60 հրաւիրեալներու, վերջապէս՝ գնում գոհարե – ղէնի:

Լրագրողին համաձայն սորուկ ծառա – յութիւններու այլազան ձեւեր կը կի – րարուին Հնդկաստանի մէջ: Բայց հիմնականին մէջ հայրն է, որ իր զաւակը կամ զաւակները «կը ծախէ» փոխառու –

ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Միացեալ – Նահանգներու Փէնսիլվա – նիա համալսարանէն Փրոֆ. Վահէ Օշա – կան ու Քլիվլէնտ պետական համալսա – րանէն Փրոֆ. Ճոն Կրէբին կը ծրագրեն Օսմանեան Կայսրութեան ու Եւրոպայի մէջ 19-րդ դարուն լոյս տեսած հայ մա – մուլի մէկ կարեւոր մասը ցուցակագրել ու «մայքրոֆիլմի» միջոցաւ անգլիախօս ու ֆրանսախօս հանրութեան մատչելի դար – ձընել: Շատ հաւանարար տասնամեակ մը տեւէ այս գործը եւ ուրեմն մեծ թուով կամաւոր բանասէրներու եւ հետախու – զողներու պէտք պիտի ըլլայ:

Ցուցակներու եւ մայքրոֆիլմերու կա – րիքը բացայայտ իրողութիւն մըն է: Զկայ հրապարակի վրայ հայ պարբերա – կան մամուլի բովանդակութիւնը պարու – նակող մատենագիտական լուրջ հրատա – րակութիւն: Հայ թերթերէն ոմանք այն – քան հին են ու մաշած՝ որ միայն ֆիլմի անցնելով է որ կրնան փրկուիլ կորուս – տէ: Կան նաեւ թերթեր որոնք անգնահա – տելի արժէք ունին անոնց համար որոնք Արեւմտեան Հայաստանի առօրեայ ու ընկերային կեանքը կ'ուզեն ճանչնալ եւ ուսումնասիրել: Դեռ կան ուրիշներ ո – րոնք ոչ միայն օրուան քաղաքական կա – ցութեան պատկերը կուտան այլ նաեւ մեզ տեղեակ կը պահեն այդ օրերու մար – զոց գրական ու գիտական հարցերու շուրջ ունեցած գաղափարներու մասին: Վերջապէս, Արեւմտահայ գրականու – թիւնը մեծ մասով պարբերական մամու – լի ընորհիւ է որ իրագործուած է, մա – մուլ՝ որ այսօր քանի մը կեդրոններէ դուրս անպատճելի է:

Յարդ 50 հատ թերթի սկզբնական ցանկ մը պատրաստուած է եւ որուն մէջ կը գտնուին տասնամեակներ անընդհատ հը – րատարակուած քանի մը խիստ կարեւոր ու արժէքաւոր թերթեր – Արեւելեան Մամուլ, Մասիս եւ Մեղու: Աւելի ուշ, բազմաթիւ այլ պարբերականներ, օրի – նակ Նոր կեանք, Շանթ, Թատրոն եւ – այլն. պիտի ցուցակագրուին ու մայքրո – ֆիլմի անցուին՝ մինչեւ որ աւարտիամ – բողջ ցանկը: Ահա այս ծաւալուն ձեռ – թեան մը համար: Երբեմն ալ իրենք ի – րենց ձրի աշխատանքով կ'երաշխաւորեն փոխ առնուած դրամարին հատուցումը: Ընդհանրապէս անդրադէտներ են, որով վաշխառուները ազատ – համարձակ ի – րենց տոկոսները կը սահմանեն, կը բար – դեն բարձր սակերով: 2,5 միլիոն կը հաշ – ուեն ցկեանս սորուկ – ծառայ դարձած Հնդիկներու թիւը:

Պարտքերը դժուար կը վճարուին, տո – կոսները կ'աւելնան, մէկ փոխառութիւ – նը կը դառնայ երկու եւ այսպէս չարու – նակաբար:

Հետեւաբար, զարմանալի չէ տեսնել ոտրուկ – ծառաներ՝ սերունդէ սերունդ չարունակուող:

Թ. Ա. Թ.

ՋԵՒՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԼԵՒՈՆ ՓՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ. – Անցնող Օգոստոս 15–ը պատմական թուական մը եղաւ ոչ միայն տեղւոյս կաթողիկէ հայ համայնքին, այլ նաեւ ամբողջ հայ գաղութին համար: Թարմ է տակաւին այն խոր տը – պաւորութիւնը որ ունեցանք Ջարքասի Նարեկի Աստուածամօր նորակառոյց եկեղեցիին մէջ:

Օրը Շաբաթ էր, կէսօրէ եռք ժամը 17–ին: Ծուռներամ բազմութիւնը հա – ւաքուած էր տաճարի սլացիկ կառոյցին մէջ, երկիւղած սպասումով մը: Ներկայ էին ամէն դասակարգի եւ տարիքի պատ – կանող մարդիկ, բազմաթիւ երիտասարդ – ներ, պատանիներ: Ձոխ էր յատկապէս կղերական դասին մասնակցութիւնը. Ի – րաքէն ժամանած էր Գերպծ. Ցովհաննէս Աբգ. Գասպարեան, որ օրուան ձեռնադ – րիչն էր: Ներկայ էր Գերպծ. Քարսե – նաս, Պուէնոս Այրէսի արքեպիսկոպոսա – րանի արեւելեան եկեղեցիներու դիւանին վարիչը: Հայսատնեայց Առաքելական ե – կեղեցւոյ կողմէ ներկայ էր Գիսակ վրդ. Մուրատեան: Մոնթէվիտէոյէն յատկա – պէս եկած էր Գերպծ. Ցարութիւն Ծ. վրդ. Թէքէեանը, ընկերակցութեամբ Քէչէճեան եղբայրներուն՝ Տէր Ռափա – յէլի եւ Տէր Անտոնի: Օրուան արա – րողապետն էր Պրազիլի կաթողիկէ Հա – յոց հոգեւոր հովիւը Նշան վրդ. Քէհեա – եան. Իսկ արարողութեան մասին քա – տերէն պատշաճ բացատրութիւններ կու – տար Ջարքասի ժողովրդապետ՝ Կղեմէս վրդ. Մալճեան: Արարողութեանց իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին նաեւ Մխի – թարեան Հայրերը՝ Հ. Եղիշէ վրդ. Ճիւլ – եան եւ Հ. Համազասպ վրդ. Գլընճեան: Ներկայ էին նաեւ Ներսէս վրդ. Գարա – պաշեանն ու Գէորգ վրդ. Ճիկէրիմեան, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ տեղացի վար – դապետներ եւ մայրապետներ: Ներկայ էր մանաւանդ՝ առաջին դիծին վրայ, յափշտակուած դէմքով կին մը. անոր արտայայտութեան մէջ համեստութիւնն ու վեհութիւնը այնպիսի միութիւն մը կազմած էին որ իրապէս պատկառանք կ'ազդէր: Նորընծայ արեզային մայրն էր անիկա, Տիրամայրը, ինչպէս սովոր ենք կոչել:

Այդ իրիկուն ներկայ էր հուսկ՝ հայ ծէսը, իր հոգեպարար չքեղանքովը: Հա – ճելի զուգադիպութիւն մըն էր հետեւիլ բացառիկ պարագան. – Եպիսկոպոսին ա – ռաջին ձեռնադրութիւնն էր եւ Պուէնոս – Այրէսի մէջ կատարուած առաջին հայ – կական ծէսով ձեռնադրուողն էր: Լաւ նշան մըն էր այս վերջին պարագան յատ – կապէս. հակառակ ամէն տեսակ թերի – ներու, այս մէկը ցոյց կուտար թէ տա – կաւին նախանձելի կենսունակութիւն մը ունի մեր գաղութը, որ իր իսկ ծոցէն սկսած է հայթայթել իր պաշտօնեանե – րը: Ձեռնադրիչ Գերպ. Հայրը, յետ գե – ղեցկօրէն ներկայացնելու քահանայական կեանքի վեհութիւնը, իր խօսքին մէջ յորդորեց ծնողքները որ իրենց զաւակ – ները մեծցնեն Աստուծոյ երկիւղին մէջ, դնելով անոնց առջեւ նաեւ քահանայա – կան նուիրումի վսեմ հեռանկարը:

Ծուղուած էին ներկաները, բոլորն ալ, ի տես այս երիտասարդին որ խո – րանին առջեւ ծունկի եկած էր, մինչ ե – պիսկոպոսը՝ նոյնպէս յուզուած, կը կրկնէր կանոնական խօսքերը. –

– Ես կը դնեմ ձեռքերս ... դուք ա – մէնէդ պաօթեցէք ... Իր անձին եւ բո – լորիդ վկայութեամբ, կ'անցընեմ Պօղոսը սարկաւագութեան, Քահանայութեան, իբրեւ սպասուր Սուրբ Եկեղեցւոյ...

– Արժանի է, անժանի է, արժանի է ...

Եւ արդէն նոր մշակ մըն ալ աւելցած էր Տիրոջ Այգիին մէջ, գաղութիս մէջ գործող միւսներուն կողքին: Ասիկա մե – ծապէս քաջալերիչ եւ մխիթարական ե – րեւոյթ մըն է:

ԹՂԹԱԿԻՑ

նարկին հաամբ է որ Փրոֆ. Օշական եւ Կրէբին օգնականներ կը փնտռեն մար – դիկ՝ որոնք սահուն հայերէն դիտնան եւ համալսարանական վկայական մը ունե – նան՝ նախընտրաբար արուեստի կալուա – ծին մէջ: Իւրաքանչիւր ցուցակ վաթսու – նէն հարիւր էջնոց մենագրութիւն մը պի – տի ըլլայ ու մէն մի օգնականի անունը պիտի արձանագրուի անոր մէջ: Այն պա – րագային երբ ամբողջ մենագրութիւնը մէկ անձի աշխատանքին արդիւնքն է այդ հատորը իր անունով պիտի լոյս տես – նէ:

Ծրագիրը դեռ կազմութեան փուլի մէջ կը գտնուի ու հակառակ որ հրատարա – կիչներուն հետ համաձայնութիւն կնքը – ւած է՝ տակաւին բաւական ժամանակ պիտի անցնի մինչեւ որ ձեռք ձգուին ցուցակագրուելիք թերթերը: Այս պատ – ճառով յարմար դատուեցաւ առաջին հերթին զբաղիլ այն պարբերականներով որոնք Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ կա – րելի է գտնել:

Բոլոր անոնք որոնք նման աշխատանքի հակում ունին ու կը լրացնեն ակադեմա – կան պայմանները եւ մանաւանդ յօժար են կամաւոր մասնակցութիւն բերելու այս ծրագրի իրագործման՝ պէտք է կապ հաստատեն կամ Փրոֆ. Վահէ Օշա – կանի՝

424, Meadowcroft Rd., Radnor, Pa. 19087

կամ Փրոֆ. Ճոն Կրէբինի հետ՝

Program in Linguistics,
Cleveland State University
Cleveland, Ohio 44115

Ներկայիս Փրոֆ. Կրէբին Հայաստան կը գտնուի սակայն Նոյեմբեր 1–էն ետք հոս կ'ըլլայ:

Աւելցնենք որ այն անհատները որոնք 19–րդ դարու Արեւմտահայ պարբերական մամուլի ամբողջական որեւէ հաւաքա – ծոյ ունին՝ բարի թող ըլլան վերի հաս – ցեներուն լուր տալու:

Վ. ՕՇԱԿԱՆ ԵՒ Ճ. ԿՐԷԲԻՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՁԷՅՆԱՊԻ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Հաճի Մուսայի տան մէջ կ'ըսես Երու – սաղէմի Օմարի մզկիթին էր դրուած թե – թեւ սիւներով, մոզայիքներու հազար գոյն մանրամասնութիւններով ու ծանր հարատութիւնով, ուր Հաճին կը մտնէր ուղղափառ միւսուլմանի մը հաւատքով: Այդ մզկիթը Ձէյնապն էր: Մուսան կը տիրէր ուժը, որովհետեւ ինք վեր էր բո – լոր ուժերէն: Ան չէր կրնար հաւատալ, որ Մարտիկ դիւերով տեսնուած էր Ձէյ – նապին հետ: Այո՛, այո՛, այդ պարագա – յին ան կրնար քանդել մզկիթը աւազակի մը վայրենի պաղարիւնութեամբ, իր – նչ պէտք ունէր ան ատոր: Ոչ, ոչ, ոչ ոք կրնար ձեռք զպչել անոր: Ան ինքնին ամրոց մըն էր, որ կը տիրանար ամէն ինչի

Տիգրան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սարհատեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Տատոյեան եւ զաւակները (Մխայեակ – Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ճիլոպուլեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մուրատեան (Ամէնք), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թորոսեան (Ամէնք), Տիկին Վարսենիկ Այվազեան եւ զաւակները (Ամէնք), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխիթէվէլեան, եւ համայն Սարհատեան, Զիլինկիրեան, Շնորհքեան, Տարագճեան, Մխրզայեան, Րէյ, Ճի – պուլեան, Շիրինեան, Մխիթէվէլեան, Եփրեմեան, Մկրտիչեան, Մազաքեան, Քէօսէյեան, Սալամէ, Տէր Մովսէսեան, ընտանիքները եւ համայն ազգականները կը դուժեն մահը իրենց հօր, եղբօր, փեսային եւ ազգականին՝

ՍՈՒՐԲԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ Օգոստոս 25–ին իր քը – նակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութեան մանրամասնու – թիւնները յայտնուած են։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը խոր ցաւով կը դուժէ մահը իր անդամին, հաւատաւոր եւ վաստա – կաւոր Հ. Մ. Ը. Մ.ական եղբ.՝

ՍՈՒՐԲԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 25–ին սրտի կաթուածի հետեւանքով։

Օր. Անահիտ եւ Պ. Գեղամ Սաղրեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ԱՃԲԻ ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Ֆորքիւնէ Մավեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 24–ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ մտերիմ սեղմ շրջանակի մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն. – Կոստանեան զաւակները ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – գստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

Տիկին ՎԻՒԹՈՐԻԱ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ

յիշատակին, կիրակի առաւօտ Սեպտեմ– բեր 6, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Առնուվիլի վարագայ Ս. Խաչ Եկեղե– ցւոյ հիմնարկութեան 50–ամեակի բացա – ռիկ հանդիսութիւնը՝

Հոկտեմբեր 11, կիրակի օր,

բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապե – տական Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԻ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

×

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11–ԻՆ.

Collège Arménien Samuel-Moorat

Les Inscriptions pour l'Année Scolaire 1981 — 1982 sont ouvertes.

A.- Le Collège admet des élèves arméniens EXTERNES et INTERNES, GARCONS et FILLES à partir de 6 ans

B.- Le Collège dispense les cours depuis les classes élèmentaires jusqu'à la classe terminale du baccalauréat, section A. B. C. D.

C.- L'Internat est réservé aux garçons

D.- *Un service d'auto-car est assuré pour les transports aller - retour des élèves externes.*

E.- *Il a été décidé que des conditions spéciales de tarifs scolaires seront prévues pour tout élève MERITANT, lors de son inscription.*

F.- *L'ouverture d'une section relative à un NOUVEAU JARDIN D'ENFANTS est prévue.*

Les parents s'y intéressant sont invités à se mettre d'urgence en rapport avec la Direction du Collège.

26, *Rue Troyon* - 92310 *SEVRES*
Tél.: 534. 68. 28

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կոմիտաս Փողոց, 4

1981 / 82 Տարեշրջանի արձանագրու – թիւնները սկսած են։ Հեռաձայնել՝–

– Տիկին ԳԱՐԱՃԵԱՆ 375. 27. 89
– Տիկին ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆ 376. 68. 19

Ecole St. Grégoire de Nareg

— Les inscriptions à l'Ecole St. Grégoire de Nareg sont dès maintenant ouvertes pour l'Année Scolaire 1981-1982.

Pour tous renseignements s'adresser au Père ZABARIAN.-

38, Route de Collonges
69450 - St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ալֆորվիլլէն Պ. Կարապետ Պալեան ի յիշատակ իր եղբօր՝ Ստեփան Պալեանի (որու քառասունքի հոգեհանդիսաը կա – տարուեցաւ Յունիս 19–ին) կը նուիրէ 400 Ֆ. Ալֆորվիլի Մշ. Տան, 400 Ֆ. Ս. Մեսրոպ կրթարանին (ստանալ «Ցա – ռաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բոլոր այն բաժանորդները, որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատաս– խան հաշուեցոյց մը ստացան այս օրե – րուն։

Կը խնդրենք որ անյապաղ փակեն այդ հաշիւները եւ ամէն պարագայի մէջ՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ ԱՒԱՋ ՕԳՏՈՒԵԼՈՎ, ՆԵՐԿԱՅ ՍԱԿԷՆ

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերը ուրախութեամբ կը յիշեցնեն Ֆրան– սացի եւ օտարաբնակ ազգային – րուն, մօտալուտ վերաբացումը Հայկ. Օճախին, այն հայ օրիորդներուն հա– մար՝ որոնք կը փափաքին իրենց ու– սումը յառաջ տանիլ, կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել։

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»ը, իր նպաստա– ւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրո– նը, համալսարաններու եւ գեղար– ուեստական դպրոցներու մօտ։ Տրա– մադրելի են դեռ առանձին սենեակներ եւ կամ՝ երկու հոգիոց։ Մասնաւոր դիներ հայ օրիորդներուն։

Գրասենեակը միշտ բաց է։
42, Cours Garmbetta - 69007 Lyon
Tél.: (7) 872. 76. 60

ԿՕՂՄԻՈՒՄ

Հայ ընտանիք մը – այրուիին – անական գործերու համար (խոհա – նոց, մաքրութիւն եւլն.) միջին տա– րիքի հայ կին մը կը փնտռէ։ Բնա – կութիւնը ապահովուած է։

ՀԵՌ.- 236. 54. 48

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միու – թեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տե– ղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19–ին, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին իր կեդրոնա – տեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9–րդ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ ։

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները ։

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ

Ֆրանսահայ նախկին Ռազմիկներու, կամաւորներու եւ դիմադրականներու ընկերակցութիւնը հրաւիրուած է Ան – ծանօթ Զինուորի բոցը արծարծելու յա– ռաջիկայ Սեպտեմբեր 4–ին, ժամը 18–ին, ժամադրավայր Ալ. տը Ֆրիէտլանտի ծանօթ հարթաքետինը։

Բոլոր Հայերը կը հրաւիրուին խում– ներամ մասնակցիլ ինչպէս վերջին Ապ – րիլ 24–ին առթիւ։

Արդարութեան ու ազատութեանց համար զոհուած մեր երիտասարդներու նուիրական յիշատակի ոգեկոչումը փա – րիզի սրտին, մեծարանքի այս բարձր տեղիքը, համաժողովրդական ջերմե – ռանդ աւանդութիւն պէտք է դառնայ, յաջս աչխարհին հռչակելով Հայութեան անխախտ հաւատարմութիւնը իր հերոս զաւակներուն անմեռ խոչալին, պատե – բազմի դաչտէն վերջ, խաղաղութեան մէջ ալ։

×

Ընկերակցութիւնս ձեռնարկած է ֆը – բանական բանակին զինուորագրել կամ պատերազմներուն զոհուած բոլոր Հա – յերու ատատխտիկի պատրաստութեան։ Անոնցմէ վերապրող մեր ազգակիցներէն կամ պարագաներէն կը խնդրենք ընկե – րակցութեանս հաղորդել անուն ու մա – կանունները, եթէ կարելի է ծննդեան վայրի յիշատակութեամբ, այս վիճա – կագրութեան մաս կազմող իրենց հարա– զատ կամ ծանօթ ազգակիցներու։

Հասցէ. –
— *K. BAKERDJIAN*;
32, Rue de Trévise - 75009 Paris
— *TZ. ASSDOURIAN*;
18, Rue Clavel - 75019 Paris
— *S. ALTOUNIAN*;
220, Av. Charles Kaddouz-13012 Marseille
—*M. KEHIAYAN*;
124, Ave. Henri Barbusse - 92140 Clamart

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԿՍԵՌ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ
ԱՂՋԿԱՆՑ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿՆԱՑ

1981 – 82 Տարեշրջանի արձանագրու – թիւնները բացուած են։

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը եւ աշակերտու – հիները կը պատրաստէ Պէ. Ը. Փէ. Սէ–ի քննութեան։

Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայերէն ճիւղեր՝ Լեզու, Գրականութիւն եւ Պատմութիւն։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMÉNIEN TEBROTZASSERE

CLASSES PRIMAIRES MIXTES
CLASSES SECONDAIRES DU I° CYCLE
POUR JEUNE FILLES
INTERNAT ET EXTERNAT

Les inscriptions pour l'année scolaire 1981 — 82 *sont ouvertes.*

Application intégrale du programme des écoles françaises et préparation au B. E. P. C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à: Direction de l'ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord; 93340 LE RAINCY — Tél.: 381. 01. 72

LES FONTAINES D'ANI

épicerie fine - traiteur

SPECIALITES FRANCAISES ET ETRANGERES

4, RUE BAUSSET - 75015 PARIS — (Métro: Vaugirard)
Tél.: 828. 15. 05

Ouvert tous les jours, ainsi que le Dimanche matin et tout le mois d'Août.

*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆՊԱՐՏԱՏՈՒՆ

Եւրոպական եւ Արեւելեան Ընտիր Մթերքով

Բաց է ամէն օր, նաեւ կիրակի առաւօտ եւ ամբողջ Օգոստոսին։

*

Le Restaurant EREVAN

a ouvert

son magasin de TRAITEUR et de COMESTIBLES

29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 770.85.81 - Fermé le Mardi
40 *Sortes de Hors - d'œuvres*
25 *Sortes de Plats*

TRAITEUR EREVAN
29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 523.44.73
Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
3
JEUDI
3 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.985 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 14.985

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԿԹԻՐ. ԱՓՐԻԿԷ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ

Կեդրոն ափրիկեան բանակը ստիպեց Նախագահ Տաքոն, որ իր հրաժարա – կանը տայ եւ այդ առթիւ Պանկիի ձայ – նափիւռը յայտարարեց թէ իշխանու – թիւնը կ'անցնի սպայակոյտի ընդհ. պե – տին, զօր. Քոլինկպայի ձեռքը: Տաքօ, իշխանութենէն քշուած Պոքասայի կողմէ կրկին վերադարձած էր, չնորհիւ Ֆրան – սայի զինուորականներուն (որոնք տա – պալեցին կայսրութիւնը 1979 Սեպտեմ – բեր 20–ին) եւ նախագահ ընտրուած 1981 Մարտ 19–ին: Նախատեսուած երեսփո – խանական ընտրութիւնները յետաձգուած էին: երկիրը կ'ապրէր նաեւ տնտեսա – կան սուր տագնապ մը, որ կ'ազդէ ան – ցուտ, քաղաքական ալ վիճակին վրայ: Յուլիս 14–ին, ահաբեկչական արարք մը կատարուած էր սինեմայի մը մէջ, 3 հոգի մեռած էին ու 32 հոգի ալ վիրաւոր – ուած:

Պետական հարուածը կատարուած է առանց որեւէ հրացանաձգութեան. երկ – ին կացութիւնը հանդարտ է եւ օդակա – յանն ալ բաց: Ըստ Ֆրանսայի Պաշտպա – նութեան նախարար Հերնիւ, վարչա – պարքի այս փոփոխութիւնը «զուտ կեդ – րոնափրիկեան գործողութիւն մըն է»:

Ինչ կը վերաբերի կեդրոնափրիկէի մէջ ներկայ Ֆրանսայի զինուորներուն – չուրջ 1100 հոգի, Հերնիւ յայտարարեց թէ կրնան մնալ այն պարագային մի – այն, երբ անհրաժեշտ նկատուի պաշտ – պանել Ֆրանսացիներուն կեանքը:

———×———

ՏՐԱՆՍԱ

ՇԷՍՈՆԻ ՇՐՋԱՊՏՈՒՅՏԸ ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔ

———o———

Կարելի է նկատել թէ Արտաքին Ճա – րարերութեանց նախարար Շէսոնի չըր – նապտոյտը, Մերձաւոր Արեւելք, յաջո – ղութեամբ պսակուեցաւ: Երեք օրերու ընթացքին այցելելէ ետք երեք մայրա – քաղաքներ – Ամման, Պէյրութ եւ Դա – մասկոս, – Շէսոն, խորքին մէջ ոչինչ յղիացնելով, խօսակիցներուն համակրանքը ներկայեցաւ իր տեղին եւ ուղիղ խօսքերով ու անկեղծութեամբը: Պաղեստինցիներ – ու ինքնորոշման ի նպաստ իր արտայայ – տութիւններուն միշտ կ'ընկերանար Ֆը – րանսայի դիրքը՝ ինչ կը վերաբերի իս – րայէլի գոյութեան ու ապահովութեան՝ առանց որոնց որեւէ լուծման կարելի չէ նկատել:

Սուրիոյ արտաքին նախարար Խաատա – միի ունեցած ընդունելութեան, Շէսոն ո – գեւորեց Բ. Աչխարհամարտի ընթացքին Հրեայ ժողովուրդին ապրած Գողգոթան՝ արդարացնելու համար Իսրայէլի ստեղ – ծումը՝ համաշխարհային օժանդակու – թեամբ: Այս դարմանումը աւելցուց Շէ – սոն, ծնունդ տուած ուրիշ անարդարու – թեան մը, այս անգամ ի վնաս Պաղես – տինցիներուն եւ որոնք, իրենց կարգին, անհասն չեն Լիբանանի ողբերգութեան: Ան թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ է համա – ձայնութիւն մը, հիմնուած արդարու – թեան վրայ, որ վերջ տայ խնդրոյ ա – ռարկայ բոլոր ժողովուրդներու տառա – պանքին եւ շրջանին մէջ հաստատէ տե – ւական խաղաղութիւն մը: Ֆրանսայի Արտաքին Ցարաբերութեանց նախարարը նոյն լեզուով պիտի արտայայտուէր նա – խագահ Ասատի հետ եւս, երկու ժամ տեւող տեսակցութեան մը ընթացքին, Լաթաքիա. – «երբ երկու ժողովուրդ – ներ – Հրեաներն ու Պաղեստինցիները – դոյութիւն ունին, ատո՛վ խակ, ուրեմն, իրաւունք ունին հայրենիքի մը, պետու – թեան մը: Այլապէս անկարելի պիտի ըլ – լայ խաղաղութեան հաստատումը»:

Շէսոն դրական կը գտնէր Սուրիոյ ղե – կավարներուն դիրքը Լիբանանի հարցին նկատմամբ եւս, որոնք, Ֆրանսայի նը – ման, մտահոգուած են Լիբանանի «մուս – թեամբ, գերիշխանութեամբ եւ հողային ամբողջականութեամբ: Սուրիան, Լիբա – նանի նկատմամբ ոչ մէկ յաւակնութիւն կը սնուցանէ»:

Հակառակ էական հարցերու չուրջ տե – սակէտներու նոյնութեան, Ֆրանսայի Արտաքին Ցարաբերութեանց նախարարը իր խօսակիցներուն հասկցուցած է թէ Ֆրանսա ոչ մէկ նախաձեռնութիւն կ'առ – նէ, առանց լսելու միւս կողմը եւս: Եւ Դամասկոսի օդակայանին մէջ է որ, վե – րադարձի ճամբուն վրայ, կը յայտնէր թէ մտադիր է Իսրայէլ երթալու, եւ «կարելի եղածին չափ չուտով»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼԵՐՈՒԹի օդակայանը, լիբանանեան Միտլը – Իսք ընկերութեան մէկ 707 պօյինկը կրակ առած է առջի օր, պայ – թումի մը հետեւանքով: Ջննութիւնը պարզած է, որ ոճրային արարք մըն էր: Օգնաւը Տրիպոլիսէն (Լիբիա) հա – սած էր, չիի Ամալ չարժումին հռչակած գործադուլիէն քանի մը ժամ առաջ: Գործադուլը յարդուեցաւ Օգոստոս 31ին, ամբողջ օրը, ոգեկոչելու համար չիի յա – րանուանութեան հոգեւոր պետին՝ իմամ Մուսա Սատրի անհետացման երրորդ տարեդարձը: Չիի պատասխանատուն – րուն համար լիբիացի ղեկավարներու գործն էր այդ անհետացումը:

ՌԱՄԹԱՆԻ (դաշնակցային Գեր – մանիա) ամերիկեան օդանաւային կայա – նի եղեռնափորձը 20 հոգի վիրաւորած է, որոնց մէջ երկու ամերիկացի բարձ – րաստիճան սպայ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ հեռատեսիլէն եւ ձայ – նատփիւռէն միաժամանակ ափոռմի մը ընթացքին, Լէյ Վալեզա բացարձակապէս մերժեց եւ խստօրէն դատապարտեց կա – ռավարութեան թէ պաշտօնական մամու – լին ամբաստանութիւնները, ըստ որոնց «Սոլիտարութիւն» կ'աշխատի Լեհաստանի «իշխանութիւնը ձեռք բերել»: «Կառա – վարութիւնը, յայտարարեց Վալեզա, ըն – կերութեան վստահութիւնը կորսնցուցած է եւ կացութեան բոլոր պատասխանա – տուութիւնը մեր վրայ կը բեռցնէ: Իրա – պէս ծիծաղելի է մեզ քննադատելը»:

ՍԻՆԹ – ԷԹԻԷՆ 2 – 0 արդիւնքով պար – տութենէ Արեւելեան Պերլինի Տինամոյէն (անցեալ շաբթու երկու խումբերը Սինթ – Էթիէնի մէջ 1 – 1 հաւասար մնացած էին), կորսնցուց Եւրոպայի ոտնագնդա – կի ախոյեաններու բաժակին մասնակցե – լու իրաւունքը:

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ՝ ՀՐԱՅՐ ԽԱԼԱԹԵԱՆԻ ԴԷՄ

Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 1–ի մեր քե – ւով արձագանգ կը հանդիսանայինք ին – քերնեհշընել Հերբլտ Թրիպիւնի կարճ լու – բի մը՝ Հրայր Խալաթեանի վիրաւոր – ուելուն մասին: Այս առաւօտ ստացանք «Ալիֆ» օրաթերթի Շաբաթ, Օգոստոս 29–ի թիւը, որ մանրամասն տեղեկու – թիւններ կուտայ հայ երեսփոխանին դէմ գործուած մահափորձի մասին: Մահա – փորձը կատարուած է Կիրակի, Օգոստոս 28–ին, կէսօրէ ետք ժամը 3·30–ին: Հը – րացանաձգութիւնը կատարուած է Շա – բաթի հիւանդանոցին մօտերը, Պէ. Էմ. Վէ. ինքնաշարժէ մը, ուր տեղ գրաւած էին չորս հոգի: Ինքնաշարժը կ'ընթանար Խալաթեանի կառքի կողքին: Հիւանդա – նոցի մուտքին 20 մեթր մնացած, Պէ. Էմ. Վէ.ն քանի մը մեթր յառաջացած է եւ եռեւի նստարանէն մէկը ղնդացիրով կը – րակ բացած է Խալաթեանին վրայ: Գընդակները փշրած են հայ երեսփոխանին կառքին ճակատի ապակին, բայց բարե – բախտաբար ոչ մէկ գնդակ դպած է ի – րեն: Խալաթեան վիրաւորուած է ապա – կիներու մանրուքներէն եւ այն հարուա – ծէն, որ յառաջացած է կառքը զսպե – լուն հետեւանքով, երբ կը սկսէր հրա – ցանաձգութիւնը: Շուտով, անցորդներ, Շարիաթի հիւանդանոցը կը հասցնէին Խալաթեանը, ուր բժշկական անհրաժեշտ նախնական խնամքները ստանալէն ետք ուրիշ հիւանդանոց մը կը փոխադրուէր: Խալաթեան կը գտնուի հայ բժիշկներուն խնամքին տակ, որոնց համաձայն վիճա – կը գոհացուցիչ է եւ շուտով դուրս կու – գայ հիւանդանոցէն: Կիրակի գիշեր Թեհրանի թեմին առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, ընկերակցութեամբ ազգա – յիններու, կ'այցելէր Խալաթեանին: Ըստ մեր պաշտօնակիցին, ոճրագործներուն ինքնութիւնը անյայտ է եւ ոչ ոք ստանձ – նած է ոճրափորձին պատասխանատուու – թիւնը:

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՕԳՈՍ· 24 – 27)

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

× Հայաստանի գործատուներուն մէջ լուրջ ուշադրութեան առարկայ կը դառ – նայ որակի հարցը՝ թէքնիքի կատարե – լագործումով: Առաջին կարգի դասուած արտադրութիւններուն քանակը դրեթէ 35 տոկոս յաւելում արձանագրած է: Այս տարի ծայր տուած է արտադրութիւնը 170 նոր տեսակ մեքենաներու, սարքերու եւ նիւթերու:

×

× Սուրէն Բաբայեանի նկարահանած Արարման Ութերորդ Օրը ժապաւէնը ա – ռաջին մրցանակը ապահոված է զարմա – նահրաշ ժապաւէններու 19–րդ միջազգա – յին փառատօնին, Իտալիա նախապէս մրցանակ մըն ալ ապահոված էր Համա – միութենական երիտասարդութիւն – 81 փառատօնին:

×

× Տարեսկիզբէն ի վեր 400 ինքնաշարժ ձրի տրուած է 400 հաշմանդամներու: Վերջին տարիներուն աւելցած է հան – գըստեան կոչուած թոշակառուներուն թիւը: Ընկերային ապահովութեան չըր – ջագիծին մէջ դրեթէ 200 միլիոն ռուբլի կը յատկացուի թոշակառուներուն, ա – ռողջարաններու եւ հանգստեան տուն – րու թեկնածուներուն, հաշմանդամնե – րուն եւայլն: 37 տոկոսէն աւելի կը ներ – կայացնեն անոնք, որոնք հանգստեան կոչուած ըլլալով հանդերձ կ'աշխատին:

×

× Ստորերկրեայ առաջին կազմբարը չինուած է: Երկաթուղիով դուրսէն նե – րածուած պիւթանը հոն կը զետեղուի եւ յատուկ կազուղիներով մուտք կը գործէ կազի ցանցերուն մէջ, Երեւան: Մասնա – գէտները կ'ուզեն նման կազմբարներ հաստատել, իբրեւ ապահով եւ աժան միջոց:

×

× Թարգմանաբար եւ մեծ տպաքանա – կով լոյս տեսած է Եսաւնարի Կալա – բաստի Լերան Հառաչանքը վէպը: Ակէ առաջ միշտ թարգմանաբար հրատարակ – ուած է Նոպելեան մրցանակի դափնեկիրը, ճափոնցի հեղինակին առաւել ծանօթ ըս – տեղծագործութիւնը՝ Հազարաթև Կռունկ խորագրուած: Այլ հեղինակներու երկեր ալ լոյս տեսած են զանազան առիթնե – րով: Առաջին թարգմանութիւնը կատար – ուած է 1910–ին՝ ճափոնական հէքեաթ – ներ անունին տակ: Երկրորդը՝ նոյնպէս նոյն թուականին, այս անգամ ճափոնա – կան փունջ խորագիրով:

×

× Ոսկէ չքանչան ձեռք ձգած է ոտ – նագնդակի իրաւարար Մաթեւոս Մկրը – տչեան: Որհ. Միութեան ախոյենական շարքի հարիւր մրցում վարած է: Երե – ւանցի է եւ 47 տարեկան: Մարզիչի պաշ – տօն ալ ստանձնած է:

×

× Նոր չինուող անասնապահական եւ խաղողագործական ձեռնարկութիւն – ներուն չուրջ արդիական աւաններ կը ծաղկին: Աւոնցմէ են Գոռհայք, Դալա – բրիկ, Փոքրաւան: Կ'օժտուին ելեկտրա – կանութեամբ, բնական կազով, կենցաղի սպասարկութեան ծառայող կեդրոննե – րով, մշակութային հիմնարկութիւննե – րով:

×

× Հայաստանի ոտնագնդակի պատա – նեկան խումբը՝ կազմուած 15 – 16 տա – րեկան մարզիկներէ, երրորդ տեղը ապա – հոված է Կոմերիտական Պատանեկութիւն բաժակի համամիութենական մրցաշար – քին մէջ, Թիֆլիս: Առաջին երկու տեղե – րը գրաւած են Վրաստան 10 կէտով, Ուկրանիա՝ 8 կէտով: Հայաստանի ազ – գային խումբը՝ 7 կէտ: Երեք խաղացող – ներ մաս պիտի կազմեն Որհ. Միութեան հաւաքականին:

×

× Երեւանի մէջ հիմնուած է երախա – ներու եւ անչափահասներու սահման – ուած բազմատեսակ հիւանդութիւններու առաջին հիւանդանոցը՝ բազմապրոֆիլ կլինիկան: Ցատուկ ծրագիրի մը համա – ձայն այս ընոյթի հիւանդանոցներ պիտի հիմնուին քաղաքներու, գիւղերու եւ լեռնային գօտիներու մէջ: Աւոնցմէ մէ – կը ընթացիկ տարուան մէջ, Լենինական, երկրորդ մըն ալ Երեւանի ծայրամա – սին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ

ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

ՑՂՈՎՏՑՂՎԱՍՅՈ · ՈՒՆԻ ԴԱՀԱՎԻՃ

ԽՍՏԱՇ - ԽՄՈՒՆ

ՀԱՅԿ ԿԱՀԻՐ

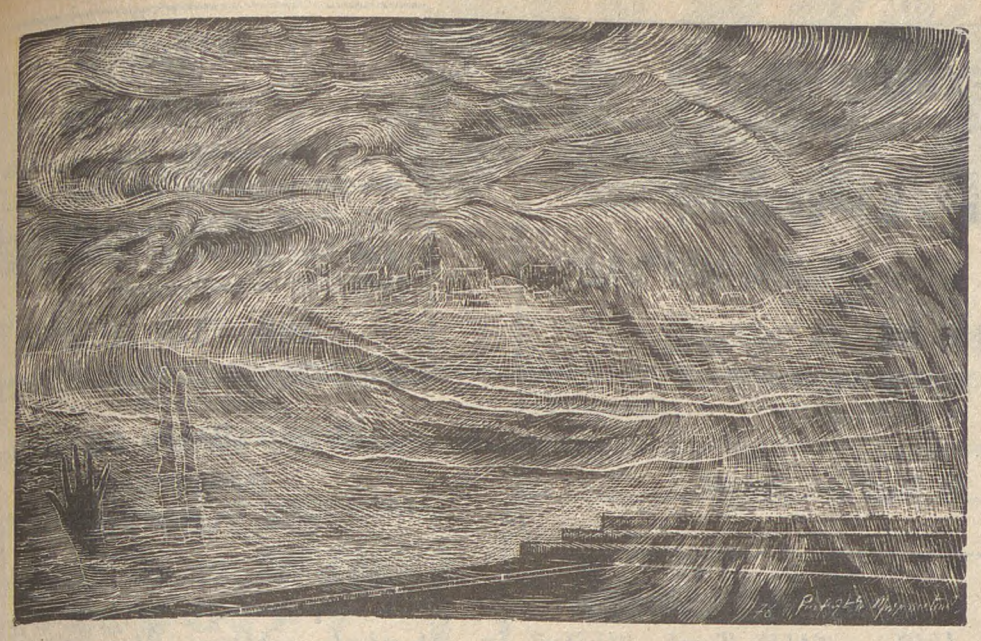
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԴԱՇՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

ՑՂՈՎՏՑՂՎԱՍՅՈ · ՈՒՆԻ ԴԱՀԱՎԻՃ

ԽՍՏԱՇ - ԽՄՈՒՆ

Գրեց Ս. ՊԱՐՈՆՅԱՆԸ

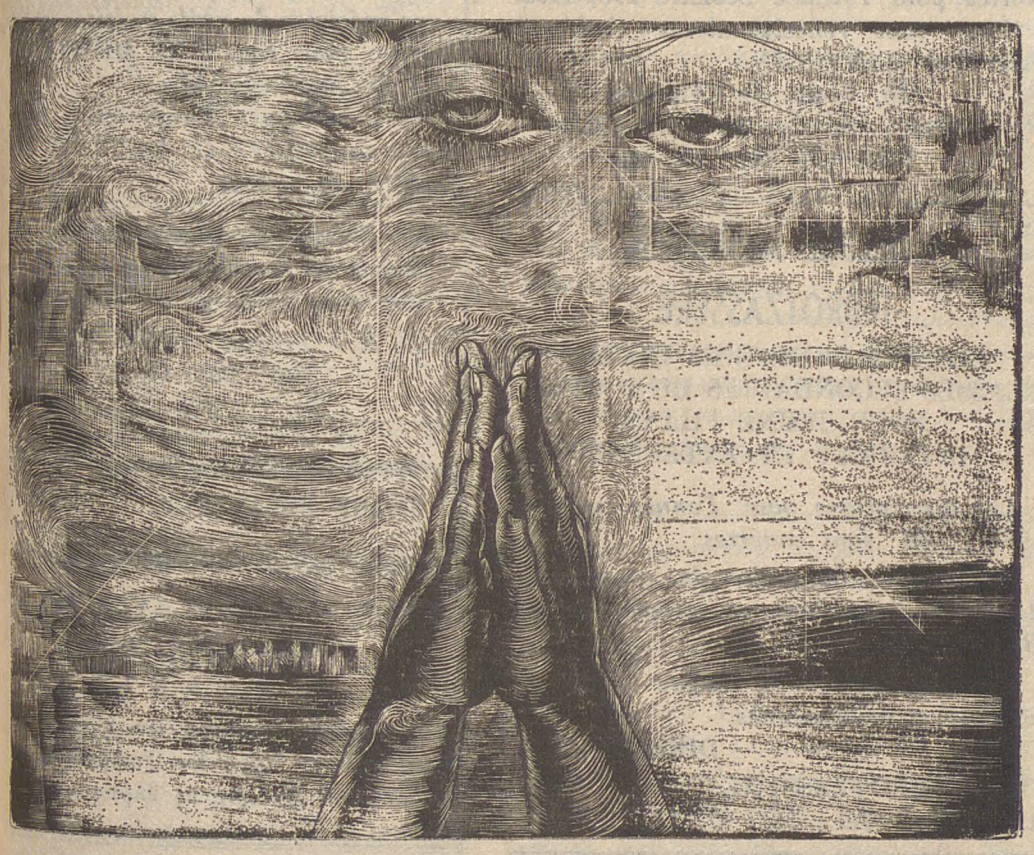
Լը Ծոնս-ի ամենից չարքաշ ճամփորդությունն էր, երբ նա Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում էր։ Ինչ ասես որ չէր տեսել նա այդ ընթացքում։ Ինչ ասես որ չէր ուսումնասիրել։ Ինչ ասես որ չէր գրի առել։ Ամեն ինչ նա գրի էր առել։ Ամեն ինչ նա գրի էր առել, որովհետև ամեն ինչ նրան հետաքրքրում էր։ Ամեն ինչ նրան հետաքրքրում էր, որովհետև նա ամեն ինչ ուզում էր իմանալ։ Ամեն ինչ նա ուզում էր իմանալ, որովհետև նա ամեն ինչ ուզում էր գրի առնել։ Ամեն ինչ նա ուզում էր գրի առնել, որովհետև նա ամեն ինչ ուզում էր հրատարակել։ Ամեն ինչ նա ուզում էր հրատարակել, որովհետև նա ամեն ինչ ուզում էր, որ ամբողջ աշխարհը իմանա։ Ամբողջ աշխարհը պետք է իմանար, որ Ամերիկայում ամեն ինչ կա։ Ամբողջ աշխարհը պետք է իմանար, որ Ամերիկայում ամեն ինչ կա, որովհետև Ամերիկան ամեն ինչ ունի։ Ամբողջ աշխարհը պետք է իմանար, որ Ամերիկան ամեն ինչ ունի, որովհետև Ամերիկան ամեն ինչ ունի, որովհետև Ամերիկան ամեն ինչ ունի, որովհետև

«ԲԱԲԳԷՆ՝ ԲՆԱՆԿԱՐՆԵՐ»

Յուցահանդէսը հաղորդող ազդին վը – րայ երկու բառեր միայն, – Բաբգէն – ճեռնկարներ: Ձիշդ ինչպէս կ'երեւակա – յնէք ենթական. – պարզ, ներամփոփ: Ձինքը կը ճանչնանք վրձր անունովը մի – այն. այսպէս աւելի լաւ է, մտերիմ, իւ – րացուած: Կուտայ իր առաջին ցուցա – հանդէսը, հեռուն, էքսի սրահներէն մէ – կուն մէջ. իրրեւ թէ օտար՝ որովհետեւ իր փարիզէն, իր շրջապատէն, իր մը – տերմիներէն հեռու, ի'նք որ ամէնուն մօտ եղաւ, ամէնուն հետեւեցաւ՝ առա – ջին քայլերէն իսկ ու խանդավառուեցաւ, ուրախացաւ միայն՝ երբ յաջողեցան: Ջղեկտուքիւնը ճաշակել ստեղծագործ – ծել է. ինքնին: Բարգէն սիրե'ց արուես – տը, սիրեց մանաւա'նդ նկարչուքիւնը, ապրեցա'ւ զայն թէեւ կեանքը այլապէս վատառնեցաւ – յոգնեցաւ: Նկարի'չ է Բարգէն եւ ուրախ ենք այսօր՝ հեռուէն հեռու: Գիտենք որ ուշացած այս ցու – ցահանդէսը, ինչպէս ալ ներկայանայ, չի կրնար տալ այն ամբողջուքիւնը, այն տաք հաղորդականուքիւնը, ամէն ինչ խորացնող ու խտացնող այն մէկ հատիկ նկարը՝ որ մե'ր Բարգէնն է:

(*) Ֆորում, էքս – ան – Փրովանս, Սեպտ. 8–էն 19:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՈՎ ՊԷՏՔ Է ԿԱՐԴԱՑ

Բարեկամական շրջանակի մը մէջ անց – եալ երիկուն շրջապատուեցայ երեք հե – ռաւոր ծանօթներէ, մէկը միջին տարի – քով, երկուքը՝ երիտասարդ: Խօսակցու – թիւնը սկսաւ դառնալ թուղթի ու հայ մամուլի շուրջ: Երեքն ալ ջերմ հետա – քրքրուքիւն ցոյց կուտային այս նիւ – թին: Թուղթը ո՞ւրկէ կը գնէինք, քա – նի՞ կը ղնէինք, քանի՞ աշխատաւոր կ'աշխատցնէինք տպարանը, եւլն.: Մի – նոյ մը երիտասարդներէն մէկը հար – ցուց.

– Տպաքանակը որքա՞ն է: Հարկաւ վեց հազար մը կը տպէք:

Երիտասարդին բերնէն ելած այդ թը – ւանչանը խնդացուց զիս ու տուի այն պատասխանը, զոր միշտ կուտամ այս – պիսի հարցումի մը.

– Ձիշդ է որ վեց հազար տպելու էինք, որովհետեւ Պոլսոյ մէջ վեց հազար հայերէն թերթը դիւրուքեամբ սպառե – լու չափ Հայ կայ: Բայց աւա՛ղ, ատոր կէսէն անդամ վար է մեր տպաքա – նակը:

Երեքին ալ աչքերը զարմանքով բացուե – ցան:

– Այդքան քի՞չ, հարցուց մէկը:

– Ինչո՞ւ, հարցուց երկրորդը:

– Խմայառակուքիւն է ասիկա, ընդվը – զեցաւ երրորդը:

«Խմայառակուքիւն» բառը զարճեալ խնդացուց զիս:

– Ձիշդ է, խմայառակուքիւն է, ըսի, որովհետեւ մեր ժողովուրդին մեծամաս – նուքիւնը չի խորհիր որ սխալուած է հայերէն թերթ մըն ալ գնել, կարդալ, կարդացնել: Գիտէ որ հայերէն թերթ մը լոյս կը տեսնէ, բայց չի հետաքրքըր – ւիր:

– Ամօթ է, ըսաւ երիտասարդ մը: Եւ դուք չատ ծախք չունէ՞ք:

– Հարկաւ ունինք, որովհետեւ օֆսէթի դրուքեամբ կը տպենք:

– Օֆսէթո՞վ կը տպէք, հարցուց միւսը զարմանքով:

Եւ այսպէս խօսակցուքիւնը շարունակ – ուեցաւ սրտցաւ մթնոլորտի մը մէջ: Մեր հետաքրքիր բարեկամները հետզհետէ նորուքիւններ սորվեցան մեր թերթին մասին. չէին գիտեր որ Կիրակի օրերը լոյս չենք տեսներ, չէին գիտեր որ, օրը օրին չահեկան արտատպումներ ու թարգ – մանուքիւններ կ'ընէինք, չէին գիտեր որ դունաւոր լուսանկար չէինք տպեր, բացի չատ բացառիկ պարագաներէ, եւլն. եւլն.: Խօսակցուքիւնը երկար չարու – նակուեցաւ, մինչեւ որ անոնցմէ մէկը ոտքի ելաւ եւ ըսաւ.

– Մեղք, մեղք, երեքհազար անդամ չէք տպեր ուրեմն:

×

Մեր ընթերցողները հասկցան անշուշտ որ մեր տպաքանակին նուազուքենէն

ԳԱՂԱՓԱՐ ԷՔ ԳԱՂԱՓԱՐ

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ (Պոսթըն) Հայ կեդ – րոնին մէջ, Օգոստոս 13–ին, դասախօ – սութիւն մը տուած է Փրոֆ. Շաւարշ Թորիկեան, որպէս նիւթ ունենալով՝ «Հայ դատի իրաւական բնոյթը»: Դասա – խօսութիւնը կազմակերպուած էր «Հայ – րենիք»ներու խմբագրութեան կողմէ: Բացումը կատարած է ընկ. Վահէ Աղա – բէկեան, ներկայացնելով օրուան դասա – խօսը: Շաւարշ Թորիկեան խօսած է չուրջ մէկուկէս ժամ, յանգելով այն եզրակա – յութեան թէ Հայ Դատը իրաւական դէտ – նի վրայ պաշտպանելի դատ մըն է ուրեմն անհրաժեշտ է այդ ուղղու – թեամբ հաւաքական աշխատանքի ձեռ – նարկել: Փրոֆ. Շ. Թորիկեան պարզած է երեք հիմնաւորումներ, որոնցմով պաշտպանելի կը գտնէ Հայ Դատը: – Ա) Դաշնագրերով, Բ) Սովորութենական օրէնքներով, Գ) Օրէնքի ընդհ. սկզբ – բունքներով:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ Ս. Գ. Լուսաւո – րիչ Կրթ. հաստատութեան սրահին մէջ, արժանթինահայ նկարիչներու առաջին ցուցահանդէս մը տեղի ունեցած է, նա – խաձեռնութեամբ Համազգայինի Շրջ. վարչութեան, Օգոստոս 7–էն 9: Բացման օրը, Համազգայինի նախագահը՝ Վարու – ժան Գէորգեան իր խօսքին մէջ, չեչտած է, որ այս ցուցահանդէսը նպատակ ու – նէր բարոյապէս եւ նիւթապէս օգտակար ըլլալ հայ արուեստագէտներու: Ներկա – յացուած գործերուն որակը սովորակա – նէն բարձր նկատուած է: Ուշադրութիւն գրաւած է սակայն, Այվազովսկիի վեր – ջին գործերէն՝ Սափոյի Անճճասպանու – թիւնը, զոր ազնիւ Հայուհի մը տրա – մադրած էր ցուցահանդէսին:

ընդվզող խօսակիցներուս երեքն ալ հա – յերէն թերթ չէին տեսներ իրենց տան մէջ: Իրենց ընդվզումը անկեղծ ու ջերմ էր, բայց չէր փոխուեր այն իրողութիւ – նը, թէ եթէ կար մէջտեղ խմայառակու – թիւն մը, իրենք ալ ատոր մէջ ունէին իրենց պատասխանատուութիւնը: Նորէն ալ սակայն չնորհակալ մնացի իրենց հե – տաքրքրութեան համար ու խորհեցայ.

Մեր ժողովուրդը երկու խումբի կը բաժնուի.

Առաջին խումբը փոքրամասնութեան մէջ է. այն որ հայերէն թերթ կը կար – դայ եւ կը խորհի որ ուրիշներն ալ պէտք է կարդան:

Երկրորդ խումբը մեծամասնութիւն կը կազմէ. այն որ հայերէն թերթ չի կար – դար եւ կը խորհի թէ հայերէն թերթը այն բանն է զոր ուրիշները պէտք է կար – դան:

Զարմանալի:

Բայց իրական:

Ռ. Հ.

«Մարմարա»

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՁԷՅՆԱՊԻ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Քնզօրի հրապարակը դրեթէ պարպուե – ցաւ: Մնացին փախստական քիւրտ ըն – տանիքները, կաղերը, կոյրերը, մուրացիկ – ներ: Փերեզակները կը ծրարէին իրենց ապրանքները: Հոն էին ձի ծախող չէր – քէցիները, տանիքներէն վար կը հաջէին լուները:

Հրապարակը պարպուելէն յետոյ, քըն – զրցի մի քանի ծերերը նորէն դուրս եկած ու ձիթհանքի քարին մօտեցած՝ կը դի – տէին հեռուի ճամբուն փոշին: Փոշիին մէջ նիզակաւորներու բանակը վերջալոյ – սի ծիրանիով ջրաներկուած էր:

Հաճի Մուսան վարդաճոր կ'երթար... Հաճի Մուսայի հրամանին վրայ, զո – լամները ցրուած էին ճամբաները՝ հետա – պնդելու համար Ձէյնապն ու Խատի – ճէն:

Արեւը մարած էր լերան մը կողին: Երկու ձիաւորներ կ'անցնէին: Հաճի Մու – սայի մարդիկն էին: Մէկը՝ Ահմէտն էր, Ձէյնապի փախուստի լուրը բերող ծա – ռան: Անոնք եայլաներուն մէջ հովիւնե – րու վրաններէն պիտի հանդիպէին: Ահմէտ կը պատմէր փախուստին մանրամասնու – թիւնները իր ընկերոջ Օսմանին:

«Ծերունի Խէյրօն, տան միւս ծառա – ները իր մօտ կանչեց ու ըսաւ, թէ տան մէջ բան մը պատահած է, թէ այնպէս կը թուի իրեն, որ տունը դատարկ է: Այդ առաւօտ Ձէյնապը պատուհանին մէջ երեւցած չէր»:

«Ամբողջ երկու օր թափառելէ յետոյ, ձիս Ձնզօրի կողմը քշեցի, Հաճի Մուսա – յին լուր տալու համար:

Ուրիշ վրանի մը պէս իջած էր դիշե – րը:

Օսման ու Ահմէտ անցան հովիւներուն մէջէն, մի քանի ճրագ կ'երեւէին քրտա – կան փոքրիկ գիւղերէն: Այդ գիւղերուն մէջ իմացան, որ այդ կողմերէն դէպի Խուրշիտի հողը անցեր է Սարը պինպա – շուն բանակը:

Երկու ձիաւորները ճամբով մտան ըն – դարձակ արօտատեղիները, ուր տեղ տեղ խարոյկի բոցեր կ'երեւէին ու կը լսուէին չուներու հաջոցներ: Հովիւներու վրան – ներ էին:

– Հէ՛յ, ո՞վ կայ:

Տարեց հովիւի մը ձայնն էր, մինչ չու – ները չորս կողմը կ'աղմկէին օտարական ձիաւորներու վրայ:

– Բարեկամ ենք, – պատասխանեց Օս – ման մուքին մէջէն ու մօտեցան վրա – նին:

(Շար. 391)

Տիգրան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սարհատեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Տատոյեան եւ զաւակները (Միացեալ Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ճիպողլեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մուրատեան (Ֆրէնք), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թորոսեան (Ֆրէնք), Տիկին Վարսենիկ Այվազեան եւ զաւակները (Ֆրէնք), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխիթէվէլեան, եւ համայն Սարհատեան, Չիլինկիրեան, Շնորհքեան, Տարագճեան, Մխրզայեան, Բէյ, Ճի-պողլեան, Շիրինեան, Մխիթէվէլեան, Եփրէմեան, Մկրտիչեան, Մաղաքեան, Քէօսէյեան, Սալամէ, Տէր Մովսէսեան, ընտանիքները եւ համայն ազգականներ կը գուժեն մահը իրենց հօր, եղբօր, փեսային եւ ազգականին՝

ՍՈՒՐԲԻՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ Օգոստոս 25-ին իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները յայտնուած են։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը խոր ցաւով կը գուժէ մահը իր անդամին, հաւատաւոր եւ վաստակաւոր Հ. Մ. Ը. Մ.ական եղբօր՝

ՍՈՒՐԲԻՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 25-ին սրտի կաթուածի հետեւանքով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն. – Կոստանեան զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ

յիշատակին, կիրակի առաւօտ Սեպտեմբեր 6, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հիմնարկութեան 50-ամեակի բացառիկ հանդիսութիւնը՝

Հոկտեմբեր 11, կիրակի օր, բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

×

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11-ԻՆ.

×

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ՝ Հայկ. վարժարաններու

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ - EXPOSITION

ԲԱՐԳԷՆ — PAPKEN

PAYSAGES - ԲՆԱՆԿԱՐՆԵՐ

AU FORUM

1 bis, Rue Venel - AIX-EN-PROVENCE

DU 8 AU 19 SEPTEMBRE

du Mardi au Samedi

ԶԲՕՍԱՊՏՈՑՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

NEMOURS — MORET S. LOING

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Սեպ. 13ին։ Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նը-էաստաւոր պայմաններով։

Մեկնում. –

Gare de l'Est:- 8.h.30

Porte d'Orléans:- 9.h.00

Port d'Italie:- 9.h.15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ.։ Անձրեւի պատրաստին՝ սրահը ապահովուած է։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերադիչեալ ժամադրութիւններուն։ Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

533.06.31 կամ 206.42.50

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կոմիտաս Փողոց, 4

1981 / 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Հեռաձայնել.–

– Տիկին ԳԱՐԱՃԵԱՆ 375.27.89

– Տիկին ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆ 376.68.19

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լիոն. – Տիկին Մարի Կենճեան իր սիրելի զարմիկին Պաղտասար Քիւլչէեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 100 Ֆ. «Ցարաջ»ի բարգաւաճման։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բոլոր այն բաժանորդները, որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյց մը ստացան այս օրերուն։

Կը խնդրենք որ անյապաղ փակեն այդ հաշիւները եւ ամէն պարագայի մէջ՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ ԱՌԱՋ ՕԳՏՈՒԵԼՈՎ ՆԵՐԿԱՅ ՍԱԿԷՆ

Ecole St. Grégoire de Nareg

— Les inscriptions à l'Ecole St. Grégoire de Nareg sont dès maintenant ouvertes pour l'Année Scolaire 1981-1982.

Pour tous renseignements s'adresser au Père ZABARIAN.-

38, Route de Collonges

69450 - St. Cyr au Mont d'Or

Tél.: (7) 847. 28. 65

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

Հայ ընտանիք մը – այրուվին – տնական գործերու համար (խոհանոց, մաքրութիւն եւլն.) մինչեւ տարիքի հայ կին մը կը փնտռէ։ Բնակութիւնը ապահովուած է։

ՀԵՌ.- 236.54.48

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19-ին, Շաբաթ օր, ժամը 16-ին իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9-րդ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ.

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները։

Collège Arménien Samuel-Moorat

Les Inscriptions pour l'Année Scolaire 1981 — 1982 *sont ouvertes.*

A.- Le Collège admet des élèves arméniens EXTERNES et INTERNES, GARCONS et FILLES à partir de 6 ans

B.- Le Collège dispense les cours depuis les classes élèmentaires jusqu'à la classe terminale du baccalauréat, section A. B. C. D.

C.- L'Internat est réservé aux garçons

D.- *Un service d'auto-car est assuré pour les transports aller-retour des élèves externes.*

E.- *Il a été décidé que des conditions spéciales de tarifs scolaires seront prévues pour tout élève MERITANT, lors de son inscription.*

F.- *L'ouverture d'une section relative à un NOUVEAU JARDIN D'ENFANTS est prévue.*

Les parents s'y intéressant sont invités à se mettre d'urgence en rapport avec la Direction du Collège.

26, *Rue Troyon* - 92310 *SEVRES*

Tél.: 534. 68. 28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԿՍԵՌ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ

ԱՂՋԿԱՆՑ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿՆԱՑ

1981 – 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են։

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը եւ աշակերտու-հիները կը պատրաստէ Պ.Ը.Փ.Սէ-ի քննութեան։

Կարեւորութեամբ կ'առանձնացուին նաեւ հայեցի ճիւղեր՝ Լեզու, Գրականութիւն եւ Պատմութիւն։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMÉNIEN TEBROTZASSERE

CLASSES PRIMAIRES MIXTES

CLASSES SECONDAIRES DU I° CYCLE POUR JEUNE FILLES

INTERNAT ET EXTERNAT

Les inscriptions pour l'année scolaire 1981 — 82 *sont ouvertes.*

Application intégrale du programme des écoles françaises et préparation au B. E. P. C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à: Direction de l'ECOLE TEBROTZASSERE

1, Boulevard du Nord; 93340 LE RAINCY — Tél.: 381. 01. 72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.–

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՇԱԲ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Սեպտեմբեր 26-ին՝

ՍՈՖԻԹԷԼ

Ի նպաստ կապոյտ խաչի գործունէութեան եւ իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ նորոգութեան։

Երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ Ջեզի կը ապասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք լաւագոյն ճաշերը, լաւագոյն գինեւոով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

Direction : M & Mme Bédikian

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

tél. 376 32 19

Fermé le lundi — *Ouvert tout l'été*

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ARMÉNIE

Nos prochains départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

DU 21 SEPTEMBRE AU 4 OCTOBRE

DU 3 OCTOBRE AU 16 OCTOBRE

Voyages accompagnés par: VAROUJAN SARKISSIAN

DU 3 AU 16 OCTOBRE

Voyage accompagné par: JACQUES CHELELEKIAN

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

31, rue d'Argenteuil

75001 PARIS

tél. 261-51-13

M° Pyramides

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté

69003 — LYON

Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière

13001 — Marseille

Té.: (91) 95. 90. 12

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
4
VENDREDI
4 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.986
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 14.986

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՕԳՈՍ· 28 – ՍԵՊՏ· 1)

«ԱՐԱՐԱՏ»
ԻՐ ԽԻՐՔԸ ԿԸ ԲԱՐԵԼԱԻԷ

6 – 1 ՅԱՂԹԵԼՈՎ ՆԵՖԹՋԻԻ

—o—

Երեւանի Հրազդան մարզադաշտին վրայ, Աւարտ, Օգոստոս 29-ին կ'ընդունէր Նեֆթչիի մարզիկները եւ 1–ի դէմ 6 կիսով կը յաղթէր Բաքուի իր հակառակորդին:

Մրցումին ընթացքին վայրկեան խաղարկութիւն ցոյց տուած են Յորէն Յովհաննիսեան եւ Ալէքսան Անտոնեան: Եւ լաւագոյն խաղացողի մրցանակ տրուած է Յովհաննիսեանին, թէեւ կ'ըսէ Արմէն – փրէսի թղթակիցը՝ Ալ· Յակոբեան, Անտոնեանն ալ արժանի էր այդ մրցանակին, բայց ան միայն մէկ խաղացողի կը չնորհուի:

Առաջին կիսախաղին, Յովհաննիսեան փիլտ յարձակողական դիրքի մէջ եղած է եւ երեք անդամ անոր հարուածներէն ետք, Բաքուի մարզիկները ստիպուած եղած են խաղը վերսկսիլ դաշտի կեդրոնը: Երեք կոլերն ալ գեղեցիկ էին եւ կը հաստատէին թէ խորհրդային հաւաքականի անդամը ուզած ատենը կրնայ ըլլալ հակառակորդի բերդին: Յովհաննիսեան իր հարուածներէն զատ, յաջող փոխանցումներ ալ ըրած է եւ լաւ ափթներ ստեղծած իր խաղընկերներուն համար:

Երկրորդ կիսախաղին Արարատի հաշւոյն երկու կոլ եւս կը նշանակուէր, այս անգամ Ալէքսանդր Քերոբեանի կողմէ եւ արդիւնքը կը հաստէր 5 – 0–ի: Այդ ատեն դաշտը ձգած է, Երեւանցիներու պաշտպանը՝ 33 տարեկան Սերգէյ Բոն – դարենկօն որ վիրաւորուած էր: Նոյն պատճառով երկար ատեն դաշտէն հեռացած են՝ Աշոտ Յակոբեան եւ Ռոմիկ Վարդապետեան: Բորդարենկոյի քաշուելը ձեղքեր բացած է Արարատի պաշտպանութեան համար: Եւ 65–րդ վայրկեանին, Բաքուի տղաքը նշանակեցին կէտը: Չնայած հարուածներու տեղատարափին, Անտոնեան հրաշքներ կը գործէր եւ անհաւատալի թռիչքներով գնդակը կ'որսար զարպասի մէկ վերի, մէկ վարի անկիւնները: Նոյնիսկ երբ իրաւարը 11 մեթրնոց հարուած մը նշանակած է դէպի Արարատի բերդը, Անտոնեան հրաշալի ոտտումով կրցած է որսալ գնդակը: Ի դէպ, այս տարի, Արարատի դէմ նշանակուած 11 մեթր հարուածներէն երեքին առաջքը առնողը եղած է Անտոնեան: 90–րդ վայրկեանին ալ երբ խաղը կը վերջանար Արտուչեա Մովսիսեան մէկ հարուածով կը նշանակէր 6–րդ կէտը:

×

26 հանդիպումներէ ետք Արարատ ունի 23 կէտ եւ կը դրաւէ 13–րդ տեղը (անց – նալ շաբթու 17–րդ էր, ապա՝ 16): Դասաւորման գլուխն են. –

ԴԻՆԱՄՕ (Կիեւ)	43 կէտ
ՍՊԱՐՏԱԿ (Մոսկուա)	39 կէտ,
ԴԻՆԱՄՕ (Թպիլիզի)	34 կէտ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏՔ՝ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ԱԶԳԱՅՆԱՅՈՒՄՆԵՐԸ ՃԱՄԲԱՅ Կ'ԵԼԼԵՆ

Ռամպույէի մէջ է, որ Ֆրանսուա Միթերան կը դումարէր նախարարաց սեղմ խորհուրդ մը, միայն 14 նախարարի մասնակցութեամբ: Այս առթիւ կ'որոշուէր որ Սեպտեմբեր 23-ի Նախարարաց Խորհուրդը վերջնապէս պիտի վաւերացնէ ազգայնացումներու օրինագիծը: Այս հարցը արդէն չատ բուռն քննադատութեան նիւթ էր Հինգշաբթի օրուան մամուլին մէջ եւ ամէնէն բարեացակամը՝ Ֆիլիփ Թէսոնը չէր, որ իր խմբագրականը կը խորագրէր «Եւրեֆա (դասյ) կ'ազդայնացնեն «օձնելու համար Ֆրանսայի, որ տագնապէն դուրս ելլէ»: Այս վերջին խօսքը, զոր արտասանած է Էլիզեի ընդհ. քարտուղարը՝ Փիէր Պերեկովուա, բանական ծագրանքի կ'ենթարկուի Քոքի – տիվէնի տնօրէնին կողմէ, որ չի հասկըներ թէ ի՞նչ սկզբունքի համար է, որ ընկերվարականները չհրաժարեցան այս ծրագրէն, որ տասնեակ միլիառներու հաստատութիւնները չատ լաւ կը բանէին: Դեռ հարցեր ալ կրնան ծագիլ բարեկամ երկիրներու հետ:

Մնաց որ պատրաստուելիք օրինագիծն ալ իրաւագիտական խոչընդոտներու կը բախի, հաստատման ձեւակերպութիւն – ներուն վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ օտար բաժնէտէրերու ապատեւականացման:

Այս նիստին նաեւ «պատերազմ» յայտարարուեցաւ գործազրկութեան դէմ, որուած ըլլալով որ հորիզոնին վրայ կ'երեւայ 2 միլիոնի թիւը, ինչ որ կը բացատրէ Ազիատանքի նախարարը, նախորդ վարչակարգի քաղաքականութեան հետեւանքն է: Կայ դեռ Տնտեսութեան եւ Ելմտական նախարարին բարկութիւնը դրամատուներու տէրերուն դէմ, որոնք չեն օգներ հաստատութիւններուն, զարկ տալու համար տնտեսական գործունէութեան: Այս առընչութեամբ Ժաք Տըլոռ չատ խիստ լեզու գործածեց, չեչտելով «վհուկները չեմ հալածեր, բայց ոմանց դիրքը պիտի չմոռնամ»:

ՔԱՒՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑԻ զինուորական իշխանութիւնները չեղեալ համարեցան այն ամբաստանութիւնները, որոնք կային Պի – Պի – Սի–ի (բրիտանական ձայնասփիւռ) Թուրքիոյ թղթակից Մէթին Միւնիրի դէմ, ընթացք տալով Արդարութեան նախարար ձեվտէթ Մէնթէշէի միջամտութեան: Միւնիր, 38 տարեկան, պիտի չսպասէ Սեպտեմբեր 17-ին, հարցաքննուելու համար Անգարայի դատախազին կողմէ: Ծանօթ է որ կիպրական հպատակութիւն կրող այս լրագրողը կ'ամբաստանուէր որ փոխանցած է Թուրք գաղտնի շարժումի մը մէկ հեռագիրը, ուր այդ խմբակը կ'ըսէր թէ սպաննուած իւրաքանչիւր Թուրք դեսպանի համար՝ 50 Հայ պիտի սպաննուի:

ԻՐԱՆի մէջ 55 ձախ ընդդիմադիրներ դնադրկահարուած են եւ 44 հոգի ալ հրաբաբակային խարազանումի դատա –

ՏՐԷԶՏԷՆի ԺՈՂՈՎԷն ԵՏՔ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԻ ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԱՑՑԵԼՈՒԹԵԱՄԲ ՄԸ ՓԱՆի ՄԸ ՕՐ ՊՐԻՒՍԷԼ ՄՆԱՑ

Տրէզտէնի ժողովէն (եկեղեցիներու էքիւմէնիք Խորհուրդի) ետք, դէպի Ան – թիլիաս վերադարձի իր ճամբուն վրայ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ամոռակից Կաթողիկոսը՝ Գարեգին Բ., անձնական այցելութեամբ մը, Պրիւսէլ հասաւ կիրակի օր, Նոր Ջուղայի ձեռագրաց մանրանը – կարներու գունաւոր դեղատիպ հատորին հրատարակութեան գործերով զբաղելու համար Փրոֆ· Աբրակ Մխիթարեանի հետ: Զորս օրուան իր այս այցելութեան ընթացքին Ամոռակից Կաթողիկոսը կը հիւրասիրուէր բարեկամներու կողմէ: Իսկ Սեպտեմբեր 1–ին, երեքշաբթի երիկուն ալ, Տէր եւ Տիկին Յովհ· Ապաճեան, Հիլթընի մէջ, մտերիմ ճաշի մը չուրջ, հրաւիրած էին ծանօթներ եւ բարեկամներ (ինչպէս նաեւ Թերթիս անօ – րէնուհին), առիթը ստեղծելով անպաշտօն հանդիպումի մը Գարեգին Բ.ի հետ:

Ճաշի աւարտին, Փրոֆ· Ա· Մխիթարեան կարդ մը լուսաբանութիւններ տը – ւաւ տարուած աշխատանքին մասին, նախ յիշելով առաջին ծանօթութիւնը Ամոռակից Կաթողիկոսին հետ: Ապա, խօսելով Նոր Ջուղայի ձեռագրերու մասին, չեչ – տեց թէ տասը տարուան պատմութիւն ունի այս խնդիրը: Գարեգին Բ. այն ատեն առաջնորդ Նոր Ջուղայի, կը հրա – ւիրէր Փրոֆ· Մխիթարեան, երբ կ'որոշուէր նոր թանգարան մը հիմնել, գլուխ հանելու համար ծրագիրը:

Այն ատեն է, որ հիացումով տեսած է 700 ձեռագիրներու զեղեցիկ հաւաքածոյ մը: Երկրորդ անգամ մը Նոր Ջուղայ երթալով եւ աշակցութեամբ Փրոֆ· Սի – րարփի Տէր – Ներսէսեանի, ընտրուած է հարիւր ձեռագիր: Կային երեսուն աւե – տարանները, որոնց մանրանկարները պէտք է հրատարակուէին: Բայց Դարե – գին Բ. յանկարծ կոչուելով այլ պաշտօններու, նախ Ամերիկա, հուսկ Անթիլիաս, գործը կարելի չէր եղած գլուխ հանել, մանաւանդ երբ Լիբանահայութեան գլխուն ալ աղէտ մը կը պատահէր: Փրոֆ· Մխիթարեան կարծած է նոյնիսկ թէ ծրագիրը մոռցուած էր, բայց կը պարզուէր որ սխալեր է, Գարեգին Բ. չէ մոռցեր եւ եկած է Պրիւսէլ, որպէսզի միասնաբար աշխատելով գլուխ հանեն այդ գործը, որ վերջնական կէտին հասնելու վրայ է:

Ամոռակից Կաթողիկոսը, խօսք առնելով, հաստատեց թէ զուտ անձնական հանգամանքով է, որ կը գտնուի Պրիւ – սէլ, եկեղեցիներու Խորհուրդի գործա –

դէր մարմնի ժողովէն վերադարձի իր ճամբուն վրայ: Ոչ միայն կրօնի եւ ազգի մարդ եմ, ըսաւ Գարեգին Բ., այլեւ՝ Մշակոյթի մարդ: Ցիշեց թէ ի՛նչ հիացումով տեսած է այդ ձեռագիրները, երբ առաջնորդ էր Սպահան: Ինչե՛ր ըսեղծեր է այս ժողովուրդը՝ կաշխէն մագաղաթ չինող, գոյնէն պատկեր գծող, Հայը՝ գրիչը չէ ձգած:

Գարեգին Բ. չնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Ապաճեանի որ առիթը ստեղծած է այս մտերմիկ հանդիպումին, որ իրեն կը յիշեցնէ բանաստեղծին՝ Սիամանթոյի խօսքը՝ քառասուն անձ, մէկ տան զաւակ, բոլորատիք նստեր են: Ապա, յայտնեց թէ կ'ուզէ երեք կէտեր չօշափել: Ա) Պելժիոյ հայ գաղութը իր կրեւոր տեղն ունի հայ ժողովուրդի պատմութեան մայր էջին վրայ, հինէն ի վեր, Աղոնցներով, եւ վկայութիւն մը ձգած է ու աւանդութիւնը պէտք չէ խախտի: Բ) Գաղութը մեծ անցեալ ունի, բայց նաեւ ներկայ ու ապագայ: Միայն անցեալը չէ, որ պէտք է յիշուի այլ պէտք է ունենանք ապագայի տեսիլք: Անդրադարձաւ Լիբանանի դէպքերուն, չեչտելով թէ քանդուած եկեղեցիներն ու դպրոցները չինուեցան, վանդլի ինչպէս ըսած է Շլումպերժէ Հայերուն համար՝ Շինարարներու ազգ մըն է: Մենք վերածնած ազգ մըն ենք: Եղա՞ծ է Հայոց մէջ աւելի զարգացած շրջան քան այսօր, ուր թուեց համալսարան յաճախողներու թիւը Երեւանէն՝ Պէյրութ, Եւրոպա թէ Ամերիկա: Գ) Հարկ է որ ունենանք ամբողջական Հայութեան դիտակցութիւնը: Որպէսզի օտարը մեզ յարգէ, նախ հարկ է որ մենք զմեզ յարգենք: Մեր Մայր Աթոռ Ս· Էջմիածնի հովանիին տակ, ծաղկեցուցէք ձեր գաղութը, մենք վեհափառ Վազգէն Ա.ի հետեւ ենք: Ու չեչտեց Գարեգին Բ. – միութեան եւ ամբողջականութեան գաղափարը թող զօրանայ, փակելով պարզ մաղթանքով մը· – երբ ձեռքդ հողին դպնայ, հողը ոսկի դառնայ, ու ոսկին ալ ոգի դառնայ, կամք դառնայ:

Ջերմ մթնոլորտի մը մէջ է որ վերջ գտաւ այս հաճելի հանդիպումը: Ներկայ հրաւիրեալները ցաւ կը յայտնէին որ այնքան չուտ կը մեկնի Ամոռակից Կաթողիկոսը եւ առիթը չունին աւելի վայելելու իր ներկայութիւնը:

Գարեգին Բ. Անթիլիաս վերադարձաւ Ձորեքշաբթի օր:

Ա· Մ·

—o—

պարտուած են «տնտեսական ոճիր»ներու համար: Միւս կողմէ Մեճլիսը (Խորհրդարան) 178 ձայնով, 10–ի դէմ եւ ութ ձեռնպահ քուէ, վաւերացուց Մոհամէտ Ռեզա Մահտաւիի Քանիի նշանակումը որպէս նախարարապետ: Նախապէս ներքին նախարար էր, անկէ առաջ ալ՝ կը ղեկավարէր «իմամ Խոմէյնիի յեղափոխական կոմիտէները»: Գնդակահարումներն ու հալածանքը չեն բաւեր սակայն կասեցնելու համար ահաբեկումները, եւ վերջին 48 ժամերուն եղեռնափորձերը աւելցած են քիչ մը ամէն կողմ:

ԱԻՍՏՐԻՈՑ մէջ, սինագոգին եղեռնափորձէն ետք, վարչապետ Քրայսքի յայտարարած է թէ ահաբեկիչները կը պատկանին պաղեստինեան ծայրայեղ խմբակին, որու ղեկավարն է Ապու Նիտալ, որեմն թշնամի մը Արաֆաթի:

ԱԼՊԻՐԹ ՇՓԼՒՌ, 76 տարեկան, Հիթլէրի ճարտարապետը մեռաւ Լոնտոնի մէկ հիւանդանոցը: Միակը եղած է, որ Նիւրնպերկի դատավարութեան ընդունած է թէ «պատասխանատու է, բայց ոչ՝ յանցաւոր»: 1942–ին զինամթերքի նախարար էր: Դատապարտուելէն ետք, Շփանտաուի բանտը փոխադրուեցաւ եւ ազատ արձակուելէն ետք 1966–ին, իր յուշերը հրատարակեց:

ՌԱՄՇԹԱՑՆի ամերիկեան կայանին դէմ կատարուած ահաբեկչական արարքին տէր եղաւ «կարմիր բանակ ճիւղը» (ֆրաքսիոն առմէ ռուժ):

ԹՈՒՐՔԻԱ՝
ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԷՆ ՄԷԿ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Ահա մօտ մէկ տարի անցած է 12 Սեպտեմբեր 1980-ի Թուրք բանակին կատարած պետական հարուածէն (երրորդը, 20 տարուան ընթացքին), որ տեղի ունեցաւ մեղսակցութեամբ Ատլանտեան Ուխտին՝ գլխաւորաբար Միացեալ – Նահանգներուն (1): Սակայն այս յարաբերաբար կարճ կամ երկար ժամանակամիջոցին (նայած՝ նկատի առնուած թիրախներէն), Թուրք զինուորական իշխանու – թիւնները եւ անոնց վրայ յենող շրջանակները կրցա՞ն արդեօք իրականացնել այն ծրագիրները կամ նպատակները, զորս կը հետապնդէին:

Արդարեւ, թէ՛ Թուրք, թէ՛ օտար մտաւորական դէտեր կը հաստատեն, որ «էնֆլասիոն»ի կարեւոր վայրէջք մը տեղի ունեցած է Թուրքիոյ տնտեսութեան մէջ, գոյն տարեկան 100%-էն նուազեցնելով 40%-ի: Թուրք տնտեսական եւ քաղաքական պատասխանատուները նոյնպէս դո – հունակութիւն կը յայտնեն ի տես, զինուորական իշխանութիւններու հաստատումին յաջորդող ամիսներուն ընթացքին, արտածումներուն կրած յաւելումին: Սակայն այս մասնակի բարելաւումները կը բաւեն արդեօք ապացուցանելու, թէ Թուրքիոյ հիւանդ տնտեսութիւնը ապաքինման ճամբու վրայ է: Ո՛չ անպայման. քանի այս զոյգ յաջողութիւններուն կ'ընկերանայ այլ մարզերու վատթարացումը: Արդէն ներածումները այնքանով աւելցած են եւ տակաւին պիտի աւելնան, որ 1981ի վերջը կը նախատեսուի առեւտրական մեծ բաց մը՝ 5200 միլիոն տոլարի. անցեալ տարուան բացին հետ բաղդատած մօտ մէկ միլիառի յաւելում մը: Այս կացութեան հակազդելով, Թուրքիա արդէն լսկ կը փորձէ յառաջիկայ տարուան համար յաւելեալ օտար փոխանակութիւններ եւ վարկեր ձեռք ձգել: Գալով «էնֆլասիոն»ի նը – ւազումին, անոր կ'ընկերանան ամսա – կաններու սառեցում, գիներու նոր յա – ւելումներ (13%-էն 100%), տուրքերու յաւելումներ, բազմաթիւ փոքր եւ միջակ տարողութեամբ գործարաններու անան – կութիւններ եւ հետեւաբար անգործու – թեան յաւելում: 1981-ի առաջին 5 ա – միսներու ընթացքին (միայն Յունուար եւ Յունիսի մէջ) 2700-էն աւելի ընկերու – թիւններ փակած են իրենց դռները եւ շատ հաւանական է, որ մինչեւ տարուան վերջաւորութեան անակնկալած հաստա – տութիւններու թիւը 4000-ը անցնի:

Անգործութիւնը, որ երկրին տագնապներուն մէջ կարեւոր դեր մը ունեցած էր, կը մնայ քաղաքական եւ ընկերային անկայունութեան եւ ժողովրդային ըմբոստութեան կարողական աղբակ մը: Ան կրնայ բերել եւ յանկարծակի կերպով յայտնուիլ ընդհանուր ճնշումի եւ բռնաւորական այս մթնոլորտին մէջ՝ ճեղքէ մը ու իշխանութեան տակաւ մէկ կողմէն օգտուելով: Տակաւին անցեալին արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները մասամբ կը ներմուծէին Թուրքիոյ անգործութեան կարեւոր մէկ մասը՝ Թուրք գործաւոր – ներու ներգաղթի ճամբով: Այսօր այդ երկիրները աւելի դժուար կացութեան մէջ կը գտնուին: Արդարեւ վերջերս հրատարակուած տեղեկութիւններ ՏԶՀԿ-ի (Տնտեսական Զարգացման եւ Համագործակցութեան կազմակերպութիւն – Օ. Մէ. Տէ. Է.) եւ Ե. Տ. Հ.ի (Եւրոպայի Տնտեսական Համայնք) երկիրներուն համար անգործութեան կարեւոր յաւելում կը յայտնեն: Տ. Զ. Հ. Կ.ի պարագային կը սպասուի, որ 1982-ի վերջերը անգործներուն թիւը – որ արդէն 23,5 մի – լիոն է – բարձրանայ 26 միլիոնի: Գալով Ե. Տ. Հ.ի՝ կը նախատեսուի որ 1981-ի վերջաւորութեան անգործութիւնը - որ տարեկան միջին հաշուով 35%-ի աճ մը կ'արձանագրէ – հասնի 10 միլիոնի: Ու – րեմն կ'ակնկալուի որ հետզհետէ աւելի դժուար ըլլայ Թուրք գաղթողներու մուտքը այս երկիրներէն ներս:

Ներքին քաղաքական դեռնի վրայ, զինուորական ճունթան կը շարունակէ իր հալածանքները ու «մաքրագործումնե – րը»: Պաշտօնապէս մինչեւ հաշուով օրական մէկ կամ երկու սպանութիւն կը հաղորդուին: Թիւ մը, որ յամախ Թուրք եւ օտար մամուլին կողմէ կը բազդատուի նախ քան պետական հարուածը հաղորդուած 20 սպանութիւններուն մինչեւ նին հետ՝ ինչ որ մեծ յոյզութիւն մը կը նկատուի ճունթային հաշուոյն: Սակայն հալածանքներն ու ձերբակալութիւնները ինչպէս նաեւ թերթերուն պարտադրուած «ինքնագրաքննութիւն»ը եւ ընդհանրա – պէս ազատութիւններու եւ ժողովրդա – վարական տարբերական իրաւունքներու ջնջումը կը վստահեն, որ ճունթան տա – լին չէ յաջողած վերջ տալ ժողովրդային ընդդիմադրութեան: Ան պատճառով է, որ զօրանոցները վերադառնալու եւ երկիրը սահմանադրական վարչակարգի վերադարձնելու գծով ժամանակացոյց մը տակաւին չէ որոշուած: Ցարդ առաւե – լագոյնը որ խոստացուած է Թուրք ժո – ղովուրդին եւ միջազգային հանրային կարծիքին, մինչեւ 1981-ի Հոկտեմբերի վերջը «Խորհուրդ»ի մը կազմումն է, ո – րուն անդամներուն նուազագոյն մէկ երրորդը (40 հոգի) պիտի նշանակուի իշխող ճունթային կողմէ, իսկ մնացեալները պէտք է վայելեն անոր համակրանքն ու հանդուրժողութիւնը: Զօր. Էվրէն, ճունթային պետը, այս գծով կը չարունակէ կրկնել, որ կուսակցական գեկավարները պիտի չկարենան մասնակցիլ ո՛չ յիշեալ «Խորհուրդ»ին, ո՛չ ալ անկէ ետք անոր կողմէ կազմակերպուելիք խորհրդարանական ընտրութիւններուն: Ցամենայն դէպս իշխող ճունթան իր իշխանութեան կեցուածքը երկարաձգող (նուազագոյնը երկուքէն երեք տարիով) միջոցառումներ կը ձեռնարկէ: Կը սպասուի որ զինուորականներու հանգստեան կոչուելու տարիքները, ինչպէս նաեւ պաշտօններու սովորական բարձրացումները նկատի չառնելու – ւին ճունթային կողմէ, տրուած ըլլալով որ ներկայ Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ կան զինուորականներ, որոնց տարիքը արդէն 65-ը (հանգստեան կոչուելու տարիքը) անց է: Իսկ նոր զօրավարներու մուտքը բանակին դերազոյն մարմիններու մէջ կրնայ խախտել ճունթային ներկայ համերաշխութիւնը:

ԱԲԻԿ ԶԱԳՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(1).– Տես «Ծառայ», Մայիս 19, 1981, «Պետական հարուածը՝ ի՞նչպէս եւ որո՞ւ դէմ» :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Քաղցր Լեզուն՝ Օձը Բնից կը Հանի

Գիւղի ճամբին մի օճ էր բնաւորուել: Գիւղացիք լինչ արին – չարին չկարողացան էդ օձին գիւղից հեռու քշել:

Գիւղի ուսուցիչն ասաց.

– Հնուց եկող խօսք կայ. քաղցր լեզուն օձը բնից կը հանի:

– Կը հանենք ու կը սատկացնենք, – ուրախացան գիւղացիք ու միտք արին, թէ ումի ուղարկեն:

Մի գիւղացի, որ իր կնկայ ձեռին տանջուում էր, ասաց.

– Իմ կնիկը էդ օձին բնից կը հանի:

Էդ կնկան հոգ ու հարստութիւն խոստացան, յետոյ հարցրին, թէ հետը քանի մարդ է պէտք:

Կնիկն ասաց.

– Մենակ եմ գնալու, մի պարկ ու մի մահակ տուէք:

Պարկն ու մահակը բերին, կնիկը ճամբայ ընկաւ: Հասաւ օձի բնին ու սպա – սեց: Սպասեց, սպասեց, օձը դուրս չեկաւ: Ճարը կտրուեց, ձէն տուեց ...

– Օ՛ճ, դուրս արի, բան եմ ասում:

Օձն իմասաուն էր, հասկացաւ լինչի է կնիկը դուրս կանչում իրեն ու ներսից ֆչչացրեց..

– Էդ մահակն ու պարկը առ, ետ դնա, ես դուրս եկողը չեմ:

Կնիկը գնաց դաշտ մի քանի մուկ ու գորտ բռնեց, ետ եկաւ ու էլի ձէն տը – ւեց:

– Դուրս արի, մուկ ու գորտ եմ բերել, վաղն էլ նապաստակ ու թռչուն եմ բերելու:

Օձը ձէն չհանեց.

«Կնիկ է, փորձանքից հեռու մնալը լաւ է, թող կանչի, կանչի հեռանայ»:

Կնիկը նստեց բնի առաջ ու սկսեց եր – գել: Գաղցր էր երգում: Օձը հաճոյքից նուաղում էր, ձգւում դէպի ելքը, բայց

Յետոյ հասկանում էր լինչ է սպասում ի – րեն ու էլի ետ էր քաշւում:

Կնիկը երգեց, երգեց ու ասաց.

– Օ՛ճ, այ օ՛ճ, ճանճրացել եմ իմ մարդից էլ, գիւղից էլ ու կեանքից էլ, դուրս արի լինճ կծի մեռնեմ:

Օձը լուռ էր:

– Բա լինճ չես ուզում տեսնե՞լ, գոյք քեզանից սիրուն եմ:

– Սիրուն կը լինես, հաւատում եմ, – ասաց օձը ու էլի տակ արեց:

– Ձէ, կատակ արի, սիրուն չեմ, դրա համար էլ ուզում եմ մեռնել, ոչ ոքը է ոաք, ոչ տեսքս է տեսք՝ էլ լինչի՞ ապրեմ:

Կնիկը լռեց, լռե՛ց, յետոյ յանկարծ սկսեց ծիծաղել: Ծիծաղում էր ու ծի – ծաղում: Օձի համբերութիւնը սպառուեց ու հարցրեց.

– Ինչի՞ ես ծիծաղում, այ անխելք կնիկ:

Կնիկն էլի երկար ժամանակ ծիծաղեց, յետոյ ասաց.

– Դու էլ երեւի լինճ նման տղեղ ես, որ չես ուզում քեզ տեսնեն:

– Հա, տղեղ եմ, քաչա՛լ եմ, քո՛ւռ եմ, – ասաց օձը, – դուրս չեմ գալու:

– Է՛, էդ ո՞ր օձն է տղեղ, որ դու տղեղ լինես: Թէ քո դէղեցկութիւնը ունենայի՝ հլմի պալատներում էի, թանկարժէք քարերով նախշած բուն կ'ունենայի, դրախտ այդում ման կը գայի, առօք – փառօք կ'ապրէի:

– Իմ բնում անհաշիւ գանձեր կան, ու լերան գագաթին էլ դրախտ այգի ունեմ:

Կնիկը շատ լեզու թափեց, շատ պերսեց, շատ մեծարեց, բայց օձը դուրս չեկաւ: Շատ զայրացաւ կնիկը ու բերանը բացեց, աչքերը խփեց:

– Ռու սատանի պէս տղեղ ու դուրս պրծած աչքերով տղուն գլուխը հողմ, քրքրուած պարան, ծառի որդնած ճիւղ, հալբաթ մի տեղդ ծուռ ա էլի, որ ամաչում ես ցերեկով դուրս դալ:

– Օձի տեղն էլ ծուռ ըլի՞, – ծիծաղեց օձը, – էդ նախանձից ես ասում:

– Նախանձի՞ց, – փրփրեց կնիկը, – լինճնից սիրո՞ւն ես, թէ՞ լինճնից խելօք:

– Սիրուն էլ, խելօք էլ:

– Այ, որ դու սիրուն ըլնէիր, դուրս կը գայիր մարդամէջ, թող նրանք ասեն՝ դու ես սիրուն, թէ՝ ես:

– Պարկն ու մահակը մի կողմ դիր, գալիս եմ, – տաքացաւ օձը:

– Ըհը, դգում եմ, – ասաց կինը ու դէն գցելով պարկն էլ, մահակն էլ, գնաց հեռու կանգնեց:

Օձը դուրս եկաւ, կանգնեց բնի առաջ, ու արեւի լոյսի տակ չողչողալով հոր – ցըրեց.

– Դէ, տես, ծուռ տեղ ունե՞մ:

Կնիկը ծնրադրեց օձի առաջ ու ասաց.

– Էս լինչ հրաշք է, այ օձ, դու խելք չունե՞ս, դու հոգի չունե՞ս, քեզ սատկացնելը քէչ է, բա էդ դեղեցկութիւնը կը փակե՞ն քարերի ու մացառների մէջ: Ում պատմեմ չի հաւատայ, թող մի քէչ էլ նայեմ, այ անասունած ... ախ, լինչ գոյն, լինչ հասակ, լինչ աչքեր, լինչ նա –

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՄՈՎ - ՀՈՏՈՎ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍ. ՍՐՈՒԱՆՋՏԵԱՆՑ

ՁԱՇԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՔԱՂՑՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ո՞ր տեղւոյ կրնամ նմանցնել զքեզ, Արտամէտ, դու քեզ նման, մի միայն աննման. եւ արտաքին տեսքովդ է այսքան չքեղազարդ ծովո՛ւն խօսեցեալդ, Շամիրամէն հոյուած, Արտաշիսէն պըղ – ատկուած: Դու ունիս եւ քո սալաքարեղուդ ներքեւ՝ բերդիդ անթառամները, արծուած ծածկուած չատ հետաքրքրական թանկագին ցոյցերը, հնու – թիւնք բեւեռագրաց, հնութիւնք քարայրից, զերեզմանաց, հսկայից կմախքաց, որ հողին երես կ'ելնէին մերթ ընդ մերթ, վանայ բերդէն Շամիրամ իր ծամերով նետած մեծ Ծամքարին հետ՝ կը ցուցնես նաեւ կատեպանց տեղն հսկայ – հսկայ քարաշարներ, մեծագործութեանց հետ – քը. եւ չորս սիւներով, տասներկու խըցիկով՝ կռանափոր քարայրը, որոյ լուսամուտները յօրինուած են ծովային: Ի՞նչ է այն չորեքտասնեայ տող բեւե – ռագիրն այս քարայրին վրայ, եւ ի՞նչ են այն տեսակ մը խորհրդաւոր նշանագըրեր, որ կը գտնուին ցիր եւ ցան զեղին մէջէն ու դուրս գտնուած վէմերուն վրայ: Արդեօք գո՞ւ եւս մի ժամանակ Աստղին կամ Արեւու տաճարին փա՛ռք ընծայեր ես, կամ Արտեմա՞յ դիք: Ինչո՞ւ մեր դիցապիր եւ վիպասանն Խորենացին կը յիշէ անունդ՝ ԱՐՏԵՄԻԴ քաղաք, «ի հաստուած գնալն Վարդգէսի մանկան ի Դուհաց գաւառէն, զքաստաղ գետով, եկեալ նստեալ զՇրէդ բլրով, զԱրտեմիդ քաղաքաւ, կռել կուիլ ըզ – դուն երուանդայ արքայի» (տակաւին կեաց, ի Հայկազանց), ուր ոչ մի հետք եւ ոչ մի նշոյլ կայ մնացած: Իսկ աստ՝ որ անուամբդ, պատմութեամբդ, կեր – տուածովդ, աւանդութեամբդ ճշդիւթ ու ամբողջովին ԱՐՏԱՄԵՏ ես, չյիշեր ըզ – քեզ:

Սիրելի է լինճ Թովմայի Արծրունւոյ մէկ հաստուածն գնել աստ ի շուք հնութեանդ եւ զեղոյդ, եւ որ ընթերցողաց սիրալի պիտի թուի.

«...Ազատելով Սմբատ զմանուկն Արտաշէս (Սանատրկոյ տան կոտորածէն, Երուանդայ սուրէն), գայ անցանէ ի վայր իշխանին. եւ թափառական զվէմս ապաստանս արարեալ յանկասկածագոյն տեղիս գարանի ի փոքր վիմամէջս, ի կարկառս հովտաձեւս, հանդէպ հարա – ւոյ քաղաքաբերդին Վանի, առ ստորո – տով բլրակի միոյ, մօտ յեզր ծովուն... եւ զաւարս բազումս յապահովացեալ... առեալ Սմբատայ զԱրտաշէս... երթեալ ի գրան Դարեհի Մարաց արքայի... եւ յարքունս հասեալ... բազում իրս քա – ջութեան ցուցեալ... եւ թագաւորեցու – ցանէ զինա ի վերայ Հայոց, փոխանակ հօր իւրոյ Սանատրկոյ... եւ յառնուլ զԱթենիկ տիկնի կնութեան Հայոց, յիշէ զնժդեհանալն իւր ի վիմամէջն զոր վերագոյն դրեցաք, գայ գարձեալ ի տեղին զբօսնուլ ի նմա, եւ հաճոյ թուեալ յաչս նորա չինէ զքարաբերուն ապարանս արքայանիստ աշնանային պայծառս – յարդարս զեղեցկայարմար պարսպաւորս, ընդդէմ ծիծաղելով ծովուն ի հիւսիսոյ նայեցուածքով, արեգակնային ի վերայ խաղալով ճառագայթաձիգ ճեմականացն յիւս եւ ի մուտս ձկան խմն թուելով ի վերայ մկանաց ալեացն խաղալով, ընդդէմ նայեցածս ունելով զմեծ լեառնն Մասիք (Սիփան) կոչելով. բարձրագա – գաթն, ձիւնապսակ, սպիտակափառ, իբր զթագաւոր մեծամայելուչ պատուական ալեօք զուարճացեալ ի մէջ ճոխ նախա – րարութեանց, առաջի տեսանելով զկա – պուտակ ծիրանափայլ զաշտաձեւ ծովն, տատասկերաս մեծամեծս չուրջ զեզերն անտառախիտ ծառուվքն եւ զինեղեր որ – թովք եւ զանազան պտղովք, զչինս պատ – րաստեալ, եւ չուրջ զամրոցաւն անկա – խխոս բուրաստանս ծաղկաւէտս եւ անուշահոտս ի զանազան ծաղկանց, ոչ միայն ի տեսիլ խաղաման աչաց եւ ի զուարճութիւն հոտոտելեաց, այլ եւ ի կազմութիւն գեղոյ բժշկական հնարպիտ ի – մաստասիրութեանց... իսկ չուրջն ըզ – բերգանման Ապարանօքն պարսպէ զրկուն չուրջանակի յապառաժուտ տաշելոց քարանց. քաղաք ամենայնէ զհովիտն ամրացուցանելով. իսկ ի վերայ՝ բղխեալ աղբիւրն, զարձեալ պարսպէ զքարաբլուրն ի պահպանութիւն ջրոյն ամրադունիք վիներուածովք, եւ չէն մարգարիտ քարաբլուրն յօրինէ պարսպաւոր անկասկածելիս, անմատչելի ձեռաց պատերազմողաց... ի խորագոյն ծովուն զպարիսպն կազմէ:

(Շար. 9)

ՅԱՍՄԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

= ՀԱՅԿԱԿԱՆ =

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՇԱՆԻ

ՎԱԺԱԺՈՂ ՈՒՄ ԵՐՈՒՏ

ՀԱՏՈՒԱԾ ՓՈՒԼԵՐՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ՊԱՐԻԶ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»
1933

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՀԱՏՈՐ Ա.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՇԱՆԻ

ՎԱԺԱԺՈՂ ՈՒՄ ԵՐՈՒՏ

ՀԱՏՈՒԱԾ ՓՈՒԼԵՐՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ՊԱՐԻԶ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»
1933

Ֆաուսթի պիտուրեները՝ ատելութիւնով լեցուն։ Ամէն տող կոպիտ ձեռքերու գրչէն, որոնք ոչ մէկ անգամ ներկած էին իրենց մատները մելանով։ Ամէն տող ծանր, ինչպէս քարերու տակ ծռած մեջքեր։ Ամէն տող՝ ինչպէս ծանր հառաչանք։ Ամէն տող՝ ինչպէս ցաւ։ Ամէն տող՝ ինչպէս ատելութիւն։

Ֆաուսթ ինքն ալ ատելի էր։ Ֆաուսթ ինքն ալ ատելութեան արժանի էր։ Ֆաուսթ ինքն ալ ատելութեան կը սպասէր։ Ֆաուսթ ինքն ալ ատելութեան կը կարօտէր։ Ֆաուսթ ինքն ալ ատելութեան կը ծարաւնար։

ԼԻՈՆԻ

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

———×———

Անարատ Ջուլֆեան Հայ Ֆոյլերը ուրախութեամբ կը յիշեցնեն Ֆրանսացի եւ օտարազգի ազգային – րուն, մօտալուտ վերաբացումը Հայկ· Օճախին, այն հայ օրիորդներուն համար՝ որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ, կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել:

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»ը, իր նպաստաւոր դիրքով կը դառնայ Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ դեղարուեստական դպրոցներու մօտ: Տրամադրելի են դեռ առանձին սենեակներ եւ կամ՝ երկու հոգինոց: Մասնաւոր գիներ հայ օրիորդներուն:

Գրասենեակը միշտ բաց է:
42, Cours Garmbetta - 69007 Lyon
Tél.: (7) 872. 76. 60

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բոլոր այն բաժանորդները, որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյց մը ստացան այս օրերուն:

Կը խնդրենք որ անյապաղ փակեն այդ հաշիւները եւ ամէն պարագայի մէջ՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ ԱՌԱՋ
ՕԳՏՈՒԵԼՈՎ ՆԵՐԿԱՅ ՍԱԿԷՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ - EXPOSITION

ԲԱՐԳԷՆ — PAPKEN
PAYSAGES — ԲՆԱՆԿԱՐՆԵՐ

AU FORUM
1 bis, Rue Venel - AIX-EN-PROVENCE
DU 8 AU 19 SEPTEMBRE
du Mardi au Samedi

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԿՍԵՌ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ
ԱՂՋԿԱՆՑ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԿԵՄԱՑ

1981 – 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը եւ պատրաստէ Պէ· Ը· Փէ· Սէ–ի քննութեան:

Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայերէն ճիւղեր՝ Լեզու, Գրականութիւն եւ Պատմութիւն:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMÉNIEN TEBROTZASSERE

CLASSES PRIMAIRES MIXTES
CLASSES SECONDAIRES DU I° CYCLE
POUR JEUNE FILLES
INTERNAT ET EXTERNAT

Les inscriptions pour l'année scolaire 1981 — 82 sont ouvertes.

Application intégrale du programme des écoles françaises et préparation au B. E. P. C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à: Direction de l'ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord; 93340 LE RAINCY — Tél.: 381. 01. 72

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՐԷ

Լիբանանցի հայ ուսանող մը՝ հաշուակալի գործ կը փնտռէ, ունի աշխատանքի իրաւունք:
Հեռ.· – 668· 31· 13:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

———×———

Հայ ընտանիք մը – այրուկին – տնական գործերու համար (խոհանոց, մաքրութիւն եւլն.) մէջին տարիքի հայ կին մը կը փնտռէ: Բնակութիւնը ապահովուած է:

Հեռ.- 236. 54. 48

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան Ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19–ին, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9–րդ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hautevilie — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

RESTAURANT — ՀԱՑԱՏՈՒՆ

EREVAN — ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՈՒՐԲԱԹ եւ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ՝

Վ Ի Դ Է Ո
Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ· ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:

Fermé le Mardi — Փակ է երեքշաբթի

VOYAGES EN ARMENIE 1981

2° VOYAGES DE 14 JOURS

du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.

S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom .....
Prénom .....
Adresse .....
..... Tél. .....
Ville ..... Code postal.....

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du ..... au .....
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour:
.....

Rayer les mentions inutiles

Collège Arménien Samuel-Moorat

Les Inscriptions pour l'Année Scolaire 1981 — 1982 *sont ouvertes.*

A.- Le Collège admet des élèves arméniens EXTERNES et INTERNES, GARCONS et FILLES à partir de 6 ans

B.- Le Collège dispense les cours depuis les classes élèmentaires jusqu'à la classe terminale du baccalauréat, section A. B. C. D.

C.- L'Internat est réservé aux garçons

D.- *Un service d'auto-car est assuré pour les transports aller - retour des élèves externes.*

E.- *Il a été décidé que des conditions spéciales de tarifs scolaires seront prévues pour tout élève MERITANT, lors de son inscription.*

F.- *L'ouverture d'une section relative à un NOUVEAU JARDIN D'ENFANTS est prévue.*

Les parents s'y intéressant sont invités à se mettre d'urgence en rapport avec la Direction du Collège.

26, *Rue Troyon* - 92310 *SEVRES*
Tél.: 534. 68. 28

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կոմիտաս Փողոց, 4

1981 / 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Հեռաձայնել.–
– *Տիկին ԳԱՐԱՃԵԱՆ* 375· 27· 89
– *Տիկին ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆ* 376· 68· 19

Grande Nuitée Arménienne

AU PALAIS D'HIVER SPECTACLES
149, bd. Stalingrad, Villeurbanne

Placée sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur CHARLES HERNU
Ministre de la Défense Nationale
Maire de Villeurbanne

SAMEDI 10 OCTOBRE de 21 h. à l'aube
— AU PROGRAMME —

Le Chanteur ONNIG (*spécialement invité des U.S.A.*)
Le Danseur ICHKHAN HAGOPIAN (*ex champion de France de Claquettes*)
L'Orchestre ANI (*de la Maison de la Culture Arménienne de Decines*)
L'Orchestre « PINK - PANTHERS » *du Palais d'Hiver*
Buvette — Buffet arménien — Tombola avec un grand prix et de nombreux lots

PRIX DES PLACES : 50 FRANCS

IL EST PRUDENT DE RESERVER LES PLACES DES MAINTENANT EN TELEPHONANT A LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES AU (7) 849 - 42 - 97

ՉԲՕՍԱՊՏՈՑ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

NEMOURS — MORET S. LOING

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Սեպ· 13ին: Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նէյտաւուար պայմաններով:

Մեկնում· –
Gare de l'Est:- 8.h.30
Porte d'Orléans:- 9.h.00
Port d'Italie:- 9.h.15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ·: Անձրեւի պարագային՝ սրահը ապահովուած է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերոյիշեալ ժամադրութիւններուն: Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –
533· 06· 31 կամ 206· 42· 50

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
5-6
SAMEDI-DIMANCHE
5-6 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.987
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 14.987

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԵՐԸ ընթացք տուին երկրագործական նախարարին ազդարարութեան եւ «ժանդուցքին» դրամի վարժքը 0,6 առ հարիւր համեմատութեամբ: Այլ խօսքով չահաբաժնի հիմ ծառայող սակը 15,30էն կ'իջնէ 14,70ի, ինչ որ պէտք է թոյլ տայ հաստատութեանց, մանաւանդ մինչեւ փոքր, զարկ տալու իրենց գործունէութեան: Միւս կողմէ սակայն սեղմում մը կը կատարուի խնայողներու տրուած չահաբաժիններու վրայ: Վարկի ազդ. խորհուրդը որոշեց հարիւրին հինգ հարիւր տպարի բարձրացնել պայմանաժամով բացուած հաշիւներու նուազագոյն գումարը եւ որուն ժամանակաշրջանն ալ մինչեւ վեց ամիսի կ'անցնի: Այս սահմանէն վար, չահաբաժինը 10,5էն վար կ'իջնայ:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿԵՐՈՒ թիւը մէկ միլիոն 84 հազարի հասած է Սեպտեմբերին մինչ մէկ միլիոն 740 հազար էր Օգոստոսին:

ԴԱՄԱԿՈՍԻ մէջ կառք մը պայթած է օդային բանակի ընդհ. կեդրոնատեղիէն ոչ շատ հեռու: 20 մեռեալ եւ 50 վիրաւոր կար, այնքան զօրաւոր եղած է պայթումը: Կը թուի որ եղեռնափորձերը կը շարունան Սուրիոյ մէջ եւ «մահմեդական եղբայրները» ձեռնածալ չեն նստած: Պայթումէն քանի մը երկվայրկեան առաջ, կառքին վարորդը դուրս ելած է քայց անմիջապէս լինած է պահակներու զնդակներուն տակ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ ձերբակալութեան ենթարկուած դործօղութեան մը ձեռնարկած են իշխանութիւնները կրօնական մոլեռանդներուն դէմ: Կ'ըսուի թէ քանի մը օրուան ընթացքին 500 հոգի ձերբակալուած են, թէեւ պաշտօնապէս ոչինչ կը հաղորդուի այս մասին: Ներքին նախարարութիւնը կ'ըսէ միայն թէ մահմեդական եւ զուտ «տարրեր», որոնք բանսարկութիւններ կը կրնան դրդռչներն ըլլալ կրօնական այլ միջադէպերուն, որոնք Ցունիսին 20 հոգիի մահուան պատճառ եղան:

ԻՐԱՆ քաղաքական պատերազմի մը նախօրեակին ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողու: 7 խալք Մուճահետիններ ըսպանուած են Թեհրանի հարաւը մինչ Վարչապետարանը կը վաւերացնէր նոր կառավարութիւնը: Այս հրացանաճգութեան նէն եաք, ուրիշ բախում մըն ալ դէմ առդէմ հանած է ընդդիմադիր եւ յեղափոխութեան պահապանները: Ձերբակալուածներն ալ չեն դադրիր եւ բազմաթիւ անձեր, որոնց մէկ մասը նախարարապետարանի դրասենեակին մէջ իսկ կ'աշխատէին, ձերբակալուած են երբեւ հետեւանք կի – րակի օրուան ահաբեկչական արարքին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌԵԿԸՆ յայտարարած է թէ նէթ Ռուսերը ստիպեն, Միացեալ – Նահանգները պատրաստ են զինարշաւի դիմելու եւ այդ արշաւին մէջ, Մոսկուա չի կրնար յաղթել:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախկին մեծամասնութիւնը կամ նոր ընդդիմութիւնը կ'ուզէ ընկերվարական Ֆրանսային դէմ «ազատական եւ հանրապետական» Ֆրանսա մը ներկայացնել: Ամրան քունէն, կամաց – կամաց արթննալ սկսած են կուսակցութիւնները եւ գործի անցնիլ: Այս առթն – չութեամբ հանրապետական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ժաք Պլան մամուլի ասուլիս մը տուած է քաղաքական բիւրոյի նիստէն եաք եւ չէտած «տխուր սուպի չրջանը վերջացած է, հարկ է, հիմա, հակազդել»:

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ Փրանսացի երկու քահանաներ ձերբակալուած են, ըմբոստութեան դրդումներ ըրած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Այս լուրը հաղորդած է տեղւոյն կաթոդիկէ եկեղեցւոյ մէկ պատասխանատուն բայց յայտնի չէ թէ ո՞ւր են, այդ քահանաները:

ՕՒԼԱՀՈՄԱՑԻ վերաքննիչ Ատեանը որոշեց այլեւս չյետաձգել Թոմըս Լիի մահապատիժին գործադրութիւնը: Ենթական մահուան դատապարտուած էր 1977–ին, կօշկակարի մը սպանութեան համար: Առաջին անգամ ըլլալով մահապատիժը պիտի գործադրուի Թոյնի սրսկումով, ցարդ երբեք չգործածուած թեքնիք դրութիւն մը...:

ՊԱՑՈՆԻ պատժական դատարանը 17 պաք ապաստանեալ կը դատէր, առջի օր: Ասոնց տասը՝ մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան: Տեղական ոստիկանութեան համար «հակազրամատէր ինքնաւար քոմանտոներու» սպայակոյտը կը կազմէին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆԻ համար «չնորհի չրջանը» կը չարունակուի դեռ, քանի որ հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ որ ժողովուրդին 45 առ հարիւրը դրական կը դտնէ նոր վարչակարգին հարիւրօրեայ քաղաքականութիւնը:

ԼԱՏԻՆ – ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ինը երկիրներ դատապարտեցին Ֆրանսան, այս վերջ – նոյն կատարած յայտարարութեան համար, Մեքսիքայի հետ եւ ուր կը ճանչ – ցուէին ընդդիմադիր երկու ճակատներ Սալվատորի մէջ, որպէս ներկայացուցչական ուժեր: Ինը երկիրներու այս դատապարտումը (բացի Ուռուկուայէն) քաղաքական է Միացեալ – Նահանգներու համար:

ՓԱՐԻԶԻ պատերը չնչասպառ պահեցին բնակչութիւնը, մանաւանդ՝ այրերը, հակայ հանրաժողով մը, որ տէրը մնաց իր խոստումին...: Արդարեւ Օգոստոս 31ին, կին մը կը ներկայանար երկու մասէ բաղկացած լողալու զգեստով մը (մայօ) եւ կը խոստանար՝ «Սեպտեմբեր 2–ին, վերի մասը պիտի հանեմ»: Ու խոստումը կատարեց եւ Սեպտեմբեր 2-ին, կուրծքը բաց, կը խոստանար «Սեպտեմբեր 4–ին, վարի մասը պիտի հանեմ» ու Սեպտեմբեր 4–ին հանեց, պարզապէս ըսելու համար «Ավընիո, այն ծանուցանողը, որ տէրն է իր խոստումներուն»: Այս ամբողջը, ինչպէս կը պարզուի ծանուցում մըն էր, որ ծանուցումի մեծագոյն «Ավընիո» ընկերութիւնը կ'ընէր, այս անգամ, իրեն համար իսկ: Ուրբաթ առաւօտ, փարիզեան մամուլը կը վկայէր, որ ամէն մարդ, փողոցը, սրճարանը, տունը այդ մասին կը խօսէր երկուշաբթիէն ի վեր: Եւ ընդհանրապէս ծուղակի մը կը սպասուէր Ուրբաթ, բայց ծուղակ չկար, աղջիկը մերկ էր թէեւ միայն կռնակը կը ցուցադրէր...:

«ՅԱՌԱՋ — ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

«Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի Սեպտեմբերի թիւը բացառապար լոյս կը տեսնէ զուլ շաբթու, փոխանակ այս շաբթուան: արձակուրդներու պատճառաւ:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՕԳՈՍ· 28 – ՍԵՊՏ· 1)

ՆՈՐԱՑԱՑ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Լրաբեր հասարակական գիտութիւնների» ամսագիրը կարդ մը փաստաթուղթեր հրապարակած է Արեւելեան Հայաստանի վերաբերեալ: Զանոնք քաղած է Մատենադարանին մէջ ի պահ դրուած Կաթողիկոսական դիւանէն:

Փաստաթուղթերէն մէկը դիմումնագիր մըն է ուղղուած Նիկոլա Ա.ին, 1837, Պետերբուրգի Հայոց առաջնորդ Սերովբէ վարդապետի կողմէ: Ռուսիոյ օժանդակութիւնը անհրաժեշտ նկատելով Արեւելեան Հայաստանի ազատագրութեան համար պարսկական լուծէն, ան նկատել տուած է կայսրին, թէ Ռուսիա կրնայ իր հարաւային սահմանները տարածել մինչեւ Արաքս: Գրած է ի մէջ այլոց· – Տէր դառնալով Երեւանի գաւառին եւ Նախիջեւանին, Ռուսաստանը կ'ունենայ հիսաքանչ երկիր մը, որ կ'արտադրէ մեծ քանակութեամբ ցորեն, բամպակ, գինի, բրինձ· ասոնց վրայ դիւրութեամբ կարելի է աւելցնել արտադրութեան այլեւայլ տեսակներ՝ նկատի առնելով երկրամասին արդասաբեր տարածութիւնը: Հայերը մեծամասնութեամբ կ'ապրին այդ գաւառին մէջ (Երեւանը կարելի է համարիլ Հայերու մայրաքաղաք) եւ չատ երջանիկ պիտի զգան Ձերդ կայսերական մեծութեան հովանաւորութիւնը վայելելով եւ Պարսից լուծէն առյաւէտ ազատելով»: Այդ փաստաթուղթին մէջ Սերովբէ վրդ· Հայերու ընդհ· թիւը աշխարհի մէջ հինգ միլիոն ցոյց տուած է: Ապա նկարագրած է Պարսիկներու ձեռքը գտնուող Երեւանի բերդին ամրութիւնները, զանոնք քանդելու եւ բերդը գրաւելու միջոցները:

×

ՆՈՒԷՐ ՄԻԼԱՆՈՑԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Միլանոյի ազդագրական թանգարանին նուէր ղրկուած է Ժ.Ա· դարու խաչքար մը՝ ընտրուած Մարտունի չրջանի Ներքին Գետաչէն գիւղի դամբարաններէն: Կ'արտացոլէ միջնադարեան հայկական զարդաքանդակներուն լաւագոյն նմոյշը:

Միլանոյի Բազմարուեստիցի խումբ մը արուեստագէտներ տարիներէ ի վեր լրծած են հայկական ճարտարապետութիւնը ծանօթացնելու աշխատանքին: Կատարած են հետազօտութիւններ Հայաստանի մէջ: Հրատարակած են հայկական յուշարձաններուն նուիրուած գեղեցիկ albumներ՝ մասնագիտական – արուեստագիտական վերլուծումներով:

×

ԶՐՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ՁԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Հայաստան իր զարգացած տնտեսութեամբ, գիտութեամբ եւ մշակոյթով, պատմական յուշարձաններով ու բնութեամբ առաւել հրապուրիչ վայր դարձած է արտասահմանէն ժամանող զբոսաշրջիկներուն համար, որոնց չարքին նաեւ Հայեր: Վերջին հինգ տարիներուն այցելուները ընդգրկած են 120 երկիրներ: Տարին 60·000–է աւելի զբօսաշրջիկ կ'ընդունի Հայաստան: Ասոնց գլխաւոր հետաքրքրութիւնը կը կեդրոնանայ տեսարժան վայրերուն վրայ:

ԿԱՐՃ ԼՈՒԻՐԵՐ

Հինգ տարի առաջ տրուած որոշումով մը ծայր տուած է հին փողոցի մը հին տուներուն վերակառուցումը՝ նախկին տեսքով: Վարպետ Գ. Ալիխանեան վերանորոգած է տուներուն պատուհաններուն, պատշգամներուն եւ դուռներուն փայտէ չրջանակները ու կառոյցները: Փայտէ «գորգ» մըն ալ պատրաստած է՝ 180 սանթիմեթր երկարութեամբ եւ 120 սանթիմեթր լայնութեամբ: Կեդրոնը՝ էջմիածինի տաճարն է պատկերացուած: Պատրաստուած է 140·000 փայտէ կտորներէ: Ցուցադրութեան դրուած է Երեւանի Ժողովրդական ստեղծագործութեան պետական թանգարանին մէջ:

×

Երգահան Ստեփան Շաքարեան, 46 տարեկան, չրջանաւարտ Լենինգրադի երաժշտանոցէն, նոր համանուագ մը յօրինած է: Օգտագործած եւ համադրած է ժողովրդական մեղեդիներն ու դասական երաժշտութեան չարք մը երանգները: Անցեալին յօրինած է Նախանձ բեմապրը, ինչպէս նաեւ սոնաթներ, ժապաւէններու եւ ներկայացումներու երգ – երաժրչտութիւն:

×

Էդգար Ցովհաննիսեան յօրինած է Դիմակահանդէս բեմապարը, երեք արար: Օգտագործած է Արամ Խաչատուրեանի երաժշտութեան տարրերը: Բալետի պրեմիերան, ինչպէս յայտարարած է յօրինողը, տեղի կ'ունենայ այս աշնան, Օդեսայի Օփերան:

×

Ողջի գետին ջուրերը, յատուկ ջրհաններու միջոցաւ, 25 քիլոմեթր ջրատարին ճամբով, սկսած են Սիւնիքի լեռնային չերը ոռոգել· – Սիւնիք սովխոզ, Ագարակ, Եղվարդ եւ Ուժանիս: Այժմ աշխատանք կը կատարուի Դաւեթ – Բէկ ջրամարին չինութեան ուղղութեամբ: Ասիկա՝ 1·400 մեթր բարձր ծովի մակերեսէն, պիտի անի համանուն գետին ջուրով: Պիտի ունենայ 3,2 միլիոն խորանարդ մեթր տարողութիւն: Կարելիութիւն պիտի ստեղծէ ոռոգելու 640 հեկտար հող:

×

Ցաճախ է, որ բանուորներ աշխատանքի նոր միտքեր կը յայտնեն, կ'առաջարկեն փոփոխութիւններ կատարել սարքերու, մեքենաներու մէջ, այլ խօսքով դիւտեր կը յղանան: Այս ճամբով տարին քանի մը միլիոն ռուբլիի խնայողութիւն կ'արձանագրուի:

×

Ջէյրան Գրիգորեան, Գեղարքունիք գիւղի բնակիչ, իր ծննդեան հարիւրամեակը չիշատակեց հրաւիրելով 150 հոգի՝ իր երախաները, թոռները, ծոռները, թոռան թոռները եւ բարեկամները: Երկարակեաց կինը աշխուժ կեանք կը վարէ:

Վերջին մարդահամարին, Հայաստան, 90–ը անց տարիք ունեցողներու թիւը չուրջ վեց հազար էր: Այս թիւին մէջ կիները կրկնապատիկը կը ներկայացնէին: Երկարակեացներուն մեծ մասը կը բնակի լեռնային գիւղերը: Ասիկա կը բացատրուի մաքուր օդով, ջուրով եւ ֆիզիքական աշխատանքի պայմաններով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՑԱՆԿԱՑԱԾ ՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ՈՒՆԿ ԳՎԱԳՄԱՊԱՀ

ԽՍՏԱՀ - ԽՄՈՒՀ

ՀԱՅԿ ԳՀԱՐ

Իսկ ի՞նչ է պատահում, երբ մեր հանդիպակաց թիմը ոչ թե ուղղակի ուժեղ է, այլ նաև ինքնավստահ, ինքնագոհ, ինքնաբավարարված։ Ինչպես Ռուսաստանի հավաքականը, որ Վարշավայում ընդամենը 1 գոլով հաղթեց Լեհաստանի հավաքականին, որ ոչ մի անգամ չի հաղթել Խորհրդային Միությանը։ Ռուսները, որ ոչ մի անգամ չեն հաղթել Ֆինլանդիային, Ռումինիային, Հունգարիային, Չեխոսլովակիային, Գերմանիայի Դեմոկրատական Հանրապետությանը, Բուլղարիային, Հարավսլավիային, Հունաստանին, Իտալիային, Ավստրիային, Շվեդիային, Նորվեգիային, Դանիային, Ֆրանսիային, Անգլիային, Իսպանիային, Պորտուգալիային, Հարավային Կորեային, Ճապոնիային, Ավստրալիային, Նոր Զելանդիային, Կանադային, Մեքսիկային, Կուբային, Ուրուգվային, Պարագվային, Չիլիին, Արգենտինային, Կոլումբիային, Վենեսուելային, Պերուին, Բրազիլիային, Հարավային Աֆրիկային, Եգիպտոսին, Մարոկկոյին, Ալժիրին, Թունիսին, Լիբանանին, Սիրիային, Իրաքին, Իրանին, Աֆղանստանին, Պակիստանին, Հնդկաստանին, Ինդոնեզիային, Մալայզիային, Թաիլանդին, Բիրմային, Նեպալին, Ցեյլոնին, Կամբոջային, Վիետնամին, Լաոսին, Մոնղոլիային, Չինաստանին, Կորեական Ժողովրդադեմոկրատական Հանրապետությանը

մասին: Ռուս բեմադիր Սերկէյ Այզընշ – թայն անգամ մը յայտնած էր, թէ 20-րդ դարու շարժանկարային արուեստը շատ նմանը կը պարտէր Տիքընզի կարճ տեսա – րաններով մոնթաժ-ի կարելիութիւն ընծայող թէքնիքին, որ ճամբայ հարթած էր ֆլէշպաուեսաի: Տիքընզի վէպերը լե – ցուն են տեսարաններով, որոնք յարմար են քամէրայի երկարատեւ պտոյտներու ու «զում»ի խաղերու:

Տիքընզ շարժանկարային հեղինակ է, կ'ըսէ խոկալ, եւ եթէ «Նիքոլաս Նիքլ – պայ»ը լաւ պիտի նայի բեմին վրայ, պատճառը այն է որ մենք երեւան հանած ենք անոր շարժանկարային ամբողջ բո – վանդակութիւնը: Մօտաւորապէս եօթա – նասուն հատ շատ կարճ տեսարան ունինք եւ մենք զանոնք իրարու կը կապենք շարժանկարային թէքնիքով մը»:

«Նիքոլա Նիքլպայ»ը բեմադրելու էա – կարան փորձը առաջինը չէ իր տեսա – կին մէջ: Տակաւին 1838-ին, երբ հեղի – նակը չէր աւարտած այս չարունակական վէպը, անկէ հատուած մը ներկայաց – ուած էր լոնտոնեան բեմի մը վրայ: Յաջորդող երկու տարիներու ընթացքին ալ զանազան վայրեր բեմադրուեցան ա – նոր փոփոխակները:

Այդ շրջաններուն, երբ տակաւին ի զօ – րու չէին հեղինակի իրաւունքի խիստ օ – րէնքներ, թատրոնի բեմադիրները առա – ւօրէն կ'օգտուէին ժողովրդական հե – րինակներու գործերէն: Իսկ Տիքընզ մէկն էր ամէնէն ժողովրդական վիպագիրնե – րէն: Իր չարունակական վէպերը այն – քան հետաքրքրական կը թուէին որքան այսօր կը թուին հեռատեսիլի չարունա – կականները: Տապրէդ Ֆաուէսթ կը յի – շատակէ, թէ 1834-է մինչեւ 1844, ուրեմն տասը տարուան ընթացքին, մօտաւորա – պէս 50 բեմադրութիւններ կատարուած են իր գործերուն հիման վրայ:

Հակառակ որ այդ բեմադրութիւնները ւնեպպէս կը նպաստէին իր համբաւին տարածման, Տիքընզ յաճախակի կերպով կը գանգատէր իր գործերուն վրայ կա – տարուած այս գողութիւնէն: Իրաւունք ունէր, որովհետեւ անոնք հաւատարիմ չէին մնար վէպին ոգիին:

Տիքընզի սկզբնական չրջանի ցանկու – թիւնները արդարեւ միշտ կեդրոնացան թատերական արուեստի վրայ: Թատրո – նի նկատմամբ իր կիրքը անդիտակցարար որ անդրադարձը ունեցաւ յետագայ գոր – ծերուն վրայ: Մանուկ եղած տարին խա – նամիկի թատրոններ դրեց, տան մէջ ներկայացումներ տարքեց ու վարժարանն ալ ուշադրութիւն դրաւեց դերասանա – կան իր կարողութեամբ: «Անձերը դիտե – լու յատուկ ընդունակութիւն մը ունիէի, կը պրէ ան բարեկամի մը, եւ իմ անձիս վրայ կը վերակենդանացնէի այն ինչ որ կը տեսնէի ուրիշներու մօտ»: Միջոց մը, երբ որպէս դատարանի թղթակից կ'աշ – խատէր, լրջօրէն մտածեց դերասան դառ – նալու մասին: Ամէն իրիկուն թատրոն կ'երթար եւ ուշադրութեամբ կ'ուսումնա – սիրէր դերասաններն ու դերերը: Տուն վերադարձին նոյն դերերը ժամերով կը կրկնէր ինքն իրեն համար:

Երբ վիպագրութիւնը հետզհետէ աւելի

ՏԱՐԵԼԻՑ

ՀԱՅԿ ԷՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

« Ich hatt einen kamaraden,
einen bessern findst du nit .»
J. L. UHLAND

Գերման բանաստեղծին հետ, Հայկոյի իւրաքանչիւր ընկեր, կրնայ կրկնել՝ «ընկեր մը ունէի, անկէ լաւը՝ չես գըտ – ներ»: Հայկ Էսապալեան, արդարեւ, յա – ջողած էր իւրաքանչիւրին, իւրաքանչիւ – րիս՝ լաւագոյն ընկերն ըլլալ:

Տարեվիցները, կարծես եղած են քիչ մը աւելի թախիծ բերելու ոգիներու սըր – տերուն մէջ: Բայց խորքին մէջ, արդ – եօ՞ք հարկաւոր էր թուական մը, նոր Սեպտեմբեր 6 մը, յիշելու համար Հայկօն: Անկասկած՝ ո՛չ: Բացակայու – թիւնը, ի՛ր բացակայութիւնը դառն իրա – կանութիւն մըն է, զոր իր ընկերները կ'ապրին ահա տարի մըն է:

Կեանքտա, իր ժպտուն աչքերով, Հայկօ ուրիշ էր: Տաքարիւն, սրտոտ, կը յա – ջողէր մեզ հաշտեցնել կեանքի ճղճիմու – թիւններու հետ: Մշտական լաւատես, այնքան չէր կրնար հաւատալ մարդոց չարութեան, երբեմն չափազանց բարեմիտ կը դառնար, չըսելու համար՝ միամիտ: Իր ներքին հարստութիւնը, իր այլասի – րութիւնը զինքը վերածած էին վեհանձն մէկու մը, որու սրտին աղնուութիւնը նուազադոյնը չէր իր առաքինութիւննե – րուն:

Եւ առաւօտ մը, այդ յապաղած ամրան, որ դեռ իր տեղը չէ տուած դեղնած տե – րեւներուն, ըսին մեզի՝ ոչ եւս է Հայկօ: Այդքան: Քանի մը բառ միայն, յայտ – նելու համար թէ սիրտ մը դադրած էր բաբախելէ: Ճիչ մը՝ գիշերուան մէջ եւ վերջնական լռութիւնը: Անողոք իրակա – նութիւն մը, զոր կարելի չէ ընդունիլ, զոր չենք ուզեր ընդունիլ, բայց որ հո՛ս է, բիրտ, անզիջող: Կը բաւէ դիտել տըժ – դոյն դիմագիծը, դէմ առ դէմ զանուե – լու համար իրողութեան: Ու մենք կը չարունակենք ապրիլ, այլեւս չլսելով իր տաք ձայնը: Վերջացած է: Այլեւս չկայ մեր ընկերը՝ մեր բոլորիս՝ լաւագոյնը:

×

Մօր մը սրտէն զատ, կայ սակայն ու – րիշ վայր մը, ուր զգալի կը մնայ իր բացակայութիւնը: Եան՛ց ակումբը, ո – րու կենդանութիւն եւ հոգի տուող անձն էր: Իր հաչտարար ոգին, վիճաբանա – կան հաւաքոյթները վարելու իր ձեւն – հասութիւնը տարբեր տարողութիւն մը կուտային Ակումբին: Մշակութային թէ գեղարուեստական հանդիպումներու կեդրոն, Եան՛ցը չնորհիւ Հայկոյի, չը – նորհիւ Հայկօներու, այն օջախն էր նաեւ, ուր իւրաքանչիւրը աւելի կը զգար թէ ինչ է բարեկամութիւնը, մարդուս դեղեցկագոյն նուաճումը:

Տարի մը անցեր է: Զունինք այլեւս մեր ընկերը, եւ գիտենք, որ լաւագոյնը՝ մեր ընկերը, եւ գիտենք, որ «լաւագոյ – նը՝ չենք գտներ»:

Ա. Մ.

չատ ժամանակ պահանջել սկսաւ իրմէ, Տիքընզ թատրոնին սկսաւ նայիլ որպէս պարզ նախասիրութիւն մը: Իր զաւակ – ներուն ներարկեց թատրոնին սէրը եւ բարեկամներու հետ խաղեր բեմադրեց սալօններու մէջ: Բայց այս բոլորը բա – րեկամական փոքրիկ շրջանակներու հա – մար էին միայն ու անոնց եկամուտը կը տրամադրուէր բարեսիրական հաստա – տութիւններու: Բայց եւ այնպէս անոնք ցոյց կուտային որ Տիքընզ տակաւին կը պահէր զանգուածներու դիմաց բեմ ել – լելու իր ցանկութիւնը:

1858-էն վերջ, իր բազմանդամ ընտա – նիքին կարիքները հոգալու համար գտաւ միջոց մը, որ միաժամանակ թէ՛ եկա – մուտ պիտի ապահովէր իրեն, եւ թէ գո – հացում պիտի պատճառէր բեմ ելլելու իր փափաքին: Հանդիսատեսներու առջեւ սկսաւ անձամբ կարդալ իր գործերը: Մեծ յաջողութիւն գտաւ իր այս ձեռնար – կը եւ աւելի քան 6000 հոգիի ներկայու – թեան կրկնեց իր ընթերցումները: Մի – այն Ամերիկայի շրջագայութ մը իրեն չահեցուց 18·000 ոսկիներ:

Սկիզբները կը կարդար Ս. Ծննդեան իր պատմուածքները: Հետզհետէ ուրիշ կտորներ ալ ընտրեց ու կազմեց 16 մա – սերէ բաղկացեալ յայտագիր մը, ներառ – եալ մասեր՝ «Օլիվըր Թուիսթ» կամ «Փիքվիք» անուն իր համբաւաւոր գործե – րէն: 471 անգամ բեմ ելաւ եւ իր վերջին ընթերցումին, որ կատարուեցաւ Լոն – տոնի մէջ Մարտ 15 1870-ին, այսինքն իր մահէն երեք ամիս առաջ, ան ներկայացումը փակեց հետեւեալ նը – չանաւոր նախադասութիւնով.

– Այս չողչողուն լոյսերուն մէջէն կը պատրաստուիմ անհետանալու, սրտա – գին հրաժեշտ մը տալով ձեր բոլո – րին:

Ան այս կերպով իրականացուցած էր բեմին վրայ յայտնելու իր վաղեմի երա – զը, մինչդեռ թատերասէրներուն յայտնի սերունդներուն ցոյց տալով թէ որքան սերտ կապ մը կար թատրոնի ու իր արուեստին միջեւ:

ՄԻՇԻԿՕ ԳԱԳՈՒԹԱՆԻ

ԹԵՐԹԵԼՕՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

Մտահոգութիւններ Թանգարաններու Վերաբերեալ

Սով. Հայաստան օրաթերթի խմբագը – րութեան ուղղած իր Բաց Նամակով Ա – չիկ Մխիթարեան պարզ, այլ սակայն կարեւոր կէտի մը մատնանշումը կատա – րած է: Այն թէ՝ նոյնիսկ ամէնէն ծանօթ եւ կարեւոր թանգարանները չեն օժտը – ւած օդակարգիչ սարքերով: Աւոր հե – տեւանքով, ինչպէս հաստատած է նամա – կագիրը խօսելով Մարտիրոս Սարեան թանգարանին մասին «ցերէկը ջերմու – թիւնն խիստ բարձրանում է, գիշերներն՝ իջնում, իսկ ձմեռը՝ ընկնում շատ ցա – ծը»: Աւելի քան 28 աստիճան արձանա – գրուղ տաքութիւնը պատճառ է, որ պատառները տառապին եւ անյետաձգ կորսուին, ինչպէս այլ նմանագիրը մը՝ Դերենիկ Մելքումեան, մասնագէտ այս հարցին, այլ առիթով մը հաստատած էր օրաթերթին յղած իր նամակով:

Ա. Մխիթարեան յաջորդաբար այ – ցելած է այլ թանգարաններ եւ միշտ սը – խուր միտքերով մեկնած է: Ժամանակա – կից արուեստներու թանգարանը, ուր ցուցադրուած են անուանի նկարիչներու պատառներ, ինչպէս Գրիգոր Ա. Յանկեան, Մինաս Աւետիսեան, Յակոբ Յակոբեան, Գառզու, Ժանեէմ եւ ուրիշներ, «օդի ջերմաստիճանն ու օդի յարաբերական խոնաւութիւնը կարգաւորելու ոչ մի մի – ջոց չկայ, ոչ ջերմաչափ ունեն, ոչ էլ խոնաւաչափ»:

Հայաստանի պետական պատկերասը – րահը՝ վերանորոգուած եւ ընդարձակ – ուած, նոյնպէս անպահացուցիչ պատ – կեր պարզած է: Առաւօտեան ժամը 10 – 11-ին ջերմաստիճանը արդէն 28 – 30-է կը հասնի: Թանգարանը օժտուած է օդա – փոխիչ սարքով, սակայն սաոր գոյու – թիւնը, թեքնիք պատճառներով «էական ազդեցութիւն չի թողնում օդի ջերմաս – տիճանի եւ յարաբերական խոնաւութեան վրայ»: Նոյն չէնքին մէջ տեղաւորուած են նաեւ Հայաստանի պատմութեան, Ցե – ղասպանութեան, Ե. Չարենց գրականու – թեան եւ արուեստի թանգարանները: Նոյն հաստատումները ասոնց պարագա – յին եւս. աւելին՝ սահմանափակ տարա – ծութիւններ ունին:

Մենք յաճախ կը հպարտանանք, եզ – րակացուցած է նամակագիրը ընդգծե – լով, թէ մեր փոքրիկ Հանրապետութիւնը ներկայիս ունի 60 թանգարան մասնա – ճիւղերով: Աւոնցմէ 20-ը բացուած է վերջին եօթը տարիներուն: Նախատես – ուած է յառաջիկայիս 12 թանգարաններ ալ հիմնել: «Սա, իրաւամբ, ուրախալի երեւոյթ է: Սակայն չպէտք է մոռանալ, որ շատը լաւ է, եթէ լաւ է: Ունենալը դեռ բաւական չէ, պէտք է կարողանալ նաեւ այն պահպանել: Իսկ շոգը, բարձր ջերմաստիճանը խանգարում են արժէք – ների կատարեալ պահպանմանը»:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ՋԷՑՆԱՊԻ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

– Ինչ խօսեցան, ո՞ւր կ'երթային, – հարցուց Օսմանը:

Հարցումներուն պատասխանողը Հա – նաի կինն էր, որովհետեւ աւելի շատ կինը խօսած էր պառաւին հետ:

Պառաւը Վարդաձորի ճամբան հարցու – ցած էր: Լսած էր, թէ տղուն հայրը Սէ – լիմ պէյնպաշեան բանակին մէջ է, թէ տա – ղը տարի է որ իրար տեսած չեն, թէ իր զաւակը են կողմերը կը տանի՝ պէյլքի տեսնայ հայրը ու մուրազն առնէ:

– Չա եա, ես ըսի, թէ էն կողմերը վը – տանգաւոր էր, թէ բանակները լեռ ու ձոր բռնած են, թէ Սպիտակ Ձիաւորը էդ ճամբաներուն վրայ է: Էն պառաւը մտիկ չըրաւ: Լաւ պառաւ էր, երեխա – ներուս դրամ տուաւ: Զաւակն ըլ ըսես՝ լուսու կտոր էր:

Երկու ձիաւորները իրարու երես նա – յեցան:

– Անոնք են, անոնք, – ըսին իրարու եւ ձիերու վրայ նետուեցան:

– Ֆիրվա, ուղիղ ո՞ր ճամբան բռնե – ցին:

– Այ, էս կողմը, էս կողմը, – ձեռքով ու մօրուսով ցոյց տուաւ այն ուղղու – թիւնը, ուրկէ պառաւն իր զաւկին հետ հեռացեր էր:

Ձիաւորները աճապարանքով ցոյց տըր – ւած ուղղութիւնով քշեցին իրենց ձիերը եւ կորսուեցան մութին մէջ:

Հովիւ Հասանը բերանը բաց անոնց ե – տեւէն նայեցաւ ու ոչինչ հասկցաւ:

ԿԱՐՕՆ ՈՒ ԶԱՐԷՆ

Երբ գիշեր կ'ըլլար, Վարդաձորի դաշ – տերը կը լեցուէին ուրուային կերպա – րանքներով: Վիրաւորները իրենց վէր – քերը կը քսէին քարերուն: Կը տեսնուէին վիրաւորուած ձիերու անհեթեթ սիլուէթ – ներ: Ատեն ատեն կը լսուէին գիշերային թռչուններու ձայները:

Այդ ուրուային մթութեան մէջէն, հո – վի մը թեթեւութեամբ, խրտուիլակի թեւերով կ'անցնէր պատերազմի խեղա – գարը՝ Մէվլօն, որ երբ կը մօտենար վը – րաններուն ու մարդերուն, ալք մը փախ – ցընելու պէս մարդիկ հեռուէն մօտէն ազ – մուկ կը ձգէին: Մէվլոյի վէրքը հոտեր էր:

Այդ գիշերներուն մէջ Հողդարի դաշ – տին վրայ փերուզէ ակի մը պէս դրուած էր Պէքիրի կնոջ՝ Զարէի կապոյտ վրա – նը, ուր Ֆիւրխտանի էն զեղեցիկ կինը իր բարի հմայքով կ'ապրեցնէր սէրը, նախանձը, տեւելութիւնն ու վրէժը: Այդ բոլորը կ'ըսես անոր կողերը կը մ ա ք ր է ի ն ու երբեմն ալ կռուի դաշտին վրայ իջնող խաւարին պէս անհեթեթ երեւակայութիւնով յղի լռութիւն մը կը ծանրանար Զարէի հո – գիին մէջ: Այդ լռութեան մէջ էր որ ծա – ռաները կը տեսնէին նոյնիսկ անոր ար – ցունքը: Իր գլխատուած ամուսնին հա – մար Զարէ արցունք թափած չէր· այդ վրէժով լեցուած՝ ինքզինք այնքան ու – ժեղ կը զգար, որքան չքեղ մարմնով ու առնական քթով Շամիրամ մը: Ան չտկա – բացաւ, արցունք չթափեց, երբ ախոռի դրան առջեւ նետուած Պէքիրի գլուխը իր ձեռքով վերցուց: Հպարտ իշխանուհու մը պէս ուխտեց իր ամուսնին վրէժը լուծել, կարծես բանակի մը կը հրամա – յէր: Ան տէրը եղած էր լեռնական ու վայրագ Պէքիրին, տէրն էր նաեւ բար – բաստիճան գինուորականներուն ու պաշ – տօնեաներուն, որոնք իր խոնախը այցե – լած էին:

Մեծցած լեռներու մէջ եւ հպարտ լեռ – ներուն պէս, Զարէ լեռնականի վայրի դեղեցկութիւնով ողբերգութիւններ փըն – տըռեց՝ գուսաններու երգին հետ խառ – նելու իր պերճ մարմնին հէքեաթը: Սպի – տակ Ձիաւորի հմայքին հետ մեծցաւ նաեւ իր վրէժը: Զարէ վրէժի զգացու – մին մէջ գտաւ ուժի մը կապուած ըլ – լալու անծանօթ հաճոյքը: Այդ հաճոյքը այնքան իրական էր, որքան անոր մար – մինը: Այդ պատճառով գիշեր մը երբ երազին մէջ զեռնէն վեր վերցուց իր ա – մուսնին՝ Պէքիրի գլուխը, զարմանքով տեսաւ, որ գլուխը կերպարանափոխուե – լով՝ Սպիտակ Ձիաւորի գլխուն նմանու – թիւնն առաւ:

– Մեմտու, Մեմտու ...

(Շար· 393)

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, Խաչվերացի առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Բազմաճաշ երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, առաջնորդութեամբ՝ Պ· Յովհաննէս Պէրպէրեանի :

Իրիկուան ժամը 4–ին տեղի կ'ունենայ թափօր Անդաստան :

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց :

«ՅԱՌԱՋ«Ի
ՀԱՅԱԳՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պելվիւի շրջանը «Յառաջ» ծախու է փլաս տէ Ֆէթի լրագրավաճառէն զատ, նաեւ՝ 391 ռիւ տէ Փիւէնէ :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՐԷ

Լիբանանցի հայ ուսանող մը՝ հաշուակալի գործ կը փնտռէ, ունի աշխատանքի իրաւունք :

Հեռ· – 668· 31· 13 :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

«ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ»

———×———

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նախաձեռնութեամբ եւ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք՝ Եղիվարդի հանգուցեալ Արհիեպս· Գուշակեանի օրհնութեամբ լոյս տեսած է ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ չքեղ հատորը, Հայրենի նկարիչ Ա· Եարալեանի 52 գունաւոր ինքնատիպ նկարներով զարդարուած :

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆը սուրբ գրական պատումներու մատեան մըն է գրուած բանաստեղծական առինքնող ոճով :

Հատորի գինն է՝ 25 ամերիկեան տոլար, կամ 150 ֆրանսական ֆրանք : Վաճառքէն գոյացած հասոյթը յատկացուելու է Ս· Էջմիածնի պայծառութեան :

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆի վաճառքի եւ վճարումներու կեդրոնատեղին է Փարիզի Առաջնորդարանը :

15, Rue Jean-Goujon - 75008 Paris

Ցուսով ենք որ ամէն հայ հաւատացեալ պիտի փափաքի իր տանը մէջ ունենալ եւ կարդալ Մայր Աթոռիս սոյն հոգեպարար հրատարակութիւնը :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

Օգոստոս 4, 1981, Ս· Էջմիածին

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

———×———

Հայ ընտանիք մը – այրուվիլ – տնական դործերու համար (խոհանոց, մաքրութիւն եւլն·) միջին տարիքի հայ կին մը կը փնտռէ : Բնակութիւնը ապահովուած է :

ՀԵՌ·- 236. 54. 48

OFFRE D'EMPLOI

RECHERCHE
GROSSISTE
Bonneterie - Tricots
LYON
Recherche vendeuse qualifiée
TEL. (7) 828. 43. 29

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ - EXPOSITION

ԲԱՐԳԷՆ — PAPKEN
PAYSAGES ——— ԲՆԱՆԿԱՐՆԵՐ

AU FORUM
1 bis, Rue Venel - AIX-EN-PROVENCE
DU 8 AU 19 SEPTEMBRE
du Mardi au Samedi

ԶԲՕՍԱՊՏՈՑՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
NEMOURS — MORET S. LOING

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Սեպ· 13ին : Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նը – հասաւոր պայմաններով :

Մեկնում· –
Gare de l'Est:- 8.h.30
Porte d'Orléans:- 9.h.00
Port d'Italie:- 9.h.15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ·: Անձրեւի պատրաստին՝ սրահը ապահովուած է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերադարձի ժամադրութիւններուն : Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն· –
533· 06· 31 կամ 206· 42· 50

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ – Էթիէնի Հայ Ազգային Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները, Տիկին Թան - Փիէր Սահակեանի (ծնեալ Թիւլիէք Քիւրքճեան) մահուան առթիւ· – Տէր եւ Տիկին Աբշամ Պապայեան եւ զաւակները (Մարսէյլ) 1000, Տէր եւ Տիկին Թորժ Տըվոս (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ենորգեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Խոմոն Շեմչիրեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Այանեան (Սէնթ – Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Ճիլպրայէլ Պահատուրեան (Լիոն) 500–ական Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Թաք Օհաննէսեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Գուլում – ճեան (Մարսէյլ) 200–ական Ֆ·, Այրի Տիկին Տատճեան (Մարսէյլ) 100, Տէր Տիկին Միշէլ Պահատուրեան (Սէնթ – Էթիէն), Պ· Ա.րամ Տէմիրճեան (Սէնթ – Էթիէն) Տէր եւ Տիկին Թաք Լօփիթալ (Սէնթ – Էթիէն) 200–ական Ֆ·:

Grand Dîner - Dansant

Dans les Salons de SOFITEL — 2, Rue Grognet; 75015 Paris
Samedi, 26 Septembre, de 20h.30 à l'aube
Organisé par La Croix Bleue Arménienne d'Issy-les-Moulineaux
Au Profit
de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux et de ses œuvres.
Animé par l'Orchestre:
des Gaidzag's
ATTRACTIONS SURPRISES

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԻՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ միջոցաւ, վերջին շրջանին հաւաքուած նուէրները եղած են «Յառաջին· – Տիկին Մարգարեանի յիշատակին, Պ· Մարգարեան 50 Ֆ·:

×

Տիկին Գասգասեանի մահուան առթիւ, Գասգասեան ընտանիք 500 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Ֆելիփ Պօյաճեան 200 Ֆ·:

×

Պետրոս Զիմիճեանի մահուան առթիւ, Զիմիճեան ընտանիք 500 Ֆ·:

×

Տիկին Գասգասեանի հոգեհանգիստին առթիւ· – Տիկին Գասգասեանի զաւակները 250, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Տէր – Եղիայեան 100 Ֆ·:

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼ
Կոմիտաս Փողոց, 4

1981 / 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Հեռաձայնել·–
– Տիկին ԳԱՐԱՃԵԱՆ 375· 27· 89
– Տիկին ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆ 376· 68· 19

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒԿ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Մանուկ Միութեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19–ին, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9–րդ:
ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ :
Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները :

ԼԻՈՆԻ
«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

———×———

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերը ուրախութեամբ կը յիշեցնեն Ֆրանսացի եւ օտարազգի ազգային – րուն, մօտալուտ վերաբացումը Հայկ· Օճախին, այն հայ օրիորդներուն համար՝ որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ, կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել :

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»ը, իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ: Տրամադրելի են դեռ առանձին սենեակներ եւ կամ՝ երկու հոգինոց: Մանաւոր գիներ հայ օրիորդներուն :

Գրասենեակը միշտ բաց է :
42, Cours Garmbetta - 69007 Lyon
Tél.: (7) 872. 76. 60

LES FONTAINES D'ANI

épicerie fine - traiteur

SPECIALITES FRANCAISES ET ETRANGERES

4, RUE BAUSSET - 75015 PARIS — (Métro: Vaugirard)
Tél.: 828. 15. 05

Ouvert tous les jours, ainsi que le Dimanche matin et tout le mois d'Août.

*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆԳԱՐԱՏՈՒՆ
Եւրոպական եւ Արեւելեան Ընտիր Մթերքով
Բաց է ամէն օր, նաեւ Կիրակի առաւօտ եւ ամբողջ Օգոստոսին :

*

ARMÉNIE

Nos prochains départs de PARIS, LYON et MARSEILLE
DU 21 SEPTEMBRE AU 4 OCTOBRE
DU 3 OCTOBRE AU 16 OCTOBRE
Voyages accompagnés par: VAROUJAN SARKISSIAN

DU 3 AU 16 OCTOBRE
Voyage accompagné par: JACQUES CHELELEKIAN
Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
Mº Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
8
MARDI
8 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.988

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 14.988

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ԲՈԼՈՐԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆ, ԲԱՑ ...

Վեց տարի է արդէն, որ Լիբանան եւ ի մասնաւորի Պէյրութի զանազան թա – ղերը, ընդարձակ ռազմադաշտի մը վե – րածուած են, ուր ոճիրները իրարու կը յաջորդեն մինչ «անծանօթ» ոճրագործ – ները ամէն տեսակի, ամէն հոսանքի, ա – զատ կը գործեն: Դրախտային երկիր մը, «արեւելքի Զուիցերիան» մկրտուած, զի – նամարզումի լաւագոյն դպրոցը դարձած է, ուր 8 – 12 տարեկան տղաք, կարղալ - գրել սորվելէ առաջ, կը դաստիարակ - ուին կալաշնիկովներով եւ աւելի լաւ զի – ահեն զէնքերը զանազանել քան դումա – րամ մը կատարել...: Ահա, այդ ռազ – մադաշտ – քաղաքին մէջ է, որ զվխաւոր ղժուերը կ'ըլլան, անոնք, որոնք կը ջա – նան աշխատիլ խաղաղութեան եւ ժողո – վուրդներու եղբայրութեան համար: Ա – նոնցմէ մէկը՝ Ֆրանսայի դեսպանը, Լուի Տըլամառ սպաննուած է, առջի ցերեկ, երբ դեսպանատունէն իր բնակարանը կ'երթար: Կը կարծուի, որ նախատես – ուածը սպանութիւնը չէր, այլ՝ առեւան – գումը բայց երբ ահաբեկիչները տեսած են, որ պիտի չկարենան յաջողիլ դես – պանը առեւանգել, սպաննած են: Առե – ւանգումի պարագային, վարկածն այն է, որ իրանեան խմբակցութիւնները, պիտի սակարկէին դեսպանին ազատ արձակումը Պանի Սատրի յանձնումին հետ:

Ինչպէս ամէնէն սովորական ոստիկա – նական վէպին մէջ, առաջին հարցումը կ'ըլլայ. – «Որո՞ւ կը նպաստէ ոճիրը»: Արդիաթ, որ կը դատապարտէ «ոճրա – յին ձեռքը», կը խորհի թէ ինք եւս թի – րախ էր, դեսպանէն անդին, քանի ան կը ջանար ծառայել Ֆրանսայի ջանքերուն, նաեւ ի նպաստ պաղեստինեան դատին: Դեռ քանի մը օր առաջ էր, որ արաբին նախարարը՝ Շէյխոն կը սեղմէր Արաֆաթի ձեռքը, Պէյրութի մէջ:

Իրանեան «մատը» միակը չէ, անշուշտ, որ նկատի կ'առնուի: Ծայրայեղ Պաղես – տինցիներ, հրէական գաղտնի սպասար – կութիւններ չեն անտեսուիր, քանի եթէ իրապէս դժգոհ էր Շէյխոն – Արաֆաթ տեսակցութենէն, նոյնքան դժգոհ էին մոլեռանդ Պաղեստինցիները, որոնք միշտ արդելք կ'ուզեն ըլլալ չափաւոր լուծում – ներու կամ լարուած մթնոլորտի մը մեղ – մացման, Մերձաւոր – Արեւելքի մէջ:

59 տարեկան, Լուի Տըլամառ, երկու տարի է դեսպան էր Պէյրութ եւ քաջ ծա – նօթ արաբական աշխարհի, չէր ուզեր իր պաշտօնը փոխել, հակառակ սպառնա – լիքներուն եւ վտանգներուն: Անցեալին եղած էր Արտաքին նախարարութեան մամուլի բաժնի պետ, ծնած Թրուվիլ, հոն ալ կը թաղուէր Երկուշաբթի օր:

Ֆրանսային զատ, ուր Նախագահ Մի – թերան, այրին ուղղուած իր ցաւակցա – կան դիրքին մէջ, գովքը կը հիւսէր «մեծ դիւանագէտին եւ քաջ մարդուն», Նա – խագահ Ռեկըն ալ յայտնած էր իր ցաւն ու վրթովումը, առանց մոռնալու ան – շուշտ արաբական Լիկան եւ Լիբանանի բոլոր հոսանքները:

×

Շաբաթ օրն ալ, մահափորձ մը կը կա – տարուէր Իրաքի մշակութային կցորդին դէմ, որ կառքով ծովափնէն կ'անցնէր, Թելեւօրէն վիրաւորուած է միայն, ձեռ – քին:

ԵԳԻՊՏՈՍ

ՄԱԴՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

1500 ձերբակալութիւն եւ զպտի «պա – սիլ» պաշտօնագրկումը նշեցին այն լայ – նածաւալ մաքրագործումը, որու ձեռ – նարկած է Սատաթ, քանի մը օրէ, ճըզ – մելու համար ընդդիմութիւնը:

Պաշտօնագրկուած զպտի կրօնապետը, «ընտրուած» է դիպուածով մանուկի մը կողմէ, տասը տարի առաջ: Աւանդու – թիւնը կ'ուզէ, որ երախայ մը վիճակ քաշէ երեք թեկնածուներու մէջ, որոշե – լու համար Ս. Մարկոսի յաջորդը, Ա – ղեքսանդրիոյ աթոռին: Միայն զպտինե – րը չեն, սակայն, որ Սատաթի թիրախ կը ծառայեն այլեւ մահմետական եղբայր – ները եւ ընդհանրապէս բոլոր ընդդիմա – դիրները: Ցստակ յայտարարած է թէ ոչ մէկ զուտ պիտի ունենայ անոնց դէմ, որոնք կը փորձեն վնասել եգիպտոսի: Երեք ժամ տեւած է իր ճառը, ամէնէն վճռականերէն մէկը, զոր Սատաթ ար – տասանած ըլլայ 11 տարիէ: Սատաթ ձերբակալել տուած է նաեւ ծայրայեղ մահմետականներու «դերազոյն առաջ – նորդը», արդիլած բազմաթիւ թերթեր ինչպէս նաեւ կրօնական եւ քաղաքական կազմակերպութիւններ:

Դիպուածի արդիւնք չի նկատուիր, որ Սատաթ իր խիստ ճառը արտասանած ըլլայ Պեկինի Ուաշինկթըն հասնելուն նախօրեակին: Արդարեւ, Եգիպտոսի նա – խագահը կ'ուզէ զգացնել Նախագահ Ռը – կընի թէ ընդդիմութիւն կայ երկրին մէջ, թէ առանձին է՝ Ամերիկացիներուն, իս – րայէլի դէմ աց, առանձին նաեւ ներքին – արաբական ճակատի վրայ:

×

ԹԻԻՏՕ

ՊԵՒՆԱՐ ՋՈՒԼՈՅԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՒՈՑԵԱՆ

28 տարեկան, Պերնար Զուլոյեան վեր – ջապէս կրցաւ ձեռք ձգել աշխարհի ա – խոյեանի տիտղոսը, ժիւռոյի մրցին ծան – րութիւններու մէջ (86 քիլոյէն վար) յաղթելով ճափոնցի Սէյքի Նոզի, Մաս – թրիխթի մէջ (Հոլանտա):

«Վերջապէս շահեցայ, կը յայտարարէր մարեէյցի երիտասարդը, օր մը չէ օր մը, պէտք է որ պատահէր»: Արդարեւ, Զուլոյեան ցարդ մեծ տիտղոս մը չէր կրցած ձեռք ձգել: Երկու տարի առաջ, արծաթեայ մետալի մը արժանացած էր, Փարիզ, յետոյ՝ պրոնզեայ Մոսկուայի խաղերուն: Հիմա, Լոս – Անճըլըսի Ողիմ – պիականներու ճամբան բաց է...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆ հերքեց բրիտանական ազ – բիւրի այն լուրը, ըստ որուն Պապին մա – հափորձին դրդիչները պուլկար եւ խոր – հրդային գաղտնի սպասարկութիւննե – րը եղած են: Անգլիացի լրագրողը յայտ – նած է թէ կրցած է տեսնել խոտալական գաղտնի սպասարկութեանց փաստաթուղ – թերը: Կ'ըսուի թէ Ցովհ. – Պօղոս Բ. յայտնած էր Լէյ Վալեզայի, թէ Լեհաս – տան կ'երթայ, եթէ խորհրդային միջա – մըտութիւն մը տեղի ունենայ: Միւս կող – մէ, խոտալական գաղտնի սպասարկու – թեանց նախկին պաշտօնատար մը, յայ – տարարած է. «Կը վախնամ որ Մէհմէթ Ալի Ազճա սպաննուի բանտին մէջ, որ – պէսզի չկարենայ դիտցածը ըսել»:

ԷՄԻ ՄԱԿՈՒ, հիմնադիրը այն հիմնար – կութեան, որ իր անունը կը կրէ Սէն – Փօլ տը – Վանսի մէջ, մեռաւ 75 տարե – կանին: Մաթիսի գործերով է, որ իր ցուցասրահը բացած էր Փարիզի մէջ, բայց իր անունը կապուած կը մնար միշտ՝ Ճաքոմեթթիի, Պոաքի, Միրոյի: Անտրէ Մալրօն է, որ 1964–ին բացումը կը կատարէր Մակի Հիմնարկութեան»: Պատասխանատուներու վերջին «մեծը» կը նկատուէր: Մեռաւ քանսերէ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ, Պիտկօշի բանտէն 150 արդելափակեալներու փախուստը, մա – սամբ չուզի մէջ ձգած է Սոլիտարիթէի համադումարին երկրորդ օրը: Բնակչու – թեան մեղսակցութեամբ է, որ կատար – ուած է այս փախուստը թէեւ կիրակի իրիկուն, ոմանք բռնուած էին կրկին, ուրիշներ ալ ինքնաբերաբար յանձնուած: Սոլիտարիթէ – Իշխանութիւն ընդդիմու – թիւնը սակայն նոյն սուր բնոյթը առած է: Կառավարութեան համար սենսիքան ընդ – դիմադիր կուսակցութեան մը հանդա – մանքը կ'առնէ:

ԻՐԱՆի մէջ, մահափորձ եւ եղեռնա – փորձ իրարու կը յաջորդեն: Շաբաթ օր ալ յեղափոխութեան ընդհ. դատախազն է, որ մեռած է ռումբի մը պայթումէն, իր գրասենեակին մէջ իսկ: Միւս կողմէ, իշխանութիւնները հաղորդեցին թէ ոս – տիկանութեան ընդհ. պետն ալ մեռած է, վիրաւորուելէ ետք, նախորդ կիրակիի եղեռնափորձին առեն: Մահուան լուրին առիթ է, որ իմացուեցաւ թէ ինք ալ վիրաւորներուն մէջն էր:

ՏԵՐՈՒՆԻ

ԳԷՈՐԳ ՔԻՐԻՃԵԱՆ

Ցաւով իմացանք, որ Ֆրանսայի կու – սակցական հին չրջանի գործունեայ եւ նուիրեալ անդամներէն՝ Գէորգ Քիրի – ճեան, իր մահկանացուն կնքած է, Սեպ – տեմբեր 4–ին, Վալանսի մէջ, ուր հաս – տատուած էր տասնամեակներէ ի վեր:

Հինգ տարի է, արդէն, որ հիւանդու – թիւնը զինքը անկողին գամած էր եւ պարտադրաբար, այլեւս քաշուած կեանք մը կ'ապրէր ընկ. Քիրիճեան:

Ով որ ծանօթ է, սակայն, կեդրոնա – կան Ֆրանսայի եւ իր մասնաւորի վալան – սի ազգային կեանքին, անպայման կը յի – շէ թէ ի՛նչ աշխատանք տարած է Գէորգ Քիրիճեան, այդ գաղութին կազմութեան եւ գործունէութեան մէջ:

Կանուխէն մտած է Ի. Ց. Դ. շարքերը, պաշտամունքն ունէր իր կուսակցու – թեան, որու համար ոչ իր ժամանակը, ոչ իր նիւթականը սակարկած է: Տունը բաց էր բոլորին առջեւ, ղեկավար թէ պարզ ընկեր: Հիւրասէր, ընկերական, Գէորգ Քիրիճեան յաճախ իր անձնական գործը զոհած է հանրային գործին: Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէին զատ, իր գործօն մասնակցութիւնը բերած է նաեւ Վալանսի Ազգ. Միութեան եւ եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութեան:

Ողբացեալը, գաւառի այն «տղոցմէն» էր, որոնք կենսական դեր կատարած են, թէ ազգային թէ կուսակցական կեանքին մէջ:

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ զաւկին:

մէ, խոտալական գաղտնի սպասարկու – թեանց նախկին պաշտօնատար մը, յայ – տարարած է. «Կը վախնամ որ Մէհմէթ Ալի Ազճա սպաննուի բանտին մէջ, որ – պէսզի չկարենայ դիտցածը ըսել»:

ԷՄԻ ՄԱԿՈՒ, հիմնադիրը այն հիմնար – կութեան, որ իր անունը կը կրէ Սէն – Փօլ տը – Վանսի մէջ, մեռաւ 75 տարե – կանին: Մաթիսի գործերով է, որ իր ցուցասրահը բացած էր Փարիզի մէջ, բայց իր անունը կապուած կը մնար միշտ՝ Ճաքոմեթթիի, Պոաքի, Միրոյի: Անտրէ Մալրօն է, որ 1964–ին բացումը կը կատարէր Մակի Հիմնարկութեան»: Պատասխանատուներու վերջին «մեծը» կը նկատուէր: Մեռաւ քանսերէ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ, Պիտկօշի բանտէն 150 արդելափակեալներու փախուստը, մա – սամբ չուզի մէջ ձգած է Սոլիտարիթէի համադումարին երկրորդ օրը: Բնակչու – թեան մեղսակցութեամբ է, որ կատար – ուած է այս փախուստը թէեւ կիրակի իրիկուն, ոմանք բռնուած էին կրկին, ուրիշներ ալ ինքնաբերաբար յանձնուած: Սոլիտարիթէ – Իշխանութիւն ընդդիմու – թիւնը սակայն նոյն սուր բնոյթը առած է: Կառավարութեան համար սենսիքան ընդ – դիմադիր կուսակցութեան մը հանդա – մանքը կ'առնէ:

ԻՐԱՆի մէջ, մահափորձ եւ եղեռնա – փորձ իրարու կը յաջորդեն: Շաբաթ օր ալ յեղափոխութեան ընդհ. դատախազն է, որ մեռած է ռումբի մը պայթումէն, իր գրասենեակին մէջ իսկ: Միւս կողմէ, իշխանութիւնները հաղորդեցին թէ ոս – տիկանութեան ընդհ. պետն ալ մեռած է, վիրաւորուելէ ետք, նախորդ կիրակիի եղեռնափորձին առեն: Մահուան լուրին առիթ է, որ իմացուեցաւ թէ ինք ալ վիրաւորներուն մէջն էր:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԾՕՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՕԳՍ. 28 – ՍԵՊՏ. 1)

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏԻ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան կառավարութեան որոշումով մրցանակներ շնորհուած են առաւել ցայտուն ճարտարապետական կառոյցներու հեղինակներուն՝ նախագիծ – ներ, կառուցանողներ եւ ուրիշներ: Մրցանակ յատկացուած է Սարտարապատ – ի Ազգագրական թանգարանի հեղինակ – ներուն: Այս առթիւ «Արմէնփրէս» կարդ մը տեղեկութիւններ տուած է թանգարա – նին մասին: Մասնաւորաբար հիմնականները.

Էջմիածնի եւ Հոկտեմբերեանի միջեւ տարածուած նախկին տափաստանին մէջ կառուցուած յուշարձանը նուիրուած է իրենց կեանքը Հայաստանի ազատութեան եւ անկախութեան համար զոհած մար – տիկներու յիշատակին, 1918–ին: Ցու – շարձանը ամբողջացած է նոր չէնքով մը՝ հոյակապ, որուն դլխաւոր նախագիծը կազմած է ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իս – րայէլեան: Շէնքը, մասնագէտներուն կարծիքով, ցայտուն նմոյշ մըն է ազգա – յին ճարտարապետութեան, անոր զուտ, այլ արտայայտիչ դիմագիծով, նման միջնադարեան կոթողներուն: Ներքին յարդարումին մէջ նկատելի կը մնան զարդանախշերը, քանդակ – պատկերա – զարդումները անցեալի դրուագներու:

Թանգարանը արդէն դարձած է ժողո – վըրդական բնոյթի ստեղծագործական կեդրոն: Սրահներուն մէջ ներկայաց – ուած են աւանդական արհեստները՝ գոր – գագործութիւն, ոսկերչութիւն, փայ – տամշակում, խեցեգործութիւն, իրենց լաւագոյն նմոյշներով: Շէնքին բացօթ – եայ հարթակը՝ երկաթագարէ սալերով, բեմի վերածուած է, ուր հրապարակ կուգան ազգագրական դիմագիծով խում – բեր: Օրինակ, արդէն աւանդական դար – ձած Ապրիլեան Ղօղանջներ փառատօնը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ անցեալի դէպքերու պատկերացումով, հանդիսութիւններով:

×

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Ալ. Միասնիկեան պետական գրադա – րանը, դիրքերու փոխանակութեան ճամ – բով, ձեռք ձգած է արժէքաւոր դիրքեր Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութե – նէն: Այդ դիրքերէն են հետեւեալները. – Հ. Գրիգորիս Գալեմքեարեան՝ Գործնա – կան մեկնութիւն առաքելական աթոռոյ, 1890. Հ. Եփրեմ Պօղոսեան՝ Պատմու – թիւն հայ մշակութային ընկերութիւննե – րու, 1969. Հ. Ներսէս Ակինեան՝ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ, 1950, Դաւիթ Հար – քացի՝ անյաղթ փիլիսոփայ, կեանքը եւ գործերը եւայլն.: Վիէննայէն ղրկուած արժէքաւոր դիրքերուն թիւը հարիւրէ ա – ւելի է եւ կը վերաբերի հայագիտութեան ճիւղին, իբրեւ պատմութիւն, մշակոյթ:

Պետական գրադարանը կապ կը պահ – պանէ 34 երկիրներու 88 գրադարաննե – րու եւ անհատներու հետ: Գիրքերու փո – խանակութեան շնորհիւ գրադարանը ցայսօր ապահոված է շարք մը եզակի հրատարակութիւններ: Ցիշատակենք մէկ քանին. – Ցովհաննէս Ջուղայեցիի Հա – մառօտ քերականութիւն եւ տրատմբա – նութիւնը, հրատարակուած Ամստերտամ 1711–ին, Դիւան Մեսրոպ Թաղեադեանի, լոյս տեսած Նոր Ջուղա, 1979, Պատմա – գիրք Կիւրինի՝ Պէյրութ, 1979, Գեղարդ, նկարազարդ հայկական ձեռագրեր Մխի – թարեան միաբանութեան ի Վիէննա, 1978, Գիրք Սաղմոսաց Դաւթի, կ. Պոլիս, 1864, Սուրիահայ տարեգիրք 1976 – 78 եւայլն.:

ՅՕՐ. ԱՆԿԱԽ

ՊԱՀՊԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻ ՍԱՀՄԱՆ

(ՕԳՈՍՏՈՍ 30, 1927)

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԸ

ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐ ՀԱՐՑԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԵԳ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Ամէն անգամ որ Հայոց հարցի մասին խօսուած է, ան միշտ ներկայացած է իբրեւ Եւրոպական հարց մը, որուն լուծումը կախեալ է Եւրոպական տէրութիւններէն։ Ասոնք են որ պիտի որոշեն Հայաստանի ճակատագիրը, ասոնք են որ պիտի ազատագրեն զայն։ Ասոնք են որ պիտի ստանձնեն Հայաստանի պաշտպանութիւնը։ Ասոնք են որ պիտի ապահովեն Հայաստանի ապագան։

Ասիկա ամենամեծ սխալն է, որ կրնայ գործուիլ Հայ հարցի մասին։ Ասիկա ամենամեծ վտանգն է, որ կրնայ սպառնալ Հայ հարցի ապագային։

Հայ հարցը Եւրոպական հարց մը չէ, հարց մը չէ որ կարելի ըլլայ լուծել Եւրոպական տէրութիւններու միջոցով։ Հայ հարցը Ասիական հարց մըն է, հարց մը չէ որ կարելի ըլլայ լուծել Ասիական տէրութիւններու միջոցով։

Ասիկա ամենամեծ ճշմարտութիւնն է, որ կայ Հայ հարցի մասին։ Ասիկա ամենամեծ ճշմարտութիւնն է, որ կրնայ ազատագրել Հայ հարցը։

Ասիկա ամենամեծ ճշմարտութիւնն է, որ կրնայ ապահովել Հայաստանի ապագան։

Ինչո՞ւ Հայ հարցը Ասիական հարց մըն է։ Ինչո՞ւ Հայ հարցը չի կրնար լուծուիլ Եւրոպական տէրութիւններու միջոցով։ Ինչո՞ւ Հայ հարցը կրնայ լուծուիլ միայն Ասիական տէրութիւններու միջոցով։

Ասոնք են հարցեր, որոնք կարելի չէ չպատասխանել։ Ասոնք են հարցեր, որոնք կարելի չէ չլուծել։ Ասոնք են հարցեր, որոնք կարելի չէ չգիտնալ։

Ասոնք են հարցեր, որոնք կարելի չէ չգիտնալ։ Ասոնք են հարցեր, որոնք կարելի չէ չլուծել։ Ասոնք են հարցեր, որոնք կարելի չէ չպատասխանել

ՀՆԴԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

—o—

ԱՄՐ. – Խորհ. Միութեան Ակադեմիայի թղթակից անդամ Թ. Վ. Գամկրելիձէ եւ բանասիրական գիտութիւններու դոկտոր Վ. Վ. Իվանով այս տարի լոյս կ'ընծայեն իրենց ծաւալուն աշխատութիւնը (2 հատոր)՝ «Հնդեւրոպական լեզուն եւ հնդեւրոպացիները»։ Հեղինակները համակողմանի ուսումնասիրութեամբ կը պարզեն, որ հնդեւրոպական ժողովուրդներու նախահայրենիքը Հայկական բարձրաւանդակն է, պատմական Հայաստանը, աւելի ճշգրիտ՝ վանայ լիճի ընդարձակ աւազանը։

×

Ա.

Աւելի քան 150 տարի առաջ սկիզբ առած լեզուաբանութեան պատմա – համեմատական եղանակը յանգեցաւ լեզուներու ընտանիքներու յայտնաբերման։ Լեզուաբանները կ'ուսումնասիրեն հնդեւրոպական լեզուներու ներքին եւ արտաքին առընչութիւնները, կը ձգտին պարզել անոնց նախալեզուի հայրենիքը։ Արդէն Թ. Բարու վերջին քառորդին եւ Ի. Բարու սկիզբը գիտնականներու մեծ մասը կ'ենթադրէր, որ հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը եղած է կեդրոնական Եւրոպան, աւելի ճիշդ՝ Գերմանիա։ Կը նշին Պալթիք եւ Հիւսիսային ծովերու ափը։ Իակադրուելով այդ տեսակէտին, գիտնականներու ուրիշ խումբ մը առա – ջարկեց իր վարկածը՝ Սեւ ծովու հիւսիսային ափը։ 1930–ական թուականներու նացիական Գերմանիոյ մէջ, առանց գիտական որեւէ հիմնաւորումի, Գերմանացիները արիացիներ յայտարարեցան (հին ժամանակ արիացիներ կը կոչէին առհասարակ հնդեւրոպացիները)։ Ռումբ մը գիտնականներ 1938–ին Վիէննայի մէջ փաստեցին, որ հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը չէր կրնար ըլլալ ոչ կեդրոնական Եւրոպան եւ ոչ ալ ընդհանրապէս Եւրոպան։

Թ. Վ. Գամկրելիձէի եւ Վ. Վ. Իվանովի ուսումնասիրութեան հիմնական եզրակացութիւնը այն է, որ հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը ոչ կեդրոնական Եւրոպան է եւ ոչ ալ Սեւ ծովու հիւսիսային ափը, այլ՝ Արեւմտեան Ասիոյ հիւսիսը (Անդրկովկասէն հարաւ եւ կեդր. Միջագետքէն հիւսիս)։

Գամկրելիձէ – Իվանովի տեսութիւնը շարադրուած է հետեւեալ տրամաբանական յաջորդականութեամբ։ Հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը գտնելու համար պէտք է վերականգնել նախ ա – նոնց նախալեզուն։ Անոր համար անհրաժեշտ է նկատի ունենալ մինչեւ այսօր գոյութիւն ունեցող հնդեւրոպական թէ՛ կենդանի եւ թէ մեռած լեզուները՝ իրենց ամբողջ ճիւղաւորումով։

Ի. դարու սկիզբը յայտնաբերուեցաւ խեթական թագաւորութիւնը (Ն. Ք. 18 – 13–րդ դարեր) Փոքր Ասիոյ կեդրոնական տարածութեան մէջ։ Պարզուեցաւ, որ այդ շրջանին խօսուող խեթերէնը, լու – վիէրէնը, պալայերէնը հնդեւրոպական լեզուներ են։ Այնուհետեւ փաստուեցաւ, որ այդ ժամանակաշրջանին Միտաննի (Եփրատի վերի հոսանքները) բնակիչ – ները խօսած են հնդիրանական բարբա – ռով։ Խեթական հին նիւթերէն պարզուած է նաեւ, որ խեթերու արեւմտեան դրացիները եղած են Յոյները՝ Ակիավա ծովային հզօր պետութեան բնակիչնե – րը։

Այսպէս, հետազօտողները յայտնաբերեցին վիքրասխական կարգ մը հնագոյն հնդեւրոպական լեզուներ։ Անհրաժեշտ էր պարզել հնդեւրոպական նախալեզուի գոյութեան ժամանակը։ Գիտութեան յա – տուկ ճիւղ մը՝ լեզուաժամանակագրու – թիւնը, կարելիութիւն կուտայ պարզե – լու ընդհանուր նախալեզուի իրարմէ բաժնելու ժամանակը։ Հնագոյն հնդեւ – րոպական լեզուները ոչ ուշ քան Ն. Ք. 4–րդ հազարամեակին արդէն զգալի կերպով զանազանուած են իրարմէ։ Ուրեմն, նախալեզուն գոյութիւն ունեցած է Ն. Ք. 4–րդ հազարամեակին։ Բայց ո՞ւր գտնուած է ան։ Հին հնդեւրոպական լեզուները գոյութիւն ունեցած են կողք – կողքի, աշխարհագրական կեդրոնի մը շուրջ։ Նախալեզուի բառապաշարը կրնայ ցոյց տալ աշխարհագրական այն միջավայրը, ուր գտնուած է հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը։

Գիրքին երկրորդ մասը ամբողջովին նուիրուած է հնդեւրոպացիներու բառապաշարին։ Անիկա իւրայատուկ բառա – րան մըն է, ուր իւրաքանչիւր բառ տըրուած է իրականութեան մէջ ունեցած առարկայական առընչութիւններով։ Օրի – նակ՝ ձի. ձին որպէս վայրի եւ ընտանի կենդանի, ձիւն սարքերը,, ձին բեռնա – կիր, ձին ռազմական գործին մէջ, ձիակառք – մարտակառք, մարտակառքի կառուցուածքը։ Կազմուած է հնդեւրոպացիներու հանրագիտարան – բառարան մը, ուր քայլ առ քայլ կը հետազօտուի հնդ – եւրոպական հասարակութեան հասկա – ցողութիւններու քանի մը մարզ՝ բնակութեան միջավայր, նիւթական մշակոյթ, իմացական մշակոյթ եւ ընկերային կազմակերպութիւն։

Անդրադառնանք անոնցմէ իւրաքանչիւրին։

×

ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐԸ

Հնագոյն հնդեւրոպացիներու լեզուին մէջ բազմաթիւ բառեր կան, որոնք կը նշանակեն բարձր լեռներ, ժայռեր, բարձրունքներ եւ կամ այսպիսի ծառեր ու բոյսեր, որոնք յատուկ են բարձր լեռնային վայրերու։ Աւանդու – թիւններ կան բարձր լեռնային լիճերու, արագահոս գետերու մասին, որոնք սկիզբ կ'առնեն բարձր լեռներէն։ Այսպիսի տե – ղեր բացառիկ են Եւրոպայի մէջ, այդ կարգին՝ կեդրոնական եւ ամբողջ Արեւելեան Եւրոպա, ինչպէս նաեւ Սեւ ծովու հիւսիսային ափը։ Ծառերու եւ բոյսերու անունները լրջօրէն մտածել կուտան, թէ նախահայրենիքը կրնար ըլլալ Փոքր Ասիան, Մերձաւոր Արեւելքի հիւսիսը, Միջագետքի հիւսիսէն սկսեալ։

Այն կենդանիները, որոնց ծանօթ էին հնդեւրոպացիները (յովազ, ընձառիւծ, առիւծ, կապիկ, փիղ), նոյնպէս ոչ թէ կեդր. Եւրոպայի, այլ հարաւի «բնակիչներ» էին։

×

ՆԻԻԹԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՑԹԸ

Հնդեւրոպական բառառանին մէջ մեծ խումբ կը կազմեն ընտանի կենդանիներու (ձի, էշ, եզ, կով, ոչխար, շուն, խոզ, այծ եւայլն), ինչպէս նաեւ առնանապահական արտադրութեան անուններ եւ հովուական եզրերը։ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ (մանաւանդ Սեւ ծովու հիւսիսային ափերը) նման զարգացած անասնապահութեան կը հանդիպինք Ն. Ք. 3–րդ հազարամեակէն առաջ։

Հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքի վայրն ճշդելու համար յատկապէս կարեւոր է հնդեւրոպական նախալեզուի մէջ գիւղատնտեսական մշակոյթներու (գա – րիի, ձորեկի, վուշի) եւ պղպատու ծառերու եւ թուփերու (խնձորի, հոնի, թուրթի, խաղողի) անուններու գոյութիւնը։ Գարին մշակուած է Ն. Ք. 6–րդ հազարամեակին, Արեւմտեան Ասիոյ մէջ, եւ Փոքր Ասիայէն տարածուած է Պալքաններէն։ Ն. Վաւիլով փաստած է, թէ մշակովի խաղողը կը ծագի հողագործութեան անդրկովկասեան – արեւմտա – ասիական կեդրոնէն։

Հնդեւրոպացիներու կեանքին մէջ մեծ տեղ գրաւած է մեղրը՝ իբրեւ ընտանի դարձած մեղուներու բերք։ Մեղուն ընտանի դարձած է առաջին անգամ Եգիպտոսի մէջ։ Մեղուի հնդեւրոպական հնդոյն անունը նոյնն է եգիպտական անուններէն հետ։ Ուրեմն, հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը պէտք է մօտ ըլլար Մերձերկրականին։

Հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը ճշդելու հարցին մէջ վճռական է կառքի – մարտակառքի փաստը։ Ընդհանուր հնդ – եւրոպերէնին մէջ սայլերու եւ անոնց յատուկ մասերու բազմաթիւ անուններ կան։ Հնագէտները նոյնանման կառքեր – սայլեր գտած են Մերձենեան Ցունաստանի մէջ, Սկիւթներու եւ Գերմաններու մօտ։ Զկայ հնդեւրոպական որեւէ առաս – պել, որուն մէջ կառքը յիշատակուած չըլլայ։

Անգլիացի գիտնական Ա. Փերզոտ, յենելով Ա. Օ. Մնացականեանի, Օ. Մ. Զափարիձէի եւ խորհրդային այլ գիտնականներու նոր յայտնաբերումներու վրայ, յանգած է այն մտքին, որ մարդկային կառքը յայտնագործած են Ն. Ք. 4րդ հազարամեակին եւ շատ սահմանափակ տարածութեան վրայ՝ Անդրկովկասէն մինչեւ Վանայ եւ Ուրմիոյ լիճերը գըտ – նուող տարածութեան մէջ։ Այդ կառքերու մասին վկայութիւնը կրնար կատարել միայն պրոնզէ գործիքով։ Անտարակուսելի է, որ հնդեւրոպացիները այդ ժամանակ պըրոնզէ գործիք ունէին։

Արդէն հաստատուած է հնախոյզ Գ. Զայլտի վարկածը, որուն համաձայն Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ կառքի տարածումը կապուած է հնդեւրոպացիներու գաղթին հետ։ Կառքի ամէնէն հին պատկերներու կը հանդիպինք այն տարածութեան մէջ, ուր անոնք տեղաւորուած են Ն. Ք. 4–րդ հազարամեակին. այդ վայրը Հիւսիսային Միջագետքն է եւ անոր յարող մարզերը։ Մարտական կացինը, նոյնպէս արեւմտա – ասիական ծագում ունի։ Ուրեմն, բոլոր հիմերը կան մտածելու, որ հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը գտնուած է այն տարածութեան մէջ, ուր յայտնաբերուած են մարտակառքերը եւ մշակուած են գարի ու խաղող։ Այսինքն՝ Արեւմտեան Ասիոյ հիւսիսային մասը (Փոքր Ասիա – Միջագետք)։

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՐՕՆ ՈՒ ՋԱՐԷՆ

Շէկ Մեմոսն էր գիտեր, թէ Զարէն ինչպէ՞ս պիտի խօսէր իր հետ։ Տեսնես՝ կ'ապտակէր, տեսնես՝ կը ժպտէր ու գլուխն իր մօտ կը պահէր։

– Մեմոս, Մեմոս, լ՞ուշ լուր Սպի – տակ Ձիաւորէն։

Մեմոսն իզօրէն անցնող ժամտարմ – ները խանդմին մօտ կը տանէր։ Անոնք հէքեաթի մը պէս կը խօսէին Սպիտակ Ձիաւորի մասին։ Զարէ կը ժժդունէր լսանկայէն ազդուող հիւանդի մը պէս, երբ ժամտարմները Չէյնսալի գեղեցկութեան գովքը կ'ընէին։

Սպիտակ Ձիաւորը կարծես հէքեաթի գարպապահն դուրս նետած էր Քիւրտիս – տանի էն գեղեցիկ կինը։ Զարէն կռուի դաշտ իջած էր անպատուած կնոջ մը վրէժխնդրութեամբ վտանգներու մէջ նետուելու անդիմադրելի ուժէ մը քըշ – ուած։ Գլուխին դէմ ան գլուխ պահան – ջեց Սպիտակ Ձիաւորին գլուխը իր մարմնին զնով։

– Ես ամէն բան կուտայի, կուտայի աւելին, եթէ մէկը ինձ բերէր Սպիտակ Ձիաւորին գլուխը, – ըսաւ Սէլիմ պին – պաշան ու իր վրանը զարկաւ Վարդաճորի հողերուն վրայ։

Սպիտակ Ձիաւորին գլուխը ունենալու հեռանկարը հետզհետէ վերջալոյսի գոյներուն պէս գեղեցիկ դարձաւ, որովհետեւ համբան այնքան վտանգաւոր էր, որ բանակներու թեւերն իսկ զինք չպիտի կրնային հասցնել իր գեղեցիկ հեռանը – դունակութիւնը չատ կարեւոր է։ Երեւակայեցէք պահ մը որ հայերէն լեզուի պահուն, երբ ուսուցչուհին կը բացատրէ քերականական օրէնք մը, զինք կը լսես բայց միաժամանակ, ակամայ, յիշողութեամբ կը վերականգնես մաթեմաթիքի, քիմիագիտութեան, աշխարհագրութեան դասերը, կամ՝ ընտանեկան պարագաներու յատուկ հարցերը եւ այլ հազարաւոր դէպքեր։ Նման պարագայի մը մարդ կը խենթենայ։ Այն՝ որ իւրացուցած ենք, ժամանակաւորապէս կը մոռցուի, բայց ի սպառ չի ջնջուիր յիշողութենէն։ Երբ կը լսենք կամ կը կարդանք այդ նիւթին հետ կապուած որեւէ նիւթ, պատկեր կամ բառ, առիկա կը դառնայ օղակ մը, որմէ բռնելով մոռացութեան մշուշէն դուրս կը քաշենք անոր հետ կապուած մեր յուշերու շղթան։

որ փողոցէն քալելու առեն մէկը տեսած, որ ձեզի բարեւեց։ Ո՞վ էր։ Կը յիշես, որ ծանօթ էր։ Բայց ի՞նչ է անունը, ո՞ւր հանդիպած ես իրեն ... չես յիշեր։ Կը լսես գրքի մը անունը։ Վատահ գիտես որ կարդացած ես, բայց կը դժուարա – նաս մտաբերելու գրքին բովանդակութիւնը, գլխաւոր հերոսները ... Ուրեմն, մտաբերման մակարդակը ցած է։ կը նանչնաս, բայց չես կրնար վերարտադրել։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ լաւ չես մտապահած։ Մարդ կրնայ վերարտադրել այն, որ իսկապէս իւրացուցած է, եւ զայն կրկնութիւններով ամրապնդած է։

Մտապահածը կը վերարտադրուի այն առեն, երբ կեանքի, գործի բերումով անոր կարիքը կը զգացուի։ Այլապէս՝ յիշողութեամբ պահպանուածը ժամանակին հետ կը մոռցուի։ Մոռնալու այդ ընդունակութիւնը շատ կարեւոր է։ Երեւակայեցէք պահ մը որ հայերէն լեզուի պահուն, երբ ուսուցչուհին կը բացատրէ քերականական օրէնք մը, զինք կը լսես բայց միաժամանակ, ակամայ, յիշողութեամբ կը վերականգնես մաթեմաթիքի, քիմիագիտութեան, աշխարհագրութեան դասերը, կամ՝ ընտանեկան պարագաներու յատուկ հարցերը եւ այլ հազարաւոր դէպքեր։ Նման պարագայի մը մարդ կը խենթենայ։ Այն՝ որ իւրացուցած ենք, ժամանակաւորապէս կը մոռցուի, բայց ի սպառ չի ջնջուիր յիշողութենէն։ Երբ կը լսենք կամ կը կարդանք այդ նիւթին հետ կապուած որեւէ նիւթ, պատկեր կամ բառ, առիկա կը դառնայ օղակ մը, որմէ բռնելով մոռացութեան մշուշէն դուրս կը քաշենք անոր հետ կապուած մեր յուշերու շղթան։

կարին։ Եւ Զարէ բանակին հետ, բանակէն անկախ վտանգներու մէջ նետուելու հաճոյքն ունէր։ Այդ հաճոյքին համար էր, որ երբեմն իր աչքերուն մէջ կը պահէր հովուերգութիւն մը, բնութեան պէս արեւով ու կապոյտով օծուն։ Երբեմն ալ նոյն գեղեցիկ աչքերուն մէջ կը կենար բնութեան պէս վայրագ ու խիստ չարժուն մը, կարծես օձ մը, եղնիկի մը մէջքին փաթթուած, կը սեղմէր ժիր ։ Անոր համար մահը այնքան գեղեցիկ էր ու ուժեղ, որքան կեանքը։

Սէլիմ պինպաշուն համար Զարէն չատ անգութ էր։ Անոր վայրի գեղեցկութեան առջեւ հազարապետը զարձաւ փայլուն նշաններով, մէջքը կաշիի գօտիով սեղմած, պոլսական նազուկ բառերով ու քիչ մըն ալ Ֆրանսերէն պիտցող փուփէք մը։

– Գեղեցիկ ես, խանըմ, այնքան գե – ղեցիկ, որ աշխարհի բոլոր վեհապետներն ունեցած չեն իրենց հարէմներուն մէջ...

Պինպաշին մզկիթի մը գունաւոր զարդանկարներու նման գեղեցիկ բառեր կը բանէր։ Զարէ կը սիրէր այդ բառերը, մանաւանդ որ հազարապետը այդ բառերուն մէջ աւելի կը տկարանար ու կը դառնար ծառայ մը իր բանակով, Սուլթանէն ստացած պատուանշաններով ու փայլուն սուրով։

– Եթէ մէկը ինձ բերէր Սպիտակ Ձիաւորին գլուխը ...

Զարէ անգութ էր հէքեաթի այն աղջկան նման, որ ասպետներէն կը պահան – ջէր Հազարան պլպուլը։

Բանակի պաշտօնեաներուն համար կապոյտ վրանը հազար ու մէկ գիշերներու կախարդական գրաւչութիւնն ունէր։ Անոնք կը նախանձէին կապոյտ վրանի ծառաներուն։ Ծառաները ոչ միայն եր – բեմն կը տեսնէին Զարէի առանձնութեան արցունքը, այլեւ կը վայելէին անոր վարդահոտի բուրումը, որ վրանէն ներս, վրանէն դուրս անոնց մարմիններուն մէջ կը տարածուէր, կ'ըսես Զարէի անգայ – տացած մարմինն ըլլար։ Անոնք նոյնիսկ կը տեսնային Զարէի չկոճկուած կուրծքը վրանին մէջ։ Կը տեսնէին անոր բոպիկ ոտքերը յատակին վրայ փռուած ձիու կարմիր փոստին վրայ եւ կամ ոտքերը լուանալու ժամանակ պղնձէ փայլուն լեկանին մէջ։

– Մեմոս, Մեմոս ...

(Շար. 394)

ՎԱԼԱՆՍ. – Այրի Տիկին Լիւսի Քիրէ-ճեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Քիրէճեան եւ զաւակը՝ Հայկօ (Սէն – Վալիէ), Արապեան ընտանիքը (Փարիզ), Աճէմեան ընտանիք (Վալանս եւ Ճունաստան), Հայկազուն Ղազարոսեան (Մէզիէօ), Տէր եւ Տիկին Արման Ղազարոսեան (Մէզիէօ), Օննիկեան ընտանիքներ (Ճունաստան), Ժան Փօլ Գալուստեան ընտանիք, Ալիք-սանեան ընտանիք (Սէն – Թ'Օպան), Փանպաքոլարս ընտանիք (Ամերիկա), Պոտրիւ ընտանիք (Փօ) եւ համայն ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, ազգականին՝

ԳԷՈՐԳ ՔԻՐԻՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 4ին։

Ճուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 7-ին ժամը 9-ին, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ։

Տեսինի Հայ Մշակոյթի Տուն
Լիոնի Հայ Մշակութային
Ընկերակցութիւն
Վիլէօրպանի
Հայ Մշակութային Միութիւն
Հայերու եւ Բարեկամներու
Իւնէսքօ – Ակումբ

ԿՈՉ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ
ԱՌԹԻԻ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
17-ԷՆ 25
(Լ Ի Ո Ն)
ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԱԴԱԿԱՆ ՏՈՀՄԻԿ ԻՐԵՐՈՒ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Զարդեղէններ – տարազներ – գորգեր – տնական առարկաներ – աշխատանքի գործիքներ – ձեռագործներ – զէնքեր – կիրքեր – լուսանկարներ – բացեկներ – երաժշտական գործիքներ – եւայլն...

1915–ի ցեղասպանութեան հետեւանքով հայկական տեղահանութեան ընթացքին, Աբեւելեան թէ Աբեւմտեան Հայաստանէն Սփիւռք բերուած զանազան գործածական իրեր։

Կը խնդրուի բոլոր այն հայրենակիցներէն որոնք այս կարգի առարկաներ ունին իրենց մօտ, հաղորդակցութիւն հաստատել Տեսինի Հայ Մշակոյթի Տան հետ Սեպտեմբեր 15–էն առաջ։

15, rue du 24 Avril 1915, 69150 Décines
tél. 16 (7) 849-42-97

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ
ՄՈՒՐՍԻ ԳԼՈՒԽԴ ԱՇԽԱՐՀ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ)
Հեղինակ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ
Գին 50 Ֆ. (Թղթ. ծախքով 60·70)։
Դիմել. –
Mr. M. GHAZARIAN;
3, Rue des Trois Pierres - 69007 LYON
Փարիզի մէջ՝ կարելի է անմիջապէս դիմել «Յառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Ծովի Սէն – Մօրիսի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ գպրոցի հետեւեալ նուէրները. – Տէր եւ Տիկին Գարեգին Կոստանեան 100, Տիկին Հայկանոյշ Ֆրունճիեան 50, Վիքթորիա Կոստանեանի մահուան առիթով։ Այրի Տիկին Թամար Գամպէրեանէ 200 Ֆ. կարապետ Գամպէրեանի մահուան քառասունքի առիթիւ։ Պ. Յակոբ Գրիգորեանէ 1000 Ֆ.։

×

Լիոնի Հայ. Առաք. Եկեղ. Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները. – Շողիկ, Ալէքսա, Ղազարեաններու մկրտութեան առիթիւ, Պ. Բագրատ Ղազարեանէն 1000, Փարիզէն Ոմն 500, Ռոմանէն Տիկին Հռիփսիմէ Թաշճեան 100 Ֆ.։

×

Պուլ. Օտոյի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Պետրոս Սահակեանի թաղման առիթիւ հետեւեալ նուէրները. – Սահակեան ընտանիք 300, Տէր եւ Տիկին Արշակ Մխսեան 200, Պօղոսեան ընտանիք 100, եւ 100 «Յառաջ»ին) Տէր եւ Տիկին Մուրատ Օհանեան 100, Վարդանեան ընտանիք 50, Պ. Յարութիւն Տէրոեան 30, Տէր եւ Տիկին Եղիազար Մելքոնեան 20 Ֆ.։

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ - EXPOSITION

ԲԱՔԳԷՆ — PAPKEN
PAYSAGES — ԲՆԱՆԿԱՐՆԵՐ

AU FORUM
1 bis, Rue Venel - AIX-EN-PROVENCE
DU 8 AU 19 SEPTEMBRE
du Mardi au Samedi

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՐԷ

Լիբանանցի հայ ուսանող մը՝ հաշուակալի գործ կը փնտռէ, ունի աշխատանքի իրաւունք։

Հեռ. – 668·31·13։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՑՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԻՍ

NEMOURS — MORET S. LOING

Ֆրանսահայ կապոյտ Ծովի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Սեպ. 13ին։ Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Ծաչուհիներու կողմէ, նը-հաստաւոր պայմաններով։

Մեկնում. –
Gare de l'Est:- 8.h.30
Porte d'Orléans:- 9.h.00
Port d'Italie:- 9.h.15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ.։ Անձրեւի պարագային՝ սրահը ապահովուած է։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերյիչեալ ժամադրութիւններուն։ Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

533·06·31 կամ 206·42·50

ԱՆԶՎԵՐԱՑ
Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, Խաչվերացի առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ Կոմիտաս երգչախումբը, առաջնորդութեամբ՝ Պ. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

Իրիկուան ժամը 4–ին տեղի կ'ունենայ Թափօր Անդաստան։

Սիրով կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի Հայութիւնը ներկայ գտնուելու սոյն արարողութեանց։

«ՅԱՌԱՋ»Ի
ՀԱՏԱԳՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պելվիլի շրջանը «Յառաջ» ծախու է Փլաս տէ Ֆէթի լրագրավաճառէն զատ, նաեւ՝ 391 ռիւ տէ Փիւէնէ։

ՎՐԻՊԱԿ. – Շաբաթ – կիրակի (Սեպտեմբեր 5/6 «Յառաջ»ի Գ. էջի յօդուածին, ճուխրուած Հայկ. Էսպպպեանի, վերջին պարբերութեան Բ. տողը ուղղելի է, ինչպէս մեր ընթերցողները պէտք է ինքնաբերաբար ճշդած ըլլան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սէն – Մօրիս, Պ. Յակոբ Գրիգորեան 200 Ֆ. կը նուիրէ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Ձորոյեան (Մարսէյլ) 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր զաւկին մահուան առթիւ։

OFFRE D'EMPLOI
RECHERCHE
GROSSISTE
Bonneterie - Tricots
LYON
Recherche vendeuse qualifiée
TEL. (7) 828. 43. 29

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19–ին, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9–րդ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ։

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները։

Լ Ի Ո Ն Ի
«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

———×———

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերը ուրախութեամբ կը յիշեցնեն Ֆրանսացի եւ օտարաբնակ ազգային-բուն, մօտալուտ վերաբացումը Հայկ. Օճախին, այն հայ օրիորդներուն համար՝ որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ, կամ այլապէս վկայականներ ձեռք ձգել։

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»ը, իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ։ Տրամադրելի են դեռ առանձին սենեակներ եւ կամ՝ երկու հոգիներ։ Մանաւանդ գիներ հայ օրիորդներուն։

Գրասենեակը միշտ բաց է։
142, Cours Gambetta - 69007 Lyon
Tél.: (7) 872. 76. 60

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:

du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:

— 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍՕՖԻԹԷԼ *պանդոկի սրահներուն մէջ*
Շաբաթ, Հոկտեմբեր 3–ին
Մանրամասնութիւնները յայտնի։

×

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան պարահանդէսը՝ Շաբաթ երեկոյեան Հոկտեմբեր 3–ին։

FOIRE EXPOSITION
avenue Georges Clémenceau
VALENCE

×

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հիմնարկութեան 50–ամեակի բացառիկ հանդիսութիւնը՝

Հոկտեմբեր 11, կիրակի օր,
բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆի։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

×

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՕՐԸ
Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11–ԻՆ.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hautevilie — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»*

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 60 ֆր.)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ԲՈՒՒ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(Գին 35 ֆր.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

«ՅԱՌԱՋ 50» (1976)
ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԳԻՍՆԱՄԵԱՑ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ **ԳԱՌՋԱՒ**
(Գին 120 ֆր.)

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ» (1980)
Գինն՝ 70 Ֆ.
Թղթատարի ծախքին համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ։
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
9
MERCREDI
9 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատ՝ 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.989

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 14.989

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՇԽԱՐՀ

ՄԵԾԻ ՄԸ՝ Մ Ա Կ Թ Ի ԱՆՀԵՏԱՑՈՒՄԸ

—o—

Ընդհանրապէս նկարչութիւն ծախող – ները կամ աւելի ճիշդ ցուցավաճառատուներու տէրերը, վաչխառուներ նկատ – ուած են, որոնք կը շահագործեն արուեստագէտը ու կը հարստանան անոնց կռնակէն: Բոլորովին տարբեր տիպար մըն էր Մակթ, որ մեռաւ առջի օր, հարուի այն սիրուն քաղաքը, որ ընդ – միշտ կապուած պիտի մնայ իր անունին, վերջին այդ անունը կրող հիմնարկու – թեան:

Հիւսիսի մարդ, ծնած Հաղբպրուք 1906-ին, Մակթ հարաւի մարդ դարձած էր, որ ամէն բանէ աւելի, կը սիրէր Սէն - Փօլ ը Վանի իր տունը ընդունիլ բա – նաստեղծ թէ արուեստագէտ: Մռնտի մէջ, փաք Միչէլ կը ներկայացնէ Մակթը, որպէս ազնիւ, հիւրասէր երջանիկ մարդ մը, յիշատակներով հարուստ: Ուրիշ վա – ճառորդներ իրենց անցքը նշած են, որ – ուեստի աշխարհին մէջ, իւրայատուկ մեթոտներով, գնումի կամ վաճառումի: Անոնք, ինչպէս Վոլար ցած գինով կը գնէին եւ կը պահէին ամէն բան, սպասե – լով գիներու բարձրացման, ուրիշներ պայմանագրութիւններ կը ստորագրէին արուեստագէտներուն, բայց իրենց հ ա կ ա կ շ ռ ի ն տակ կըպահէին ամբողջ արտադրութիւնը, որպէսզի կա – նան իրենց գիները պարտադրել: Մա – կթ չեն Մակթի մեթոտները եւ կարե – որ ալ չէ: Կարեւորն այն է, որ ար – ուեստի առուծախին, մշակութային տա – րողութիւն մը տուած է, զոր ոչ ոք կըր – նայ խնդրոյ առարկայ ընել: Վաճառոր – դին կցած է արուեստներու պաշտպանը, բանաստեղծութեան հրատարակիչը, նա – խաձեռնողը մշակութային հանդիսու – թեանց, ուր երաժշտութիւնը եւ յառա – ջապահ թատրոնը կ'աւելնային նկարչու – թեան եւ նոյնիսկ արդիական ճարտա – րապետութեան վրայ, քանի որ Մակթ հիմնարկութիւնը նշանակալից գործ մըն է, առաջնակարգ ճարտարապետի մը՝ Մերթի :

Աղքատի ընտանիքի անդրանիկ զաւա – կը, հայրը մեռած է 1914–ի պատերազ – մին: Ոչինչ գինքը կը պատրաստէր արուեստի վաճառական մը դառնալ. – նոյն – իսկ եթէ փոքր հասակէն սիրած է ուսու – մը եւ փայլուն աշակերտ մը եղած: Վի – ճագրութիւն սորված է յ ա տ ո ւ կ ղպրոցի մը մէջ, յետոյ մանկութիւնը անցուցած Նիմ: Բայց Մակթ, իր բուն ապարքէզը պիտի սկսի Քանն (Ծովեզեան Ալպեաններ) որպէս տպագրիչ պատի ազ – դերու. 20–ական թուականներուն, երբ Քոթ տ'Ազիւրը ժամադրավայրն էր ար – ուեստագէտներու, որոնք երբեմն պատի պզտիկ կը ստեղծագործէին քաղինօներու դալաներու համար, զորս կ'ոգեւորէին Քոքթօ եւ Փիքասիա: Այդպէս է որ կը հանդիպի Փիքասոյի երբ ան կը նկարէր Թրիէռնի բեմադրադարձումները Թիա – կիլեւի համար, կը հանդիպի Պոնառի, Մաթիսի, Վան Տոնկէնի:

Մանօթանալով ասոնց, Մակթ որոշ փորձառութիւն մը ձեռք կը ձգէ աշ – խատելու անոնց ձեւին մասին: Արդէն իր աշխատանոցին մէկ մասը կալըռիի վե – րածած է: Բայց դեռ լաստեղեակ չէ արդիական արուեստի եւ արուեստագէտ – ները ալ չունի: Պատերազմին է, որ այդ ամէնը ձեռք պիտի ձգէ, ճիշդ այն ատեն երբ Ֆրանսա երկուքի կը բաժնուի եւ ահմանագիծ մը կը հաստատուի: Պո – նառ, Մաթիսի եւ ուրիշներու նման ար – ուեստագէտներ, հարաւ հաստատուած, այլեւ«ազատագրուած» են իրենց պայ – ծանրութիւններէն եւ արդէն վաճա – ռողներու մեծ մասն ալ խանութը փա – կած է եւ Փարիզէն հեռացած: Շատեր, ուրիշներ, կը սկսին իրենց պատառները

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՕԳՍ· 28 – ՍԵՊՏ· 1)

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Բարձրագոյն եւ միջնակարգ կրթու – թեան նախարարը՝ Լ· Ղարիբջանեան կարգ մը տեղեկութիւններ տուած է նոր մասնագիտութիւններու ուղղութեամբ: Առնցմէ գլխաւորն է՝ թունելների եւ մետրոպոլիտեններուն նախագծում եւ կա – ռուցում որակուած ճարտարապետական ճիւղը Բաղմարուեստից հիմնարկութեան մէջ: Առաջին շրջանաւարտներուն թիւն է եղած 44: Մասնակցած են Երեւանի մեթ – րոյի կառուցման աշխատանքներուն: Ներ – կայիս Երեւանի, Լենինականի, Կիրովա – կանի, Գորիսի եւ միւս քաղաքներու հիմ – նարկութիւններուն եւ մասնագիտական բնոյթի ուսումնարաններուն մէջ 315 մասնագիտութիւններ կը դասաւանդուին 110·000–ի հասնող ուսանողութեան մը:

×

Արեւմտեան Գերմանիոյ ձեռնարկու – թիւններէն մէկը Հայաստանէն ապսպը – րած է տուֆաբլոկներ, այսինքն՝ հրաբը – խային ծագում ունեցող բնական բազմա – գոյն քարի մեծ կտորներ: Առնք կ'օգտա – գործուին շէնքերու սալերու՝ արտաքին թէ ներքին պատրաստութեան համար: Դաշնակցային Գերմանիա 1976–էն ի վեր կ'ապսպրէ էլեկտրաչափ սարքեր, գոր – գեր, յուշանուէր եւ բնական քարեր՝ տուֆ եւայլն: Իր կարգին կ'առաքէ կա – տարելագործուած մեքենաներ Հայաս – տանի գործատուներուն համար:

յանձնել այս համակրելի երիտասարդին, որ ցուցասրահ մը բացած էր եւ ցուցա – հանդէս մը կազմակերպած՝ «արուեստա – գէտ – արհեստաւոր», Լը Քորպիւզիէի, Մաթիսի եւ Ռուոյի գործերով: Օգնած ըլլալով դիմադրականներու, ինչպէս Ժան Մուլէն, Մակթ կը զգայ որ հարկ է հեռանալ Քաննէն ու կը քաշուի տուն մը, Վանսի ճամբուն վրայ, ուր կը հիւրասի – րէ նաեւ Պոնառ: Տունը մօտ է նաեւ Մա – թիսի:

Պատերազմի վերջաւորութեան Մաթիս եւ Պոնառ կը թելադրեն իրեն փարիզ հաստատուիլ եւ արդի արուեստի ցուցա – սրահ մը բանալ, որու իրենք ալ մաս կը կազմեն: Այսպէս է, որ Փարիզի ազա – տագրումէն ետք, Մակթ կը գնէ Շէօլէրի կալըռին, ուր ու թէհրան:

Առաջին ցուցահանդէսը յիշատակելի է, կը ներկայացնէ Մաթիսի գործերը, պա – տերազմէ առեն գծուած: Ցետագային, ուրիշներ կուգան ճոխացնել Մակթ կա – լըռին՝ Պոնաք, Շակալ, Միրօ, Ճաքոմեթ – թի, Քալտէր, Լեժէ:

1964–ին է, որ Մակթ կը բանայ իր հիմնարկութիւնը: Ոչ մէկ անհատական հիմնարկութիւն, Ֆրանսայի մէջ, այս – քան արժէքաւոր գործեր ի մի հաւաքած է. – Պոնաք, Ճաքոմեթթի, Քալտէր, Շակալ եւ Միրօ: Հիմնարկութիւնը այ – սօր հազարաւոր գործեր ունի եւ տարուէ տարի կը հարստանայ:

Մակթ, սակայն չէր կրցած մշակութա – յին բնոյթ ունեցող կանոնագրի մը են – թարկել իր այդ հիմնարկութիւնը, որ ելմտական նախարարութեան համար ա – ռեւտրական ձեռնարկ մըն է: Դեռ վեր – ջերս, երբ կ'ընդունէր Մշակոյթի նա – խարարը՝ Լանկ, 20–րդ դարու արձա – նագործութեան ցուցահանդէսի բացման առթիւ, կրկին խօսած էր այդ մասին: Հիւանդութենէն հիւծած, բայց միտքը՝ արթուն, կ'ուզէր որ նուիրագործուի մը – շակութային իր գործունէութիւնը: Լանկ ոչինչ խոստացած էր բայց ըսած թէ՝ անակնկալներ կրնան պատահիլ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԵՌՆՈՂԻՆ ԵՏԵԻԷՆ...

—o—

Ժողովրդական ասութիւն է· մեռնողին ետեւէն չի խօսուիր: Բայց ի՞նչպէս պիտի չխօսուի մեռնողի մը ետեւէն, մանաւանդ եթէ այդ մեռնողը այս կամ այն ձեւով մաս կազմած է պատմութեան: Եթէ ա – ռաւել կամ նուազ չափով մասնակցու – թիւն մը բերած է շրջանի մը կերտու – մին :

Պատմութիւն չինողները անպայման լաւ գործերով չէ որ մասնակցութիւն կը բերեն այդ պատմութեան: Ամէն մարդ դիտէ· չարը եւ բարին հաւասարապէս բաժնուած են երկրագունտին վրայ եւ կեանքը կռիւն է այդ երկու ուժերուն, չարին եւ բարիին: Ոմանք շրջան մը կը կերտեն իրենց բարի ու երախտաշատ գործերով, օրհնութիւններ կ'առնեն զան – գուածէն: Ուրիշներ ալ, ընդհակառակն, շրջանի մը պատերը վար կ'առնեն իրենց չար ու քանդիչ արարքներով: Բայց եր – կուքն ալ օր մը կը հեռանան այս աշխար – հէն եւ իրարու կը հանդիպին ուրիշ աշ – խարհի մը մէջ որ է դլխադիր Պատմու – թիւնը:

Ի՞նչ է Պատմութիւնը եթէ ոչ մեռնող – ներուն եաեւէն ըսուած խօսք: Եթէ ամէն մարդ յարգէր ժողովրդական ասացուած – քը եւ եթէ չխօսուէր մեռնողին եաեւէն, Պատմութիւնը գոյութիւն չէր ունենար : Իսկ Պատմութիւնը գոյութիւն ունի ո – րովհետեւ մեռնողները մարդկային խղճմտանքին կողմէ կը դատուին ամէն րոպէ, ամէն օր: Պատմութեան իւրաքան – չիւր հերոս, իր մահէն վերջ, հասնող անհամար սերունդներու հաշիւ կուտայ ի բացակայութեան, միջնորդութեամբ լաւ կամ գէշ փաստաբաններու: Բայց կ՞յ արդեօք աւելի լաւ փաստաբան մը քան մարդուն ձգած բարի գործը, բարի անունը: Եւ կ՞յ աւելի վստահաւոր դա – տախազ մը, որ մարդուս կոկորդը պիտի սեղմէ մահէն դարեր ալ վերջ, քան այն չար գործը, չար անունը, որ պիտի մնայ թշուառականի մը հոդ դառնալէն եաք:

Այո՛, պատմութիւնը մեռնողներուն եաեւէն արտասանուած խօսք է եւ չյար – դենք մեզ մեռնողին եաեւէն չխօսիլ հը – րաւիրող մխիթար այն պատգամը ,որուն նպատակն է պարզապէս վատերը յետ մա – հու պաշտպանել իրենց վատ արարքնե – րէն: Ո՞վ մինչեւ այսօր ըսած է հետեւ – եալը· «Բարի մարդուն բարիքներուն մա – սին չի խօսուիր եաեւէն»: Ոչ ոք ըսած է: Բարի մարդուն եաեւէն բարի կը խօսուի: Չար մարդուն ալ եաեւէն իր չարութիւնը պիտի խօսուի: Այս պէտք է ըլլայ կեան – քի օրէնքը, որպէսզի չարերը գիտնան թէ իրենց ողորմելի կեանքին մէջ քանի մը ամսուան դատապարտութեամբ չէ որ պիտի ազատին իրենց օձիքը :

Հազարաւոր տարիներէ ի վեր վաստակ հաշիւ կուտայ եկող գացող սերունդնե – րուս: Եւ եկող գացող բոլոր սերունդնե – րուն մէջ ան իր նմանը ունի անտարա – կոյս:

Ռ· Հ·

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՏՐՈՒԹ սպաննուած Ֆրանսայի դես – պանին, Լուի Տըլամառի յաղթարկուա – թիւնը կատարուեցաւ Թուրժըվիլ (Քալ – վատոս, Թրուվիլի կողքին), միայն 150 հոգիի ներկայութեան: Քլօտ Շէսոնէն զատ, փիէր Պերեկովուա կը ներկայացը – նէր Հանրապետութեան նախագահը : Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Լիբանանի նախագահը, Արաֆաթ եւլն· եւլն· :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը յայտա – րարած է թէ իր հակակշռին տակ կ'առ – նէ 40 հազար մզկիթները, այլ խօսքով կ'ազգայնացնէ :

ԱՏԱՆԱՑԻ մօտ Ամալանտեան կազմա – կերպութեան օդանաւային կայանը աշ – խատող երեք Ամերիկացիներ ձերբակալ – ուած են թրքական իշխանութեանց կող – մէ, որովհետեւ կրօնական քարոզչութեան պրքոյկներ կը ցրուէին: Ատոնք ազա – չեին հետ, բաժնած իրենց պրքոյկները ա – պօրինի է, ըստ թրքական օրէնքներու:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻ դէմ, Մշակոյթի նախարարին «պաշտպանա – պաշտ» յայտարարութիւնները բաւական իրարանցում ստեղծած են եւ Քոքիտիէնի տը Փարի, Երեքշաբթի օր, թղթածրար մը պատրաստած է, երեք արհեստաւոր – ներու կարծիքն առնելով: Նախարարին յայտարարութիւնը, որ կափ մը կը նը – կատուի թեր ու դէմ աղմուկ հանած է: Նախարարը, որ հրաւիրուած էր Տօվիլի ամերիկեան շարժանկարի փառատօնին, կը մերժէր, առարկելով որ· – «հակասա – կան պիտի ըլլար, որ Մշակոյթի Փրան – սացի նախարար մը, երթայ փառատօնի մը, որ ամերիկեան Ֆիլմերու տարա – ծումը կ'ապահովէ, երբ դեռ ոչինչ ըրած է ,ի նպաստ Ֆրանսական շարժարուես – տին»: Այս յայտարարութիւնը ընդհան – րապէս վրդոված է, նախարարը կողմ – նակից մը դառած է Աչոտ Մալաքեանի (Անրի Վէրնէօյ) մօտ, որ կը յայտարա – րէ թէ ինք ալ պօյքոթ կ'ընէ Տօվիլի փա – ռատօնին դէմ, ոչ քաղաքական պատճառ – ներով: Կը գտնէ սակայն թէ Ֆրանսա չատ բան կ'ընէ Ամերիկացիներուն հա – մար, մինչ Ամերիկա ոչինչ կ'ընէ, փոխա – դարձաբար: Օրինակներ կը բերէ իր ֆիլմերուն մասին ու կ'եզրակացնէ· – «գիտէք, ինչ է, այս պատմութիւնը կը նմանի անոր, որ մէկը 25 անգամ ճաշի հրաւիրէք ճաշարան մը եւ թէ 26–րդ անգամը, կրկին դուք վճարէք»:

ԱՆԳԱՐԱՑԻՆ կը հաղորդեն, որ Թուր – քիոյ պինուորական իշխանութիւնները 90–էն 45 օրուան իջեցուցած են քաղա – քական բանտարկեալներու սահմանուած առաւելագոյն ժամանակաշրջանը, որու ընթացքին, կրնան արգելափակուիլ, երբ դեռ ամբաստանութեան տակ չեն: Պաշ – տօնական աղբիւրներու համաձայն, շուրջ 75 հազար հոգի բանտարկուած էր անցեալ տարի եւ անոնցմէ 24 հազարը ամբաստանուած քաղաքական յանցան – քով:

ԻՐԱՆի մէջ 17 գնդակահարում եւս կատարուած են: Զոհերն են՝ «կեղծաւոր – ները» այլ խօսքով՝ Մուճահետտինները, որոնց նոր անունն է· · ·:

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀԱՕՐ
ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆԸ
Ս. ՄԱՏԹԷՈՍԻ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻՆ

Շատ հին ժամանակներէ ի վեր սովորութիւն է որ եպիսկոպոսներ կամ սուրբ վարդապետներ, Պատարագի առեն Աւետարանը կարդալէ ետք, նաեւ բացատրեն ժողովուրդին Աւետարանին իմաստը:

Այս բանը կը կոչուի մեկնութիւն աւետարանի:

Շատ նշանաւոր է Ցոյն եկեղեցիին մէջ Ս. Ցովհան Ոսկերերանի գրած «Մեկնութիւն Աւետարանին Մատթէոսի», ուր կան աստուածաբանական շատ բարձր իմաստներ:

Այս գիրքը իր պարունակած դեղեցիկ իմաստներուն համար հայերէնի ալ թարգմանուած է մեր սուրբ թարգմանիչներէն յետ գտնելու հայ այբուբենը, յետ թարգմանելու Աստուածաշունչը:

Բայց որովհետեւ ամէն կարդացող դիւրաւ չի հասկնար այս Գիրքը, մանաւանդ սովորական ժողովուրդը, անկարելի էր որ ամէն ոք կարդար զայն, այլ միայն վանականներ եւ վարդապետներ կը կարդային:

Սուրբ Ներսէս Շնորհալի, 12-րդ դարուն ձեռք կ'առնէ այս Գիրքը եւ կը վերածէ ժողովրդական լեզուի, պարզելով դժուար նախադասութիւնները եւ իմաստները, որպէսզի ամէն կարդացող հասկնայ:

Սակայն Ս. Ներսէս Շնորհալի չկարենալով աւարտել իր գործը, զայն ձգած է կիսատ. ասով հանդերձ հայ ժողովուրդը այդ կիսատ գործը ձեռքէ ձեռք խլած, օրինակած եւ կարդացած է:

Իրմէ չուրջ 200 տարի ետք, 1317-ին, Ցովհաննէս Վրդ. Երզնկացի, տեսնելով որ ժողովուրդը շատ կը փափաքի Շնորհալիի գործը ամբողջացած տեսնել, ձեռք կ'առնէ Ս. Ցովհաննէս Ոսկերերանի «Մեկնութիւն Աւետարանին Մատթէի» եւ կը սկսի համառօտել ու պարզել, Շնորհալիի ձեւով, ու այսպէս կ'ամբողջացնէ Շնորհալիի կէս ձգած գործը:

Մինչեւ Մխիթար Աբբահայր Հայ ժողովուրդը ունէր միայն այս գիրքերը իբր մեկնութիւն Աւետարանի, իբր հոգեւոր ընթերցումի գիրք:

Ինչպէս այսօր մենք պահանջը կը զգանք դարուն հետ քալելու, այնպէս ալ Մխիթար Աբբահայր կը զգար թէ պէտք էր նոր գիրք մը, Աւետարանի նոր մեկնութիւն մը երեւան հանել:

Ու կը սկսի գործի: Հոս պէտք ենք չեշտել նաեւ արտաքին պարագաները, տեսնելու համար թէ ո՛րքան դժուարութիւններու առջեւ գտնուած է եւ բնաւ չէ հրաժարած իր ծրագիրէն:

1700-ին Պոլսոյ մէջ կը հաստատէ Մխիթարեանութիւնը. ապա հալածանքներ վրայ հասնելով կը փախչի Մեթոն. կը չինէ նոր վանք, իր դեղեցիկ եկեղեցիով: Վ.ը – բայ կը հասնի պատերազմը. 1715-ին կը փախչի Վենետիկ. երկու տարի կը բնակի իր միաբաններով քաղաքին մէջ: 1717-ին կը մտնէ Ս. Ղազար:

Այլեւս ապահով էր: Բայց վրայ կու գան նոր հալածանքներ: Մխիթարեաններուն թշնամիները կը գրեն Հռոմ, ըսելու համար թէ այս Միաբանութիւնը սխալ վարդապետութիւն կը քարոզէ:

Հազիւ ինը ամիս բնակած է Ս. Ղազար եւ սկսած չինարարական գործերը, Մխիթար կը ստիպուի փութալ Հռոմ, ուր կը մնայ 1718-ի Մայիսէն մինչեւ Դեկտեմբեր 20:

Ս. Ղազար դառնալուն՝ իրեն կը սպասէր գործերու բազմութիւնը: Ահա այս չրջանին, այսինքն 1719-ին ձեռք կը զարնէ «Մատթէի մեկնութիւն» գործին, եւ կը մեկնէ առաջին տասը գլուխները, սակայն կը ստիպուի ընդհատել գործերուն բազմութենէն:

Կ'անցնին չուրջ 16 տարիներ: Մինչ այս կը հրատարակէ ուրիշ մատեաններ, որոնց գլուխ գործոցն է Աստուածաշունչի հրատարակութիւնը:

Աստուածաշունչի տպագրութիւնը կը սկսի 1733-ին ու կ'աւարտի 1735-ին: Կը տեւէ գրեթէ երկու տարի, միչտանկեալ ընդհատումներով:

1734 Դեկտեմբեր 20-ին իր աշակերտներուն լուրը կուտայ, թէ եկող տարին, 1735 Յունուար 15-ին պիտի սկսի չարունակել Մատթէոսի Աւետարանին մեկնութիւնը, որմէ միայն տասը գլուխ մեկնած էր:

Խոստումին համաձայն ալ կը սկսի եւ երկու ամիս անընդհատ 30 պրակ կը գրէ:

Կը ստիպուի դարձեալ ընդհատել, չափազանց գրաղումներու եւ մտահոգութիւններու պատճառով:

Տարի մը ետք, 1736-ի փետրուարին կը գրէ թէ հասած է 19-րդ գլուխը եւ ընդհատիկը 60 պրակ գրած ու մեկնած է, եւ թէ դեռ 60 պրակ ալ պիտի գրէ:

Մինչ այդ կը տպագրուի «Մեկնութիւն ժողովողին» գիրքը, զոր չարադրած էր 1735-ի ընթացքին. միաժամանակ կը չարունակէ Աւետարանի մեկնութիւնը, ծը – րագիր դնելով թէ մինչեւ Հոդեգալուստ, այսինքն Փետրուարէն մինչեւ Մայիս պիտի աւարտէ ամբողջ գործը:

Սակայն ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ անակընկալ գործեր կուգան կասեցնելու աշխատանքը, այնպէս որ կը յետաձգէ զայն մինչեւ 1736 – 1737-ի ձմեռուան չրջանը, մտածելով որ հազիւ աւարտէ Աւետարանը, անցնի Սաղմոսներու մեկնութեան եւ կամ Հայկազեան բառարանը պատրաստելու:

1937-ի Ապրիլին կը թուի թէ վերջացուցած ըլլայ չարադրութիւնը, ու կը ծրագրէ տպագրութիւնը: Սեպտեմբերին կը սկսի տպագրութիւնը:

1738-ի Փետրուարին կը հասնի տպագրութեան 30-րդ պրակին: Ու ահա նոր դրութեան գործեր կը սկսին բարդուիլ Մխիթար Աբբահօր գլխուն: Կը սկսի վանքին մէջ չինուիլ եկեղեցւոյ առջեւի սրահը, սեղանատունը, վրան թանգարան – գրատունը: Այս գործին համար վանքը կ'աչխատին 22 աչխատաւորներ, որոնց ամէնուն տը – ւած է անկողին, տեղ ու կերակուր:

Մինչ այս՝ տպագրութիւնը կը յառաջանայ, որու սրբագրութեան համար կը հսկէ Մխիթար ինքը անձամբ, առանց աչքէ փախցնելու չինարարական մասին վրայ հսկելու սրբազան պարտականութիւնը:

1738-ի Յունիս 8-ին կը գրէ Մխիթար Աբբահայր թէ չինութիւնները եւ տպագրութիւնը միասին կը յառաջանան. «ըզբազմունք մեծագունեղք են ի ղլուխն իմ, զի զամենայն տեսակ նիւթոյ ի պատրաստի ունիլն դժուարին է»:

1738-ի Օգոստոս ամսոյն մէջ կը հասնի 85-րդ պրակին տպագրութեան եւ գործը կը դանդաղի, որովհետեւ տպարանի գործարարը, Ֆրանչեսքոյ, կը մեռնի ու իր տղան տեղը անցնելով, անվարժ գործին, գործը կը սկսի դանդաղիլ: Եթէ մեռած չըլլար, 1738 Հոկտեմբերին տպագրութիւնը կրնար աւարտիլ, բայց կ'երկարի մինչեւ 1738-ի Ծնունդը: Գործնականին մէջ դեռ երեք ամիս ալ կ'առնէ, որովհետեւ Մխիթար Աբբահայր կը պատրաստէ ցանկերը: Վերջնական կերպով գործը կ'աւարտի 1739-ի Մարտ ամսուն: Ուրեմն տեւած էր 19 ամիս, 1737-ի Սեպտեմբեր – էն մինչեւ 1739-ի Մարտ ամիսը:

Հազիւ տպագրութիւնը աւարտած՝ Մխիթար գիրքէն չատ օրինակներ կը զրկէ զանազան կողմեր, որպէսզի ժողովուրդը կարդար եւ օգտուէր:

Նոյն օրերուն չատ նչանաւոր էր Պոլսոյ Պատրիարքը: Ցովհաննէս Կոլոտ, որ նոյնպէս չատ մը հոգեւոր գիրքեր կը տպէր, ժողովուրդին բարիք ընելու համար:

Երբ իր ձեռքը կը հասնի Մատթէի մեկնութիւնը, կը սքանչանայ ու կ'ըսէ. «Հազարաւոր ոսկիներ ծախսեցի գիրքեր տպելու համար, բայց Մատթէի մեկնութիւնը տեսնելուս ու կարդալուս, իմ տպածներս ամէնքն ալ պարապ ու անօգուտ երեւցան աչքերուս»:

Ինչ կերպով եւ ինչ ոճով մեկնած ու գրած է Մխիթար Մատթէոսի Աւետարանին մեկնութիւնը:

Գործածած է ամենապարզ ձեւն ու լեզուն, բացատրելով զայն բառ առ բառ, նախադասութիւն առ նախադասութիւն:

Օգտագործած է այնպիսի ոճ մը, որ թէ՛ գիտունը եւ թէ տգէտը հաւասարապէս կ'օգտուին:

Շատ զգուչացած է դժուար եւ բարձր լեզու գործածելէ, չէ ուզած անուն եւ փառք չահիլ, այլ օգտակար ըլլալ կարդացողին:

Միայն իր անձնական մեկնութիւնը չէ այս գիրքը, այլ նոյն ժամանակին նաեւ անձերու մեկնութիւններն ալ աչքի առջեւ ունեցած է եւ օգտուած է անոնցմէ:

Այս բանը ինքը կ'ըսէ իր գիրքին յառաջաբանին մէջ:

Զանազան մասեր մանաւանդ երկար մեկնած է, բացատրելու համար մութ կէտերը:

Գիրքը կարդացողը չուտով կ'անդրադառնայ որ հեղինակը չատ հմուտ եւ զարգացած անձ մըն է. չատ լաւ կը ճանչնայ Սուրբ Գիրքը, Հին ու Նոր կտակարանը, եւ ամէն խօսքեր մէջ կը բերէ, երբ հարկը պահանջէ եւ կամ նիւթին հետ կապ ունենայ:

Նմանապէս Սուրբ Հայրապետներու խօսքերէն եւ վարդապետութիւններէն ամէն կ'օգտուի եւ զանոնք ժողովուրդին մերձենալի կը դարձնէ:

Իր մտահոգութիւններէն մէկն է նաեւ յիչեցնել ընթերցողին թէ քրիստոնէութիւնը կրօնք մըն է որ պէտք է ապրիլ. թէ ամէն վայրկեան պէտք է վերանորոգենք մեր կեանքը աւետարանական խրատներով եւ սկզբունքներով. եւ երբ պէտք գործի չի գար կարդալ Աւետարանի մեկնութիւն եւ հասկնալ անոր խոր իմաստները, առանց գործնական օգուտ մը հանելու կարդացուածէն: Մխիթար Աբբահայր այս տեսակէտով կ'օգնէ ընթերցողին եւ կուտայ գործնական խրատներ, որով մարդս կը ստիպուի սիրել Աստուծոյ պատուիրանները եւ ինչ որ բարի է, փախչելով մեղքէն եւ չարէն:

Ամէն ընթերցող հոն կը գտնէ հոգեւոր կեանքի համար օգտակար եւ բարձր լուսաբանութիւններ, ինչ որ նչան է թէ Մխիթար Աբբահայր ապրած՝ եւ այնպէս գրած է գանոնք:

Հակառակ որ 1737-ին տպուած է Մեկնութեան գիրքը, ու այդ օրերէն սկսեալ տակաւին 200 տարիներէ ետքը, չէ կորսնցուցած իր բոյրը եւ կը չարունակէ սփռել քրիստոնէական կրօնքին խրատներ այժմէական պատգամը:

ԴԻՒԱՆԱՍԷՐ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՄՈՎ - ՀՈՏՈՎ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍ. ՍԱՐՈՒԱՆՋՏԵԱՆՑ

ՃԱՇԱԿ ԱՌԱՋԻՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՔԱՂՑՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պ. Քլէյթին փորել տուած էր նաեւ Զորավանիկ բերդաբլուրն, եւ հոն ալ բացուեր էին չէնքերը, եւ յայտնուած էին քանի մը կտոր բաներ: Մենք ալ ելանք եւ տեսանք մեր աչօք: Ինչ որ լինին այդ գտնուած եւ վերցուած բաները, որք չատ մը եւս դիւղացիներու ձեռքով կը ժողովուին եւ վանայ քանի մը ծանօթ անձինք կը դնեն ու կը վաճառեն գաղտնապէս թէ՛ հոն, թէ՛ ի Տփխիս եւ թէ ի Կ. Պոլիս հանելով, ցաւ է ինձ ըսել որ չեն իմացուեր դէթ թէ ի՞նչ են, եւ եթէ Ազգային Թանգարանի մը մէջ չպահուիր չահասիրութեան չնորհիւ, գոնէ պատկերներ եւ չափերը առնուն, եւ նկարագրերն ու ստորագրեն իրեղինաց նիւթը, դոյնը, մեծութիւնն ու տիպը, եւ թէ՝ ո՛ր տեղ գտնուած է, որո՞յ ձեռքով, եւ ո՞ր տարին: Այո՛, ուրուականն եւեթ զոնէ ունենանք այդ հնութենէն:

ՏԻԳՐԻՍԻ ԱԿՈՒՆՔ.– Վաղուցուան փափաքս էր Դրախտի այս ջրոյն ակունքը ուխտ երթալ. բայց դիւրին չէր, ինչպէս երկնից Արքայութեան եւ Եդեմական դրախտին ճանապարհը կարի դժուարին է: Գրեթէ բարձրութիւն, զով, դալարիք, ծաղկունք, ակունք, թռչունք, սողունք միեւնոյն են երթախին ու Տիգրիսին: Երթախին որ Բին Գէօլէն կը բղխի, եւ զոր վայելած եմ քանիցս, ու նկարագրուած ի բազմաց, ինչպէս նաեւ ի մէնջ, ուր երեք տարի յառաջ կըր – կին բախտ ունեցայ կարկինէն ի Ս. Կարապետ երթալուս չորս ժամու չափ չրջիլ, համբուրել, ըմպել, հոտոտել այդ նպաստաւէտ մայր լեռն եւ իւր առնետաց կաթն. երանաւէտ հաճոյքներով դնելու որը զբ – ւխս ղինարբներով եւ մշտադալար ուռիներով պճնեալ մայրական գրկաց մէջ, եւ չոր բերանովս ծծելով անմահական ջուրն Մայր Արաքսին, Թաթոս պեղին մօտ, ուր «Ուրն ու գառն իւր վճիտ ջուրը կը մանկին արձակ», եւ «ձրկուն ոսպն ու տերեւ թաց կ'անկին տապ օրին. Արաքս հոն չէր ոգւոտը, պար էր բոնած ձկանց հետ, սիրուն կայտառ կարմրախայտք պար պարէին մանկական», եւ մեղրաչուրթն մեղրաչունչ երգէր խօսքը մեզ չատ բան... մեր սրտերն ալ կուտային իրեն բանից պատասխան...:

Այս երկու նաղելի գոյքեր, կամ միեւնոյն գերդաստանին զոյգ տապերկինները, իրաւամբ կոչուած դրախտի ջրեր, Երասխն ու Տիգրիսը, միեւնոյն արդն ու զարդն ունին, միեւնոյն քնքչանք, միեւնոյն պաճուճանք, միեւնոյն բերկրանք, միեւնոյն զարտն ու տատապանք: Իրաւ է թէ՝ մէկն ի հարաւ կ'ընթանայ, միւսն ի հիւսիս եւ յարեւելս, բայց երկուքն ալ կ'անցնին բազմահայ դաւառներէ, եւ իրենց ալեաց մէջ կը նկարեն «Հին - հին զարուց յիչատակ»: Կ'արժէ որ Հայեր իրենց կենաց մէջ դէթ մի անգամ ուխտ երթան, լուացուին եւ կուլ տան այս ջրերէն, կարգան ու լսեն զանոնք, եթէ Հայ են:

Տիգրիս՝ Տիգրանակերտի առջեւը բանական կատարեալ հասակի մը կը հասնի, բայց այս ճիւղն կը ծագի Գօլջուկէն, մեր պաչտեցեալ Ծովքէն, Թորոս աղբօր լճէն, Խարբերդու մօտերէն, եւ մեծ քարայրէ մը, ու Արղնոյ լերանց աղբիւրներէն որ կը կլորի Ակլայ քարաբերդի առջեւէն, ժայռոտ խորերէն, եւ կը հոսի կը խառնուի Տիգրանակերտէն անդին՝ Ջէղայիրէն եկած մեծ ճիւղին հետ: Ահա այս վերջին ճիւղին ակունքն է որում կը փափաքէինք. եւ գտանք:

*Նորդուզ անունով գաւառակ մը կայ Վասպուրական, որ Ջուլամէրգու, Շատախու ու Խօշաբայ մէջտեղը կ'իյնայ, կից Անձեւացեաց հին նահանգին, թերեւս ալ նոյն. Ամէն տեսակ հին ու նոր մէկ մասն: Այս գաւառիկը եւ անոր մէկ մասն: Այս գաւառիկը եւ անոր մէկ մասն: Այս գաւառիկը եւ ան

ՀՆԴԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

—o—

ԻՄԱՑԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՑԹԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱՑԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Ընդհանուր հնդեւրոպական բառարանը կը պատմէ այն մասին, որ հնդեւրոպացիները ունեցած են բաւական բարձր քաղաքային մշակոյթ, զարգացած առեւտուր եւ կարեւոր նիւթական հարստութիւն: «Գող» բառի գոյութիւնը արդէն ցոյց կուտայ, որ անոնք չեն ունեցած ընդհանուր համայնական սեփականութիւն: Ադքատները կը բնորոշուին իբրեւ ծոծեղոտիները: Ի դէպ, հայերէն «աղքատ» բառը այդ իմաստը ունի՝ աղխ (ունեցուածք), առ (հառուած, կորը-ւած, զրկուած): Աղքատները իրենց բաժինը կը առանձն Աստուծմէ, այսինքն՝ Աստուծոյ բաժին հանած նուէրներէն, մասաղներէն, սովորութիւն մը՝ որ մինչեւ այսօր ալ կը պահպանուի: Այդ հասարակութեան մէջ կը զանազանուին հիմնական երեք ընկերային խաւեր՝ քուրմեր, ռազմիկներ եւ արհեստաւորներ (հողագործներ): Անոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի իր խորհրդանշական դոյնը՝ ճերմակ, կարմիր, երկնագոյն եւ իր առաջնակը՝ Արեւ, Որոտ, Երկուորեակներ՝ Արեւ առաւոտոյ զաւակները:

Առնցմէ հանուող մասնաւոր եզրակացութիւնը այն է, որ հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը կրնայ ըլլալ կամ Արեւմտեան Ասիան կամ ալ Պալքանները:

Բառարանէն հանուող եզրակացութիւնը այս է՝ քանի որ Պալքաններու մէջ այդ ժամանակուան նիւթական մշակոյթէն շատ բան կը պակսի, ուրեմն, անկարելի չի կրնար մնալ հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքի կազմին մէջ: Հետեւաբար, հնդեւրոպացիներու նախահայրենիքը Արեւմտեան Ասիան է՝ Փոքր Ասիան, Հիւսիսային Միջագետքը:

Նոր տեսութեան հիմնադիրները կ'ընեն հետեւեալ ենթադրութիւնը. եթէ վերը բուած ճիշդ է, ուրեմն հնդեւրոպացիներու լեզուն եւ անոնց նախահայրենիքին մէջ եղող հայերէն լեզուները՝ նախալոյսերէնը եւ նախասեմերէնը պէտք է ունենան բազմաթիւ առընչութիւններ, լեզուական փոխադարձ փոխառութիւններ, որոնք կը վերաբերին նոյն այդ դարաշրջանին: Գամկրելիձէ – Իվանովի «Աշխատային տեսութեան» հիման վրայ կը փաստուին բազմաթիւ նման փոխառութիւններ, որոնք կը հաստատեն, որ հնդեւրոպացիները պէտք է ապրած ըլլային Անդրկովկասի, Մուրիոյ (Ասորիք) եւ Միջագետքի միջեւ, այսինքն պատմական Հայաստանի կեդրոնը՝ Վանայ լիճի աւազանը: Այդ տարածութիւնն է, որ ցոյց կուտայ հնդեւրոպացիներու բառապաշարը, որուն համաձայն հեղինակները կազմած են իրենց քարտէսը:

Ժամանակակից հնդեւրոպական լեզուները այսօր տեղաբաշխուած են Եւրոպայի, Հնդկաստանի, Միջին Ասիոյ մէջ: Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս անոնք յայտնուած են հոն եւ ի՞նչը ստիպած է զանոնք ձգելու իրենց նախահայրենիքը:

Ակադ. Ն. Վավիլով փաստած է, որ հին հողագործական մշակութիւնները ծագած են լեռներու մէջ: Սակայն չուտով հոն չափազանց «նեղուածք» եղած է եւ տեղի ունեցած ժողովրդական պայթիւն մը: Թերեւս նման բան մըն ալ պատահած է հնդեւրոպացիներուն: Ակէզաստ, հնդեւրոպացիներու հանրային կառուցուածքը ինքնին պէտք է դադրի յառաջ բերէր: Ան բաժնուած էր երկու «ֆրատրիաներ»ու (արիւնակից տոհմերէ կազմուած ցեղեր) եւ անոնց միջեւ արգիլուած էր ամուսնութիւնը: Ակէզաստ, արգիլուած եղած է նաեւ ամուսնութիւնը տարբեր տարիքի խումբերու միջեւ: Այս երեւոյթը յանգած է «ֆրատրիաներ»ու անվերջ բաժանման:

Այս պատճառով ալ հին հնդեւրոպացիներու ընդհանրութիւնը անդադար անջատուած է, ցրուած այս ու այն կողմ, եւ անոնք իրենց բարձր ռազմատենեսականն զիրքին չնորհիւ նուաճած են նոր հողեր: Դէպի հարաւ տարածուելով հնդեւրոպացիներուն կը խանգարէին սեմական ժողովուրդները, որոնք բաւական խիտ բնակուած էին Փոքր Ասիոյէն հարաւ զտնուող տարածութեան մէջ: Միակ միջոցը կը մնար չարժիլ դէպի արեւմուտք՝ Փոքր Ասիոյէն, Սեւ ծովու արեւելեան ափէն եւ դէպի հիւսիս, ինչպէս նաեւ, որ ղլխաւորն է, իրանական սարահարթով զազիէլ դէպի արեւելք: Զիակառքերը (բեռնատար եւ ռազմական) անոնց հնարաւորութիւն կուտային զազիէլու իրենց նախահայրենիքէն հազարաւոր քիլոմեթր հեռու:

Ո՞ւր գացին հնդեւրոպացիները: Կ'են-թադրուի որ նախահայրենիքին ամէնէն մօտ մնացին Անատոլուի լեզուներով խօսող ցեղերը (խեթերը, լուվիացիները, ինչպէս նաեւ հայերէն խօսող ցեղերը՝ պատմական Հայաստանի բնիկները). լուվիական գաղափարագրերուն մէջ յիշատակութիւն կայ Հայ երկիրէն եկած մարդու մասին, իսկ աւելի հին խեթական սեպագիրներուն մէջ կը խօսուի Հայասա լեռնային երկրի մասին: Հետաքրքրական է անոր հետ բաղդատել այսօրուան Հայք՝ Հայեր անուանումը: Նախահայերէնի հետ միասին համա – եւրոպական լեզուի մէջ նոյն խումբին մաս կազմած են նաեւ նախայունարէնը եւ նախահնդիրանականը:

Ն. Ք. 4 – 3–րդ հազարամեակներու սեմին Իրանցիները, զատուելով հնդիրանացիներէն, իրանեան սարահարթի վրայէն անցած – գացած են Միջին Ասիա: Ն. Ք. չուրջ 2–րդ հազարամեակին հնդիրանացիներ քանի մը այլ հատուածներ նոյնպէս յայտնուած են Միջին Ասիոյ մէջ:

Կեդրոնական Ասիոյ արեւելքը յայտնուած են թոխարական (հնդեւրոպական) ցեղերը, որոնց լեզուն ամէնէն աւելի մօտ է Անատոլուի լեզուներուն: Բայց Ն. Ք. առաջին հազարամեակին է միայն, որ նախաթոխարական լեզուէն փոխառութիւններ ըրած է չինարէնը:

Ապշեցուցիչ է նախահայրենիքի նոր տեսութեան ի նպաստ խօսող այն փաստը, որուն համաձայն թոխարական լեզուները ամէնէն աւելի մօտ են հնդեւրոպական նախալեզուի արեւմտեան – եւրոպական բաբբառային խումբին:

Միջին Ասիացին թոխարացիներու դէպի իր աւելի արեւելք չարժելէն ետք ներկայի եւրոպական լեզուներու հնագոյն կրողները, արեւելեան իրանցիներու (սկիւթներ) հետ միասին, հետզհետէ Միջին Ասիացին Վոլգա – ուրալեան տափաստաններով կը չարժին դէպի Սեւ ծովու հիւսիսային ափը, իսկ հոնկէ՝ Եւրոպա:

Այս նոր տեսութեամբ միայն կը բացատրուի, թէ ինչու պէտք է առընչութիւններ ըլլային հնդեւրոպական ամէնէն արեւելեան թոխարական լեզուներու եւ ամէնէն արեւմտեան հնդեւրոպական լեզուներու միջեւ: Կը պարզուի նաեւ, որ հնդեւրոպացիներու մէկ հատուածն է միայն որ Սեւ ծովու հիւսիսային ափը բնակելէ ետք տարածուած է Եւրոպայի մէջ: Իսկ ուրիշ հատուած մը (Փռիւգիացիներ, Ծոյներ, Ալպանացիները) նախահայրենիքէն ուղղակի դէպի արեւմուտք Պալքաններ չարժած է:

Ահա մարդաբանական եւ լեզուաբանական տուեալներու համապատասխանութեան չափազանց հետաքրքրական փաստ մը՝ արմէնոյիտ (Կովկասոյիտ) տիպարին, որ ամբողջովին կը համապատասխանէ խեթական, հին յունական եւ հին հայկական բարձրաքանդակներու մարդանական տիպարին (ի դէպ, բոլոր հնդեւրոպացի նախաբնիկները կը պատկանին ծանօթ արմէնոյիտ տիպարին), կը պատկանին ոչ միայն հնդեւրոպացիները, այլեւ Վրացիներն ու սեմականները, որոնց հետ հնդեւրոպացիները ունեցած են լեզուական բազմաթիւ առընչութիւններ:

Մանօթանալով Գամկրելիձէ – Իվանովի տեսութեան, խորհրդային մեծ արեւելագէտ Ի. Մ. Դեակոնով պատկերաւորուած է, որ «ան տունդուսեան երկնաքարի նման իր ճամբուն վրայ այրեց ամէն բան»: Նոր տեսութիւնը իր յեղաշրջող նշանակութիւնը կ'ունենայ ամէնէն առաջ հնդեւրոպական լեզուա – ընտանիքի ժողովուրդներու լեզուներու եւ պատմութեան ուսումնասիրութեան համար:

ԹՈՆԶՊԷՍ ԿԸ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԷԻՆ

—o—

Ֆրանսացի հռչակաւոր վիպասան Ալեքսանտր Տիւմա (Հայրը 1802 – 1870) կը գրէր արտակարգ թեթեւութեամբ: Ստեղծագործելու համար չէր առանձնանար եւ կրնար իր աշխատանքը շարունակել հանգիստ կերպով. ոչ մէկ ուշադրութիւն գարձնելով իր շուրջ տիրող աշխուժութեան եւ աղմուկին: Եթէ իր մօտ ոեւէ ծանօթ կամ բարեկամ գար՝ Տիւմա մէկ կողմ կը դնէր գրիչը. կէս ժամի չափ կը զրուցէր անոր հետ, ապա իր աշխատանքը կը շարունակէր ճիշդ այն տեղէն, ուր ընդհատած էր: Մեծ վիպասանը հետեւ էր այն բոլոր քմահաճութիւններէն, որոնք սովորաբար յատուկ են քիչ թէ շատ նշանաւոր գրողներուն: Ան հաւատար կեդրոնացումով կրնար աշխատիլ ցերեկուան կամ գիշերուան բոլոր ժամերուն: Անոր սկզբունքն էր՝ գրել ամէն օր, եւ ոչ մէկ բան չէր կրնար խանգարել անոր երեւակայութեան թռիչքները:

Զարմանալի չէ, ուրեմն, որ անոր վէպերն ալ կը կարգացուին այդպիսի թեթեւութեամբ:

○ *Անգլիացի բնագէտ եւ մաթեմաթիկոս Նեւտոն (1648 – 1727) յաճախ ներչնչուած է քունի պահուն՝ երազին մէջ լուծելով այնպիսի մաթեմաթիկական խնդիրներ, որոնց լուծման ձեւը արթուն ժամանակ ոչ մէկ կերպով կրնար գտնել:*

○ *Գերմանացի բանաստեղծ մտածող ու բնագէտ Եոհան Վոլֆկանկ Կէօթէն (1749 – 1832) կը սիրէր աշխատիլ լաւ փակուած սենեակի մէջ, ուր պէտք չէ հասնէր որեւէ ձայն, նոյնիսկ թարմ օդ:*

○ *Գերմանացի բանաստեղծ, թատերագիրը, արուեստի տեսաբան, պատմաբան Եոհան Քրիստոֆ Ֆրիտրիխ Շիլլեր (1759 – 1805) իր բազմաթիւ մուսաները կաշառելու համար դուռ է ամէնէն տարօրինակ միջոցը. ան կը հանէր կօշիկները եւ բոպիկ կը կանգնէր սառոյցի վրայ ...*

○ *Նուազ չէր նաեւ անգլիացի վիպասան Զարլզ Տիքընզի (1812 – 1870) սովորութիւնը. ներչնչումի սանձերը իր ձեռքերուն մէջ պահելու համար՝ հինգ տասը տող գրելէն ետք, ան կը խմէր գաւաթ մը տաք ջուր ...*

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՐՕՆ ՈՒ ԶԱՐԷՆ

– Յանըմ, երէկ դիշեր Սպիտակ Զիաւորը տեսնողներ եղած են Վարդաձորի աւերակ վանքին մէջ: Պահակը կը պատմէր, որ Մարտիկը սպիտակ ձիու վրայ վանքի քարերուն վրայէն անցած կորսըւած է մութին մէջ:

Զարէ կը հաւատար, իր մօտ կանչել կուտար պահակը: Փիւրտ զինուորը կը խօսէր տեսիլքի մը մասին՝ որպէս թէ «գինի որ եըլտըրըմ» Սպիտակ Զիաւորը վանքի քարերուն վրայէն անցած էր: Զարէ մինչոցին մէջ կը զգար Սպիտակ Զիաւորը, կը զգար վրանին տակ, դուրսը, արեւին մէջ: Ան թէ՛ մօտ էր եւ թէ հեռուն:

Ինչո՞ւ չէ, պահակ զինուորներ երբեմն ալ տեսիլքներ կը յօրինէին Զարէի վրանին մուտքին արժանանալու համար: Անոնք նկատեր էին որ վրանին չուրջը վարդաձորի դաշտերուն վրայ Սպիտակ Զիաւորի գոյութեան հաւատալը Զարէի տկարութիւնն էր:

Զարէ կը հաւաքէր իր զղլամներն ու գիշերով ձիերու վրայ՝ կը մտնէր լեռներու հովիտները՝ հետապնդելու համար տեսիլքը Սպիտակ Զիաւորի:

– Այդ հովիտները վտանգաւոր են, խանըմ. Սպիտակ Զիաւորն այս կողմերը բնաւ երեւցած չէ, – կ'ըսէր պինպաշին: – Լուր առի, որ Կարմրէկի կռուէն յետոյ Սպիտակ Զիաւորը անցած է Մուրչիսի հողերը:

Զարէ կը հաւատար նաեւ հազարապետի բառերուն, որովհետեւ Մարտիկ իր եւրեւակայութեան հետ էր, վանքի քարեւրուն վրայ էր, վրանին չուրջ, նաեւ այնտեղ, Կարմրէկի կռուին մէջ, ուր ծառէն կախուէ յետոյ Շէյխ Ճէլալը՝ անցած էր Մուրչիսի հողերը: Ան ամէն տեղ էր, իր զլխին ու հոգիին մէջ:

– Մեմտու, Մեմտու ...

Զարէ այդ օրերը նկատած էր Սէլիմ պինպաշուն նախանձը Մեմտուի հանդէպ: Ողբերգութեան մը հոտը կ'առնէր: Այդ ողբերգութիւնը կարծես աւելի հաճելի էր, քան պաշտպանութիւնը իր սիրելի հաւատարիմ զղլամին, մանաւանդ որ հազարապետին մէջ հաճոյքով կը տեսնէր նախանձի ուժը:

Զարէ գիտէր որ վտանգ մը կը սպառնար Մեմտուին: Օր մը նոյնիսկ Սէլիմ պինպաշին մարդ ղրկած էր Մեմտուի եւտեւ:

Այդ օրը Զարէն մօտակայ ասորական գիւղ մը ղրկած էր Մեմտուն՝ ոսկերիչի մը չինել տալու իր ապարանջանէն ինկած մէկ քարը: Երեկոյին երբ վերադարձաւ գիւղէն, Զարէ ըսաւ Մեմտուին.

– Դուն պէտք է հեռանաս Մեմտու: Կ'ուզեմ խնայել քեզ. դուն եղած ես իմ սիրելի ծառան: Եթէ չհեռանաս, հազարապետը քեզի վնաս պիտի հասցնէ: Եթէ բռնելու ըլլայ, չպիտի ուզեմ պաշտպանել քեզ: Բանակ մը ունենալ ինձ համար աւելի կարեւոր է, քան իմ հաւատարիմ ղոլամը: Բանակը իմն է, Մեմտու, իմը: Եթէ ուզեմ՝ բոլոր զօրքերը կրնամ Վարդաձորի լեռներուն ժիր քարերուն զարնել: Մեմտու, Մեմտու, եթէ բանակով չհանգիմ իմ նպատակիս, եթէ չլուծեմ անպատուբուած կնոջ մը վրէժը, այն ատեն պիտի ընեմ այն, ինչ որ բանակները չպիտի կրնան: Սպիտակ Զիաւորի հետ խօսելու ուժը նորէն կը զգամ իր մէջ: Զէյնապը չոպան մըն է, հասկցա՞ր, բոպիկ ոտքերով չոպան մը: Ես պէկի աղջիկ եղած եմ, եւ Քիւրտիստանի մէջ չկայ ինձ չափ պեղեցիկ կին: Պիտի հապնիմ իմ լաւագոյն զգեստներս ու թանկագին քարերուս, ապարանջաններուս ծանրութիւնով պիտի մտնեմ Սպիտակ Զիաւորի վրանը, նոյնիսկ պիտի պարեմ գերուհու մը պէս՝ կորելու համար անոր գեղեցիկ գլուխը: Կ'ըսեն, որ ան Մուրչիսի հողին վրայ է ու դէպի Վարդաձորի լեռները կուգայ: Դուն ծանօթ էիր լեռներու ճամբաներուն, կրնայիր առաջնորդել զիս իմ ուզած տեղը: Սակայն, այս օրերը քու կեանքդ վտանգի տակ է: Պինպաշին թուրք է ու խորամանկ:

(Շար. 395)

Տիգրան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սարհատեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Տատոյեան եւ զաւակները (Միացեալ – Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ճիպոդլեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մուրատեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թորոսեան (Ամերիկա), Տիկին Վարսենիկ Այվազեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխիթէվէլեան, եւ համայն Սարհատեան, Զիլինկիրեան, Շնորհքեան, Տարագճեան, Մխրզայեան, Րէյ, Ճիպոդլեան, Շիրինեան, Մխիթէվէլեան, Եփրեմեան, Մկրտիչեան, Մաղաքեան, Քէօսէյեան, Սալամէ, Տէր Մովսէսեան, ընտանիքները եւ համայն ազգականները կը գուժեն մահը իրենց հօր, եղբօր, փեսային եւ ազգականին՝

ՍՈՒՐԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ Օգոստոս 25–ին իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 11, ժամը 9·30–ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին։

Կը խնդրուի ծաղկեպսակ չղրկել։

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, ժօն է վե – րացման Սրբոյ Խաչին։

Այս առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ· ՆԱՅԻՒՇԵԱՆ

Սկիզբ· ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45ին։

Պատարագ՝ ժամը 10·15–ին։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4–ին, կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ Խաչվե – րացի մեծահանդէս Թափօր – Անդաստան՝ Ռէհանով։

Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 14, ժօն է Խաչի։ Ցիշատակ Մեռելոց։

Ժամը 10–ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վառն համօրէն ննջեցեալ – ներուն։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, Խաչվերացի առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՔՈՐԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ կռմիտաս երգչախումբը, առաջնորդութեամբ՝ Պ· Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

Իրիկուան ժամը 4–ին տեղի կ'ունենայ Թափօր Անդաստան։

ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ - EXPOSITION

ԲԱՐԳԷՆ — PAPKEN

PAYSAGES — ԲՆԱՆԿԱՐՆԵՐ

AU FORUM

1 bis, Rue Venel - AIX-EN-PROVENCE

DU 8 AU 19 SEPTEMBRE

du Mardi au Samedi

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՄՈՒՐՍԻ ԳԼՈՒԽԴ ԱՇԽԱՐՀ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ)

———×———

Հեղինակ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գին 50 Ֆ· (Թղք· ծախքով 60·70)։

Դիմել· –
Mr. M. GHAZARIAN;

3, Rue des Trois Pierres - 69007 LYON

Փարիզի մէջ՝ կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի։

«ՅԱՌԱՋ» ԻՆ

ՀԱՏԱԳՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պելվիլի ընթացքը «Յառաջ» ծախու է փլաս տէ Ֆէքի լրագրավաճառէն զատ, նաեւ՝ 391 ռիւ տէ Փիռէնէ։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Լիբանանցի հայ ուսանող մը՝ հաշուապալի գործ կը փնտռէ, ունի աշխատանքի իրաւունք։

Հեռ· – 668· 31· 13։

ԶԲՕՍԱՊՏՈՑՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

NEMOURS — MORET S. LOING

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Սեպ· 13ին։ Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նը – հաստաւոր պայմաններով։

Մեկնում· –

Gare de l'Est:- 8.h.30
Porte d'Orléans:- 9.h.00
Port d'Italie:- 9.h.15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ·։ Անձրեւի պա – րագային՝ սրահը ապահովուած է։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերադիւրեալ ժամադրութիւններուն։ Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն· –

533· 06· 31 կամ 206· 42· 50

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԻԹՐՕԳԹ· – Իրենց քեռայրին՝ Պաղտիկ Քիւլչէեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սնար Պետիկեան փոխան ծաղկի 250 Ֆ· կը նուիրեն Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն)։ Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Ադամ Պետիկեան 250 Ֆ· կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Նիս – Եորքէն· – Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մոզոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Պ· Յարութ Մոզոսեանի (Փարիզ)։

ՆՈՒԻԷՐՆԵՐ

ՆԻՍ· – Տէր եւ Տիկին Ժան Գրիգորեան իրենց զաւկին Ռալֆ – Արայի յայտնութեան առթիւ· –

«Doctorat d'Etat ès Sciences Physiques», հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Հայր Սեբաստիայի Ազգային Վարժարանին· – 300 Ֆ· Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին, 100–ական կարմիր եւ կապոյտ Խաչերուն (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին։

Կ'ՈՒԶՈՒՄ

Հիւանդ տարեց կնոջ մը ընկերութիւն ընելու եւ խնամք տանելու համար, կը փնտռուի մինչեւ տարեքի հայ կին մը, բնակութիւն եւ ուտեստեղէն ապահովուած։

ՀԵՌԱԶԱՅՆԵԼ ժամը 20–էն ետք՝

534. 22. 43

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Մտածում մը կը խնդրուի անոնցմէ, որոնք կը յիշեն Յովսէփ Թէրզեանը եւ որու յիշատակին իր այրին՝ Տիկին Մարկըրիթ Թէրզեան 250 Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

OFFRE D'EMPLOI

RECHERCHE

GROSSISTE

Bonneterie - Tricots

LYON

Recherche vendeuse qualifiée

TEL. (7) 828. 43. 29

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԺԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19–ին, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9–րդ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ ։

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՇԱԿՈՒԹԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11–ԻՆ·

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ՝ Հայկ· վարժարաններու

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6–ԻՆ

ARMÉNIE

Nos prochains départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

DU 21 SEPTEMBRE AU 4 OCTOBRE

Voyages accompagnés par: VAROUJAN SARKISSIAN

DU 3 AU 16 OCTOBRE

Voyage accompagné par: JACQUES CHELELEKIAN

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 60 ֆր·)

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(Գին 35 ֆր·)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ·)

«ՅԱՌԱՋ 50» (1976)

ԾԱՂԿԱՔԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՑԻՄՆԱՄԵԱՑ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌՆԱՁՈՒ
(Գին 120 ֆր·)

ԵՆՈՎՔ ԼԱՋԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ·)

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ» (1980)
Գինն՝ 70 Ֆ·
Թղթատարի ծախքին համար 10 Ֆ· աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ։
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
10
JEUDI
10 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.990 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 14.990

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Շ Մ Ի Թ

ԴԻՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵԻ

—o—

Ինքնեհշընել Հերըլտի մէջ չահեկան վերլուծում մը, կ'անդրադառնայ արեւ – մտեան Գերմանիոյ վարչապետին դըժ – ուարութեանց. –

×

Անցնող եօթը վերամուտներու նման, երբ Հելմութ Շմիթ այս ամառ ալ արձա – կուրդն վերադարձին իր պրասենեակը կը դրաւէր, լ տարբերութիւն անցեալին՝ այսօր ինքզինք իր հակակշռէն դուրս մնացող կարգ մը հարցերու հետ դէմ առ դէմ կը գտնէր: Նախ եւ առաջ, լ'ր խոկ կուսակցութեան (Սոցիալ – Դեմոկրատ) ամենքը իր հակակշռէն դուրս ելած ըլ – լալ կը թուին, կամ առնուազն՝ կուսակ – ցութեան վրայ ունեցած իր ազդեցու – թիւնը՝ պակսած է: Եւ այս բոլորը, այս – պէս կոչուած՝ «Խաղաղութեան Շար – ժում»ի մը հետեւանքով: Երկար ժամա – նակի մը համար, այս չարժումը՝ ամե – րիկեան հրթիռաթափներուն դերմանա – կան հողերու վրայ հաստատման դէմ ըղ – ձողներու ճղճիմ հաւաքականութիւն մը կը ներկայացնէր միայն: Սակայն, այս ամ – րան, այդ չարժումը՝ կազմ, ուժ եւ սահ – մանում ստացաւ: Այլեւս, այդ նպատա – կին ձգտող բոլոքական կրօնաւորներու եւ երկարահեր երիտասարդներու տըր – ամնջանքներուն կողքին՝ աւելի խորունկ հոսանք մը եւս գոյութիւն ունի, որ մա – մուլէն ալ չատ կարեւոր քաղաքերութիւն կը դոնէ:

Ամերիկեան հրթիռաթափներու կողքին եւ անկէ աւելի՛, այս հաւաքականութեան համար նմանապէս հարց է նաեւ՝ ազդայ – նական քաղաքականութեան մը որդեգը – րումը Արեւմտ. Գերմանիոյ ապահովու – թեան առընչութեամբ, որու չնորհիւ ամե – րիկեան ազդեցութիւնն ալ նուազ տա – րողութիւն պիտի ստանայ: Պոնն վերա – դարձին նախօրեակին իրաց ներկայ վի – ճակի մասին Շմիթ արդէն ազդարարու – թիւն մը ստացաւ: Արդարեւ, վերամու – տի սովորական մամլոյ ասուլիսի մը ըն – թացքին, լ տարբերութիւն անցեալին՝ Շմիթ կարգ մը սուր հարցումներու են – թակայ դարձաւ. – ինչպէս՝ ա) Արդեօ՞ք այսպէս – կոչուած՝ «Խաղաղութեան Շարժում»ը իսկապէս եւ զրեթէ հակա – կշիռ դուրս էր, եւ բ) Արդեօ՞ք ներկայ պայմաններու մէջ կարելի է որ Արեւմըտ – եան Գերմանիոյ դաշնակիցները կասկած յայտնեն անոր հաւատարմութեան եւ վստահութեան՝ ՕԹԱՆ-ի հանդէպ: Նա – խարարապետը, անչուշտ, այդ երկու հարցումներուն ալ դրական, այսինքն՝ ոհացուցիչ պատասխաններ տուաւ: Սա – կայն, իրականութիւնը այդքան դրական չէ հատանաբար, վասնզի նորէն ի'ր կու – սակցութեան անդամներէն մէկուն ըրած յայտարարութեան մը համաձայն, զոր – օրինակ՝ Ֆրանքֆուրթի Սոցիալ Դեմոկ – րատ կուսակցութեան համակիրներու նախնական մեծամասնութիւնը՝ 90%–ը դէմ է Շմիթի «Ատլանտեան» դիրքորոշ – ման եւ ամերիկեան հրթիռներու հաս – տատման: Եթէ ոմանք դեռ կը հաւատան թէ, մինչեւ 1982–ի Ապրիլ ամսուան կու – սակցութեան յատուկ ժողովը Շմիթ կրնայ կացութիւնը փրկել, այնուհան – դերձ՝ դժուար կը թուի: Պէտք է յիշել նաեւ որ՝ Շմիթի քաղաքական ապագան եւ մանաւանդ՝ վարչապետութիւնը ա'յդ ժողովէն կախում ունի:

×

Մեւս կողմէն, Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, ըստ երեւոյթին համակը – րանքի մեծ վարկ ալ չունի ամերիկեան իշխանութեանց մօտ, եւ տակաւին, եր – կու չաբաթ առաջ, Գերմանիոյ մէջ ըղ – նդուղ ամերիկեան զինակայաններու դէմ կատարուած ահաբեկչական արարքներն ալ՝ արդէն վերապահ տրամադրութիւն – ները չեն բարելաւած:

Քաղաքական դէտերու համաձայն, Մ. Նահանգները մօտէն կը հետաքրքրուին Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքական կա – ցութեամբ եւ ամէն պարագայի մէջ, ներ – կայ միախառն կառավարութեան վրու – զումի հաւանականութենէն մեկնելով, զայն Քրիստոնեայ Դեմոկրատ կուսակ – ցութեան առաջնորդութեամբ եւ ազատա – կանները ալ մասնակցութեամբ կազմը – ւած նոր համախմբման կառավարու – թեամբ մը փոխարինելու կարելիութիւ – նը կը հետազօտէ: Նման փոփոխութեան մը պարագային, ամերիկեան իշխանու – թիւնները կը փափաքին, որ նորընտիր կառավարութիւնը նախ եւ առաջ պարտի Խորհ. Միութեան հանդէպ պատրանքներ սնուցանելէ խուսափիլ, եւ ապահովու – թեան հարցերու չուրջ չատ ինքնուրոյն որոշումներ չտալ:

Ֆրանսայի մէջ ալ, առաւել կամ պա – կաս, միեւնոյն զգայունութիւնը կը տի – րէ այս հարցին նկատմամբ: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան առընթեր պաշտօնավարող դիւանագէտի մը համա – ձայն, Պրանտի հետ անցեալ ամիս ունե – ցած տեսակցութեանց ընթացքին, Միթե – րան չատ յստակ եւ չատ հաստատ կեր – պով յայտնած է իր դժդոհութիւնը այս վերջինոյն՝ Պրանտի այն ակնարկին, թէ «Խաղաղութեան Շարժում»ը Միացեալ – Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը խա – զաղութեան պահպանութեան համար համահաւասար չափով վտանգաւոր նը – կատող սկզբունքներու հիման վրայ ծը – նած էր: Միթերան ո'չ միայն մերժած է Պրանտի այդ պատճառաբանութիւնը, այլեւ՝ իրաւացի գտած է Միացեալ – Նահանգներու եւ Եւրոպացիներու զի – նակցութիւնը, Խորհ. Միութեան դէմ միեւնոյն ռազմավիտական ուժի տիրա – նալու եւ խաղաղութեան պահպանումի բանակցութենց աւելի զօրաւոր դիր – քով մասնակցելու տեսակէտէն մեկնե – լով:

Ֆրանսայի այսքան անհանդիստ ըլլա – լուն պատճառը չատ հասկնալի է, որը – ւած ըլլալով որ, իր ապահովութիւնն ու համաշխարհային հարցերու մէջ անկախ դեր կատարելու միտումը՝ մասամբ հիմնուած են Արեւմտեան Գերմանիոյ յարատեւօրէն ռազմական մեծ ուժ մը – նալուն վրայ: Արդարեւ, Արեւմտ. Գերման – նիոյ սպառազինումի քաղաքականու – թեան փոփոխման կամ ապազինման պա – րագային՝ Ֆրանսայի համար կացութիւ – նը կործանարար դառնալու հակամէտ է: Իրենց անձնական չահերը հետապն – դելու յատուկ անբաղդատելի զգայնու – թեամբ, Ֆրանսացիները նչմարած են նաեւ թէ՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ սկսած «Խաղաղութեան Շարժում»ը դեր – ման ազգայնական չարժումի մը երեւոյթն առած, եւ ալ – ազգայնականութիւնը մեծապէս վարկաբեկուած ըլլալով, ներ – կայիս՝ ճամբան կը բացուի ձախին առ – ջեւ: Արդարեւ ընթացիկ ամրան վերջա – ւորութեան, գերմանացի խաղաղասէր – ներու բանաձեւը փոփոխութիւն եւ չե – զում մը կրելով, նախապէս՝ համաչ – խարհային խաղաղութիւնը ապահովե – լու ձգտող չարժումը, ներկայիս՝ դեր – ման ազգայնապաշտական չարժումի յատուկ երեւոյթն ստացած է: Եւ, ըստ այս չարժումի մտաւորականներուն, Մ. Նահանգները կը ծրագրեն հիւլէական պա – տերազմի մը նախապատրաստ կատարել դերմանական հողերու վրայ: Ըստ այս վերջիններուն, Արեւմտեան Գերմանիան յատուկ պարտականութիւնն ունի Հա – մաչխարհային Գ. Պատերազմը խափա – նելու, այն պարզ պատճառով որ՝ առա – ջին երկուքին՝ հեղինակը ինքն էր...:

Նմանապէս, Գերմանիոյ մէջ վերջերս լոյս տեսած «Տէր Շիլիկէլ» չարաթաթեր – թին հրատարակած տեսակցութեանց մէջ, գերմանացի կրօնաւոր մը որ դէմ է հիւլէական հրթիռներու, չի վարանիր

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

—o—

Ընդդիմութիւնը Կ'արթնանայ

Կառավարութեան դէմ հանուած բա – նաձեւերը աւելի խորհրդանչական բը – նոյթ ունին: Զեւով մը, ընդդիմութիւնը կ'ուզէ յիշեցնել՝ «հո'ս եմ»: Այս վարուե – լակերպը այնքան օգտագործուեցաւ, անց – եալին, ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ, որ չի կրնար զարմանալ, եթէ այ – սօր նոյն մեթոտը, իւրացնէ ընդդիմու – թիւնը, աւելի ճիշդ անոր այն թեւը – Հ. Հ. Հ.ն – որ կ'ուզէ առաջին կարգի վրայ ըլլալ: Մինչ, ուրեմն, Ազգ. Ժողո – վը օրակարգի նիւթ ունէր ապակեղբո – նացման միւս յօդուածները (անոնք որոնք չծեծուեցան Ցուլիսին), Հ. Հ. Հ.ի ա – նունով Քլօտ Լապէ կառավարութեան դէմ բանաձեւ մը կը ներկայացնէր: Ծա – նօթ է, որ նման բանաձեւ մը քուէի կը դրուի եւ կը քուէարկեն միայն անոնք որոնք «թեր» են: Շիրաքի կուսակցու – թեան այս աճապարանքը օրակարգը խանդարելէն զատ, ուրիշ պատճառ ալ ունի, յատակ պատճառ մը, ցոյց տալ առաջին օրէն թէ ընդդիմութիւնը Շիրա – քով եւ իր կուսակցութիւնով պիտի մարմ – նաւորուի եւ ոչ թէ ԻԻ – Տէ – Էֆ-ով: Բանաձեւը կը չեշտէ, որ հակառակ Ֆը – րանսացիներուն սպասումին, երկրին ըն – կերային եւ տնտեսական կացութեան յարաճուն վատթարացումը եւ հակառակ տրուած հաւաստիքներուն, զորս դէպքե – րը հերքեցին, կառավարութիւնը իր դոր – ծունէութիւնը չատարաւ նախ եւ առաջ գործազրկութեան եւ գրամահոսութեան դէմ պայքարին ուղղութեամբ: Հ. Հ. Հ.ի բանաձեւը կը նկատէ որ տեւական յիշե – ցումները անցեալ մատակարարութեան ժառանգութեան, աւելի երկար ատեն, չեն կրնար քօղարկել հաւատալի եւ միատարր ծրագրի մը բացակայութիւ – նը:

Մօրուայի կառավարութիւնը «խաղ» մը կը տեսնէ բայց եւ այնպէս չի կրնար չատ քննադատել այդ «խաղը», զոր իր կուսակցութիւնը չատ գործածած է, անց – եալին:

արդի Արեւմտեան Գերմանիան գրաւուած երկիր մը նկատելու: Այլ յօդուածի մը մէջ ալ, ուրիշներ եւ այդ կարգին՝ Սո – ցիալ – Դեմոկրատ խմբակ մը՝ «հայրե – նասիրական նոր չարժում»ի մը համար կոչ կ'ուղղեն, եւ կառավարութենէն կը պահանջեն «Գերմանացիներու յատուկ» ապահովութեան նոր քաղաքականութիւն մը:

Հէլմութ Շմիթի պաշտօնը ներկայիս ա'լ աւելի կը դժուարանայ «Խաղաղու – թեան Շարժում»ի հետ զրաղելու մարզին մէջ, որուած ըլլալով որ այդ չարժումի համակիրները այժմ հայրենասիրութեան դիմակին ապաւինած են:

Ներկայ կացութեան վերջ մը տալէ եառ, աւելի քան Միացեալ – Նահանգ – ները, Շմիթի լաւագոյն դաշնակիցները կրնան հանդիսանալ, զոր օրինակ՝ Ֆը – րանսացիները, Իտալացիներն ու Սպա – նացիները, որոնք նմանապէս կը փափա – քին Միացեալ – Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող ընդհատումներու վերջ մը տալ: Սակայն այդ ո'չ ի դին ամէն ինչի. եւ մանաւանդ ո'չ ի դին Արեւմտեան Գերմանիոյ ապա – զինման, որ իր կարգին ՕԹԱՆ-ի ալ տը – կարացումը կը նշանակէ:

ԻՐԱՆ

«Աւելի կայուն երկիր չկայ»

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԽՈՄԷՅՆԻ

—o—

Իմամ Խոմէյնի, որ ըստ երեւոյթին օժտուած է նաեւ բրիտանական իւմուռէ, ձայնասփիւռ ճառով մը յայտարարած է, թէ «աշխարհի մէջ աւելի կայուն երկիր չկայ»: Խոմէյնի, ապա, կը բացատրէ այս կայունութեան տուն տուող պատ – ճառները: «Պատճառը, որու համար ըս – պանութիւնները ոչ մէկ փոփոխութիւն կը բերեն մեր ճամբուն մէջ, այն է, որ երբ նախարարապետ մը սպաննուած է, նոյն օրը, նախարարապետ մը կը նշա – նակուի, Հանրապետութեան Նախագահ մը, երբ սպաննուի, Հանրապետութեան նախագահ մը կ'ընտրուի առանին, կամ նոյնիսկ աւելի առաջ»: Խոմէյնի հարց կուտայ նաեւ «Ուրի՞շ ո՞ր երկրի մէջ, իշխանութեան փոխանցումը այսքան հան – դարտ կրնայ ըլլալ»: «Իրանի կայունու – թեան վաստերն իսկ են եղեռնափորձե – րը», կ'աւելցնէ իմամը, դատապարտելով օտար քարոզչութիւնը, որ կ'ուզէր հա – ւատացնել տալ թէ Ռահայիի եւ Պահ – նարի սպանութիւնը վարչակարգի վախ – ճանն է: «Ամերիկայի չորս նախագահներ սպաննուեցան, ուրիշ չորսեր մահափոր – ձէ ազատեցան, վերջինն ըլլալով՝ Ռեկը – նը: Ուրեմն, ինչո՞ւ երբ նախագահ մը կը սպաննուի Իրանի մէջ, կայունութիւ – նը կ'անհետանայ: Ինչո՞ւ աշխարհի դը – րամատէր մեծագոյն երկիրը չէ որ կը խախտի»:

×

«Կայունութեան» այս պատմութիւնը հետեւեալ տոմսը ներչնչած էր Պրիւնօ Ֆրափայի, Մոնտի մէջ (Սեպտ. 9). –

ԿԱՅՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

«Իմամ Խոմէյնի կը հռչակէ, որ իրան – բան վարչակարգը աշխարհի ամէնէն կա – յունն է: Որովհետեւ, կ'ըսէ, մեռած նա – խագահ մը փոխարինուած է նոյն վայր – կեանին եւ նախարարապետ մը, անմիջա – պէս կը յաջորդէ սպաննուած նախարա – պետի մը:

Այս կայունութիւնը ընդդիմութեան ալ կը նպաստէ: Անմիջապէս որ ընդդիմա – դիր մը գնդակահարուած է, ուրիշ մը գայն կը փոխարինէ կառափնատին առ – ջեւ»:

×

Շուրջ ութ հազար հոգի հաւաքուած է, թեհրանի իմամ Հոսէյնի հրապարակը ո – դեկոչելու համար 1978 Սեպտեմբեր 8–ի «Սեւ Ուրբաթ»ի միջադէպերը: Այդ օրը, հազար յուցարարէ աւելի Չարդուհցան Շահին ուժերուն կողմէ: Այդ օրուընէ մինչեւ Շահին մեկնումը (1979 Յուն – ուար 16) յեղափոխութիւնը դադար պիտի չունենար:

×

Երեքշաբթի օր, Իրան ընդհեց բոլոր պայմանագրութիւնները քարիւղային բազմազգային ընկերութեանց հետ, ո – րոնք ստորագրուած էին խալամական յե – ղափոխութենէն առաջ: Տրուած պատ – ճառաբանութիւնն այն է, որ անոնք կո – ղոպտած են Իրանը, աւելի քան 25 տարի:

ՀԱՅԿ ԴԱՎԹՅԱՆ

ՀԱՏՈՒԿ - ՀՈՏՈՒՆ

ՑՂՈՑՑՂՈՎՍՅՈ · ՈՓՂ ՂՎՓՂՅԺՓ

ՅՂՂՂՎՎՓՎՍՅՑՆՈՓ ՆՀ ՎՂՈՓ

ԿԱՐԿԱՆԴԱՒ ՁԱՂԿԱՊՏԿԻՆ

(Թարգմ. 13)

Ս. ՊԱՐՈՒՐԸՆԴԱՆ

– Ես հրամայեցի, որ ձեզ ոչ ոք չդիպչի, ոչ ոք ձեզ չվնասի, ոչ ոք ձեզ չվիրավորի, ոչ ոք ձեզ չանարգի, ոչ ոք ձեզ չանպատուի, ոչ ոք ձեզ չանհանգստացնի, ոչ ոք ձեզ չանհանգիստ ան

ՅԱՍՎԱԾ ՀԱՅՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՊԱՏՄՎԱԾՔ ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՎԱՀԱԳՆ ՈՍԿԱՆ

Կեսօրին Ժաննան ու Մարալը նստած էին ճաշասենյակում, ու Մարալը ասում էր.

– Ես չեմ կարող հասկանալ, Ժաննա, թե ինչպես կարելի է այդքան անտարբեր լինել։ Ես ամուսնացել եմ, որ ամեն օր ինձ համար նոր հետաքրքրություններ գտնեմ։ Ամուսնությունը ինձ համար ոչ թե ավարտն է, այլ սկիզբը։

Ժաննան ժպտաց։

– Ես ամուսնացել եմ, որ ինձ համար հանգիստ ապրեմ։ Ամուսնությունը ինձ համար ավարտն է։ Ես ամուսնացել եմ, որ ինձ համար ոչ մի նոր բան չլինի։ Ես ամուսնացել եմ, որ ամեն ինչ միշտ նույնը մնա։

– Դուք ինձ ներեցեք, տիկին Ժաննա, ես ձեզ չեմ հասկանում։

– Ես էլ ինքս ինձ չեմ հասկանում, Մարալ։ Ես ամուսնացել եմ, որ ինձ համար ոչ մի նոր բան չլինի

Տիգրան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սարհատեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Տատոյեան եւ զաւակները (Միացեալ Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ճիպոզլեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մուրատեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թորոսեան (Ամերիկա), Տիկին Վարսենիկ Այվազեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխիթարեան, եւ համայն Սարհատեան, Չիլինկիրեան, Շնորհքեան, Տարագճեան, Մխրզայեան, Րէյ, Ճի-պոզլեան, Շիրինեան, Մխիթարեան, Եփրեմեան, Մկրտիչեան, Մաղաքեան, Քէօսէյեան, Սալամէ, Տէր Մովսէսեան, ընտանիքները եւ համայն ազգականներ կը գուժեն մահը իրենց հօր, եղբօր, փեսային եւ ազգականին՝

ՍՈՒՐԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ Օգոստոս 25-ին իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 11, ժամը 9·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝ Cimetière Intercommunal de la Courneuve; Rue de Dugny.

Կը խնդրուի ծաղկեպսակ չղրկել։

AZAD RADIO - PARIS

Depuis le Dimanche 9 Août, Azad - Radio émet sur les ondes de Radio - Forum.

Moyen d'établir un contact régulier, spontané avec les Arméniens de Paris, Azad - Radio est une émission d'une heure, à la fois musicale (Spenderian, Addis, Alan Hovhaness, chants d'achough), informative (l'actualité arménienne de la semaine), culturelle.

Radio - Forum est une radio «locale privée» émettant sur Paris. Elle est ouverte sur la vie des habitants de la Capitale, quelles que soient leurs origines. R. F. consacre donc 20 % de ses émissions aux problèmes concernant les communautés constituant l'agglomération parisienne, aux associations à but non lucratif, à la vie des quartiers. Sa vocation première est d'informer et de distraire tout en s'attachant à découvrir, explorer et promouvoir toutes nouvelles formes d'expression non monopolisées ou commerciales. R. F. se veut l'écho des mouvements d'idées et défend la liberté de penser, d'exprimer. Azad - Radio, Paris, émettant en français, en arménien, le Dimanche 13 Septembre 1981 et tous les Dimanches suivants, de 16 h. à 17 h. sur les ondes de Radio - Forum, *Modulation de fréquence* 98 *Mhz.*

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hautevillie — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս· ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ալֆորվիլի Ս· Մեսրոպ կրթարանի վերամուտը կը կատարուի երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 15-ին։

LES COURS DE LANGUE ARMENIENNE

POUR ADULTES

Organisés par LA CROIX BLEUE de CHAVILLE ont lieu TOUS LES LUNDIS SOIR.

Rentrée le 5 Octobre, à 18 h. 30

Initiation et perfectionnement

Dans la salle de:

l'Eglise Arménienne de Chaville

4, Rue des Trois Champtiers

Tél.: Mme. Nazélie FOURTUNE:

16. 32. 384. 675

ՉԲՕՍԱՊՏՈՑՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՒԱՆԴԻԼ

NEMOURS — MORET S. LOING

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Սեպ· 13-ին։ Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նը-հաստաւոր պայմաններով։

Մեկնում·-

Gare de l'Est:- 8.h.30

Porte d'Orléans:- 9.h.00

Port d'Italie:- 9.h.15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ·։ Անձրեւի պարագային՝ սրահը ապահովուած է։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերյիշեալ ժամադրութիւններուն։ Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն·-

533· 06· 31 կամ 206· 42· 50

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Պաղտասար Քիւլչէեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները·- Տէր եւ Տիկին Գնէզ Կօչկարեան, Տէր եւ Տիկին Պետօ Պարոնեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեան, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Անդրէաս-եան, Այրի Տիկին Նուարդ Գոլչաքեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Զօրայեան Հարիւրական Ֆրանք։

U. G. A. B.

MAISON
DES ETUDIANTS ARMENIEN
FONDATION MARIE — NUBAR

Année académique 1981 - 1982

Les étudiants d'origine arméninne de 2ème ou 3ème cycle d'études universitaires peuvent être hébergés à la Fondation Marie - Nubar de la Cité Internationale Universitaire de Paris.

Pour tous renseignements, téléphoner au Secrétariat; Tél. 589. 55. 53

Les dossiers de candidature peuvent être retirés jusqu'au 15 Septembre 1981 au bureau de l'UGAB;

11, Square Alboni - 75016 Paris

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19-ին, Շաբաթ օր, ժամը 16-ին իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9-րդ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ ։

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները ։

ԼԻՈՆԻ

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերը ուրախութեամբ կը յիշեցնեն Ֆրանսացի եւ օտարազգի ազգային-րուն, մօտալուտ վերաբացումը Հայկ· Օճախին, այն հայ օրիորդներուն համար՝ որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ, կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել։

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»ը, իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ։ Տրամադրելի են դեռ առանձին սենեակներ եւ կամ՝ երկու հոգինոց։ Մասնաւոր գիներ հայ օրիորդներուն։

Գրասենեակը միշտ բաց է։

142, Cours Gambetta - 69007 Lyon

Tél.: (7) 872. 76. 60

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ - EXPOSITION

ԲԱՔԳԷՆ — PAPKEN

PAYSAGES — ԲՆԱՆԿԱՐՆԵՐ

AU FORUM

1 bis, Rue Venel - AIX-EN-PROVENCE

DU 8 AU 19 SEPTEMBRE

du Mardi au Samedi

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՇԱԿՈՒԹԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11-ԻՆ·

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հիւանդ տարեց կնոջ մը ընկերութիւն ընելու եւ խնամք տանելու համար, կը փնտռուի մէջին տարեքի հայ կին մը, բնակութիւն եւ ուտեստեղէն ապահովուած։

ՀԵՌԱԶԱՅՆԵԼ ժամը 20-էն ետք՝

534. 22. 43

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, ծոն է վերացման Սրբոյ Խաչին։

Այս առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի Հանդիսաւոր Ս· պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Սկիզբ· ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45-ին։ Պատարագ՝ ժամը 10·15-ին ։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4-ին, կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր - Անդաստան՝ Ռէհանով ։

Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 14, ծոն է Խաչի։ Ցիւսատակ Մեռելոց։

Ժամը 10-ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Յաւարտ պատարագի՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն հանգուցեալ-ներուն։

×

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս կիրակի, վերացման Ս· Խաչի տոնին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս· պատարագ։

Ժամը 5-ին Խաչվերաց Անդաստան կը կատարուի։

×

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, Խաչվերացի առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ կոմիտաս երգչախումբը, առաջնորդութեամբ՝ Պ· Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

Իրիկուան ժամը 4-ին տեղի կ'ունենայ Թափօր Անդաստան։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՄՈՒՐՍԻ ԳԼՈՒԽԴ ԱՇԽԱՐՀ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ)

×

Հեղինակ՝ ՄԻՍԱԿ ՄԻՐԶԷ

Գին 50 Ֆ· (Թղթ· ծախքով 60·70)։

Դիմել·-

Mr. M. GHAZARIAN;

3, Rue des Trois Pierres - 69007 LYON

Փարիզի մէջ՝ կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ· Խաչի Սեւբանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 14-ին։

Երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ Ջեզի կը ապասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք յատկապէս ճաշերը, յատկապէս գիւներով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

ՍԵՒԱՆ
SEVAN

Direction :

M & Mme Bédikian

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE

tél. 376 32 19

Fermé le lundi — *Ouvert tout l'été*

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981,
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:

du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:

— 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
11
VENDREDI
11 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՐԱՇ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատ : 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.991

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 14.991

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Լենինգրատական Թրանսան ճամբայ եղաւ

—o—

Նախարարաց Խորհուրդը, Զորեքշաբթի օր ուելի ճչգրիա բնոյթ տուաւ պատրաստած ծրագիրներուն, եւ ի մասնաւորի ազգայնացումներուն: Այսպէս հաստատեցաւ որ ճարտարարուեստական հինգ մայր – տուներ Պեռուէթեան հակակշռին տակ կ'անցնին: Ասոնք են. – Սէն - Կոպէն, Ռոն – Փուլէնք, Թոմսոն – Պրանտ, Փչլինչ – Իւժին – Քիւլման եւ Էլեկտրականուէթեան Ընդհ. Ընկերու – Քիւնը: Անդին անհատական դրամատու – ներու չարքին, կ'ազգայնացուին 36 հատ, որոնք կը ներկայացնեն տեփօներու 95 առ հարիւրը, 65 ուրիշներ «կը փրկուին», ինչպէս օրինակ Լազար եւ Տրէյֆիւս:

Այն հինգ ճարտարարուեստական խումբերը, որոնք կ'ազգայնացուին հարիւր առ հարիւր, անակնկալ մը չեն բայց հարցեր կը ծագին: Օրինակ՝ ի՞նչ պիտի ըլլան ասոնց յարաբերութիւնները օտար ճարտարարուեստներու հետ, երբ իրենց մի – ւեւ պայմանագրութիւններ կամ համա – ձայնագրեր կան: Ցիշենք որ Էլեկտրականուեթեան Ընդհ. Ընկերութիւնը թիւ մէկն է էլեկտրական կազմածի, Սէն – Կոպէն – Փոս- – Թ'ա – Մուսոն թիւ մէկը՝ տափակ ապակիի, Փիխբը (Փչլինչ - Իւժին - Քիւլման) թիւ մէկը՝ Ալիս-Մինիումի, Ռոն – Փուլենք թիւ մէկը քիմիպիտուէթեան եւ Պրանտ՝ էլեկտրականական:

Ինչ կը վերաբերի Տասոյի, բանակցութիւններ կան նախ յանդելու համար առաջին հանդրուանի մը: Պեռուէթիւնը 51 առ հարիւրը պիտի առնէ, հինգ տարիէն միայն հասնելու համար հարիւր առ հարիւրի: Մաթրայի համար, կը ծուի որ յատուկ կարգադրութիւն մը նախատեսուած է: Պեռուէթիւնը 51 առ հարիւր պիտի առնէ ամբողջութեան մէջ (ներառեալ՝ Եւրոպա թիւ 1 եւ Հաչէթ) բայց մանրամասնութիւնները չեն յայտնուած:

Կառավարութիւնը միշտ որմադիր է նաեւ ազգայնացնելու Ի. Թ. Թ.ն, Հոնէուէլ - Պուլ եւ Ռուսէլ – Իւքլաֆ (նախագահ՝ Տոքթ. Լտուարտ Սադըզ) բայց տարբ մասնակցութիւնները բարդութիւններ կը ստեղծեն: Օրինակ Ռուսէլ – Իւքլաֆը կէսն է աւելի գերմանական շէօքթի ձեռքն է:

Կառավարութիւնը զբաղեցաւ նաեւ տուրքերով եւ այս մարզին մէջ, եկող – գացող վարչակարգերը մասնաւոր կամ քննքնական երեւակայութիւն մը ցոյց չեն տար: Սկզբունքով, ընկերվարականները կուզին արդար ըլլալ եւ դրամը առնել՝ ունեցողէն, այսինքն մեծ եկամուտներու տէրերէն: Բայց ընդհանրապէս, անոնք միշտ ձեւեր կը գտնեն «մէջէն ելլելու»: Բացառիկ տուրքեր պիտի դրուին հարբերութեան վրայ, 3–էն 5 միլիոն ունեցողին (0,5–էն 1,5 առ հարիւր): Միւս կողմէ երեսոյ դէպի 7500 Ֆր.ի կը սահմանափակուի ընտանեկան բաժինը ինչ որ կը վնասէ Ֆաւորներուն եւ կը վերաբերի շուրջ 130 հազար հոգիի:

Գործազրկութեան ապահովութեան համար, նոր բացառիկ տուրք մը պիտի դրուի մեծ եկամուտներուն վրայ, հա – կառակ պիւտճէի նախարար՝ Ֆապիուսի նախապէս տուած խոստումին:

× Ինչ կը վերաբերի հանդստեան կոչ – ուելու տարիքին, հաւանական չէ, որ ընդհանրացած ձեւով 60-ի իջնէ այլ պիտի կարգադրուի ըստ աշխատանքի տա – րիներու քանակին, որ հաւանաբար 40 ըլլայ (Սէ – Ժէ – Թ.ն 37-ուկէս կ'ուզէ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՏԱՆՍԻԻ մէջ, Սոլիտառիթէ յանդղ – նուէթիւնը ունեցաւ կոչ մը ընելու արե – ւելեան Եւրոպայի բոլոր երկիրներու աշ – խատաւորներուն, որպէսզի անկախ սեն – տիքաներ կազմեն: Թաս արդէն չատ խիստ կերպով հակադրեց, «քաղաքական» նպատակները չհշտելով վալեզայի չարժումին:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ տե – ղեկատուութիւն մը կատարած է այն խո – սակցութեանց մասին, որոնք տեղի ու – նեցան Թուրք եւ յոյն արտաքին նախա – րարութեանց պատասխանատուներու մի – ջեւ: Մանրամասնութիւններ չեն տրը – ուած, բայց Յոյները կ'ըսեն թէ հանդի – պումը տեղի ունեցած է սիրալիր մըթ – նոլորտի մը մէջ եւ թէ մտքերու օգտա – կար փոխանակութիւն մը եղած է: Ես – սակցութիւնները կը չարունակուին եր – կու երկիրներու միջեւ, պատրաստելու համար արտաքին երկու նախարարներու հանդիպումը, Սեպտեմբեր 27–ին, Նիւ – Եորք:

ՓԻՔԱՍՈՑԻ կեռնիքան, 42 տարի մնա – լէ եռք Նիւ – Եորք, Հինգշաբթի օր հա – սաւ Մաորիտ, ուր տեղ պիտի գտնէ Փրատոյի Թանգարանը, ըստ նկարիչին փափաքին: Յուցադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 25–ին: Հսկայ (7,3×3,3 մեթր) պաստառը կը ներկայացնէ Սպանիոյ կեռնիքա քաղաքը, զոր գերմանական օդուժը քանդեց 1937–ին, քաղաքացիական պատերազմի ընթացքին: Պաք քաղաք մըն է, ուր Ֆերտի – նան եւ Իզապէլ տը Քաթիլլ խոստացած են յարգել Պաքերու ազատութիւնները: Փիքասօ ըսած էր որ այդ պատառը կը պատկանի սպանացի ժողովուրդին, որու կը վերադարձուի միայն, երբ Սպանիա ժողովրդավար երկիր մը դառնայ: Վախ կայ սակայն, որ այս «հայ – րենադարձը» ամէնուն հաճելի չըլլայ: Նախ՝ Պաքերուն, որոնք պիտի նախընտրէին, որ իրենց վերադարձուի, յետոյ Ֆրանքիստներուն, որոնք կը նախնտը – րէին, որ ընաւ չվերադարձուի: Նիւ – Եորքէն մեկնումը եւ Մաորիտ ժամանումը ապահովութեան արտակարգ միջոց – ներու արժանացած են:

ՊԵԼԺԻՍՑԻՒ իրենց դաշտին վրայ, 0–ի դէմ երկու կէտով յաղթեցին Ֆրանսացիներուն, Ֆութպոլի համաշխարհային հանդիպումներու (1982՝ Սպանիա) որակումի մրցումներու չարքին: Բոլորը հաճաձայն էին հաստատելու համար թէ, Պելժիացիք, ամբողջ խաղին ընթացքին տիրապետեցին դաշտին: Բ. խումբին միւս հանդիպումն էր Հոլանտա – Իրլանտա (2 – 2), եւ դաստաւորումը հետեւեալ պատկերը կը պարզէր. – Պելժիա 11 կէտ, Իրլանտա 8, Հոլանտա 7, Ֆրանսա 6, Կիպրոս 0: Ֆրանսայի յաջորդ հանդի – պումներն են. – Իրլանտա – Ֆրանսա (Հոկ. 14), Ֆրանսա – Հոլանտա (Նոյ. 18), Ֆրանսա – Կիպրոս (Դեկտ. 5): Առաջիկ Ֆրանսայի որակումը չատ վտան – գուած չէ:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցած են, առջի օր, երեք ցոյ – ցերու ընթացքին, կազմակերպուած խալք Մուճահետոիններու կողմէ (իսլամական ճախ): Բազմաթիւ մեռեալներ կան եւ 40 վիրաւոր: Միւս կողմէ, Խո – մէյնիի գրասենեակը յայտնած է թէ Իմամը ոչ ոք պիտի ընդունի, երկու չաբաթ, Սեպտեմբեր 12–էն սկսեալ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ Սեպտեմբեր 10–ին, Ֆըրանսայի դպրոցական վերամուտին առաջին մասը տեղի ունեցաւ այսինքն՝ եօթը ակադեմիներու (27ի վրայ): Այս մասը կը վերաբերի Ամիէնի, Պորտոյի, Գանի, Քլերմոն – Ֆերանի, Լիլի, Փուաթիէի եւ Ռուանի: Փարիզեան շրջանի վերամուտը կը կատարուի Սեպտեմբեր 15–ին: Մին – չեւ ամսուան վերջ, ըստ Կրթական Նա – խարարութեան 12 միլիոն 316·700 աշակերտ դպրոց պիտի մտնեն (դպրոց, քո – լէժ կամ լիսէ): Ասոնց երկու միլիոն 58 հազար 800–ը մանաւոր դպրոցներ պիտի յաճախեն: Աշակերտներու թիւը կը պակսի եւ այսպէս ալ պիտի շարունակուի մինչեւ 1985: Այս վերամուտին նուա – զումի թիւը 39·300 է անցեալ տարուան բաղդատմամբ:

ՁՄՐԱՆ ԺԱՄԸ է զօրու կը դառնայ Ֆրանսայի մէջ, Սեպտեմբեր 27–ին եւ այդ օրուընէ կը դործադրուի նաեւ եր – կաթուղիի ձմրան ժամանակացոյցը: Փարի – Լիոն – Սիւտ – Լսթ Թէ – Ժէ – Վ.Ֆ.ն (Թրէն ա կռանտ վիթէս) կը սկսի նոյն օրը բանիլ: Բանուկ օրերը դրեթէ ամէն ժամ մեկնում պիտի ըլլայ ժամը 6·15–էն սկսեալ մինչեւ 20·15 Փարիզէն եւ 5·50–էն 19·50 Լիոնէն: Փարիզ Լիոն – Փեռաչ ճամբորդութիւնը 2 ժամ 50 վ. պիտի տեւէ: Այս կառախումբը պատճառ է, որ բարեփոխումներ ըլլան Փարիզ – Լիոն պիծին վրայ եւ օրինակ միսթրալը կրճատնէ Թ – է – է.ի իր հանգամանքը եւ փոխարինուի իր ներկայ ժամանակացոյցով, Ա. եւ Բ. կարգ կառախումբով մը:

ՄԱՐՈՒԻ թաղամասը ձերբակալել տըւաւ Ժողովրդական Ուժերու Ընկերվարական Միութեան Ա. քարտուղարը՝ մէթր Ապտերահիմ Պուապիա: Պատճառները ծանօթ չեն բայց կը կարծուի որ կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյի մէկ դեկոյցն էր, որ կը քննադատէր Հասան Բ.ի քաղաքականութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ սրճարաններուն մէջ դարե – ջուրին եւ հանքային ջուրին գիները պարտադիր սահմանափակումի ենթարկուե – ցան: Այսպէս տըմին (ոչ – չիշով) 2,90 պէտք է արժէ, ոտքի, երբ սրճարանը պաշտօնէութիւն չունի եւ 3,20 երբ ունի: Նստած – սրահի մէջ, 3,80 եւ 4,40: Հանքային ջուրին չիշը՝ 2,3 եւ 3,30 փոքր հաստատութեանց համար:

ՌԵԿԸՆ – ՊԵԿԻՆ յարդորական տեսակցութիւններ տեղի ունեցան Ուաշինկթըն: Այս առթիւ Պեկին երուսաղէմ հրաւիրեց Մխայեալ – Նահանգներու Նախագահը:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ հրապարակ հանած փոխառութիւնը, յաջողութենէն ալ անդին անցաւ քանի բացուած օրն իսկ ... զոյուեցաւ: Այդ իսկ պատճառով, Ելմտա – կան նախարար Տըլոռ որոշեց 8–էն 15 միլիառի բարձրացնել որոշուած գումարը: Այս բարձրացումը եղաւ առաւելագոյն տոկացում տալու համար անհատներէ եղած դիմումներուն:

ԼՈՒՂՈՐԴ ԴԱՒԻԹ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՒՈՅԵԱՆ

—o—

Սվլիթ (Եուկոսլաւիա) տեղի ունեցող լողալու Եւրոպայի ախոյեանութեան մըրցումներուն Դաւիթ Համբարձումեան՝ աշտարակէն ցատքի մէջ, առաջին հան – դիսացած է 606,96 կէտով, իր եւին Թոդլով Ալէյնիքը (Խորհ. Միութիւն, 601,92 կէտ) եւ Վասքովը (Արեւելեան Գերմանիա, 550,20 կէտ):

×

Մոսկուայի Ողիմպիականներու պրոնզէ մետալակիր 25–ամեայ հայ լուղորդը անցեալ Փետրուարին յաղթական հան – դիսացած էր Դնեպրոպետրովսկի մէջ տեղի ունեցած «Կոմսոմոլսկայա Պրաւ – դա» թերթի կազմակերպած համամիու – թենական մրցումներուն: Այդ յաղթա – նակը իրաւունք տուած էր Դաւիթ Համ – բարձումեանին մասնակցելու «Գարնա – նային ծիծեռնակներ» միջազգային մըր – ցաշարքին, որ տեղի ունեցաւ Մարսէյն՝ Մոսկուա, ուր հայ մարզիկը արծաթէ մետալ չահեցաւ: Յուլիսին, Թիֆլիս տե – ղի ունեցած Խորհ. Միութեան ախոյե – նութեան մրցումներուն, Դաւիթ Համ – բարձումեան՝ աշտարակէն ցատքի մէջ, ոսկէ մետալ չահելով, Խորհ. Միութեան խումբին հետ իրաւունք կ'ունենար մաս – նակցելու Եուկոսլաւիա տեղի ունենալիք Եւրոպայի ախոյեանութեան: Ասկէ առաջ քանի մը անդամ նուաճած է Խորհ. Միութեան ախոյեանութիւնը եւ Եւրոպայի ախոյեանութեան մէջ ալ արծաթէ մետալը: Այս անդամուան չաղթանակը պահակումն է երիտասարդ մարզիկին անխոնջ ճիգերուն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, (ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՍԵՊՏ· 2 – 6)

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

—o—

Կիրովականի քիմիական գործատունը 300 թոն մելամին առաքած է Պուլկարիա: Խորհ. Միութեան միակ գործատունն է, որ քիմիական այս արտադրութիւնը կ'ապահովէ: Ասիկա կ'օգտագործուի չրեր նախանիւթ զանազան տեսակ խէժերու պատրաստութեան. ասոնցմով կը չինուին յարդարումի ծառայող կերպընկալներ, առողջապահական իրեր, ջուրին թափանցումը արգիլող թուղթ, էլեկտրական մեկուսիչներ, ներկեր եւ այլ բազմապիսի նիւթեր, իրեր, ինչպէս թիթուներ եւայլն:

×

Կիրովականի գործատուներուն թիւը 30–էն աւելի է: Ասոնց արտադրութիւնները Խորհ. Միութեան արտաքին առեւտուրի կազմակերպութիւններուն ճամբով արտասահման ալ կը ղրկուին. – Եւրոպա, Ասիա, Ափրիկէ, Լատինական Ամերիկա, ընդամէնը 40 երկիրներ: Ղրկուած ապրանքներուն մաս կը կազմեն քիմիական նիւթեր, թելեր, բարձր չերմաստիճանի տոկացող ձեռուցիչներ եւայլն:

Ընթացիկ հնգամեակին 1,5 տոկոսի չափով կ'արձանագրէ, ըստ ծրագրի, Կիրովական քաղաքի քիմիական արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը:

ՀԱՏԱՀ - ՀԱՄՈՀ

ՀԱՋՂ ԴԱՀ

ՁՂՈՂՑՇՂՈՎՍՅՈ · ՈՓՂ ԴՎԵԳՅԺԵ

ԴՎՋՈՍՈ ԿՈՂՋՈՍ

ՅՈՂՂՈՎՎՓՎՅՑՈՍՓ ՆԵ ՎՂՈՍ

Մեկ ուրիշ անգամ, երբ Ջոնսը նորից ներս մտավ, Սմիթը նրան ասաց.

— Ես ուզում եմ ձեզ մի հարց տալ, միստր Ջոնս, եթե թույլ կտաք։

— Խնդրեմ, միստր Սմիթ, ինչ ուզում եք հարցնել։

— Ես ուզում եմ հարցնել, թե ինչ եք կարծում, ինչ կլինի, եթե մի օր էլ ես ձեզ ասեմ, որ ես ձեզ չեմ հավատում։

— Ես կասեմ, որ դուք ինձ չեք հավատում, միստր Սմիթ, և ոչ ավելին

ՅԱՍՎԱԾ ԿՈՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾՈՒՀ =

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԱՌԱՋԱՎՈՐՆԵՐԸ ԱՃԱՊԱՐՈՒՄ ԵՆ

ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՅԹ

«ՅՈՒՆԱՉ»Ի ԺԱՄԱՆԱԿԱՎՈՐՆԵՐԸ

ՀԱՂԹԱՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԿԱԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Տիգրան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մուրատեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սարհատեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Տատոյեան եւ զաւակները (Մխայեալ – Նահանջներ), Տէր եւ Տիկին Պետրոս Ճիլոզլեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Մուրատեան (Աթէնք), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թորոսեան (Աթէնք), Տիկին Վարսենիկ Այվազեան եւ զաւակները (Աթէնք), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխիթէվէլեան, եւ համայն Սարհատեան, Զիլինկիրեան, Շնորհքեան, Տարագճեան, Մխրզայեան, Ըէյ, Ճի – պոզլեան, Շիրինեան, Մխիթէվէլեան, Եփրէմեան, Մկրտիչեան, Մաղաքեան, Քէօսէյեան, Սալամէ, Տէր Մովսէսեան, ընտանիքները եւ համայն ազգականներ կը գուժեն մահը իրենց հօր, եղբօր, փեսային եւ ազգականին՝

ՍՈՒՐԻՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

որ պատահեցաւ Օգոստոս 25–ին իր բը – նակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 11, ժամը 9·30–ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝ Cimetière Intercommunal de la Courneuve; Rue de Dugny.

Կը խնդրուի ծաղկեպսակ չղրկել։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կազ· Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 14ին։

ԱԶԱՏ ՌԱՏԻՕ - ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Օգոստոս 9–էն ի վեր, «Ազատ Ռատիօ» կը ձայնասփռէ «Ռատիօ – Ֆօրում»ի ալիքներուն վրայ։

Փարիզի հայութեան հետ կանոնաւոր կապ մը ստեղծելու միջոց, «Ազատ Ռատիօ» մէկ ժամուան ձայնասփռում մըն է՝ միաժամանակ երաժշտական (Սպենդիարեան, Ատիա, Ալան Յովհաննէս, աշուղական երգեր···), տեղեկատուական (չաբթուան հայկական այժմէական կանուխիւնները) եւ մշակութային։

«Ռատիօ – Ֆօրում»ը «տեղական սեփական» ձայնասփիւռ մըն է, որ իր ալիքները կը սփռէ Փարիզի վրայ։ Ան բաց է մայրաքաղաքին բնակիչներու կեանքին՝ լինչ որ ալ ըլլայ անոնց ծագումը։ Ռ· Ֆ· (Ռատիօ – Ֆօրում) իր ձայնասփռումներու 20%–ը ուրեմն կը յատկացընէ Փարիզի բնակչութիւնը կազմող համայնքներու խնդիրներուն, ոչ – շահարեր նպատակներ հետապնդող կազմակերպութիւններուն, թաղամասերու կեանքին։

«Ազատ Ռատիօ Փարիզ» կը ձայնասփռէ ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուներով, Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, եւ ամէն Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 4–էն 5, «Ռատիօ – Ֆօրում»ի ալիքներուն վրայ, յաճախակա – նութեան եղանակաւորում (Մօտուլասիոն տը ֆրէֆանս 98 մէկահերց)։

CETA

Recherche Vendeur ou Vendeuse à plein temps et Vendeur ou Vendeuse pour nocturne.

Pour un magasin de chaussures à Villejuif.

TEL.: 678. 22. 77

Ecole St. Grégoire de Nareg

— Les inscriptions à l'Ecole St. Grégoire de Nareg sont dès maintenant ouvertes pour l'Année Scolaire 1981-1982.

Pour tous renseignements s'adresser au Père ZABARIAN.-

38, Route de Collonges
69450 - St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19–ին, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9–րդ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ ։

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները ։

—×—

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան 1981 – 1982 տարեշրջանի կրթա – թոշակներու թեկնածու ներկայանալ փափաքող ուսանողներէն կը խնդրուի դիմել Միութեան կեդրոնատեղիին, ստանալու համար հարցարանները՝

Միջնէն ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15
LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
32, Rue de Trévise - 75009 Paris

ՋԲՕՍԱՊՏՈՑ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

NEMOURS — MORET S. LOING

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Սեպ· 13ին։ Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նը – հաստատ պայմաններով ։

Մեկնում· –
Gare de l'Est:- 8.h.30
Porte d'Orléans:- 9.h.00
Port d'Italie:- 9.h.15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ·։ Անձրեւի պա – րագային՝ սրահը ապահովուած է։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերադիչեալ ժամադրութիւններուն։ Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն· –
533· 06· 31 կամ 206· 42· 50

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սէն Թ'Էթիէն· – Պ· Հայկազ Ասատուրեան 150 Ֆր·։

ՓԱՐԻԶ· – Պ· Արմենակ Գուլումճեան 100 Ֆր·։

ՓԱՐԻԶ· – Տիկին Էֆթեան 50 Ֆր·։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկ· Գէորգ Փիւրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մաղաքեան 100 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ի։ Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչերեան 50 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Նուարդ Գ· Գաբամաճեան, իր չատ սիրելի ամուսնոյն՝ Գամէր Գաբամաճեանի մահուան 4–րդ տարելիցին առթիւ, կը նուիրէ 100 Ֆր· կարմիր Խաչին, 100 Կապոյտ Խաչին եւ 50 Ֆր· «Ցառաջ»ին։ (Տառանալ «Ցառաջ»էն)։

U. G. A. B.

MAISON
DES ETUDIANTS ARMENIEN
FONDATION MARIE — NUBAR
Année académique 1981 - 1982

Les étudiants d'origine arméninne de 2ème ou 3ème cycle d'études universitaires peuvent être hébergés à la Fondation Marie - Nubar de la Cité Internationale Universitaire de Paris.

Pour tous renseignements, téléphoner au Secrétariat; Tél. 589. 55. 53

Les dossiers de candidature peuvent être retirés jusqu'au 15 Septembre 1981 au bureau de l'UGAB;

11, Square Alboni - 75016 Paris

ԼԻՈՆԻ

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերը ուրախութեամբ կը յիշեցնեն Ֆրանսայի եւ օտարաբնակ ազգային – րուն, մօտալուտ վերաբացումը Հայկ· Օճախին, այն հայ օրիորդներուն համար՝ որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ, կամ այլազան վկայականներ ձեռք ձգել։

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»ը, իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ գեղարուեստական դպրոցներու մօտ։ Տրամադրելի են դեռ առանձին սենեակներ եւ կամ՝ երկու հոգինոց։ Մանաւանդ դիներ հայ օրիորդներուն։

Գրասենեակը միշտ բաց է։
142, Cours Gambetta - 69007 Lyon
Tél.: (7) 872. 76. 60

LES COURS DE LANGUE ARMENIENNE
POUR ADULTES
Organisés par LA CROIX BLEUE de CHAVILLE ont lieu TOUS LES LUNDIS SOIR.
Rentrée le 5 Octobre, à 18 h. 30
Initiation et perfectionnement
Dans la salle de:
l'Eglise Arménienne de Chaville
4, Rue des Trois Champtiers
Tél.: Mme. Nazélie FOURTUNE;
16. 32. 384. 675

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս· ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ալֆորվիլի Ս· Մեսրոպ կրթարանի վերամուտը կը կատարուի երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 15–ին։

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, ծոն է վերացման Սրբոյ Խաչին։

Այս առթիւ Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊՍ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ

Սկիզբ· ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45ին։ Պատարագ՝ ժամը 10·15–ին ։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4–ին, կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ Խաչվերացի մեծահանդէս Թափօր – Անդաստան՝ Ռէհանով ։

Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 14, ծոն է Խաչի։ Ցիշատակ Մեռելոց։

ժամը 10–ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Ցաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգիստ կը կատարուի վասն հանգուցեալներուն։

×

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի, վերացման Ս· Խաչի ծոնին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս· պատարագ։

ժամը 5–ին Խաչվերաց Անդաստան կը կատարուի։

×

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, Խաչվերացի առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ կոմիտաս երգչախումբը, առաջնորդութեամբ՝ Պ· Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

Իրիկուան ժամը 4–ին տեղի կ'ունենայ Թափօր Անդաստան։

RESTAURANT EREVAN
ՀԱՑԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի։

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՈՒՐԲԱԹ եւ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ՝

Վ Ի Գ Է Ն

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21·30–էն սկսեալ կը ներկայացնայ իր հայկ· ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը։

Fermé le Mardi — Փակ է երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 73

ARMÉNIE

Nos prochains départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

DU 21 SEPTEMBRE AU 4 OCTOBRE

Voyages accompagnés par: VAROUJAN SARKISSIAN

DU 3 AU 16 OCTOBRE

Voyage accompagné par: JACQUES CHELELEKIAN

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
12
SAMEDI
12 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատ : 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.992

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 14.992

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՓԻՒՐԻՏԱՆԱԿԱՆ խօսակցութիւնները միշտ մեծ մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած են, Լոնտոն, Նախագահ Միթերանի եւ Տիկին Թաչըրի միջեւ, ըստ պաշտօնական աղբիւրներու: Երկու գիւաղարները առաւելապէս զբաղեցան Հասարակապետութեան պիւտճէի հարցով: Ծանօթ է, որ այս հարցը, ինչպէս Անգլիոյ ելմտական նախարարն ալ ըսած է Ժ. Տըլոռի, այնքան կենսական է Մեծն-Բրիտանիոյ համար, որ ուրիշ բանի մասին խօսելու տրամադիր չէ, քանի այս մէկը լուծուած չէ: «Թայմզ»-ին տուած տեսակցութեան մը մէջ, Ֆ. Միթերան յայտարարած է.- «Առաւե - լութիւնը Տիկին Թաչըրի հետ, այն է, որ ի՛նչ ինչ որ կը մտածէ, որոշեցի նոյն ընել»:

ԿԱՆՆԻՍի ժողովը օրէ օր աւելի ջղայնացուց Խորհ. Միութիւնը, եւ վերջին օրուան նիստին առթիւ ալ, Թաս դոր - նակալութիւնը «հակախորհրդային դիմարք» որակեց Սոլիտառնոթիէի համարը: Խորհ. Միութեան համար, հաստատմարին քուէարկուած բանաձեւը, որ ազատ ընտրութիւններ կը պահանջէ Աֆղանստանի մէջ «զրդռութեան եւ լրբութեան արարք մըն է ընկերվարական պզտիկ հանդէպ»:

ՌԵԿԸՆ - ՊԵԿԻՆ խօսակցութիւնները բաւական կարեւոր արդիւնք տուին Իսրայէլի համար: Բազմաթիւ ոլորտային համաձայնագրեր ստորագրուած են, որոնք զոհացում կու տան երուսաղէմի կառավարութեան: Իմռուն ալ չէ պակսած եւ Սպիտակ Տան վերջին կոնդունքին ընթացքին, թէ՛ Ռեկըն, թէ՛ Պեկին սրամիտ խօսքերով համեմած են ճաշը: Նախ՝ Ռեկըն.- «Վարչապետ Պեկին, հաւանաբար ինձմէ աւելի յաճախ հոս ճաշած է: Բայց 70 տարեկանիս, դեռ յոյսեր ունիմ, Մովսէս 80 տարեկան էր երբ Աստուած զինք կանչեց եւ մեռաւ 120 տարեկանին»: Պեկին աւելի «քաղաքական» բնոյթ տուած է իր սրամիտ - պութիւններուն, ներողութիւն խնդրելով թէ յառաջադունէ, որ հրէական ազգայնական պատմութիւն մը պիտի պատմէ.- «Հնուհաճախի երեք գործիք կայ Մ.Նահանգներու Նախագահին դրասեղանին վրայ. հարցուցի երեն թէ ինչի՞ կը ծառայեն: Ձերմակը, պատասխանեց Նախագահը, Տիկին Թաչըրին հեռաձայնելու համար է, կապոյտը՝ Միթերանի: Իսկ կարմիրը: Ուղղակի գիծ մըն է Աստուծոյ հետ, ըսաւ Նախագահը, բայց չեմ գործածեր, որովհետեւ հեռաւոր խօսակցութիւնները չատ սուղ կ'արժեն: Երուսաղէմ, չարունակած է Պեկին, իմ դրասեղանիս վրայ ալ հեռաձայնի 3 գործիք կայ, մէկը՝ Սատաթը, միւսը՝ Տիկին Թաչըրը կանչելու համար եւ կարմիրը՝ ուղղակի գիծն է Աստուծոյ հետ, զոր չատ կը գործածեմ, վասնզի մեր մօտ՝ տեղական գիծ է...»: Ակնէ զատ, Իսրայէլ, առանց իւմռուի, երեք միլիառ տոլարի զինուորական եւ տնտեսական օգնութիւն ուզած է Ամերիկայէն:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ զինուորական իշխանութիւնը կ'ուզէ, որ երկիրը աւելի դոր - ծօն դեր մը խաղայ Միջին Արեւելքի մէջ: Այս քաղաքականութիւնը թէեւ ոգեշունչած է «տնտեսական իրատեսութիւն», բայց եւ այնպէս, քաղաքական նպատակներ ալ ունի:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ մէջ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԾ ՀՈԳԵԲՈՑԻՆ ՄԸ՝

ԺԱՔ ԼԱՔԱՆԻ ՄԱՀԸ

Ծնած Փարիզ, 1901-ին, ժաք Լաքան մեռաւ առջի օր, թերեւս վերջապէս «Ուրիշ» ըլլալու համար, ինչպէս կ'ըսէր տարեցոյց սկիզբը.- «Եթէ պատահի, օր մը, որ ելլեմ երթամ, դիտցէ՛ք որ վերջապէս՝ Ուրիշ ըլլալու համար է»:

Սթանիսլաս վարժարանէն հաք, բը - ժըշկական ուսումը կատարած է Փարիզի համալսարանը: 1936-ին յիմարանոցներու բժիշկ է եւ նոյն տարին կը ներկայացնէ «Հայելիին առաքինանը» (մանուկը իր իսկ պատկերին կը դիտակցի 6 - 18 ամսու եղած առեն), որ չատ կարեւոր գործ մըն է Մարիընպատի միջազգային ԺԴ. Համագումարին (Հոգեբուժում):

1953-ին, փրոֆէսէօր է Սէնթ - Անն: Կ'ամբաստանուի որ զաւաճանած է Ֆըրոյտի եւ կ'արտաքսուի հոգեբուժումի Ֆրանսական Ընկերութենէն: Առաջին սէմինեռով մը, Սէնթ - Անն, կը քարոզէ «Ֆրոյտի վերադարձ»ը: 1980 Յունուարին ալ, կը լուծէ Ֆրոյտեան Դպրոցը:

Հիմնադիրը Փարիզի Ֆրոյտեան Դըպրոցին, Լաքան մանագէտ է յիմարա - բուժումի, մանկական ջղա - յիմարա - բուժումի, հոգեվերլուծական դիտու - թեան: 1932-ին, մտերմացած էր Տալիի, Էլիւառի եւ դերիրապաշտներու հետ: Բոլորին կողմէ նոյն ձեւով չէ ընդունուած, բայց կասկած չկայ թէ Լաքան վճռական դեր մը խաղացած է Ֆրանսական մտքին վրայ, վերջին չորսուն տարիներուն:

Պաշտամունքի կամ թշնամանքի առարկայ, ըստ կողմերուն, Լաքան հեղինակ է նաեւ բազմաթիւ գործերու եւ իր աշակերտներն ալ զանազան դրութիւններ հրատարակած են իր մասին:

Լաքան, իր մասին կը խօսէր երրորդ դէմքով, եւ վերջին տարիներուն բաւական բանավէճերու առիթ ալ տուած է: Մերացած էր եւ իր հին աշակերտներն իսկ չէին հանդուրժեր իր տկարացման: Հիւանդութեան, նոյնիսկ մտային հիւանդութեան չշուկներ կային իր հիմնած դպրոցին մէջ եւ յանկարծ կը լուծէր զայն, յայտնելով, քիչ մը հեգնական, քիչ մըն ալ խորհրդաւոր ձեւով.- «Շատ մարդու պէտք չունիմ, եւ մարդ կայ՝ որու բնաւ պէտք չունիմ»:

ՎԱՂԸ՝ «ՅԱՒԱՒԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ, «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի նոր 53-րդ թիւը, քառասպէս ուղ էջ, ամբողջութեամբ նուիրուած՝

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻ

Ջարհեստական գաշնակցութիւնը Պեռութեան Խորհուրդին դիմում մը կատարած է բողոքելու համար Առողջապահութեան նախարարին որոշումին դէմ, որ 26 ընտանեկան կը վերապահէ միայն հանրային հիւանդանոցներուն: Սէանսէռ-ը չողագիտութեան ճիւղին կատարելագործուած գործիքն է, որ հակայ դիւրութիւններ բերաւ: Ներկայիս, հիւանդացողները 83 հատ ունին, իսկ անհատական բուժարանները՝ միայն վեց:

ԵՈՒՐԻԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԵՒ ԵՈՒՐԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԵԱՆ, ԼԻԼԻ ՄԷՋ

—o—

Սեպտեմբեր 12-ին, Լիլի մէջ կը բացուին ծանրաբարձութեան աշխարհի ախոյենութեան մրցումները, որոնք կը տեւեն մինչեւ Սեպտեմբեր 20: Խորհ. Միութեան խումբին հետ ախոյենութեան կը մասնակցին երկու Հայեր՝ ծանօթ ախոյեաններ՝ Եուրիկ Սարգսեան եւ Եուրիկ Վարդանեան. առաջինը՝ 60 ֆիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ, երկրորդը՝ 82,5 ֆիլօ:

×

ԵՈՒՐԻԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ, էջմիածնի չբըջանի Գեղակերտ գիւղէն, Մոսկուայի Ոզիմպիականներուն ոսկի մեռալ չահելէ ետք, մուտք գործելով աւելի ծանր 60 ֆ. դասակարգին մէջ, քանի մը նուաճումներ արձանագրած է: Այսպէս, Լվով տեղի ունեցած «Բարեկամութեան Բաժակի»ի միջազգային մրցաշարքին, ան համաշխարհային երկու մրցանիշ հաստատած է. պոկում ձեւի չորրորդ հանդիսացած 133,5 ֆիլօ, ընդունին բարձրացուցած է 133,5 ֆիլօ, ինչ որ կէս քիլօ աւելի էր Սէրգէյ Միհինի (Կազան) պատկանող մրցանիշէն. իսկ ընդհանուր արդիւնքով, ան 297,5 ֆ. բաձրացնելով կրկնած է ոլիմպիական ախոյեան՝ Վիկտոր Մազինի համաշխարհային մրցանիշը: Անցեալ տարի, Սան - Մարինօ տեղի ունեցած աշխարհի երիտասարդական ախոյենութեան, Եուրիկ Սարգսեան ոսկի մեռալ չահած է: Առաջին անգամ ըլլալով, մարզիկը հանդէս կու գար 60 ֆիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ եւ իր նպատակն էր յաջորդ հանդրուանին 300 ֆիլօ բարձրացնել: Եուրիկ Սարգսեան, ամիս մը առաջ թեւակոխեց 20 տարիքը:

×

ԵՈՒՐԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, իր հաստատած համաշխարհային մրցանիշներով ծանօթ անուն մըն է ծանրաբարձութեան աշխարհին մէջ: Անվիճելի վարպետն է իր ծանրութեան դասակարգին մէջ: Ողիմպիական ախոյեանին վերջին նուաճումը կը հանդիսանայ անցեալ Մայիսին Նովոսիբիրսկ տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան Խորհ. Միութեան ախոյենութեան իր արձանագրած բացառիկ յաջողութիւնը. 24-ամեայ մարզիկը, հանդէս գալով մինչեւ 90 ֆիլօ դասակարգին մէջ, ոչ միայն նուաճեց Խորհ. Միութեան ախոյեանի կոչումը, այլեւ՝ սահմանեց հաստատային երեք նոր մրցանիշներ: Ան, պոկում ձեւի մէջ բարձրացուց 182,5 ֆիլօ, որ կէս քիլօյով կը գերազանցէր խորհրդային ծանրաբարձ՝ Եուրի Զախարեւիչի մրցանիշը. ապա, ուսէն բարձրացուց 220 ֆիլօ եւ ընդհանուր արդիւնքով (402,5 ֆիլօ) գերազանցեց Դաւիթ Ռիգերտի հինգ տարուան մրցանիշը: Իսկ չորրորդ փորձի ընթացքին, Եուրիկ Վարդանեան, ուսէն բարձրացուց 224 ֆ. ինչ որ կէս քիլօ աւելի էր Գէննադի Բէսոնովի համաշխարհային մրցանիշէն: Լիլի մէջ, Եուրիկ Վարդանեան հանդէս կու գայ 82,5 ֆիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ:

Ըստ յայտագրին, 60 ֆիլօ ծանրութեան դասակարգի մրցումները տեղի կ'ունենան Սեպտեմբեր 14-ին, իսկ 82,5 ֆիլօ դասակարգինը՝ Սեպտեմբեր 17-ին:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

2000ին՝ ՄԵԿ ՄԻԼԻԱՌ ԱԼԻԳՐԱԳԷՏ

—o—

ԻՒՆԷՍՔՈՑԻ հովանիին տակ դրուած գրաճանաչման միջազգային 15-րդ Օրը, առիթ տուած է ընդհ. տնօրէնին, որ ճառի մը ընթացքին կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդէ: «Անգրագիտութիւնը, կ'ըսէ տնօրէնը, կ'աւելնայ համաշխարհային բնակչութեան քանակին հետ: 1980-ի 814 միլիոնէն, անգրագէտները որոնց 60 առ հարիւրը կիներ են, 1990-ին 884 միլիոն կրնայ ըլլալ եւ մէկ միլիառի հասնիլ 2000-ին: Այս թիւին պէտք է աւելցնել աւելի քան 120 միլիոն մանուկ, 8 - 11 տարեկան, որոնք չկարենալով դպրոց երթալ, թէական անգրագիտներ կ'ըլլան:

Թուական այս աճումը կը քօղարկէ սակայն, անգրագէտներու ընդհանուր չափին նուազումը, 32,40 առ հարիւրէն 1970-ին՝ 28,90-ի, 1980-ին եւ ըստ վերջին գնահատումներուն՝ 25,80-ի, 1990ին:

Այսուհանդերձ, ընդհ. տնօրէնը ան - բաւարար կը գտնէ արդիւնքները եւ կը մաղթէ, որ այն առեն երբ Իւնէսքոյի չէնքին մէջ, տեղի կ'ունենայ ՄԱԿ-ի ժողովը «նուազ յառաջացած» երկիրներու մասին, այդ ժողովին գլխաւոր աշխատանքներէն մէկն ըլլայ իւրայատուկ միջոցներ թելադրել ի նպաստ ամէնէն չբնակութեանց՝ անգրագէտներուն:

Զանազան ծրագիրներու մէջ, Իւնէսքօ ամէնէն աւելի ուշադրութիւն կը դարձնէ Եթովպիոյ կիրարկած ձեւին: Ըստ Կազմակերպութեան, Եթովպիա, ուր 1980 Յունիսէն - 1981 Մայիս, չուրջ տասը միլիոն հոգի, ուրեմն երեքի վրայ մէկ քաղաքացի նպաստաւորուած է դրա - ճանաչման արշաւէն, մօտ 90 միլիոն տոլարի պէտք ունի գլուխ հանելու համար այս գործը:

Ատոիս - Ապապայէն ըրած իր մէկ կոչին մէջ, տնօրէնը յիշեցուցած էր, որ իրենց առաջին հանդիպումին, 1961-ին, ափրիկեան ցամաքամասի Իւնէսքոյի անդամ Պետութիւններու Լուսաւորութեան նախարարները, խոստացած էին 1980-ին հասնիլ, իւրաքանչիւր երկրի մէջ «նախնական ընդհանրական դաստաւանդումի մը»: Այսօր, կ'ըսէ տնօրէնը, այդ հեռանկարին չեն հասած, անգրագիտութեան համաշխարհային քարտէզը մեծ չափով կը համապատասխանէ աղքատութեան քարտէզին: Աւելի դիպուած չէ.- ան - դրագիտութիւն եւ աղքատութիւն զիրար կ'ամրապնդեն, փոխադարձաբար: Եւ այդ պատճառով է, որ անոնց դէմ պէտք է պայքարիլ միաժամանակ:

Ցովհաննէս - Պօղոս Բ. ողջունած է միջազգային Օրը, ուղերձով մը ընդհ. տնօրէնին.- «Բոլորը հաւասար իրաւունքըն ունին ազատ ըլլալու կամ ազատադրուելու անգրագիտի նուաստացուցիչ եւ ճնշիչ վիճակէն» կը չեշտէ Պապը, որ կ'աւելցնէ.- «Գրաճանաչման ճիգը պէտք է ապահովէ աւելի քան մէկ միլիառ հոգի, մեծ յոյս մը, զոր պէտք չէ յուսախաբ ընեն անոնք, որոնք ընդհանուր զարգացման աւելի բարձր մակարդակ մը ունենալով, պարտքն ունին, ուրիշը մասնակից ընելու: Ծառայութիւն մըն է, զոր մարդը կ'ընէ մարդուն եւ ուր իւրաքանչիւրը պէտք է ջանայ, բոլոր միջոցներով այնպէս ընել, որ բոլորը մեծնան իբրեւ մարդկային արարած»:

ՀԱՏԱՀ - ՀՈՏԱՀ

ԳՂՋԱՅԻՆ ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱ

ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

(Ը. ԴԱՐԻ ՎԵՊԻ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՐՅՈՒՐԱՆԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ (1))

Յուրաքանչյուր ազգ ունի իր պատմական հերոսները, որոնք ոչ միայն իրենց ժամանակի, այլև հետագա սերունդների համար դարձել են ազգային ինքնության, ազատության ու անկախության խորհրդանիշ։ Հայ ժողովրդի պատմության մեջ այդպիսի հերոսներից են Վարդանը, Վահանը, Թորոս Ռշտունին, Վասակ Սյունին, Գրիգոր Մամիկոնյանը, Սմբատ Բագրատունին, Գրիգոր Մագիստրոսը, Թեոդորոս Ռշտունին, Վարդան Զորավարը, Դավիթ Բեկը, Մոսես Սիսակյանը, Անդրանիկը, Նժդեհը, Գարեգին Նժդեհը, Սերոբ Խանզադյանը, Արամ Մանուկյանը, Գևորգ Չավուշը, Գևորգ Քոչարը, Ռուբեն Տեր-Մինասյանը, Ռուբեն Ղազարյանը, Ռուբեն Ալեքսանյանը, Ռուբեն Ղորղանյանը, Ռուբեն Ավագյանը, Ռուբեն Ղարաբաղցին, Ռուբեն Ղարաբաղցին, Ռուբեն Ղարաբաղցին

ՅԱՍՎԱԾ ԶՈՏՎՈՂ

= ՀԱՏՈՒԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ =

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՉԻ ՍՊԱՍՎԻ

Չմրմնջաս մի պահ ձեռք իմ բոլոր բեռնաւորուածքներուն տակ, ու ինձմէ աւելի ծանր բեռ մը չկայ: Հոգնած եմ: Հոգնած եմ ամէն բանէ: Ուզեցի հեռանալ, ուզեցի փախչիլ, բայց ո՞ւր երթամ: Ամէն տեղ նոյն ձանձրոյթը, նոյն տխրութիւնը, նոյն ցաւը կը սպասէ ինծի: Ուրեմն ինչո՞ւ ճամբորդել, ինչո՞ւ ուրիշ տեղեր երթալ, երբ ամէն տեղ նոյն բանը պիտի գտնեմ: Ես ինծի համար ապրելու ուժ չունիմ, ես ինծի համար ապրելու կամք չունիմ, ես ինծի համար ապրելու ցանկութիւն չունիմ: Ինչո՞ւ ապրիլ, ինչո՞ւ չմեռնիլ, ինչո՞ւ ամէն առաւօտ արթննալ, ինչո՞ւ ամէն գիշեր քնանալ: Ինչո՞ւ ամէն օր նոյն բանը ընել, նոյն բանը տեսնել, նոյն բանը լսել, նոյն բանը զգալ, նոյն բանը մտածել: Ինչո՞ւ ամէն օր նոյն ձանձրոյթը, նոյն տխրութիւնը, նոյն ցաւը, նոյն հոգնութիւնը, նոյն ատելութիւնը, նոյն զզուանքը, նոյն սարսափը, նոյն դժոխքը, նոյն անդունդը, նոյն անհունը, նոյն անհուն անդունդը, նոյն անդունդ անհունը: Ինչո՞ւ ամէն օր նոյն բանը, նոյն բանը, նոյն բանը,

Տիկին Ալիս Փափազեան – Լընուառ, Տէր եւ Տիկին Ժան Լօնէ, զաւակներն ու թոռը, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր եւ նանիկին՝

Տիկին ՎԵՐՈՆԻՔ ՓԱՓԱԶԵԱՆի
(ծնեալ Չաքրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Հինդչաբթի, Սեպտեմբեր 10-ին, 85 տարեկանին։

Թաղումը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 14, ժամը 14·15-ին Cimetière Parisien de St. Ouen

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ· – Տիկին Փերուզ Կիրակոսեան իր ամուսնոյն Փայլակի մահուան 3-րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրէ «Ցառաջ»ին 100 Ֆր· 100-ական Դպրոցասէրին (ստանալ «Ցառաջ»էն), Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Ծաչին, իսկ Երուանդ Տօրումեան եւ իր քոյրերը իրենց ընտանիքին մեռելներուն ի յիշատակ կը նուիրեն 100 Ֆ· Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Ծաչին, եւ 100 Ֆ· «Ցառաջ»–ին։

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, ոտն է վե – րացման Սրբոյ Ծաչին։

Այս առթիւ Փարիզի Սուրբ Ցովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊՍ· ՆԱԳՂԱՇԵԱՆ

Սկիզբ· ժամերգութեանց՝ ժամը 8·45ին։
Պատարագ՝ ժամը 10·15-ին ։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 4–ին, կը կատարուի ժամերգութիւն, եւ Ծաչվէ – րացի մեծահանդէս Թափօր – Անդաստան՝ Ռէհանով ։

Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 14, ոտն է Ծաչի։ Ցիշատակ Մեռելոց։

Ժամը 10–ին Փարիզի Սուրբ Ցովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատա – րագ կը մատուցուի։

Ցաւարտ պատարագի՝ Հոգեհանգիստ կը կատարուի վանն Համօրէն Ննջեցեալց։

×

Ս· ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս Կիրակի, վերացման Ս· Ծաչի ոտնին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս· պատարագ։

Ժամը 5–ին Ծաչվերաց Անդաստան կը կատարուի։

×

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 13, Ծաչվերացի առթիւ Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ Կամիտաս երգչախումբը, առաջնորդութեամբ՝ Պ· Ցովհաննէս Պէրպէրեանի։

Իրիկուան ժամը 4–ին տեղի կ'ունենայ Թափօր Անդաստան։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Կազմակերպութեամբ՝
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ
Բարձր Նախագահութեամբ՝
Նիսի Երեսփոխան – Քաղաքապետ
ԺԱՔ ՄԻՏՂՍԻՆ–Ի

Սեպտեմբեր 20, Կիրակի, ժամը 15·30–ին
M. J. C. Magnan;
31, Rue Louis de Coppet - NICE

Կը դասախօսէ՝
Փրոֆ· ԺԻՐԱՐ ՏԻՏԻԵԱՆ

Ն ի ւ թ ·–

« ԿԻԼԻԿԻՈՑ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ – ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻՆԵՐՈՒ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ »։

'Un Poignard dans ce Jardin'

ՀԱՏՈՐԻՆ ԱՌԹԻԻ

Վահէ Քաչայի դրքին տարածման համար հիմնած մեր մարմինը սկսած է դրքին համար ապսպրանքներ ստանալ, որոնց չի կրնար գոհացում տալ, քանի որ իր մօտ պահեստի դրուած հատոր չունի։

Կը խնդրուի ուրեմն չհաղորդուողներէն որ, ուղղակի դիմեն որեւէ դրավաճառի, տալով դրքին ու հեղինակին անունը, նաեւ հրատարակիչին՝

Les Presses de la Cité
8, Rue Garancière - 75006 Paris

Կարելի է նաեւ ուղղակի դիմել վերոյիշեալ հրատարակիչին, որ 20 հատորէ աւելի ապսպրանքի պարագային որոշ զեղչ կ'ընէ։

ԱՌԼԻՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ
ՄԻՔԱՅԷԼ ՔՈՋԱՐԵԱՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիրան Ոսկերիչեան (Ամման)	2000 Ֆ·
Երուանդ Գուլումճեան	150 Ֆ·
Դաւիթ Աւետիսեան	150 Ֆ·
Շ· Վահանեան	500 Ֆ·

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է· – Տէր եւ Տիկին Ս· Պարոնեանէ 200 Ֆ· Գրիգոր Թոմայեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Վիէն· – Տէր եւ Տիկին Ս· Աբրահեան իրենց ամուսնութեան յիսնամեակին առթիւ 250 Ֆ· կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 50 Ֆ· «Ցառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սուրէն Մուրատեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Հ· Մ· Ը· Մ·ին կը նուիրեն եղբ· Սերոբ Մանուկեան 500 Ֆ·, եղբ· Յովհ· Պէնիլեան 500 Ֆ·։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ս· ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Ալֆորվիլի Ս· Մեսրոպ կրթարանի վերամուտը կը կատարուի Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 15–ին։

×

Ի Ս Ի

Կապոյտ Ծաչի պարի դասընթացքները կը սկսին Սեպտեմբեր 22-ին եւ հայերէնի դասընթացքները Սեպտեմբեր 23–ին։

×

ՊԱՆԷԵՕ – ՔԱՇԱՆ

Պանէեօ – Քաչանի, հայկական միօր – հայ դպրոցի վերաբացումը Սեպտեմբեր 30–ին, ժամը 9–ին Մօրիս Թորէզ դպրոցին մէջ։

41, Av. Albert Petit

Արձանագրութիւնները տեղւոյն վրայ։

Դպրոցի վարչութիւնը կոչ կ'ընէ հայ ծնողքներուն, որ պարտականութիւն համարեն, առաջնորդելու իրենց զաւակները, որպէսզի երախաները չմոռնան ոչ իրենց ծագումը եւ ոչ ալ մայրենի լեզուն։

×

ՇԱԽԻԼ

Հայերէնի դասընթացքները կը վերըկսին Զորեքշաբթի Սեպտեմբեր 16-ին,

CETA

Recherche Vendeur ou Vendeuse à plein temps et Vendeur ou Vendeuse pour nocturne.

Pour un magasin de chaussures à Villejuif.

TEL.: 678. 22. 77

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19–ին, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9–րդ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ ։

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները ։

U. G. A. B.

MAISON
DES ETUDIANTS ARMENIEN
FONDATION MARIE — NUBAR
Année académique 1981 - 1982

Les étudiants d'origine arméninne de 2ème ou 3ème cycle d'études universitaires peuvent être hébergés à la Fondation Marie - Nubar de la Cité Internationale Universitaire de Paris.

Pour tous renseignements, téléphoner au Secrétariat; Tél. 589. 55. 53

Les dossiers de candidature peuvent être retirés jusqu'au 15 Septembre 1981 au bureau de l'UGAB;
11, Square Alboni - 75016 Paris

UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE - PARIS

Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'UGAB
Et la Présidence Effective de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'honneur du Comité Régional de France de l'UGAB

Grand Dîner et Bal de Nuit

Dans les salons de l'Hôtel SOFITEL — 8, Rue Louis Armand - Paris 15e
Le Samedi, 3 Octobre, à 20 h. 30

PARTIE ARTISTIQUE
Avec la participation du Groupe Folklorique SAYAT - NOVA
orchestre Bernard Dededjian

Participation: Dîner et Bal 300 F. — Bal seulement 50 F. (après 23 h.)
Réservation des billets et des tables:
Bureau de l'UGAB — 11, Square Alboni - Paris 16e Tél.: 520. 03. 18

Ը Ի Ո Ն Ի

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»Ի
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

×

Անարատ Ցղութեան Հայ Քոյրերը ուրախութեամբ կը յիշեցնեն Ֆրանսայի եւ օտարաբնակ ազգային – րուն, մօտալուտ վերաբացումը Հայկ· Օճախին, այն հայ օրիորդներուն համար՝ որոնք կը փափաքին իրենց ուսումը յառաջ տանիլ, կամ այլապէս վկայականներ ձեռք ձգել։

«ՀԱՅՐԵՆԻ ԿՏՈՒՐ»ը, իր նպաստաւոր դիրքով կը գտնուի Լիոնի կեդրոնը, համալսարաններու եւ դեղարուեստական դպրոցներու մօտ։ Տրամադրելի են դեռ առանձին սենեակներ եւ կամ՝ երկու հոգիանոց։ Մանաւոր գիներ հայ օրիորդներուն։

Գրասենեակը միշտ բաց է։
142, Cours Gambetta - 69007 Lyon
Tél.: (7) 872. 76. 60

SAINT-GRÉGOIRE à Tallard

PELERINAGE ANNUEL
Dimanche, 20 Septembre

Sous l'égide des Associations Cultu - elles des Eglises Apostoliques Armé - niennes de Marseille, Monseigneur Ha - gop VARTANIAN, célébrera la Messe à 10 h. 30, en présence du Représentant de l'Evêché de Gap, du Chanoine Ri - chard et du Père Davin, curé de la paroisse.

La chorale sera dirigée par:
Khatchik Yilmazian

A 13 h., un repas fraternel réunira les pèlerins, dans la Nouvelle Salle de la Mairie de Tallard, avec la partici - pation de la Chorale Sahag - Mésrop et de la Troupe de danse et de musique « HARTANAG » (de Marseille).

Des autocars, suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens de:

MARSEILLE, NICE, VALENCE,
ST. RAPHAEL, GRENOBLE

Prix du trajet: Aller / Retour;

Repas compris	120 F.
Repas seul	60 F.

Pour tous renseignements et réserva - tions s'adresser:

- Eglise Arménien du Prado (91) 77.84.70
- Eglise de la Madeleine (93) 87.54.09
- Eglise Arm. Père Nareg (75) 43.63.86
- Home Arménien (94) 95.00.30
- Club des Arméniens (76) 54.49.38
- T.Takvorian;52,Av.J.Jaurès (92)51.07.56

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ· Ծաչի Սեբրանի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 14ին։

LA CAPPADOCE

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

LES 9 ET 11 OCTOBRE
avec
ONNIG DINGDJIAN

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
13
DIMANCHE
13 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թիւ 53

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

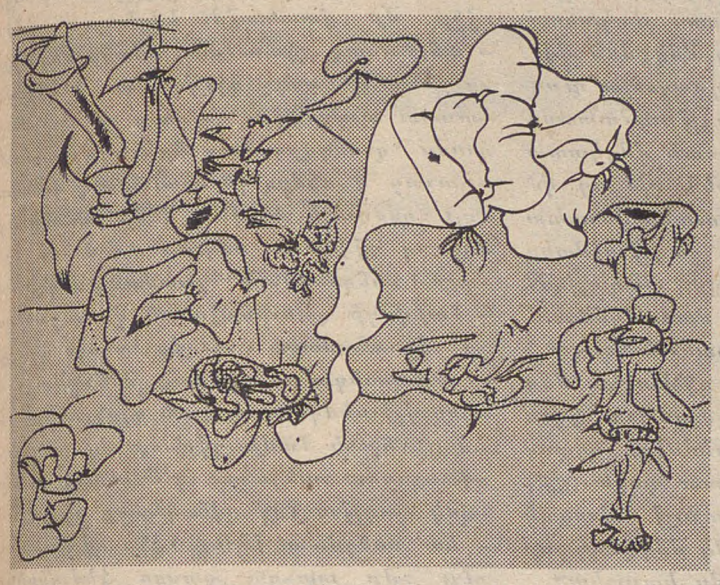
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ. 50

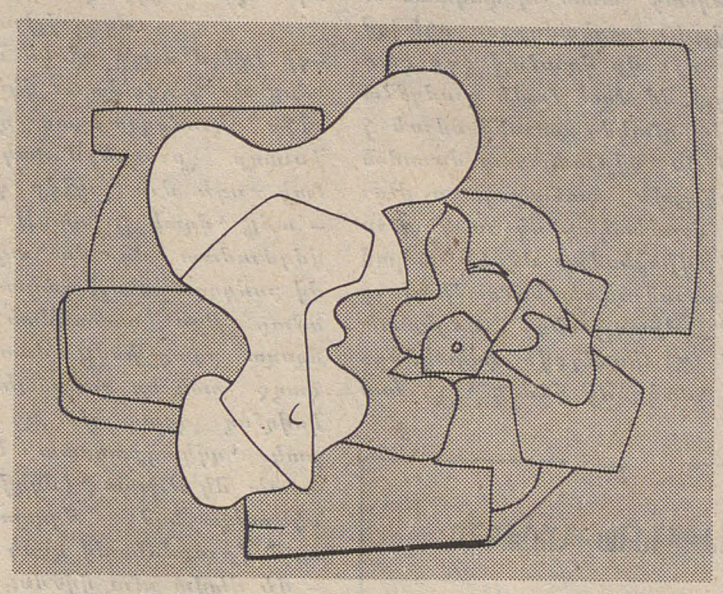
57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.993 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 14.993

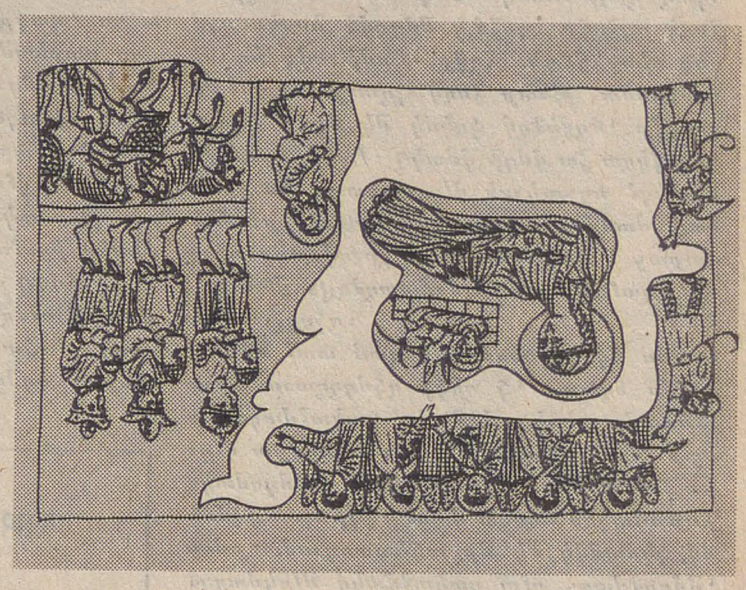
ԿԵՆԴԱՆԻ ԿԱՊԵՐ

«THE MANY WORLDS OF ARSHILE GORKY»

1981-ը Արշիլ Կորքիի ծննդեան հարիւրամեակի տարեդարձի թանգարանին հսկայ յուշահատորի մը պիտի ըլլայ: Նիւ Եորքի Կուկընհայմ

Հոդվածի սույն մասում մենք կանդրադառնանք Հայ առաքելական եկեղեցու ու ընդհանրապես հին հավատալիքներին, որոնք մեզ են հասել հեթանոսական դարաշրջանից։ Ինչպես հայտնի է, քրիստոնեությունը Հայաստանում պաշտոնապես ընդունվել է 301 թվականին, սակայն դրանից հետո էլ երկար ժամանակ ժողովրդի մեջ պահպանվել են հեթանոսական տարբեր սովորություններ, որոնք ժամանակի ընթացքում ձուլվել են քրիստոնեական ծեսերի հետ։ Ուսումնասիրելով այդ սովորությունները՝ կարելի է հետևել, թե ինչպես են հեթանոսական հավատալիքները ձևափոխվել և հարմարվել քրիստոնեական նոր կրոնին։

Հոդվածի հաջորդ մասում կանդրադառնանք հեթանոսական տոներին, որոնք ժամանակի ընթացքում ձուլվել են քրիստոնեական տոների հետ։ Մասնավորապես կանդրադառնանք Վարդավառին, Տրնդեզին, Ամանորին, Ծննդյանը, Զատիկին, Համբարձմանը, Սուրբ Հոգեգալստյանը, Պետրոս-Պողոսին, Վարդանանքին, Ասվածածնին, Խաչվերացին, Սուրբ Աստվածածնի վերափոխմանը, Ավետման տոնին, Սուրբ Սարգսի տոնին, Հրեշտակապետների տոնին, Սուրբ Գևորգի տոնին, Սուրբ Հռիփսիմեի տոնին, Սուրբ Գայանեի տոնին, Սուրբ Աստղիկի տոնին, Սուրբ Ծնունդի տոնին, Սուրբ Հարության տոնին, Սուրբ Խաչի տոնին, Սուրբ Կարապետի տոնին, Սուրբ Թադեոսի տոնին, Սուրբ Բարթողիմեոսի տոնին, Սուրբ Թովմասի տոնին, Սուրբ Հակոբոսի տոնին, Սուրբ Մատթեոսի տոնին, Սուրբ Անդրեասի տոնին, Սուրբ Փիլիպպոսի տոնին, Սուրբ Հակոբոսի տոնին, Սուրբ Թադեոսի տոնին, Սուրբ Սիմոնի տոնին, Սուրբ Մատթիասի տոնին, Սուրբ Բարնաբաս

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ՝ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԱԾ ՏԱՂԱՆԴԻ ՄԸ

« Երբ կը նկարեմ, ես ինծի յաճախ կը պատմեմ պատմութիւններ, որոնք ոչ մէկ կապ ունին նկարչութեան հետ: Երբեմն լսած էի երախայի մը խօսքը, երբ իր մատիտը կը թափառի թուղթի մը ամբողջ տարածքին՝ երեւութապէս անիմաստ մրոտումներով. «Անիկա տուն մըն է, եւ ասիկա՝ մարդ մը, իսկ ասիկա՝ ծովը՝ արեւի լոյսին»: Պատմութիւններս ալ նախ մանկութենէս կու գան: Մայրս ինծի շատ մը պատմութիւններ պատմած է, մինչ ես՝ աչքերս խուփ՝ դէմս կը տեսնէի իր երկար ներման գոգնոցին: Ան ունէր երկար ներման գոգնոց մը, ինչ – պէս նկարին մէջ, եւ ուրիշ մը՝ ասեղ – նագործ: Իր պատմութիւնները եւ գոգ – նոցին ասեղնագործութիւնը կը խառնուին մտքիս մէջ, գոց աչքերովս: Ներքոյ կեանքս իր պատմութիւնները եւ իր ասեղնագործութիւնը կը շարունակեն պատկերներ պարզել յիշողութեանս մէջ: Թէ ճշտիմ պարապ սպիտակ պաստառին առջեւ...»:

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻ

Վերլուծել կը բարձրանայ իր ճարտարապետութեամբը հռչակաւոր՝ Կուկլոն – ային թանգարանին վեցերորդ յարկը: Ցուցադրութիւնը կը սկսի ներքին պարուրաձեւ պատշգամներէն – առկախեալ պատշգամները – վար, եղերելով Արշիլ Կորքիի 249 գործերը: Ոլորտաձեւ ճամբորդութիւնը կը, որ կ'անցնի արուեստի պատմութեան ամբողջ դարերէն, հասնելու համար փանթաս – տիք կայան մը, ուր էմ–յանդիման գալու՝ համանշանակ իրականութեան մը.– Արշիլ Կորքիի:

Մինչ այդ, մինչեւ իր ինքնութեան վերջնական հաստատումը՝ իր փնտրտուքները, կրած ազդեցութիւնները եւ նախասիրութիւնները մեր առջեւ տողանցիլ կու տան ծանօթ անուններ՝ նկարչական աշխարհի հին եւ նոր շրջաններ – էն: Իւրաքանչիւր գործ մատներ կու տայ անուն մը, երբեմն երկու տարբեր անուններ միաժամանակ. կը հաստատէ ճաւարտ կամ հեռաւոր կապ մը անոր կամ անոնց գործին հետ.– Սեզան, Մաթիս, Պրաք, Փիքասօ, դարձեալ Փիքասօ, կրկին, Տէ Քիրիքօ, Լէժէ, Միրօ, Գանտինսքի, Մաքս Էրնսթ, Մաթթա, Ջարէ Մասոն: Հաւանաբար չթուեցինք բոլորը: Պիտի անդրադառնանք թէ պէտք է երթալ դեռ աւելի ետ, հեռուները.– Կիեր, Ուէյլօ, հայկական մանրանկար – ներին: Կը գտնուինք դէմ–յանդիման նկարչութեան պատմութեան լաւագոյն ճանաչ, արուեստի յաւիտենական ար – ժէք ներկայացնող աւանդութեան եւ արդիներուն խորապէս հաւատացեալ, ժամանակակից վարպետներէն մէկ – երկուքին տաղանդէն հմայուած նկարիչի մը, որ այս բոլորով՝ կը մնայ յառաջապահ, որ ուղիներ խուզարկող: Նոյնիսկ այն շրջաններուն, երբ կը գծէ ազդեցութեանը տակ վարպետի մը, արդիւնքը կորքի է, ստացած է իր կնիքը: Հրաշքը հոս է: Արուեստագէտին քուրան իր մէջ կը ճանչնի ամէն փոխ առնուած տարր: Կորքի նկարիչ մըն է, վարպետ մը, մեծութիւն մը: Կը զգամ թէ ունիմ քիչ մը տարուն վիճակ մը, երբ հասած եմ Թանգարանին դեռնայարկը: Դեռ ժամանակ չունիմ հաւաքելու, միաւորելու, ներկայանալու բոլոր տեսածներս: «Շուտ» որովհետեւ կը խորհի արդէն ստացած ըլլալ իր նկարչութիւնը, իր տաղանդը: Հարկ էր շրջապատուիլ, ոգեշնչուիլ իր գործերով, քայլ առ քայլ ընթանալ իր հետ 1924–էն մինչեւ 1948, ներկայացնելու համար իր ներկայութիւնը...

×

Իր լուսանկարները ցոյց կու տան թուխ, առնական որոշ «վայրի» դէմք մը, որ ընտած է շրթներուն չուրջ գարճող քիչ մը թաւ, սեւ պեխերով: Այս երեւոյթը պիտի պարակէ քնքոյշ, խոցելի, այլ՝ խուսափուկ բան մը: Ունի սլաճիպ ուրուագիծ մը եւ անգուշակելի երկար հասակ (չուրջ 193 սմ.): Ունեցած է առեւելեան տաք, կրքոտ, վիճող խառնուածք, միշտ պայքարող՝ իր համոզումներուն համար, անդլերէնով մը՝ որուն օտարականի ճչան չեչոը մնացած է նոյնքան անմոռաց: Իր բովանդակ կեանքի ընթացքին, խօսակցութեան, մտահոգութեան, վիճաբանութիւններուն գլխաւոր նիւթը եղած է նկարչութիւնը, իսկ միակ երազը՝ իր Հայաստանը, զոր պէտք է մեկնաբանել որպէս վաստուրական աշխարհ, Վան եւ Վանայ Լիճ, ու անոր մերձակայ՝ «Հայոց Վարի Ձոր»ը եւ Խորդոմ գիւղը, ուր կը ծնի Ոստանիկ Մանուկ Անտոյեանը, 1904–ին:

Անկէ եւոք, իր վիճակը Վանեցիին եւ Հայուն ճակատագիրն է, բարդացած՝ անձնական տրամով.– աքսոր, էջմիածին, Երեւան: 1919–ին կը կորսնցնէ իր երի – տասարդ մայրը՝ սովամահ, Տիկին Շուշանիկը՝ զոր կը պաշտէր եւ զոր պիտի անմահացնէ ապագայ իր երկու պատմական գործերով, որպէս «Վերջին վսեմ չունչը Վանի ազնուականութեան»: 1920–ին կը միանայ իր հօրը, Միքայել Նա – հանդներու մէջ, ուր ան կը գտնուէր 1908–էն ի վեր, եւ որուն հանդէպ մասնաւոր համակրանք պիտի չունենայ. «Հայրս չատ չէի սիրեր»: 1924–ին կ'ընտրէ նկարչական անուն մը.– Արշիլ Կորքի: 1935–ին առաջին կարճատեւ ամուսնութիւն մը: Երկրորդ ամուսնութիւն՝ 1941–ին ծովակալի մը աղջկան հետ, Ակնէս Մըկրէօորը – իր սիրելի «Մուկուչ»ը –, որմէ պիտի ունենայ երկու աղջիկ զաւակներ: 1946–ին, իր արուեստանոցին մէջ ծագած հրդեհը կը փճացնէ 27 պաստառներ եւ անորոշ թիւով գծագրութիւններ եւ գիրքեր: Ցաւ – ալորդ ամիսը կ'ենթարկուի մեծ աղիքի քաղցկեղի վիրահատման: 1948–ին ինք – նաշարժի արկածի մը հետեւանքով կը կորցնէ իր վզոսկրը եւ կ'անդամալուծուի նկարող ձեռքը: Երեք չաբաթ եաք իր կինը կը լքէ զինք, իր հետ տանելով երկու զաւակները: Այս ողբերգութիւններու չարքը թուեցինք – դեռ առանց յիշատակելու մեծ արուեստագէտներու յաւուրական նիւթական թշուառութիւնը, որ պիտի տեւէր մինչեւ 1945,– բացատրելու համար իր եղերական վախճանը, որ պատահեցաւ իր կնոջ մեկնումէն մէկ չաբաթ եաք.– Կորքի ինքզինք կը կախէ: Իր արուեստանոցին փայտեայ մրգաբեր – տուկին վրայ կաւիճով գրուած կը գըտնուի.– «Մնաք բարով, սիրելիներս»: Այդ վերջին չրջանի իր անարի գիրքն է՝ Ջեխովի մէկ պատմուածքը՝ «Սեւ Վանական»ը, զոր վերտին կը կարդայ եւ ուր գրուած է. «...Եւ սեւ վանականը իրեն կը փսփսայ թէ՝ ինք հանճար մըն էր, եւ թէ՝ ինք մեռաւ, որովհետեւ իր տըկար, մահացու մարմինը կորնչուց իր հաւատարակչռութիւնը, եւ թէ՝ ան չէր կրնար աւելի երկար ծառայել որպէս ծածկոյթ՝ հանճարի»:

×

Կորքի անտարազելի է: Հակառակ նըկարչական ծանօթ դպրոցներու բացայայտ մուտքին իր գործերէն ներս, ան չսահմանափակուեցաւ անոնցմէ ոչ մէկով, այլապէս՝ նկարչական այնքան կարճ կեանքի մը ընթացքին ան երբեք պիտի չկարենար դառնալ այն՝ որ եղաւ: Իրը՝ յարատեւ, տեղատո որոնում մըն էր զուգահեռ մարզերու մէջ – նկարչական, արուեստի եւ ներքին անձնական – որոնց աքանչելի միաձուլումը պիտի իրագործուի մանաւանդ՝ 1941–էն սկսեալ: Միտք եւ սիրտ միշտ դարձան իրարու նեցուկ, զիրար ամբողջացնող, անոնցմէ մին երբեմն դառնալով առաջնահերթ: Կ'ակնածէր Սեզանի մեծութենէն, որ պիտի գայ Փիքասոյին հետ տեղ գրաւելու 1920 – 1930 չրջանի իր գործերուն մէջ: Ամէն պարագայի, նոյնիսկ այդ չրջաններուն, – եւ յետագային – իրենինը՝ ընդրօրի – նակումներ չէն, այլ՝ վերոյիշեալ վարպետներու մտածումներուն ուղղութեամբ եւ եղանակով եղած յօրինումներ: Այս առումով յստակ է նաեւ ինք, երբ կ'ըսէ. «Երկար չրջան մը Սեզանի հետեւ էի, եւ յետոյ՝ բնականաբար՝ Փիքասոյի հետ»: Գործերէն մէկն ալ արդէն մկրտած է «Բնանկար՝ Սեզանի եղանակով»: Այս պէս՝ երբ կ'առնէ Փիքասոյի ձեւերը, զանոնք կը տեղաւորէ նոր կառուցուածքային միջոցներու մէջ: Համաշրջական խորանարդապաշտութիւնը իրեն կը սորվեցնէ կարգաւորումներ, սակայն Կորքի կը հեռանայ անոր կառուցուածքային կարծրութենէն: Իր մէջ աւելի քնարական, մարդկայնութիւն կայ, քան՝ Փիքասոյի մօտ, որ դաժան է, սպառնական: 1932–ին կը սկսի կարեւոր չարքը՝ Գիշեր, Առեղծուած, Կարօտ, ուր պիտի դան նաեւ տեղ գրաւել ներկայի եւ անցեալի այլ վարպետներէ քաղուած դասեր,– Տէ Քիրիքօ, Մաքս Էրնսթ, Ուէյլօ: Կորքի արդէն բաւական հզօր է անձնական դրոշմով վերամիաւորելու փոխառնուած այնքան տարբեր տարրերը: Ապագային, ուրիշ չարքեր ասոր պիտի յաջորդեն իր ստեղծագործական կեանքին մէջ, իւրաքանչիւրը՝ 2 – 8 տարբերակ –

Գրեց՝

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ներով: Շարքը չի նմանիր, բնականաբար, տպաւորապաշտներու հետապնդած լոյսի վաղանցուկ թրթռացումները քաղելու նպատակին: Շարքերը էական են իրեն համար, որպէս իր գործերը իրարու շաղկապող յառաջընթաց մեկնաբանութիւններ խորքի, այլեւ մանաւանդ՝ ձեւի:

Մէրօն եւ դերիրապաշտները պիտի նուազեցնեն եւ ապա՝ ամբողջովին ան – հետացնեն խորանարդապաշտական հետքերը: Վերացապաշտութիւնը պիտի միախառնուի անոնց: Իր թափին մէջ, Կորքի նոյնիսկ պիտի նկարէ ձեւով մը – սակաւաթիւ գործեր միայն – որ չուրջ քսանամեակ մը վերջ պիտի ստանայ էֆըքն փէյնթինկ բնորոշումը: Ամէն պարագայի, 1940 – 1941–էն ասդին՝ Կորքի ամբողջովին ինքն է, ինչ տարրեր ալ մուտք գործեն իր յղացքներէն ներս:

Պրըթոն մանաւանդ խանդավառութիւն մը ցոյց կու տայ Կորքիի հանդէպ, զոր կը գտնէ որպէս «իր սերունդի ամէնէն ինքնատիպը»: Կը գրէ նաեւ յառաջաբանը՝ նկարիչին 1945–ի ցուցահանդէսի ցուցակագրին, Նիւ Եորքի մէջ. «Աչքիս զապաւակը... ինծի համար՝ Արշիլ Կորքի առաջին նկարիչն է՝ որուն ամբողջովին յայտնաբերուած ըլլայ այս գաղտնիքը... Վերջերս հիացայ, Կորքիի ըստորագրութեամբ պաստառի մը՝ *Լեարդը Աքլորին կառարն է*», զոր կարելի է առնել որպէս մեծ դուռ մը, բացուած՝ համեմատական (*անալոժիք*) աշխարհի վրայ» (1):

Սակայն, պիտի գայ ժամանակ մը, վերջին տարիներուն, երբ Կորքի նոյնիսկ դէմ պիտի արտայայտուի գերիրապաշտութեան, որ ծառայած էր պայծառացնելու իր տեսիլքը: Ֆրոյը՝ Վարդուհին (2) *գրած նամակի մը մէջ, գերիրապաշտութիւնը կը գտնէ որպէս «ծպտեալ ակադեմական արուեստ մը, հակագեղագիտական, գերազանցօրէն կասկածելի եւ լայնապէս հակադիր՝ արդիական արուեստին»: Եւ դեռ կասկածելի է անոր ստեղծագործական կողմը, եւ հետեւորդներուն լրջութիւնը.* «Արուեստը պէտք է միշտ լուրջ եւ անկեղծ ըլլայ, այլ երբեմ՝ թեթեւսոլիկ»:

Ամբողջովին անկեղծ, բնական եղած փոխութիւն մըն է ասիկա արուեստագէտին մօտ, որ մշտարթուն, անհանգարտ, յանդուգն բայց միշտ պարկեշտ կեցուածք ունեցած է նկարչութեան հանդէպ: Մէկը՝ որ դարերու աւանդ արուեստի դանձարանը իր մէջ ընկալած, ուզած է, փնտռած է արդիական լեզու մը, արտայայտչաձեւ մը. «Կը փնտռեմ ձեւ մը կամ լեզու մը՝ որ պիտի արտայայտէ մտածումներս մեր ժամանակաշրջանին համար»:

Կը մնայ մէկ կէտ – սակայն հիմնական իրողութիւն – դառնակսկիծ («կորքի» ռուսերէնով կը նշանակէ՝ դառն–ութիւն) այլ ճառագայթող այս արուեստագէտին գործերուն վերջնական հասկացողութեան եւ բացատրութեան համար: Արշիլ Կորքի էապէս մնաց, չնչեց, տառապեցաւ, ստեղծագործեց՝ մնալով՝ Ոստանիկը, որդին՝ Վարի Հայոց Ձորի Խորդոմ գիւղին, եւ որ չորս տարեկանին գծած էր Վարդան Մամիկոնեանի նկարը:

*Աղջնապաշտ մը՝ բառին վսեմ իմաստովը: Ըսենք՝ անգերապաշտ մը, որուն կիրքին մէկայն կարնան հաւասարիլ դարուս ժամանակակից արուեստագէտի իր թռիչքը, երկու ուժերը ունենալով զիրար բարեխառնող զօրութիւն: Հայ մանրանկարչութիւնը իր սրբարանն է: Կլանուած է Վանի եւ Կիլիկիոյ արուեստով, կը սիրէ անդրէաս Պիծակը, կը պաշտէ Թորոս Ռոսլինը, որ «Վերածնունդ»ն իսկ է, առաջիններու մէջ առաջինը, երկրորդ քայլը ըլլալով՝ Փաօլօ Ուչէլլօն: Աղգային պատմութիւնը իր ներշնչարանն է իր խաչքարերով, եկեղեցական որմնաքանդակներով, դորգերով եւ... երկրաչափական արօրով: Քաղաքակրթութեան ծագումին մասին կարելի չէ խօսիլ առանց Հայաստանի: Կ'երեւակայէ միշտ «մեր ծիրանի լեռները եւ Վանայ Լճի սպիտակ – աղի ջրեզերքը»: Կը մտածէ միշտ, թէ օր մը պիտի վերադառնայ «երկիր»... «Հայկական աշխարհի զգայնութիւնը կը թուի արտահոսիլ ձեռքէս – րէս եւ միտքէս: Երբ տեսնեմ հայկական հին արուեստի գործ մը, կը զգամ թէ ան – որ մէկ մասն եմ»: Դեղինը այն գոյնն է որ կը յիշեցնէ իր ծննդավայրը: Քոյրը կը վկայէ թէ, Կորքի կ'ուզէր նկարել «դեղինը», որ կ'առաջնորդէր երբ ինք կ'ելլէր Վանի կրաբանջարին արմատները»: Հայկական Դիմանկարներ չարքը պիտի դառնայ հարազատօրէն... հայկական: Աւելորդաբանութիւն չէ ըսուածը: Ասոր դերագոյն օրինակները արդ չրջանի երկու գլուխ – գործոցներն են, որոնք իր ամբողջ վաստակին մէջ պիտի չարունակեն գինք յատկանշել, պիտի մնան ամերիկեան երկու մեծ թանգարաններու զարդերէն, եւ որոնք խորապէս եւ մշտապէս մաս պիտի կազմեն հայկական արուեստի դանձարանին: Արուեստագէտը եւ իր Մայրը, երկու տարբերակներով եւ նոյն չափերով (127X152) պաստառներ են, մէկը նկարուած 1926 – 1936–ի միջոցին, միւսը՝ 1929 – 1942: Այս գմայլելի իւղանկարները հիմնուած են հին լուսանկարի մը վրայ: Թուական՝ Վան, 1912, երբ ինք ութ տարեկան էր, իսկ մայրը՝ 32: Երկու տարբեր երանգավալը – նակներով այս գործերը, մէկը՝ ջերմ, տարածուն վարդագոյն, միւսը՝ թուխ, մոխրագոյն, չաղանակագոյն, դեղնդեղին ոգեկոչող գոյներ ունին: Կորքի, արդիական ոճով իր նկարներուն ընդմէջէն արմատները կ'արձակէ դէպի իր անցեալը – պիտի ըսէի՝ ցեղային իր ինքնութիւնը, առանց տուրք տալու որեւէ մեծ վարպետի մը նկարելակերպին, որքան ալ գործերէն մին յիշեցնէ տարտամօրէն Փիքասոյի վարդագոյն չրջանը: Երկու տարբերակներուն անձերն ալ իրենց սեւեռադիր նայուածքով կ'արտայայտեն ներհայեաց եւ մելամաղձոտ հոգեվիճակ: Մանրանկարչական արուեստէն կը բխին նաեւ անոնց ճակատային դիրքը եւ մօրը քրմական, (կամ՝ կրօնական) հանդիսաւոր կեցուածքը: Ցետագային, նկարիչին վերացապաշտ յօրինումները պիտի օգտուին նաեւ այլապէս մեր մանրանկարչութենէն: Կերպարներուն մեծութիւնը կամ փոքրութիւնը կախեալ պիտի ըլլայ իրենց կարեւորութենէն եւ ոչ՝ հեռաւորութենէն:

«Պարտէզ Սոչիի Մէջ» չարքը (1940 – 1943, ցուցադրուած են ութ գործերէն չորսը) իր մանկութեան պարտէզին յիշողական տեսիլքն է.– «Կրնա՞յ արդի մը մոռնալ գինք ծնող հողը» – պիտի ըսէ ինք: Այդ չարքը է նաեւ, արուեստի տեսանկիւնէն, ամենայատկանշականներէն մէկը, որուն յղացքին Կորքի բերած է անձնական լուծումներ: Այլեւս, ինք եւ իր գործը իւրայատուկ ամբողջութիւն մը կը կազմեն:

Հասունութեան չրջանի անուանի գործերէն Արօրը եւ երգը չարքը (1944-1947, որուն երկուքը հրոյ ճարակ եղած են) դարձեալ կու գայ հեռուէն: Մտալլկում մը դարձած է Վանի արօրը, զոր նաեւ պիտի քանդակէ բազմաթիւ անգամներ: Անոնք կ'ուզեն գրաւել իմ կոզիս կը վերարերի իր հայրենի հողին եւ անապահով գաղթականի իր հոգեբանութեան: Եթէ նկատի առնենք նաեւ իր ցնցիչ մէկ

(Շար.ը կարդալ Զ. Էջ)

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (*)

1904

– Ապրիլ 15–ին կը ծնի Ոստանիկ – Մանուկ Աւոյեան, Խորդոմ գիւղին մէջ, Վարի Հայոց Ձոր, Վանի շրջան: Հայրը Սեդրակ, երէց զաւակն էր նահապետական ընտանիքի մը: Մայրը Շուշանիկ Տէր Մարտիրոսեան կու գար Ոստանի ընտանիքէ մը, որ սերունդներով կղերական – ներ տուած էր իրենց շրջանին մէջ: Երկուքին համար ալ երկրորդ ամուսնութիւնն էր: Սեդրակ Աւոյեան իր առաջին ամուսնութենէն ունեցած էր երկու զաւակ՝ Յակոբ եւ Իւզարեր. իսկ Շուշանիկ՝ Սիմա (շատ կանուխէն մահացած) եւ Ազապի: Նոր ամուսնութենէն 1901–ին կը ծնի Սաթենիկը:

1906

– Սեպտեմբեր 27–ին կը ծնի Վարդուշ:

1908

– Բարդոյթէ մը ձերբազատուելով Ոստանիկ առաջին անգամ ըլալով կը խօսի: Կը ցուցաբերէ գեղարուեստական իր առաջին կարողութիւնները քանդակելով զինուորներ: Հայրը կ'անցնի Ամերիկա՝ խուսափելու համար թրքական բանակին զինուորագրուելէ:

1909

– Ոստանիկ կը սկսի գծագրել: Մինչեւ 1910 կը յաճախէ իր դիւղի Ս. Վարդան Առաքելական Վարժարանը: Մօրմէն կը սորվի գրաբար:

1910

– Գարնան կը սկսի իր ձեռքով պատրաստած ներկերով արագիլի հաւկիթներու վրայ նկարել ծաղիկներ, պտուղներ, կենդանիներ, թռչուններ եւայլն:

– Սեպտեմբերին Ոստանիկ ընտանիքով կը հաստատուի Վան, ուր կը սկսի յաճախել Հիւսիսեան Հայ Առաքելական վարժարանը:

– Նոյեմբերին ընտանիքով կը փոխադրուի Ակթամար: Կը բարեկամանայ Մուրատ Մուրատեանի՝ Վարդուշի ապագայ ամուսինին: Կը յաճախէ տեղւոյն Ամերիկեան միսիոնարական վարժարանը, մինչեւ տարագրութեան սկիզբը:

1914

– Նոյեմբեր 1ին, կիրակի օր մը Թուրքերը կը սկսին Վանի հայկական թաղերուն վրայ իրենց յարձակումը, ռմբակոծելով նաեւ Ակթամարը:

1915

– Ցունիս 15–ին Աւոյեաններու խլեակը կը բռնէ գաղթի ճամբան հարիւր հազարաւորներու նման: Տասը օր անդադար քալելէ ետք կը հասնին էչմիածին, իգդիրի վրայով, ուր կը մնան 3 չաբաթ ու ստոյգ մահէ մը կը փրկուին երբ Ոստանիկ կը զոնէ կառք մը երեւան փոխադրուելու համար: Համաճարակը կեանքեր կը հնձէր:

Երեւանի մէջ Ոստանիկ կը գործէ որպէս աստղաձագործ եւ կը մասնակցի տըպագրական աշխատանքներու՝ այլոց հետ (որոնցմէ Գուրգէն Մահարին) հրատարակելով յեղափոխական թերթ մը: Ցեբեկներուն կը յաճախէ Ս. Սարգիս եկեղեցիի կից տղոց թեմական վարժարանը:

1916

– Հոկտեմբեր 9–ին Ոստանիկի երէց քոյրերը, Ազապի եւ Սաթենիկ կ'անցնին Ամերիկա, իրենց հօրը մօտ:

1918

– Օգոստոսին Ոստանիկ, Վարդուշ եւ իրենց մայրը, Շուշանիկ, կ'որոշեն անցնիլ Թիֆլիս, այս վերջինի եղբօրը թելադրանքով՝ խուսափելու համար մօտալուտ հասնելիք քաղաքացիական պատերազմէ մը: Սակայն ճամբուն վրայ կանգ կ'առնեն Երեւանի մօտակայ Շահապ գիւղը, որովհետեւ Շուշանիկի հիւանդութիւնը արգելք կ'ըլլար իրենց ճամբորդութեան շարունակումին: Ոստանիկ ամէն օր Երեւան կ'իջնէ աշխատելու համար, իսկ Վարդուշ կը գործէ գիւղին մէջ:

– Դեկտեմբերին մօր հիւանդութիւնը կը ծանրանայ ապրուստի պակասի պատճառաւ: Կը ստիպուին վերադառնալ Երեւան, ուր կը բնակին խարխլած սենեակի մը մէջ:

1919

– Մարտ 20–ին Շուշանիկ կը մահանայ Ոստանիկի թեւերուն մէջ:

– Մայիսին երկու որբերը վանեցի բարեկամներու օգնութեամբ թշուառ վիճակի մէջ կը հասնին Թիֆլիս:

– Օգոստոսին կ'անցնին Պարթում, ուր երեք չաբաթ մնալէ ետք, Սեպտեմբերին կը հասնին Պոլիս:

1920

– Յունուար 25–ին Ոստանիկ եւ Վարդուշ Պոլիսէն նաւ կ'առնեն դէպի Ամերիկա, ճամբուն վրայ 15 օր մնալէ ետք Փաթրաս եւ օր մըն ալ՝ Նափոլի:

– Փետրուար 26–ին կը հասնին Էլիս Այլընտ, Նիւ – Եորք, ուր կը մնան երեք օր մինչեւ որ արտօնուի իրենց մուտքը Ամերիկա:

– Մարտ 1–ին կ'անցնին Ուոթըրթաուն, մնալու համար իրենց քրոջը, Ազապիի մօտ:

– Ապրիլին Ոստանիկ կ'երթայ Փրովիդընս – ուր կը յաճախէ Օլտ Պիբըն Սթրիթ Սխուլը:

1921

– Յունուարէն մինչեւ Յունիս կը յաճախէ Պրիտկէմ Ճուներր Հայ Սխուլը:

– Ամրան կը վերադառնայ Ուոթըրթաուն, ուր կը գործէ Հուտ Ռապըրի կօշիկի գործարանին մէջ, ուրկէ չուտով կը վտարուի՝ կօշիկ փոխադրելիք վայրէ շրջանակներուն վրայ գծագրելուն պատճառաւ:

– Տարեվերջին կրկին կարճ ժամանակի մը համար կ'անցնի Փրովիտընս, ուր կը յաճախէ Թէքնիքըլ Հայ Սխուլը:

1922

– Ձմրան կ'անցնի Պոսթըն, ուր կը հեռեւի Նիու Սխուլ Օֆ Տիզայնին: Ապրուստի ապահովութեան համար կը նորոգէ նկարներ ու ճաշարանի մը մէջ պըտնակ կը լուայ:

– Գարնան նոյն հաստատութեան մէջ Ոստանիկ կը դառնայ օդնական ուսուցիչ:

1923

– Շրջան մը կը գործէ Մաճէստիք Թիէթըրին մէջ, ներկայացումներու դարձներուն դրատախտակի մը վրայ ամերիկացի նախագահներու դէմքեր գծագրելով:

1924

– Իր կեղծանունը առաջին անգամ ըլլալով կը տառորագրէ «Փարէ Սթրիթ» նկարին վրայ, իր առաջին ձեւով (Արշէլ Կորքի):

– Տարուան վերջերուն կ'անցնի Նիւ – Եորք, ուր կայք կը հաստատէ Սըլլիվըն Սթրիթի անկիւնը (47 ա), Ուաչինկթըն Սքուէյրի վրայ:

1925

– Յունուար 9–ին Կորքի կը սկսի ամառան մը համար յաճախել Նէչընըլ Էքէտըմի օֆ Տիզայնը:

– Հոկտեմբերին կ'աշակերտի Կրէնա Սէնթրըլ Սքուլ օֆ Արթին, ուր չուտով կը դառնայ դասատուդող:

1926

– Կը սկսի «նկարիչն ու իր մայրը» շարքին:

– Նոյեմբերին իր բանաստեղծութիւնը, «Thirst» («Մարաւ») լոյս կը տեսնէ նոյն հաստատութեան պարբերաթերթին մէջ:

– Տարուան ընթացքին կը նկարէ «Հին Արճանը (**):

1927 – 1928

– Կը նկարէ «Սթէյթըն Այլընտ»ը:

1928

– Կորքի կը նկարէ քիւպիստ «Անչարժ բնութիւն»ներու շարք մը եւ կը սկսի նոր ինքնանկարներու՝ Սեզանեան եւ Մաթիսեան ոճով:

1929

– Կորքի կը նկարէ մեծածաւալ քիւպիստ «Անչարժ Բնութիւն» մը:

– 1927–էն սկսեալ կը ծանօթանայ ամերիկահայ քանդակագործ Ռաուլ Հէկի, Սոլ Շէյրիի, Ճոն Կրէհըմի, Տէյվիտ Պըրլիուքի, Ուիլեըմ Տը Քունինկի եւ Սթիըրթ Տէյվիսի:

1930

– Կորքի նոր արուեստանոց մը կը վարձէ Եունիըն Սքուէյրի վրայ, թիւ 36, Կրի – նուիճ Վիլէճ:

– Կը նկարէ «Վերացականացում երան – գապնակով»ը:

– Թերեւս այս տասնամեակի կէսերուն կը սկսի իր կարգ մը դիմանկարներուն:

1931

– 1929–ի Հոկտեմբեր 25–ին սկսող տնտեսական ծանր տագնապի օրերուն կը լքէ դասաւանդութիւնը:

– Թերեւս այս շրջաններուն կը սկսի «Դիշեր, Առեղծուած եւ կարօտ» երկար շարքին:

– Տը Տաունթաուն Կէյլըրիին, Նիւ – Եորք, կը կազմակերպէ «Ամէրիքըն Փը – րինթ Մէյքըրզ» յաջորդական հինգերորդ տարեկան ցուցահանդէս»ը, որուն Կորքի կը մասնակցի երեք վիմատիպերով (լիթօկրաֆի):

– Այս թուականին շուրջ կը նկարէ «կապոյտ կերպար աթոռի մը մէջ»ը քիւպիսթ ազդեցութիւններէն դէպի վերացականութիւն դացող:

1932

– Մայիս 10–ին Վարդուշ եւ իր ամուսինը, Մուրատ, կը վերադառնան Հայաստան:

– Թերեւս այս թուականին չուրջ կը դծագրէ «Կերպար Խորդոմի Մէջ»ը:

1933

Կորքի այս չրջանին կը ծանօթանայ քանդակագործ Իգամու Նոկուչիի:

– Դեկտեմբեր 30–ին մաս կը կազմէ Փապլիք Ուըրքս օֆ Արթ Փրոճէքթի (PWAP): Շաբաթական կը ստանայ 37,38 տոլար:

– Կը հանդիպի քանդակագործ Ռուբէն Նազեանի:

1934

– Փետրուար 2 – 15 տեղի կ'ունենայ Կորքիի առաջին անհատական ցուցահանդէսը Մէյսըն Կէլլըրիներու մէջ, Ֆիլատէլֆիա, ուր կը ներկայացուին 1926 – 1930 տարիներու ընթացքին նկարուած 37 գործեր:

– Փետրուար 28 – Մարտ 28 – Նիւ Եորքի Րաքֆէլըր կեդրոնի մէջ տեղի ունեցող ցուցադրութեան Կորքի կը ներկայացնէ «կազմակերպում թիւ 4»ը (իւղանկար), «Կարօտի դիշեր»ը (մելանի գծանկար) եւ «Համբոյր»ը (վիմատիպ):

Ապրիլին կը զրկուի PWAP–ի օժանդակութենէն: Ցունիսին նոյն ձեռնարկը կը դադրի դոյութիւն ունենալէ:

– Կորքի անդամ կը դառնայ Արուեստագէտներու Միութեան (Արթիսթս – Իւնիոն):

– Դեկտեմբեր 25–ին Վարդուշ եւ Մուրատ վերջնապէս կը վերադառնան Ամերիկա:

– Այս թուականին չուրջ կ'ստորագրէ «Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ» իւղանկարը:

– Թերեւս տարուան ընթացքին կը ըսկսի «կերպար խորդոմի մէջ» իւղանկարներուն:

1935

– Փետրուար 12 – Մարտ 22 – Կորքի կը մասնակցի ամերիկեան արուեստի Ուիթնի Թանգարանի ցուցադրութեան, Նիւ Եորք:

– Այս շրջանին կը սկսի նամակագրութիւն մը իր հօրեղբօրորդիին, Ասօ Ատոյեանի հետ (Հայաստանի Կոմկուսի անդամ): Այս նամակները (ընդամէնը 15) կը թուին կորսուած ըլլալ՝ ըստ իր քրոջը, Վարդուշի որդին Կարլէն Մուրատեանի:

– Կ'ամուսնանայ Մառնի Ձորճի հետ, որմէ չուտով կը բաժնուի՝ փոխադարձ անհամապատշաճութեան պատճառով:

– Ապրիլ 5–24– Արուեստի Ակումբին մէջ, Շիքակօ, տեղի կ'ունենայ «Սիանէ ձէնիսի արդի նկարներու հաւաքածոյ» ցուցահանդէսը, ուր Կորքիէն կը ցուցադրուի 1932–ի «Համադրում»ը, Լէժէի, Կլիսի, Մաթիսի, Քլէի, Մոնթրիանի, Տէ Քիրիքոյի, Տալիի եւ Ռուսոյի գործերուն կողքին:

– Ցուլիսին կը դիմէ Իմըրճընսի Բիւիճ Պիւռոյին եւ կը ստանայ չաբաթական 24 տոլարի նպաստ:

– Օգոստոսին կը հիմնուի Ուըրքս Փըրոկրէս Էմփլոյմընթ Բիւրոյը – Ֆէտըրըլ Արթ Փրոճէքթը (WPA-FAP): Կորքի մաս կը կազմէ այս ծրագրի որմնանկարչութեան բաժնին ամիսը 103,40 տոլար ըստանալով: Կը սկսի իր առաջին որմնանկարներուն, այս աշխատանքներու ծիրէն ներս:

– Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերի ընթացքին Փիլատելֆիոյ Պօյըր կէյլըրինեբուն մէջ տեղի կ'ունենայ Կորքիի անհատական ցուցահանդէսը՝ իր մեկնելէ ըզծանկարները ընդգրկող: Այս առիթով Կորքի ցուցասրահին մէջ կը դասախօսէ վերացական արուեստի մասին:

– Վարդուշ, Մուրատ եւ Կարլէն կուգան բնակելու Կորքիի մօտ:

– Դեկտեմբեր 16, 1935 – Յունուար 5, 1936 – Կիլա Արթ Կէլըրիի մէջ, Նիւ – Եորք, կը ցուցադրուին Կորքիի 14 ըզծանկարները՝ «Արքիլ Կորքիէն վերացական դծանկարներ» անունին տակ:

– Դեկտեմբերի վերջերուն Կորքիի WPA–ի համար պատրաստած նախադիծը կ'ընտրուի Ալֆրէտ Հ. Պար ձրի կողմէ:

1936

– Մարտ 16 – Ապրիլ 4 – Կորքի կը մասնակցի «Գծանկարներ, Արձանիկներ, Ջրանկարներ» հաւաքական ցուցահանդէսին, Կիլա Արթ Կէլըրիի մէջ:

– Յունիսին Նիւ – Եորքի Պօյըր Կէլըրիի ցուցահանդէսը «Արդի ամերիկեան նկարներ» անունին տակ կ'ընդգրկէ նաեւ Կորքին:

– Զգացական կարճատեւ յարաբերութիւն մը կ'ունենայ նկարչուհի Մայքըլ Ուէսթի հետ:

– Սեպտեմբերին Նիւ – Եորքի Արուեստի Մարմինը հաւանութիւն կուտայ Կորքիի որմնանկարներու ծրագրի իրագործման:

Սեպտեմբեր 14 – Հոկտեմբեր 12 – Մէկ աւարտած որմանկար մը այլ նախաձեռնութեամբ կողքին կը ցուցադրուի «Օդագնացութիւն, Փորմերու զարգացում օդուժական սահմանումներու տակ» խորագիրով Նիւ – Եորքի Արդի Արուեստի թանգարանին մէջ՝ «Նոր հորիզոններ ամերիկեան արուեստին մէջ» անունին տակ:

– Նոյեմբերին Մուրատեանները կը փոխադրուին Շիքակօ: Կորքի մինչեւ իր մահը կը նամակցի անոնց հետ:

– Նոյեմբեր 10 – Դեկտեմբեր 10 – Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի Թանգարանը, Նիւ – Եորք, կը ներկայացնէ «Ամերիկեան Արդի Արուեստի երրորդ երկամեայ ցուցադրութիւն»ը, որուն Կորքի կը մասնակցի «կազմակերպում»ով:

– Այս թուականին չուրջ կ'ստորագրէ «Կերպար Խորդոմի Մէջ» թեմային իւղանկարներ:

– Տարուան ընթացքին կը նկարէ «Արեւամուտին Կռիւ՝ Կորեկի Ջաստուածին հետ», ինչպէս եւ «Խորհրդաւոր Մարտը»:

1937

– Սիրաքիւզի Թանգարանը, Նիւ – Եորք, կը ներկայացնէ «Արուեստը այսօր» ցուցադրութիւնը, որուն Կորքի կը մասնակցի:

Յունիս 12 – Հոկտեմբեր 21 – Տալըսի Գեղարուեստից Թանգարանին մէջ տեղի կ'ունենայ «Մեծ Համամերիկեան ցուցադրութիւն – Ամերիկաներու արուեստը՝ նախաքոլոմպական եւ ժամանակակից» ցուցահանդէսը, ուր Կորքիէն կը ցուցադրուի «Կազմակերպում 2»ը:

– Նոյեմբեր 10 – Դեկտեմբեր 12 – Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի Թանգարանի, Նիւ – Եորք, «Ամերիկեան ժամանակակից արուեստի տարեկան ցուցադրութիւն»ին Կորքի «նկար»ը, սարմասկազմող, կը գնուի նոյն թանգարանին կողմէ, որ նման տիպի առաջին պարագան է նկարիչին տասպարէզին ընթացքին:

– Տարուան ընթացքին կը նկարէ «Մոխրագոյն նկար»ը:

– Այս թուականին չուրջ կը նկարէ «Ինքնանկար»ը:

1938

– Յունուար 1 – 27 – «Ամերիկեան ժամանակակից նկարչութեան ցուցահանդէս»ին, Ճարտարապետութեան չէնքի պատկերասրահին մէջ, Իլինոյզ, Ըրպանա – Չէմփէյն, Կորքիէն կը ներկայացուի «Անչարժ բնութիւն»ը: Մինըսօթայի՝ Մինիափոլիս, համալսարանի պատկերասրահը փոխադրուելով՝ նոյն ձեռնարկը կը կոչուի «Երրորդ տարեկան ցուցադրութիւն Արդի Ամերիկեան Արուեստին Մինըսօթայի Համալսարանին մէջ»:

– Յունուար – Կորքի կը սկսի Նիւ Եորքի 1939 – 40–ի Տօնավաճառի Ծովային եւ Օդագնացութեան Շէնքերուն յատկացուած որմնանկարներու նախադրագիծներուն: Ցետոյ, Ծովային Շէնքի իր նախագիծը կը մերժուի:

– Մայիս – Յուլիս – Փարիզի Մուզէ տը Ժէօ–տը–Փոմի մէջ տեղի կ'ունենայ «Երեք Դար Արուեստ՝ Միացեալ Նա –

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հանդիսներու ՄԷՋ» ցուցահանդէսը: Կորքի կը ցուցադրէ «Նկար»ը:

– Նոյեմբերին WPA–էն իր ստացած թոշակը կ'ի՛նկնէ ամսական 91 տոլարի:

– Նիւ Եորքի Պօյըր Կէլըրիներուն մէջ Կորքի կու տայ անհատական ցուցահանդէս մը:

– Տարուան ընթացքին կը նկարէ «Եարկիւլէյ»ն եւ թերեւս այս թուականին կը պահ «Պարէդ Սոչիի Մէջ» չարքին:

1939

– Յունուար 16 – Կը լքէ WPA – FAPը, ապրելու համար Նիւ-Եորքի Համալսարանի Տօնավաճառի Օգտակարութեան Շէնքի որմնանկարները, որոնք կը կոչուին «Օդին Նուաճումը Մարդուն Կողմէ» խորագիրը: Բացումը տեղի կ'ունենայ քանի մը կ'երկարի մինչեւ 1940-ի ամառը: Այս որմնանկարները այժմ անդառնալի են:

Մայիս 5 – 27 – Նիւ Եորքի Վէլընթայն Գէլըրիին մէջ, առաջին անգամ ըլլալով Ամերիկայի մէջ կը ցուցադրուի Փիքասոյի «Կուէռնիքա»ն: Կորքի կը մասնակցի ցուցադրութեան առթիւ տեղի ունեցող քննարկումին:

– Մայիս 20 – Կորքի կը դառնայ ամերիկահպատակ:

– Յունիս 9 – Կրկին կը մտնէ WPA-FAP–ի ծիրէն ներս:

Օգոստոս – Իր թոշակը կը կրէ երկրորդ նուազում մը ու կ'իջնէ 87·60 տոլարի:

– Տարեվերջին կը դիմէ ձոն Սայմընի նկարհայմ կրթաթոշակին ու կը մերժուի:

1940

– Յունուար 10 – Փետրուար 18 – Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի Թանգարանին մէջ, Նիւ Եորք, տեղի կ'ունենայ «Ամերիկեան Ժամանակակից Արուեստի Տարեկան Ցուցահանդէսը», որուն Կորքի կը մասնակցի «Գլուխով Համազրում» գործով:

– Սեպտեմբեր – Կորքի կը ջանայ կերկնա Սէնթրըլ Սքուէր մէջ հաստատել պատերազմական ծպտումի դասընթացք մը:

– Հոկտեմբեր – Կը դիմէ զինուորագրուելու, սակայն կը մերժուի, պատճառաբանելով որ իր հանդիպած տարիքի սահմանը անցնելուն պատճառաւ:

– Նոյեմբեր 27, 1940 – Յունուար 8, 1941 – Կրկին Ուիթնիի տարեկան ցուցահանդէսին կը մասնակցի «Իւղանը - կար»ով:

– Անցնող տասնամեակի ընթացքին կ'ստանայ մօտաւորապէս 200 դիմանկարներ, որոնց մէջ իր քոյրերուն՝ Վարդուհի եւ Ազատիի դիմանկարները:

1941

– Նիւ – Եորքի Արդի Արուեստի Թանգարանը կը գնէ «Եարկիւլէյ»ն եւ «Իրէ – ըը»:

– Ապրիլ 19 – 27 – Նիւ–Եորքի Մէթրոփոլիթըն Թանգարանին մէջ տեղի կ'ունենայ «Ամերիկայի Մէջ Ժամանակակից Նկարչութեան Ցատուկ Ցուցադրութիւն»ը, ուր ներկայ է Կորքիի «Եարկիւլէյ»ն:

– Յունիս – Դեկտեմբեր – «Հիւսիս – Ամերիկեան Արդի Նկարչութեան Ցուցահանդէս»ին, որ կ'անցնի Հարաւ – Ամերիկեան երկիրներէն, Կորքիէն կը ցուցադրուի «Եարկիւլէյ»ն:

– Յուլիս 2 – Կը հրաժարի WPA–FAP–էն:

– Կորքի, Էկնըս Մըկրէօսըրի, Իգա – ու Նոկուչիի եւ այլոց ընկերակցութեամբ Յուլիս 17–ին կը հասնի Սան – Ֆրանսիսքօ, ուր Կորքիի բարեկամուհիներէն ձին Ռէյնըլ կը հետապնդէ Կորքիի նուիրուած ցուցահանդէսի մը իրագործումը:

– Օգոստոս 9 – 24 – Սոյն ցուցահանդէսը տեղի կ'ունենայ Սան – Ֆրանսիսքոյի Արուեստի Թանգարանին մէջ, ուր կը ցուցադրուին Կորքիէն 20 նկարներ: Ինչ եղաւ, ձին Ռէյնըլ իր հաւաքածոյին մաս կազմող «Յորհրդաւոր Մարտ»ը կը նուիրէ Թանգարանին:

Օգոստոս – Կորքիի որմնանկարները՝ պէն – Մարտընի «Ռիվիէրա» կոչուող պիտալայրին համար, Ֆօրթի, Նիւ Ճըրզի, կը գրաւեն իրենց տեղերը:

– Սեպտեմբեր 15–ին Կորքի կ'ամուսնանայ Էկնըս Մըկրէօսըրի հետ, Վիրճինիա Ուէյթի մէջ, Նէվատա:

– Սեպտեմբերի վերջերուն, դէպի Նիւ Եորք իրենց ճամբուն վրայ կ'անցնին Շիքագոյէն՝ այցելելու համար Մուրատ – եաններուն:

– Նոյեմբեր 12 – Դեկտեմբեր 30 – Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնիի Թանգարանին մէջ, Նիւ – Եորք, «Քառասունէն (տարեկան) վար Արուեստագէտներու Նկարները» ցուցահանդէսին Կորքի կը մասնակցի «Նկար»ով:

– Կը ծանօթանայ Մաթթայի, որ Նիւ–Եորք հասած էր 1939–ի վերջերուն:

– Թերեւս այս տարուան ընթացքին կ'ստորագրէ կարգ մը տարբերակներ «Պարէդ Սոչիի Մէջ» չարքին:

1942

– Յունուար 5 – 26 – Ռ. Հ. Մէյսի վաճառատան մէջ, Նիւ Եորք, տեղի ունեցող ցուցադրութեան Կորքի կը մասնակցի Կաթլըպի, Կրէհըմի, Րոթքոյի, Հօլթիի եւ Մատըրուէլի կողքին:

– Յունուար 25 – Փետրուար 28 – Սէնթ Լուիսի քաղաքի Արուեստի Թանգարանի «Ամերիկեան Արուեստ» ցուցադրութեան Կորքի կը ներկայացնէ «Եարկիւլէյ»ն:

– Փետրուար 28 – Մարտ 31 – Օլին Գըրադարանի Տէյվիսըն Արուեստի սենեակներուն մէջ, Ուէսլէյըն Համալսարան, Միտըլթաուն, Քընէքթիքըթ, տեղի կ'ունենայ ցուցահանդէս մը՝ «Իւղանկարներ, Ջրանկարներ եւ Տպագրներ, Եէյլ Համալսարանի Պատկերասրահին կողմէ փոխարուած Սոսիէթէ Անոնիմի Հաւաքածոյէն–Արդի Արուեստի Թանգարան, 1920»: Կորքի կը ցուցադրէ «Ֆորմեր»ը:

– Յունիսին, Տորոթի Միլլըրի պահանջին վրայ, Նիւ Եորքի Արդի Արուեստի Թանգարանին համար, Կորքի կը խմբագրէ իր դրուագիները՝ «Պարէդ Սոչիի Մէջ» չարքին կապակցութեամբ:

– Յունիս 30 – Օգոստոս 9 – Նիւ Եորքի Արդի Արուեստի Թանգարանը կը կազմակերպէ ցուցահանդէս մը «Նոր Կաւերիներ Ամերիկայի Արուեստագէտնե – րու կողմէ»: Կորքի կը ցուցադրէ «Արեւին Տակ Ցուլ»ը՝ գործուած վ'Սօսքի կողմէ:

– Ամրան սկիզբը, կնոջը՝ Էկնըսի հետ, Կորքի երեք շաբաթ կ'անցընէ իր բարեկամներէն Սօլ Շէյրիի ագարակին մէջ, Նիւ Միլֆորտ, Քընէքթիքըթ: Բնութեան հետ այս չփումը ճակատագրական կ'ըլլայ իր արուեստի ժայթքումին գծով:

– Յուլիս – 1 – Նիւ–Եորքի Արդի Արուեստի Թանգարանը կը գնէ «Պարէդ Սոչիի Մէջ»ի տարբերակներէն մին:

– Դեկտեմբեր 9, 1942 – Յունուար 24, 1943 – Նիւ–Եորքի Արդի Արուեստի Թանգարանը կը ներկայացնէ «Քսաներորդ Դարու Ամերիկեան Դիմանկարներ» ցուցահանդէսը: Կորքի կը մասնակցի « Իմ քոյրս, Ազգօ»ով (Ազապի):

– Այս շրջանին կը կատարէ իր աւարտական հասուն շրջանի առաջին գործերը, որոնցմէ «Ծովահէն 1»ը եւ «Ծովահէն 2»ը:

1943

– Փետրուարին, երեկոյ մը, Կորքի իր արուեստանոցին մէջ ընթրիք մը կու տայ ի պատիւ Ֆէյրնան Լէժէի:

– Ապրիլ 15 – Կը ծնի Մարոն, իր առաջին աղջիկ զաւակը:

– Յունիս 17 – Յուլիս 25 – Նիւ–Եորքի Արդի Արուեստի Թանգարանի «Երիտասարդ Ամերիկացիներէ Նկարներ եւ Քանդակներ»ուն Կորքի կը ցուցադրէ «Պարէդ Սոչիի Մէջ»ը:

– Յուլիս – Իր արձակուրդի շրջանը կ'անցընէ կնոջը՝ Էկնըսի ծնողքին տան մէջ, Քրուքիտ Ռամ – Ֆարմ, Հէմիլթըն, Վիրճինիա, որուն բնութիւնը իրեն կը յիշեցնէ հայրենի բնութիւնը: Իր կապը բնութեան հետ աւելի կ'ամրապնդուի:

– Նոյեմբեր 23, 1943 – Յունուար 4, 1944 – Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի Թանգարանի «Ժամանակակից Ամերիկեան Արուեստի Տարեկան Ցուցահանդէս»–ին Կորքի կը ցուցադրէ Շէյնընտոայի Բնա – պատկեր» գծանկարը:

– Այս տարուան չուրջ կը նկարէ «Զըրվէժ»ը եւ դուցէ՝ «Լեարդը Աքլորին Կատարն է»ն:

1944

– Փետրուար – Դեկտեմբեր – Տեղի կ'ունենայ Ամերիկայի կարգ մը քաղաքները չրջող ցուցահանդէս մը՝ «Վերա – ցական եւ Գերիրապաշտ Արուեստը Ամերիկայի մէջ»ը, ուր Կորքի կը ցուցադրէ «Լեարդը Աքլորին Կատարն է»ն: Կը մասնակցին նաեւ՝ Տը Քունինկ, Կաթլիպ, Փոլլոք, Մատըրուէլ եւ Րոթքօ:

– Գարնան կը վերադառնայ Քրուքիտ Րան – Ֆարմ, ուր կը մնայ 9 ամիս:

– Մայիս 24 – Հոկտեմբեր 15 – Նիւ–Եորքի Արդի Արուեստի Թանգարանը կը ներկայացնէ «Արուեստը Ցատաջխաղացքի մէջ, Արդի Արուեստի Թանգարանին 15–րդ Յոբելեանի Ցուցահանդէս»ը, որուն Կորքի կը մասնակցի «Պատէդ Սոչիի Մէջ»ով:

– Ձմրան կը ծանօթանայ Անտրէ Պրըթոնի:

– Տարուան ընթացքին կը նկարէ կարգ մը կարեւոր գործեր եւ պլուխ – գործոցներ, ինչպէս՝ «Նոր Չէնքի մը Սէրը», «Մաղկալից Ջրաղացի Ջուրը», «Ինչպէս Մօրս Ասեղնագործ Գոգնոցը կը բացուի կեանքիս մէջ», «Անոնք Պիտի Գրաւեն Կզզիս», «Նկար», եւայլն:

1945

– 9 ամիս կ'անցընէ Րօքսպըրիի մէջ, Քընէքթիքըթ:

– Ձիւլիէն Լէվի կը դառնայ Կորքիի նկարավաճառը:

– Մարտ 6 – 31 – Ձիւլիէն Լէվիի ցուցասրահին մէջ տեղի կ'ունենայ Կորքիի անհատական ցուցահանդէսը, որուն ցուցակագիրը կը կրէ Պրըթոնի գրութիւնը՝ Կորքիի մասին:

– Կը վերահրատարակուի Պրըթոնի «Գեղրիրապաշտութիւն եւ Նկարչութիւն» հատորը, ուր հեղինակը գլուխ մը կը յատկացնէ Կորքիի:

– Մայիս 14 – Յուլիս 7 – 67 կէլըրին, Նիւ Եորք, կը կազմակերպէ «Քննադատներու Համար Հարց մը»ն: Կորքի կը մասնակցի Հօֆմընի, Փիքասոյի, Միրոյի, Արփի, Փոլլոքի, Լի Քրէյնըրի, Րոթքոյի եւ Կաթլիպի կողքին:

– Մայիս 17 – Յունիս 17 – Պատուոյ Լէգէոնի Քալիֆորնիա Պալատը, Սան – Ֆրանսիսքօ, կու տայ «Ժամանակակից Ամերիկեան Նկարչութիւն» ցուցահանդէսը: Կորքի կը ցուցադրէ «Համազրում»ը:

– Օգոստոս 8-ին կը ծնի իր երկրորդ աղջիկ զաւակը՝ Եալտան, որ եռքը չուտով կը կոչուի՝ Նաթաչա:

– Սեպտեմբեր – Նոյեմբեր – Կը փոխադրուի Շէյրմըն, Քընէքթիքըթ, առանց վերջնականօրէն լքելու Եունէրն Սքուէրի իր արուեստանոցը:

– Նոյեմբեր 27, 1945 – Յունուար 10, 1946 – Նիւ–Եորքի Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի Թանգարանի «Ամերիկեան Ժամանակակից Արուեստի Տարեկան Ցուցահանդէս»ին Կորքի կը մասնակցի «Հրապուրողի մը Օրագիրը» պատառով:

– Տարուան ընթացքին կը նկարէ «Անհասանելին», «Ողջագուրում»ը, «Հրապուրողի մը Օրագիրը», «Բնապատկերի Սեղան»ը:

1946

– Յունուար 26–ին կրակ կ'առնէ Կորքիի Շէյրմընի արուեստանոցը, ուր կ'այրին իր գործերէն 27 նկարներ, ինչպէս եւ գիրքեր ու գծանկարներ:

– Փետրուար – Կորքի կ'ենթարկուի ըստամոքսային քաղցկեղի վիրահատութեան մը, որ հոգեկան սուր տագնապներ կը ստեղծէ իր մէջ՝ անոր ազդեցութենէն ծնող սեռային ժամանակաւոր անկարողութեան պատճառով:

– Փետրուար 5 – Մարտ 13 – «Ժամանակակից Ամերիկեան Արձաններու, Ջրանկարներու եւ Գծանկարներու Տարեկան Ցուցահանդէս»ին, Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի Թանգարանին մէջ Նիւ–Եորք, Կորքի կը ցուցադրէ «Մարմնա – կազմական Տախտակ»ը:

– Փետրուար 16 – Մարտ 9 – Սէնթ Լուիսի քաղաքի Արուեստի Թանգարանը կը ներկայացնէ «Ամերիկեան Նկարչութեան – 39–րդ Տարեկան Ցուցահանդէս»ը, ուր Կորքիէն կը ցուցադրուի «Թիւ 242»ը:

– Փետրուարի վերջերուն, Նիւ Լէնտ Ֆաունտէյշընէն կը ստանայ տարեկան 1500 տոլարի կրթաթոշակ մը, Ուոլֆկընկ Շուապախըրի միջնորդութեամբ:

– Ապրիլ 9 – Մայիս 4 – Ձիւլիէն Լէվիի ցուցասրահին մէջ տեղի կ'ունենայ «Կորքիէն Նկարներ» ցուցահանդէսը:

– Ամրան, Կորքի կը վերադառնայ Քրուքիտ Րան – Ֆարմ: Այս չրջանին կ'իրագործէ մօտ 300 գծանկարներ:

– Սեպտեմբեր 10 – Դեկտեմբեր 8 – Նիւ–Եորքի Արդի Արուեստի Թանգարանը կը ներկայացնէ «Տասնըչորս Ամերիկա – ցիներ» ցուցահանդէսը, որուն Կորքի կը մասնակցի 11 գործով:

– Նոյեմբերի վերջերուն կը վերադառնայ Նիւ – Եորք:

– Դեկտեմբեր 10, 1946 – Յունուար 16, 1947 – «Ժամանակակից Ամերիկեան Նըկարչութեան Տարեկան Ցուցադրութիւն»ին Կորքի կը ներկայացնէ «Մերկ»ը:

– Ջոյզ մը պատկերազարդում կ'ընէ Պրըթոնի «Երիտասարդ Կեռասենիներ Նապաստակներու Դէմ Պատպարուած» բանաստեղծական հատորին համար:

– Մերոյի ի պատիւ խնջոյք մը կը կազմակերպէ իր տան մէջ:

– Կը վերահատատուի Շէյրմըն:

– Տարուան ընթացքին կը նկարէ «Նուրբ Խաղ»ը, «Մերկ»ը, «Ածխացած Սիրելի – ներ»ու երկու տարբերակները եւ կը ըսկըսի «Տարեցոյցները» պատառէն (այրուած՝ 1961–ին):

1947

– Փետրուար 18 – Մարտ 8 – Տեղի կ'ունենայ Կորքիի անհատական ցուցահանդէսը ձիւլիէն Լէվիի ցուցասրահին մէջ, Նիւ Եորք, «Արչիլ Կորքի, Գունաւոր Գծանկարներ» անունին տակ:

– Մարտ 11 – Ապրիլ 17 – Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի աթնդարանի, Նիւ – Եորք, «Ժամանակակից Ամերիկեան Քանդակագործութեան, Ջրանկարներու եւ Գծանկարներու Տարեկան Ցուցահանդէս»ին, Կորքի կը մասնակցի «Գունաւոր Գծանկար»ով:

– Ապրիլ 15 – Յունիս 1 – Նիւ Եորքի Արդի Արուեստի Թանգարանի «Արդի Արուեստի Թանգարանի Հաւաքածոյէն Գծանկարներ»ու ցուցահանդէսին Կորքիէն կը ցուցադրուի «Իրեր»ը:

– Յուլիս–Օգոստոս – Փարիզի Մաէթ ցուցասրահին մէջ տեղի կ'ունենայ «Գերիրապաշտութիւնը 1947–ին. Դերերու – պաշտութեան Միջազգային Ցուցահանդէս, ներկայացուած Անտրէ Պրըթոնի կողմէ» ցուցադրութիւնը, ուր կը ներկայացուին նաեւ Կորքիէն գործեր:

– Նոյեմբեր 6, 1947 – Յունուար 11, 1948 – Պատուոյ Լէգէոնի Քալիֆորնիա Պալատը, Սան – Ֆրանսիսքօ, կը ներկայացնէ «Նկարներու Երկրորդ Տարեկան Ցուցահանդէս»ը, ուր Կորքիէն կը ցուցադրուի «Մերկ»ը:

– Դեկտեմբեր 6, 1947 – Յունուար 25, 1948 – Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի աթնդարանի (Նիւ – Եորք) «Ամերիկեան Նկարչութեան Տարեկան Ցուցահանդէս»ին Կորքի կը մասնակցի «Տարեցոյցներ»ով:

– Տարուան ընթացքին կը նկարէ «Ընչանուագ»ի եւ «Արօրը եւ Երգը»ի տարբերակները, «Փետուրի Տեսարան»ը, «Հոգեվարք»ը, «Ճարտասաններ»ը, «Ծիրանիներու Բուրմունք»ը, «Սահման»ը եւ «Ափփուկ Գիշեր»ը ու կը սկսի «Մութ Կանաչ Նկար»ին:

1948

– Յունուար 27 – Կորքի «Նչանուագ»ը կը նուիրէ Միջազգային Փրկութեան Կոմիտէին:

– Յունուար 31–Մարտ 21 – Նիւ–Եորքի Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի Թանգարանի «Ժամանակակից Ամերիկեան Քանդակներու, Ջրանկարներու եւ Գծանկարներու Տարեկան Ցուցահանդէս»ին Կորքի կը մասնակցի «Նչանուագ» գծանկարով:

– Փետրուարին կը մեռնի Կորքիի հայրը՝ Սերակ Ատոյեան:

– Փետրուար 29 – Մարտ 20 – Տեղի կ'ունենայ իր ողջութեան վերջին անհատական ցուցահանդէսը, Ձիւլիէն Լէվիի ցուցասրահին մէջ, Նիւ – Եորք:

– Յունիս 26–ին, ինքնաշարժի արկածով կը կոտրի իր վզոսկրը եւ աջ բազուկը կ'անշարժանայ:

– Յուլիսի կէսերուն, ծանր վէճերէ ետք, կինը կ'առնէ իր երկու աղջիկ զաւակները ու կ'անցնի ծնողքին մօտ՝ լքելով Կորքին:

– Յուլիս 21–ին Կորքի կը կախէ ինքզինք:

– Տարուան ընթացքին կ'ստորագրէ «Մութ Կանաչ Նկար»ը եւ կը նկարէ «Վերջին Նկար»ը:

(*) Մեծ մասով բաղուած են կարկէն Մուրատեանի կազմածէն (տե՛ս Կորքիի ծուիրուած իր գիրքերը, ինչպէս նաեւ՝ Լիզա Տէնիսըն Թապագի կազմածը, Ուկընհայմի ցուցահանդէսի ցուցակագրին մէջ):

(**) Կորքիի գործերուն թուագրումը դժուար է ճշդորոշել՝ մանաւանդ իր ըսկզբնական շրջանին, ինչ որ բաւական հարց կը ստեղծէ: Անոնց մեծ մասը կը թուի ենթադրելի ըլլալ: (Տե՛ս նաեւ՝ Շուապախըրի հատորը, էջ 28):

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ՝ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԱԾ ՏԱՂԱՆԴԻ ՄԸ

(Շար. Գ. Էջէն)

գործը՝ Հոգեվարք, կարելի պիտի ըլլայ ըսել թէ նոյն զգացումներով Փիքասոն գծած էր «Կուէռնիքա»ն։ Նշանտուխները և Ձառախօսները հայկ. բարքերու ոգեկոչումներ են, վերջինը՝ ներկայացնելով հայկ. թաղմանական տեսարան մը, որու ընթացքին ամէն ոք ճարտասան կը կլլէր, սկսեալ... քահանայէն։ Կը յիշատակենք իր հանրայայտ եւ «դասական» գործերը, հայկ. նիւթերով, առանց վերստահ ըլլալու թէ թուարկումը վերջացած է։ Պէտք է նշենք նաեւ թէ, իր կարգ մը գործերուն Կորքի տուած է հայկ. անուններ (եւ որոնք ներկայացուած չէին ցուցահանդէսին)։ Այգիստան Մաբրուքիւն, Հասունութիւն, Հայոց Ձոր, եւայլն։

×

Ինչ զլրօցներով ալ բացատրուի կամ մկրտուի, ոչ մէկը առանձինն չի կրնար Կորքին չրջափակել, որքան ալ անոնցմէ մէկուն կամ միւսին հետ համակեցութիւն ցոյց տուած ըլլայ՝ մէկ կողմէ, եւ որքան ալ նախակարապետը սեպուի տար – բեր հասանքներու՝ միւս կողմէ։ Կարելի է բնութագրել իր գործերը անջատաբար, սակայն երբեք տարազել՝ իր անունը։

Բնական է որ ան գերիրապաշտ մըն է։ Մէկը, որ իր աչքերը կը գոցէ եւ անց – եալի խորերէն քուլայ – քուլայ վեր կը բարձրանան յիշողութիւնները, զգացում – ներ, խառն պատկերներ, (այս յօդուա – ծը արդէն սկսած է յատկանշական մէջ – բերումով մը, որ կը վերաբերի նկարչի ծանօթ մէկ գործին. Ինչպէս Մօրս Ասեղնագործ Գոգնոցը կը Ծաւալի կեանքիս մէջ), չի կրնար չըլլալ նաեւ գե – րիրապաշտ։ Գերիրապաշտութիւնը ըս – կսած է Խորգոմի Պատկեր չարքէն (1934 – 1936)։ Աւելի հասկնալի է երբեն սըր – ուած ուրիչ մակդիր մը.– կենսակերպա – րական (պայօմորֆիք) գերիրապաշտու – թիւն»։

Իր գործերուն մէջ առկայ են խառնա – ծին, տարասեռ ձեւեր, որոնք կը պատկա – նին կենդանական եւ բուսական աշխար – հին,- աչք, կուրծք, սիրտ, երիկամունք։ Պիտի տեսնենք նաեւ՝ կովեր, շուն, ձի։ Ծովահէնը, որպէս նախատիպար ունե – ցած է ջորի մը (այլ հարց՝ թէ «ջորին» ի՛նչ ձեւաւորում եւ պատկերացում դը – ուած է...)։ Սեռային խորհրդանիշներ (3) յաճախ ներկայ են «Մորգոմ»էն ըս – կըսեալ։ Գիշեր, Առեղծուած, կարօտ նախատիպար մը ունի, որ Մաքս Էռնըս – թի «Համբոյր»ն է, եւ ուր զոյգին սե – րընդական գործարանները ակներեւ են։ Վերոյիշեալ չարքը, մէկ պատուհէն միւսը Կորքիի մօտ գտած է, թէեւ, ար – տայայտչական եւ յօրինողական տարբեր միջոցներ, բոլորովին հեռանալով նա – խատիպարէն։ Էրոթիք են Ծովահէնները, որուն առաջինը չեչտեալ պատկերացում մը ունի իգական սեռային գործարանի, մինչ աջզուած, տարրալուծուած է երկ – րորդին մէջ. նոյնիսկ՝ իմաստ փոխած։ Կարեւոր է Բարի Ցետմիջօրէ, Տիկին Լինքըլըն պատուհը (1944), ուր որպէս միջոց ունի Փիզիքական ներաշխարհը՝ ուղեղային, նեարդային, աղիքային, սե – ռային ջղաձգումներով։ Համբաւաւոր ուրիչ մէկ գործը՝ Լեռբդը Ա.Լորին կա – տարն է կատւը «պատկեր» չէ, այլ՝ բո – խում։ «Էրոթիք» են Հրապուրողի մը Օ – րագիրը (4), Նշանտուխները, Մերկը, ինչպէս ուրիչներ։

Գերիրապաշտութիւնը որքան ալ հիմ – նական եւ մեծարժէք, պիտի մնայ, ի վերջոյ, հանգրուան մը այն մեծ ուղե – ւորին համար, որ է Կորքին։ Գերիրա – պաշտներու ինքնագործութիւնը (օթօմա – թիզմ) իրը չէր կրնար ըլլալ, եւ դէռ՝ հակառակ ուղղութիւն մը գոյութիւն ունի գերիրապաշտներու եւ իր կիրար – կածին միջեւ։ Մէկը կը մեկնի ինքնա – գործութենէ եւ կը հասնի որոշ պատկե – րացումներու, մինչ Կորքի կը մեկնի բո – նութենէն՝ հասնելով վերացապաշտու – թեան։

Կորքի ընդունած է որպէս նախակա – րապետը եւ մղիչ ուժը ամերիկեան Նիւ Եորքի Նոր Դպրոցին, որ ծանօթ է վե – րացական արտայայտչապաշտութիւն կո – չումով։ Ան ունի յուզական խոր աշխար – հի մը ժայթքումները, երբեմնի գոյներու «անհակակշիռ» հոսքերով։ Զակերտուած բառը՝ արտաքին երեւոյթն է, քանի նը – կարիչին զեղուն քնարականութիւնը խա – րըսխուած կը մնայ տեսանելի թէ պարտ – կուած կորիզական այնեան նուրբ գծա – յին (5) եւ համապարփակ հիմքի մը վը – րայ։ Ան ոչ միայն առաջնակարգ գծա – գրիչ է, այլ նաեւ՝ իր գծանկարները, երբեմն ճոխացած գունաւոր մատիտնե – րով, ինքնաբաւ արուեստի գործեր են, որոնք պիտի կարենային արուեստագէտի բարձրագոյն անուն մը ապահովել իրեն։ 1930–ին ան միայն կը գծէ։ Նման չոր – ջաններ կ'ունենայ 1943 – 1945–ի միջեւ։ Բացատրութիւններ տրուած են այս բոլո – րին, որպէս Կորքիին նիւթական անճուկ չրջաններուն արդիւնք, երբ նկարիչը չէր կրնար գնել սուղ իւղանկարներ եւ կը – տաւներ։ Այս պարագային՝ չարիքէն մի – այն բարիք մը ծնած պէտք է ըլլայ։ Ի – րողութիւն է, սակայն, որ Կորքի իր հանգրուանային հիմնական փոփոխու – թիւնները կատարած է նախապէս գծային ուսումնասիրութիւններով, փնտռտուք – ներով, սքանչելի յղացքներով, որոնք յետոյ փոխադրուած են պատառի վրայ։ Գիծերը, տարբերակէ տարբերակ մեկմա – ցած են, կամ նոյնիսկ անհետացած՝ գու – նագեղ նոր ձեւաւորումներ առաջացնե – լով։

Գոյներու զեղումը սկիզբը կը յիշեցնէ Քանտինսկիի վաղ չրջանի յորդ երանգ – ները։ Անոնք ապա կը վերածուին կոր – քիական բանաստեղծական հոսանուտ վազքի – Ջրվէժ (1943), Մէկ Տարեկան Կաթնախոտ (1944), Ծովահէնը։ Երբեմն այնքան ծփուն են անոնք եւ տեղ – տեղ կէտկէտուն՝ որ կարծես վրձինը զեղչը – ւած է անոնց իրագործման մէջ։ Այսու – հանդերձ, իր գործերը մտաւորական խիստ հակակշիռի մը ենթակայ են։ Նը – կարիչին յորդուն խառնուածքն է որ մի – այն կու տայ այդ պատրանքը։ Իր ամէ – նէն համբաւաւոր պատառները ունին գծագրական մկիկ աւելի ուսումնասիրու – թիւններ։ Հաւանաբար, բացառութիւն կը կազմեն (քանի նաեւ անոնց գծագրու – թիւնները երեւան չեն եկած) փոքրաթիւ այլ կարեւոր գործեր.– Ծաղկալից Ջա – զացիին Ջուրը (1944), Կանկառիւն Տե – րեւը Բու մըն է (1944), Ինչպէս Մօրս Ասեղնագործ Գոգնոցը...։ Գլխաւորա – բար, իր այս կարգի գործերուն պիտի վերագրուի առաջացումը «Վերացական Արտայայտչապաշտութեան»։

Երանգախմորը կը կրէ գործին հանդերձ – ուանային իւրայատկութիւնները։ Սկզբ – նական հատ, չատ թանձր երանգախը – մորը տակաւ կը նօսրանայ, կը դառնայ թափանցիկ, ապա հոսուն եւ կաթիլաձեւ։ Ամէնէն յորդ, զգայականօրէն վարար, պիտի ըսէինք նոյնիսկ՝ յայրատ գոյները որ կ'ողողեն իր նշանաւոր Լեարդը Ա.Ֆ – լորին կատարն է գործը, տարբեր պատ – առներուն մէջ պիտի դառնան այնքան ժուժկալ։ Կորքի գոյնը պիտի միացնէ երկինքը եւ գետինը, մինչ ձեւերը՝ ան – չատարար պիտի ծփան պատառին ամէն կողմը – վեր, վար, քովնտի։ Իր Սահ – մանը՝ անսամմանութիւնն է։ Կարելի չէ յատակ չրջաններու բաժնել իր վերջին տասնամեայ գործը։ Նոյն չրջանին «տա – փակ» արտայայտութիւն զտնող ստեղ – ծագործութեան առընթեր, ստեղծագործ – ծեց «ծաւալական» գործեր։ Պատառ – ներ՝ ուր գիծը չրջապատող տիրակալու – թիւն կը պարզէ, ուրիչներ՝ ուր ան կը դառնայ քնճոյշ խոպ, նրբակերտ զգայ – նութիւն, իսկ դեռ ուրիչներ՝ միշտ նոյն չրջանին՝ ուր գիծը ձուլուած է գունա – գեղ ձեւաւորումներու մէջ։ Կարելի չէ, նաեւ, կատարել թուումը իր բոլոր կա – րեւոր գործերուն, սակայն անհրաժեշտ է գոնէ յիշատակել նաեւ մի քանին անոնց – մէ. – Ծիրանիներու Բուրմունք, Տարուէ Տարի, Վիրժինիայի Բնանկար, Օրա – ցոյցներ, Ածխացած Սիրելիներ, Անհա – սանելին։

Մահուան մօտալուտ ուրուականը իրեն մտածել պիտի տայ.– «Ցաւիտենական գոյութեան մէջ, կեանքը եւ մահը երկու շարժուն մակարդակներ են», եւ պատ – ճառ պիտի դառնայ որ ան ուզէ փու – թացնել իր որոնումները. գիծերը պիտի խզուին, վրձնահարուածները պիտի ըս – տանան կեանքի եւ մահուան զուգաբերին հեւքը։ Ամէնէն պարագային, մեր ժամանակներու յառաջապահ, արդիական, հարազատին մէջ միշտ նորը փնտռող նկարիչ Կորքի դասական մըն է ասոր ամէնէն... աւան – դապահ իմաստով։ Տարաբանութիւն չկայ այս եզրակացութեան մէջ։ Իրեն համար անցեալը նոյնքան մեծ է ներկա – յի մէջ, ինչպէս որ արուեստը երբեք ինք – նանպատակ չէր եւ պիտի չըլլար։ Անիշ – խանական ստեղծագործութիւնը իրը չէր։ «Արուեստը լեզու մըն է,– պիտի ըսէ ինք, որուն պէտք է տիրապետել՝ հաղոր – դելէ առաջ»։ Չիզուեցաւ բնութենէն։ Աթիկա չքեղ դարձ մը ըրաւ իր գործին մէջ, իր բուսականութեամբ, թէ՝ կեն – դանական աշխարհով։ Նոյնիսկ նկարչա – կան յղացքը, որպէս յօրինում, առընչա – կից դարձուց որոշ դասական ըմբռնում – ներու։ Իր մանկական յիշատակները, ե – րազները եկան տեղ գրաւելու, կենդա – նացնելու եւ աւիշ դառնալու իր գործե – րուն։ Անոնք վերածուեցան բանաստեղ – ծական ցնորքներու։ Իրականութեան զօ – րաւոր զգացումը չպակսեցաւ վերացա – կանութեան մէջ։ Պարզութեամբ արտա – յայտեց այնքան բարդ տեսլականներ՝ ինք – նուրոյն կերպարներով, որոնք կազմեցին իր բառամթերքը։ Անոնք պահեցին երկ – դիմի հանգամանք մը։ Իրականութիւնը դարձաւ ապրում, որ դարձաւ մտածում, որ դարձաւ յղացք, եւ պատառ – գիծ, գոյն, ձեւ եւ կշռոյթ։ Գործերուն մէջ դէմքեր չերեւցան, սակայն անհատը յա – չեցնող փոխակերպութիւններ ծնան։ «Մովորականէն եւ ծանօթէն անդին չա – նալով քննել՝ կը ստեղծեմ ներքին ան – սահմանութիւն մը»,– պիտի բանաձեւէ ինք։ Մեր ներաշխարհը արտայայտող ներշնչեալ մըն է ինք, մեզ կապելով մեր իսկութեան։ Ամէն ինչ գիտեց ներսէն, նոյնիսկ՝ բնութիւնը։ Ինք, նաեւ խու – զարկեց ապագան, առանց խզուելու անց – եալէն։

Վասպուրականի այս որդին, որ ըսած է՝ «Իմ պարտէս կը հատուցանեմ հանդէպ հայկական արուեստին», հեղինակը եղաւ միջազգային գործերու։ Ինք ներշնչեց նաեւ ամերիկացի ամէնէն տաղանդաւոր եւ ականաւոր նկարիչները, որոնք մէկ կամ միւս ձեւով բան մը կը պարտին Ի – րեն – Փոլոք, Ռոթքօ, Կոթլիպ, Նիւմըն, Սթիլ, Տը Քունինկ, Կրահամ։

Կորքիին պիտի պատկանի ամերիկեան առաջընթաց արուեստի գոյառումը։

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Պոսթըն

(1) «Le Surréalisme et la peinture».

(2) Իր Բրոջը եւ ընտանեկան անդամ – ներուն կը գրէ հայերէն շուրջ 150 նա – մակներ, 1937 – 1948 շրջանին։ Հիանալի փաստաթուղթեր են ասոնք, իր անձին եւ արուեստի մասին իր մտածումները բա – ցայայտող։ Անհրաժեշտ է իր թանկագին ամականիին հրատարակութիւնը առաջին առիթով... որ այս առիթն է։ Ունի ըն – թերուլի, գեղեցիկ գիր մը։ Լեզուն ա – րեւելահայերէնն է, խառն արեւմտահա – յերէնով մը, գոնէ այն մի քանի ամսոյշ – ներուն մէջ զոր տեսայ։ Իրմէ մեր մէջբերումները անգլերէնի թարգման – ուած իր նամակներուն... թարգմանու – թիւնն է հայերէնի։

(3) Կարելի է Կորքին անուանել նա – եւ սիրոյ երգիչը կամ նկարիչը։ Նախ՝ ասոր ամէնէն պարզ առումովը։ Յատկա – նըշական է որ, 1936–ին, ան կը դրկէ իր մէկ բարեկամուհիին սիրային էթթուած մը՝ որպէս իրմէ բխած բանաստեղծու – թիւն, եւ որ պարզապէս էլուարի անգ – լերէնի թարգմանուած գիրքէն էապած էր...։ Բանաստեղծութիւնը ծանօթ է Ֆրանսացիին նաեւ այն պատճառով որ, ժամանակին Իվ Մոնթան երգած է իր ջերմ ձայնովը.–

Elle est debout sur ma paupière
Et ses cheveux sont dans les miens
Elle a la couleur de mes yeux

եւայլն։

Իր «Օրացոյցներ»ը, որպէս ներշնչա – րան ունին Էլուարի համանուն մէկ բա – նաստեղծութիւնը։ Ամէն պարագայի, այս բոլորը, ինչպէս Զեխովի պատմուածքը, ցոյց կու տան թէ՝ Կորքի մօտ եղած է գրականութեան։

(4) Այս գործին անուանակոչումին կնճռահայրն է Մաքս Էրնսթ։

(5) Մաթթա, իր հիացումին մէջ Կոր – քիէն փոխ կ'առնէ գծագրութիւն մը՝ ու – սումնասիրութեան նպատակով... Շուրջ երկու տարի գոյգ նկարիչներու գծա – գրութիւնները պիտի ունենան նմանու – թիւններ։ «Թէեւ,- պիտի բացատրէ Մաթ – թա,- անոնք տարբեր նշանակութիւններ պիտի ունենային»։

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ԿՈՐՔԻԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԷՆ (*)

«...Գնահատուած եւ ըմբռնուած փափ – կութիւն մը կը թուի զօրաւոր կերպով խեղդուած ըլլալ այս դարուս արուեստին մէջ։ Եւ ճիշդ այս է որ կը փափաքիմ ճուլել իմ գործերուս մէջ։ Այնքան զա – ղափարներ եւ միտքեր կան եւ չկայ բա – ւարար ժամանակ անոնց մարմին տալու։ Ձեռքը աւելի դանդաղ կը գործէ, քան՝ խօսքը, որ աւելի դանդաղ կը գործէ քան աչքերը, որոնք աւելի դանդաղ կը գործեն քան միտքը։ Զարմանալի է որ տատապանքը կը ծագի երբ այդպիսի բաց մը կայ միտքի արագութեան եւ իմ նկարող ձեռքիս միջեւ։ Աստիճաներ, հայե – րէնով գրի կ'առնեմ մտային նկատում – ներուս հիւթը՝ զանոնք կորուստէ փըր – կելու համար։ Ցետոյ կրնամ զանոնք օգ – տագործել այլազան գծանկարներու հա – մար։ Բնականաբար, այս բանը չեմ կըր – նար միշտ ընել եւ չեմ ալ ըներ։ Բայց կայ ժամանակ, որ նման յղացումները թուղթին վրայ հայերէնով արձանագը – րելը ինծի բաւականին էական կը թուի։

«...Միշտ համոզուած եմ արուեստի սի – եզերականութեամբ։ Ըսել կ'ուզեմ թէ, ատեններ կը նկարեմ միտք մը կամ յղ – ացում մը եւ յետոյ ճիշդ նոյնը կը տես – նեմ հին գործի մը մէջ՝ առաջին ան – գամ ըլլալով։ ...Նման անբացատրելի պատահարներ, ինծի եզրակացնել կու տան, թէ արուեստի կարգ մը նմանու – թիւններ կրնան գոյութիւն ունենալ երկ – րագունդի զանազան չրջաններուն մէջ։ ...Ասոր համար է որ կը զգամ թէ ար – ուեստի մէջ աւանդութիւնը այնքան կա – րեւոր է յառաջխաղացքի համար։ Հայկ. աշխարհի զգայնութիւնը կը թուի ձեռքե – րէս և միտքէս յորդիլ։ Երբ կը տեսնեմ հայկ. հնամենի արուեստը, կը զգամ թէ անոր մէկ մասն եմ։ Ի՛նչ տարօրի – նակ. կարծես թէ հնամենի արուեստա – գէտը ինծի նման մտածած կամ զգացած ըլլայ։ Բայց եւ այնպէս, երկուքս ալ մտածած եւ զգացած ենք նոյն ձեւով եւ իրարմէ բաւականին անկախ կերպով։ Փորձառութիւնները նո՞ր էին արդեօք։ Տարօրինակ, որ հազարամեակներու տարբերութիւնը կը յառաջացնէ ուժը նոյնացման»։ (Յուլիս 3, 1937)։

×

«...Այս օրերուն, ծայրաստիճան մե – լամաղձոտ տրամադրութեան մը մէջ կը գտնուիմ – եւ ես գործէս տարբեր ուրիչ բանի մը վրայ չեմ կրնար կեդրոնանալ։ Սիրելիներ, վերջերս լաւ էի ու ես չատ կ'աշխատիմ ու կը փոխեմ նկարչական ոճս։ Ուստի, ասիկա չարունակ ինծի չա – փազանց մտային տաղնապ կը պատճառէ։ Ես գոհ չեմ եւ ասկէ սկսած ոչ մէկ օր գոհ պիտի ըլլամ իմ գործէս։ Կը ցան – կամ աւելի խոր եւ բիւրեղացած գործ ստեղծել...։

«Կը փափաքիմ, որ ձեր կողքին նըս – տած ըլլայի հիմա, այնպէս որ մենք կա – րենայինք ազուոր զրուցել, լեռնէն-ձորէն ամէն բանի մասին խօսիլ...։

«...Բնականաբար, օր մը միասին պի – տի ըլլանք մէկ վայրի մը մէջ եւ ես ձեր բոլորը պիտի նկարեմ։ Օ՛, Մուրատ, երջէ՛ երբ այս նամակս ստանաս – երջէ՛ «Քաչէ գուբանն արի եար, վայլէ լէլէ...» (Փետրուար 28, 1938)։

×

«...Հարցը այն է թէ, ճարտարապե – տութիւնը եւ գիտութիւնը ձեռք առնող – ները, չուկայի մարդիկը, որոնք այս զարգացումները կը չեզօքեն դէպի իրենց անձնասէր չահերը, մարդոց գոյավիճա – կի բարելաւման փոխարէն, ճիշդ իրենք են որ, առանց պիտակելու կարգ մը ար – ուեստագէտներու մօտ կ'արտադրեն նախ – նականութեան փառաբանումը։ Այս մէկը կը պատահի, երբ նման տեսակի արուես – տագէտները, որոնք զգայուն են, կը մե – ղադրեն իրենց ընկերութիւնը, գէշ օգ – տագործուած գիտութեան եւ գէշ օգտա – գործուած ճարտարապետութեան համար, փոխանակ զանոնք իրենց թաթին տակ առնող չուկայի մարդոց։ Եւ հետեւաբար, անոնք կը ձգտին դէպի նախնական կեան – քի անգոյ ոսկէ չրջան մը։

«Սիրելիներ, ես այս բանին դէմ եմ, որովհետեւ յետադիմական է։ (Բայց) ես զայն ամբողջովին յետադի – մական չեմ նկատեր մեծ արուեստի ծի – րէն ներս։ Արուեստագէտը չի կրնար խուսափիլ բնութենէն եւ իր վերապրածը

ծոր՝ պէտք չէ նոյնացում դնել նախ – նականութեան հետ, այլ՝ բնութեան վե– րարժեւորումը, հիմնուած նոր փորձա – ռութիւններու վրայ, դիտուի քաղաքա – կրթութեան բարդութեան ընդմէջէն: Նկարագրելի է խղճմտօրէն տուայտիլ ամէնուն ընդարձակութենէն, քան թէ՝ գտնել այն քիչով որ յայտնի է: Ֆա– շըզմութիւնը աւելի դիտէ բարդու– թեան մասին՝ անկէ ծագած հարցերը լուծած ըլլալով, կամ ոչ: Բարդութեան տիպարեալը կը մղէ բարդութեանը փոր– ձութիւն: Հակադրութիւններու այս բախումն է, նոր եւ տարբեր զաղափար– ներու եւ փորձառութիւններու միջեւ, որ աշքան կարեւոր է մեծ արուեստի յա – ռաջացումին համար: ...Երբ կը խօ– սիմ հայկական արուեստին իմ վրայ գործած մեծ ազդեցութեան մասին, այս– տեղ կարդ մը մարդիկ սխալ կերպով զայն կը կոչեն ազգայնամոլութիւն: Վատա – հարար երբեք ազգայնամոլութիւն չէ եւ անոնք չեն հասկնար: Բացատրեմ ինչո՛ւ: Մրեելի Վարդուշ, դէշ կամ լաւ, կը խոր– հիմ թէ ես աւելի բաներ ապրած եմ, քան՝ իմ չուրջս գտնուող արուեստագէտ– ներու մեծ մասը: Ասիկա անշուշտ զիս արդէն չի զարձներ գիտնալու աւելին: Բայց, ան ինձի անպայման կարողու – թիւնը կու տայ ընդառաջելու աւելի փոր– ձառութիւններու քան անոնց, զորս ի– նձնք կարողութիւնը ունեցած են ուղղա– կիօրէն տեսնելու: Որպէս Վանի Հայեր, մրեելի Մուրատ եւ Վարդուշ, դուք լաւ գիտէք թէ ի՞նչպէս մենք պարտադրուած ինքզինքը փորձարկելու աւելի մեծ խոու – թեամբ եւ աւելի կարճ ժամանակի մը մէջ, այն ինչ որ ուրիշներ կրնան միայն հանգիստ նստելով կարդալ անոնց մասին: Ուրքերուն ձեռքով մեր ժողովուրդին դէմ թափելը, ջարդերը և սպանդը...»: (Նոյեմբեր 24, 1940):

×

«...ես կը տեսնեմ բնութիւնը Ամերի– կայի մէջ, սակայն յիշատակը նախընդ– րելի կը դարձնէ ինքզինք: Եւ ինծի համար, այն ինչ որ ունէինք Հայաս – տանի մէջ՝ տարբեր խորք մը ունի: Այս– տեղ ճարտարապետութիւնը գերիշխող է: Եւ այս մէկը դէշ բան մը չէ, եթէ անոր դիմքին մարդկային կողմ մը գտնուի: Սակայն, ես հետամուտ կ'ըլլամ եւ կը նետեմ ու չեմ տեսներ մարդկային ար– ժանիքը: Հետեւաբար, ինծի համար դըժ– ուար է զայն ընդունիլ:

«Բայց ես Հայ մըն եմ եւ մարդ պէտք է ինքզինքը ըլլայ: Այդ իսկ պատճառով, զաղաքային ֆիւպիզմը կը կաշկանդէ ինք– նա – արտայայտութիւնս, քանի որ անոր ճարտարապետական ուղղութիւնը որդե – գրած է անզգայ լեզու մը, որ կը հզայ ականջներուս դէմ, որոնք վարժուած են տարբեր երգերու: Անոր դիծերը ուղիղ են, բայց ես՝ կոր դիծ մըն եմ:

«...Արուեստի աշխարհին մէջ կայ տեղ իր հայկական այս զգացումին համար, որովհետեւ արուեստը ձեռք կը բերուի իբր մարդ իր յատուկ լեզուին թոյլ կու տայ դառնալու տիեզերական լեզու մը, որուն բոլորը կը մասնակցին: Ան կըր– կայ մարդուն նպաստել, հասկնալու հա– մար ուրիշ մէկ կողմը հողին, որուն վը– րայ մենք բոլորս կը գտնենք մենք զմեզ: Անիկա պէտք չէ բացատրուի որպէս դի– տելու նեղ ձեւ մը: Ընդհակառակն, ես կուզեմ կարելիութիւնը ընձեռել ուրիշ – ներու բաժնելու՝ այն ինչ որ սորված ենք մենք, արուեստին աւելցնելու այլ ար – տայայտութիւն մը՝ որմէ ուրիշներ կա– րենան դիտութիւն քաղել: Պէտք է նը – կարեմ այն ինչ որ դիտեմ, ինչ որ փոր– ձարկած եմ կեանքին եւ մտքիս գործու– նէութիւններուն մէջ, որ այդ կեանքը կը վերածէ իմաստ պարունակող մխացում – ներու եւ կազմութիւններու:

«...Իւրաքանչիւր լուրջ մարդ, որ կը զգայ հասկնալ իր չուրջը գտնուող աշ– խարհը, որ կը հետապնդէ թէ ինք ին– քզ կ'ապրի, ո՞ւր կ'երթայ, իր տեղը ընկերային մէջ, պէտք է ցայտեցնէ այն յատուկ լեզուն, որ կը քննայ իր մէջ՝ պատկերով ժայթքելու նշանին: Իմս՝ իմ կեանքի փորձառութիւնս է եւ իմ հա – զորդութիւնս անոր: Ես յայտնաբերած եմ իմ նախաշաւիղս եւ ան իմս է»: (Յունուար 26, 1944)

×

«...Սովորականօրէն, տեսադաշտս – րը (պլան) կը պարունակէ ներփակ սահ– մաններ եւ յղացողականօրէն դիտուած՝ կտոր են: Անոնք կրնան դէպի առաջ եւ դէպի ետ տեղաշրջուիլ, մէկը միւսին առ– ջեւ, մին՝ որ ուժականօրէն դէպի առաջ կ'երթայ, ուրիշ մը՝ որ կողմ մը կը հանդիպի: Եթէ իրենք իրենց ձգուին՝ մա– կերեսները կը չանան ձեռք բերել իրենց յատուկ տեղը կամ վայրը, իրենց դոյաց– ման ընթացքին մէջ եւ երբ ամբողջ շար– ժումը տարածուած ըլլայ՝ վերջնական կազմակերպումը կայուն կը դառնայ, զսպուած: Անոնք իրենց վայրը կամ տե– ղը գտած են:

«Հիմա, որպէս արուեստագէտ մը, որ նոր ուղիներ կը բանայ իր արուեստին մէջ, ես կը փորձեմ կեանք ներմուծել այս բոլոր տարրերուն մէջ, իմ չունէս փչել անոնց թոքերուն մէջ, եւ այս ընե– լով՝ զանոնք դետեղել տեղի մը եւ վայ– րի մը մէջ՝ իմ որոշումով: Երբ հիմա կը խօսիմ տեղի մասին, ըսել չեմ ուզեր հաւասարակշռութիւն գտած անշարժ վի– ճակ մը, ուր բոլոր տարրերը վերջնակա– նապէս կազմակերպուած ու կաղապար – ուած են: Փոխարէնը, ես զանոնք չարժած եմ առաջ եւ ետ, ըստ իմ որոշումիս, թէ ո՛ւր կ'ուզեմ որ անոնք դետեղուին իմ ամբողջական կազմակերպչական ըմբռը – նումին պահուն:

«...Եւ ի՞նչ է այս նոր կազմակերպու– մը: Ան կազմակերպում մըն է չարժուն կէտերու, տեղերու կամ վայրերու: Այս կէտերը կրնան գոյութիւն ունենալ պոյ– ներ յղանալուս մէջ, անոնք կրնան գո – յութիւն ունենալ ձեւ մը ստանալով, ա– նոնք կրնան գոյութիւն ունենալ կերպա– րանք մը առնելով: Հիմա թոյլ տուր որ ուղեղդ ազատօրէն գործէ չարունակական չարժումի եւ հոսանքի տուեալներով՝ փոխանակ անչարժութեան: Այդ է իմ նպատակը, այդ է ինչ որ ձեռք կը բե– րեմ: Ես կը կոտրեմ այդ կայուն արգել– քը, կը թափանցեմ քարացումէն ներս: Ես կը քանդեմ թոյլ պատին սահմաննե– րը, ձեռք բերելու համար սահունութիւն, չարժում, ջերմութիւն՝ արտայայտելով զգայնութիւն, բնութեան զարկերը՝ երբ ան կը տրոփէ:

«...Իմ արուեստս, ուրեմն, աճող ար– ուեստ մըն է, ուր ձեւերը, տեսադաշ – տեր, կերպեր, Հայաստանի յիշատակ – ներ մարմին կ'առնեն, կը շնչեն, կ'ընդ– լայնին եւ կը կծկուին, կը բազմանան եւ ուստի՝ յայտնաբերումի նոր ուղիներ կը բանան: Անցեալը, մխքը, ներկան՝ գե – զադիտականօրէն կենդանի են ու միա – ցած, եւ որովհետեւ չեն կրնար անչարժ մնալ, անոնք անքակտելի եւ անբաժանելի են ապագային և կը գոյատեւեն անվերջ»: (Փետրուար 14, 1944)

×

«Կը տեսնես, նկարչութիւնը երկնային գործ մըն է: Դուն պէտք է խորապէս մը– խըրճուիս անոր մէջ, զայն պէտք է ճու– լես կեանքիդ եւ անոր չունչ պէտք է տաս, եւ այս ընելով՝ կեանքդ մաս մը կ'անցնի անոր մէջ: Երբ քեզի կը պակ– սի կասկածը կամ վախը, կը դառնաս այնքան վստահ դուն քու նկատմամբ, որ սխալները կը գործես, որովհետեւ չատ մեծ վստահութիւն ունիս եւ յաւելեալ ջանք չես թափեր: Իւրաքանչիւր արուես– տագէտ պէտք է ունենայ աւանդութիւն: Առանց աւանդութեան՝ լաւ արուեստ չը– կայ: Աւանդութիւն մը ունենալը՝ քեզի կարողութիւնը կուտայ հարցերը հեղինա– կութեամբ եւ հաստատ քայլերով ծեծե– լու»: (Յունուար 6, 1945)

×

«Իմ ամենասիրելի քոյրս Վարդուշ,

«Նամակդ չատ ուրախացնող էր եւ ես կ'ուզեմ չնորհակալութիւն յայտնել քեզի տոլմայի բացատրագիրիդ համար... Մեր հայրենքի կերակուրները կարօտցած եմ: Վերջերս տքնաջան կ'աշխատիմ եւ չատ կ'արտադրեմ: Բայց կը տեսնուի, իսկու– թեան մէջ, թէ որքան աշխատիմ՝ այն– քան աւելի աշխատանքի պահանջքը կը դղամ:

«...Գիտեմ ուր կեցած եմ: Գիտեմ ինչպէ՛ս հասայ հոս: Ցետոյ ո՞ւր պիտի երթամ: Չեմ գիտեր...: Արուեստագէ – տին կեանքը կ'արտադրէ իր գործերը: Ցղացքները կու գան միայն կեանքը ապրուելէն եւ անոր մասին մտա – ծելէ ետք: Ցղացումները կու գան մտա– ուեստի կեանքի եւ միտքի փորձառու – թիւններու բոլոր զալարումներէն:

«Ես երեք զաղափարներ ունիմ...: Իս– կութեան մէջ, կը խորհիմ թէ արտա – դրութիւնն եմ երեք զաղափարնե – րու: Առաջինը՝ Մաքրութիւնն է, երկ – րորդը՝ Տանջանքը եւ երրորդը՝ Հաստա – տութիւնը: Ինչ որ կը նշանակէ թէ, ես կեանքս կը դիտեմ որպէս արուեստագէտ մը, որ անցած է երեք հիմնական փոր– ձառութիւններէ: Առաջինը՝ պարզու – թիւնն է, բիւրեղութեան չրջանը: Երկ – րորդը՝ խարխափումի չրջան մըն է, ո– րուն պատճառը ճշմարտութեան փնտրա– տուքին ցաւն է: Վերջինը՝ տիրապետելն է ծայրայեղ բարդութեան: Այս վերջինը պղտաբերումն է: Եւ եթէ անձ մը այս երեք զաղափարները կ'ըմբռնէ՝ զանոնք ոչ չատ կտրուկ կերպով իրարմէ բաժ – նուած նկատելով, ու կը մտածէ անոնց մասին, որպէս չարունակաբար իրարու մէջ գործող եւ հոսող տարրեր, այն ա– տեն է որ կը հասկնայ»: (Հոկտեմբեր 11, 1946):

×

«Իմ չատ սիրելի եւ անգին քոյրս Վարդուշ,

«Նամակդ զիս չատ ուրախացուց այս – պիսի ապերջանիկ ժամանակներու մէջ: Երբ ընկերութեան կեանքին իմաստը կը հալի, տեղ մը պէտք է հաստատ ձեւեր մարմին առնեն, անոր կրկին յարութիւն տալու համար:

«...Գործառուները, առաւ – փախաւ մարդիկ: Արուեստագէտ մը ի՞նչպէս կըր– նայ վերապրիլ: Դիւրին չէ: Ոչ, երբեք դիւրին չէ: Բայց չեմ ուզեր աւելի դրել այսպիսի բաներու մասին, որով – հետեւ չեմ ուզեր որ բոլորդ մտահոգ – ուիք:

«Դրամ համբուրողները ամէն կողմ են, այս անհոգի եւ միչտ ներկայ ճանճերը, որոնք կը խածնեն ինկողզ հերոսներու դեռ տաք մարմինը եւ կ'իւրացնեն յաղթա – նակը, զոր ուրիշները ձեռք կը բերեն: Որոնք, ինքզինք ծանուցանող պիտակ մը ձեռք բերելնուն պէս՝ մշակոյթի ոչ մէկ հասկացողութիւն կը ցուցաբերեն, փո – խարէնը կատաղօրէն ճանճի մը պէս կը զզզան չուկայի վրայ անոր կարելի ար– ժէքին մասին եւ նկարն ու չրջանակը ի– րարու կը չփոթեն: Այս մարդիկը, իրենք զիրենք հեղուկի մէջ թաթխելով՝ կը ձեւացնեն փայլիլ, բայց նման «փայլք»ը չուտով կը չորնան թարմ օդին մէջ:

«...Արուեստը պէտք ունի նոր թեմա– ներու: Իսկապէս ո՛չ նոր թեմաներ, բայց տիեզերականներու վերայայտնաբերու – մը, դրամ համբուրողներու չղթաներէն ազատագրուած տիեզերականներ: Թե – մաներ արտայայտելու ներկայ ձեւը չատ յաճախ աւելի քան հասունցած պտուղ – ներու կը նմանի, որոնք ծառի կոճղին չուրջը, գետնին վրայ տարտղնուած կ'ըլ– լան եւ այլեւս չեն կրնար օգտակարու – թիւն ունենալ: Մենք ճարտարապետու – թիւնը պէտք չէ այսպանենք՝ ոչ – մարդու ստեղծման համար, այլ փոխարէնը՝ պէտք է այսպանենք զայն ազատ ձեռք առնողները:

«Իմաստակները միա՛յն դրամ համբու– րողները չեն: Իմաստակներ կան, այսպէս կոչուած «արուեստագէտ»ներու մէջ: Իսկապէս տխուր...: Գերիրապաշտու – թիւնը ծածկուած, քարացած արուեստ է, եւ հակա – դեղագիտական ու կաս – կածոտ՝ ընտիրին նկատմամբ և լայնօրէն հակառակ՝ արդի արուեստին: Ազատու– թեան անոր չատագովումը սահմանափակ է իր նեղ քարացածութեան պատճառաւ: Անոր մաս կազմողներուն համար ար – ուեստի աւանդութիւնը եւ անոր որակը քիչ բան կ'ըսեն: Անոնք գինովցած են հոդեբանական անմիջականութեամբ եւ անբացատրելի երազներով: Այս գերի – րապաշտները: Այս մարդիկը, որոշ չա– փով միայն հետքրքրական են: Մենք նոյն ձեւով չենք մտածեր, որովհետեւ կեանքի անոնց դիտանկիւնները այնքան կը տար– բերին իմինէն եւ մենք, բնականաբար, մշակութային հակադիր պատրաստու – թիւն ունինք: Անոնց գաղափարները բա– ւականին տարօրինակ են եւ ձեւով մը անարդող, գրեթէ թեթեւ: Իսկապէս, անոնք արուեստի հանդէպ այնքան լուրջ չեն, որքան պիտի ուզէի որ արուեստա– գէտ մը ըլլար: Արուեստը պէտք է միչտ լուրջ ըլլայ...: Առանց ծաղրանքի, կա– տակի: Անձ մի չի խնդար մէկու մը վը– րայ, զոր կը սիրէ»: (Յունուար 17, 1947):

×

«...Վերացականութիւնը բանալի տար– բերն է մարդու յղացողական երեւակա – յութեան: Ան փորձառական քննութիւն մըն է մինչ այդ չգիտցուածին, որուն արժեւորումը կրնայ դիւրացնել...: Տի– եզերքը անսահմանելի է, բայց բնութիւ– նը որուն մէջ մարդս կը գտնէ ինքզինք, իր ճանաչողութեանը սահմաններուն մէջ գտնէ՝ սահմանելի է: Ան իրեն որոշակի սահմաններով կը ներկայանայ: Մտածէ՛ բնութեան մասին որպէս որոշակի առար– կայ մը, եւ բոյսերուն, կենդանիներուն, ժայռերուն, ջուրերուն, և այն բոլորը՝ որ– պէս բջիջը կամ կմախքը, որ անոր կու տայ իր ձեւը եւ մարմինը: Անդամ մը որ այսպէս նկատուի, մարդկային աչքը այն տեղն կը սահմանուի այն ինչով՝ որ ֆիզիքապէս կը տեսնէ: Եւ այսպէս, եթէ մարդս գոհանայ միայն այն ինչով որ ֆիզիքապէս կը տեսնէ եւ չի կրնար ստեղծագործականօրէն երեւակայել՝ պի– տի լճանայ:

«Վերացականութիւնը մարդս կարող կը դարձնէ իր միտքով տեսնելու այն ինչ որ չի կրնար ֆիզիքապէս աչքով տես – նել...: Վերացականութիւնը, մարդս կարող կը դարձնէ քանդելու սահմա – նելիին պատնէշը եւ մտնելու՝ անհունու– թեան գործնականութեան մէջ: Վերաց– կանութիւնը, մարդուն միտքին կարողու– թիւնը՝ մտածելու անշօշափելիներու մա– սին, ստեղծելու մտային նոր ձեւեր, նա– խապէս սահմանուած տարրերէն, մեզ բաժնողն է ուրիշ կեանքերէ եւ անկեն – դանութենէն: Երբ նախկին անշօշափելի– ները կամ անհունութիւնները կը տիրա– պետուին՝ անոնք կը դառնան սահմանե– լի, եւ այսպէս նոր անհունութիւններ պէտք է ստեղծուին, այնպէս որ՝ ար – ուեստը կարենայ յառաջանալ:

«Վերացականութիւնը, բոլոր ստեղ – ծագործական աշխատանքներու արմատին կը գտնուի, գեղարուեստական թէ դի – տական: Բարդութիւնը կը ծագի սահմա– նելիին վրայ գոյացած վէրքերէն՝ մար– դու անսահմանելիի փնտռտուքին պատ – ճառաւ: Այս վէրքերուն արիւնիլը մար – դուն մօտ անորոշութիւն կը յառաջացնէ միայն երբ զանոնք չի հասկնար եւ անոնք իրեն համար կը մնան անհունութիւններ: Ճիշդ այս պատճառին համար է որ, կը զգամ թէ նման արիւնահոսում մը ձեւով մը չատ մը պատուհաններու ստեղծումն է՝ հաւասար թիւերով անհունութիւննե– րու վրայ նայող: Գէշ օգտագործուած ճարտարապետութիւնը, օրինակի համար, կը ծագի անոր տիրապետողներու սահ – մանելի քարացածութենէն, անվերջ թը– ւող արիւնահոսումէն, որովհետեւ կը պակսի անհունութիւնը հետախուզելու ներչնչումը: Միայն, երբ մարդ բաւա – կանին վերացականութեան տէր ըլլայ, հասկնալու համար այն ինչ որ կը տեսնէ չատ մը պատուհաններու ընդմէջէն՝ ա– րիւնահոսումը պիտի դադրի»: (Փետրուար 17, 1947):

×

«...Անխուսափելի կը թուի, թէ կեան– քի ընթացքին, օր մը մարդ պիտի վե – րադառնայ իր ծննդեան կէտին, փըն – արելու այն՝ ինչ որ թողած էր իր ե– տին: Երիտասարդութիւն՝ կենսունակ, արծաթային, ոսկէ եւ կարմիր, օ՛ նոր խաղողի երիտասարդութիւն: Ինչպէս կը դողամ, սահող սառն ջուրի մաքրութիւ– նը ապրելով, ջուրեր անոյշ եւ վճիտ, եւ համեղ: Ի՞նչպէս կրնամ բացատրել... Վստահաբար, մենք առանձին չենք նը– ման զգացումներ ապրող:

«...Ճիշդ ինչպէս աչքերովս կը ձգտիմ բռնել, կարելի եղածին չափ երկարօրէն, գեղեցկութիւնը իր թռիչքին մէջ իբրև թէ լաւագոյնս եւ բուռն կերպով անոր չար – ժումին նայելով, ես կրնամ վանդակել անոր չարժումը, արդիլել զայն՝ որ լքէ զիս· յետոյ աչքերը այլեւս չեն տեսներ եւ միայն միտքը կը տեսնէ ու կը յիշէ գեղեցկութիւնը՝ անոր մեզմ անյայտա – ցումէն առաջ: Ծննդեան կէտը, ծննդեան կէտը:

«...Վարդուշ, Մուրատ եւ Կարլէն, օր մը չուտով բոլորս միասին պիտի ըլլանք եւ ես ձեր բոլորին համար պիտի նկա– րեմ մեր հին երգերը»: (Յուլիս 17, 1948):

(*) Այս նամակները ուղղուած են Վարդուշ, Մուրատ եւ Կարլէն Մուրատեաններուն: Այստեղ, թարգմանութիւնը կատարած ենք (մեր կարելիութեան սահ– մաններուն մէջ, փորձելով հարազատ մը– նալ անոնց իմաստին, ինչպէս մեր միւս թարգմանութիւններու պարագային) ա– նոնց անգլերէնով լոյս տեսած հրատա – րակութեան վրայէն, բանի, այնման ար գիտենք, անոնց հայերէն բնագիրները դեռ չեն հրատարակուած, բացի բանի մը ձեռագիր էջերու լուսանկարներէն: Տե՛ս անգլերէն թարգմանութեան հեղի – նակ՝ Կարլէն Մուրատեանի հետեւեալ գործերը.–

○ *A SPECIAL ISSUE ON ARSHILE GORKY; by Karlen Mooradian, edited by David Kherdian, «Ararat», a quar - terly, Vol. XII, N° 4, Fall* 1971, *p.* 19-43.

○ *ARSHILE GORKY ADOIAN ; p.* 251 - 313.

○ *THE MANY WORLDS OF ARSHILE GORKY; p.* 249 - 327.

ԿԵՆԴԱՆԻ ԿԱՊԵՐ

(Շար. Բ. Էջէն)

բէն ողջ են եւ միացած. եւ որովհետեւ չեն կրնար հանգչիլ, անոնք անքակտելի ու անբաժանելի են ապագային ու կը գոյատեւեն անվերջ» (12):

×

Աւելի չօշափելի դարձնելու համար Կորքիի այս ըմբռնումին արմատներուն խորութիւնը՝ այստեղ հատնարար տեղին է զուգահեռ մը գծել Կորքիի եւ Պարաճանովի միջեւ, որոնց արուեստը կը թուի նոյն ըմբռնումին բանաստեղծական արտայայտութիւնն ըլլալ՝ տարբեր մի-ջոցներով արտայայտուած:

Երկուքին քով ալ չափազանց աչքա-ռու երեւոյթ է աւանդութեան վերաբ-ծարծումը, վերադարձը, վերարժեւորու-մը եւ վերիմաստաւորումը՝ զայն ան-բաժան մէկ օղակը դարձնելով ներկային եւ ապագային՝ օգտագործելով արտայայ-տութեան եւ մեկնաբանումի յառաջա-պահ ձեւեր: Իսկ սեմպոլիզմը, երկուքին արուեստին մէջ ալ իրարմէ տարբեր չէ. ան բազմիմաստ է, չարժուձեւերով եւ արտայայտութիւններով «խօսող» ու խո-րունկ: Կորքիի համար, այս խորութիւնը հայկական մշակոյթի նկարագիրին մաս կազմող բան մըն է: Ան, 25 Յունիս 1945 թուակիր նամակին մէջ կը գրէ. «...Հա-յոց ոսկեդարը՝ մէկ խորացնող – ներու մօտեցումը որդեգրած է: Մենք խոր կերպով կը փնտռենք, երբեմն այն-քան խոր՝ որ տխուր եւ մելամաղձոտ կը դառնանք...» (13): Պարաճանովի մօտ չարժուձեւը կ'արտայայտէ այն՝ ինչ որ Կորքիի մօտ կ'ընէ նկարելու չարժումը եւ տարբերուն իրարու միջեւ գտնուող փոխ-յարաբերութիւնը՝ երբ չարժում մը կը տանի ուրիշի մը, պատկեր մը՝ այլ պատկերի մը. նախապէս կարելի չէ բո-նորոշել թէ անոնք ո՞ւրկէ կու գան. բայց յետոյ կը զգանք թէ անոնք իրենց տեղն ու դերը ունին պատռտուի կամ թուղթի մակերեսին՝ ինչպէս «Նռան Գոյնը»ին մէջ, երբ կոնաձեւ, անկիւնաւոր մար-մին մը ինքնիր չուրջը գառնալով պատ-տուի անկիւնէն մուտք կը գործէ տե-սարանի մը մէջ՝ առանց որ դիտնանք ա-նոր ուրկէ գալը, մինչ քանի մը պատկեր անդին կը յայտնէ իր գմբէթը ըլլալու դերը:

Կորքի եւ Պարաճանով կը դիմեն ան-միջականութեան եւ հիմնականը արտա-յայտելու «պերճախօսութեամբ»՝ նը-չաններով, որ կը դառնայ աւելի ար-տայայտչական սեմպոլիզմ մը՝ քան թէ նկարագրական: Օրինակ, «Հրեղէն Ձիեր»-ուն մէջ ապաննող կացինի հարուած-ծին հետեւանքը գարձած է վերացական պատկեր մը՝ կարմիր գոյնի տարածու-մով ճերմակ պատռտուին վրայ. հանդի-սատեսը կարծէք ինք կը ստանայ հար-ուածը: Այս ձեւով ան մաս կը կազմէ չարժապատկերին՝ ինչ որ նոյն ձեւով տե-ղի կ'ունենայ Կորքիի գործերու պարա-գային՝ որոնք մեզ իրենց մէջ կ'առնեն, կը դրաւեն:

Այս երեւոյթը պարզ զուգադիպութենէ անդին կ'երթայ: Ասոր աղբիւրը հայկա-կան մշակոյթն է: Հանդիսատեսը մաս-նակից դարձնել ստեղծագործական աշ-խատանքին կը նշանակէ զայն մասնակից դարձնել բնութեան՝ ամբողջութիւն մը կազմելու եւ նոյնանալու համար անոր հետ: Բնութեան եւ մարդուն միջեւ այս զօրաւոր կապին ըմբռնումը (14) *աչ-քառու երեւոյթ է Կորքիի եւ Պարաճա-նովի մօտ, որ հինէն եկող հեթանոսա-կան ըմբռնողութեան վերակենդանա-ցումն է, ինչպէս երբ հայ գիւղացիները կը միանան բնութեան՝ իրենց հազուս-տէն կտոր մը կպցնելով Կորքիէնց Որ-գոմի պարտէզի Սուրբ Ծառին: Երկու-քին մօտ եւս արտայայտուող հեթանո-սական հնամենի, անբացատրելի եւ խոր-հրդաւոր չունչն ու ապրումները բացա-յայտ երեւոյթ են:*

Կորքի հեթանոսական տիպար մը ըլլա-լու տպաւորութիւնը թողած էր ոչ միայն իր արուեստի նկարագիրով, այլեւ, իր-րեւ անձ, հասակ առնելով միջավայրի մը մէջ՝ ուր հեթանոսական Հայաստանի սովորոյթները դեռ չէին կորսնցուցած իրենց զօրութիւնը: Կը բաւէ վերադառ-նալ իր «Պարտէզ Սոչիի Մէջ»ի մասին գրածին՝ «ականատես» ըլլալու համար լաթի կտորներուն արուած դերին եւ հայ գիւղացի կիներու մերկ առիւքներու ժայռին քսելու արարքին: Պարաճանովի մօտ նոյն բանը կ'արտայայտուի «Հրեղէն Ձիեր»ուն մէջ՝ երբ մերկ կէնը քալելով կ'երթայ կը կանգնի խորհրդաւոր բնու-թեան մէջ՝ յարաբերութեան մէջ մտնելու համար դերբնական ուժերուն հետ:

Մինչ «Նռան Գոյնը»ին մէջ ջուրի կա-թիլներով ծածկուած կանացի մերկ կուրծքը իր ամբողջ հարստութեամբ հե-տաքրքրութեան առարկայ կը դառնայ պատանի Սայաթ Նովայի զաղտնի նայ-ուածքին, բան մը՝ որ վատահաբիմէն ան-դին կ'երթայ եւ կը դառնայ բանաստեղ-ծական անախտ իրականութիւն մը, լուրջ: Աչքի առջեւ ունենալով Ֆէլլինիի «Սաթիրիքոն»ը կամ անկէ եռաց յղաց-ուած կարգ մը ժապաւէնները, որոնց մէջ պատկերային արտայայտութեան նոյն ձեւն է որ որդեգրուած է, ինչ որ՝ «Նը-ռան Գոյնը»ին մէջ, կը զգանք անոնց մէջ թեթեւութիւն եւ երբեմն անլրջութիւն – եթէ կարելի է ըսել – ինչ որ խորթ է Պարաճանովի: Կորքի կ'ըսէ. «Գեղեցկու-թիւնը լուրջ բան մըն է» (15) եւ թէ «Զուսպ ըլլալը հայկական քաղաքակրթ-թութեան դրոշմն է: Լրջութիւնը ամէնէն աւելի», որ «միշտ հակազդեցութիւնն է տանջանքին եւ ցաւին» (16):

Ինչ որ աւելի կը մօտեցնէ Կորքիի եւ Պարաճանովի արուեստները, ունի նաեւ իր զեղարուեստական եւ զեղագիտական բացատրութիւնը: Պարաճանովի «Նռան Գոյնը» չարժուն նկարչութիւն է, «կը-տաւ – էքրան», ինչպէս ըսած էր Մար-տիրոս Սարեան անոր ցուցադրութեան ներկայ գտնուելէ եառ (17): Այս չար-ժանկարչութիւնը, որպէս համադրումի աղբիւր, կը հիմնուի հայկական ման-րանկարչութեան վրայ՝ ինչպէս Կորքիի արուեստը բաւական լայն չափով՝ իր կերպարներու եւ միջոցներու տեղադր-րումներով եւ պատկերներու կառոյցով: Կորքիի մօտ այս ներշնչումը այլակեր-պուած կերպարանք կը ստանայ՝ մեկնած իր օտարումի վիճակէն: Իսկ «Նռան Գոյնը»ին մէջ Սայաթ Նովայի ձեռքբ-րուն եւ թեւերուն ցուցական չարժում-ները կը կրկնեն մանրանկարչութեան եւ խորաքանդակներու կերպարներու չար-ժումները՝ իրրեւ բան մը փոխանցելու միջոց: Այս ձեւով նաեւ Կորքիի արուես-տին մէջ տեսանք փոխանցումի այդ ըն-թացքը, ուր օղակը կը չարունակուի ա-նընդհատ եւ անվերջ: Շարունակակա-նութեան հարցին կը հանդիպինք նաեւ Հէնրիկ Մալեանի «Նահապետ»ին մէջ՝ երբ խնճորենին անդադար խնճոր կը թա-փէ, որոնք կը պլորին դէպի ծով, բան մը՝ որմով հեղինակը կ'ակնարկէ բնու-թեան բարիքներուն եւ անոր առատաձե-նութեան... ու վաղեմի լաւ եւ երջանիկ օրերու թովչանքին:

Իսկ Կորքիի եւ Պարաճանովի արուեստ-ներուն մեծ զգայունութիւնը – թերեւս տարբեր զրդապատճառներէ ծնած, ուր կրնան տեղ գտած ըլլալ մարդկային ան-հատական փորձառութիւններն ու խոո-նուածքը – աչքառու երեւոյթ մըն է: Կորքիի համար այս զգայունութիւնը ամ-բարուած յատկութիւն մըն է, որ կու գայ հասարակաց դարաւոր փորձառութենէ մը՝ իրարու հակադրուող իրականու-թիւններու վրայ հիմնուած: Ինք հե-տեւեալ բացատրութիւնը կու տայ երբ կը գրէ Վարդուչին. «...Ի՞նչ է Հայաս-տանը: Հայկական փորձառութիւնը ի՞նչ ունի աւելցնելիք արդի կեանքին վրայ»: Ու կը պատասխանէ. «Զգայունութիւն: Այդ է գինք յատկանշող հիմնական, ան-մոռանալի բառը, որ իմ մասյզացումիս մէջ փորագրուած է: Զգայունութիւն դե-ղեցկութեան հանդէպ, զգայունութիւն տխրութեան եւ մելամաղձոտութեան հանդէպ, զգայունութիւն հանդէպ կեան-քի ճշմարտութեան եւ պատռտականու-թեան: Զգայունութիւն մարքի զարդաց-ման հանդէպ...», որովհետեւ ան կու գայ «չարի եւ բարիի, դեղեցիկի եւ տը-դեղի, մեռածի եւ ապրողի» իր զգայա-կան փորձառութենէն (18):

Պարաճանովի արուեստն ալ հարցա-դրումի արուեստ է: Իր «պատկեր»նե-րուն առջեւ հարց կու տանք թէ ի՞նչ նշանակութիւն ունին անոնք. բայց դի-տենք թէ անոնք իմաստ մը կը կրեն ի-րենց մէջ՝ ինչպէս Կորքիի պատռտուներն ու գծանկարները: Հոն դէմ յանդիման կը գտնուինք «Ո՞վ եմ ես, կամ՝ ենք: Ո՞ւսկից կու գանք կամ կու գան երե-ւոյթները, իրականութիւնները: Ի՞նչ դեր ունին անոնք: Ո՞ւր կ'երթանք» հար-ցումներուն: Այս պարագան մեր միտքը կը տանի ուղղակի Կոկէնի «Ո՞ւսկից կու գանք: Ի՞նչ ենք: Ո՞ւր կ'երթանք» մե-ծածաւալ պատռտուին, որ սակայն ինք-նութեան հարցի նոր եւ տագնապոտ ար-տայայտութիւնը ըլլալէ աւելի՝ սեմպոլիք մեկնարանումն է կեանքին յատակ եւ պարզաբանուած կերպով՝ առանց սպա-ռող ինքնահարցադրումին:

Մեկնաբանումի ըմբռնողութեան նոյ-նութիւնը Կորքիի եւ Պարաճանովի մօտ երեւան կու գայ այլ մարզերու մէջ եւս՝ վերացականութեան, երազայինին եւ սե-ռայինին արձարծումով:

Կորքի կը մատնանշէ թէ վերացակա-նութիւնը հայկական արուեստի յատկա-նիշներէն է ու իր արուեստը հարազատ կը մնայ մեկնաբանումի այս ձեւին, հե-տեւաբար իր նկարները պէտք է առնել նաեւ իրրեւ իրենք իրենց գոյութիւն ու-նեցող իրականութիւններ: Նոյն հոլո-վոյթը տեղի կ'ունենայ Պարաճանովի մօտ, ուր անպայման բառացի բացատը-րութիւն մը պէտք չէ փնտռել իր կարգ մը պատկերներուն մէջ: Եւ երբ Կորքի նիւթ մը կը մեկնարանէ առանց սահ-մանուելու անոր նկարագրական երեւութա-կան տարրերով, Պարաճանով՝ կ'ընէ նոյնը. այսպէս է պարագան օրինակ կա-տինի հարուածի հետեւանքին, կամ կար-միր արիւնով ծեփուած եւ կաթկթող ծա-ռին, եւ պատռտուի տեսադաշտին նետ-ուած մորթուած հաւերուն, կամ այն պատկերին, ուր Սայաթ Նովայի մար-մինն է վար արիւն (կամ գինի՞) կը թա-փի եւ որով կ'ակնարկուի դլխատուր հերո-սին մահուան: Այնպէս, «Հրեղէն Ձիեր»ուն մէջ պարը տակաւ կը դառնայ զուտ զոյ-նային համանուագ մը, ուր տիրապե-տող ծիրանագոյն կամ ցորենի դաշտերու եւ տերեւներու ոսկի դեղինը կը յիշեցնէ Կորքիի դեղինով պատռուած գործերը:

Պարաճանովի պատկերներուն յաջոր-դականութիւնը կամ երբեմն կարուկ փո-փոխումը եւ պատկերէ մը ուրիշի մը անցնիլը կրկին երազայինի (ուր ժա-մանակը զոյութիւն չունի կամ կանգ կ'առնէ) զաղափարին վրայ հիմնուած է՝ հակառակ որ կապը տրամաբանական զարգացման մը կը հետեւի, կազմելու ամբողջականութիւն մը՝ փոխանցելու համար հեղինակին միտքը, ապրումը, հաստատելու համար լրոզութիւն մը կամ կառուցանելու համար՝ պատկեր մը: Երազայինով արտայայտուիլը միաժա-մանակ կապի մէջ մտնել է անցեալի մը հետ, որուն եթերային բնոյթի առանձը թերեւս չէչտումն է ճիշդ այն միտքին, թէ անցեալը ի վերջոյ երազ մըն է, որ-մէ մնացած միայն չօշափելի իրակա-նութիւններն են (մտածողութիւն եւ մը-չակութային ֆիզիքական մնացորդներ), որոնց հետ կրնանք անմիջական կապի մէջ մտնել եւ որոնք կը դառնան ժամանակ-ները իրար կապող օղակներ:

Այդ օղակներէն մին անցեալի հեթա-նոսական կեանքն է, որուն ամէնէն ցայ-տուն երեւոյթներէն մէկն է սեռայինին արուած հիմնական կարեւորութիւնը եւ որուն ֆիզիքական նշմարները հայկական մշակոյթին մէջ թերեւս առատօրէն կոր-սուած են: Սակայն, ըլլալով երկրա-գունակի ամէնէն աւանդապահ ժողովուրդ-ներէն մին (18), *անոր կենցաղային կի-րարկումներն ու մտածողութիւնը չարու-նակած են դոյութիւն ունենալ, որոնցմէ մէկ մասին պահպանումը կը պարտինք հայ եկեղեցիին...: Եւ զարմանալի չէ որ Պարաճանովի ժապաւէններուն մէջ հեթանոսականը եւ կրօնականը կը դո-յակցին՝ տալու համար իրականութեան ամբողջական պատկերը: Այսպէս, սե-ռայինը մուտք կը գործէ այս գործերուն մէջ որպէս անցեալի մշակոյթին առար-կայական չարունակութիւնը՝ որուն խորթ է փոռնօ-ի գաղափարը, ուր սեռը կը կորսնցնէ իր սեմպոլիք իմաստը ու կը դառնայ պարզ սպառում:*

Կորքիի մօտ սեռայինը իր յաջորդա-կան յայտնութիւնը կը ստանայ իր վեր-ջին շրջանի գործերուն մէջ, ուր սեռային գործարանները եւ մերկութիւնը կը միա-նան բնութեան ու անոր ամբողջականու-թեան մէկ մասնիկը կը դառնան, ինչ որ կրկին արտայայտութիւնն է բընու-թիւն – մարդ ամբողջկանացման գաղա-փարին: Սեռայնութիւնը այս ձեւով կեանքի բնական մէկ արտայայտութիւնն է եւ ոչ թէ ախտ մը կամ մեթոս մը: Այս մէկը տարբեր է արեւմտեան մը-չակոյթի ըմբռնողութենէն, ուր մերկ կերպարը՝ հիմնականօրէն կինը՝ կը ներ-կայացուի իրրեւ սպառողական առար-կայ (19): Սեռայնութիւնը Կորքիի հա-մար սիրոյ ապրումին անբաժանելի մէկ մասնիկն է. ան վերջ մը չէ, ինչպէս դե-րիրապաշտ կարգ մը վարպետներու պա-տրաստին: Անիկա ընդյատակեայ լրակա-նութիւն մըն է, որ Կորքիի մօտ կը հաս-նի բարձր բանաստեղծականութեան:

Այս զուգահեռի տուեալները պիտի դառնային զուտ իմացական հարց կամ ունենային բացարձակ մտային բնոյթ, եթէ Կորքիի եւ Պարաճանովի մօտ երկնց արտայայտութիւնն ու պատկերացումը չդտնէին նորաբար եւ դեղարուեստա-կան բարձր չափանիշներով: Անոնց ար-ժէքը իրրեւ արուեստագէտ կը ստանայ յատուկ տարողութիւն, որովհետեւ մեր աւանդութեան եւ մշակոյթին կու տան նոր դիմադիծ՝ բերելով մեզի եւ թէ ընդ-հանուր առմամբ բոլոր մարդոց տեսնելու նոր կարելիութիւններ:

Հայ մշակոյթ – Կորքի – Պարաճանով եռանկիւնը կրնայ ենթադրութեան մը սահմաններուն մէջ մնալ եւ որ պէտք է աւելի խորացնել. ու թերեւս փորձ մըն է հասարակաց պատկանելիութիւնն մը տալու անոնց դործին՝ որպէս արտայայ-տութիւնները հայկական վերածնող մը-չակոյթին՝ անոր տալու դիմադիծ մը, աւելի ընդարձակ նկարագիր մը: Հիմ-նականը այդ փնտռտուքն է եւ անոր հե-տամուտ ըլլալը: Երկու վարպետները, ըստ մեզի, մեծապէս նպաստած են ա-նոր: Կը մնայ այդ սերմերը բազմացնել ու անոնց կարելիութիւնները աւելի հե-ռուները տանիլ:

ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԻՐԻՃԼԻԼԵԱՆ

1.- Ըստ Կորքիի երկրորդ կնոջը՝ Էկ-ատերինա Պեշքովայի, 1941-ին Կորքի դեռ կ'աշխատէր այս գործին վրայ. (տե՛ս.-

Hayden Herrera: « GORKY SELF-PORTRAITS: THE ARTIST BY HIM-SELF», Art in America, March - April 1976, p. 64).

Այս գործին մէջ լուսաւոր գոյները տպ-րածող վրձնահարուածները, որոնք տեղ-տեղ կը ծածկեն մուք սրճագոյնը՝ կը կրկնեն «Պարտէզ Սոչիի Մէջ»ի աւարտա-կան տարբերակի ընկարչակերպը՝ ինչ որ աւելի կը հաստատէ էնկրսի վկայութիւնը:

2.- Նոյնը:

3.- Ա. Գ. Ատոյեան.- «ՆՐԱ ԳՈՅՆԵՐԸ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՆԴԱՍՏԱՆԻՑ ԷԻՆ», *Հայրենիքի Ձայն*, 7 Յուլիս 1971, թիւ 27 էջ 6:

4.- Կորքիի մօտ դեղին յետնամասերուն յաճախ կը հանդիպինք տարիներու ընթացքին, որ ատենները գորեղի դաշ-տերու դեղինն է կարծէք, կամ արեւով ջերմացած ծիրանիներու ճարնջագոյնի զարնող դեղինը: Այլ տեղ ան աւազ կամ պատ կը յիշեցնէ՝ ինչպէս այս նկարին մէջ, մինչ 1947-ի «Նշանտուխ 2»-ին մէջ մագաղաթեայ թերթ մը:

5.- *Hayden Herrera: «GORKY SELF-PORTRAITS...», p. 64.*

6.- Այս շարքին խորագիրը իսկութեան մէջ պէտք է ըլլար «Պարտէզ Խորգոմի մէջ»: Ամերիկացիներուն աւելի ճանչ-ցուած անուններ նախընտրելու համար է (ըստ Կորքիի), որ ինք առած է այս բայլը՝ մտադրելով յետոյ փոխել զայն: (Տե՛ս իր Յուլիս 1943-ի նամակը, ուղ-ղուած Մուրատեաններուն.-

Karlen Mooradian:- « THE LETTERS OF ARSHILE GORKY TO VARTOOSH, MOORAD AND KARLEN MOORADIAN», in A SPECIAL ISSUE ON ARSHILE GORKY; Ararat, *A Quarterly, Vol. XII, N° 4, Fall* 1971, *p.* 29.

7.- Նոյնը, էջ 25:

8.- Նոյնը, էջ 30:

9.- Նոյնը, էջ 32:

10.- *Julien Levy; «ARSHILE GORKY». Harry N. Abrams, Inc., Publishers, New York*, 1966, *p.* 34.

11.- Ararat: « *A SPECIAL ISSUE...», p.* 30.

12.- Նոյնը, էջ 31:

13.- Նոյնը, էջ 35:

14.- Կարլէն Մուրատեան, իր « *ARSHILE GORKY ADOIAN* » (*Gilgamesh Press Ltd., Chicago*, 1978) գիրքին մէջ մեծ տեղ կուտայ այս կէտին:

15.- Նոյնը, էջ 259:

16.- Նոյնը, էջ 298:

17.- Սաթիր Ռիգաեւ,- «ՆՌԱՆ ԳՈՅՆԸ», Նոր Ստեղծագործութիւններ. Սովետա-կան Արուեստ, թիւ 2, 1970, էջ 17:

18.- *Karlen Mooradian:* « *ARSHILE GORKY ADOIAN»... p.* 291

19.- Ձէյմս Ռասըլ՝ Խաչիկ Թէօլէօլ-եանին. տե՛ս «Ցառաջ Միտք եւ Արուեստ» Յուլիս 1, 1979-ի թիւը:

20.- *John Berger:* « *VOIR LE VOIR», Traduction de Monique Triomphe, Collection* «Textualité», *Editions Alain Moreau, Paris*, 1976, *p.* 49 - 70.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
15
MARDI
15 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.994
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 14.994

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

Համալսարանական «վերաւոտը»

—o—

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ «ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏԸ» ...

Տարեկան կարեւոր հանդիսութիւններէն է Իւմանիթէի մեծ ոճը, որ Սեպտեմբերի երկրորդ շաբաթը (Շաբաթ եւ Կիրակի) ահագին ժողովուրդ կը համախմբէ ֆուրնէօվ, շարքային, համակիր թէ պարզ ժամանց փնտռող: Այս տարի ալ այդպէս մանաւանդ քանի Զահին իշխանութեան գլուխ եւ համայնավար կուսակցութեան ալ քաղաքական վերամուտը: Աւանդական քաղաքական ճառը կը պատկանի Իւման Լըռուայի, Իւմանիթէի անօրէնը բայց անկէ առաջ արդէն, Ժորժ Մառչէի յայտարարութիւնները, Շաբաթ ցերեկ ճաշկի, հեռատեսիլի Ա. կայանէն ցոյց կուտային թէ համայնավարները ընդունելով հանդերձ թէ «բաներ մը եղած են» դիւրաւ կը գտնեն Միթերանի բերած «փոփոխութիւնները» եւ կ'ուզեն որ աւելի հեռու երթայ նոր վարչակարգը: Իվ Մոնտանի հետ խօսակցութեան ընթացքին, Մառչէ յիշեցուցած է թէ ժամանակաւոր կերպով չէ, որ կը մասնակցին կառավարութեան եւ թէ եթէ կան մարդիկ, որոնք կը խորհին թէ քանի մը ամսուան կամ տարի - երկու տարուան համար հոն են՝ կը սխալին: Մառչէ կը նկատէ թէ եթէ տեղ մը կայ ուր բան չի փոխուիր՝ հեռատեսիլն է եւ Իվ Մոնտանի բան չէ օրված: Իր եղրակացութեան մէջ ալ, անկարելի չի նկատեր, որ օր մը նա խորհրդարեան իսկ ըլլայ:

Լըռան Լըռուա չէ՛ջեց թէ համայնավարները կառավարութեան ոչ հրաւիրեալ հիւսիսարաններն են ոչ ալ յաւելեալի կամ ամբոխարարութեան կոմմնակիցները: Համայնավարները մաս կը կազմեն կառավարութեան բայց կառավարութեան կուսակցութիւնը չեն: Ինչ որ եղած է նկատի կ'առնուի բայց բաւարար չէ, կարծ է, մանաւանդ տնտեսական մի քանի ձեռք առնել գործազրկութեան եւ գրամախոսութեան դէմ պայքարելու համար: Լըռուա կը ցաւի որ ամէն բան «ոչ արագ, ոչ ալ խորապէս կը փոխուի»:

×

Ընկերվարականներն ալ տնօրէն կը փնտռէ ժողով ունենալ, պատրաստելու համար համագումարը, Հոկտեմբերի վերջ Վալանսի մէջ: Ամէն փորձ եղաւ քանի երեւութական միացեալ ճակատի եւ պահերը տալու համար, կուսակցութեան միթերանիստ, ռոքարտիստ, ճոսպէնիստ եւ սեռէսեան հոսանքներուն միջեւ: Ժոսփէն չանք չխնայեց սակայն, որպէսզի ամէն ոք ըսելիքը ըսէ եւ կեղծ միաձայնութիւն մը չպարզուի բայց եւ այնպէս եղրակացութիւնը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ պարտադրեալ համադրում մը զանազան հոսանքներու միջեւ, որ չէր կրնար բոլորովին պարտկել տարա - պատնէշները: Մաթէն խակ, ան - պատան բաները ընկերվարականներուն կը տրիպուի խոստովանիլ, որ համադրումի այս նիստը վերջ դառ, որոշ չփոթութեան մը մէջ: Մէկ բանաձեւ զոր Վալանսի ժողովին պատգամաւոր - ներու քուէարկութեան, բայց կարելի չէ իսկապէս համադրութեան մասին խօսիլ քանի «Ժոսփէն բանաձեւը» կը ստորագրեն մէյն երեք հոսանքները՝ Միթերան, Մօռուա եւ Սեռէս, Ռոքար չէր ստորագրեր, որովհետեւ Ժոսփէն մերժած է որ մասնակցին անոր չարագրութեան: Կիրակի իրիկուն, Ժոսփէն «պատեհութեան որոշում» կ'որակէր ժողովին եղրակացութիւնը Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռէն, ընդունելով որ ան ունէր առաւելութիւններ եւ անպատեհութիւններ:

—×—

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԴԷՊԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՈ՞Ն ՎԱՐՉԱԿԱՐԳ

—o—

Զօր. Քէնան Իվրէն, անգամ մը եւս, յայտարարած է թէ «ընտրական օրէնք» մը եւ ուրիշ օրէնք մը քաղաքական կուսակցութեանց գործելակերպին վերաբերեալ պիտի պատրաստուին, հանրաքուէով նոր Սահմանադրութեան վաւերացումէն ետք: «Անմիջապէս որ, Սահմանադրական Ժողովը չարադրէ նոր Սահմանադրութեան ծրագիրը, պիտի ներկայացուի ժողովուրդին եւ քաղաքական կուսակցութիւնները եւ ընտրական օրէնքը կը պատրաստուին այդ Սահմանադրութեան յարդանքին մէջ»: Իվրէն ճշդրիտ թուական չի կրնար տալ սակայն: Սահմանադրական Ժողովը իր աշխատանքները կը սկսի Հոկ. 23-ին եւ անոր մաս կազմող 160 անդամները կ'ընտրուին զինուորականներուն կողմէ գաւառապետերու ներկայացուցած թեկնածուներու ցանկերէն:

Շաբաթավերջին փարիզեան մամուլը բաւական տեղ կուտար Թուրքիոյ կամ Թուրքեարուն: Ուրբաթ իրիկուն (Սեպ. 12) Մռնտ, Ֆրանսուա Լիւշէռի ստորագրութեան տակ (Նախագահ Իտուար Խիօ Ակումբին) յօդուած մը կը նուիրէր՝ Պիւլէնտ Էճեվիտի՝ գրող եւ պետական դէմք: Կը յիշէ Պիւլէնտ Էճեվիտի ուսումը, Ռոպէրթ Քոլէճէն Լոնտոն եւ Հարվարտ, կը ջատագովէ բանաստեղծը, «մեծագոյնը՝ Նազըմ Հիքմէթէն ետք», հասնելու համար քաղաքական դէմքին: Ա.ծական չի պակսիր Լիւշէռի գրիչին տակ մեծարելու համար Էճեվիտը եւ վերառնելու անոր փարումը «մարդասիրական մեծ սկզբունքներուն՝ ազատութիւն, հաւասարութիւն եւ մանաւանդ մարդկային արարածին արժանաւորութիւն: Իր հեռանկարը եղած է միշտ՝ մարդուն ազատագրումը բոլոր պարտադրանքներէն...»: Լիւշէռ կը ստիպուի չանտեսել թէ «անշուշտ իր կառավարութիւնն է որ կիպրոսի զինուորական միջամտութիւնը որոշեց, բայց» ... բայց վերջը իշխանութեան գլուխ չէր այլեւս:

Շաբաթ օր Մաթէն էջ մը կը նուիրէր Թուրքիոյ եւ ինչպէս նոյն օրուան Ֆիգարօ - Մակազինը կը յիշեր որ 600 (աջ) ամբաստանեալներ կը դատուին եւ թէ 297-ը, կը խորագրէր Ֆիկարօ, մահուան պիտի դատապարտուին: Ասոնց գլուխն է Թիւրքէշ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՒՐԻԶԻ մէջ է այս անգամ, որ Ուրբաթի աղօթքին առեն, ձեռնառումբով մը սպանուեցաւ Այաթոլա մը եւս, Մատանի, չատ մօտ Խոմէյնիի, որ փափաքու համար «կայունութիւնը» անմիջա - պէս ուրիշ մը նշանակեց: Պայթումէն սպանութեան հեղինակն ալ մեռած է: Ահաբեկումները կը չարունակուին հակառակ անխնայ գնդակահարութեանց (78 եւս): Նախագահական ընտրութեան թուական որոշուեցաւ Հոկտեմբեր 2-ը: Միւս կողմէ Օգոստոս 30-ի ահաբեկչական արարքին (նախագահն ու նախարարապետը մեռան) պատասխանատուին ինքնութիւնը ճշդուած է, Ապահովութեան Խորհուրդի քարտուղարն է: Զբօսուիր թէ ողջ է՞ թէ մեռած:

ԷՕՃԵՆԻՕ ՄՈՆԹԱԼԷ, իտալացի բանաստեղծը Նոպելի մրցանակին տիրացած 1975-ին, մեռաւ 84 տարեկանին: Երբ «Նոպելը» կը ստանար, չուետական Ակադեմիան զինքը կը հռչակէր «ժամանակակից արեւմուտքի մեծագոյն բանաստեղծներէն մէկը» թէեւ յիսուն տարուան ընթացքին մէյն հինգ հատոր հրատարակած է, դժուար հասկնալի:

ԵԳԻՊՏՈՍԷն արտաքսուած է Լը Մոնտի թղթակիցը, որու 72 ժամ պայմանաժամ տրուած է երկրէն հեռանալու համար: Ամբաստանուած է, որ առարկայական մօտեցում չէ ունեցած:

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ հին թաղամասին մէջ եղեռնավորձ մը կատարուած է, առջի օր ուխտաւորներու հանրակառքի մը դէմ: Պայթումը պատահած է երբ խաղայի ուխտաւորներու խումբը հին քաղքին մէկ վաճառատան մէջ էր, պատարագի մը ներկայ ըլլալէ ետք: Մէկ Իտալացի մեռած է եւ 28 ուրիշներ ալ վիրաւորուած: Ոչ ոք տէր եղած էր ահաբեկումին, բայց իսրայէլեան իշխանութեանց համար, Պաղեստինցիներու գործն է:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏՕՆ հռչակելէ ետք Մայիս 8-ը (1945-ի Զինադադարի թուական), Նախկին Ռամմիկներու նախարարը յայտարարած է Մարտ 19-ն ալ «ազգային թուական»ի մը վերածուելու կոչուած է, չէ՛ջելով թէ հարցը Ալժէրիոյ կորուսը ոդեկոչել չէ, այլ յիշել զինուորական թէ ոչ՝ զոհերը: Ազգարեւ Մարտ 19-ը (1962) Ալժէրիոյ հրադադարի թուականն է եւ պարզ է որ նման որոշումը բաւական վրդովում ալ կը պատճառէ, որոշ չրջանակներու մէջ: Տոմի - նիք ժամէ, Քոթիւիէնի մէջ պատճառ չի տեսներ, որ չյիշատակուին նաեւ այլ պարտութիւններ՝ Քրեսի, Փուաթիէ, Թըրաֆալկար, Ուաթերլօ եւլն. եւլն.: Ալժերիայէն զաղթածներուն համար «չարաչուք թուական» մըն է, Ժան Տանիէլ համաձայն է, եթէ նպատակն է ոճնել երկու ժողովուրդներու հաշտութիւնը, ժաք Սուսթել կը կարծէ որ ցարդ Ֆըրանսա միայն յաղթանակներ կը ոճնէր եւ ժամէի նման կը յայտնէ թէ կը մնայ Ուաթերլօ ալ ոճնել, Սըտան եւլն. եւլն.:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ - ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ չատ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են Զօր. Հէյկի ժամանումին առթիւ: Ցիսուն հազար ձախակողմեան ցուցարարներ, կացինները զինուած, հրդեհներ վառած են եւ ոտղանցած «անկց'ի ամերիկեան զինապաշտութիւնը» պոռալով: Իրիկուան դէմ, բոլորը ցրուած են բացի քանի մը «ինքնավար» խմբակներէ, որոնք բուռն բախումներ ունեցած են ապահովութեան ուժերուն հետ: Շուրջ հարիւր երիտասարդներ հարցապնդուած են: Գալով Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարին, չատ վճռական ճառ մը արտասանած է, որ Լիամարտի մը սկիզբը կը նկատուի: Արտաքին քաղաքականութեան կարեւորագոյնը նկատուած այս ելոյթին մէջ, զօր. Հէյկ զբեթէ պատերազմ յայտարարած է Խորհ. Միութեան դէմ, զոր ամբաստանած է նաեւ քիմիական մահացու զէնքերու զործածութեամբ՝ Լաոս, Աֆղանիստան եւ այլն.: Հրաւիրած է նաեւ Եւրոպացիները որ դէմ զնեն խորհրդային յարձակման: Ողջունած է Լեհաստանի ժողովուրդին քաջութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԿ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԷՋ

Վահագն Շամլեան ստորագրութեամբ, չահեկան յօդուած մը լոյս տեսած է Լիզպոնի մեծ օրաթերթ՝ Տիարիօ տը Նոթիսիասի Սեպտեմբեր 2-ի թիւին մէջ:

Յօդուածագիրը կը չեշտէ այս գրութեան մէջ, թէ կարելի չէ հայկ. ահաբեկութեան մասին խօսիլ առանց խօսելու անոր Դատին մասին: 1915-ի ցեղասպանութիւնը պատմութեան մոռացութեան ծոցը լինկած է: Պատմական տեսանկիւնէն զատ, հեղինակը Հայկ. Հարցին հանդէպ դիրք մը կը ցուցաբերէ, որ բոլորովին զուրկ է անձնական յանձնառութենէ մը:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 2 - 9)

ՓԱՅՏԱՐՈՒԵՍՏ

Երեւանի փայտարուեստի սրահին մէջ բացուած նոր ցուցահանդէսը հնարաւորութիւն կուտայ այցելուներուն ծանօթանալու հայ գեղչկական կեանքին առօրեային: Ներկայացուած են գաթա - նախչեաը, պահպանակները, դղալները, սկուտեղներ, նուագարաններ, ճախարակներ, խնոցներու բազմաթիւ օրինակներ: Իր գոյութեան քանի մը տարիներուն ընթացքին Երեւանի փայտարուեստի սրահը կարեւոր աշխատանք կատարած է, որպէսզի զարգացնէ փայտամշակումի արուեստին ազգային աւանդութիւնները:

Սրահը, որ թանգարան մըն է, համագործակցութեամբ Հայաստանի պատմութեան եւ մշակութային յուշարձաններու պահպանութեան կոմիտէին հետ, իր աշխատանքի բաժինը կը բերէ նաեւ յուշարձաններու վերանորոգութեան գործին: Շուտով, օրինակ, Սեւանին յարող միջնադարեան Հայրիվանք եկեղեցիին մուտքին պիտի գետեղուին փորագրուած դուռներ՝ պատրաստուած - վերանորոգուած թանգարանին մէջ:

×

ԽԱՂՈՂԻ ՎԱԶԵՐԸ ԱՌԱԻԵԼ ԴԻՄԱՑԿՈՒԻՆ

Մօտ ապագային այլեւս վնասակար պիտի չդառնան Հայաստանի ցամաքային կլիմային իւրայատուկ ցուրտերը՝ խաղողագործութեան համար: Այս ճիշդը, որ հնադարեան անցեալ ունի, այժմու գիւղատնտեսութեան ամէնէն հասութաբեր երեսը կը պարզէ: Միւս կողմէ սակայն, ձեռքի աշխատանքը հիմնականը կը մնայ, քանի բերքահաւաքէն ետք անհրաժեշտ է վազերը մինչեւ գարուն ծածկել հողով: Ապա՝ վերստին լոյս աշխարհ հանել: Գործողութիւնը կը կոչուի այդեծածկ եւ այդեբաց: Իրաց այս վիճակին մէջ պարզ է, որ մեքենայացումը դանդաղ կ'ընթանայ, արգելք հանդիսանալով խաղողագործութեան արագ զարգացումին:

Հայ մասնագէտներ զանազան վազերու խաչաձեւումով՝ եւրոպական եւ ամուրական, յաջողեցան ցրտահարութեան տոկացող բերքատու վազեր ստեղծել: Կը տոկան մինչեւ 30 աստիճան ցուրտին, որով հողին տակ թաղելու աշխատանքը կը չքանայ: Նոր տեսակի վազերը մկրտուեցան Մեղրաբոյր եւ Ներկառատ անուններով: Առաջին փորձերը արդէն կատարուեցան: Առաջինը հաճելի բոյր ունի, երկրորդը աչքի կը զարնէ իր վառ կարմիր գոյնով: Այս վերջինը կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ ներկանիւթ. զայն կարելի է օգտագործել գինիները գունաւորելու համար: Մինչեւ 2.000-ին, այդիներուն մեծ մասը այս եւ ասոնց յարակից տեսակի խաղողներով պիտի ծաղկի:

«Ի նշան»-ի գրադարանի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՅԱՆԴԻՍ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ

Ինչո՞ւ ապրումները այդպիսի ուժգնությամբ են հետ գալիս, երբ մենք ուզում ենք մոռանալ դրանք, ամբողջովին ազատվել դրանցից, մ՛ուր ճշմարիտ: Մեկին, որուն հետ մը ես հանդիպած եմ, որ ինձ համար շատ կարևոր է, ոչ թե միայն այն պատճառով, որ ինձ համար մեծ նշանակություն ունի, այլև որովհետև ես ինքս ալ իմ մեջս կը զգամ այդ նույն ուժգնությունը, որ ինձ կը տանջե, կը հալածե, կը հետապնդե, ինչպես ոխակալ թշնամի մը, որ ինձ ոչնչացնելու մտադրությունը ունի, ես ինքս ալ կը զգամ, որ ինչ-որ բան կա իմ մեջս, որ ինձ կը ստիպե, որ ես ալ ուրիշներուն հետ նույն բանը ընեմ, որ ես ալ ուրիշներուն հետ նույն ուժգնությամբ վարվիմ, ինչպես որ ուրիշները վարվեցան ինձ հետ, որ ես ալ ուրիշներուն հետ նույն անգթությամբ, նույն դաժանությամբ, նույն անողոքությամբ վարվիմ, ինչպես որ ուրիշները վարվեցան ինձ հետ, որ ես ալ ուրիշներուն հետ նույն ոճրագործությունը գործեմ, ինչպես որ ուրիշները գործեցին

ԱՇԹՄԷՆԿԱՆ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ Ի ՍՊԱՍ ՀԱՇՄԵՐՈՒՆ

—o—

ԼՄԲ. – Վերջին վիճակագրութիւնեն – րուն համաձայն՝ աշխարհի երեսին 450 միլիոն հաշմանդամներ կան: Էակներ՝ որոնց կեանքը մարդկային եւ բարոյական սկզբունքներուն հետ անհաշտ ողբերգութեան մը պիտի վերածուէր՝ եթէ լքուէին իրենց ճակատագրին:

Բարեբախտաբար՝ աւելի քան մխիթարական է ընկերութեան վերաբերումը անոնց հանդէպ: Բայց առաւել եւս արդար ձիւերու վրայ դնելու նպատակով անոնց մարդկային եւ իրաւական գոյավիճակը՝ Միացեալ – Ազգերու Կազմակերպութիւնը 1981-ը յայտարարած էր Հաշմերու Տարի:

Հաշմերու վիճակը բարելաւող լաւագոյն միջոցներէն են մարգախաղերը: Մանաւանդ վերջին հարորդ դարուն ստացուած արդիւնքները այս գետնին վրայ, անուրանալի եւ պերճախօս փաստ մը կը կազմեն:

Կը մնայ, որ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կոչը առիթ մը ըլլայ մանաւանդ այն երկիրներուն, ուր տակաւին անհրաժեշտը չէ տնօրինուած, որ այսուհետեւ բայլ պահեն միջազգային շարժումին հետ:

×

Մարդիկ, մտային թէ մարմնային լրջին կարողութիւններուն տէրն ըլլան կամ ոչ՝ բոլորն ալ ձեռակերտերն են Աստուծոյ:

Պատերազմին՝ ոտք մը զոհ տալը, արժանի մը ընթացքին՝ թեւ մը կորնչնելը, կամ պարզապէս կոյր ծնիլը պատճառներ չեն, որ զժբախտութեան հոմանիշ դառնան ենթականները եւ քչուին դէպի Ընկերութեան նեղ լուսանցքը:

Խղճաքարկութիւնը կ'արդարացնէ իր կոչումը այն պարագային մանաւանդ, երբ ինքնէնէն իրագործուած կամ պատահարներէ պատուհասուած էակներուն կը զանազատէ չափով մատուցանել կեանքը եւ անոր բարիքները:

Վերջին հարիւրամեակին Մարդկութիւնը մեծ ոստում մը կատարեց այս ուղղութեամբ: Բնական գիտութիւններու արընթաց յառաջդիմութիւնն ու անոնց գործնական կիրարկումները, ինչպէս եւ ընկերային գիտութիւններու բազմազիս տարածումը ժողովրդական խաւերէն ներս՝ հիմնովին փոխեցին մարդոց ապրելակերպը, հետեւաբար՝ անոնց կեանքը նաեւ:

Այսօր, բարեսիրական յարկի մը տակ, միայն աթոռ հիւանդը չէ աչագուրկը, ոչ ալ սենեակին մէկ անկիւնը, անկողնին գամուած հիւանդը՝ հաշմանդամը:

Այսօր՝ կոյրը ոչ միայն կը նուագէ, այլեւ կը կարդա՛յ, խօսի – համբը կը լսէ ու կը խօսի, անդամազուրկը կը տեղափոխի մինակը, եւ նոյնիսկ ... բարձրանալու կը ցանկայ:

Ի խնդութիւն մարդկանց եւ Աստուծոյ՝

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՆ ՀԱԻԱՏԱԼԻՔՆԵՐ
ԵՒ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՍՐԲԱԶԱՆ» ԳԵՏԵՐ

—o—

Բազմաթիւ աւանդութիւններ ու հաւատալիքներ կապուած են Հայկական բարձրաւանդակի գետերու եւ աղբիւր – ներու հետ:

Արածանին, որուն հովիտը հայ ժողովուրդի բնօրրաններէն է, Հայաստանի արքայական գետն էր: Հին մատենագիրները զայն յաճախ կը յիշատակեն երբեմն ինքնուրոյն գետ եւ ոչ որպէս Եփրատի արեւելեան վտակ:

Հովիտի բնակիչները կը հաւատային որ «ղրախտ»ը գտնուած է այս գետի ակունքներու մօտ: Այս հաւատալիքը ուժ ստացած է նաեւ անով, որ գետի ակունքի չրջակայքը կը բնին հանքային՝ գել – խաւորաբար բուժիչ յատկութիւններով, ծծմբային բազադրութեամբ բազմաթիւ աղբիւրներ, որոնք ստացած էին «Վար – շակի Ջերմուկներ» անունը: Քանի մը աղբիւրներու ջերմութիւնը այնքան բարձր է, որ տեղացիները նոյնիսկ միս կ'եփեն այդ ջուրերուն մէջ:

Արածանիի եզերքը կառուցուած էին հեթանոսական ծանօթ մեհեանները: Գետի ակունքներու չրջակայքը կը գտնուէր Հայոց զօրքի գլխաւոր բանակատեղին՝ Շահապիւանը, ուր կը գումարուէին ժողովներ եւ կը կատարուէին Նաւասարդի տօնախմբութիւնները: Հայաստանի մէջ քրիստոնէութիւնը պաշտօնական կրօն հռչակուելուն, Արածանիի մէջ մկրտուեցան Հայոց Տրդատ Գ. թագաւորը, զօրքը եւ ժողովուրդը:

Հռոմէացի պատմական Տակիտոս կը վկայէ, որ Արեւելեան Եփրատին՝ Արածանիին, հին Հայերը ձիեր կը զոհաբերէին:

Ժողովուրդը Արածանիի այն մասը, ուր ան կ'անցնի Տաւրոսի լեռներու կիրճով, կը համարէր իբրեւ «գուշակ անճրեւաթաթերի»: Կը պատմէին, որ պարզ օրը, երբ պէտք է անձրեւէ, Արածանին այն տեղը ուժգին ձայն կը հանէ, որմէ ալ վայրը ստացած է «Կուրկուռա», Գըրգուռ լեռ անունը: Ժողովուրդի մէջ կար նաեւ այն հաւատալիքը, թէ եփրատ գետը անցնողը նուիրական մարդ կը դառնայ ու զօրութիւն կը ստանայ:

Տիգրիս գետն ալ սկիզբ կ'առնէ երկու վտակներէ: Արեւելեան վտակի ակունքը, որուն վրայ նոյնիսկ մատուռ կառուցուած է, Վասպուրականի մէջ կոչուած է «արքայութեան աղբիւր» եւ պաշտուած է ոչ միայն Հայերու, այլեւ Ասորիներու եւ Քիւրտերու կողմէ: Այդ աղբիւրը, յատկապէս Համբարձման տօնին, հոծ բազմութիւն ուխտի կուգար: Շատախի Հայերը կը հաւատային, որ Վարդավառի դիշերը այս աղբիւրէն «անմահութեան խնձոր» դուրս կ'ելլէ եւ ջուրերուն հետ կը լողայ Շատախի միջով: Ուստի, այդ դիշերը Շատախցիներէն շատեր անքուն կը նստէին գետի ափին, որպէսզի նկատէին զայն: Իսկ ով որ տեսնէր խնձորը, կը կատարուէր անոր փափաքն ու երազը:

«Արքայական աղբիւր»ը բուժիչ կը համարուի նաեւ ոչխարներու մէջ տարածուած հիւանդութիւններու դէմ: Փոխանցիկ հիւանդութիւններու պարագային բնակիչները այդ աղբիւրը կը բերէին իրենց հօտերը, ոչխար կը մատաղէին եւ ապա աղբիւրի ջուրով կը սրսկէին կեն – դանիները:

Հայ ժողովուրդը արտակարգ ջերմութեամբ մեծարած է նաեւ մայր գետը՝ Արաքսը: Այդ նուիրական անունը դարձած է նաեւ անձնանուններ՝ Արաքսի, Արաքսեայ:

վոլիօ մը, որ կամքի ուժով յաղթահարելով իր հաշմութիւնը, Եւրոպայի լաւագոյն լողորդուհիներէն մէկը եղաւ, եւ 1971–ին Եւրոպայի ընդհանուր մրցումներուն խլեց պրոնզէ մետալը: Նոյն դիցն՝ ամերիկուհի «Սեւ այծեամը»: Եւ ասոնք միակ վկայութիւնները չեն Մարզանքի պատմութեան:

Կարելի՞ է կասկածիլ տակաւին, թէ մարզանքը հաշմերն ու անկարները բնական կեանքի վերադարձնելու ամէնէն ազնիւ ու ազդու միջոցներէն մէկն է:

1981–ը «Հաշմերու Տարի» յայտարարելով՝ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը կը ձգտի հաշմերը Ընկերութեան մէջ համընկալելու, լրիւ ներգրաւելու մարդասիրական եւ դրապաշտ նը – պատակին: Մարզկային համընդհանուր վերաբերումով մը՝ կ'ուզէ դարձնել զանոնք հաւասարազոր քաղաքացիներ . հայթայթել անոնց գործ ու վայելք, վերածել զանոնք հոգեկան բարդոյթներէ ձերբազատ՝ կեանքին օգտակար տարրերու:

Ի'նչ խօսք, որ մարզանքը մեծ դեր ունի կատարելիք այս ճամբուն վրայ, որովհետեւ ան պարզ ժամանց մը չէ, այլ ապրելու վարքագիծ մը: Ան ոչ միայն կը կերտէ մարմինը, այլեւ՝ հոգին: Կը զարգացնէ ազնիւ պայքարի ոգին: Դաշտի վրայ ձեռք բերուած խանդավառութիւնը, յաղթանակը՝ հաշմը կը փոխադրէ իր ընթացիկ կեանքին մէջ, կը զինուի ինքնավստահութեամբ պարտականութիւններ ստանձնելու եւ զանոնք յաջողութեամբ պսակելու քաջութեամբ:

Կը մնայ որ մարդիկ ու պետութիւններ հաւասարապէս արձագանգեն Միացեալ Ազգերու կոչին, եւ ձեւական հանդիսութիւններէ անդին՝ գործնական միջոցներու մեկնակէտ մը վերածեն 1981–ը, ի պատիւ մարդկանց եւ յարգութիւն հաշմերուն:

«ՄԱՐԶԻԿ»

ՍՊԻՏԱԿ ԶԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՐՕՆ ՈՒ ԶԱՐԷՆ

Ճամբուն վրայ ան կեցած էր կենդանիի մը պէս յոգնած, ու կենդանիի մը պէս ծարաւ եւ ժիր նայուածքով կը դիտէր Զարէն:

Զարէի այնպէս թուեցաւ, թէ խալֆային աչկերտն էր՝ Մարտիկը, որ այդ ենթարկով վինքը կը հալածէր: Կալանաւորը անոր չափ ճահիլ էր, պատռուած շալվիկով ու արիւնոտած կռնակով: Մարթիկ այդ երեւոյն ունէր, երբ խարազանի հարուածներէն յետոյ զոլամները խալֆային հետ գնոան տարին:

Կալանաւորը կարծես կը ճանչնար գինքը, այնպէս կը նայէր, կարծես բան մը ունէր ըսելիք, Թերեւս իրմէ օգնութիւն կը խնդրէր, մինչ գինուորները, կալանաւորը քալեցնելու համար, կռնակին հարուածներ կուտային: Ներքին ձայն մը կը խօսէր Զարէի մէջ, կ'ուզէր օգնել ուժասպառ կալանաւորին, խալֆայի աչկերտին օգնած ըլլալու ներքին մղումով մը:

– Ո՞վ է, ո՞ւր կը տանիք, – հարցուց Զարէն ձիուն վրայէն:

– Հայ մըն է, խանըմ, լրտես մը, պահակները հեռաւոր հովիտին մէջ բռնած են: Լեռնէն վար իջած հայ մըն է, որ ոչինչ կը խօսի: Նախքան սպաննելը Սէլիմ պինպաշուն մօտ տարինք՝ լերան մասին տեղեկութիւններ առնելու համար: Իր լռութիւնով ան նոյնիսկ արհամարհեց հեց հազարապետը: Չի մը խօսեցնելը աւելի դիւրին է, քան այս հայը, խանըմ: Սէլիմ պինպաշին հրամայեց, որ բանտարկենք զայն դիւղի ախոռին մէջ եւ տանջենք, մինչեւ որ բացուի լեզուն ու խօսի մեզի փետայիներուն մասին: Վերանզատոր մէկն է, խանըմ, – ըսաւ ժանտարմներէն մէկը, մինչ կալանաւորը յոգնած ու հեզհեզակ խորացող նայուածքով կը դիտէր Զարէն:

Երիտասարդին չարչարուած դէմքը բան մը ըսելու արտայայտութիւն առած էր՝ հէքեաթի քարացած հերոսներուն պէս, Խալֆայի աչկերտին տուած չարչարանքներու զղջումն էր թերեւս, որ Զարէն կալանաւորին օգնելու ձայն մը լսեց իր մէջ: Անոր պէս ճահիլ էր: Թէեւ անուժ՝ սակայն անոր կեցուածքին մէջ ուժեղ բան մը կար, մանաւանդ այնպէս կը նայէր, որ կարծես կ'ուզէր խօսիլ:

Կալանաւորին օգնելու ակարութիւնը Զարէ ուզեց ծածկել իր մէջ զգացնիքի մը պէս այնպէս, ինչպէս երբեմն ուզած էր ծածկել իր արցունքը: Երեւակայեց, որ եթէ նոյն ձեւով բռնուէր Սպիտակ Ձիաւորը, թերեւս պիտի ուզէր, որ աւելի հարուածէին անոր կռնակը եւ ինքն աւելի պիտի խնդար իր հնչեղ ձայնով, մինչեւ որ արիւնոտած մարմնով ան վար իյնար, եւ ինք կտրէր անոր դլուխը:

Զարէի համար այդ երեւակայութիւնը այնքան իրական էր, որ նոյնիսկ վախ – ցաւ: Զգաց, որ իր մէջ տկար կինը պիտի երեւան հանէր ու մատնէր իր արցունքները: Այո՛, այո՛, Սպիտակ Ձիաւորն ալ իր վրանը պիտի տանէր ու իր ձեռքով պիտի լուար անոր վէրքերը:

Զարէ երբեմն վտանգի մէջ ինկողի մը չափ անօգնական՝ իր առանձնութեան մէջ լացած էր այդ տկարութեան համար: Կալանաւորին օգնելու զգացումը այդ տեսակ տկարութիւն մըն էր, եւ ուզեց խեղդել իր մէջ զայն, ինչպէս վայրի կատու մը իր ճանկերուն մէջ պիտի խեղդէր նաշխուն դեղձանիկ մը:

Զինուորները նկատեցին, որ կալանաւորին երեւոյթը փախուեցաւ: Կարծես քառասուն տարի մութ զնտանին մէջ ապրելէ յետոյ, արեւին լոյսը տեսած էր ան յանկարծ: Իր անզղջութեան նայուածքին մէջ ան կը նմանէր համբի մը, որ իմաստուն բան մը ըսելու տառապեցնող ու չարչրկող արտայայտութիւն մը առած էր:

(Շար. 399)

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող Հայերէնի Դասընթացքները կը վերսկսին՝ երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15-ին, կիրակի, Սեպտեմբեր 20-ին եւ Շաբաթ - շաբթի Սեպտեմբեր 23-ին:

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ. -

1. - *ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.*
15 rue Jean - Kiehl, Paris 8e

Կիրակի օրեր՝ ժամը 9.30-էն մինչեւ 12: Դասընթացքները կը սկսին Կիրակի Սեպտեմբեր 20-ին:

2. - *ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ.*
4 rue Commissaire, Alfortville

Ամէնօրեայ Մանկապարտէզը կը վերաբացուի Երեքշաբթի օր, Սեպտեմբեր 15-ին:

Շաբաթական լեզուի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբերի առաջին շաբթուան ընթացքին:

3. - *ԱՒՆՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ ՎԱՐԱԳԱՅ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ.*
31 - 33 rue Sœur Franchise, Auvuvil le Conesse

Դասընթացքները կը սկսին Շաբաթ - շաբթի, Սեպտեմբեր 16-ին:

4. - *ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.*
6 Avenue Pierre - Curie
Դասընթացքները կը սկսին Շաբաթ - շաբթի, Հոկտեմբեր 7-ին:

5. - *ՇԱՒԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ.*
4 rue de Thorigny, Chavil
Դասընթացքները կը սկսին Շաբաթ - շաբթի, Սեպտեմբեր 16-ին:

6. - *ՊԱՆԻԷՕ - ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ.*
Էքօլ Մօրիս Թորէզ,
41 Avenue Alphonse Pierre, Panillo
Դասերը կը սկսին Շաբաթ - շաբթի, Սեպտեմբեր 23-ին:

7. - *ՊՈՒԱ. ԴՕԼՕՄՊԻ ՄԷՋ.*
119 rue Ozy, Pont-Audemer
Դասընթացքները կը վերսկսին Շաբաթ - շաբթի, Սեպտեմբեր 23-ին:

×

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի պարբ դասընթացքները կը սկսին Սեպտեմբեր 22-ին եւ հայերէն դասընթացքները Սեպտեմբեր 23-ին:

Grand Dîner - Dansant

Dans les Salons de SOFITEL — 2, Rue Grognet; 75015 Paris

Samedi, 26 Septembre, de 20h.30 à l'aube

Organisé par La Croix Bleue Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

Au Profit
de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux et de ses œuvres.

Animé par l'Orchestre:

des Gaidzag's

ATTRACTIONS SURPRISES

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Պ. Անտրէ Պաղտասար - եան 200 Ֆր. կը նուիրէ:

×

ՄՈՆԹԵԼԻՄԱՐ. - Պ. Ալբըթարմաք - եան 200 Ֆր. կը նուիրէ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19-ին, Շաբաթ օր, ժամը 16-ին իր կեդրոնատեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9-րդ: ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գէորգ Քիրէճեանի մահուան առթիւ, Արա Գորգիկեան 400 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Նոյն սխուր առթիւ, Վալանտէն Նշան Թէպոյեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ
Կ'ՈՒԶՈՒԽ

Կը փնտռուի մէջէն տարիքի հայ կին մը, մնայուն կերպով ընկերութիւն ընելու համար առանձին կնոջ մը, Քլամարի մէջ եւ տան գործերով զբաղելու: Ի հարկին, միայն ամբողջ օրը, կամ ամբողջ գիչերը:

ՀԵՌ. 326. 88. 65

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան չատ սիրելի Հայկոյին անմոռանալի յիշատակին կը նուիրէ 100-ական Ֆր. Ազգաժողովին եւ «Յառաջ»ին, անոր վաղաժամ մահուան տարելիցին առթիւ: (Ստանալ՝ «Յառաջ»էն):

LES COURS DE LANGUE ARMENIENNE

POUR ADULTES

Organisés par LA CROIX BLEUE de CHAVILLE ont lieu TOUS LES LUNDIS SOIR.

Rentrée le 5 Octobre, à 18 h. 30
Initiation et perfectionnement
Dans la salle de:
l'Eglise Arménienne de Chaville
4, Rue des Trois Champtiers
Tél.: Mme. Nazélie FOURTUNE;
16. 32. 384. 675

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:

du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:

— 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի ՀԱՄ Մշակոյթի Տան

Շաբաթ, 19 Սեպտեմբեր, ժամը 21-ին
Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի սրահը - 22, Rue Victor Hugo

«ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒՐ»

կատակերգութիւն 3 արար Գ. Վ. ՀԱՀԱՆԻ
Ալֆորվիլի «ԱՊԵԼԵԱՆ» Թատերախումբին կողմէ:
Գործադիր՝ Գրիգոր Պարսումեան - Բութիւն՝ Ժորժ Պատօեան
Կը մասնակցին՝ Սոնիա Աչըքեան - Գարախանեան - Արա Կիւլլէգեան
Յակոբ Ուրբաթեան - Բարսեղ Քէշիշեան - Սեդրակ Խաչատուրեան - Գր. Փափազեան

×

REPRESENTATION THEATRALE
La Troupe théâtrale « APELIAN »
de la Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
présente
« PAKHDIN ANIVE » *Comédie en 3 actes de KRIKOR-VAHAN*
Le Samedi, 19 Septembre, à 19 h.
Renseignements: M.C.A; Tél.: 376. 55.89

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ վարչ.ը շնորհակալութեամբ ընդունած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, տարաբախտ Պաղտասար Դանիէեանի մահուան առթիւ.- Տիկին Լորիս Կարապետեան ե.պ. 100, Տէր եւ Տիկին Ռոմանոս Մարտաի 200, Տէր եւ Տիկին Մխքայէլ Եավէր Սահակ - Մեսրոպ Երէց-չախումբին 100, Պոլսոյ Գաղթականաց Փոնտին 100, Տէր եւ Տիկին Նուկարէ ե.պ. 50, Տիկին Մարգարիտ Աւետեան ե.պ. 20, Պոլսոյ Գաղթականաց Փոնտին 40, Արթիւր Մամալեան ե.պ. 50, Յ. Փափազեան զաւրոցին 200, Ալան ընտ. ե.պ. 100, Սահակ - Մեսրոպ Երէց.ին 50, Տէր եւ Տիկին Փօլ Գէորգեան ե.պ. 100, Տիկին Ռոզէթ Համբարձումեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժաք Գալփաքեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Բարակեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժիւլիո 100, Գրիգոր եւ Պաղտասար Նաճարեան 150, Փէրճեան ընտ. 200, Թորոս Գաբրիէլեան 100, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աւետիքեան 100, Տէր եւ Տիկին Միսաք Եէմէնիճեան 100, Տիկին Բուլեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Գասպարեան 100, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մուչէեան 100, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան 100, Տէր եւ Տիկին Գրիստոլ Թէրզիպաշեան 200, Տէր եւ Յարութիւն Դաւիթեան 300, Մաթոսեան ընտ. 100, Տէր եւ Տիկին Աւագեան 100, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան Սահակ - Մեսրոպ Երէց.ին 200, Պրն. Պուաչէն (Սէն - Ժէռման) 50 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hautevillle — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼՈՍԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մշակութային եւ Գեղարուեստական
ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ԹԷՅԱՏԵՂԱՆ
Նուիրուած՝ ՍԻՊԻԼԻ
կիրակի, Հոկտեմբեր 25-ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11-ԻՆ.

LA CAPPADOCE

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

LES 9 ET 11 OCTOBRE

avec

ONNIG DINGDJIAN

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

SAINT-GRÉGOIRE à Tallard

PELERINAGE ANNUEL

Dimanche, 20 Septembre

Sous l'égide des Associations Culturelles des Eglises Apostoliques Arméniennes de Marseille, Monseigneur Hagop VARTANIAN, célébrera la Messe à 10 h. 30, en présence du Représentant de l'Evêché de Gap, du Chanoine Richard et du Père Davin, curé de la paroisse.

La chorale sera dirigée par:
Khatchik Yilmazian

A 13 h., un repas fraternel réunira les pèlerins, dans la Nouvelle Salle de la Mairie de Tallard, avec la participation de la Chorale Sahag - Mésrop et de la Troupe de danse et de musique « HARTANAG » (de Marseille).

Des autocars, suivant le nombre des inscrits, seront mis à la disposition des personnes qui ne peuvent se rendre par leurs propres moyens de:

MARSEILLE, NICE, VALENCE,
ST. RAPHAEL, GRENOBLE

Prix du trajet: Aller / Retour;
Repas compris 120 F.
Repas seul 60 F.

Pour tous renseignements et réservations s'adresser:
- Eglise Arménien du Prado (91) 77.84.70
- Eglise de la Madeleine (93) 87.54.09
- Eglise Arm. Père Nareg (75) 43.63.86
- Home Arménien (94) 95.00.30
- Club des Arméniens (76) 54.49.38
- T.Takvorian;52,Av.J.Jaurès (92)51.07.56

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
16
MERCREDI
16 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ. 50

57ՄԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.995

Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 14.995

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 2 - 9)

ԿԱՐՃ ԼՈՒԲԵՐ

Հայ ելեկտրաշարժիչ գործատունը օժտուեցաւ ինքնաշխատ սարքերով: Ասոնց շնորհիւ արտադրութիւնը պիտի աւելնայ: Պարզ բանուորները պիտի դառնան մասնագէտ ինքնաշխատ սարքերու, մեքենաներու, առաւել բարձր աշխատատարձերով:

×

Նոր Տելհիի մէջ, Հնդկաստան, 1982 Հոկտեմբեր - Նոյեմբեր ամիսներուն տեղի պիտի ունենայ միջազգային ոսոնավազահ մը: Խորհ. Միութեան չրջագիծին մէջ Հայաստան եւս պիտի մասնակցի Միացեալ - Նահանգներու, Քանատայի, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ ասիական, ափրիկեան այլ երկիրներու կարգին: Հայկական տաղաւարը՝ առանձին, 800 քառակուսի մեթր տարածութիւն պիտի ունենայ: Պիտի ներկայացուին ելեկտրոնիք սարքեր, մեքենաներ, չարժական ելեկտրակայաններ եւայլն:

×

Նոր ուսումնական տարեշրջանին ան - հրաժեշտ բոլոր դաստիրքերը հրատա - րակուեցան: Մէկ մասը անվճար, միւս մասը զեղչուած գիներով կը բաչխուին: Հայաստան կը նկատուի ընթերցասէր ժողովուրդի երկիր: Ամէն տարի, իւրաքանչիւր ընտանիք քանի մը տասնեակ գիրք կը կարդայ գնելով: Կ'օգտուի նաեւ հանրային գրադարաններէն: Նոյնիսկ գործատուներուն մէջ գրադարաններ կան հարիւր հազարներու հասնող գիրքերով:

Արձակագիր Ազատ Շահինեանի Սուրբ եւ Սամի արկածները խորագրուած մանկական պատմուածքը, որ քանի մը տարի առաջ յաջողութեամբ բեմադրուեցաւ Մոսկուայի մէջ, պատկերասփիւռի ներկայացումին պիտի արժանանայ, Մոսկուա: 47 տարեկան է եւ այլ թատերախաղերու, պատմուածքներու հեղինակ է: Գլխաւոր թատերախաղն է՝ Իմ սիրելի փոքրիկը, բեմադրուած Մոսկուա:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՊԱ ՄԵԾ ԹԵՐԹԵՐԸ...

Այցելու մը ունիմ խմբագրատան մէջ: Ծառայացեալ տարիքով անձանօթ մը, որ քիչ առաջ մտաւ խմբագրատունէն եւ նստաւ քովս: Դովելի համբերութեամբ մը կը սպասէ որ զբաղումս վերջանայ, որպէսզի լաւագոյն կերպով զբաղիմ հետը:

Ինչո՞ւ եկած է, չեմ գիտեր: Դեռ առիթը չունեցայ հարցնելու: Խնդրեց միայն որ չաճապարեմ, քանի որ ինք ժամանակ ունի ու կրնայ սպասել:

Հաւանաբար անտեղեակ չէ որ Մամբաղրատան մը դործերը յապաղումի չեն հանդուրժեր: Ժամը ժամին ամէն ինչ կատարուելու է: Հիւրերը կրնան սպասել: Ուրեմն լուրերը կը խմբագրուին, ձեռագիրները կ'երթան ու կուգան, փորձերը կը կարդացուին, հեռաձայնի գործիքները կ'աչխատին: Շունչ առնելու ժամանակ չունին խմբագիրները: Ու ես անհանդիստ եմ երբ կը խորհիմ թէ կը սպասցնեմ այցելուս: Անոր դէմքին վրայ ղժդհուխեան նչան չկայ: Կը դիտէ հետաքրքրութեամբ ու զարմանքով: Կը նայի եկող գացող թուղթերուն, կը հետեւի մեր տենդոտ չարժումներուն, երբեմն գլուխը կը ճօճէ, չրթները կը խածնէ:

– Այս որքա՞ն գործ, կ'ըսէ մէկոց մը, կարծես ինքն իրեն խօսելով: Երբեք չէի երեւակայեր թէ թերթի մը պատրաստութիւնը այսքան դժուար է:

Կը ժպտիմ, գլխու չարժումով մը կը հաստատեմ առանց աչքերս հեռացնելու այն ձեռագիրէն, զոր կը կարդայի:

Մեր անծանօթ այցելուն պահ մը եւս կը նայի իր չուրջը եւ կ'աւելցնէ.

– Աւտուած դիւրութիւն տայ, մենք իրիկունը հանդիստ կը կարդանք, առանց կասկածելու թէ քանի հոգի որքա՞ն չատ աչխատած է այս թերթին վրայ:

Դարձեալ կը ժպտիմ: Հազար անգամ լսած եմ այս խօսքը, նորէն ալ սակայն աննկարագրելի հաճոյք մը կը զգամ լսելէ: Գլխովս կը հաստատեմ առանց աչքս հեռացնելու ձեռագիրէն:

Ու մեր բարեկամը կ'եզրակացնէ.

– *Եթէ ձեր չորս էջնոց թերթը այսքան դժուարութիւն կը պատճառէ, հապա մեծ թերթերը որքա՞ն դժուար լոյս կը տես - նեն ...*

Ցանկարծ կ'ընդհատեմ ընթերցումս: Խօսքը սուրբ մը նման մխուած է սրտիս մէջ: Գլուխս կը վերցնեմ ու առաջին անգամ ըլլալով կը նայիմ այցելուիս աչ - քերուն մէջ: Ան երբեք չի հասկնար թէ ինչ պատահեցաւ, թէ ինչպէս խոցեց դիս: Կը կարծէ ընդհակառակն որ դարձեալ պիտի հաստատեմ իր ըսածը, «այո, պիտի ըսեմ, մեծ թերթերուն դործը հազար անգամ աւելի դժուար է, փառք տանք Աստուծոյ որ մենք փոքրիկ թերթ մըն ենք, հազիւ չորս էջ, հետեւաբար նուազ կը յոդնինք, նուազ կը տուայտինք»:

Կը նայիմ այցելուիս աչքին մէջ. բայց չեմ խօսիր: Ի՞նչի պիտի ծառայէ: Պիտի չհասկնայ: Այսքան երկար ականատես եղաւ ահա մամուլի մարդու մեր Գողգոթային եւ սակայն պիտի չհասկնայ: Պիտի չհասկնայ որ մեր չորս էջերը տասն անգամ աւելի աչքի լոյս ու արիւն կը քամեն մեր ափ մը դործակիցներուն նուիրումէն, քան ուրիշին 16 էջերը կը քամեն վարձկան աչխատակիցներու բանակ մը, պիտի չհասկնայ որ այս չորս էջերուն խմբագիրը թէ՛ քարտուղար է, թէ հեռախօսի պաշտօնեայ, թէ՛ դրաչար է, թէ բեռնակիր: Պիտի չհասկնայ որ մեր չորս էջերուն խմբագիրը տասն անգամ աւելի չատ բան կը կարդայ ու կը դրէ, քան ինչ որ կը կարդայ ու կը դրէ 16 էջնոց թերթի մը խմբագիրը: Մեր բարեկամը ոչինչ պիտի հասկնայ այս բոլո - րէն, ու քիչ վերջ, երբ դործս պիտի վերջանայ, պիտի սկսի ահաւոր դանգատութեամբ մը պատմել իր այն խնդիրը, որուն համար եկած է: Եւ այս խնդիրը բնաւ կապ չունի «չորս էջնոց» թերթին հետ: Անձնական խնդիր մը պարզապէս, որուն լուծման համար կը խնդրէ որ օգնենք իրեն:

×

Համբերութեամբ մտիկ կ'ընեմ գինքը, յետոյ կը խոստանամ օժանդակել: Շը - նորհակալութիւն կը յայտնէ, կը մեկնի գոհունակ ժպիտներ բաչխելով ամէն կողմ:

×

Կը մեկնի առանց անդրադառնալու որ կէս ժամ մըն ալ ի՛նք գողցաւ այս չորս էջնոց փոքրիկ թերթին երջանիկ խմբագիրէն...:

Ռ. Հ.

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ
Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽԱՂԵՐԸ
«ԿՈՏԱՅՔ» ԴԱՍԱՒՈՐՄԱՆ ԳԼՈՒԽԸ

Խորհրդային ախոյենութեան Բ. դասակարգի 9-րդ խմբակի մրցաչարքին, առաջին ութ տեղերը գրաւած խումբերու մէջ կը չարունակուի պայքարը դասաւորման գլուխը նուաճելու համար: Սեպտ. 8-ի հերթական խաղերու արդիւնքները եղած են. -

«Կոտայք» - «Ղարաբաղ»	3 - 1
«Շիրակ» - «Սպարտակ»	2 - 0
«Լոկոմոտիւ» - «Կոլխոզչի»	2 - 1
«Խազար» - «Դինամօ»	2 - 2

Այս խաղերէն ետք դասաւորման գլուխը միչտ կը գտնուի Աբովեանի «Կոտայք»ը 55 կէտով, որուն կը հետեւի Սամարեդիայի «Լոկոմոտիւ»ը 50 կէտով:

ԼԻԼ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՈՒՐԻԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՅՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱՒ

Լիլի մէջ, ծանրաբարձութեան աչխարհի ախոյենութեան մրցաչարքին, իր ծանրութեան (60 քիլօ) դասակարգին Եուրիկ Սարգսեան երրորդ հանդիսացաւ: Հակառակ մարզական աչխարհի մասնադէտներու եւ կարգ մը թղթակիցներու նախատեսութեան, որոնք Մոսկուայի Ոլիմպիականներու ոսկէ մետալակիր հայ մարզիկին մօտ կը տեսնէին բոլոր տըւեալները աչխարհի ախոյեան դառնալու, Պուլկարիայէն Պոլեսլաւ Մանոլով կը բարձրանար աչխարհի ախոյեանի պատուանդանին վրայ: Լիլի մէջ համաչխարհային երեք նոր մրցանիչներ ալ հաստատուեցան՝ պոկումի, ուսէն նետելու եւ ընդհանուր արդիւնքի մարզերու մէջ:

Այսպէս, ընդհանուր արդիւնքով պուլկար Մանոլով 302,5 քիլօ բարձրացնելով կոտրեց նաեւ համաչխարհային մրցանիչը (297,5 քիլօ, որ կը պատկանէր ոլիմպիական ախոյեան Վիկտոր Մանոլինի: Ի դէպ, անցեալ տարի, Սան Մարինօ տեղի ունեցած աչխարհի երիտասարդական ախոյենութեան, Եուրիկ Սարգսեան կրկնած էր Վիկտոր Մանոլինի մրցանիչը: Լիլի մէջ, հայ մարզիկը ընդհանուր արդիւնքով 295 քիլօ բարձրացուց: Պոկում ձեւին մէջ քուպացի նունէզ 135 քիլօ բարձրացնելով բարելաւեց նախկին մրցանիչը (134,5 քիլօ), որ իրեն կը պատկանէր: Եուրիկ Սարգսեան նոյն ձեւին մէջ 130 քիլօ բարձրացուց, մինչ Լվովի «Բարեկամութեան բաժակ»ի մէջազգային մրցումներուն 133,5 քիլօ բարձրացուցած էր: Ուսէն նետելու ձեւին մէջ Մանոլով 170 քիլօ բարձրացնելով հաստատեց համաչխարհային նոր մրցանիչ մը: Նախկինը՝ 167,5 քիլօ, կը պատկանէր Եուրիկ Սարգսեանի, որ Լիլի մէջ բարձրացուց 165 քիլօ:

Հինգշաբթի, տեղի կ'ունենան 82,5 քիլօ ծանրութեան դասակարգի մրցումները, որոնց կը մասնակցի ոլիմպիական ախոյեան Եուրիկ Վարդանեան:

'ԻՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԱՌԹԻՒ'

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒՆ

—o—

ՍԻՐԵԼԻ ԱՐՄԷՆ,

Տարեշրջանի մը համար պիտի յանձնուին դպրոցին: Դպրոցը քու մենաչը – նորհեալ վայրը պիտի ըլլայ զործի եւ զբօսանքի: Երբեմն անհրապոյր: Անոր նատարաններուն վրայ պիտի աքնիս եւ ուրախանաս, պիտի պայքարիս եւ յաղթես: Մանելով իր կրթական եւ դաս – տիարակչական ծիրին մէջ, պիտի հրա – ժարիս անձնական քմահաճոյքներէդ, ապրելու համար խմբական, հաւաքական կեանքը: Պիտի համակերպիս ընդհանուր կարգապահութեան մը, հրաժարելով երբեմն որոշ անհատական ազատութիւն – ներէ: Առանց դէպի ունակութիւն եր – թալու, պիտի յարիս կարգ մը սովո – րութիւններու: Սակայն նախաճեռնու – թեան ոգիդ միշտ պահէ արթուն:

Դպրոցը քու կեանքիդ արեւն է: Առա – ւօտեան ասդղդ: Դասարանը՝ լոյսի եւ ջերմութեան աղբիւր: Հոն է որ մխոզդ եւ հոգիդ պիտի կազմուին, զարգնուին, ազնուանան: Հոն է որ դիտութիւններու զումարը, իմացականութիւնդ, դպրոցը պիտի բանան աշխարհի վրայ, կամ աշ – խարհը պիտի բացուի դպրոցին առջեւ:

Ուսուցչիդ անհատականութիւնը պիտի ճառագայթէ վրադ: Իր անձը կը ներ – կայացնէ ընդհանուր զարգացումի մը տիպարը, որուն պէտք է ձգտիս: Պէտք է ձգտիս վաղը բժիշկ, ճարտարապետ, առաջնագործ կամ կրօնաւոր ըլլալու: Սակայն նախ եւ առաջ պիտի աշխատիս մարդ ըլլալ: Հեշտ չէ, պիտեմ: Կամք պէտք է: Անխոնջակ եւ զօրաւոր: Ճիգ պէտք է: Ցարատեւ եւ աննահանջ:

Սակայն, ուշադրութիւն: Միւս բոլոր ժողովուրդներէն աւելի, դիտես թէ ի՞նչ կը նշանակէ «ցեղասպանութիւն» բառը: Պարզապէս՝ ցեղի մը բնաջնջումը: Այդ կրնայ ըլլալ բիրտ ուժով՝ ֆիզիքական ցեղասպանութիւնը, զոր նախնիքդ ճաշակած են: Բայց նաեւ այն ընկերու – թիւնը, այն չրջանակը, որուն մէջ կ'ապ – րիս, կրնայ քեզ անզգալի կերպով տա – նիլ դէպի ուրիշ ձեւի ցեղասպանութիւն մը, նոյնքան ահաւոր, նոյնքան ողբեր – դական եւ անհունօրէն աւելի ամսեղուկ եւ ծածկամիտ՝ բարոյական եւ մտաւոր ցեղասպանութիւնը: Եթէ հայկական վարժարան մը յաճախես, անշուշտ այն – քան ալ մտահոգ չեմ: Սակայն, դուն եւ քեզի նման հազարաւոր հայ աշակերտներ պիտի նետուիք յորձանքի մը մէջ, որ կրնայ ձեր մաքէն եւ հոգիէն խլել ձեր ինքնութեան իմաստը: Կրնայ չնչել յի – շողութենէն, այն ինչ որ կը կապէ ցե – ղիդ անցեալին, հօրենական հողերուդ, իւրայատուկ բարքերուն, ընտանեկան սրբութիւններուն: Եթէ ինքնութեան թուղթդ կը պարունակէ «ֆրանսական ազ – գութիւն» յիշատակութիւնը, այդուհան – դերձ պիտի չմոռնաս երբեք քու ծագու – մդ: Անոր համար պիտի սերտես մայ – րենի լեզուդ՝ հայերէնը, որ հիմնական խարիսխն է քու ակերուդ ճշմարիտ ծա – նօթացման, դիտակցութեան: Եթէ լե – զուն չդիտնաս, չես կրնար ըմբռնել ցե – ղիդ պատմութիւնը, քու նախնիներուդ մղած յաջորդական պայքարներուն իմաս – տը եւ քու կարգիդ անկարող կը դառ – նաս յանձնառութիւններ առնելու:

Ձամբորդող աղաւնիներու նման պէտք է ըլլաս, որոնք կապուած կը մնան իրենց երդիքին, որոնք առանց չփոթութեան եւ սխալի կը վերադառնան իրենց աղա – ետառները:

Սիրելի Արմէն, դպրոցական նոր տա – րեշրջան մը կը դիմազրաւես: Պիտի ըս – կըսիս նոր առաջադրանքներով, նոր յոյ – սերով, վերանորոգուած վճռակամու – թեամբ: Պիտի սերտես եւ իւրացնես ու – սումնական նոր ծրագիր մը, բայց նաեւ՝ պիտի սորվիս եւ զօրացնես հայերէնդ, եթէ կ'ուզես նկարը լմնատաւորել քու կեանքիդ, դառնալով՝ ճշմարիտ հայ մարդ մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՐԳԻՇՏԻԽԻՆԻԼԻՆ ԱՆՀԵՏԱՆԱԼՈՒ ՎՏԱՆԳԻՆ ՏԱԿ

—o—

Արարատեան դաշտին մէջ, Հոկտեմ – բերեանէն քիչ հեռու, երկու բլուրներ կան: Առնց վրայ եւ մերձ, հին անց – եալին կերտուած է Հայոց հնադոյն մայ – րաքաղաքը՝ Արմաւիրը: Քաղաքին առա – ւել խոր չերտերուն մէջ գոյութիւն ու – նեցած է աւելի հին քաղաք մը՝ Արգիշ – տիխինիլին:

Հնագէտները, դեռ ԺԹ. դարէն սկսեալ, նախատեսութիւններ, եւ նոյնիսկ՝ պե – դումներ կատարած են երեւան հանելու համար զոյդ քաղաքները: Սակայն միայն 1962–ին յաջորդող տարիներուն է, որ այդ պեղումները հետե – ւողական բնոյթ ստացած են, ջը – նորհիւ հնագէտ Ցարութիւն Մարտի – րոսեանի: Մէկուկէս տասնամեակի ընթացքին, խնամքով մաքրուած են հո – զաշերտերը եւ վերստին կենդանութիւն ստացած է վաղեմի քաղաքը՝ Արգիշտի – խինիլին:

Այս եւ կարգ մը այլ մանրամասնու – թիւններ տալէ առաջ, բանասիրական դի – տութիւններու դոկտոր՝ Աբրահէս Մար – տիրոսեան, Սովետ. Հայաստան օրա – թերթին մէջ նկարագրած է պեղումնե – րուն հետեւանքով պարզուած վիճակը հնամենի քաղաքին, որ ձեւով մը, նաեւ պատմութիւնն է, անոր վերջին դրուագը:

Մէջբերենք հատուածը.– Ճճապատ ճա – նապարհը տանում է դէպի տաճար: Տա – ճարի դիմաց ընդարձակ բակ է, իսկ ա – ւելի այն կողմ՝ արքայական պալատը, որձաքարէ սիւներով եւ հեծաններով (ի – մա՝ գերաններով): Սա ջրամբարն է, ո – րի պատերը անջրանցիկ նիւթից են կազ – մուած, իսկ այստեղ բժիշկ է ապրել, բժիշկ եւ դեղագործ. նրա աշխատասենե – եակից յայտնաբերուել են թռչունների եւ կենդանիների կմախքները, արուակները եւ փուչիները: Սա զարքնի հնոցատունն է, իսկ քիչ այն կողմ՝ գինիների մա – ռան: Մի այլ տեղ ցորեն է ամբարուել: Ահա եւ մի քանարերգի կենտրոնական զար – բասը, իսկ այս միւսը նոյնպէս զար – բաս է, բայց ծառայել է իբրեւ ծուղակ, թշնամական զօրքերը ներխուժում են նը – րանով եւ ընկնում զարանի մէջ: Բայց մի օր նրանք մուտք են գործել բուն զարբասով, ո՞վ իմանայ, եւ տեղի է ունեցել արիւնոտ բախում, մեծ ճակա – տամարտ: Տեսնում էք նետերի հետքե – րը եւ նետերի մնացորդները: Քաղաքի բնակիչները պաշտպանել են տաճարը, ընկնել նրա պատերի տակ: Տեղի է ու – նեցել մարդկային մեծ զրամա երկու եւ կէս հազարամեակ առաջ, եւ այն դու պատկերացնում ես զարմանալի յստա – կութեամբ»:

Ցարութիւն Մարտիրոսեան, Արգիշտի – խինիլինի պեղողը, մեռած է 1977–ին: Եւ ժամանակ մը եաք չհասզրդուեցան, թնախնդրութեան փոխարէն անփոյթ կեցուածք մը սիրական զարձած է, երբ մերձակայ Նոր – Արմաւիր զիւղին կոլ – տնտեսութեան նախագահը փոխուած է:

Նամակագիրը նկարագրած է հնագէ – տական արժէք ներկայացնող վայրերն այժմու տխուր պատկերը՝ երթուղիներ չինուած, աղբակոյտեր զիզուած, թըռչ – նարուծարան, ուր հաւերը անդադար կը «պեղեն» եւայլն: Իրաց այս վիճակին մէջ, անխուսափելի աւերումներ, քան – դումներ ալ արձանագրուած են հակա – ռակ պետական այն յստակ օրէնքին, թէ չինարարական որեւէ աշխատանք անմի – ջապէս պէտք է զադրի հնագիտական հետքի մը երեւան զալուն պարագային: Այս օրէնքը կ'անտեսուի եւ դեռ նոր ծը – րագիրներ կը մշակուին, ինչպէս, օրի – նակ, անասնապահական համալիրի մը չինութիւնը:

Ահա թէ ինչո՛ւ յոդուածագիրը, լրա – ւամբ, հետեւեալ միտքը յայտնած է, լր – րեւ հասատատում.. եթէ այդպէս գնայ, մի բանի տարի յետոյ այդ քաղաքից այ – լեւս ոչ մի հետք չի մնայ»:

Իսկ այդ քաղաքը կը կոչուի Արգիշ – խինիլին:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԲԻԶԱՆԴԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ»

—o—

Պուքրէչի Ալպաթրոս հրատարակչա – կանը լոյս ընծայած է Աթելիան Պրեզ – եանուի «Պատմութիւն Բիւզանդական Կայսրութեան» գիրքը:

Հեղինակը իր աշխատութիւնը երեք ժամանակաշրջաններու բաժնած է – Հռոմէական – բիւզանդական կայսրութիւ – նը (Դ. – Զ. դարեր), Միջնադարեան յունական կայսրութիւնը (610 – 1081), Բիւզանդական կայսրութեան անկումը (1081 – 1453), իրենց կարգին՝ բաժ – նուած աւելի կարճ ժամանակաշրջաննե – րու: Այս գլուխներէն իւրաքանչիւրը ըն – կերացած է կարճ նախաբանով մը, ուր ամփոփուած են համապատասխան ժա. մանակաշրջանի բնութագիրը:

Գիրքը առիթ կ'ընծայէ ընթերցողնե – րուն, Հայաստանի պատմութեան մասին տեղեկութիւններ ստանալու, քանի որ ան ընդելուզուած է Բիւզանդիոնի պատ – մութեան հետ: Հատորը կը պարունակէ մեր պատմութենէն թուանշաններ ու դէպքեր: Այսպէս, սկիզբէն իսկ, նշուած է Հայաստանի տիրապետութենէ հրաժա – րումը Յովիանոսի, որ 363–ին, խաղա – զութիւն կը կնքէ պարսիկ Պեռոզեսի հետ: Ցուստինիանոսի ժամանակ, Զ. դարուն, բիւզանդական բանակը յաղթա. նակներ կը տանի Հայաստանի մէջ: 542 – 543ին, հակառակ Բելիսարիոս եւ Գեր – մանոս կայսերական ամէնէն արժէքաւոր զօրավարներու զիմադրութեան, պարսիկ Խազաւոր Խոսրով Ա. կը քանդէ Հայաս – տանը եւ հռոմէական Միջագետքը, որմէ ետք Բիւզանդացիները եւ Պարսիկները խաղաղութիւն կը կնքեն: Վէճերու եւ զաշինքներու չարքէ մը ետք, 575–ին, զօրաւոր բանակի մը զլուխը անցած, խոսրով կը մտնէ Հայաստան, կը զրաւէ Կարինը, յետոյ Կապադովկիա, կ'այրէ Սեբաստիան եւ կը պարտաւի Գերմանոսի որդի, բիւզանդացի զօրավար Ցուստ – նիանոսի կողմէ: Բանակցութիւնները կը ձախողին Հայաստանի մէջ Ցուստինիա. նոսի կրած պարտութիւններուն իբրեւ հետեւանք, իր անկարզապահ զինուոր – ներուն պատճառաւ: Երեք տարի ետք, Մաւրիսիոս, Արեւելքի կայսերական ու – ժերու նոր հրամանատարը, կ'արտաքսէ Խոսրովը հռոմէական Հայաստանէն եւ կը զրաւէ Վանայ լիճի չրջանը, որ մին – չեւ այդ կը զտնուէը Պարսիկներու տի – րապետութեան տակ: Մաւրիսիոսի նոր յաղթանակը, երեք տարի ետք, կոնս – տանտինեայի մէջ, կ'ամրացնէ կայսրու – թեան դիրքը Հայաստանի մէջ: Մաւրի. սիոսի ու Խոսրով Բ.ի միջեւ 591–ին կնք – ուած խաղաղութեան դաշինքով, Պարս – կաստան Բիւզանդիոնի կը յանձնէ վա – նայ լիճի չրջակայ պարսկական Հայաս – տանի մեծ մասը, ռազմական կարեւոր խարիսխ բիւզանդական կայսրութեան

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԵՍ ԿԱՏԱՐԵՑԻ ԻՄ ՊԱՐՏԿՕՍ

«Ի հաշիւ»վաղուան գրականութեան

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ

Աղէկ էր վիճակին, Մուռեցին (*) ը – սէինք թէ՝ բանի կարօտ չէր քաշեր, միայն, առեն առեն, իր կորուսած բար – ձրնկերին յուշքովը, վաղորդայնի մը համար, անոր խել խօլ ծրագրածները մտքին մէջ, խորունկ ախ մը կ'արձակէր: Հայրը ողջ մնար, ու մէյ մըն ան ու – զուն պօյ–պօսը տեսնէր:

Տզան ալ, իրաւ որ, լեռը բեռցնէիր, ը՛հ, չէր ըսեր: Հօրը տզան ճիչդ, անոր բելիար հասակը, մռուտ երեսները, անոր սեւ պեխն ու խոշոր խոշոր աչքերը: Ա – ւելին, որ տզան տարիներու չարքի մը հասէ, մօրը ըմբռնած ու զործադրած ջանքերու մը հետեւանքովը, քիչ մըն ալ թուղթէ, գիրէ կը հասկնար:

Գեղին զպրոցը, Մուռեցին տզան, օր մը իր ըղձօտ աշխատողի պատմութիւն – ներովը, զեղացի նեղմիտներու հոգին կը խոխոջներ: Ու կամաց կամաց ձեռքը արհեստ մըն ալ անցուց, վարպետ նա – ճար մը, որ փայտին վրայ իր զարկած ուրագէն բուռ բուռ կայծ կը ժայթքէր:

Ձմեռը աս արհեստովը կ'զբաղի, միւս տաւիններն ալ ժամանակ կը զտնէ, ինքն ալ իր պապենի հողը կը խառնչուկէ:

Այս պայմաններով, այն զեղը, կա – րապետին պահած տունը այն առաւելու – թեան մէջ մտանելիչ կ'ըլլայի, որ պըզ – տիկ թէեւ, բայց մէջը եղ ու մեղր փըն – տրուող, հաւուն կաթը կը զտնէ:

×

«Հոս չիկար նէ, ըսէիր, ուրիշ տեղ երթայինք, տղա՛ս, զեղին նախիրը չէր որ պիտի զնէինք, աղջիկ մը վերջապէս, եօթը զեղ, եօթը քաղաք կ'անցնէինք, ուղածդ կը զտնէինք» օրրանին նէննին, որ քանի, քանըհինդ տարիներէ վերջը, ան մօրը բերնին մէջ ուրիշ երգի մը կը փոխուի: Մայրերու սովորական հըզ – ծիւնը տղոց ականջին: «Տունը հարս մը, տունը զրախտ մը, ա՛լ մեծցեր ես, ալ ժմներ ես, քու պիտեկներդ հիմա պլիկ պլիկ թոռներ կը զրկեն, փա՛ռք Աստծու, ինչերնիս պակաս էր, ես քու սիրուտ, քեզի համար, կչնճուկիւնս մեռուցի, ու զուն հիմա քու մայրդ աս ահուզարովը կը հատցնես»:

Շրջուած է պատկերին երեսը, տունը հարս մը բերելու խնդրով, մօրը պա – հանջին, աղապատանքներուն հանդէպ, տղային յամառ մերժումները, անանկ կ'երեւար թէ՝ կերած մեղրերնին բեր – ւընուն մէջ, կծու քացախ մը պիտի զար – ձընէին:

Սախալումներ՝ աւելի լուրջ, համոզդի աւելի կակուղ չոյանքներով, ուրիշ մօ – տաւորներու կոզմէ ալ, բոլոր աս եր – զերը սակայն քառասի եւ տասնտղի, կարապետին ականջը զզուող խաղ մը, խօսք մը չունին երբեք:

Չի կարզուիր, պահ մը անանկ կը հաս – կըցուի թէ՝ մէկը կը սիրէ, քաղքցի ազ – ջիկ մըն է ուզածը, կը պնդէ ուրիշ մը, վերջին մըն ալ դիտել կու տայ որ տը – զան, արտասահման գնալու հաւանակա – նութիւնով, չուզեր եղեր աղջկան մը ոտ – քը խրիկ ձգելու անդիմութիւնը ընել:

Հաւանականութիւններ ամէնքն ալ, որ դոյնով ալ չատ իրարմէ չեն որակուիր: Բայց վերջին ենթադրութեան մը վրայ ապահովուելու համար, կրնայիք ըսել որ աս տղան որովհետեւ մէկ կոզմէն իր մօրեղբօրը ներչնչած սոսկումները ունէր ամուսնացածի մը կեանքին վրայ, մարդ մը որ իր կնոջը զոհը եղած էր ու միւս կոզմէն որովհետեւ աղուոր երիտասարդի համչքին մէջ, ուր որ ալ երեւար, իր շուրջը այնքան մօտիկ իր մօրքին վրայ կանացի չունչերու տաք հպանցը, զէր – զբուիչ խզուըրտիւնը կ'զգար. բնական կ'ըլլար որ, իր իսկ բառերը զործածե – լով, միայն մէկու մը հետ չուզէր մաղի թելով մը իր ճահիլութիւնը բահասան – դել:

Ու ասոր հետ մէկտեղ, տղան ամէն բանով ալ հօրը պիտի նմանէր, չէ՞, յա – մառ բնաւորութիւնը, իր հօրը պատմու – թեան մէկ խոշոր վերնագիրն էր, ինչ որ հիմա ինք տարբեր մաղաղաթի մը վրայ կ'ուզէր փոխադրել: Հայրն ալ անանկ ուշ ու տհաճ ամուսնութիւն մը փակեր էր կ'ըսէին, որ հարսնիքի օրը, գեղին բո – լոր կրնաները ծառներուն վրայ չուլլուեր էին:

(Շար. 2)

(*) Կիները երբեմն իրենց գեղերուն անուններովը կը յորջորջուին:

համար: Պարսիկներու դէմ Հերակլի նոր արշաւանքը, 623-ին, իրրեւ արդիւնք կնունեայ Դուինի եւ հայկական ուրիշ թեղերու դրաւումը եւ փճացումը: Դուինը կը նուաճեն, 640-ին, այս անգամ Ա-րաբները, որոնք, բիւզանդական Միջա-գետքը գրաւելով, կ'արշաւեն Հայաս-տան: Զօրավար Լեոնթիոսի յաղթական արշաւանքը, 686-ին, կը վերահաստատէ Բիւզանդիոնի հովանաւորութիւնը Հա-յաստանի կարեւոր մէկ մասին վրայ, իսկ Արաբներու հետ կնքուած տասը տարուան դաշինք մը կը տիրապէտ զանոնք որ կայսրութեան յանձնեն Հայաստանի եկամուտներուն կէսը: Վէճերը վերսկը-սելէ ետք, 691-ին, Բիւզանդական Հա-յաստանը վերստին կը մտնէ խալիֆա-յական իշխանութեան տակ: Ը. դարու սկիզբը, փիլիպիկոս կայսրը մի-աստուա-ծային ըլլալով, Հայերը, որ մերժած էին նոր հաւատքը, կ'անցնին Արաբներու կողմը եւ Հայաստանը կորսուած կը մը-նայ կայսրութեան համար:

Բարեկ Ա. Մակեդոնացիի (հայազգի կայսր) տիրապետութեան ամրապնդման տոհմի հիմքը կը դնէ (867-1028), Բիւզանդիոն կը հասնի իր ուժի գագաթնակէտին: Նոր կայսրը, 871-ին, իր յարձակի ամբողջ արեւելեան ճակա-տի վրայ, կիլիկեան ծովէն մինչեւ Հա-յաստան: 886-ին բիւզանդական պատգա-ւաւորութիւն մը կուգայ Հայաստանի Աշոտ Ա. Թագաւորի արքունիքը, որուն՝ կայսրը կը ղրկէ Թագաւորական Թագ եւ Գաւազանիկ բարեկամութեան ու խաղա-ղութեան դաշինք մը, որմէ ետք Աշոտ Ա. կ. Պոլիս կ'երթայ եւ Լեւոն Զ.ի հետ քաղաքական ու առեւտրական դաշինք մը կը կնքէ, զոր Սմբատ եւ յետոյ Աշոտ Բ. կը վերանորոգեն: 1021 – 1022-ի Արեւել-քի մէջ Բարեկ Բ.ի արշաւանքը, նշանա-կեալ ունենալով Հայաստանը եւ Վրաս-տանը, Սմբատ կայսրութեան իրրեւ ժա-ռանգութիւն կը խոստանայ Հայաստա-նը, իսկ Վասպուրականի Թագաւորու-թիւնը կը յանձնուի կայսեր: Սմբատի մահուան, 1041ին, Գագիկ Բ. կը կանչուի կ. Պոլիս, ուր կը տիրապետէ զինք որ հրա-ւարի դահէն, Անին կը կցուի Բիւզան-դիոնին, որ, այսպէս, իր դաւանական դա-շտքին կը հասնի առաւելագոյն տա-րածութեամբ: Սուլթան Ալփ Արսլան 1064-ին կը նուաճէ Անիի Թագաւորու-թիւնը, դերի կը տանի բնակիչներու մե-ծամասնութիւնը: Տասը տարի ետք, Ֆի-լարէթ, հայ արկածախնդիր մը իշխանու-թիւն կը հիմնէ, կեդրոն ունենալով Ան-տիոքը (Անթաքիա) եւ կը մերժէ Միքա-էլ Է.ի տիրապետութիւնը, բայց քանի մը տարի ետք կ'ընդունի կայսրութեան հանդէպ իր հպատակութիւնը: Յովհան-նէս Բ. Կոմնենոսի մահուան, Անտիոքի իշխան Ռէմոն տը Փուաթիէ կը հեռացը-նէ բիւզանդական իշխանութիւնը եւ կը յարձակի Փոքր Հայքի վրայ, բայց կայ-սերական բանակ մը խաղաղութիւնը կը վերահաստատէ (1145): 1152 – 1154-ին, Փոքր Հայքի իշխան Թորոս, Լեւոնի որ-դին, Բիւզանդացիներէն կը վերադրաւէ դիւաւոր քաղաքները – Թարս, Մամիս-տրա, Անազարբ: Երբ, յաջորդ դարու

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԵՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Հայկական լեռնաշխարհը հարուստ ե-ղած է նուրբ ու օգտակար հանքերով, որոնց մասին կը յիշատակեն հայ եւ օտար պատմիչները: Պեղումներէ երե-ւան եկած առարկաները կը վկայեն այն մասին, որ հայկական բարձրաւանդա-կին վրայ ոսկերչութիւնը զարգացած է տակաւին Ն. Ք. 3-րդ հազարամեակին: Այդ առարկաները յայտնաբերուած են Շէնգաւիթի, Կարմիր Բլուրի, Հին Ար-մաւիրի, Կիրովականի, Հին Արտաշատի, Դուինի հետեւողական պեղումներէն եւ Հայաստանի տարածութեան մէջ պա-տահական քանդումներու եւ հողային աշ-խատանքի ժամանակ:

Հայկական ոսկերչութիւնը միջնադար-եան ալ աւելի կը ծաղկի: Ոսկերիչ վարպետներու հմուտ ձեռքերով պատ-րաստուած են արքայական թագերը, իշ-խանական սեղանի ոսկեայ եւ արծաթեայ սպասները, կանացի զօտիները, վզնոց-ները, հերազարդերը, ապարանջաննե-րը: Ոսկերիչ արհեստաւորները պատ-րաստած են եկեղեցական սպասներ, ինչ-պէս նաեւ ձեռագրերու ոսկեայ եւ ար-ծաթեայ կազմեր:

Ոսկերչական արուեստին մէջ օգտա-գործուած են բուսական, կենդանակերպ եւ երկրաչափական խորհրդանիշեր, ո-րոնք յատուկ էին միջնադարեան Հայաս-տանի յարդարական արուեստի մնացած ճիւղերուն:

Ոսկերչական լաւագոյն օճախները հա-մարուած են միջնադարեան քաղաքնե-րէն Դուինը, Անին, Վանը, Կարինը, իսկ ԺԲ.դարուն՝ Երեւանը, Ալեքսանդրապո-լը, Շուշի քաղաքը եւ Ախալցխան: Հայ ոսկերիչները բարձրարուեստ գործեր պատրաստած են նաեւ Հայաստանէն դուրս՝ Կովկասի եւ Ռուսիոյ զանազան քաղաքներու մէջ, բոլոր՝ այն վայրերը, ուր հաստատուած էին հայկական գա-ղութները:

ԺԷ.-ԺԹ. դարերուն հայ ոսկերիչնե-րը եւ արծաթագործները, իրենց ներկա-յացուցած բազմաթիւ նմոյշներուն հա-մար, Ռուսիոյ եւ միջազգային ցուցա-հանդէսներու մէջ արժանացած են պար-գեւներու:

Վ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄՀԵՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

—o—

«Գրական Թերթ»ի Օգոստոս 28-ի թիւ-էն կ'իմանանք, թէ Հայաստանի մէջ մե-ռած է բանաստեղծ Մհեր (Միհանիկ) Թորոսեան: Ծնած էր 1936-ին՝ Ախուր-եանի շրջանի Շիրակ գիւղը: Աւարտած է Լենինականի Մ. Նալբանդեան Մանկա-վարժական Հիմնարկի պատմա-բանա-սիրական ճիւղը եւ նուիրուած մատաղ սերունդի դաստիարակութեան: Մօտ քա-սան տարի հայ գրականութիւն, լեզու եւ պատմութիւն դասաւանդած է Լենինա-կանի Գոգոլ Միջնակարգ վարժարանին մէջ: Մհեր Թորոսեան բանաստեղծու-թիւն գրել սկսած է դպրոցական նստա-րանէն: Իր քերթուածները, որոնք պար-բերաբար լոյս կը տեսնէին «Աւանդարդ» եւ Լենինականի «Բանուոր» թերթերու մէջ, ինչպէս նաեւ «Գրական Թերթ», «Սովետական Գրականութիւն» եւ «Գա-րուն» ամսագիրներու մէջ, ղրաւած են ընթերցողը իրենց անմիջականութեամբ: 1975-ին «Սովետական Գրող» հրատա-րակչականը լոյս ընծայած է բանաստեղ-ծին անդրանիկ հատոր ածոն՝ «Լոյսի ձամբան» խորագրով:

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աշխատունակ տարիքին յաւելումին թիւը առաւել է, բազդատմամբ ծը-նունդներու թիւին: Ժողովրդագիր մաս-նագէտներուն տուած բացատրութիւնը հետեւեալն է. – Աշխատանքի տարիք ու-նեցողներու չարքերը կը խտանան 50-ա-կան թուականներու վերջերը եւ 60ական թուականներու սկիզբները ծնածներով: Ասկէ բարձր տոկոս արձանագրած ծը-նունդի ժամանակաշրջան մը եղած է Հա-յաստանի համար: Արդարեւ, տուեալ ժամանակաշրջանին տարին միջին հաշ-ւով 70-էն 75·000 ծնունդ կ'ապահովէր Հանրապետութիւնը. անդին՝ աշխատան-քի տարիք ունեցողները 25·000-ի մէջ կը մնային: Այժմ պատկերը յեղաշրջուելու վրայ է: Այսպէս, յառաջիկայ հինգ տա-րիներուն, միշտ մասնագէտներուն նա-խատեսութեամբ, աշխատանքի տարիքի հասնողներուն թիւը պիտի աւելնայ եւ 90-ական թուականներուն առաւելագոյն տոկոսին պիտի հասնի: 1991 – 2000-ին՝ տարին 74 – 75·000 կին եւ այլ:

Իրաց այս վիճակին մէջ նկատի պէտք է առնուի արդիւնաբերութեան վերաբաշ-խումի հարցը: Մեքենաշինութիւնը, ե-լեկտրոնիք եւ գործիքներու արտադրու-թիւնները, ինչպէս կարգ մը այլ ճիւղեր մեծ քանակութեամբ վառելանիւթ կամ էլեկտրուժ չեն պահանջեր, որով կարելի է զանոնք հաստատել փոքր քաղաքներու մէջ՝ ապահովելով տեղւոյն աշխատու-նակ տարիքին գործը: Միւս կողմէ մաս-նագիտացումը, յատկապէս հեռանակար

ՀՈՂՎԱԾՔ

ԸՆԿ. ԳԷՈՐԳ ՔԻՐԷՃԵԱՆ

ՎԱՂԱՆՍ («Ցառաջ»). – Սեպտեմբեր 4-ին, գաղութս կորնգուց նուիրեալ իր անդամներէն մէկը, յանձին ընկ. Գէորգ Քիրէճեանի: Ողբացեալ ընկերոջ յուղար-կաւորութիւնը կատարուեցաւ երկուշաբ-թի, Սեպտեմբեր 7-ին, առաւօտեան ժա-մը 9-ին, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւո-րիչ Եկեղեցւոյ մէջ, ներկայութեամբ հոծ բազմութեան մը: Եկած էին Լիոնէն, Ռոմանէն, Սէն Ժիւլիէնէն եւ այլ շէր-ջանակներէ իրենց վերջին յարգանքը ընծա-յելու ողբացեալին յիշատակին:

Նարեկ Մաչակիը ջհնյ. Վարդանեանի կատարած արարողութիւններէն ետք դամբանական մը խօսեցաւ Հողաբար-ձութեան նախագահ Մ. Սահակեան, վեր առնելով ողբացեալին ծառայութիւ-նը տեղւոյս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե-ղեցւոյ եւ գաղութին՝ կազմակերպական գետնի վրայ: Ապա Գ. Սինապեան, մտե-րիմ ընկերը ողբացեալին, անդրադար-ձաւ Գէորգ Քիրէճեանի կեանքին ու գոր-ծին, չեչտելով թէ ո՛ւր որ ազգային հա-մախմբում կար Գէորգը հոն էր. իրեն համար յողնութիւն բառը գոյութիւն չունէր. առողջ դատողութեամբ կ'աշխա-տէր օգտակար ըլլալ ազգային կեան-քին:

Այնուհետեւ ողբացեալ ընկերոջ գա-գաղը փոխադրուեցաւ գերեզմանատուն, ուր, կրօնական արարողութենէն ետք, յանուն Հ. Բ. Դաշնակցութեան դամբա-նական մը խօսեցաւ ընկ. Լ. Մուրատ-եան, եւ ըսաւ. «Ո՞վ չի ճանչնար մեր սիրելի Գէորգ Քիրէճեանը. ազգային ո-գիով լեցուն, առողջ եւ նուիրեալ անձ մը, սիրուած բոլորէն: Այսօր, սրտի ճմլմտմով է որ հաւաքուած ենք հոս, հո-գին յանձնելու մեր գաղութի գործուն-եայ եւ վաստակաւոր անդամներէն մէ-կը»: Վերջին դամբանախօսը եղաւ Պետ-րոս Գապագճեան (Լիոնէն), որ տարի-ներու գործակիցը եղած է ողբացեալին: Պ. Գապագճեան ներկայացուց Գէորգ Քիրէճեանի կեանքն ու գործունէութիւ-նը իր բոլոր երեսներով:

Ցարգանք յիշատակիդ եւ հանգիստ՝ ոսկորներուդ, սիրելի ընկեր:

Ն. ԹԷՊՈՑԵԱՆ

պարզող ճիւղերու համար, կենսական կը նկատուի:

×

Երեւանի մէջ յիշատակուած է Մորհըր-դային – Եմէն բարեկամութեան օրը: Հարաւ. Եմէնէն յատուկ պատուիրակու-թիւն մը ժամանած է դլխաւորութեամբ Ահմէտ Ալ Սալմայի, նախագահը Հա-րաւ. Եմէն – Մորհ. Միութիւն Բարեկա-մական Կոմիտէի: Այս առթիւ Եմէնեան ժողովրդական պարեր ներկայացուած են Երեւանի ճգտդողի գործատան բակին մէջ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՐՕՆ ՈՒ ԶԱՐԷՆ

Զար ժանտարմ մը հրացանի կոթով տրեց զայն՝ քալեցնելու համար: Միւս-ները ձայն տուին:

– Կեցէք, կեցէք, կ'ուզեմ հետը խօսիլ, – ըսաւ Զարէն ու աւելի մօտեցուց ձին:

– Ի զուր է, խանըմ, մինչեւ որ անոր աչքերուն պայտեր չդամենք, ան չպի-տի խօսի, լեռնէն վար իջած ըլլալու պատնէքը չպիտի տայ:

– Անունդ ի՞նչ է, ո՞ւր կ'ուզէիր եր-թալ, – հարցուց Զարէն:

– Անուն չպիտեմ, խանըմ, միայն դի-տեմ որ դուն Պէքիրի կինը՝ Զարէն ես:

Զինուորները զարմացան, կարծես կեն-դանի մըն էր, որ լեզու ելած էր: Ան-տարակոյս, հրաշքը Զարէինն էր. ան կրնար նոյնիսկ մեռել մը խօսեցնել իր դեղեցիկ ձայնով:

– Տեսա՞ր, խանըմ, ինչպէ՛ս կը պա-տասխանէ, – ըսաւ զինուորներէն մէկը:

– Կ'ըսէ, որ չգիտէ անունը: Այդպէս են, խանըմ, վտանգաւոր մարդիկ կը ծածկեն իրենց անունը:

Զարէ կալանաւորի պատասխանէն դոհ չմնաց, բայց ինչպէ՞ս պիտէր իր անու-նը, կը ճանչնար:

– Դուն անուն չունի՞ս, – հարցուց Զա-րէն:

– Անունս, խանըմ, էնտեղ լերան վրայ ձգեցի մէկ շաբաթ առաջ:

– Կը տեսնե՞ս, խանըմ, ան նոյնիսկ կ'արհամարհէ քեզ: Եթէ աւելի չարչա-րենք, վստահ եմ որ լերան վրայ մոռցած անունը չուտով վար պիտի գայ, – ըսաւ զինուորներէն մէկը:

Միւս զինուորները հրհռացին, մինչ կալանաւորը կը խօսէր:

– Ոչինչ, ոչինչ պիտեմ. միայն պիտեմ, որ մէկը պիտ լեռնէն վար կանչեց: Կնոջ մը ձայնն էր, խանըմ. ես այդ ձայնին հետեւեցայ ու ինկայ այս չարչարանք-ներուն մէջ: Երբ վար իջայ, ուրիշ ձայն մը պիտ վեր կը կանչէր:

Ծռած պահուն կալանաւորին ձայնը արցունքոտեցաւ, մարմինը կ'ըսես լալու հառոյքով մը բռնուեցաւ:

– Կը տեսնե՞ս, խանըմ, ես կորսուած մէկն եմ, ես անծանօթ եմ քեզի, եւ դուն ինձ հետ անծանօթի մը պէս կը խօսիս: Անոնք քու մօտէն պիտ չարչրկելով կը տանին: Ես կը ճանչնամ քեզ, խանըմ, դուն Պէքիրի կինն ես, Զարէն...

Զինուորները չատ բան չհասկցան կա-լանաւորի խօսքերէն: Զարէն ալ այնպէս կարծեց, որ ան ծեծի ազդեցութեան տակ անկապ սակայն հետաքրքրական խօսքեր կ'ըսէր:

– Ի զուր է հարցուփորձել, խանըմ, – ըսաւ ժանտարմներէն մէկը: – Կ'երեւի, ֆետայիները չես ճանչնար, այն ֆետա-յիները, որ ամուսինիդ՝ Պէքիրին պղտիկը կտրեցին: Անոնք այս տեսակ պատնէքի երեւոյթով կը մտնեն ժողովուրդին ու թշնամիին մէջ: Կասկած կայ, որ լեռնէն վար իջնող ֆետայի մըն է: Կը տեսնե՞ս, խանըմ, ինչպէս արցունքով կ'ուզէ գուրգ չարժել:

Անտարակոյս, եթէ ֆետայի մըն էր, Զարէն ինքը պիտի հրամայէր, որ հրա-ցանազարկ ընէին զայն: Հաճոյքով պիտի դիտէր անոր դիակին վար իյնալը: Սա-կայն, կալանաւորի ձայնին, աչքերուն մէջ վատահելի բան մը կար, նոյնիսկ ա-նոր օգնելու եւ իր ծառաներէն մէկին ը-նելու ներքին մղում մը ունեցաւ:

– Քալէ՛, քալէ՛, – նորէն պոռաց ժան-տարմներէն մէկը, եւ միւսները ձայնակ-ցեցան անոր ու հրելով ճամբայ ձգեցին երիտասարդը:

Զարէ կալանաւորին օգնելու տկարու-թիւնը իր մէջ զգալած՝ պահ մը դիտեց զինուորներուն ետեւէն, որ կը տանէին ճահիճ տղան: Ճամբուն վրայ վերջալոյս փռչի կար:

Զարէ, երբ վրանէն ներս մտաւ, ինքն ալ չէր դիտեր, թէ ինչո՞ւ կալանաւորին չարչրկուած երեւոյթով պատկերը չկըր-ցաւ հեռացնել իր մտքէն: Ինչքա՞ն նման էր Իզոլիի հրապարակի պատկերին: Զա-րէ նոյնիսկ յիշեց, որ Մարտիկը խալֆա-յին հետ քալած պահուն՝ կը քալէր մի-տակ յաղթողի մը երեւոյթով:

(Շար. 400)

Ա.յրի Տիկին Քնար Թէրզեան զաւակ – ներն ու թոռները՝ Խաչատուրեան, Մոն– թէլէոնէ, Թիւթիւնճեան, Պորտիք ընտա– նիքներ (Լիոն եւ Փարիզ)

Պ. Յակոբ Փափազեան զաւակներն ու թոռները՝ Անահիտ Միւրանեան, Ֆիլիփ եւ Նուպար Փափազեան, Ասթրիտ Թէ – րիթ (Մարսէյլ, Ռոան եւ Էքս – ան – Փրովանս):

Տիկին Իսկուհի Փափազեան զաւակ – ներն ու թոռները (Լիոն), խոր կսկի – ծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին եւ քրոջ, կնոջ, մօր եւ մեծ – մօր, ներոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՑՇ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(ծնեալ Թէրզեան)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտեմբեր 12ին Ռոան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 16, ժամը 10ին Մարսէյլի Մայր Եկեղեցին, Ավրնիւ տիւ – Փրատօ:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահագդ:

×

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Փափազեան եղբայրներուն եւ ընտանի – քին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ. – Տէր Իսահակ քհնյ. Հէքիմ – եան, Տիրամայր Ռիժին Հէքիմեան, Ե– րեցկին Ովաննա Հէքիմեան եւ զաւակ – ները, Հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց հօր, ամուսնոյն, ան եր – հօր, եւ մեծ – հօր՝

ԱՆՏՈՆ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Սեպ – տեմբեր 20–ին, կիրակի Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ:

———×———

Ա.յրի Տիկին Նորայր Երամեան, զա – ւակներն ու ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն կը կատարուի այս կիրակի, Սեպ – տեմբեր 20, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկըր– տիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՈՐԱՅՐ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

———×———

Պ. եղիչէ Ա.յվազեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս կիրակի Սեպտեմբեր 20, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին իր կնոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ Ա.ՅՎԱԶԵԱՆԻ
(ծնեալ Գավուճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Samedi, 24 Octobre, à 20 h, 30

GRAND DINER - DANSANT

A la Salle des Fêtes de Créteil — Avenue Georges Duhamel, 94 Créteil

Avec la participation de:
EVELYNE LECLERC (Présentatrice à la Télévision)

Et l'Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE; dirigé par Robert Papazian

AU PROFIT DE L'ECOLE ST. MESROP D'ALFORTVILLE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վար– չութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է ի նպաստ իր դպրոցին՝ Տէր եւ Տիկին Գր. Բալոյեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ա.յանեանէ 200–ական Ֆր. Փարիզ մահա– ցած իրենց հօրաքրոջ Տիկին Մարիամ Ղարիպեանի մահուան առթիւ, վոխան ծաղիկի:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ, Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի մէջին տարիքի հայ կին մը, մնայուն կերպով ընկերու – թիւն ընելու համար առանձին կնոջ մը, Ֆլամառի մէջ եւ տան գործերով զբաղելու: Ի հարկին, միայն ամբողջ օրը, կամ ամբողջ գիշերը:

ՀԵՌ. 326. 88. 65

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱԶԱՐ
ի նպաստ՝ Հայկ. վարժարաններու
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6–ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՕՐԸ
Նախաճեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11–ԻՆ.

CEDE
STUDIO DE PHOTOGRAPHIE
PARIS XIème

Bonne clientèle
Installations modernes
TEL. 372. 28. 71

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Մխի – թեան տարեկան Ընդհանուր Ժողովը տե– ղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 19–ին, Շաբաթ օր, ժամը 16–ին իր կեդրոնա – տեղին, 32 Թրէվիզ փողոց, Փարիզ 9–րդ:
ԿԱՐԵՒՈՐ ՕՐԱԿԱՐԳ:

Կը հրաւիրուին անդամագրուիլ բոլոր կեդրոնականցիները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հրանդ Տէրտէրեան, հօրը անունը՝ Եփրատ, մօրը՝ Արմենուհի, երկու քոյ – րերը՝ Ալիս, Արշակուհի: Ալիս, 1932–ին ամուսնացած է մարաշցի դեղագործի մը հետ եւ Հալէպէն Հայաստան անցած, յետագային՝ Պէյրութ ուր եւս ամուս – նացեր է Արշակուհի: Փնտռողն է՝ Տրա– պիզոնցի Փիլիպպոս Յանճեան, լուր ու– նեցողներէն գրել՝

Mme. DADIAN;
158, Ave. du 24 Avril 1915
13012 - MARSEILLE

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տարատ կարող վարպետ գործաւորներ կ'ուզուին:

ՀԵՌ.: 251. 80. 26

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Կազմակերպութեամբ՝
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ
Բարձր նախագահութեամբ՝
Նիսի Երեսփոխան – Քաղաքապետ
ԺԱՔ ՄԷՏԼՍԷՆ–ի
Սեպտեմբեր 20, կիրակի, ժամը 15·30–ին
Hôtel HYATT
Promenade des Anglais
Կը դասախօսէ՝
Փրոֆ. ԺԷՐԱՐ ՏԷՏԷԼԱՆ
Ն ա ւ թ. –
« ԿԻԼԻԿԻՈՑ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒ – ԹԻՒՆԸ – ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻՆԵ– ՐՈՒ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆ– ԹԱՑՔԻՆ »:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՄՈՒՐՍԻ ԳԼՈՒԽԴ ԱՇԽԱՐՀ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ)

———×———

Հեղինակ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԻ

Գին 50 Ֆ. (Թղթ. ծախքով 60·70):

Դիմել. –
Mr. M. GHAZARIAN;
3, Rue des Trois Pierres - 69007 LYON

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաճեռնութեամբ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
Շաբաթ, 19 Սեպտեմբեր, ժամը 21–ին
Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի սրահը – 22, Ռիւ Վոլթէռ

« ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻԻԸ »

Կատակերգութիւն 3 արար Գր. Վ.Ահանի
Ալֆորվիլի «Ա.Բ.ել.ԵԱՆ» Թատերախումբին կողմէ:
Գործադիր՝ Գրիգոր Պարսումեան *–բութիւն՝* Ժորժ Պատօլեան
Կը մասնակցին՝ Սոնիա Ա.չըճեան – Գարախանեան – Ասբա Կիւլլէգեան
Յակոբ Ուրբաթեան – Բարսեղ Քէշիշեան –Սեդրակ Խաչատուրեան–Գր. Փափազեան

———×———

REPRESENTATION THEATRALE
La Troupe théâtrale « APELIAN »
de la Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
présente
« *PAKHDIN ANIVE* » — *Comédie en 3 actes de KRIKOR-VAHAN*
Le Samedi, 19 Septembre, à 19 h.
Renseignements: M.C.A; Tél.: 376. 55.89

Pour projet important film et livre

Toutes personnes possédant des photo– graphies de PHEBUS, seront bienvenues en nous contactant au 236. 17. 84 *ou en nous écrivant à Monsieur Jacques KEBADIAN;* 81, *Rue de Fg St. Antoine,* 75011 *PARIS* (*Tél.:* 307. 20. 53).

ARMÉNIE

Nos prochains départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

DU 3 AU 16 OCTOBRE

Voyage accompagné par: JACQUES CHELELEKIAN

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ Զեզի կը սպասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք յատագոյն ճաշերը, յատագոյն գինիներով եւ հոյակ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

SEVAN

Direction: M & Mme Bédikian

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19
Fermé le lundi — *Ouvert tout l'été*

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
17
JEUDI
17 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատ՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.996

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 14.996

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՊԱՅՔԱՐ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

Փէյր Մօռուա 90 վայրկեան տեւող ելոյթով մը ուզեց ոչ միայն զօրակոչի ենթարկել երկիրը գործազրկութեան դէմ պայքար մանաւանդ հրաւիրեց գործատէրերը որ մանակցին չարժումին, վստահեցնելով որ ոչինչ կայ իրենց դէմ։

Գորեջաբթի օր, ընդհ. տպաւորութիւնը դրական էր թէեւ հարկ էր անդրադառնալ թէ ոչ մէկ հրաշք դեղ կ'առաջարկէր նախարարապետը։

Մօռուայի բոլոր առաջարկները դեռ պէտք է օրինագիծի վերածուին բանակրութիւններէ եւ վիճաբանութիւններէ յետք չհակիւ կողմերու միջեւ։

Հեռանկարն է՝ Ֆրանսան աշխատանքի դնել։ Այս առընչութեամբ հետեւեալ ծրագիրները կան. –

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿՈԶՈՒԻԼ. – Ձեւ մը գտնել, որ թոյլ տայ հանգստեան կոչուիլ քէ որոշ տարիքի մը այլ ըստ աշխատանքի չրջանի տեւողութեան։ Կանխահանգստեան կոչուելու տարիքը կրնայ 55-ի իջնել (60-ի տեղ)։

ՄԱՍՆԱԿԻ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔ. – Ան կարելի պիտի ըլլայ մասնաւորապէս պետական պաշտօնեաներուն համար։ 1982-ին սկսեալ կէս – օրուան աշխատանք կ'առաջարկուի կէս աշխատավարձով։ Անոնք որոնք կը փափաքին կրնան ընտրել շաբաթական 4 օրուան աշխատանքի դրութիւնը, 20% զեղչով աշխատավարձի։ Որոշ դասու մը համար, ձիւտուորաբար խնդիրներու, կարելիութիւն կայ «շաբաթական տարի» մը առնելու։ Այսպիսի այս տարին կը նշանակէ որ 47 շաբաթուան տարի մը չաշխատիր, աշխատավարձին 30 առ հարիւրը ստանալով այդ տարի մը եւս, նոյն գործը կը կատարէ։

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ. – Նախարարապետը չհետեց թէ վերջայի իրաւունքի հարց չի կրնար ըլլալ հաստատութեանց աշխատաւորներու կոմիտէներու կողմէ (ՍԷ – ԹԷ – ԹԷ.ն կը պահանջէր այդ իրաւունքը երբ աշխատաւորը կը պաշտօնազրկուի)։

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԶԵՂՉ. – Այնպէս 39 ժամէ իջեցնելէ ետք, կառավարութեան հեռանկարն է 35 ժամէ հասնիլ մինչեւ 1985։

×

Նախարարապետը հաստատեց թէ ծերութեան նուազագոյնը 2000 Ֆր.ի կը բարձրանայ Դեկտեմբերին։ Նոյն թիւը տասնապատիկ բնակարանի նպաստը 30 առ հարիւր յաւելում կ'արձանագրէ։

ԲՈՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ Ի ՆՊԱՍՏ. – Կ'ակնարկուի երիտասարդներուն «երիտասարդ կամաւորի» պայմանագրութիւն, ազգային ծառայութեան աւարտին, 6–էն մէկ տարի տանելու համար աշխատանքները, որոնք կը համապատասխանեն ընկերային կարիքներու։ Մօռուա իրրեւ օրինակ տուաւ քաղաքային պաշտպանութիւնը, չրջաններու մեծ պարտէզներու պահպանումը։

Ա.Ճ. – Արտադրութեան տագնապին, կառավարութիւնը կ'ուզէ նոր ազ մը բերել եւ 1981ի համար 3 առ հարիւրի յաւելում մը կը նախատեսէ, ինչ որ նաեւ հակազործազրկութիւն միջոց մը կը նկատէ։

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ. – Կառավարութիւնը տրամադիր է համախոհութեան պայմանագրութիւններ կնքելու գործատէրերուն հետ, որոնք աշխատանքներ կը ստեղծեն եւ ժամանակաւոր օգնութիւն մը չնորհել։

ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋ ԳՈՐԾԵՐ. – Օրինագիծ մը կը պատրաստուի կեանք տալու համար մահամերձ ձեռնարկներու։

Նաեւ փոխատուութիւններ պիտի չը նորհուին «Փոքր եւ Միջին Ձեռնարկներու» հետաքրքրական սակերով։

ԵԹԷ նոյնիսկ սենտիքա եւ գործազրկութիւն համեմատաբար դրական երեւոյթներ են, ասոնք անհանգստութիւն մը կրած են առաջարկուած միջոցներէն, քննադատութիւններն ալ չեն պակսիր եւ ոչ՝ միայն ընդդիմութեան կողմէ։ Նախ ոճի, չեչտի բացայայտութիւն մը կը նկատուի, ապա նաեւ տեւական կերպով չկարենալ խուսափիլը անցեալ մատակարարութիւնը քննադատելէ, քիչ մը ձախող ձեւ մը կ'որակուի։ Ցետոյ կը թուի թէ Մօռուա առաջքը կ'ուզէ առնել որեւէ ձախողութեան կանխաւ պատասխանատու նշանակելով վարչակարգը։

×

Ազգ. ժողովը հին օրեր կը յիշեցնէր, Սեպտեմբեր 15–ի, այս օրը երբ կառավարութիւն – ընդդիմութիւն իրարու դէմ խօսքեր կը նետէին։ Այդ խօսքերէն ան – կախ, ընդդիմութիւնը իր խօսքը կ'ըսէր, Հ.Հ.Հ.ի եւ ԻԽ – ՏԷ – ԷՖ.ի բանբերներով։ Նախ Քլօտ Լապէ, որ կը բացատրէր կառավարութեան դէմ իրենց ներկայացուցած բանաձեւը, որ ամէն բանէ առաջ ազդարարութիւն մըն է եւ ձեւա – տորումի մը սկիզբը կրկին ձեռք առնելու համար իշխանութիւնը։ Կը քննադատէ Մօռուայի տեւական քննադատութիւնները անցեալի, չեչտելով. – «Պիտի չկրենաք տակաւին. երկար վարպետօրէն չահագործել ինչ որ հաշուեկշիռը կը կոչէք։ Փոփոխութեան ալիք մըն է, որ ձեզ իշխանութեան բերաւ, ձեզմէ աւ – դիւնքներ կ'ակնկալուի եւ ոչ՝ անցեալի մշտական յիշեցումը»։ ԻԽ – ՏԷ – ԷՖ.ի կողմէ ալ կը խօսէր խորհրդարանական խմբակին նախագահը՝ Կօտէն, որ կը յայտնէ թէ իրենք ալ կը միանան Հ.Հ.Հ.ի, ի տես. – «պատրաստութեան բացայայտ պակասի մը, հակասութիւն – ները յաղթահարելու անկարողութեան մը, վհուկներու հալածանքին», եւայլն, եւայլն։

Ժորժ Մառշէ կը յայտնէ թէ իր կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ եղող խմբակցութեան կողքին է, բայց որոշ «անհամբերութիւններ» ալ ցոյց կուտայ, աւելի յանդգնութիւն ալ կը պահանջէ։

× Վերակոյսին մէջ, ուր նախարարապետին ճառը կը կարդար Ներքին նախարարը՝ Կաթրն Տէֆէռ, աննախընթաց միջադէպ մը կը պատահէր երբ ամբողջ ընդդիմութիւնը, երկու վայրկեան եռք (ընթերցման սկսելէն) կը ձգէր կ'երթար։

×

Պարզ է, որ «չնորհի չրջանը» դեռ երկար պիտի չտեւէ եւ նոյնիսկ եթէ նոր իշխանութիւնը դեռ «պայմանաժամ» կը վայելէ, այսուհանդերձ «մարդոց փոփոխութիւնը» չի կրնար մշտական կերպով տեղը բռնել սպասուած բուն «փոփոխութեան» որ միայն մարդու հարց չի կրնար ըլլալ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑՏԼԻՊԵՐԿԻ մէջ, թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ ամերիկեան ցամաքային ուժերու ընդհ. հրամանատարը՝ զօր. Քրէյօսէն, անձանօթներու կողմէ իրեն դէմ գործուած մահափորձի մը ընթացքին։ Այս յարձակումը խիստ մտահոգիչ կը նկատուի արեւմտեան Գերմանիոյ իշխանութեանց կողմէ, քանի ցոյց կուտայ նաեւ ահաբեկչութեան նոր սաստկացում մը եւ հակամերիկեան բուռն տրամադրութիւններու նոր թափ մը։

ՆՈՐՎԵԿԻԱ, ինը տարի վայելելէ ետք աշխատաւորական վարչակարգ մը, իշխանութեան գլուխ բերաւ պահպանողականները եւ այս անգամ բաւական զգալի տարբերութեամբ, մինչ նախորդ երեք ընտրութիւններու ատեն մեծամասնութիւնը կ'ապահովուէր միայն մէկ աթոռով։ Այս անգամ ձախը մօտ 43,5 առ հարիւր ապահոված է եւ ուրեմն 155 աթոռներու չուրջ 70-ը կրնայ գրաւել։ Այս արդիւնքը կարեւորագոյնը կը նկատուի Նորվեկիոյ յետպատերազմեան շրջանին։

ՍԱՏԱՆ եգիպտոսէն արտաքսեց խորհրդային դեսպանը եւ վեց խորհրդային դիւանագէտներ, զանոնք «անբաղձալի» նկատելով։ 48 ժամ պայմանաժամ տրուած է երկրէն հեռանալու համար։ Ըստ Սատաթի Խորհ. Միութիւնը իրեն դէմ դաւ սարքած է։

ՊԱՊԸ իր երրորդ հովուական թուղթը հրապարակեց «Լապոռէմ – Էկզերսէնս», ամբողջովին նուիրուած աշխատանքի, ինչպէս կը պարզուի իր խորագրէն իսկ։ Քիչ մը յապաղումով, իր առողջական վիճակին պատճառով, Յովհ. – Պօղոս Բ. կ'ոգեկոչէ 90-ամեակը, ուրիշ կոնդակի մը՝ Ռեռում Նովառում, զոր Լեւոն ԺԳ. ստորագրած էր 1891–ին որ նուիրուած էր բանուորական վիճակին եւ դատապարտումն էր ճարտարարուեստական պրոլետարիատի զարգացման։ Պապը կը չեչտէ դիմաւորելի որ աշխատանքը եղած է մարդուն համար եւ ոչ՝ մարդը աշխատանքին համար։ 110 էջերէ կազմուած է այս թուղթը, գրուած նախ լեհերէն, բաժնուած է հինգ գլուխներու եւ 27 բաժանմունքներու։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէի աթոռներու բաշխումին մէջ, մեծ կորսնցնողն է Ռոքառի հոսանքը, որ ըստ երեւոյթին, «միանականի» պատկերին հաչուեցոյցը կը վճարէ։ Ռոքառ չծածկեց իր դառնութիւնը. – «Ինչ որպատահեցաւ զէշ ծառայութիւն մըն է Ֆրանսայի, ընկերվարականները պէտք է իրենց «արմունկները սեղմէին», այս ամբողջը ճղճիմ է»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԱԶԱՏ ՈՃԻ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Սանասար Յովհաննիսեան՝ Աշխարհի Ախոյեան

Սկիւպ (Եուկոսլաւիա) տեղի ունեցած ազատ ոճի ըմբշամարտի աշխարհի ախոյենութեան մրցումներուն, որոնց կը մասնակցէին քան երկիրներ, Սանասար Յովհաննիսեան իր ծանրութեան դասա – կարգին մէջ (90 քիլօ) նուաճած է աշխարհի ախոյեանի տիտղոսը։ Հայ ըմբշամարտիկը մաս կը կազմէր Խորհ. Միութեան խումբին, որ նուաճած է խմբական առաջնութիւնը։ Սանասար Յովհաննիսեան Մոսկուայի Ողիմպիականներուն ոսկէ մետալ չհաճած էր։

×

ՍԻՐՎԱՐԴ ԷՄԻՐԶԵԱՆ
4–ՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՑԱՆ
ԼՈՂԱԼՈՒ
ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Սփլիթ (Եուկոսլաւիա) տեղի ունեցած լողալու Եւրոպայի ախոյենութեան մրցումներուն, տասը մեթր բարձրութենէ ցատքելու մարզին մէջ երեւանէն Սիրվարդ Էմիրզեան չորրորդ հանդիսացած է։ Առաջին տեղը գրաւած է Քաթրին Ցիփըրլինկ (Տրէզտէնէն)։ Սիրվարդ Էմիրզեան, անցեալ տարի, Մոսկուայի Ողիմպիականներուն արծաթէ մետալ չհաճած էր։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 2 – 9)

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Սփիւռքի Հայ ուսուցիչներ՝ Միացեալ – Նահանգներէն, Շուէյտէն, Արեւմտ. Գերմանիայէն, Աւստրալիայէն, Ճունաստանէն, Եգիպտոսէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն եւ արաբական այլ երկիրներէն, հանդիպում մը ունեցան Հայաստանի գրագէտներէն ոմանց հետ։ Վարդգէս Պետրոսեան, Հայաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան նախագահը, չեչտեց, թէ հայ ուսուցիչը հոգեկան թելերով պէտք է կապուած մնայ իր մայր հայրենիքին հետ։ Ապա խօսեցաւ Գրողներու Միութեան 8–րդ Համագումարին մասին։ Սփիւռքի հայ ուսուցիչ – ներուն անունով խօսք առաւ Լիբանանի Ռուբինեան վարժարանի տնօրէն Հրանտ Գանգրունի։ Շուէտի հայ գաղութը նոր – րակազմ է։ Հայապահպանումի հարցը հիմնական է։ Այս մասին արտայայտուեցաւ երիտասարդ ուսուցիչ Լեւոն Դեզարարեան, Շուէտահայ Մշակութային Միութեան անունով։ Հոն կը ջամբուի հայերէն։

×

Տղամարդկանց ակումբ անունով թատրոնին խաղաշրջանին բացումը կատարուեցաւ։ Մեր թատրոնին խաղացանկը բաղկացած է բոլորիս կողմէ համատեղ յօրինուած նիւթերէ, յայտարարեց բեմադիր Արա Երնջականեան։ Աւելցուց՝ մենք կը փորձենք ինքնատիպ ձեւով մեկնաբանել երաժշտութեան, գրականութեան, թատրոնի եւ չարժարուեստի գեղարուեստական ստեղծագործութիւնները, ժամանակակից ոգիով, հիւմորով։ Մեր կազմակերպածը յանպատրաստի երեկոներ են։

«Խորհրդային գրականություն»

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՄԿՈՒՍԻ

ԵՍ ԿԱՏԱԿՑԱՅ ՎՃՌԱՏՈՒ

Մութ ձուլարանի հսկայական պատուհանների ապակիները ներսից ծածկված էին հաստ սառույցի շերտով, որի միջից ներս էր թափանցում ձմեռային մռայլ լույսը։ Ամբողջ գիշեր ձուլարանի հսկայական վառարանները կարմրին էին տալիս պատերին, ամբողջ գիշեր ձուլարանի հսկայական ճաղավանդակները ցնցվում էին հրդեհային ահռելի ուժից։ Ամբողջ գիշեր ձուլարանի հսկայական դռները բացվում էին ու փակվում, ձուլարանի հսկայական բանվորները ներս էին մտնում ու դուրս գալիս, ներս էին մտնում ու դուրս գալիս, ներս էին մտնում ու դուրս գալիս։ Ամբողջ գիշեր ձուլարանի հսկայական բանվորները ներս էին մտնում ու դուրս գալիս, ներս էին մտնում ու դուրս գալիս, ներս էին մտնում ու դուրս գալիս։

Ամբողջ գիշեր

ՍՈՒՐԷՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երբեմն որքա՜ն անողոք է ճակատագիրը: Ուղղակի կը չանթահարէ: Կը ջանդէ: Այսպէս եղաւ տարաբախտ Սուրէն Մուրատեանի ընտանիքը: Քանի մը ամիս առաջ կը կորնցնէր իր կողակիցը, ամուսիկ ինքը եւս, իր կեանքին դեռ լեցուն տարիներուն, կը փակէ իր աչքերը, մինակ ձգելով երիտասարդ անոյշ պատանի մը:

Սուրէն Մուրատեանը ճանչցայ 1963-ի ամառը, Յունաստան, Սկաուտական Միջազգային 11-րդ ճամբարին առիթով: Լիրանանի դրօշին տակ կը գլխաւորէր Լիրանանի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Հայ Սկաուտները, այս կարեւոր համախմբումին: Մեր յարաբերութիւնները աւելի սերտացան ճամբարէն ետք, երբ տարբեր տարբեր երկիրներէ եկած հայ Սկաուտներ քանի մը օրով կայք հաստատեցին Փիքսի (Աթէնք) Սօֆիա Յակոբեան վարժարանը՝ հիւրն ըլլալով տեղւոյն Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մանուհիներուն:

Ծիրանագեայ եւ աչալուրջ: Խոհեմ եւ համեստ: Մեղմ եւ հանդարտ բնաւորութեան մը, խառնուածքի մը տակ կը պահէր հաւատքէն գործի նուիրեալի մը կեցուածքը եւ վճռակամութիւնը: Ունէր միութենական գործիչի առաջնորդի մը յատկութիւնները: Համբերող եւ նոյն ատեն խիստ: Համոզիչ իր խօսքերուն մէջ, բայց նաեւ անդիմադրելի՝ սկզբունքներու վրայ: Յարգուած եւ սիրուած էր իր ըս-

(Շար.)

ղաւոր հայ բեկորներ փրկած էր ատոյգ նահէ:

Դժբախտաբար Մ. ... չկրցաւ ժամանակին օգտագործել պատեհ առիթը եւ հեռանալ Թուրքիայէն: Բազմանդամ ընտանիքի հայր էր եւ կառավարութիւնը կասկածամտութեամբ կը հետեւէր իր քայլերուն: Ունէր հինգ զաւակ, երկու թոռնիկ եւ երեք աղջիկ, որոնք ծնած են Պոլոյ մէջ եւ դաստիարակուած հայ քահանայի ձեռքով: Մեծ մանչը, կարծեմ, պատերազմին, թրքական հակառակ վրայ: Զինադադարին, կրցաւ միայն ազատել իր երկու աղջիկները, ամրօնցի հայրենակիցներու միջոցաւ, որոնք ղրկեց Ամերիկա եւ ամուսնացուց Մչեցի Հայերու հետ: Միւս երկու զաւակները, ինքը եւ իր կինը դժբախտաբար մնացին Պոլիս: Կը թղթակցէր իր աղջիկներուն հետ եւ մտադիր էր յանախօսութեամբ հաստատուիլ Ամերիկա, երբ հարց վրայ հասաւ 1946-ի աշնանները Պոլոյ մէջ:

Անցեալին, իր պաշտելի ծննդավայրին, դաղափարական եւ հոգեկան ամուր կապերով, հայրս կապուած էր Մ.-ին, որուն երեւումը Պոլոյ մէր տան մէջ՝ իր վերջին օրերու սփոփանքը եղաւ...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ՀԱՅՏԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՄԱՐՂԱՆԴԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒՆ

Սամարղանդ տեղի ունեցած Խորհ. Միութեան մականախաղի պատանեկան ախոյենութեան մրցումներուն, Հրազդանի մանկա – պատանեկան մարզական դպրոցի խումբը՝ չորս յաղթանակով եւ մէկ հաւասարութեամբ, նուաճած է ախոյենութիւնը: Երրորդ հանդիսացած է Երեւանի «Նայիրի» խումբը:

կառուներէն եւ խմբապետներէն:

Անցան տարիները, Ս. Մուրատեան չդադրունակեց իր գործունէութիւնը Լիբանանի մէջ եւ ապա անցաւ Ֆրանսա, Փարիզ: Չիբար վերադառնք 1977-ին, Ալֆորվիլ, Մայիս 28-ի յօնակատարու-թեան առիթով: Սուրէն Մուրատեան արդէն վերսկսած էր հանրային, կուսակցական կեանքը՝ որպէս անդամ Հ. Ց. Դաշնակցութեան Փոթորիկ խումբին: Սակայն իր գլխաւոր մտահոգութիւնը, ծրագիրը կը մնար՝ հիմնել Ֆրանսայի մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մանուհիւղ մը: Հակառակ տեղական բազմաթիւ դժուարութիւններու եւ խոչընդոտներու, երեք տարի առաջ, գործակիցներու հետ, կրցաւ գրաւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտական խմբակի մը, ինչպէս նաեւ Միութեան անդամական եւ վարչական կառոյցի մը, որ հետզհետէ ընդլայնումի եւ տարածման ճամբու վրայ է: Անցեալ տարի, Քլամարի մէջ, տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի սկաուտական համազգային բանակում, որուն ծրագրի յղացման, կիրարկման եւ յաջողութեան մէջ գլխաւոր դերը ունեցաւ եղբայր Սուրէն Մուրատեան: Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութիւնը եղբայր կը կոչէ իր անդամները: Գեղեցիկ եւ յուզիչ անուն մը, որ անշուշտ առաւել կամ նուազ չափով իմաստ մը ունի իւրաքանչիւր անդամին համար, իր նկարագրին համաձայն:

Սուրէն Մուրատեան չատ կապուած էր այս չարժումին, որուն մէջ կը տեսնէր լաւագոյն պատրաստութիւնը ապագայ հայ դիտակից երիտասարդութեան մը: Ունէր նորանոր ծրագիրներ, որոնց մասին դեռ միասին կը պրուցէինք իր անակնկալ մահէն երեք օր առաջ, Մար-սէյլ:

Ընկեր Սուրէն Մուրատեան այս վերջին չրջանին պատասխանատուութիւններ ստանձնած էր նաեւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան չարքերէն ներս: Հոն եւս ունէր դաղափարներ, ծրագիրներ եւ մտահոդութիւններ՝ քանի խորապէս կը հաւատար Հ. Ց. Դաշնակցութեան առաքելութեան հայ ժողովուրդի գոյատեւման, ազատագրման եւ արդար իրաւունքներուն ի խնդիր:

Յարդանք իր յիշատակին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՅԵՂԸ Կ'ԱԶՆՈՒԱՆԱՑ...

Ամերիկայի մէջ, դեղեցկագիտական վիրաբոյժութիւնը առաւ քալեց: Ամէն օր քիչ մը աւելի կը բազմանան այն Ամերիկացիները, որոնք մասնագէտ վիրաբոյժներու կը դիմեն սրբագրութիւններ ընելու համար Աստուծոյ կողմէ տրուած իրենց դէմքին վրայ: Երբ սրբագրութիւն կ'ըսենք, չկարծուի որ խնդրոյ առարկայ են դէմքին վրայ թերութիւնները, տգեղութիւնները, վէրքեր, եւլն., որոնք պէտք է անհետանան: Սրբագրութեան նպատակն է քիչ մը աւելի դեղեցկանալ, քիթը քիչ մը աւելի աղուորցնել, շրթունքի ու բերնի միջեւ գտնուած մասը քիչ մը աւելի բարեձեւ դարձնել, ականջները քիչ մը աւելի ձեւաւորել, եւլն.: Ուրեմն դեղեցկագիտական գործողութիւնը չի նմաներ ստամոքսի գործողութեան մը: Մենք, մինչեւ որ չծակի մեր ստամոքսին ձեռք դպցնել չենք տար, կամ որքան առեն որ մեր լեարդը քարով չլեցուի, զայն չենք հաներ, նեառ: Ո՞վ իր ստամոքսը քիչ մը կլորցնելու, իր երիկամը քիչ մը աւելի դեղեցկացնելու համար նշդրակին տակ կը պառկի: Ոչ մէկը:

Բայց նոյնը չէ աչք մը, շրթունք մը, ականջ մը, կամ կնոջ մը կուրծքը: Ինչո՞ւ մենք ալ անոնց այնքան բարեձեւը չունենանք, որքան ունին ուրիշներ: Եւ հիմա, Ամերիկայի դեղեցկագիտական վիրաբոյժները սքանչելի մոտէդներ կ'առաջարկեն իրենց յաճախորդներուն: Դեբասանուհի Պրուք Շիլտսի կամ դերասան Ռապըրթ Ռէտֆորտի շրթները, Քրիսթալ Կէյլի կամ Փոլ Նյիւմընի աչքերը, Պօ Տէրէքի կամ Տոն Նիքըլսի ականջները, ձէյն Ֆոնտայի կամ ձօն Թրէվոլթայի կզակն ու կէրի Կրէնթի քիթը ունենալ չէ՞ք ուզեր: Եթէ կ'ուզէք, կ'ըսեն անոնք, եկէ՛ք մեզի ու պառկեցէք մեր նշդրակին տակ:

Մարդկային ցեղի այս ազնուացումը, որ կը քալէ սպիտակ պատառի կուռքերուն հետքերէն, աքանչելի է անտարակոյս: Միայն թէ իրենց քիթը, աչքը, շրթունքը դեղեցկացնել ուզող տասնեակ հազարաւոր մարդոց բազմութեան մէջ կարծեմ տակաւին մէկ հոգի իսկ չէ ելած որ դեղեցկացնել ուզէ իր ... խելքը: Վիրաբոյժներուն մէջ ալ տակաւին չկայ մէկը որ իր յաճախորդներուն իբր մոտէլ առաջարկէ Այնչթայնի ուղեղը, Լէօնարտօ տա Վինչիի ստեղծագործ ձեռքը, կամ Պէթհովէնի ականջը (ո՛չ անշուշտ խուլ եղողը, այլ միւսը երաժշտական ականջը):

Բայց ընթերցողը, գիտեմ հիմա պիտի առարկէ. դեղեցկագիտական գործողութիւնը ի՞նչ կապ ունի ... խելքին հետ:

Իրաւունք ունի:

Ռ. Հ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ ԵՒ ՄԱՐԶԱՆՔԸ

Մնողքները պարտաւորութիւնն ունին երախաներու ծրագրին մէջ ներմուծել զանազան ձեւերով եւ ազդեցիկ չափ – ժամեր՝ համապատասխան անոնց տարիքին եւ առողջական վիճակին: Այստեղ կը միջամտէ դերը բժիշկին, որուն պէտք է դիմել ճշդելու համար երախային ճիդերու կարողութիւնը: Բնականաբար, լաւ է որ նկատի առնուին նաեւ երախային նախընտրութիւնները եւ ձիրքերը կարգ մը մարզանքներու համար, սակայն, պէտք է չմոռնալ որ անոնք ըլլան նաեւ համապատասխան անոր օրկանիզմին:

Կազմակերպուած կիրարկումը կարգ մը մարզանքներու, ինչպէս՝ վազքերը, ոստումները, լողերը, վոլէյպոլը, պասքէթպոլը, ֆութպոլը եւայլն, կը նպաստեն հասնելու հետապնդուած նպատակին: Այլապէս, մարզանքի տարբեր ճիդերու զբաղումները, ինչպէս՝ երախաներու համար փինկ – փոնկը, հեծալարշաւը, նաւարկումը կը բերեն իրենց իրական նպաստը:

Պէտք չէ մոռնալ որ մարզական կիրարկումներ կրնան չատ լաւ ընդելուզուիլ աշակերտներու ուսման եւ այլ պարտաւորութիւններուն հետ, թէ անոնք ունին բացառիկ ազդեցութիւն մը ոչ միայն երախայի մարմնին բնականոն զարգացման եւ հիւանդութիւններու դիմադրելու կարողութեան ամման վրայ, բայց կը նպաստեն նաեւ պահպանելու ջղային եւ դեղձերու դրութեան հաւասարակշռութիւնը, լաւ վարմունք մը ցուցաբերելու հասարակութեան մէջ:

Ինչ կը վերաբերի մարզանքներու մըցակցական կիրարկումին, ասիկա չանձնարարելի է միայն այն պարագաներուն, երբ երախան կ'ապացուցանէ արտակարգ ձիրքեր մարզական որոշ ճիւղի մը համար եւ երբ անոր օրկանիզմը կը թոյլատրէ պատշաճելու անհրաժեշտ ճիգերուն:

×

ԼՈԼԻԿԸ

Երկար ատեն այն կարծիքը կը տիրէր, թէ տարեց մարդիկ, ինչպէս նաեւ անոնք որոնք յօդացաւէ, պնդերակութենէ կը տառապին, պէտք է լոլիկը քիչ ուտեն եւ հրաժարին լոլիկի հիւթ խմելէ: Ներկայիս, այս տեսակէտը վերատեսութեան ենթարկուած է:

Լոլիկը համեղ եւ օգտակար բանջարեղէն մըն է, ու հարուստ է զանազան կենսանիւթերով: Լոլիկ ուտելով մենք կը ստանանք առողջութեան համար անհրաժեշտ կարգ մը հանքային նիւթեր՝ քալսիում, ֆոսֆոռ, երկաթ: Ինչպէս նաեւ՝ խնձորաթթու, կիտրոնաթթու եւ քիչ քանակութեամբ թրթնջուկաթթու: Լոլիկը օգտակար է մանաւորաբար անարիւններու համար: Պէտք է գիտնալ նաեւ որ քաղուելէ վերջ հասունցնելու թողուած տհաս պտուղները կը պարունակեն աւելի քիչ կենսանիւթեր, հանքային նիւթեր եւ չաքար, քան հասուն վիճակի մէջ քաղուածները:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՐՕՆ ՈՒ ԶԱՐԷՆ

Անցան մի քանի օրեր: Բանակը իր դիրքը կը չարունակէր Այծի սարէն, լեռներու կողերէն: Վարդաձորի դաշտին վրայ ուղերու նոր բեռներ կը փլէին: Ծառաները նկատեցին, որ Զարէն կանգնած վրանին տակ այլեւս չէր խնդար կարգադաչն ու Սէլմի պինդալչին աւելի շատ կը մեկնէր: Ծառաները երեկոյ մը նկնիկ լսեցին Զարէի խիստ ձայնը: Սէլմի պինդալչուն հետ էր որ կը խօսէր:

Հարցաքննեալը ի զուր կը խօսէր իր բանակի ուժերուն եւ իր քայլադործութիւններուն մասին: Ի զուր կը չռայլէր բառեր, խոստումներ՝ բոցավառելու Զարէի երեւակայութիւնը եւ նորէն լսելու անոր հնչեղ դեղեցիկ ծիծաղը: Զարէ ոչ միայն չէր խանդավառուեր, այլ նոյնիսկ տխուր էր եւ երբեմն խիստ: Այդ օրերու լուրերը անոր հոգին տակնուվրայ ըրած էին, եւ բանակը հետզհետէ կը դառնար գաճաճներու ամբոխ մը Վարդաձորի լեռան՝ այդ մեծ հսկային ոտքերուն տակ չարժկլտացող:

Այդ օրերուն զանազան ճամբաներէ ժանտարմներ կը հասնէին նոր լուրերով:

Հետզհետէ հասնող լուրերը հաստատեցին, որ Մարտիկ մտած է նոյնիսկ Վարդաձորի լեռներուն մէջ: Զարէի այնպէս թուեցաւ, թէ Վարդաձորի լեռները սկսած են շնչել, նոյնիսկ քալել:

– Պատմէ, պատմէ, վերջին անգամ ո՞ւր տեսնուած է Զէյնապը, – կը հարցընէր Զարէն ժանտարմի մը:

– Զղիտեմ, խանըմ: Կը կարծուի, որ Զէյնապը իր սպասուհոյն հետ Վարդաձորի կողմերը կորսուած է: Հաճի Մուսան կատաղած՝ ղոլամները ձգած է լեռներն ու ճամբաները, գտնելու համար Զէյնապը:

– Սատըղ, Սատըղ, – ձայն տուաւ Զարէն իր մէկ ծառային. – կերակուր ղրկեցի՞ր այն հայ կալանաւորին:

– Ղրկեցի, խանըմ: Միայն թէ ...

– Ըսէ՛, ըսէ՛:

– Սէլմի պինդալչին իմացեր է, որ երէկ երեկոյ այցելած ես կալանաւորին: Պահակներէն մէկը ըսաւ ինծի:

– Թող իմանայ, Սատըղ, միայն թէ կերակուր ղրկել չմոռնաս: Կ'ենթադրեմ, ան իմացեր է, որ կ'ուզեմ այդ Հայը ինձ հետ առնել՝ Վարդաձորի լեռը բարձրանալու համար: Երբ հայ մը ինծի առաջնորդէ, անոնք չպիտի կասկածին, նոյնիսկ չպիտի կասկածի Սպիտակ Զիաւորը: Անտարակոյս, կալանաւորը ծանօթ է լեռներու ճամբաներուն: Պահակը ի՞նչ ըսաւ, Սատըղ:

– Այդքան, խանըմ: Կը կասկածէր, որ Սէլմի պինդալչին դիտէ ամէն բան:

– Ան կը հետապնդէ իմ չարժումները: Ես դիտէի այդ, Սատըղ: Ան նենգ է դարձեր բոլոր տկար մարդոց պէս: Անոր հետ խօսիլ, նենգութիւնը սրբել դժուար բան չէ: Ես կրնամ անոր հետ խօսիլ, ինչպէս պիտի խօսիմ ծառայի մը հետ: Միայն թէ՝ կալանաւորին կերակուր տանել չմոռնաս:

×

Մի քանի օր առաջ, բանակէն յուսահատած, Զարէ քաշուած էր վրանը, փոթորիկէ մը վնասուած արծուի մը պէս իր լայն թեւերուն ուժը վերագտնելու: Այդ հանդարտութեան մէջ նոյնիսկ մտածեր էր իր սիրելի ծառային՝ Մեմտուհի դիակին մասին: Իսկ ճամբուն վրայ տեսած, ծեծուած կռնակով կալանաւորին պատկերը չէր կրնար մոռնալ: Ան կը ճանչնար պինդը, անոր նայուածքը վրս տահելի էր Մեմտուհի աչքերուն պէս:

Սպիտակ Զիաւորը Վարդաձորի լեռներուն մէջ էր արդէն: Զարէն վերագտած էր իր ուժերը՝ այս անգամ աւելի ուժեղ փոթորիկի մը մէջ նետուելու: Կ'ուզէր հասնիլ հոն, ուր բանակներու թեւերը չեն կրնար բարձրանալ: Վարդաձորի լեռը կլլելը իր դեղեցկութեան եւ ուժին չափ իրողութիւն էր: Ու մտածեց ախոռի մէջ բանտարկուած կալանաւորի մասին: Ճահիլ էր, չատ ճահիլ: Զարէ դիտէր տղամարդիկ իրեն հաւատարիմ դարձնելու կախարդանքը:

(Շար. 401)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Եղիա Քիւլէյեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Քիւլէյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թիւրայր Քիւլէյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վիքէն եւ Նաթին Դարբինեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրնե – րով, անձամբ, գրաւոր թէ մամուլով մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՊԱՂՏԻԿ ՔԻՒԼՋԷՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Հերմինէ Մկրտչեան եւ զաւակները՝ Պետրոս, Երանուհի, Վարու – ժան եւ Մարտիրոս, Մկրտչեան, Պէօ – րէք, Ձինկէօզ եւ Նազդաչեան ընտանիք – ները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի, Սեպտեմբեր 20, յաւարտ Ս. պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հալէպ մահացած իրենց ա – մուսնոյն, հօր եւ հարազատին՝

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԿՐՏՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

———×———

Այրի Տիկին Նորայր Երամեան, զա – ւակներն ու ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն կը կատարուի այս կիրակի, Սեպ – տեմբեր 20, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկըր – տիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՈՐԱՑՐ ԵՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

———×———

Պ. եղիչէ Ա.վաղեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս կիրակի Սեպտեմբեր 20, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցին իր կնոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ԱՃՎԱՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Գավուճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Շնորհիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Շառլ Փէվրիէ, Տէր եւ Տիկին Կի Պուէք, Տիկին Ռեբեկա Աճեմ – եանի յիշատակին եւ Պաղտասար Քիւլ – ջէեանի մահուան առթիւ 100–ական Ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւո – րիչ եկեղեցիին, Շաւիլի միօրեայ դըպ – րոցին, Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնա – ճիւղին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ «Ցա – ռաջ»ին, Այրի Տիկին Իօժէնի Սէֆեան, Պ. Սարգիս Սէֆեան Պաղտասար Քիւլ – ջէեանի մահուան առթիւ 100–ական Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ «Ցառաջ»ին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի վարչութիւնն ու անդամուհիները ցաւակցութիւն կը կը յայտնեն ընկերուհի Լուսին Քիրէ – ճեանի իր ամուսնոյն Գէորգ Քիրէճեանի մահուան առթիւ :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՆ

ՎՃՏԱՄԱՏԵԱՆ (1981)
ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ
ՄՈՐՄՈՔՆԵՐ (1979)

Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

Գին՝– «Վչտամատեան» 50 Ֆ.
(Թղթատարի ծախքով՝– 60·70 Ֆ.
« Պանդուխտի Մորմոքներ» 45 Ֆ.
(Թղթատարի ծախքով՝– 55·70 Ֆ.

Դիմել՝–
Dachdjian Mardiros;
— *Tél.*: 91. 39. 20. 51
61, *Rue Bernard du Bois*
13001 — *MARSEILLE*

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
Շաբաթ, 19 Սեպտեմբեր, ժամը 21–ին
Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի սրահը – 22, Ռիւ Վոլթէռ

« ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻԿԸ »

Կատակերգութիւն 3 արար ԳՐ. ՎԱՀԱՆԻ
Ալֆորվիլի «ԱՐԵԼԵԱՆ» Թատերախումբին կողմէ :
Գործակից՝ Գրիգոր Պարսումեան *–բեմադրութիւն՝* Ժօրժ Պատօլեան
Կը մասնակցին՝ Սոնիա Աչըճեան – Գարապետեան – Արա Կիւլլէգեան
Յակոբ Ուրբաթեան – Բարսեղ Քէշիշեան –Սեդրակ Խաչատուրեան–Գր. Փափազեան

———×———

REPRESENTATION THEATRALE
La Troupe théâtrale « APELIAN »
de la Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville
présente
« PAKHDIN ANIVE » *Comédie en 3 actes de KRIKOR-VAHAN*
Le Samedi, 19 Septembre, à 19 h.
Renseignements: M.C.A; Tél.: 376. 55.89

ԾԱԽՕՒԷ

Ալֆորվիլի մէջ ծախու է տուն մը, գետնայարկ, առաջին յարկ եւ ձե – զունի բնակելի յարկ, պատշգամ, մառան, սու – սող, աշխատանոց, 200 քառակուսի մեթր պարտէզ, շուրջը՝ դոց, լաւ սպասարկութիւն վայելող թաղամաս :

Հեռաձայնել նախընտրաբար առա –ւօտը ժամը 10-էն առաջ կամ իրի – կունը՝ ժամը 19–էն յետոյ՝

287. 86. 73

Շաւիլի Կապոյտ Խաչի
ՁԱՓԱՀԱՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

———×———

Սկսնակներու եւ յառաջացածներու համար ամէն երկուշաբթի իրիկուն :
Առաջին դասը Հոկտեմբեր 5, ժամը 18·30-ին Շաւիլի Եկեղեցւոյ սրահը :
4 ռիւ տէ Թրուա – Շանթիէ
Հեռ.– Տիկին Նազելի Փուրթիւն
16 (32) 384 – 675

UGAB
UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE - PARIS
Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'UGAB
Et la Présidence Effective de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'honneur du Comité Régional de France de l'UGAB

Grand Dîner et Bal de Nuit

Dans les salons de l'Hôtel SOFITEL — 8, Rue Louis Armand - Paris 15e
Le Samedi, 3 Octobre, à 20 h. 30

PARTIE ARTISTIQUE
Avec la participation du Groupe Folklorique SAYAT - NOVA
orchestre Bernard Dededjian

Participation: Dîner et Bal 300 F. — Bal seulement 50 F. (après 23 h.)
Réservation des billets et des tables:
Bureau de l'UGAB — 11, Square Alboni - Paris 16e Tél.: 520. 03. 18

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Մխիթեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ի նպաստ՝ Հայկ. Վարժարաններու
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6–ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Մշակութային եւ Գեղարուեստական
ՑԵՐԵԿՈՑԹ – ԹԷՑԱՍԵՂԱՆ
Նուիրուած՝ ՍԻՊԻԼԻ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 25–ին :

LA CAPPADOCE

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

LES 9 ET 11 OCTOBRE
avec
ONNIG DINGDJIAN

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

«ՑԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Մարսէյլէն, Տէր եւ Տիկին կարապետ Ճանիկեան մէկ տարուան «Ցառաջ» կը նուիրեն Պ. Բիւզանդ Մարդարեանին, Միլօ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տաքսա կարող վարպետ գործաւորներ կ'ուզուին :

ՀԵՌ.: 251. 80. 26

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՕՒԻԹԻԻՆ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ
Կազմակերպութեամբ՝
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ
Բարձր հսկողութեամբ՝
Նիսի Երեսփոխան – Քաղաքապետ
ԺԱՔ ՄԻՏՔԱՆ–ի
Սեպտեմբեր 20, Կիրակի, ժամը 15·30–ին
Hôtel HYATT
Promenade des Anglais
Կը դասախօսէ՝
Փրոֆ. ԺԷՐԱՐ ՏԻՏԻԵԱՆ
Ն ի ւ թ . –
« ԿԻԼԻԿԻՈՑ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ – ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ »:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի միջին տարիքի հայ կին մը, մնայուն կերպով ընկերու – թիւն ընելու համար առանձին կնոջ մը, Ֆլամառի մէջ եւ տան գործերով զբաղելու : Ի հարկին, միայն ամբողջ օրը, կամ ամբողջ գիշերը :

ՀԵՌ. 326. 88. 65

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղե – ցւոյ Հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող Հայերէնի Դասընթացքները կը վերսկը – սին՝ երեքշաբթի Սեպտեմբեր 15–ին, Կիրակի, Սեպտեմբեր 20–ին եւ Ցորեք – շաբթի Սեպտեմբեր 23–ին :

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հե – տեւեալ վայրերուն մէջ. –

1. – ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀՆԵ – ՐՈՒՆ ՄԷՋ.
15 ռիւ Ժան – Կիւժօն, Փարիզ 8-րդ
Կիրակի օրեր՝ ժամը 9·30–էն մինչեւ 12 : Դասընթացքները կը սկսին Կիրակի Սեպտեմբեր 20–ին :

2. – ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ.
4 ռիւ Կոմիտաս, Ալֆորվիլ
Ամէնօրեայ Մանկապարտէզը կը վե – րաբացուի Երեքշաբթի օր, Սեպտեմ – բեր 15–ին :
Շաբաթական լեզուի դասընթացքները կը վերսկսին Հոկտեմբերի առաջին շաբ – թուան ընթացքին :

3. – ԱՒՐՈՒՎԻԼ ԼԷ ԿՈՆԷՍԻ ՎԱՐԱ – ԳԱՑ ՍՈՒՐԲ ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱ – ՀԻՆ ՄԷՋ.
31 – 33 ռիւ Սէն Ժիւսթ, Աւնուվիլ լէ Կոնէս
Դասընթացքները կը սկսին Ցորեքշաբ – թի, Սեպտեմբեր 16–ին :

4. – ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.
6 Աւընիւ – Պուրկէճ
Դասընթացքները կը սկսին Ցորեքշաբ – թի, Հոկտեմբեր 7–ին :

5. – ՇԱՒԻԼԻ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ.
4 ռիւ տէ Թրուա Շաբթիէ, Շաւիլ
Դասընթացքները կը սկսին Ցորեքշաբ – թի, Սեպտեմբեր 16–ին :

6. – ՊԱՆԻՒՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ.
Էքօլ Մօրիս Թորէզ,
41 Աւընիւ Ալպէռ Փըթի, Պանիէօ
Դասերը կը սկսին Ցորեքշաբթի, Սեպ – տեմբեր 23–ին :

7. – ՊՈՒՍ ԳՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ.
119 ռիւ Օշ, Գոլոմպ
Դասընթացքները կը վերսկսին Ցորեք – շաբթի, Սեպտեմբեր 23–ին :

×

Ի Ս Ի

Կապոյտ Խաչի պարի դասընթացքները կը սկսին Սեպտեմբեր 22–ին եւ Հայերէ – նի դասընթացքները Սեպտեմբեր 23–ին :

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
18
VENDREDI
18 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՐԱՉԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատ՝ 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.997

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 14.997

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՌԵԿԸՆ - ՊԵԿԻՆ ԿԱՄ՝ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

—o—

Նիւ - Եորք Թայմզ կարգ մը խորհրդ – գրծութիւններ կ'ընէ այս հանդիպումին առթիւ :

×

Երկար տեւնէ ծրագրուած՝ Ռեկըն – Պեկին հանդիպումը, երբ ի վերջոյ տեղի կունենար, կարելի էր խորհիլ որ երկուքն ալ այլեւս լրջացած են : Արդեօք գիտակից է՞ն Միլին – Աբեւելքի իրողու – թեանց : Եգիպտոսն ու Հրջանի միւս ա – ռաջ Պետութիւնները հակախորհրդային համախմբումի մը հրաւիրելը, արդեօ՞ք Պաղեստինեան հարցին՝ անմիջական լու – ծումը կը բերէ : Ամերիկեան եւ իսրայէլեան զինուորական ուժերը, Հրջանի տո – ղական յառաջխաղացումը, ի՞նչպէս զանոնք կասեցնել եւ պահպանողական ա – ռաջ վարչակարգերը՝ ներքին սպառնա – լիքներու դէմ ի՞նչպէս կրնան պաշտպա – նել : Որո՞նք են կարելիութիւնները ու սահմանները Միացեալ Նահանգներու եւ Պատուի – Արաբիոյ համագործակցու – թեան : Եւ վերջապէս, ի՞նչպէս կարելի է Լիբանանը վերամիացնել :

Ակնհայտելի էր նմանապէս, որ Ռեկըն եւ Պեկին, այս վերջին ամիսներուն իրենց միջեւ վէճերու պատճառ դարձող կարգ մը դէպքերու ալ անդրադառնային (զոր – օրինակ՝ Պաղտատի հիւպէկայականի ռմբա – կոծումը Իսրայէլի կողմէ, բռնագրաւ – ուած արեւմտեան հաղորդասերուն Իսրայէլի կցումը, եւլն.) :

Կասկած չկայ որ, այս հանդիպումն ալ Հիմնադրամի մը հրապարակա – յին յայտարարութիւններով պիտի եզրա – փակուէր : Սակայն, թէ՛ անձնական եւ թէ՛ ընդհանուր առումով, այս հանդիպումը քան երեւոյթին՝ ոչ մէկ նոր արդիւնք առած է : «Զինակցութեան» եւ «ռազ – մավարական համաձայնութեան» յայ – տարարութիւններն ալ, քաղաքական Հնամակալից անկիւնադարձ չեն ներկա – յացներ : Ընդհակառակն, երկու երկիր – ներու միջեւ լուսադոյնս գործակցու – թեան համար ընդունուած երկկողմանի կարգ մը ծրագիրներ ալ առանց ամչնա – նքի մեծցուած են :

Հանդիպումէն ետք, Պեկին տուն կը դառնայ, պնդելով թէ՝ Ուաշինկթընի իր քաղաքականութիւնը դատապարտող վեր – ջին բոլոր յայտարարութիւններովն հան – գերձ՝ ամերիկեան իր թիկունքը ապա – հով է : Ռեկըն ալ, ամերիկեան վերջին պահի եւ կատարելագործուած կարգ մը զինքերուն Սաուտի – Արաբիոյ վաճա – ռումին ընդլայնող Քոնկրէսը համոզե – լու եւ ինքզինք արդարացնելու համար՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Իսրայէլի մի – ջեւ տեւող համերաշխութեան ոգին պիտի չխզտակէ : Ամփոփ կերպով, պէտք է ը – նել թէ՝ երկու վաճառականները առած են այն՝ ինչ որ կրնային առնել ի – րարմէ : Իրենց տեսակցութենէն՝ պետա – կան ոչ մէկ անձնաւորութիւն մատնակ – ցած է. այլապէս՝ գուցէ անոնք եւ ան – կեղծ բարեկամները պիտի մատնանշէին անոնց քաղաքական վտանգաւոր չափ – ազումները :

Ռեկըն ալ, ընդհանուր առմամբ, Գար – բերի քաղաքականութիւնը կը չարունա – կէ : Այսինքն, ան Սաուտի – Արաբիան կը փաղաքշէ այն աստիճանի որ, թոյլ կուտայ հակնկալ թէ՝ Իսրայէլի հետ կնքուած զինակցական համաձայնագրու – թիւնները կրնան չեղեալ նկատուիլ, եւ, միւս կողմէն՝ ՊԱԿ–ի հետ ալ գաղտա – գողի բանակցութիւնները կը վարէ :

Մինչ այդ, Պեկին ալ, ա ր ա գ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ա.ՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

—o—

Եղեռնափորձ մը կատարուած է Երեք – շաբթի գիշեր, Քուվընհակընի (Դանիա) մէջ Թրքական օդանաւային գիծերու գը – րասենեակին դէմ, բաւական մեծ վնաս – ներ պատճառելով եւ երկու անցորդ վի – րաւորելով : Ոստիկանութիւնը ըսած է թէ մարդ մը կը փնտռուի, որ տեսնուեր է գրասենեակէն դուրս ելած ատեն, եր – կու պայուսակ ձգելէ ետք, պայթումէն ճիշդ առաջ :

Հայ Գաղտնի Բանակը տէր եղած է արարքին, ըստ Էսոշիէթըտ Փրէսի, որ կը հաղորդէ նաեւ թէ ոստիկանութիւնը ըսած է որ միայն մէկ պայուսակին մէջ պայթուցիկ կար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻՆ մահապատիժն է որ օրակարգի հարցն էր Ազգ. Ժողովին Հինգշաբթի և Ուրբաթ, բայց վերջնական քուէարկութիւնը կասած չէր վերցներ հակառակ հանրային կարծիքի ընդդէմ – մութեան : Ֆիկարօ, Հինգշաբթի օր հան – րային կարծիքի քննութիւն մը հրատա – րակած էր, ուրկէ կը պարզուէր որ Ֆը – րանսացիներու 62 առ հարիւրը մահա – պատիժի կողմնակից է : Բայց հարկ է չմոռնալ, որ մահապատիժին չնչումը թէ՛ ընկերվարական եւ թէ թեկնածու Միթերանի ծրագիրներուն մէջ էր եւ ա – նակնկալ մը չէ : Անապահովութեան ընդհ. մթնոլորտն է, որ Ժողովուրդը կը մղէ մահապատիժի կողմնակից ըլլալու, բայց չնչումին կողմնակիցներն ալ կը պնդեն որ մահապատիժի գոյութիւնը եր – բեք արդելք չէ եղած ոճիրի մը, ուրեմն տարհամոզման գէնք մը չէ :

ՍԱՏԱՓ բոլոր տեսակի թշնամիներուն դէմ լայնածաւալ արշաւանքի մը ձեռ – նարկած է : Եգիպտոս չուզեր խզել Խորհ. Միութեան հետ բայց հրատարակուած զեկոյցը կը չեշտէ որ «Խորհ. Միութիւ – նը եռին կը գտնուի խափանարարական գործունէութեանց, միջազգերուն եւ խռովութեանց որոնք կը ձգտին պառակ – տել ներքին ճակատը» : Զեկոյցը կ'ամ – բաստանէ խորհրդային գաղտնի սպա – սարկութիւնները եւ իրենց կարգ մը գործակալները որ «խլրդային գործեր կը տեսնեն գործակցութեամբ ընկերվա – րական պլոքի դեսպանատուներու եւ ե – դիպատական համայնավար չարժումին ըլիչներուն» : Միւս կողմէ, Սատաթ խո – սելով «մահմետական եղբայրներուն» մասին, ըսած է.- «իրենց գլուխը պիտի կորցնեմ եւ անգութ պիտի ըլլամ» մինչ Ներքին նախարարն ալ կ'արձագանգէր «հաշմանդամ պիտի ընեմ զիրենք» :

թափով պաղեստինեան հայրենիքի մը դուռը կը գոցէ, եւ կ'երդնու՝ բռնգրաւ – եալ հողամասերը ամբողջութեամբ Իս – րայէլի կցել : Այն լաւատես ենթադրու – թիւնները որոնք պատճառ կը դառնան այս դիրքորոշումներուն, իրարու հետ հաշտ չեն : Ներկայիս, Իսրայէլի եւ Մ. Նահանգներու համար կարեւորը՝ «զինա – կից» կամ «գործակից» ըլլալու պիտակը չէ, այլ՝ իրենց տարբեր քաղաքակա – նութիւնները որքա՞նատեն կրնան դիմա – նալ իսկական ընկերակցութեան մը : Եթէ խաղաղ Հրջանին, այս հարցը լուծում չգտնէ, ապա, տագնապի օրերուն՝ հա – կասութիւնները զանոնք շատ աւելի ցայտուն պիտի դարձնեն :

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 7 – 14)

ՀԻՆԳ ՀԱՑ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ ՈՍԿԷ ՄԵՏԱԼԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ՏԱՇՔԵՆԴԻ ԿՈՓԱՄԱՐՏԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Տաշքենդ տեղի ունեցող կոփամարտի խորհրդային 47–րդ ախոյենութեան մըր – ցումներուն, Հայաստանէն հինգ մար – զիկներ հասած են աւարտական հանդըր – ւանին : Անոնք են՝ Խորհ. Միութեան ժո – ղովուրդներու 7–րդ սպարտակիադի ա – խոյեան Սամսոն Խաչատրեան (կիրովա – կան), Խորհ. Միութեան ախոյեան՝ Իսրա – յէլ Ճակոբջէօխլեան (Երեւան), Հայաս – տանի ախոյեաններ Վասիլ Մանուկեան եւ Մանուէլ Մուրադեան (Լենինական), Վաչիկ Մկրտչեան (Երեւան) :

×

ԺԸՆԵԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՄԸ ԱՑՑԵԼԱԾ Է ԵՐԵՒԱՆ

Երեւան այցելած է Ժընեւէն պատուի – րակութիւն մը, որ Խորհ. Միութիւն գա – ցած էր Մոսկուայի քաղաքապետարանի հրաւէրով : Երեւանի քաղաքապետը՝ Մուրադ Մուրադեան, ողջունելով հիւ – րերը, նշած է թէ պատուիրակութեան այցելութիւնը կը նպաստէ երկու քաղաք – ներու կապերու ամրապնդման : Ժընեւի քաղաքապետը, որ կը դիմաւորէր պատ – ուիրակութիւնը, հետաքրքրուած է Երե – ւանի օդի մաքրութեան եւ անոր պահ – պանման հարցերով : Իրեն հաղորդուած է, թէ այդ հարցը մեծ ուշադրութեան առարկայ է : Վերջերս որոշուած է Երե – ւանի մէջ արդիւնաբերական մեծ ձեռ – նարկութիւններու կառուցումը արգիլել : Դուրս կը հանուին այն բոլոր արտադ – րութիւնները, որոնք կ'ապականեն մթնո – լորտը : Վերջին տարիները խիստ աճած են կանաչ տարածութիւնները : Միայն այս տարի 800 հեկտար նոր զբօսայգի – ներ, պարտէզներ ու պուրակներ ստեղ – ծուած են : Հիւրերը այցելած են Երեւանի նոր կառուցուած Հրջաններն ու տեսար – ժան վայրերը : Երեւանի քաղաքապետա – րանը ի պատիւ պատուիրակութեան ըն – դունելութիւն մը տուած է, որու ընթաց – քին խօսք առնելով Ժընեւի քաղաքապե – տը՝ ըսած է. «Առաջին անգամն է, որ Հայաստան կը գտնուիմ : Զարմանալի է, որ հողային տարածութեամբ համեմա – տաբար փոքր հանրապետութիւնը ունի այդպիսի պատկառելի արդիւնաբերական ուժականութիւն, կ'արտադրէ հաշուիչ մեքենաներ, արդիական հաստոցներ, սարքեր եւայլն» : Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի հանդէպ իր հիացումը յայտ – նած է Ժուլիցերիոյ աշխատանքի կուսակ – ցութեան քաղաքական բիւրոյի անդամ Ռոժէ Տաֆլօ, դրուատելով Հայու չինա – րար ոգին :

×

ԼՈՌիԻ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐԸ

«Հայաստան» առողջարանին 16 յար – կանի մասնաշէնքը իր դուռները բա – ցած է Կիրովականի մէջ : Սենեակները մէկ – երկու հոգինոց են : Կենցաղի ըս – պասարկութիւնը չատ լաւ ապահովուած է : Կայ բժշկական անձնակազմ, բուժա – կան սպասարկութիւն՝ արդիական սար – քաւորումով :

Լոռին, մասնաւորաբար Կիրովական քաղաքը, բնական գեղեցկութեան մէջ ծուարած են : Գեղատեսիլ բնանկար, մա – քուր օդ, հանքային աղբիւրներ, տեսար – ժան վայրեր, Լոռեցիներու հիւրասիրու – թիւն եւայլն :

×

ԿԱՐՃ ԼՈՒԻՐԵՐ

Պրիւսէլի եւ Լիւքսեմպուրգի մէջ ցու – ցադրութեան պիտի դրուին Հայ նկարիչ – ներու եւ, յատկապէս, պատանի սկըս – նակներու նկարները՝ չուրջ 200 : Ցա – տուկ ուշադրութեան պիտի արժանան Երեւանի մանկական պատկերասրահին մաս կազմող խոստմնալից մանուկներուն գծած – վրձինած նկարները : Առնք մաս պիտի կազմեն խորհրդային նկարչական ցուցահանդէսին՝ հայկական կերպար – ուեստի նմոյշներ անունին տակ :

×

Մոսկուաբնակ Գաբրիէլ Եղիազարեան չարժանկարի բեմադիր է : Կէս դարէն աւելի է, որ արդի մարդուն առօրեային հետեւող ժապաւէններ կը պատրաստէ : Ցայսօր մօտաւորապէս 30 ժապաւէններ նկարահանած է : Գլխաւորները՝ Վասիլի Սուրիկով, Ոչխմ ծովի մասին, դէպի նոր ափ եւայլն. : Բեմադիրը յայտարարած է, – որոշած եմ ժապաւէն մը պատրաստել Հայաստանի մէջ, Հայաստանի մասին : Ասիկա ձեւով մը զաւակի մը պարտքը պիտի հանդիսանայ հանդէպ իր հօրը :

×

Գրոսմայստեր Ռաֆայէլ Վահանեան ախոյեան հռչակուեցաւ Մանիլլի, – Փի – լիպպեան կղզիները, – միջազգային մըր – ցաշարքին, ճատրակ : Երեւանցի ախոյ – եանը 11 խաղերուն մէջ 10 կէտ ապահո – վեց : 30 տարեկան է :

×

Երեւանի մէջ բացումը կատարուեցաւ պուլկար նկարիչ Դմիտր Կիրովի նկարչա – կան ցուցահանդէսին, Մոսկուայէն ան – միջապէս ետք : Ցուցահանդէսին բացումը կատարեց Հայաստանի նկարիչներու Միութեան վարչութեան նախագահը՝ Սուրէն Սաֆարեան :

×

Լենինականի մէջ պետական հսկողու – թեան տակ դրուած են 1.500 եզակի հի – նաւուրց տուներ եւ քաղաքային կառոյց – ներ : Նախկին անունով Ալեքսանդրապոլի ինքնատիպ դիմագիծը ձեւաւորուած է ԺԹ. դարուն սկիզբները, երբ անիկա դարձած է Ռուսաստանի կայսրութեան հարաւային ամրութեան վայրերէն մէկը :

×

Զորս օրով Հայաստան այցելեց Իտա – լիոյ Համայնավար կուսակցութեան քար – տուղար Փիօ Լա Թորէն : Ընդունուեցաւ Հայաստանի Համայնավար կուսակցու – թեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կա – րէն Դալլաքեանի կողմէ : Այս վերջինը պարզեց ներկայ հնգամեակին ծրագիրը տնտեսութեան մարզին ներս :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԸ

*Ա*ռանձական կարգով ուսումնական ներկայ տարեշրջանին բացումը կատարուեցաւ Սեպտեմբեր 1–ին:

Հայաստանի 1·335 ցերեկօթիկ նախակրթարաններուն աշակերտութեան ընդհ. թիւը 558·000 արձանագրեց: Առնցմէ 58·300–ը առաջին անգամ ըլլալով ոտք կը դնէ նախակրթարան: Երեկոյեան եւ այսպէս անուանուած հեռակայ, այսինքն՝ դասաւանդումները թղթակցութեամբ կատարուող գալրոցներուն մէջ՝ 35·000: Պրոֆեսիոնիկումներու մէջ՝ 75·000: Միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարանները՝ 55·000: Բուհերը, այսինքն՝ Համալսարանի 13 բաժինները՝ 58·000:

Բուհեր դիմողներու թիւը մեծ եղաւ այս տարի, որով կիրարկուեցաւ մրցումի դրութիւնը՝ լաւագոյնները ընդունելով, 11·735 երիտ. սեռէ ուսանողներ, 75–ով աւելի, անցեալ տարուան բաղդատմամբ: Ինչպէս վերջին տարիներուն, այս ան– դամ եւս մասնագիտութիւններու եւ ճիւղերու ընտրութեանց մէջ նկատի առնուեցան Հայաստանի տնտեսութեան այժմու եւ ապագայ պահանջները: Մուտքի համար համապատասխան թիւեր նշանակուեցան եւ քննութեանց նիւթերուն մէջ փոփոխութիւններ կատարուեցան: Նոր դասաւանդութիւն մը հաստատուեցաւ գեղարուեստական – թատերական հմտարկութեան մէջ, այն է թատերա– գիտութիւնը:

Այս ուղղութեամբ թերեւս անհրաժեշտ է յիշեցնել, թէ պատկան մարմիններուն վերջին տարիներու կարեւոր ճգտումն է որակեալ մասնագէտներ պատրաստել Հայաստանի այժմու տնտեսութեան պահանջներուն համաձայն, առանց տնտեսելու ապագայի հեռանկարները: Այս իմաստով ժամանակաշրջանէ մը ի վեր սահմանափակումներ հաստատուեցան կարգ մը ճիւղերու թեկնածուներուն թիւին մէջ, ինչպէս մանկավարժութիւն, բժշկութիւն եւայլն, քանի համապատասխան մասնագէտները լիովին բաւարար են Հայաստանի համար: Անդին, յատուկ ճիւղ թափուեցաւ, – դեռ կը շարունակուի, – որպէսզի աւելնան կարգ մը նոր ճիւղերու մասնագէտները, ինչպէս էլեկտրոնիքը – մանկաբոյժները, ատամնաբոյժները եւայլն:

Պէտք է ընդգծել, թէ նոյն չատ կարեւոր եւ օգտակար առաջադրութեամբ, վերջին տարիներուն, բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ հաստատուեցան իններ նոր լսարաններ, յիսուն ամպիոններ: Վերստին յիշատակենք մէկ քանին. – Տնտեսական տեղեկատուութեան մեքենայացած մշակութիւն, Բոյսերու պաշտպանութիւն, Գետառադիոտեսութիւն եւ ըզբօսապատոյտներու կազմակերպում, ըմտորերկրեայ կառոյցներու չինարարութիւն, ճգնդիա տարքերու պատրաստութիւն:

Այս չրջագիծին մէջ մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի նոյնպէս թեքնիք ուսում ապահովող կրթարաններուն, պրոֆեսիոնիկումներուն եւ մինչեւ մասնագիտական ուսումնարաններուն: Երիտասարդութեան թիւը կարեւոր ըլլալով հանդերձ, բացերն ու թերիները զգալի կը մնան: Զանազան պատճառներ կան, ինչպէս, օրինակ, կարգ մը նախարարութիւններ եւ գերատեսչութիւններ՝ առողջապահութիւն, անդրադիւնարերութիւն, առեւտուր, թղթատար եւայլն, ցանկերն ու ցուցակները չեն ներկայացներ իրենց ճիւղերուն անհրաժեշտ մասնագէտներու պատրաստութեան համար:

Մասնագէտներ եւ որակեալ քաղաքներ պատրաստելու համար այլ կարեւոր որոշում մըն ալ արուեցաւ վերջին տարիներուն: Այսպէս սահմանուած առանց արտադրութիւնից կտրուելու կատարելագործել մասնագիտութիւնը: Այլ խօսքով օրուան ընթացքին աշխատիլ, իսկ երեկոները յաճախելով կամ թղթակցութեամբ կատարելագործել տուեալ մասնագիտութիւնը: Նոյնիսկ արտօնութիւններ սահմանուեցան բանուորներու, դիպլոմներու, որպէսզի հնարաւորութիւնն ունենան հետեւելու մասնագիտական բնոյթի դասընթացքներուն:

Այս ուղղութեամբ պէտք է նկատի ունենալ հետեւեալը: 1970-էն 1979, աշխատուժին յաւելումին հիմնական աղբիւրը հանդիսացող 16 – 25 տարեկաններուն թիւը աւելցաւ 80 տոկոս համեմատութեամբ: Լուրջ նախատեսութիւններով, այդ տոկոսը ներկայ հնգամեակին 17–ի պիտի իջնէ: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, պէտք է ապահովել այդ ճեռքբերումն աշխատանքը մասնագիտական որակով: Այդ, պատկերը խրախուսիչ չէ: 1970 – 79–ին թեքնիք ուսումնարաններու մէջ մասնագիտութիւններու հետեւողներու թիւը աւելցաւ 15, իսկ Բուհերուն մէջ՝ 6 տոկոսով: Միւս կողմէ, սակայն, առանց արտադրութենէ կտրուողներու թիւը նուազեցաւ համապատասխան կարգով 25 եւ 50 տոկոսով: Ասիկա հիմնական թերի մը կը նկատուի Հայաստանի Պետպլանի էկոնոմիկայի եւ պլանաւորման գիտահետազօտական ինստիտուտի մասնագէտներուն համար: Այս վերջիններուն հաստատումով ... «մեր Հանրապետութիւնում եւս անհրաժեշտ է պայմաններ ստեղծել մասնագէտների պատրաստման արտադրութիւնից չկըտրուած ձեւերի յետագայ, համակողմանի զարգացման եւ կատարելագործման համար»...:

Ներկայ ուսումնական տարուան նորութիւններէն է, որոշ դպրոցներու մէջ, փորձ կատարելու ճամբով, չաբաթական հինգօրեայ ուսուցման դրութեան հաստատումը: Նախադպրոցական դաստարաններու՝ վեց տարեկաններ, թիւը 21·000–ի բարձրացաւ: Ծրագրուած է զարկ տալ ասոր: Մօտ ապագային, այս կարգերը նախակրթարանին առաջին դասարաններ– րը պիտի ներկայացնեն: Ներկայիս Ա. դասարանը 7–ը տարեկաններէ բաղկացած է:

Կրթական չէնքերու ծրագիրը ներկայ հնգամեակին մեծ է: Միայն այս տարեվերջին համար նախատեսուած է 32 նոր դպրոցական չէնքերու կառուցումը, կարեւոր մասով պիւղական չրջաններու մէջ: Դժբախտաբար, ինչպէս միշտ, չնարարութիւնը չիրագործեր իր առաջադրութիւնները:

Արձանագրելի է Լոյս հրատարակչութեան հրատարակած դասագիրքերու պատկերը: Միայն նախակրթարաններուն համար սահմանուած 85 դասագիրքերը իրենց ժամանակին եւ ամբողջովին լոյս տեսան: Ընդհանրապէս 21–ը գունաւոր: Առաւել՝ 10 դասագիրք հրատարակուեցաւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն համար:

Ուշագրաւ է, որ Մոր. Մխիթեան լուսաւորութեան նախարարութեան տուած որոշումով, առաջին անգամն ըլլալով, – բացի Պալթեան երկիրներէն, – առողջապահութեան եւ սեռային դաստիարակութեան դասընթացքներ սահմանուեցան: «Հիգիենա եւ սեռական դաստիարակութիւն» 8-րդ դասարաններուն, այսինքն՝ նախակրթարանի վերջին կարգերուն, եւ «Ընտանեկան կեանքի բարոյագիտութիւն եւ հոգեբանութիւն» պարտադիր դասընթացքներ 9 – 10–րդ կարգերուն, այլ խօսքով միջնակարգի բաժիններուն համար: Առաջինը տարին 17, իսկ երկրորդը նոյնպէս 17 ժամ յատկացուած ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ:

Հայաստանի լուսաւորութեան նախարարութիւնը, հետեւութեամբ արուած հրահանգին, համապատասխան կարգադրութիւնները կատարեց:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

Կարելի՞ է կանխել ԾԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

*Բ*ժշկութիւնը քանի կը յառաջանայ եւ մարդիկ որոշ մակարդակի մը քանի կը հասնին, բացայայտօրէն կը չեշտուի այն պարագան, թէ մարդիկ աւելի երկարակեաց ըլլալու եւ աւելի հանգստաւէտ պայմաններու տակ ապրելու համար, կ'ուզեն բժշկագիտական յառաջդիմութիւններէն օգտուիլ: Սմէնքս ալ գիտենք, թէ առենօք քառասուն տարեկանը անոյ մարդկիկը, արդէն խակ ծեր կը նկատուէին, մինչդեռ այսօր մենք այդ նոյն տարիքը կ'ընդունինք իբրեւ սկզբնաւորութիւնը՝ միջին տարիքի:

Ծերութիւնը, զոր մարդիկ կը փախքին կանխել, արդեօք իրապէս կարելի՞ է յանձել: Ի՞նչ միջոցառումներու պէտք է դիմել ծերութեան սկզբնաշրջանը ըստուգելու համար:

Պէտք չէ մոռնալ, որ ծերութիւնը բնական եւ հոգեբանական զոյգ երեսակներ կը ներկայացնէ: Նոյնպէս պէտք է ընդունիլ նաեւ որ, ինչպէս կերպասը, մարդ արարածն ալ իւրայատուկ տարբեր հիւսուածային կազմութիւն մը ունի: Ոմանց մօտ դէպի քառասուն մաշիլ սկսող կերպասի հիւսուածքը, ուրիչներու մօտ վաթսուն, նոյնիսկ եօթանասունէն վերջ խակ երբեմն իր թարմութեան փայլը կրնայ պահպանել:

Իոլորս ալ գիտենք, թէ եօթանասուն տարեկանը անցնելով հանդերձ, թէկուս խաղացող, չմշկող, եւ որոշ չափով սեռային յարաբերութիւններ մշակող անձեր գոյութիւն ունին:

Բացայայտ իրականութիւն է, որ բժշկութեան սկզբնական շրջաններուն խակ, այս կենսունակութիւնը մինչեւ յառաջացեալ այդ տարիքները տեւականացընողներ գտնուած են: Այդ պատճառու, ինչ որ ալ ըլլան բժշկական խնամքն ու առնուած դեղերը, պէտք է ընդունինք ամէն տեսակ ապրելակերպի դիմացող եւ ուշ ծերացող հիւսուածքներու գոյութիւնը:

Արդ, հարցը հետեւեալ կէտին վրայ կը կեդրոնանայ· խակականին մէջ տոկուն եղողը աւելի դիմացկուն դարձնել, խակ ոչ – տոկունն ալ կարելի եղած չափով աւելի դիմացկուն դարձնելու միջոցներ որոնել:

Մարդիկը մտքով թէ մարմնով երիտասարդ պահել, արդի բժշկութեան համաձայն, որոշ համեմատութեամբ հնարաւոր է: Ասիկա դլխաւորաբար երկու ուղղութիւն ունի·

1· – Մարմինը ծերացումի առաջնորդող ,մաշեցնող չարժառիթներէն զերծ պահել:

2· – Գործարանները վերանորոգող միջոցներու դիմել:

Աչխարհիկ հաճոյքներէ բոլորովին հրաժարիլ եւ աւելի՝ երկար ապրելու ճամբուն հետեւիլ, ոչ չատ յանձնարարելի եւ ոչ ալ հրապուրիչ է: Այս տեսակէտով, ընդհանուր դիծերու մէջ, վտանգ սպառնացող կարգ մը մոլութիւններէ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԵՍ ԿԱՏԱՐԵՑԻ ԻՄ ՊԱՐՏՔՍ

«Ի հաշիւ»վաղուան գրականութեան

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ

*Ա*նակնկալը անբացատրելի վարանքի մը մէջ կը դնէ դիմացինները որոնք չեն ալ դիտեր թէ՝ եկողներուն տաք բան մը հրամցնելու համար, չոր խոհնե՞ր վառէին թէ՝ իրենց միտն ու մտածները: Աղքատ տնուոր մը, ունեցածնին ալ ի՞նչ պիտի ըլլայ, անոնք՝ մայր մը, աղջիկ մը, «աւուր բաներ, աւուր կերեր են»: Ն ա ճ ա բ ի ն մայրը, իր աղջիկանը հետ առ իրիկունը առ ցածուկ առիքին տակ հիւր կը բռնուին: Շատ խօսքերէ վերջ, կնկայ փէչերով հաւքուած ու ծրարուած չատ մը խօսքեր մաղել, չատ մաղելէ վերջը, երկու կողմն ալ իրար հասկնալու բան մը չեն ձգեր: Ատ իրիկունը անմիջապէս խօսք – կապ մը տալով, լուսաբացին կանուխ լրենց տեղը կը դառնան:

Խօսք – կապը՝ չուտով մը՝ կանխեցին տալ այն կասկածանքներովը թէ՝ այդքան դժուար հեւքերով բռնուած թռչունը գուցէ անդամ մըն ալ ձեռքէ պիտի ելլէր:

Լուսիկ օտար պեղացիի արուա՞ծ, այս դէպքը մէկէն պեղին ճահիլներուն մէջ կապոյտ զայրոյթի մը ցնցումը կը ծնի:

Ի՞նչ ըսել է, որ օտար աղուէս մը լրենց հաւրունին էն պեղեցիկ վառեկը թոցնէ: Իրենք մեռե՞ր էն, կրնայի՞ն մարսել մանաւանդ երբ լրենցմէ չատեր ալ աղջկան հետ, առաջքը անոր սէրը վէր խանկրած՝ ու մայրը սակայն լրենցմէ մէկուն հետ ալ չէր ուզեր համաձայնիլ, մայր մը՝ որ դիտէր ու ակռան սեղմած կ'սպասէր թէ՝ իր աղջիկը օր մը անտարակոյս, լրեն վայել, լրեն արժէքովը սակարկող գնորդը պիտի ունենար: Տղան աղուր, տղան բանուր, տունը մեծ, չէնլիքը քիչ, կեսուրը տինճ, կեսարը մեռած, լրենց ո՞ր մէկը այդչափ նպաստաւոր պայմանները մէկտեղ պիտի ունենար:

Այդ լակոտներուն զայրոյթը իր առաջին փուլին մէջ, կրնայ ըլլալ որ, օր մը տիուր հետեւանքի մը մէջ ցոյցի գայ, այն դէպքերուն պատմութիւնովը, որ չատ լսուած է ու չատն է որ դինիին ու արնին կարմիրը մէկտեղ խառնելով դրեր են բարքերու վայրագ զրմռսուած յատկանշութիւնով մը, որ գեղը ու գեղացիները մինչեւ օրս կը մնայ:

Աղջիկ մը օտար գեղ հարս տարուած՝ չատ անգամ ան օտար գեղացիէն առեւանգուածի, անպատուուածի գաղափարովը կը կատղեցնէ իր գեղացիները, անանկները մասնաւորապէս որ աղջկան բոլորը վարմ մը լարելէ յետոյ գլխանին ալ պատրանքին զէմը չախչախեր են:

Լուսիկն ու մայրը ահա խօսք – կապի այն դէպքովը լրենց դրացիներուն հոդուն վրայ սանկ մութ մութ ամպեր մը առեղծեցին: Ամբողջ գեղը չաբաթներով լրենցմով կ'զբաղի, հարս, աղջիկ ազբիւրին գլուխը, պատուները ժամուն ճամբան, ու ճահիլներն ալ ուր որ հանդիպէին:

Կարապետ բան մը չգիտէր դէմիններ– րուն տրամադրութիւններէն, ամիս մը եաքը հարանցուին կազմող պիտի տանէին, ու մայրն ալ քոյրն ալ միասին ճամբայ կ'ելլէին: Ցոնուարի ձիւնին վերայ, աղուէսի մը թաթերովը կը քալէ ատ տղան իր նշանածը առաջին անգամ տեսնելու բոց երազներովը: Բեւեռի տարօրինակներուն վրայէն ալ կրնայ բոպիկ քալել ու կրնայ չի մրսիլ երբեք: Ամէն քայլափոխի կը յուսայ, սրտատրոփ՝ աղջիկ մը տեսնել դիմացը, որուն թեւերը հրեշտակի մը թեւերուն փոդփոդումը ունենան ու դէմքովն ալ վազուան արեւին ցոլքը նետմացնող ճառագայթումը պահէ:

Ճամբուն մէջ ինքն ալ իր պատկերը նշանածին աչքին մէջ կախարդող պատկերի մը համայքովը տեզաւորելու ու նշանածին սիրտը առաջին տեսութեամբը բռնկեցնելու համար, պահ մը իր մայրը, քոյրը, հայելիի մը ծառայութեան մէջ կը դնէ ու կ'ուզէ ապահովել անոնց վկայութիւնովը, թէ աղուր չիտկե՞ր է Փէսը, չատ կարմի՞ր են երեսները, վզնոցին փաթաւուածքն ալ ուրիշ կերպով չէ՞ր ըլլար արդեօք, որ բաճկոնակին տակէն սիւսլի կոճակները երեւային: Ու մայրը ամէն բերանը բանալուն, նոր ծնած կովու մը դուրդուրանքովը, տղուն երեսն ու ճակատը կը լզէ, աղուր ես, աղա՛ս, «Աւուռած չար աչքէ, չար նազարէ պահէ», մեւնոյն ինքն ալ քրոջը կոդմէն:

Գեղը ժամի ճանբայ ու հիմա սակայն աչխրքին մէջ ծայրը կ'երեւայ: Պահ մըն ալ ու աներանոցը տունը ահա: Լուսիկ ցուիքին եղերքէն նազոտ պահպտուք մը կ'ընէ լուսնակին պէս, որ ամպի մը ետին կ'անցնի չանկարծ:

(Շար.– 4)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՎԱՃԱՌՔԻ ՈՒՆ ՁԱՐԿ

Ընկերս մի, երբ մտքերն իշան, Ձարկ իմ խոհին
Եվ հնամեր ճառագիթով ուզեց հայտնուել
Ինձ պայծառ ու նոսկի պես ճոխ տեսք տալ։ Բանալ
Ինձ ոսկեվոլոր դուռն իմ փոխարեն եկաւ։
Ձարկ ինձ ոսկի ոչ տուաւ, ոչ էլ ինձ ոսկեհարուստ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. եղիչէ Ա.յվազեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս կիրակի Սեպտեմբեր 20, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցին իր կնոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ

(ծնեալ Գավուբճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ Պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 19, ժամը 10·30ին։

կը պատարագէ՝

Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան

կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բը – նակիչներու ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը, չը – նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տոքթ. Յարութիւն Միքա – յէլեան (Լօզան) 1000 Ֆ.։ Տիկին Սիւզան Քէպապճեան եւ Պր. Ժաք Քէպապճեան ողբ. խաչատուր Քէպապճեանի մահուան առթիւ 200–ական Ֆ.։

×

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ Վարչ.ը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Յարութիւն Պէքճեանի մահուան Ա. տարելիցի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Պր. Յարութիւն Մէրճմէրճեան 100 Ֆ. Պօ – մոնի երգչ.ին, Յարութիւն Իսկենտէր – օղլու 100 ե.պ., Սիւզան Հէքիմեանի քա– ռասունքի հոգեհանգիստին Պր. Յովակիմ Հէքիմեան 700 ե.պ., Ժիրայր Յարու – թիւնեան իր զաւկին մկրտութեան առթիւ ե.պ. 300, Օր. Վարդուհի Նաճարեանի պսակին առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժ. Սա – հակեան 100, Գրիգոր Նաճարեան 500, Մարի Տէրտէրեանի (ծնեալ Մանուկեան) քառասունքի հոգ.ին առուսինը Պր. Տէր– տէրեան ե.պ. 200, Վասպուրականի Հայր. Միութեան 200, Վիէնի եւ Տէսինի մասնաճիւղերուն 100–ական, Պր. Ռուբէն Մանուկեան ե.պ. 100, Վասպուրականի Հայր. Միութեան 100, Աղքատախնամին 100, Պր. Սերովբէ Տէրտէրեան ե.պ. 200, Տէր – Կարապետեան ընտ. ե.պ. 100, Վասպուրականի Հայր. Միութեան 100, Տիկին Մէժան ե.պ. 100 Ֆ.։

Ողբ. երուանդ Գաբրիէլեանի քառա – սունքի հոգ.ին Ակոյեան, Զէրքէզեան, Գաբրիէլեան ընտանիքներ ե.պ. 200, Աստուր Յարոյեան ե.պ. 50, Պր. Կի– րակոս Կիւմիւշեան ե.պ. 30 Ֆ.։

(Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շաբաթ, 19 Սեպտեմբեր, ժամը 21–ին

Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանի սրահը – 22, Ռիւ Վոլթէռ

« ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ »

կատակերգութիւն 3 արար Գր. Վ.Ահանի

Ալֆորվիլի «Ա.Բ ել ԵԱՆ» Թատերախումբին կողմէ։

Դործակից՝ Գրիգոր Պարսումեան –բեմադրութիւն՝ Ժօրժ Պատօլեան

Կը մասնակցին՝ Սոնիա Աչըճեան – Դարախանեան – Արա Կիւլլէկեան Յակոբ Ուրքաթեան – Բարսեղ Քէշիշեան –Սեդրակ Խաչատուրեան–Գր. Փափազեան

×

REPRESENTATION THEATRALE

La Troupe théâtrale « APELIAN »

de la Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

présente

« *PAKHDIN ANIVE* » *Comédie en 3 actes de KRIKOR-VAHAN*

Le Samedi, 19 Septembre, à 21 h.

Renseignements: M.C.A; Tél.: 376. 55.89

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի մասնաճիւղը

Սեպտեմբեր 25, Ուրբաթ, ժամը 20·30ին

6. Cité Wauxhall — 75010 PARIS

Դասախօսութիւն մը կազմակերպած է կը դասախօսէ՝ Ալֆորվիլի Հոգ. Հովիւ ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝

« ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԴԵՐԸ ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ »

Մուտքը ազատ է։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hautevilie — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Կազմակերպութեամբ՝

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ

Բարձր նախագահութեամբ՝

Նիսի երեսփոխան – Քաղաքապետ

ԺԱՔ ՄԻՏԸՍԷՆ–Ի

Սեպտեմբեր 20, կիրակի, ժամը 15·30–ին

Hôtel HYATT

Promenade des Anglais

Կը դասախօսէ՝

Քրոֆ. ԺԷՐԱՐ ՏԷՏԷԵԱՆ

Ն ի ւ թ .–

« ԿԻԼԻԿԻՈՑ ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒ – ԹԻՒՆԸ – ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻՆԵ– ՐՈՒ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԸՆ– ԹԱՑՔԻՆ »։

Grand Dîner - Dansant

Dans les Salons de SOFITEL — 2, Rue Grognet; 75015 Paris

Samedi, 26 Septembre, de 20h.30 à l'aube

Organisé par La Croix Bleue Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

Au Profit

de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux et de ses œuvres.

Animé par l'Orchestre:

des Gaidzag's

ATTRACTIONS SURPRISES

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան

Որբերու Օգնութեան Մարմնի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ՝ Հայկ. վարժարաններու

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6–ԻՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Lyne Gérard

102, Rue d'Aboukir - 75002 Paris

CHERCHE

Jeune 17 - 18 *ans,*

Comme manutentionnaire

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեց– ւոյ Հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող Հայերէնի Դասընթացքները կը վերակը– սին՝ Կիրակի, Սեպտ. 20–ին եւ Շաբա– թի Սեպտեմբեր 23–ին։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հե – տեւեալ վայրերուն մէջ. –

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀՆԵ– ՐՈՒՆ ՄԷՋ.

15 ռիւ Ժան – Կիւժօն, Փարիզ 8–րդ

Կիրակի օրեր՝ ժամը 9·30–էն մինչեւ 12։ *Դասընթացքները կը սկսին Կիրակի Սեպտեմբեր 20–ին։*

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.

6 Աւրընիւ – Պուրկէն

Դասընթացքները կը սկսին Շորեքշաբ– թի, Հոկտեմբեր 7–ին։

ՊԱՆԵՒՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ.–

Էքօլ Մօրիս Թորէզ,

41 Ավընիւ Ալպէռ Փըրթ, Պանիէօ

Դասերը կը սկսին Շորեքշաբթի, Սեպ– տեմբեր 23–ին։

ՊՈՒ – ԴՈՒԼՈՄՊԻ ՄԷՋ.–

119 ռիւ Օշ, Գոլոմպ

Դասընթացքները կը վերսկսին Շորեք– շաբթի, Սեպտեմբեր 23–ին։

×

Ի Ս Ի

Կապոյտ Խաչի պարի դասընթացքները կը սկսին Սեպտեմբեր 22–ին եւ հայերէ– նի դասընթացքները Սեպտեմբեր 23–ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լ.ՍԱՍԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մշակութային եւ Գեղարուեստական

ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ԹԷՅՅԱՍԵՂԱՆ

Նուիրուած՝ ՍԻՊԻԼԻ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 25–ին։

Samedi, 24 Octobre, à 20 h, 30

GRAND DINER - DANSANT

A la Salle des Fêtes de Créteil Avenue Georges Duhamel, 94 Créteil

Avec la participation de:

EVELYNE LECLERC (Présentatrice à la Télévision)

Et l'Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE; dirigé par Robert Papazian

AU PROFIT DE L'ECOLE ST. MESROP D'ALFORTVILLE

RESTAURANT **EREVAN** ՀԱՅԱՏՈՒՆ **ԵՐԵՒԱՆ**

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի։

RESTAURANT EREVAN

26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

TÉL. 770. 85. 81

ՈՒՐԲԱԹ եւ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ՝

Վ Թ Գ Է Ն

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21·30–էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը։

Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN

29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS

TÉL.: 523. 44. 73

Grande Nuitée Arménienne

AU PALAIS D'HIVER SPECTACLES
149, bd. Stalingrad, Villeurbanne

Placée sous la Présidence d'Honneur de

Monsieur CHARLES HERNU
Ministre de la Défense Nationale
Maire de Villeurbanne

SAMEDI 10 OCTOBRE de 21 h. à l'aube

— AU PROGRAMME —

Le Chanteur ONNIG (*spécialement invité des U.S.A.*)
Le Danseur ICHKHAN HAGOPIAN (*ex champion de France de Claquettes*)
L'Orchestre ANI (*de la Maison de la Culture Arménienne de Decines*)
L'Orchestre « PINK - PANTHERS » *du Palais d'Hiver*
Buvette — Buffet arménien — Tombola avec un grand prix et de nombreux lots

PRIX DES PLACES : 50 FRANCS

IL EST PRUDENT DE RESERVER LES PLACES DES MAINTENANT EN TELEPHONANT A LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES AU (7) 849 - 42 - 97

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
19 - 20
SAMEDI-DIMANCHE
19-20 SEPT.
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատ՝ 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.998

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 14.998

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԸ ԴԷՄ

30 ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

—o—

Կառքի մը մէջ զետեղուած, 120 քիլօ դալիւտիկ (Թէ – Էճ – Թէ), Հինգշաբթի առաւու աղէտ մը պատճառած է Սայտա (Սիդոն) օդը հանելով տեղւոյն պաղես – տինեան կեդրոնավայրը : Իսկ ահաբեկչական այս արարքին տէր դարձած է «Լիբանանի օտարներէ ազատա – գրման ճակատ» մը բայց եւ այնպէս նշած է. հրամանատարը Իսրայէլը կ'ամ – բաստանէ իբրեւ բուն հեղինակը եղեռ – նագործին :

Առաջին հաշուեկշիռ մը կը յայտնէր թէ 20 մեռեալ կայ եւ 108 վիրաւոր բայց յետոյ ատեն ուրիշ ռումբ մըն ալ կը պայ – թէր Շեքքա, Պէյրութի հիւսիսը եւ հոն 10 մեռեալ կար, նոյնքան ալ՝ վիրա – ւոր : Եւ այն կազմակերպութիւնը, որ գործ եղած է այս 2 արարքներուն ալ, կը յայտնէ որ «Լիբանանը երբեք՝ ոչ կեդ – րոնը, ոչ իսկ անցքի ճամբայ մը պիտի ըլլայ ոեւէ օտարի կամ դաւադիրի հա – մար» :Լիբանանի այս «ճակատին» բան – ւորը ըսած է նաեւ, հեռաձայնով տէր դարձած երկու արարքներուն, թէ ի մօտոյ պիտի տանի :

Անկէ պարագայի մէջ, ահաբեկչական այս երկու արարքները կրկին խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն «խախուտ» հրադադարը, որ դէպ – ի աղէկ կը պահպանուէր մինչեւ 24-էն ի վեր Իսրայէլի եւ Պաղես – տինցիներու միջեւ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆի զուիցերական դեսպանական ներկայացուցիչին առջեւ եղեռնափորձ մը կատար – ուած է առջի օր, վնասելով դուռներուն եւ պատուհաններուն : Զուիցերական կա – ռավարութիւնը յայտնած է Հինգշաբթի օր, թէ արարքին պատասխանատուու – թիւնը տանձնած է հայկ. խմբակ մը : Ինչպէս որ կը յայտնէ, պայթումը պատահած է այն ընդհանուր առջեւ, ուր Զուիցերացիք կը գործերովը այն կառավարու – թեան, որնք դիւանագիտական կապ կը պահեն Թեհրանի հետ, մէջն ըլլալով՝ նահանգները, Իսրայէլ, Ե – գիպտոս եւ Հարաւ – Աֆրիկէ :

×

Մարիերոս Թամկոչեան, որ միչ – գան է Զուիցերիա, Յունիս 9-ին, ենթարկ պաշտօնատար մը սպանած ըլլա – լու մասնատանութեամբ, հարցաքննուած առջի օր պատուերին կողմէ բայց մեր – ժած է պատասխանել : Դատավարութեան սկիզբ չէ ճշդուած այլ արդէլափա – սանը երկարաձգուած է :

ԼԵՀԱՍՏԱՆի մէջ տագնապը սուր բը – նոյթ կ'առնէ օրէ օր երբ կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյի բուռն «ազդարա – րութեան» կը յաջորդէ Սոլիտարութեի պահանջի բուռն պատասխան մը : Ելքը չի

ԼԻԼ
ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԵՈՒՐԻԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ՝ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՑԵԱՆ

ԻՐ ԻՍԿ ՄՐՑԱՆԻՇՆԵՐԸ ԿՈՏՐԵԼՈՎ

—o—

Էֆիփ կը խորագրէր Ուրբաթ առաւօտ՝ «Վարդանեան բացարձակ տիրական» Թըղ – թակցութեան սկիզբն իսկ յիշելով թէ Եուրիկ Վարդանեան «բալասան տուաւ խորհրդային խումբին սրտին» այլ խօս – քով՝ մխիթարեց աշխարհի ախոյեանի տիտղոսն առնելով, իր դասակարգին մէջ 82,5 քիլօ : Հինգշաբթի օր, արդարեւ «սեւ մազերով Հայը, յովազի ճկունու – թեամբ, առանց երեւութական ճիգերու դոնէ այդ տպաւորութիւնը կուտայ», կը դրէ միշտ Փարիզի մարզական օրաթեր – թը, թէ պոկումի եւ թէ ուսէն վերցնե – լու ձեւերուն մէջ կոտրեց աշխարհի մըր – ցանիշը : Պոկումի մէջ բարձրացուցած է 178 քիլօ եւ 223 ուսէն վերցնելու, իր նախորդ մրցանիշներն ըլլալով 177,5 եւ 222,5 : Էֆիփ կը չեշտէ թէ ախոյենու – թեանց այս խաղերուն սկիզբէն իսկ, հանդիսատեսները կը սպասէին «մարզա – թեմերու արքայի մը» եւ ան երեւցաւ յանձին Եուրիկ Վարդանեանի, որ կը ներ – կայանար աշխարհի ախոյեանի երեք տիտղոսով, եւ 29 բարելաւուած մրցա – նիշներով իր ասպարէզին ընթացքին :

տեսնուիր լարուած մթնոլորտի մը : Նո – պելի խաղազուրթեան մրցանակին առա – ջարկուած է Լէշ Վալեղա, որ կ'աւելնայ 85 թեկնածուներու ցանկին վրայ : Ընտ – րութիւնը Հոկտեմբեր 14–ին :

ԱԶԳԱՅՆԱՅՈՒՄՆԵՐՈՒ հարցը խո – չընդոտներու բախեցաւ Պեռութեան Խորհուրդին առջեւ : Այս վերջինը որ կը քննէ օրինագիծը, կառավարութեան ուշադ – րութեան պիտի յանձնէ կարգ մը կէտեր ինչ կը վերաբերի հատուցումներու եւ օ – տար դրամատուներու հարցին :

ՓՐԱՆՍԱ 13 հրասայլ յանձնեց Լիբա – նանի : Առաջին մասն է Փրանսայի նուի – րատուութեան, որոշուած այս ամառ, պինամթերքի վերաբերեալ 500 միլիոն Ֆ. վարկ բացուած էր Լիբանանի, այս նը – պատակաւ :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎի 36–րդ նստաշրջանի նա – խագահ ընտրուեցաւ Իրաքի ներկայացու – ցիչը՝ Իսմէթ Քիթանի :

ԻՐԱՆԵԱՆ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ 19 ընդդիմադիր եւս գնդակահարուած են : Ասոնք, ըստ ձայնասփիւռի կայա – նին Մուճահետիններու կը պատկանին եւ ամբաստանութիւնն այն է որ «գինեալ ցոյցեր կազմակերպած են» : Ասոնց պա – րագլուխը՝ Ռահամի, որ Պանի Սատրի հետ Փրանսա ապաստանած է, մերձաւոր կը նկատէ Խոմէյնիի վարչակարգին վախ – ճանը : Տեղւոյն վրայ ամէն պարագայի մէջ, բախումները չեն դադրիր պահակ – ներուն եւ ձախ տարրերու միջեւ : Պէյ – րութէն հասած լուրերու համաձայն, միայն Թեհրանի մէջ օրը՝ հարիւր հոգի կը գնդակահարուի միջին հաշուով : Շա – բաթ 53, երկուշաբթի՝ 150 եւ թիւը չի մեղմանար : Կառավարութիւնն ալ որո – շած է «պատերազմի չարաթի» մը հաս – տատել, նչելու համար իրաքի հետ պա – տերազմին տարեդարձը, ու այդ առթիւ կը կազմակերպուին բազմաթիւ ազգային հանդիսութիւններ :

ՏՈԼԱՐԸ կը չարունակէ իր անկումը եւ Հինգշաբթի օր հասած էր 5,45–ի : Ֆը – րանսա այնքան գոհ չի կրնար ըլլալ, ո – րովհետեւ միւս կողմէ գերմանական մառքը կը բարձրանայ…

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՍԵՊՏ. 7 – 14)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կոփամարտի Խորհ. Միութեան ախո – յենութեան մրցաշարքին մասնակցող Հա – յաստանի մարզիկներէն չորսը ոսկէ մե – տալ չահած են, մէկը՝ արծաթէ, մէկն ալ պրոնզէ մեռալի արժանացած : Ոսկէ մեռալակիրներն են՝ Վասիլ Մանուկեան (51 քիլօ), Սամսոն Ղաչատրեան (57 քիլօ), Մանուէլ Մուրադեան (63,5 քի – լօ) եւ Իսրայէլ Յակորքէօվլեան (67 քի – լօ), որոնք նուաճած են ախոյեանի տիտ – ղոսը իրենց ծանրութեան դասակարգին մէջ : Վաչիկ Մկրտչեան 60 քիլօ դասա – կարգին արծաթէ մեռալը չահած է, իսկ Ալբեր Նիկոլեան՝ պրոնզէ մեռալը, 81 քիլօ դասակարգին մէջ : Վերջին տա – րիները հայ կոփամարտիկները յաջող արդիւնքներ ձեռք կը ձգեն մրցաշարքե – րու մէջ : Այսպէս, Խորհ. Միութեան Ժո – ղովուրդներու ամառնային 7–րդ սպար – տակիադին, Հայաստանի պատուիրակ – ներէն երեքը՝ Սամսոն Ղաչատրեան, Իս – րայէլ Յակորքէօվլեան եւ Խորէն Ինջ – եան դարձան սպարտակիադի եւ Խորհ. Միութեան ախոյեան : Աւստրիա տեղի ունեցած միջազգային մրցումներուն յաղ – թական հանդիսացաւ Բարկէն Սահրադ – եան : Ներկայիս հայ կոփամարտիկները հրաւիրուած են մաս կազմելու Խորհ. Միութեան խումբին : Մօտ ատենէն տե – ղի կ'ունենան Խորհ. Միութեան բաժակի եւ աշխարհի բաժակի մրցումները :

×

ԲԵՄԱԴԻՐ ԱՐԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Երիտասարդ բեմադիր Արա Գաբրիէլ – եան իր վրայ կեդրոնացուցած է չարժա – ուեստի մասնագէտներու ուշադրութիւ – նը : Իր «Խօսիր իմ լեզուով» չարժանկարը Սպանիոյ կարճ ժապաւէններու մրջազ – գային փառատօնին Բ. մրցանակի ար – ժանացած է : Երեւանցի բեմադիրը նոր – կայիս կ'աշխատի Մոսկուայի «Դեբիւտ» չարժանկարի հիմնարկութեան մէջ :

×

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գիւղատնտեսութեան Նա – խարարութեան հողագործութեան եւ երկրագործութեան պիտա – հետազօտա – կան Հիմնարկին մէջ, չորրորդ անգամ ըլլալով, բացուած են գիւղատնտեսու – թեան մասնագէտներու եւ գիտնական – ներու համար դասընթացքներ, որոնք ամէն տարի կը կազմակերպուին ՄԱԿ–ի չրջա – կայ միջավայրի ծրագրի չրջագիծին մէջ, Խորհ. Մ ի ու թ ե ա ն գի – տութեան եւ Թէքնիքի պետական կո – միտէի միջազգային նախագիծերու կեդ – րոնին կողմէ : Եւրոպայի, Ասիոյ, Ափ – րիկէի եւ Լատին Ամերիկայի երկիրներ – րու 30 մասնագէտներ դասախօսութիւն – ներ կ'ունկնդրեն քիմիական բարենորոգ – ման Թէքնիքի եւ Արարատեան դաշտի բարելաւուած աղուտներու գիւղատնտե – սական օգտագործման վերաբերեալ ու կը ծանօթանան Հայաստանի գիւղատըն – տեսութեան նուաճումներուն : Հիմնար – կին գիտական գործունէութեան ար – դիւնքները տնտեսական կարեւոր նշանա – կութիւն ունին յատկապէս Հայաստանի համար, որ ունի չափազանց բարդ ու դժուար հողային աղբիւրներ, որոնց մի – այն մէկ երրորդն է պիտանի գիւղատն – տեսութեան մէջ օգտագործելու համար : Ընթացիկ հնգամեակին (1981 – 1985)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹԷՔՍԱՍԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ...

—o—

Մեր ականջները վարժուած էին լսելու եկեղեցիի անուններ՝ ինչպէս «Նիւ – Եորքի Հայոց Եկեղեցի», «Մոնրէալի Հայոց Եկեղեցի» կամ «Լոս – Անճէլըսի Հայոց Եկեղեցի» եւլն. : Բայց այսուհետեւ պի – տի լսենք նոր անուններ ալ, որոնք մեր ականջներուն պիտի հնչեն որպէս անի – բական ու չնաչխարհիկ հաստատութիւն – ներ. «Թէքսասի Հայոց Եկեղեցի», «Օք – լահոմայի Հայոց Եկեղեցի», «Լուիզիա – նայի Հայոց Եկեղեցի»…:

Ինչե՛ր, ինչե՛ր չմտածեցիք, երբ կար – գացիք որ Թէքսասի մէջ Հայոց Եկեղեցի մը պիտի կառուցուի : Այս եկեղեցիէն պիտի օգտուին Օքլահոմայի, Լուիզիա – նայի Հայերն ալ, որոնց թիւը կ'ածի ա – մէն օր…:

Լ՛ՀԱ, հիմա Հայեր կան ուրեմն հոն ուր fաուպոյներ պուֆալօ կը վազցնեն, կար – մըրամորթներ ձի կը խաղցնեն եւ սեւա – մորթներ բամպակ կը ժողվեն : Ո՞ւր Հայ չկայ որ, պիտի ըսենք մենք մեզի, կար – ծես սպասելով մեր լաւ բարեկամ Վահ – րամ Մավեանի պատասխանին. Ամէն տեղ Հայ կայ…:

Եւ ա՛հա կը ցրուին ու կը ցրուին, կը դիմեն դէպի ամէնէն հեռաւոր հորիզոն – ներ, նոր դռներ կը զարնեն, նոր աչ – խարհներու դիւռը ընել կ'երազեն, ան – վերջ հեռանալով իրենց ծննդավայրերէն, եւ տակաւին պանդխտութեան զրկանք – ներուն : Ես կրնամ երեւակայել որ ա – նոնց աչքին մէջ արցունք կայ երբ տեղ մը կը հասնին ու կայք մը կը հաստատեն այն նոր բազմութեան մէջտեղ ուր չատ առանձին պիտի զգան իրենք զիրենք : Կարօտներու մէջ պիտի տառապին օտար – ներու ուրախութիւնը դիտելով : Պիտի ա – ղօթեն ուրիշներու եկեղեցիին մէջ, ի զուր իրենց չուրջ փնտռելով մէկը որ իրենց պիտցած լեզուով Հայր Մեր մը պիտի մրմնջէ : Պիտի ազօթեն ու պիտի խորհին որ հոն հող անդամ չունին, մեռ – նելէ վերջ տակը թաղուելու համար…:

Բայց օր մըն ալ, ո՛վ հրաշք, մէկը պիտի զարնէ իրենց դուռը : Պիտի բանան որ Հայ մըն է : Նորեկ մը, որ ընտանիքը բերած է եւ ճամբայ կը հարցնէ : Ի՛նչ ուրախութիւն : Ցեղոյ պիտի դայ ուրիչ մը, ուրիչ մը, ուրիչ մըն ալ : Տասը տա – րի վերջ արդէն այնքան պիտի չատնան, որ պիտի սկսին եկեղեցի մը կառուցանե – լու մասին մտածել…:

Եւ այսպէս այսօր Թէքսաս, վաղը Օք – լահոմա, յաջորդ օր Լուիզիանա : Եւ նո – րակառոյց եկեղեցիներու կամարներուն տակ սկսնակ ու համբակ ձայներ չուռալով պիտի սկսին հնչեցնել Կոմիտասեան պա – տարագներ :

Եւ այսքանն ալ պիտի չբաւէ :

Որպէսզի Ազգային կեանքը իր լրումին հասնի, այս վայրերուն մէջ ալ մեր ցե – ղակիցները իրենց Ազգային Եկեղեցինե – րէն երկու քայլ անդին, պիտի սկսին հիմնել իրենց … Ազգային Գերեզմա – նատուները :

Ռ. Հ.

«Մարմարա»

Հիմնարկի գիտնականներու յանձնարա – րականներու հիման վրայ կը բարելաւուի գրեթէ հարիւր հազար հեկտար հողերու եւ վաթսուն հազար հեկտար արօտավայ – րերու վիճակը : Ներկայիս բուսարուծու – թեան համախառն արտադրանքի աւելի քան 80 տոկոսը, բանջարանոցային մշա – կոյթներու կէսէն աւելին, հացահատիկի եւ կերի մշակոյթներու մէկ երրորդը Հայաստանի մէջ կ'աճի ոռոգելի տարա – ծութիւններու մէջ :

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԿՈՐՔԻԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Կազմեց՝ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԵՐԵՃԻԿԵԱՆ

Ա.

Աւելի հաւանականօրէն ան առաջին անգամ սկսաւ խօսիլ իր զարմիկին, Գէորգ Քոնտաքեանի, այն առեն 13 տարեկան, յառուկ հակազութեան տակ, որուն պարտականութիւն տրուած էր խաղալ Կորքիի հետ: «Ես քեզ պիտի ծեծեմ եթէ լաւ չվարուիս», Քոնտաքեան անգամ մը զըրդռած էր, չկանալով վախցնել զինք խօսելու մղելու համար: Որուն վրայ Ոստանիկ պաշտպանութեան համար գաւազան մը կ'առնէր, իր զարմիկէն հեռու կը փախչէր ու կը սուրար Ատոյեաններու երդիքը, ուր իր հակառակորդին քանի մը անգամ կը հարուածէր՝ երբ Քոնտաքեան, որ փորձած էր ձեռք բերել զէնքը, ցա-ւիլ կը ձեւացնէր «ալ կուլամ» կանչելով: Կորքի աւելի կը մօտենար Քոնտաքեանին որ կը կրկնէր նախադասութիւնը: Ոստանիկ, կարմրած դէմքով, չփոթած կուլար, կը ձգէր գաւազանը եւ աստիճաններէն վար լլկնելով կը պոռար «ալ կուլամ»: Սաթենիկ դուրս կը վազէր տեսնելու համար որ իր եղբայրը կը խօսէր, եւ կը կանչէր Տիրուհի Շուշանիկը որ Վարդուհի ձեռքէն բռնած մեծ ուրախութեամբ դուրս կուգար վարդենիին երկու եղերուած մուտքէն՝ ականատես ըլլալու Կորքիի առաջին բառերուն»:

Կարլէն Մուրատեան, 1978 (1)

Ոստանիկ Ատոյեանի նկարչական ձերքը բնածին էր: Նկարելն ու քանդակելը նրա տարերքն էին: Մի անգամ վարժապետ Միհրանը նկատում է, որվերջին չարքում նստած Ոստանիկը կանուած ինչ որ բան է նկատում:

– Ոստանի՛կ, բեր այստեղ քարետախտակդ,– հրամայում է պարոն Միհրանը:

Ծանկարծակիի եկած Ոստանիկը մոտենում է ուսուցիչին, քարետախտակի վրայ նկարուած էին մի քանի յօշոտուած երկու զամբռեր եւ այդ տեսարանն ակնապիշ դիտող վեց պատանի:

– Այս ի՞նչ հրաշք է, տղա՛ս, անպայման նկարիչ ըլլալու ես, – զարմացած ասում է պարոն Միհրանը:

– Ինչ լինելս չգիտեմ, բայց նկարել շատ կը սիրեմ, կերկերուն ձայնով պատասխանում է Ոստանիկը:

Ամրան ամիսներին ողջ օրը լողանում էինք Վանայ լճում: Ջուրն աղի էր, ջինջ ու զով: Երբ թաւալում էինք մաքուր ու տաք աւազակոյտերում, Ոստանիկը կպչուն կաղճինից «հունցում» էր մարդիկ, կենդանիներ ու մրգեր: Մեզ համար պարզ էր, որ նրանից բացի ոչ մէկն այդ անել չէր կարող: Տետրակի էջերում նա միշտ էլ ձիեր, զոմէշներ ու թռչուններ էր նկարում, իսկ աւելի յաճախ՝ իր բնում, մէկ ոտքի վրայ կեցած արագիլ:

Մի անգամ ինձ պարզելով տետրը՝ Ոստանիկը հարցրեց.

– Սա ո՞ւմ ցուլն է:

– Քէօսալի Ցակոբի:

– Ինչի՞ց լմացար:

– Նրա ուղիղ եւ սուր կոտոշներից:

Ատօ Ատոյեան, 1971 (2)

...Իր ձեռքերուն եւ ոտքերուն մատները չատ երկար էին: Ու միւս տղաքը զինք «ուղտ» կը կանչէին: Ոչ թէ իր մատներուն երկարութեան համար, այլ որովհետեւ ինք այնքան խոշոր քայլերով կը քալէր: Հակառակ որ ինձմէ տարիով մը մեծ էր, երկու սովորական քայլեր անհրաժեշտ էին իր մէկին փոխարէն:

Ամառները, երբ պատուղները կը հասունային, միւս Օգոստոսի վերջերուն, ան (Վանէն) գիւղ կը վերադառնար, Խորզոմ: Եւ մենք մեր ժամանակին մեծ մասը կ'անցընէինք այգիներուն մէջ: Ամրան, ոչ ոք ներսը կը քնանար: Եւ այսպէս, մենք ծառերուն կը կապէինք մեր եղէգէ կախօրրանները, ծածկուած յարդէ եւ չիւղերու խոիրներով: Կախօրրանները հիւսուած էին եղէգներու տերեւներէ եւ խոիրները անձրեւի պարագային կը ծառայէին որպէս ծածկոց: Վանայ այս կախօրրանները կը կոչուէին Թորմա: Եւ Աբշիլը չատ կը սիրէր այս կախօրրաններուն մէջ քնանալ: Բայց ինք դեռ այլ նպատակ մը ունէր: Օգոստոսի վերջերուն, մեր գիւղի սեխերն ու ձմերուկները կը հասունային: Աբշիլը, որ ամէն տեսակի սեխերը կը սիրէր, զանոնք կը պահէր կախօրրանին մէջ: Եւ այսպէս երբ գիշերը կ'էջնէր եւ ասդիներէն զատ ոչինչ կը տեսնուէր, մութին մէջ կը կըտրէր սեխերը եւ կ'ուտէր զանոնք: Մի չատ մեզի հետ կը կատակէր. «անոնց մէջ որդեր կան» մեզի կը յայտնէր: «Ատոնք մի ուտէք»: Եւ այսպէս մենք գիտէինք որ այս սեխերը ամէնէն անոյշներն էին: Ցետոյ քանի մը վայրկեան եռք կ'ըսէր. «լաւ, սկսի՛ք ուտել, կերի՛ք հատ մը, ես բոլոր որդերը կուլ տուի: «Ու մենք բոլորս կը խնդայինք...:

Ատօ Ատոյեան, 1966

(Շար. 1)

1.- Karlen Mooradian: *ARSHILE GORKY ADOIAN*; Gilgamesh Press Ltd., Chicago, 1978, p. 152.

2. – Ա. Գ. Ատոյեան. – ՆՐԱ ԴՈՅՆԵՐԸ ԷՐ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՆԴԱՍՏԱՆԻՑ, Հայրենիքի Ձայն, Յուլիս 7, 1971, թիւ 27, էջ 6:

(*) Այս նշանը կրող ստորագրութիւններու վկայութիւններուն համար տե՛ս

Karlen Mooradian: THE MANY WORLDS OF ARSHILE GORKY; Gilgamesh Press Ltd., Chicago, 1980. Pages 1980 p. 83 – 87 – 88, 35 – 38, 137 - 138, 134, 148 – 149, 155, 164, 168 - 169, 176, 181, 130, 194–195, 138, 150–151,, 179 184 – 185, 207 – 208 :

ՏԱԹԵՒԻ ՎԱՆՔԻ ՇՐՋԱԿԱՑ ԿԱՂՈՒԱԾՆԵՐԸ

Տաթեւի վանքը մշակոյթի հայոց եպիսկոպոսութիւններէն ամէնէն հարուստն էր: Ան 47 գիւղի սեփականութիւնն էր, իսկ 677 գիւղերէ տասանորդը կը ստանար: Տաթեւի վանքը իր կալուածներու կարեւոր մէկ մասը ձեռք բերած էր 906-ին, մայր տաճարի՝ Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ կառուցման աւարտէն ետք, նաւակատիքի ժամանակ: Անոր մօտակայ կալուածներու սահմանները որոշուած են Սմբատ Ա. Բագրատունի թագաւորի, Յովհաննէս Կաթողիկոսի, Սիւնեաց իշխաններու եւ հոգեւորականներու կողմէ հաստատուած յատուկ փաստաթուղթով: Ստեփանոս Օրբելեան իր «Պատմութեան» մէջ օգտագործած է այդ փաստաթուղթը, որ վերնագրուած է՝ «Գիր վճռի չրջակայ սահմանին Տաթեւոյ»: Մօտիկ կը ներկայացնենք հատուած մը այդ փաստաթուղթէն, ուր նշուած են վանքի կալուածներու սահմանները եւ անոնց համար ուղղութիւն հանդիսացող վայրերու դիրքը. «Եւ ընթերցաք զհին նամակն, զոր մեր հարցն եւ հաւուց գրեալ էին. եւ ծանեաք զժառանգութիւն սուրբ խաչիս եւ հոգեւոր ախրանցս որ ի մերում իշխանութեանս, եւ զսահման տեղւոյս զոր եւ մեք վերստին հաստատեցաք եւ ընդարձակեցաք աստուածընկալ սուրբ խաչս, եւ ամէն ժողովով գնացաք ոտիւք մերով, կարեցաք զսահմանս չրջակայ, որք են այսպէս: Յարեւմտից կողմանէդ սկսեալ ի մեծ դիտաւոր սարէդ Գագրոյ-լայ Չրաթափովն մինչ ի խոռին ճանապարհն որ Լորաձորին սահմանն է: Եւ ի հիւսիսոյ զեհաց բնաւեռովն ի վայր ի դեան հանդէպ Ոստայ, եւ գետովն ի Ոստանան եւ անցեալ ընդ. գեան՝ փոքր ձորակովն որ ելանէ, յԱւազեաց խոռ ի Ոտգոյ բլուրկովն նորին բարակ ճանապարհովն Բագահորինն, նուրբ, անջուր ձորակովն ի վայր ի Դեղնաձորն եւ ի կամուրջն, եւ ի կամրջէն ի Քարաձորն, եւ Քարաձորին մեծ բնաւեռովն ի սարն եւ ի բուն ճանապարհն որ գայ սարովն ի Հարսնաւաղ, Հարսնաւաղին ձորակովն պատ ի կողմն յեկեղեցին որ ի պատակով ճանապարհին, եւ Սալքարովն հատեալ զմեծ ձորովն ի Մխաւոր քարն, որ կայ հանդէպ ի յայն կողմն Մեծ ձորոյն, եւ հատանելով զմեծ տափն ի յերկայն խաչն եւ Ջրաթափովն ի Մեծ խոռն եւ ի ճանապարհն որ գայ ի Բազաց ձորոյ, եւ անտի ի նոյն լեառնն Գագրոյլ»:

Փաստաթուղթին մէջ վանքի չրջակայ սահմանը կը սկսի անոր արեւմտեան հատուածի նկարագրութեամբ: Զայն որոշելու համար առաջին հերթին պէտք է ճշդել Գագրոյլ սարը, որ չրջակայ սահմանի սկիզբն ու վերջը մատնանշող կէտն է: Վայրին ուսումնասիրութեան ժամանակ պարզուեցաւ, որ Գագրոյլ լեռ կը կոչուի Բարկուչատ լեռնաչղթայի Աբամազդ գագաթէն մինչեւ Գիլրաթաղի լեռնանցքը երկարող հատուածը: Այդ լեռնին սկիզբ կ'առնէ Տաթեւ գեղի Աղանճու գետվառակը, որուն վերին հոսանքի չրջանը կը կոչուի Գագրոյլի ձոր: Կարեւոր նշանակութիւն ունի նաեւ «Ջրաթափ» բառի առուգաբանութիւնը: Տուեալ պարագային աւելի հաւանական է անոր «բնասեռ», «Ջրաժան» իմաստը (հակառակ անոր որ կ'ենթադրուի, թէ գործածուած է «Ջրվէժ» նշանակութեամբ), որ կ'ներկայ բնագիրէն եւ կը հատատուի տեղւոյն ուսումնասիրութեամբ (Գագրոյլ լերան չրջանը ջրվէժ գոյութիւն չունի): Վանքի արեւմտեան սահմանը, փաստօրէն սկսելով Գագրոյլ լեռնէն, կ'անցնէր անոր արեւմտեան մասը պատուող լեռներու ջրաժան բարձրութիւններով եւ կը հասնէր մինչեւ «խոռին ճանապարհն», որ Լորաձորի սահմանն էր: Այնիկա Տաթեւէն դուրս եկող վեց ճամբաներէն մէկն էր: Առաջին ճամբան Տաթեւէն կը տանէր դէպի Լծէն գիւղը՝ ընթանալով հիւսիս-արեւմտեան ուղղութեամբ: Երկրորդը կամեռով, Լոր գիւղի եւ Շնաթաղի լեռնով կը մտնէր նշուած գիւղերը: Երրորդը կը տանէր դէպի հիւսիս, կ'անցնէր Որոտանի ձորը գտնուող «Քիւրտերու կամուրջ»ով եւ կը հասնէր Հարժիք գիւղը: Չորրորդ ճամբով Տաթեւը Սատանի կամուրջով կը կապուէր Հալիձոր, Շինուհայր եւ Ոստ գիւղերու հետ: Հինգերորդը կ'անցնէր Տանձատափ գիւղէն, Ծականի լեռնանցքով եւ կը հասնէր Տանձաւեր գիւղը: Վեցերորդ ճամբան Գագրոյլի լեռնանցքով կը տանէր Բաղաբերդ: «Ոռոխի ճանապարհը» (ձորի ճամբայ) անկասկած չիշատակուած երրորդ ճամբան է:

*Վանքի հիւսիսային սահմանը, ըստ բնագիրին, «բնասեռ»ով կ'իջնէր դէպի գետը Ոստ բնակավայրի դիմաց: Ոստը ներկայիս Ուրթիս կոչուող գիւղին տեղն է, որ կը գտնուի Որոտանի ձախ ափը, Հարժիք գիւղի արեւմտեան մասը: Այդ բնակավայրերու նոյնացումը կը հաստատուի Ոստանանի դիրքով, որ կը չիշատակուի Ոստէն ետք եւ, ըստ բնագիրին, պէտք է գտնուէր գետի ափին: Իսկապէս ալ, Ուրթիս գիւղի վայրէն հանգի ուղղութեամբ մօտ երեք քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, Որոտանի ձախ ափին կը գտնուի Տաթեւի գետի Աղանճու գետվառակին հետ միանալու տեղը: Ուրեմն, Տաթեւի վանքի հիւսիսային սահմանը կ'անցնէր Տաթեւի գետի Աղանճու գետվառակին հետ միանալու տեղէն, որ Որոտանի ձախ ափին կը գտնուի

ՆՈՐ ԳՐՔԵՐ

ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՉՅԱՆ

Նոր գիրքը, նվիրված հերոսական մարտերում զոհված Սովետական Միության հերոսներին։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆ

Նոր գիրքը, որ կազմված է հեղինակի հոդվածներից, ելույթներից և ռադիոդասախոսություններից։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ԵՐԳԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն երգերը։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն պատմվածքները։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ԱՆԵԿԴՈՏՆԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն անեկդոտները։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ԱՌԱԿՆԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն առակները։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն հանելուկները։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն մանկական երգերը։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ՍԻՐԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն սիրական երգերը։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն հարսանեկան երգերը։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն զինվորական երգերը։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն հայրենասիրական երգերը։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ԵՐԳԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն հոգևոր երգերը։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ՀՈՒՅԱԼԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն հույալական երգերը։

Տպագրված 10 հազար օրինակով։

Գինը 1 ռուբլի։

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՆԳԻՍՏԱՑՆՈՂ ԵՐԳԵՐԸ

Նոր գիրքը, որ ներառում է հայ ժողովրդական լավագույն հանգստացնող

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մալվինէ Խապալեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները (Փարիզ, Պոլիս եւ Քանատա), կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ կիրակի, Սեպտեմբեր 27-ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։

13, Rue du Perche (angle Rue Charlot)

իրենց զաւկին եւ հարազատին՝

ՀԱՅԿ ԷՍՄՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Գրիգորեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին, ի յիշատակ՝ Ալիս Պետրոսեանի մահուան քառասունքին։

ՃՇԳՈՒՄ

Վիէննէն Տէր եւ Տիկին Ս. Աբամեանի բրած նուէրը (տես՝ «Ծառաջ» Սեպտ. 12) եղած է իրենց ամուսնութեան վաթսունամեակին առթիւ, եւ ոչ՝ յիսնամեակին, ինչպէս գրուած էր սխալմամբ։

ՁԱՅՆ ՏԵՍԱՆ

ՎՃՏԱՄԱՏԵԱՆ (1981) ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՄՈՐՄՈՔՆԵՐ (1979)

Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

Գին.– «Վչտամատեան» 50 Ֆ.
(Թղթատարի ծախքով.– 60.70 Ֆ.
«Պանդուխտի Մորմոքներ» 45 Ֆ.
(Թղթատարի ծախքով.– 55.70 Ֆ.

Դիմել.–

Dachdjian Mardiros;
— Tél.: 91. 39. 20. 51
61, Rue Bernard du Bois
13001 — MARSEILLE

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութիւնը եւ Դպրոցական Դասը կազմակերպած են՝

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Շաբաթ, Հոկտ. 3, ժամը 21-էն սկսեալ

Salle Cévennnes de la Foire - Exposition
Ave. Georges Clémenceau - Valence
Avec: Roger Blanchard et son orchestre

Մասնակցութեամբ՝ Արծիւ Պարախումբին (Լիոն – Տէսին), եւ երգիչ՝ ՎԱՐԴԳԷՍԻ։

LA CAPPADOCE

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

LES 9 ET 11 OCTOBRE

avec

ONNIG DINGDJIAN

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

ԱՌ Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Մարզական Ֆրանս. Իւ.Ժէ.Ա. Մխուէեան (կոչուած Հ.Մ.Ը.Մ.)վարչութիւնը, պատքէթի հիւղ, իր ընդհ. ժողովը գումարեց 1981, Յունիս 22-ին, որու աւարտին, նոր վարչութիւնը ընտրուեցաւ հետեւեալ կազմով.–

- ՍԵՐԺ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ — Նախագահ
- ԺԱՔ ՍԱԼՄԱՍԼԵԱՆ — Փոխ–Նախագահ եւ Գանձապահ
- ԿԻ ՄԱՔԷՐԼ — Քարտուղար

Տեղեկութեանց եւ արձանագրութեանց համար դիմել.–

– Պ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ.– 567. 61. 12
– Պ. ՍԱԼՄԱՍԼԵԱՆ.– 236. 40. 90

POUR INFORMATION

Le Comité Paris ASFPUGA dit « Homenetmen » section baskett a tenu son assemblée générale annuelle le 22 Juin, 1981, à l'issue de laquelle le nouveau bureau a été élu, dont la composition est la suivante:

- M. SERGE ALTOUNIAN — *Président*
- M. JACQUES SALMASLIAN — *Vice - Président et Trésorier*
- M. GUY MACAIRET — *Secrétaire*

Pour tous renseignements et inscriptions, s'adresser:

— M. ALTOUNIAN: 567. 61. 12
— M. SALMASLIAN: 236. 40. 90

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԷՍԱԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մշակութային եւ Գեղարուեստական
ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ԹԷՅԱՍԵԼԱՆ

Նուիրուած՝ ՍԻՊԻԼԻ

կիրակի, Հոկտեմբեր 25-ին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՄՈՒՐՍԻ ԳԼՈՒԽԴ ԱՇԽԱՐՀ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ)

———×———

Հեղինակ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Գին 50 Ֆ. (Թղթ. ծախքով 60.70)։

Դիմել.–
Mr. M. GHAZARIAN;

3, Rue des Trois Pierres - 69007 LYON

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ Պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 19, ժամը 10.30ին։

Կը պատարագէ՝

Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներու ընտանեկան պարագաները եւ բարեպաշտ հաւատացեալները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Lyne Gérard

102, Rue d'Aboukir - 75002 Paris

CHERCHE

Jeune 17 - 18 ans,
Comme manutentionnaire

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող Հայերէնի Դասընթացքները կը վերսկսին՝ Կիրակի, Սեպտ. 20-ին եւ Շաբաթ Սեպտեմբեր 23-ին։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.–

ՓԱՐԻԶԻ ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՇՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.

15 rիւ Ժան – Կիւժօն, Փարիզ 8-րդ

Կիրակի օրեր՝ ժամը 9.30-էն մինչեւ 12։ Դասընթացքները կը սկսին Կիրակի Սեպտեմբեր 20-ին։

ԻՍԻ – ԼԷ – ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.

6 Աւրընիւ – Պուրկէ

Դասընթացքները կը սկսին Շաբաթ, Հոկտեմբեր 7-ին։

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ.–

Էքօլ Մօրիս Թորէզ,
41 Ավրընիւ Ալպէր Փըթի, Պանիէօ

Դասերը կը սկսին Շաբաթ, Սեպտեմբեր 23-ին։

ՊՈՒ – ԳՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ.–

119 rիւ Օշ, Գոլոմպ

Դասընթացքները կը վերսկսին Շաբաթ, Սեպտեմբեր 23-ին։

×

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի պարի դասընթացքները կը սկսին Սեպտեմբեր 22-ին եւ Հայերէնի դասընթացքները Սեպտեմբեր 23-ին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hautevilie — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՎՃՏԱՄԱՏԵԱՆ (1981) ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՄՈՐՄՈՔՆԵՐ (1979)

Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

Գին.– «Վչտամատեան» 50 Ֆ.
(Թղթատարի ծախքով.– 60.70 Ֆ.
«Պանդուխտի Մորմոքներ» 45 Ֆ.
(Թղթատարի ծախքով.– 55.70 Ֆ.

Դիմել.–

Dachdjian Mardiros;
— Tél.: 91. 39. 20. 51
61, Rue Bernard du Bois
13001 — MARSEILLE

UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE - PARIS

Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'UGAB
Et la Présidence Effective de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'honneur du Comité Régional de France de l'UGAB

Grand Dîner et Bal de Nuit

Dans les salons de l'Hôtel SOFITEL — 8, Rue Louis Armand - Paris 15e
Le Samedi, 3 Octobre, à 20 h. 30

PARTIE ARTISTIQUE
Avec la participation du Groupe Folklorique SAYAT - NOVA
orchestre Bernard Dededjian

Participation: Dîner et Bal 300 F. — Bal seulement 50 F. (après 23 h.)
Réservation des billets et des tables:
Bureau de l'UGAB — 11, Square Alboni - Paris 16e Tél.: 520. 03. 18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչ.ը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Մարի Անէմեանի (Ծնեալ Ապաճեան) քառասունքի հոգ.ին Թիւթիւնճեան ընտ. ե.պ. 200, Միշէլ Մահսէրճեան եւ Սօնա Ստեփանեանի ամուսնութեան առթիւ՝ կնքահայրը Պր. Ժիրայր Ստեփանեան ե.պ. 500, Ս. Համբարձումեան (Էքս – ան – Փրովանս) իրենց զաւկին ամուսնութեան ե.պ. 5.000 Ֆ.։

Ատուածածնի տօնին առթիւ խաղով նուիրած են.– Տիկին Մատլէն Էօքսիւզեան, Պր. Վարուժան Պօզաճեան, Թով – մաս Համամճեան, Թոռլեան եւ Սօքիկեան ընտանիքները։ Փոխան խաղողի՝ Տիկին Ճնտիկեան 100, Տիկին Գ. Անտոնեան 100, Տիկին Զ. Մանուէլեան 50, Տիկին Բ. Տէր – Մարգարեան եւ Տէր – Ցուսիկեան 20-ական Ֆ.։

×

Վարսենիկ Ճորոյեանի հոգ.ին առթիւ, Պ. Ա. Ճորոյեան ե.պ. 200, Իմխուեան ընտ. 200, Պր. Զարուքեան 100, Ե. Ճորոյեան Սէն – Րաֆայէլի ծերանոցին 200, Պետրոս Սէմէրճեան (Ամերիկա) 10 տոլար։

Ողբ. Իշխան Մալխասեանի թաղման առթիւ.– Այրի Տիկին Մալխասեան, Պր. Ա. Հոլոբիկեան ե.պ. 300ական, Տէր եւ Տիկին Ռ. Գուլումճեան, Ժ. Հոլոբիկեան 200-ական, Մինասեան եղբ., Աւագեան, Տէր – Մարգարեան, Համբարձումեան, Մխաքեան, Զպրոցին 100-ական, Զէթիլեան 60, Ինճէյեան, Զէքմէճեան, Ս. Հայրապետեան 50-ական, Էթորի Զալկընճեան, Լիւսիի 20-ական Ֆ.։

Շաւարշ Մալեէմէզեանի հոգ.ին Ս. Սէմէրճեան ե.պ. 100, Օր. Մ. Սէմէրճեան Սահակ – Մեսրոպ երգչ.ին 30 Ֆ.։

Անոյշ Շահումի մկրտութեան առթիւ Ա. Շահումի 100, Տէր եւ Տիկին Ռ. Ճերմակեան 200 Ֆ.։

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԾԱՌԱՋ» *ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԾԱՌԱՋ»*

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ» (1958)
(Գին 60 ֆր.)

ԵՒՐՕՊԱՑԻ

«ԲՈՒՌ ՄԸ ՏՈՄՍ»
(Գին 35 ֆր.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

«ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ» (1971)
«ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ» (1973)
(Հատորը՝ 50 Ֆ.)

«ԾԱՌԱՋ 50» (1976)
ԾԱՂԿԱՓԱՂ «ԾԱՌԱՋ»Ի ԳԻՄՆԱՄԵԱՑ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԷՆ
420 ԷՋ ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՂՔ՝ ԳԱՌԱԶՈՒ
(Գին 120 ֆր.)

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

«ԱՆԿԱՊ ԷՋԵՐ» (1979)
(Գին 50 Ֆ.)

ԹԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ» (1980)
Գինը՝ 70 Ֆ.
Թղթատարի ծախքին համար 10 Ֆ. աւելցնել նշանակուած գիներուն վրայ։
Դիմել՝ «ԾԱՌԱՋ»ի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
22
MARDI
22 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՏԻԶ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.999

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 14.999

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋ՝ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

—o—

Ի վերջոյ, մահապատիժին մահավճիռը արուեցաւ լայն մեծամասնութեամբ մը, ինչպէս կ'ակնկալուէր Ազգային Ժողովին կողմէ: Քուէարկութեան առեն, միայն քառասուն երեսփոխան ներկայ էին, եւ խմբագրական դրութիւնը թոյլ տալով որ ներկաները կարենան բացականերուն քուէն տալ: Ուրեմն ,Ուրբաթ, Սեպտ. 18ը, պատմական թուական մը կը դառնայ Ֆրանսայի համար: 369 երեսփոխան քո – ւարկեցին օրինագիծը, 113–ի դէմ: Թերքուէարկողներու մէջ էին՝ 283 ընկեր – վարական (286–ի վրայ), 16 Հ.Հ.Հ., որոնց մէջ՝ Ժաք Շերաք, 21 ԻՒ.ՏԻ.ԼԻՖ., 4 համայնավար (44–ի վրայ), 5 չար – ձանագրուած:

Դէմ քուէարկեցին.– մէկ ընկերվարական, 68 Հ.Հ.Հ., 38 ԻՒ.ՏԻ.ԼԻՖ, 6 չարձանագրուած: Հինգ երեսփոխան ձեռնպահ մնացին, երեք երեսփոխան չմաս – նակցեցան քուէարկութեան, որոնց մէջ՝ Ազգ. Ժողովի Նախագահը՝ Լուի Մէռ – ման, որ իր պաշտօնին բերմամբ, ըստ ա – նդուէնեան՝ չի քուէարկեր:

Այս թիւերը կը վերաբերին մահապատիժի ընդման, մինչ, օրինագիծին մա – րդկութիւնը քուէարկուած է 117–ի դէմ 363 ձայնով:

Այս հարցը, առայժմ վերջնապէս փակուած չէ, քանի պէտք է ծեծուի Սենա – տին մէջ, ուր կրնայ հակառակ արդիւնք տալ, բայց կրկին կը քուէարկուի Ազգ. Ժողովին կողմէ եւ քանի մը երթալ–գալէ ետք, վերջնական բնոյթ կ'առնէ:

Փաստաբան Պաւէնթէռի անձնական յաղթանակը կը նկատուի այս հարցին կարգադրութիւնը:

Կառավարութիւնը, սակայն, այլ հո – գեր ունի, որոնք փոքր չեն: Շաբաթավերջին,Ելմտական նախարարը սոխպուեցաւ կարգ մը որոշումներ տալ, որոնք արմատական դարմանի բնոյթ չունին: Հարցն այն է որ, ազգայնացումներու եւ տարատեսակ տուրքերու վերաբերեալ օրէնքները, զոր կառավարութիւնը որոշ ամպարանքով կ'ուզէ կարգադրել, անվտահութիւն ստեղծած են ոչ միայն Ֆրանսայի մէջ, այլեւ՝ արտասահման: Ցաւակ է որ, Ֆրանքը հիւանդ է եւ ամէն իսկ կառավարութիւնը երկու ընտրութիւն ունէր.– արժեզրկել կամ տուկալ: Առաջինը տրամաբանական կը թուէր ելմտագէտներուն, բայց կառավարութիւնը խուսափեցաւ: Եւ այսօր, Պանքը Ֆրանսը կը սպիտակի, ինչպէս ըրաւ Ուրբաթ օր, մէկ միլիառ ծախսել, փորձելու համար Ֆրանքը, մինչ Ելմտական նախարարը երկու որոշումներ կու տար.– դրամափոխութեան հակակշռի ամրապընդում եւ չահաբաժինի սակի բարձրացում: Ասոնք «խեղճուկրակ» միջոցներ կը նկատուին, մանաւանդ՝ ընդդիմադիրը մամուլին կողմէ, որ դիտել կու տայ թէ, վստահութիւնը հրովարտակով չըլար եւ թէ տոկալու համար, հարկ էր արմատական քաղաքականութիւն մը վարել՝ ներսը, եւ վճռական՝ դուրսի աշխին: Արդ, պիւտճէի պատրաստութիւնը, բացը, փոխառութիւնը եւ հսպճեալ ազդայնացումները չէին կրնար կատարածա – ռութիւն չստեղծել արտասահմանի մէջ: Հակառակ անոր որ, ամէն յան – դիման կը բարդուի նախորդ վարչակարգին վրայ, հարկ է նաեւ չանտեսել որ՝ *պառի դրամական պահեստներն են որ կ'օգնեն, ներկայիս...: Նախարար Տը – լոռի յայտարարութիւնը կը ջրէ Մօռ – ուայի տուած հաւաստիքը Սեպտ. 15–ին, ինչ կը վերաբերի չահաբաժիններու սակին պեղչին եւ ցոյց կու տայ վարանոտ քաղաքականութիւն մը: Փորձի չրջանը երկար կը տեւէ նոր վարչակարգին համար, որ չի կրնար միշտ կռթնիլ «չնորհի չրջանի» մը վրայ, եւ կարելի ալ չէ միշտ «միւսները» յանցաւոր նկատել, ինչպէս՝ Ամերիկացիք եւ Գերմանացիք դուրսը, կամ դործաւորութիւնը եւ մեծ դրամադլուխը՝ ներսը:*

ԻՐԱՆ

183 ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒՄ ԵՒՍ 48 ԺԱՄՈՒԱՆ ՄԷՋ

—o—

Շաբաթ – Կիրակի, 183 հոգի եւս պընդակահարուած են, որոնց մէջ՝ 30 կիներ: Ըստ Թեհրանի ձայնասփիւռին, ասոնց մէջ կան ոչ միայն ընդդիմադիրներ, այլեւ՝ ուրիչ յանցապարտներ, ինչպէս՝ միասեռական կամ՝ թմրեցուցիչի մաղա – նեզ: Բայց եւ այնպէս, այս զանգուածային մաքրագործումներն ալ հարկ եղածին չափ «արագ» չեն կատարուիր այրթոլաններու աչքին, եւ այդ պատճառով՝ Թեհրանի յեղափոխական դատարանին նախագահը՝ Այաթոլա Կիլանի, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, յայտարարեց թէ, ցոյցերու ընթացքին վիրաւորուածները տեղնուտեղը պէտք է վերջացնել (եւ ոչ թէ հիւանդանոց փոխադրելով ժամավաճառ ըլլալ...), յետոյ, ով որ ցոյցի մէջ բռնուի՝ նոյն օրը եւ տեղւոյն վրայ կը պընդակահարուի, 12 տարեկանէն ըսկըսեալ..., վասնզի «Աստուծոյ դէմ պատերազմի մէջ են»: «Ոչ մէկ զղջում կ'ընդունուի ձերբակալութենէն ետք, անոնց համար որոնք ցոյցի ընթացքին կը բռնուին: Պատիժը վճռուած է Գուրանի կողմէ՝ մահը ամէնէն սարսափելի ձեւ – ւով.– կախաղան, ալ ձեռքի եւ ձախ ոտքի անդամահատում»:

× Նախագահական ընտրութեան համար, ի վերջոյ հինգ թեկնածու նկատի կ'առնուի, որոնց մէջ երկու կրօնաւոր: Ամէնէն հաւանականը կը նկատուի՝ Այաթոլա Խամէնիի ընտրութիւնը:

× Պարսկան ձկնկիթը (խավիար), որ երկու տարի է հրապարակէն քաշուած էր, կրկին մէջտեղ պիտի ելլէ, չնորհիւ Ֆրանսայի առեւտրականի մը, որ պայմանագրութիւն մը ստորագրած է իրանեան կառավարութեան հետ: Ժան – Փիէռ Տրլապի, 39 տարեկան, ընտրուած է 20 մրցակից – թեկնածուներու մէջ, թեհրանի կառավարութեան կողմէ: Այս մենաշնորհը կը տիպէ ենթակային, որ տարեկան 65 թոն ձկնկիթ ներածէ, երեք տարի յաջորդաբար, տարին 11 միլիոն տոլար:

Ինք-էրնէշընըլ Հէրըլտը–, որ այս լուրը կու տար Երկուշաբթի առաւօտ, կ'ըսէր նաեւ թէ յեղափոխութեան յաջորդող չփոթ կացութիւնը առիթ տուած էր սեւչուկայի մը, բայց ոչ-առողջապահական ապրանքներ եւ յանձնումի վտանգները պատճառ եղած էին, որ կ'ըսէ Քրիսթիան (Խաչիկ) Պետրոսեան, ռուսական ձկընկիթի մենաշնորհեալ ներածողը, իր ընկերութիւնը դադրեցնէ պարսկական ձկընկիթ գնել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼՅՈՒԹի արեւմտեան կողմը, ռումբ մը պայթած է, Կիրակի օր, «Սալվա» չարժասրահին մէջ, որ լեցուն էր նաեւ երախաներով: 4 մեռեալ կայ եւ 30 վիրաւոր: Այս չորրորդ եղեռնափորձին ալ տէր եղած է «Լիբանանը Օտարներէ Ազատադրող Ճակատը»:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԵՐԿԱՅՆՔԻՆ

Մահապատիժի չնչումը Ֆրանսայի մէջ, առիթ տուաւ տեղական մամուլին, որ երկար սիւնակներով, անդրադառնայ անոր պատմութեան, հինէն՝ ցայսօր:

Ըստ Հերոդոտոսի, Սապակոն, եգիպտոսի փարաւոններու 25–րդ Հարստութեան հիմնադիրը, մահապատիժը չնչեց Ն.Ք. 710 – 703–ի միջեւ: Իրմէ առաջ, մահապատիժի ենթակայ բազմաթիւ յանցանքներ կային. օրինակ՝ տուրքի կեղծ յայտարարութիւնը, իշխանութեան դէմ դաւ մը չմատնելը: Գործադրման ձեւերը դանազան էին, խորհրդանշական.– չնա – ցող կինը կ'այրէին, յետոյ բարքերու զարդացմամբ, կղէոպատրայի երկիրը, դոհացան քիթը կտրելով: Բայց, Սապակոնի օրինակին չհետեւեցան: Իր յաջորդները, վերահաստատեցին մահապատիժը, պաշտպանելու համար տնտեսութիւնը, եւ այսպէս՝ ով որ ցորենի առեւտուր ընէր ի վնաս մայրաքաղաքին, մահապատիժի կ'ենթարկուէր: Համմուրաբիի օրինագիրքով, մեզի ծանօթ են Միջագետքի մէջ գործադրուած մահապատիժներու պարագաները.– մարդասպանութիւն, բռնաբարում, ազգապղծութիւն, դողութիւն, վհկութիւն, բայց նաեւ՝ գեղծարարութիւնը՝ կշիռքներու եւ չափերու: Թիւ 229 յօդուածը, մահապատիժ կը տնօրինէր այն ճարտարապետին, որու չինած չէնքը կը փլի բնակիչին վրայ: Մովսէս, «Ելք»ին մէջ, ապաստանի եւ աքսորի քաղաքներ կը նախատեսէ «անոր համար, որ ծուղակ չէ լարած, ոչ ալ՝ ոճիրը կանխամտածած»: Եւ պատիժը, երկար ատեն տարածուած հեղինակին ամբողջ ընտանիքին, ինչպէս կը տեսնուի հիթիթ օրէնքներուն մէջ, անձնական բնոյթ կ'առնէ: Անհատական պատասխանատուութեան ճանաչման ընկերաբանական ատենն է: «Հայրերը մահ – ուան պիտի չենթարկուին զաւակներուն տեղ, եւ զաւակները մահուան պիտի չենթարկուին հայրերուն տեղ. իւրաքանչիւրը մահուան պիտի ենթարկուի՝ միայն իր յանցանքին համար»:

Բայց, կրօնական յանցանքները.– կը – ռապաշտութիւնը, հայհոյանքը, անաստնամոլութիւնը, վհկութիւնը, Շաբաթա – պահութեան մեղանչումը՝ կենսական ոճիրներ են, զորս պէտք է կանխել սարսափ ազդելով:

Աթէնքի մէջ, ընդհակառակն, ան որ նոր օրէնք մը կ'առաջարկէր, առաջարկին մերժուելուն պարագային՝ մահուան կրնար դատապարտուիլ: Հնադարեան բոլոր օրէնսդրութիւնները անհնազանդութեան նկատմամբ: Իշխանութեան դէմ դատաճանութիւնը յաճախ կը միանայ քաղաքական ընդդիմութեան: Այսպէս, Աթէնքի մէջ, Զորս Հարիւր – ներու բռնատիրութեան տապալումէն ետք, հրովարտակ մը կը նախատեսէր.– «Եթէ մէկը տապալէ դեմոկրատ կառավարութիւնը, Աթենացիներու թշնամի կը հռչակուի: Կարելի է զայն անպարտօրէն սպաննել»: Սոկրատ մահուան կը դատապարտուի, որովհետեւ Անիտոսի վարչակարգին համար վտանգաւոր նկատուած է:

Պղատոն, հաւանաբար առաջինը խորհրդածած է մահապատիժի մասին, որ կը յայտնուի ամբողջ յունական ողբեր – դութեան մէջ, որպէս գոհացումը՝ զոր պարտինք զոհին զայրացած չուքին, կամ աստուածներու բարկութեան: Ովիդէսեան, կը խոստովանի, որ չի կրնար հրաժարիլ վրէժի այդ պարտադրութենէն.– «Պատգամը կը յայտնէր ինծի, արիւնս սրտիս մէջ սառեցնող պատիժներ՝ եթէ չհետապնդէի հօրս մարդասպանները եւ չհնազանդէի իր հրամանին՝ սպաննելու ով որ սպաննած է, հեռացնելով պատիժները, որոնք միայն դրամէ կը զրկեն» (Խոքիզէս): Պղատոն, ցոյց կու տայ չարիքի աւելորդութիւնը անցած չարիքի համար, որ անխորհուրդ վրէժ է միայն: Բայց, Պղատոնի համար ալ, մահապատիժը արդար կը մնայ՝ երբ հրապարակէն վերցնէ անբուժելի ոճրագործները.– «Նման անձեր, լրենք լրենց համար ալ ոչ մէկ չահ ունին ապրելով եւ կրկնապէս օգտակար կ'ըլլան կեանքէն հեռանալով, թէ՛ որովհետեւ լրենց օրինակը ուրիշները կը հեռացնէ անարդարութենէն, եւ թէ՛ որովհետեւ լրենց անհետացումը քաղաքը կը պարպէ չարերէ» (Օրէնքներ):

Գործադրութեան մարդին մէջ, երեւակայութիւնը մինչեւ հոն կ'երթայ, որ Միշլէ կրնայ խօսիլ «չարչարանքներու դժոխային բանաստեղծութեան» մասին: Համմուրաբիի օրինագիրքին համար՝ ջրահեղձումը, կրակը, կառափնատը: Աստուածաչունչը կը թուէ դլխատումը, խեղդումը եւ քարկոծումը: Մանուի օրէնքը դեռ կը թուէ՝ ցիցը, կրակը, ջրահեղձումը, եռացած ձէթը, դազաններու յանձնումը, հերձատումը: Հռոմի մէջ, գուլէտս-ի չարչարանքը կը կայանար մահապարտը տոպրակի մը մէջ կապել դանազան կենդանիներու հետ, ինչպէս՝ կատու, օձ եւ տոպրակը ջուրը նետել: Անտիոքոնի նման անհատատ վէստեան կոյսերը՝ քաջուած պատով կ'արդելափակուէին Հռոմի մէջ: Հռոմի մէջ, նաեւ, Տարբեան ժայռէն եւ Աթէնքի մէջ՝ Բարաթրոնէն մահապարտները կը նետէին: Հին Գերմանիոյ մէջ, վատերը ողջ – ողջ կը թաղուէին: Հռոմէացի կայսրերը չարչարանքի տեսակները բազմացուցած են. ինչպէս՝ խաչելութիւն կամ գազաններու յանձնում: Բացառիկ պարագաներու է միայն, որ մահապարտը կրնար իր մահը ընտրել Ցունաստան կամ Հռոմ: Սոկրատի պարագան է, որ մահկանդը (սիկիւ) ընտրեց, կամ՝ Սէնէկա, որ երակները բացաւ:

Եկեղեցւոյ հայրերն են, որ պարտք պիտի սեպեն, բարեխօսութեամբ պայքարիլ արիւնահեղութեան դէմ: Ս. Օգոստինոս է, որ կը դրէ դատաւորի մը. «Ձեր խոստութիւնը օգտակար է, որովհետեւ մեր հանգստութիւնը կ'ապահովէ: Մեր բարեխօսութիւնը օգտակար է, որովհետեւ ձեր խոստութիւնը կը չափաւորէ»:

Ֆրանսայի մէջ, կանոնական բոլոր բերդերը պիտի կրկնեն, ե. դարու, Ս. Լեւոն Մեծի պապական որոշումը. «Եկեղեցին կը խորշի արիւնալի վրէժխնդրէ»: Ուրեմն, արդիլուած է մահապատիժ արձակել եւ Եկեղեցւոյ այս յամառ թշնամանքը պիտի օժանդակէ բանտարկութեան երեսմն, որպէս պատիժ: Բայց, այս արդելքը չէր վերաբերեր երկրաւոր հարցերուն: Այսպէս, ընկերութեան վտանգը կ'արդարացնէ մահապատիժը: Կան վտանգաւոր անձեր, որոնցմէ պէտք է պաշտպանել ընկերութիւնը: Ս. Թովմաս Ազուինացի կ'իւրացնէ Արիստոտէլի բանաձեւը, երբ կ'ընդունի որ զանոնք պէտք է զարնել, ինչպէս «կը խողխողեն վայրի կենդանի մը»:

Վհկութեան եւ Հաւատաքննութեան դատավարութիւնները այդ տրամաբանութեան չարքին են, հակառակ անոր որ, Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերան մերժած է դեռ բազոյն պատիժը, հերետիկոսութեան դէմ պայքարելու համար.– «Պէտք չէ մահուան ենթարկել հերետիկոսները, այլապէս՝ աշխարհի վրայ պիտի բռնկէր անդուլ պատերազմ մը» (Մատթէի Մեկնութիւն):

(Շար. 1)

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԿՈՐՔԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Կազմեց՝ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԵՐԵՃԻՒԼԵԱՆ

Բ.

Մենք անցանք Ճիլբալթարը եւ Նափոլին ձգելէս ետք մինչեւ Էլլիս Այլընտ մեր հասնիլը կանգ չառինք: Կը խորհիմ թէ ճամբորդութիւնը 21 օր տեւեց: Ամբողջը դեղեցիկ էին: Կորքին չատ ուրախ էր ծովուն վրայ ըլլալով: Ան կ'երգէր Վանի երգեր: Կը սիրէր նստիլ նաւու կողքին, ալիքներուն մօտ: Սկսաւ բանաստեղծութիւն գրել եւ նկարներ գծել: Նաւեր գծեց, երկինքը, ամպերը, դէպի Ամերիկա ճամբուն վրայ միշտ գծեց...:

...Ինք Նիւ – Եորք գնաց, որովհետեւ ան արուեստի կեդրոնն էր Ամերիկայի մէջ հակառակ որ չատ տպաւորուած չէր Ամերիկայի արուեստով: Թերեւս կը ըզգար թէ հոն պիտի կրնային աւելի լաւ հասկնալ: Ամէնքը իր երթալուն դէմ էին, ինձմէ զատ: Իսկորը կը խորհէին թէ ինք գործարանի մը մէջ պէտք է աշխատի, թէ ինք չի կրնար արուեստէն ապրիլ... «Ոչ» պատասխանեց, «ես կ'ուզեմ գծել»: Եւ գնաց: Ասիկա 1925–ին տեղի կ'ունենար...:

...Ես ամուսնացած էի եւ առանձինն կամ Մուրատին հետ կ'այցելէի պիտի կարելի եղածին չափ յաճախ: Կը խօսէինք Հայաստանի մասին, Վանի մասին, եւ արուեստի մասին: Միշտ արուեստի մասին: Այն ատեն կատարի կերպով կը նկարէր եւ ինծի ցոյց կու տար իր գործերը...: Իր նկարչութիւնը աւելի իրապաշտ էր այդ օրերուն: ... Մենք Ուաշինկթըն հրապարակը կ'երթայինք ու միասին կը նստէինք: Այնտեղ չատ մը մանուկներ կը խաղային, ու ինք անոնցմէ մին կոչած էր Ուէյլլօ: «Վարդուշ, կ'ըսէր, այս մեկը ճիշդ Ուէյլլոյի պէս կը գծէ»: Ու ինք կաւիճ մը կը գնէր անոր ձեռքերուն մէջ, որ դժուար թէ կրկու տարեկան ըլլար, եւ մանուկը կը գծէր մայթին վրայ: «Ատոնք են վաւերական արուեստագէտները», ինծի կ'ըսէր, «որոնք կը գծեն գիծեր իրենց անքծութեան օրերուն մէջ եւ ուսոի թեւեր կու տան պարզամտութեան: Երբ մենք կը փորձենք այդ ընել՝ չատ դժուարութիւն կ'ունենանք, բայց իրենց համար չատ դիւրին է...»:

Վարդուշ Մուրատեան, 1965 – 1980 (*)

Կ'ըսէր, «Զարլզ–Գեա երթա՛նք: Ներկերուդ տուփը ա՛ռ»: Ուոթըրթաունի մէջ կան Աբսթրըլ եւ Սքուլ փողոցները՝ Զարլզ Գեաը կտրող: Այժմ անիկա փակ է: Բայց ճիշդ հոն, անդամ մը, Սքուլ եւ Աբսթրըլ փողոցներու անկիւնին, ըսաւ. «Ես այս պիտի նկարեմ: Այստեղ ըսկսի՛նք»: Ըսի, «Մանուկ, խե՞նթ ես, չատ մարդիկ կ'անցնին այստեղէն»: «Հոգը չէ, սկսի՛նք», ան ըսաւ: «Շատ լաւ, դուն սկսէ՛», ըսի: Ան կանգնեցուց իր եռոտանին եւ սկսաւ նկարել, եւ ես ալ իմս՝ վարը երկար խոտերուն մէջ մը խըրճուած, այնպէս որ մեկը չտեսնէր զիս: Ես սկսելու կ'ամչնայի, բայց ինք չիղ ունէր: Ցետոյ ինքնաշարժ մը կանգ առաւ, ապա վեց ինքնաշարժեր կանգ առին զինք դիտելու համար...: Վերջապէս ոստիկան մը եկաւ. «Հէյ, ուակի՛ց կու գաս»: Մանուկ նոյնիսկ չնայեցաւ անոր ու չարունակեց նկարել: «Ես արքայութենէն կու գամ» պատասխանեց: «Ուակի՛ց կը կարծես որ գամ: Ես քեզի նման մարդ մըն եմ»: Ոստիկանին անունը սարճընթ Պըրք էր եւ ան ըսաւ. «Շատ սրամիտ մի՛ ըլլար, ապա թէ ոչ քեզ ներս կ'առնեմ»: Եւ տաղաւարէ մը ինքնաշարժ մը բերել տուաւ: Եւ երբ մենք չարժեցանք՝ ոստիկանական ինքնաշարժ մը կեցուց Կորքին, Տէքսթըր Պողոտային վրայ: Ան իր նկարը եւ եռոտանին դրած էր ճամբուն տակ եւ ներս կելլու տուիր աջին տակ: Ոստիկանը հարց տուաւ եթէ կրնա՞ր տեսնել նկարը: Մանուկ զայն անոր դէմքին մօտեցուց: «Գիտե՞ս», ըսաւ ոստիկանը, «ես այնքան տգէտ չեմ. դուն պէտք է ինծի աւելի հեռաւորութիւն տրամադրես որպէսզի զայն դիտեմ»: Եւ երբ զայն դիտեց,՝ ըսաւ թէ չատ դեղեցիկ էր: «Բայց ինչո՞ւ կօլֆի դաշտը չես երթար, դեղեցիկ վայր մըն է»: Մանուկ պատասխանեց. «Սարճընթ, ես ալ Ուոթըրթաունէն եմ: Ես Հուտ Բայըրի մէջ կ'աշխատիմ: Ես դիտեմ կօլֆի դաշտը: Ես Ուոթըր – թաունի իւրաքանչիւր անկիւնը դիտեմ, ուրեմն ես օտարական մը չեմ: Բայց ասիկա չատ աղուոր եւ հետաքրքրական անկիւն մըն է եւ ես զգացի որ զայն նկարելը կը սիրեմ: Որեւէ ոճիր կա՞յ ասոր մէջ»: Եւ ոստիկանը ըսաւ. «Միայն եթէ երթեւեկը կեցնես...»:

Եւովէ Տէր – Յակոբեան, 1965 (*)

...Երբ, 1937–ին, Նիւ – Եորք հասան կարգ մը կարեւոր նկարներ, ուր Սպանացին (Փիքասօն) թոյլ տուած էր որ ներկը կաթկթէ, ցուցադրութեան ներկայ գտնուող արուեստագէտներ առիթ մը գտան Կորքիի հետ իրենց սովորական խաղ – կատակը ընելու: «Ճիշդ երբ ձեռք բերած ես Փիքասոյի չատակ ընջաղիծերը», մեկը ըսաւ խածնող համակրանքով մը, «ան կը սկսի հոսեցնել»:

«Եթէ ինք կը կաթկթեցնէ, ես ալ կը կաթկթեցնեմ», Կորքի հպարտութեամբ պատասխանեց, հակառակ որ այդ ժամանակներուն այլեւս ան չէր կառչեր Փիքասոյի մանրամասնութիւններուն:

Հարօլտ Ռոզընպըրկ, 1962 (1)

...Պիլի (Ուիլեըմ Տը Քունինկ) մօտ տեղի ունեցող արուեստագէտներու հաւաքոյթի մը ընթացքին Բաւականին անձեր կային, որոնք կը խօսէին արուեստի մասին, որ այդ օրերուն Ամերիկայի մէջ չատ դժուարին ժամանակներ կ'ապրէր: Բաւականին դառնութիւն եւ զգացուածութիւն կար արուեստագէտի կացութեան վերաբերեալ՝ Նիւ – Եորքի մէջ, թէ ան որքան նուաղ յարգուած եւ նուազ օժանդակութիւն ստացած է քան որեւէ այլ մեծ քաղաքի մը մէջ, գոնէ արտատհմանեան: Եւ այսպէս, ամէն ոք կը խօսէր անոր մասին, բայց հաճոյք չէր անոր մասին խօսիլ: Անոր լուծում կամ անկէ ելք չկար, ըսել կ'ուզեմ: Ու այսպէս, ժամանակ մը եռք խօսակցութիւնը կանգ առաւ եւ լռութիւն տիրեց. ու յետոյ, Կորքիի ձայնը, խոր ձայնը, պնդում է ստացուած իմփռմացիան եւ պատասխանում աշակերտների հարցերին»:

Հրապարակուած մանրամասն եւ երկար ծրագիրէն կը քաղենք Հայոց լեզու եւ Հայ գրականութիւն չորքէն նիւթեր, առաւելներ, իբրեւ ծանօթացման կէտեր: (Հայ ժողովուրդի պատմութիւն խորագրուած ուսման յատագիրը դեռ չէ հրապարակուած):

ՀԱՅԵՐԷՆ: Գոյականին հոլովները եւ անոնց գործածութիւնը, բարդ նախադասութիւն, վերլուծում նախադասութիւններու, եղանակաւոր բառեր, բաղաձայներու ուղղագրութիւն, բառերու աշխարհ, հայերէնի կէտադրութիւն, հայերէնի ուղղախօսութիւն, դերանունները եւ անոնց գործածութիւնը եւայլն:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Մեսրոպ եւ հայ գիրերուն յօրինումը, Շիրվանզադէի Պատուի համար տուամբը, եղիշէ Չարենց՝ յեղափոխութեան երգիչ, Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպը, Նար – Դոսի Աննա Սարոյեան վէպը, Դ. Դեմիրճեանի վարդանանք պատմավէպը, Խ. Աբովեանի հայրենասիրութիւնը (Անցեալ տարեշրջանին սահմանուած էր՝ Հայ եւ Իռլանդական ժողովուրդներու բարեկամութեան արտացոլումը Աբովեանի Վէրք Հայաստանի պատմավէպին մէջ), Յ. Թումանեանի Անոյշը, Սա. Զօրեանի արձակին առանձնայատկութիւնները, հայ գիւղական կեանքին պատկերացումը Պ. Պռոշեանի ստեղծագործութեան մէջ, Միսաք Մեծարենց (Անցեալ տարեշրջանին չկար), Ն. Զարեանի քնարերգութիւնը, Վարուժանի քնարերգութեան բնութագիրը, Հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարը Բաֆֆիի պատմավէպերուն մէջ, Գ. Սարեանի բալաղներն ու պոեմները, Վահան Տէրեան:

Ժ. Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

—o—

Ժամանակակից միջոցներէն մէկը՝ պատկերապիւռը, ուսումնական նպատակներու օգտագործելու գաղափարը նոր չէ: Հայաստանի մէջ այդ ուղղութեամբ կարեւոր աշխատանք կը կատարուի քանի մը տարիներէ ի վեր:

Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին՝ միջին եւ բարձր կարգերու աշակերտութեան համար յատուկ հաղորդումներ կ'ապահովուին Սեպտեմբերի կէսերէն սկսեալ, հայերէնի եւ հայ գրականութեան ճիւղերուն մէջ ամիսը երկու անգամ, մինչեւ Մայիսի վերջ: Ծրագիրը յայտարիրը կ'ընդգրկէ նոյնպէս այլ գիտական նիւթեր, ինչպէս, քիմիագիտութիւն, կենսաբանութիւն, երաժշտութիւն, ռուսերէն, ռուս գրականութեան դասականները, հայ ժողովուրդի պատմութիւն: Շաբաթը մէկ կը պատկերացուին նաեւ «Անգլերէն դաս», «Ֆրանսերէնի հեռուստադպրոց» խորագրուած գործնական բնոյթի դասերը:

Համաճայն լուսաւորութեան նախարարութեան հրապարակած նոր ժամանակացոյցին, «Սով. Դպրոց» շաբաթաթերթին մէջ, պատկերասփիւռով կատարուած դասաւանդութիւնները կը սկսին դասաժամերէն տասը վայրկեան ետք: Ուսուցիչը կը ստուգէ աշակերտներուն ապահոված ծանօթութիւնները, իսկ հեռատիտումը վերջնական ետք, հինգ վայրկեանի ընթացքին ալ «ամրապնդում է ստացուած գիտելիքները եւ պատասխանում աշակերտների հարցերին»:

Հրապարակուած մանրամասն եւ երկար ծրագիրէն կը քաղենք Հայոց լեզու եւ Հայ գրականութիւն չորքէն նիւթեր, առաւելներ, իբրեւ ծանօթացման կէտեր: (Հայ ժողովուրդի պատմութիւն խորագրուած ուսման յատագիրը դեռ չէ հրապարակուած):

ՀԱՅԵՐԷՆ: Գոյականին հոլովները եւ անոնց գործածութիւնը, բարդ նախադասութիւն, վերլուծում նախադասութիւններու, եղանակաւոր բառեր, բաղաձայներու ուղղագրութիւն, բառերու աշխարհ, հայերէնի կէտադրութիւն, հայերէնի ուղղախօսութիւն, դերանունները եւ անոնց գործածութիւնը եւայլն:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Մեսրոպ եւ հայ գիրերուն յօրինումը, Շիրվանզադէի Պատուի համար տուամբը, եղիշէ Չարենց՝ յեղափոխութեան երգիչ, Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպը, Նար – Դոսի Աննա Սարոյեան վէպը, Դ. Դեմիրճեանի վարդանանք պատմավէպը, Խ. Աբովեանի հայրենասիրութիւնը (Անցեալ տարեշրջանին սահմանուած էր՝ Հայ եւ Իռլանդական ժողովուրդներու բարեկամութեան արտացոլումը Աբովեանի Վէրք Հայաստանի պատմավէպին մէջ), Յ. Թումանեանի Անոյշը, Սա. Զօրեանի արձակին առանձնայատկութիւնները, հայ գիւղական կեանքին պատկերացումը Պ. Պռոշեանի ստեղծագործութեան մէջ, Միսաք Մեծարենց (Անցեալ տարեշրջանին չկար), Ն. Զարեանի քնարերգութիւնը, Վարուժանի քնարերգութեան բնութագիրը, Հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարը Բաֆֆիի պատմավէպերուն մէջ, Գ. Սարեանի բալաղներն ու պոեմները, Վահան Տէրեան:

Ժ. Մ.

սեղանի մը տակէն դուրս ելաւ, ու ան ըսաւ. «19 Թշուառ տարիներ ապրած եմ Ամերիկայի մէջ...»: Եւ մենք բոլորս պայթեցանք խնդալով: Ոչինչ եւ ոչ մէկը կը դառապարտէր: Զայն ընկերաբանական եւ անոր նման ոչ մէկ բանի մը հիման վրայ կ'առնէր, կամ թէ անիկա ճիշդ էր, կամ սխալ: Պարզապէս կը խօսէր այն բանի մասին որ գիտէր:

Խտուին Տընպի, 1966 (*)

(Շար. 2)

---

(1) *Harold Rosenberg: ARSHILE GORKY; The Man, The Time, The Idea. Horizon Press Inc., New York, 1962,p. 66*

(*) Այս նշաւը կրող ստորագրութիւններու վկայութիւններուն համար տե՛ս *Karlen Mooradian: THE MANY WORLDS OF ARSHILE GORKY; Gilgamesh Press Ltd., Chicago, 1980. Pages* 1980 թ· 83 – 87 – 88, 35 – 38, 137 - 138, 134, 148 – 149, 155, 164, 168 - 169, 176, 181, 130, 194–195, 138, 150–151,, 179 184 – 185, 207 – 208 :

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԵՍ ԿԱՏԱՐԵՑԻ ԻՄ ՊԱՐՏՔՍ

«Ի հաշիւ»վաղուան գրականութեան

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ

Կ'երեւակայէիք թէ՝ կարապետ Թուղթի տեղ իրմէն կտոր մը մորթ քերթած ըլլալու էր այս տեսակ գիր մը պահարանի մէջ ծալելու համար:

Ի՞նչ անցեր էր:

Լուսիկ անրջային պատկեր մը, իր գեղին մէջ ու հեռուներն ալ, չունէր իր զոյգը:

Պարկեշտուկ որբեւայրիի մը կուշտին, խեցգին մարգարիտին կառչումովը խըրուած՝ ուզած չէր անգամ օր մը դուրս նայիլ, գիտնալ կամ անդրադառնալ թէ՝ իրեն համար, իր քովերը, ծովը յուզողներ կան, որ չեն երեւար, որոնք սակայն յարմար առիթը կը լրտեսեն եղեր զինք որսալու համար, իր ապրած ջուրին մէջ սեւ մուր մը խառնելու:

Նշանաւքէն եաքը, կարապետ ձեռքը ականջին կը տանի, ու ամէն օր ալ ականջին տակ, վէրք մը կը չփրտէ: Նըշանածին մօր համար արտառոց զրոյցներ կը լսցնեն իրեն ամէն օր «արծող կնիկ մըն է եղեր, որ գիշերն ալ տուն չի մըներ»:

Աւոնք կը լսէր այն տեսակ մարդերէ որոնց մտերմութեան մասին միտքը հովոռել, կասկածիլ իր ճակտին, յետոյ իր դերեզմանաքարին վրայ, յաւտնի չիմաբրութիւն մը պիտի մշտնջենաւորէր: Այս մտերիմները Լուսիկինց գեղէն էին, այն թուականէն զատ՝ երբ նշանուելէն եաքը, ինչպէս առաջ, հոն հիւանի պործեր բանելու կանչուելով, իրիկունները ա – նոնց տունը, անոնց հետ մէյմէկ գաւաթ բան կ'երթար կը ճնկէր ու այնպէս ճանրայ կ'իյնար: Կարապետ աս գաւաթնեռով Թոյն կը խմէր մութին մէջ: Լուսիկին թեկնածուներն էին տղաքը, մէկը, երկուքն ալ աս աղջկան մօրը համար, աչուընին դուրս ճգող աղտոտ դորաերը:

Օր մը, նշանուած տղան, ան իր սիրուած բարեկամներուն քովէն տուն կը դառնայ, այնքան յուզուած որ նոյն օրը, Լուսիկէն խրկուած «բարեւի խնճորը» դրպանէն կը հանէ ու խնթի մոմառուկով մը ճանըուն վրայ աբծող այծի մը առջեւը կը նետէ:

Հիւանին մտերիմները յայտղեր էին: Մայրը աս եղածներէն բան մը չէր կըրցած կռահել, միայն Լուսիկն էր որ ատենէ մը ի վեր փեսին երեսը չէր տեսներ ու աս ալ ի՞նչ կասկածէր:

Կարապետ իր մօրը որեւէ իմացում մը չըներ, կը խորհի թէ՝ մօրը այն նկատմամբ խոստովանանք մը ընելով, մայրը կարելի է նոր հանգոյց մը պիտի հնարուրէ: Խելք մը՝ աս ուղղութիւնով, ու նախապաշարում մը այնպէս թէ՝ «գէշ աղջիկ մը մայրն է միշտ» ինք որ գեղեցկին վրայ դեռ ուրիշ մթութիւններ ալ ունի գանկին մէջ, վերջին խելքը տուն կը կանչէ, ու մէկ շունչով Աստուա կ'իյնայ:

Մայրը արդէն տղուն անհետանալուն կսկիծներովը թել մը գերծան եղած՝ արցունքին կաթիլները արնի կաթիլներ կը թափէին երեսէն վար: Նամակը հասնելէն ամիս մը եաքը, բուռ մը ոսկոր, գինք գերեզման կ'իջեցնեն:

Երկրորդ գրութիւն մը, մօրը հասցէին միշտ, որով Եգիպտոսի մէջ, աստմնաբոյժի արհեստին տիրանալը կ'իմացնէ, մայրը՝ կը հասկնայիք թէ՝ ալ այս նամակը չէ կարդար: Կարապետ շիք միւսիք մըն է հոն, դրամ կը չահի, ոսկիներու հետ կը խաղայ, իր քաղքենիք տարազովը, որ խոչորկեկ քիթին վրայ ոսկի ակնոցովը ամբողջացած կ'երեւայ, ճչնթըլմէնի մը հովերը կու տան իրեն: Սիրուն պուպրիկները իր չուրջը, իր գլխուն վրայ ու ոտքերուն տակ, աստանի թըռչըթայ ու ոտքերուն տակ, չատոնց արդէն մոռհոտութիւններով, չատոնց արդէն մոռացնել կու տան իրեն թէ՝ հոն իր մօրմէն եաքը, իրեն համար էրզրում մրկող քոյր մը կայ, որուն հասցէին գոնէ իր կեանքէն ու կացքէն խապրիկներ մը գըրէր:

(Շար· 6)

ՀԱՅԱՎԱՉ ԿՈՒՏՎԱԾ

= ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ =

ՊԱՏՄՎԱԾՔՆԵՐ

ԿԱՐՕՏ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ

– Ինչո՞ւ եք կասկածում նրան:

– Իմայն այն լուսնի մեջ է, թերեւս ճի – տայ մի ...

Նկարի սկզբնական լուսաբացից չէր իր մեջ զգում, որ ինչ-որ բան պիտի պատահի: Ամեն ինչ սովորական էր թվում, ինչպես միշտ: Նկարիչը ոտքի էր կանգնել վաղ առաւօտից, ինչպես միշտ, եւ ինչպես միշտ, ոչ մի բան չէր ուզում անել: Ամեն ինչ ձանձրացրել էր նրան: Ձանձրացրել էր նաեւ նկարը, որի վրայ նա աշխատում էր արդէն երկու ամիս: Նկարիչը ոտքի էր կանգնել վաղ առաւօտից, որովհետեւ ուզում էր ինքնասպան լինել: Նա ինքնասպանութեան մտքերով էր զբաղուած ամբողջ գիշեր: Նա ուզում էր ինքնասպան լինել, որովհետեւ ոչ մի կերպ չէր կարողանում գտնել նկարի համար անհրաժեշտ գոյներ: Նա ուզում էր ինքնասպան լինել, որովհետեւ նկարի մէջ ոչ մի կերպ չէր կարողանում ստանալ այն, ինչ որ ուզում էր ստանալ: Նա ուզում էր ինքնասպան լինել, որովհետեւ ոչ մի կերպ չէր կարողանում գտնել այն, ինչ որ ուզում էր գտնել: Նա ուզում էր ինքնասպան լինել, որովհետեւ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լիւսի Քիւրկճեան եւ զաւակը՝ Օննիկ Քիւրկճեան եւ ընտանիքը, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ԳԷՈՐԳ ՔԻՐԿՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վիգէն Դարբինեան, 100 Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Հ.Մ.Ը.Մ.-ին, Սուրէն Մուրատեանի մահուան առթիւ (առանձ «Ծառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը, շնորհակալութեամբ առացած է 500 Ֆ. Լորիս Անդրէասեանէ, Պաղտասար Քիւլճէեանի յիշատակին։

×

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը 100 Ֆ. առացած է իր դպրոցին համար, Տէր եւ Տիկին Պօտուրեանէ, փոխան ծաղիկի կարօ Օհանեանի մահուան առթիւ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ասատուր անուն, Ալֆորվիլէն՝ Հայ մը, 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին, իր հօրեղբօր Թոռան՝ Նորայր Երամեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ։

×

Իրենց քեռայրին՝ Պաղտասար Քիւլճէեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետիկեան (Տիթրոյթ), կը նուիրեն 250 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին։

Նոյն տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Խոր Պետիկեան (Տիթրոյթ), կը նուիրեն 250 Ֆ. Փարիզի Մշակոյթի Տան (առանձ «Ծառաջ»էն)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Սեպտ. 24, ժամը 20-ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի՝ ներկայ ըլլալ։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայ օրիորդ մը, որ տրամադրելի է հայերէն լեզուի դասեր տալու ձեր մանուկներուն, հետաքրքրուղներէն կը խնդրէ հեռաձայնել՝

873 45 25

ամէն օր, եւ որեւէ ժամու, առաջին ժամադրութեան համար։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութիւնը եւ Դըպրաց Դասը կազմակերպած են՝

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Շաբաթ, Հոկտ. 3, ժամը 21-էն սկսեալ

Salle Cévennnes de la Foire - Exposition
Ave. Georges Clémenceau - Valence
Avec: Roger Blanchard et son orchestre

Մասնակցութեամբ՝ Արծիւ Պարախոմբին (Լիոն - Տէսին), եւ երգիչ՝ ՎԱՐԴԳԷՍԻ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող Հայերէնի Դասընթացքները կը վերսկսին՝ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 23-ին։

Դասընթացքները տեղի կ'ունենան հետեւեալ վայրերուն մէջ.-

×

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.

6 Avenue - Պուրկէճ

Դասընթացքները կը սկսին Շաբաթ, Հոկտեմբեր 7-ին։

ՊԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ.-

Էքօլ Մօրիս Թորէզ,
41 Avenue Alphonse Beauchamp, Պանիէօ

Դասերը կը սկսին Շաբաթ, Սեպտեմբեր 23-ին։

ՊՈՒ - ԳՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ.-

119 rue Ozenne, Գոլոմպ

Դասընթացքները կը վերսկսին Շաբաթ, Սեպտեմբեր 23-ին։

×

ԻՍԻ

Կապոյտ Խաչի պարի դասընթացքները կը սկսին Սեպտեմբեր 22-ին եւ Հայերէնի դասընթացքները Սեպտեմբեր 23-ին։

×

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած Հայերէն լեզուի, երգի, պարի եւ արհեստի դասընթացքները կը վերսկսին յառաջիկայ Հոկտեմբերին, եւ տեղի կ'ունենան Ալէք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ, ամէն Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 14 - 18, փորձառու դաստատներու հրաւիրութեան տակ։

118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*
au Centre Culturel Alex Manoogian

Արձանագրութիւն՝ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 7, ժամը 14 - 17։

×

ՏԷՍԻՆ

Կապոյտ Խաչի Հայկ. դպրոցը կը վերսկսին Շաբաթ, Սեպտ. 30-ին եւ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 3-ին։

Արձանագրութիւնները՝ Տէսինի Մշակոյթի Տունը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hautevilie — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿՈՉ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ
ԱՌԹԻԻ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
17-ԷՆ 25
(Լ Ի Ո Ն)
ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԱԾԱԿԱՆ ՏՈՀՄԻԿ ԻՐԵՐՈՒ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ

Զարդեղէններ - տարազներ - գորգեր - տնական առարկաներ - աշխատանքի գործիքներ - ձեռագործներ - գէնքեր - պիրքեր - լուսանկարներ - բացեկներ - երաժշտական գործիքներ - եւայլն...

1915-ի ցեղասպանութեան հետեւանքով հայկական տեղահանութեան ընթացքին, Արեւելեան Թէ Արեւմտեան Հայաստանէն Սփիւռք բերուած զանազան գործածական իրեր։

Կը խնդրուի բոլոր այն հայրենակից - ներէն որոնք այս կարգի առարկաներ ունին իրենց մօտ, հաղորդակցութիւն հաստատել Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան հետ Սեպտեմբեր 15-էն առաջ։

15, rue du 24 Avril 1915, 69150 Décines
tél. 16 (7) 849 - 42 - 97

Grand Dîner - Dansant

Dans les Salons de SOFITEL — 2, Rue Grognet; 75015 Paris
Samedi, 26 Septembre, de 20h.30 à l'aube
Organisé par La Croix Bleue Arménienne d'Issy-les-Moulineaux
Au Profit
de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux et de ses œuvres.
Animé par l'Orchestre:

des Gaidzag's

ATTRACTIONS SURPRISES

UGAB
UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE - PARIS
Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'UGAB
Et la Présidence Effective de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'honneur du Comité Régional de France de l'UGAB

Grand Dîner et Bal de Nuit

Dans les salons de l'Hôtel SOFITEL — 8, Rue Louis Armand - Paris 15e
Le Samedi, 3 Octobre, à 20 h. 30
PARTIE ARTISTIQUE
Avec la participation du Groupe Folklorique SAYAT - NOVA
Et le Chanteur VICKEN

orchestre Bernard Dededjian

Participation: Dîner et Bal 300 F. — Bal seulement 50 F. (après 23 h.)
Réservation des billets et des tables:
Bureau de l'UGAB — 11, Square Alboni - Paris 16e Tél.: 520. 03. 18

Շաւիլի Կապոյտ Խաչի

ՋԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

×

Սկանակներու եւ յառաջացածներու համար ամէն երկուշաբթի իրիկուն։
Առաջին դասը Հոկտեմբեր 5, ժամը 18·30-ին Շաւիլի Եկեղեցւոյ սրահը։
4 rue de Thann - Շանթիէ
Հեռ.- Տիկին Նազելի Փուրթիւն
16 (32) 384 - 675

ARMÉNIE

Nos prochains départs de PARIS, LYON et MARSEILLE

DU 3 AU 16 OCTOBRE

Voyage accompagné par: JACQUES CHELELEKIAN

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

LA CAPPADOCE

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

LES 9 ET 11 OCTOBRE
avec
ONNIG DINGDJIAN

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140
tél. 375.05.30

ՀՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
23
MERCREDI
23 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատ : 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.000 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 000

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՒՆ ՄԵԾ ՕՐԸ՝

ՄԵԾ ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՌԱԽՈՒՄԸ ՁԱՄԲԱՅ Կ'ԵԼԼԷ

Մինչեւ Ֆրանսացիին կեանքը չի փոխուի, հակառակ այն «պատմական» օրերուն, որոնք իրարու կը յաջորդեն երկրին կեանքին մէջ: Այսպէս, Սեպտեմբեր 18-էն ետք, որ թաղեց մահապատիժը, երեքշաբթի Սեպտ. 22-ը՝ երկրորդ պատմական օրուան մը կը վերածուէր, քանի մկրտութիւնն էր Կ.Մ.Ա.-ի (կառախումբ Մեծ Արագութեամբ, ծանօթ եւ՛ վերերով՝ Թ.Ժ.Վ.): Ֆրանսական երկաթուղին միշտ յաջողած դիրքերու վրայ եղած է եւ այս անգամ ալ կը փաստէ իր կենսունակութիւնը: Նոր կառախումբը, որու առաջնային արագութիւնը կրնայ հասնիլ մինչեւ 380 կմ.ի, թէեւ ներկայիս կը տանայ 260 կմ. միջինով) 2 ժամ 40 վայրկեանէն Փարիզէն Լիոն կը հասնի: Այժմ, Թ.Ժ.Վ.-ի համապատասխան երկաթուղին միայն 389 կմ. է, կը հասի Փարիզէն 29 կմ. ետք եւ վերջ կը գտնէ Լիոնէն 8 կմ. առաջ՝ Սաթոնէ: Ուրիշ, կարելի պիտի ըլլայ 4 ժամ 50 վայրկեանէն Փարիզէն Մարսէյլ հասնիլ, եւ 1983-ին է միայն, որ այլ դիծեր պիտի բանին:

Այս կառախումբը կը պատրաստուէր 15 տարի է, այլ խօսքով՝ հին վարչակարգին գործն է, որու փառքը կը վայելէ նոր վարչակարգը, քանի բացումը կը կատարէ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ֆրանսուա Միթերան, իր կողքին ունենալով Փոխադրութեանց նախարարը՝ Լոլ Ֆիթէրման:

Այս կառախումբով՝ Ֆրանսա առաջին անգամ վրայ է երկաթուղիի յառաջդիմութեան, անցնելով նոյնիսկ Ճափոնը: Ճիշդ չէ, որ ամէն ոք դոհ է: Օրինակ, ուղեւորները, որոնք ցարդ վարժուած էին գնալու վրայ տեսնել ազդակները, որոնք կը յայտնեն թէ՝ դիծը բաց է կամ ոչ, եւ այսօր պէտք վարժուին այդ ազդակներուն հետեւիլ, վարորդի իրենց դիմացին մէջ զետեղուած պատառի մը վրայ: Այս կարգադրութիւնը եղած է, որուն ըլալով, որ այն արագութեան ուր կառախումբը կը սուրայ, վարորդը չի կրնար հետեւիլ դուրսի դիծերուն վրայ հաստատուած ազդակներ: Այս Կ.Մ.Ա.-ն (կառախումբ Մեծ Արագութեամբ) պիտի վնասէ նաեւ օդային յարաբերութեանց, Էր-Էնթէրի, Փարիզէն Լիոն, եւ դերարդիական օդանաւին, որ չինուած է Լիոնի համար՝ Լիոն - Սաթոնէ:

Կառախումբը կը սկսի բանիլ Սեպտ. 27, կիրակի օր, երբ Ֆրանսան ժամն ալ կը փոխէ, անցնելու համար ձմրան ժամանակ կը յայտնեն թէ՝ դիծը բաց է կամ ոչ, եւ այսօր պէտք վարժուին այդ ազդակներուն հետեւիլ, վարորդի իրենց դիմացին մէջ զետեղուած պատառի մը վրայ: Այս կարգադրութիւնը եղած է, որուն ըլալով, որ այն արագութեան ուր կառախումբը կը սուրայ, վարորդը չի կրնար հետեւիլ դուրսի դիծերուն վրայ հաստատուած ազդակներ: Այս Կ.Մ.Ա.-ն (կառախումբ Մեծ Արագութեամբ) պիտի վնասէ նաեւ օդային յարաբերութեանց, Էր-Էնթէրի, Փարիզէն Լիոն, եւ դերարդիական օդանաւին, որ չինուած է Լիոնի համար՝ Լիոն - Սաթոնէ:

Կառախումբը կը սկսի բանիլ Սեպտ. 27, կիրակի օր, երբ Ֆրանսան ժամն ալ կը փոխէ, անցնելու համար ձմրան ժամանակ կը յայտնեն թէ՝ դիծը բաց է կամ ոչ, եւ այսօր պէտք վարժուին այդ ազդակներուն հետեւիլ, վարորդի իրենց դիմացին մէջ զետեղուած պատառի մը վրայ: Այս կարգադրութիւնը եղած է, որուն ըլալով, որ այն արագութեան ուր կառախումբը կը սուրայ, վարորդը չի կրնար հետեւիլ դուրսի դիծերուն վրայ հաստատուած ազդակներ: Այս Կ.Մ.Ա.-ն (կառախումբ Մեծ Արագութեամբ) պիտի վնասէ նաեւ օդային յարաբերութեանց, Էր-Էնթէրի, Փարիզէն Լիոն, եւ դերարդիական օդանաւին, որ չինուած է Լիոնի համար՝ Լիոն - Սաթոնէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Պելճիոն կառավարութիւնը իր հը - տաբարականը տուաւ: Մ. Էսքէնս, որ յաջողած էր Մարթէնսի, չէր յաջողած ձեւել երկաթագործութեան ծանր տագնապը, զոր երկիրը կ'ապրի: Նախարա -

ՄԱՀԱՊԱՏԻՃԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԵՐԿԱՅՆՔԻՆ

Բ.

Իր կարգին, Լուտեր մահապատիժի կողմնակից է: Թոմաս Մուռ «Իւթոփի»ի մէջ (ընդդիմը՝ լատիներէն, յետագային անգլերէնի թարգմանուած, ուր հեղինակը երազային աշխարհ մը կը ստեղծէ, զոր Իւթոփի մկրտած է), կը թելադրէ, առանց բոլորովին անտեսելու մահապատիժը, ոճրագործներու դատապարտումը օգտակար աշխատանքներու:

Գործադրութեան զանազան ձեւերուն - կախազան, թաղում, կրակով չարչարանք - հետզհետէ կ'աւելնան անդամահատումներ եւ կողմնակի պատիժներ, որոնց նպատակն է՝ վախցնել: Օրինակը կը տրուի ԺԱ. դարուն, կիլոմի կողմէ. «Թող ոչ ոք մահուան ենթարկուի, կամ կախազան հանուի որեւէ յանցանքի համար, այլ՝ թող աչքերը, ոտքերը, ձեռքերը կամ սեռային գործարանները պոկուին, այնպէս որ՝ միայն իրանը ողջ մնայ, իբրեւ նշան իր դաւաճանութեան»:

Գործադրութիւնները օր - ցերեկով եւ հրապարակաւ կ'ըլլան: Ընդհանրապէս, յանցապարտին տունը կրակի կը տրուի եւ կը թուի որ՝ քանի ժամանակը կը յառաջանայ՝ ԺԳ. - ԺԵ. դար, այնքան օրէնսդրութիւնը կը մթագնի.- Ս. Լուտովիկոսի Հաստատութիւններուն մէջ, դրամակուրը՝ «կ'եռացուի, ապա կախազան կը հանուի», բռնաբարումի պարագային՝ յանցապարտը կ'անդամահատուի: Վերջին վալուաններու չրջանին, բողոքականներուն, պատերազմիկներուն, զէնք կրողներուն եւ մեծ աւազակներուն դէմ, հրովարտակները իրարու կը յաջորդեն, եւ բոլորն ալ դերագոյն պատիժը կը նախատեսեն: Մէջտեղ կ'ելլէ անուապատիժը, որպէսզի՝ ան «վախ, սարսափ եւ օրինակ տայ»: Նոյնն է արտասահման, Հոլանտայի մէջ Ալպի դուքսի խոտութիւնները հանրածանօթ են եւ Անգլիոյ մէջ, Հանրի Ը.ի օրով, տարին 700 մահապատիժ կը դործադրուէր, յատկապէս անդութ չարչարանքներով:

Սարսափը սարսափ բերելով, 16-րդ դարու օրէնսդրութիւնները կը յատկանշուին գործադրութեան ձեւերու զանազանութեամբ: Մէջտեղ կ'ելլեն հրէ - ղէն աքցանները, քառազատումը (էքարթելման):

Չէզոքէ Պէքքարիա (18-րդ դար), առաջին դերիբարձն է (ապոլիսիոնիսթ): Իր կարճ այլ պերճախօս գիրքը՝ ժամուն կը հասնէր: Մահապատիժը չատ կը տըրուէր չատ մը պարագաներու, եւ Վոլթէր մեկնելով Պէքքարիայի տեսակէտը, կըրնար գրել որ «ինչ որ չափազանցուած է օրէնքներուն մէջ, կը ձգտի օրէնքներուն քանդումին»: Պէքքարիայի պատճառաբանութիւնը, նուազ կ'անդրադառնայ մարդասիրութեան, քան՝ օգտակարութեան: Այս գիրքն է, որ կը մղէ Թոմքանայի մեծ - դուքսը, Աւստրիոյ Ժոզէֆ կայսրը եւ Ռուսաստանի Էլիզապէթ կայսրուհին, մահապատիժը ջնջելու իրենց Պետութեանց մէջ: Այս ջնջումները, սակայն, անցաւոր են: Ֆրանսայի մէջ, պատժական օրէնքներու բարեփոխողնեը՝ Վոլթէր, Տիտրօ, Փասթորէ, Մալզհէրպ, եթէ չարչարանքներու անհետացումը կ'ուզէին եւ Լուտովիկոս ԺԶ. զիրենք կը լսէ ու կը ջնջէ չարչարանքները 1780-ին, եւ պատիժներու մեղմացումը, չէին հրաժարեր մահապատիժի սկզբունքէն: Միակ հակառակորդը՝ Հոլպախն է (Ֆրանսացի փիլիսոփայ): Ռուսօ, ընդհակառակն, զայն կ'օրինաւորէ իր «Ընկերային Պայմանագրութեան» մէջ: «Մարդասպանի մը զոհը չըլլալու համար է, որ կը հաւանինք մեռնիլ, եթէ մարդասպան դառնանք...: Ոեւէ չարագործ իր արարքներով՝ հայրենիքին դաւաճան է...: Պէտք է մահուամբ վերցուի, որպէս հանրային թշնամի»: Հակառակ Ռոպէսփիէռի, Սահմանադրականը կը լսէ Պռիյա - Սավառէնը, որ կը յիշեցնէ դատական իր փորձառութիւնը.- «Դատարանը տեսած եմ, որքան մահապատիժը կը դերազանցէ որեւէ ուրիշ պատիժ, տեսած եմ յանցապարտները իրենց զոհունակութիւնը յայտնել, երբ միայն տարապետին (քրիստոնեայ-դեմոկրատ) անմիջական չրջանակները կ'ամբաստանեն ընկերվարականները, որ օգտագործած են ուալոն պողպատին տագնապը, կառավարութիւնը տապալելու եւ կանխահաս ընտրութիւններու դուռ բանալու համար:

ՆՈՐ - ԿԱԼԷՏՈՆԻՈՑ մէջ «անկախ - պաշտ» մը սպաննուած է: Փ. Տըքլէռ, քալէտոնական Միութեան ընդհ. քարտուղարը, կոմմնակից էր հոգամասի անկախութեան եւ սպանութեան քաղաքական բնոյթը յստակ է: Սպանութեան բազմաթիւ գինեալ ցոյցեր յաջորդած են եւ մթնոլորտը չատ լարուած է: Սէն - տիքաններն ալ ընդհ. գործադուլի կոչ ըրած էին երեքշաբթի օրուան համար, ի նշան սուգի:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

« ԱՐԱՐԱՏ » ՊԱՐՏՈՒԱԾ Է «ՇԱԽՏԵՈՐ»ԷՆ ԵՒ «ԴՆԻՊՐ»ԷՆ

Խորհրդային 44-րդ ախոյեանութեան դարձի մրցաշարքի վերջին երկու հանդիպումներուն, «Արարատ» պարտուած է: Այսպէս, Սեպտ. 19-ին, Դոնեցկի մէջ, երեւանցիները յարձակողական խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են տեղւոյն «Շախտեոր»ին դէմ, սակայն կարելիութիւն չեն ունեցած կոլ նշանակելու: 63-րդ վայրկեանին, «Շախտեոր»ի խմբապետը՝ Սոկոլովսկի, փէնալթի մը կոլի վերածելով ապահոված է իր խումբին յաղթանակը: Նոյն օրուան միւս խաղերուն արդիւնքներն են.- Կայրաթ - Դինամօ (Մ.) 1-0, Նէֆթչի - Զենիթ 1-0, Զէրնոմորեց - Կուբան 2 - 0, ԲԿՍԱ - Տորպէդօ 1-1:

Սեպտ. 12-ի խաղերու արդիւնքներն են.- Պախտակոր - Դինամօ (Մ.) 1-1, Զենիթ - ԲՍԱ 3-1, Դինամօ (Կ.) - Կուբան 2-1 Նէֆթչի - Դինամօ (Մինսկ) 0-0, Դնէպր - Արարատ 3-1, Զէրնոմորեց - Տաւրիա 2-0 եւ Շախտեոր - Դինամօ (Թ.) 4-1:

Այս խաղերէն ետք, դասաւորման գլուխը միշտ կը դտնուէր Կիեւի «Դինամօ»ն՝ 47 կէտով, որուն կը հետեւէին Մոսկուայի «Սպարտակ»ը՝ 39 կէտով, Թիֆլիսի «Դինամօ»ն եւ «Տորպէդօ»ն՝ 34-ական կէտերով, «Շախտեոր»ը՝ 32 կէտով, եւայլն: «Արարատ» 23 կէտով կը գրաւէր 14-րդ տեղը:

ժանակիր աշխատանքի կը դատապարտուէին, այնքան ճչմարիտ է, ոչ մէկ պատիժ կրնայ փոխարինել մահապատիժը»: 1791-ի պատժական նոր Օրէնսգիրքը, թիւ 2 իր յօդուածով կը հռչակէ.- «Մահապատիժը կը կայանայ կեանքի պարզ զրկումին մէջ, ոչ մէկ չարչարանք կրնայ գործադրուիլ դատապարտեալին վրայ»: Մահապատիժի 32 պարագաներ կը մնան այս Օրինագիրքին մէջ, ներումի եւ մեղմացուցիչ դէպքերը ջնջուած, պատիժը չամախ կը դործադրուի: Թիւ 3 յօդուածը կ'աւելցնէ.- «Ոեւէ մահապարտի գլուխը կը կտրուի»: Այս հրամայականին պատասխանելու համար եւ չտանջելու փափաքին, երեսփոխան մը՝ Տոքթ. Կիլոթէն, գլուխները կտրելու մեքենայի մը արագ միջոց մը կ'առաջարկէ: Կիլոթինը, որ այն ատեն լուիզէթ կը կոչուէր, ընդունուած է 1792, Ապրիլ 25-ին, 83 մեքենայ, մէկ՝ նահանգ գլուխ, հրապարակ հանուած են: Յեղափոխական Ֆրանսան պար բռնած էր Պասթիլի աւերակներուն վրայ, բայց պիտի բազմապատկէր բանտերն ու կառափնատները: Յեղափոխական արդարութիւնը՝ տիպար է բնաջնջման արդարութեան, առանց ձեւակերպութեան կամ պայմանաժամի, 35 - 40 հազար հոգի, այսպէս, մահուան դատապարտուած են: Ոմանք, հաւանաբար, յանցաւոր էին, դատուած եւ գլխատուած՝ առանց լսուած ըլլալու, մեռած են, ինչպէս կը մեռնին անմեղները:

Մահապատիժը գաղափարական պատերազմի միջոցն մըն էր: Մառա, կը պոռայ ամպիոնէն՝ «ցորչափ Հանրապետութիւնը լեցուած է ժողովուրդին հարըս - տահարիչներով, ցորչափ անոնց գլուխ - ները չիյնան, հանգիստ չէք ըլլար»: Եւ, Սէն-Ժիւսթ, Բ. Տարիի 8 Փլուվիոզին (Յուն. 20-Փետր.20,5-րդ ամիսը հանրապետական օրացոյցին), կը յայտարարէ.- «Զոհեցէք անարդարութիւնը, եթէ չէք ուզեր՝ որ ձեզ զոհեն»: Մահապատիժը կը տարածուի տեսակ - տեսակ յանցանքներու, եւ ըստ Ֆուքիէ - Թէնվիլի խօսքին.- «Գլուխները կ'իյնային յարկաքարերու պէս»: 1792, Դեկտ. 5-ի հրովարտակը մահապատիժ կը նախատեսէ ոեւէ մէկուն, որ թագաւորութեան վերահաստատումը առաջարկէ: Բ. Տարբրիի 22 Փռէրիալի (9-րդ ամիս, Մայիս 20 - Յունիս 18) նշանաւոր օրէնքը, ժողովուրդին թշնամի կը հռչակէ՝ կառավարութեան բոլոր թշնամիները: Պաշտպանութիւնը ջնջուած է: Հանրապետութեան թշնամիները պատժելու ժամանակ - կամիջոցը զիրենք ճանչնալու ժամանակ - կաշրջանն է միայն: Այլեւս զարմանալի չէ, որ Ռոպէսփիէռ եւ Սէն - Ժիւսթ կառափնատ առաջնորդուին 9 Թէրմիտորի (11-րդ ամիս, Յուլիս 20 - Օգոստոս 18, կը համապատասխանէ 1794, Յուլիս 27-ին, երբ Ռոպէսփիէռ, հակառակ անոր որ Փարիզի Կոմիւնը իրեն զօրավիդ էր, տապալեցաւ Կոնվանտիոնին կողմէ: Վերջըն էր՝ Սարսափին) վաղորդայնին, մինչ Արդարութեան Պալատին չուրջ, հազար անդամ կը պոռային «կեցցէ՛ արդարութիւնը»: Ի դուր, Մարի - Ժոզէֆ Շէնիէ, որու բանաստեղծ եղբայրը՝ Անդրէ դը Շենիէ, կը գտնուէր 7 Թէրմիտորին, կը ջանայ ձեռք ձգել մահապատիժի ջնջումը, այս սարսափելի գէնքը, «քանի կ'անցնի բոլոր կուսակցութիւններուն ձեռքը»: Կոնվանտիոնը վերջին հրովարտակ մը կը հանէ, ցրուելէ առաջ՝ «խաղաղութեան ընդհ. հրապարակումի օրէն սկսեալ՝ մահապատիժը կը ջնջուի Ֆրանսական Հանրապետութեան մէջ (Դ. Տարի, 4 Պռիւմէռի - Հոկտ. - Նոյ. - հրովարտակ): Տիրէքթուառը պիտի չհամարձակի կիլոթինը վերհաստատել: Զայն կը փոխարինէ Քայէնի թիարանով: 1810-ի Օրինագիրքը, որ միշտ մերն է, կը պահպանէ մահապատիժը եւ զայն կը տարածէ 39 պարագաներու: Պատժական Օրինագիրքը աւելի խիստ է, քան անցեալ Ֆրանսական իրաւունքը:

(Շար. 2)

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԿՈՐՔԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Կազմեց՝ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԵՐԵՃԻՒԼԵԱՆ

Գ.

Ես հայ եմ ինչպէս անշուշտ ինք: Ես Պոլիս ծնած եմ եւ ինք Վան: Վան եր – կիրն է ուրկէ լեռնականները կուգան եւ Պոլիս՝ ուր որ սովենատացած Հայերը կ'ապրին...: Ինք Հայաստանը իր մէջ կը զգար: Ես ոչ: Ու ինք կը զայրանար ու կը պաշտպանէր Վանեցիները: «Անոնք անմեղ մարդիկ են», ան կ'ըսէր. «անոնք ջինջ մարդիկ են...»: Ինք ճիշդ էր: Ես կը խօսէի քաղաքացի լպրծուն անձի մը նման...: Անմեղութիւն եւ մաքրութիւն...: Երբ կը խօսէր Վանի մասին, արցունքներ կ'երեւէին իր աչքերուն մէջ, որովհետեւ Վանը իր մէջ կը կրէր: Ան իսկապէս կուլար Վանի համար:

...Ճաշ մը պիտի տային Արդի Ար – ուեստի Թանգարանին մէջ, ի պատիւ՝ Գոնճըր Կուտյիրի, անոր առաջին նախա – գահը...: Կորքի քովս եկաւ անոր սկսե – լէն առաջ եւ ես իր հետը քալեցի մին – չեւ Թանգարան ու ինք ներս մտաւ. յա – ջորդ օրը հետաքրքիր էի գիտնալու թէ ինչ պատահած էր: Եւ լմցայ որ ըն – րիքէն եաք ամէն ոք խօսք առած էր: Սթիւըրթ Տէյվիս չատ յստակ եղած է եւ ճառ մը խօսած: Եւ Կորքի հարց տուած էր. «կրնա՞մ խօսք առնել, խնդրեմ»: Այսպէս Կորքի կ'ելլէ եւ կ'ըսէ. «Ամէն ոք կը խօսի թէ այս Գոնճըր Կուտյիրը որքան մեծ մարդ է, թէ այսպէս մէկն ունի, որ կրնայ ցուլ մը նետել, որ կըր – նայ ոստում ընել, բայց ոչ ոք ըսաւ թէ իրիկուն մը ան Պրոմուէյի վրայ կը քա – ւէր, վերաւոր թռչուն մը կը տեսնէր, կը վերցնէր զայն, կը չոյէր ու իր թաշ – կինակին մէջ կը դնէր ու կը տանէր: Շնորհակալութիւն: Այս է ինչ որ կ'ուզէի ըսել»:

Ռաուլ Հէկ, 1966 (*)

...Ինծի ըսած էր թէ Հայաստանի մէջ անգամ մը իր մօրը հարց տուած էր. «ինչո՞ւ Ս. Աչլի նշանը կ'ընես իր – մօրին վրայ»: Որովհետեւ բոլոր Հայե – րուն նման, ան դիւերը խմոր կը չղէր տեսակ մը փայտէ կողովի մը մէջ, առա – ւօտուն զայն պատրաստ գտնելու համար: Իր մայրը պատասխանած էր. «Ես Սուրբ Աչլի այս նշանը կ'ընեմ որպէսզի առա – ւօտուն երբ հացը պատրաստեմ՝ խմորը չատ փափուկ ըլլայ: Եւ կը յուսամ որ երբ դուն պատրաստ ըլլաս՝ պիտի ա – մուսնանաս աղջկայ մը հետ որուն այ – տերը հայկական խմորին նման փափուկ ըլլան: «Կորքի կը յիշէր այս մէկը: Եւ ես գիտեմ որ անգամ մը Նիւ – Եորքցի աղջիկ մը կար որ խենթի պէս սիրա – հարած էր իրեն, որուն հարուստ քոյրը Կորքիին առաջարկած էր տուն մը գնել Ուուտսթոքի մէջ եւ իրեն տալ նաեւ 50·000 տոլարի օժիտ մը, որովհետեւ այնքան կը հաւնէր իրեն, եթէ միայն ե – րիտասարդ քրոջը հետ ամուսնանար զայն երջանիկ դարձնելու համար: Կորքի մեր – ժած էր ըսելով. «քու այսերդ մօրս պատրաստած հայկական խմորին նման փափուկ չեն»:

Ափսթոտէմոս Գալտիս, 1966 (*)

...Աուտեսթի չատ գիրքեր չունէի եւ ես երբէք փոխ կ'առնէի, հակառակ որ երբ չէր ուզեր տալ: Անգամ մը առաջ գնաց եւ սուղ հրատարակութիւն մը գնեց Փի – թըր Պրուքէլի մասին, որմէ միայն քանի մը օրինակներ կային...: Ասիկա 1935-ին էր եւ ինք 75 տոլար վճարեց: «Աուտես – տանոց՝ եկուր եւ ես զայն քեզի ցոյց պիտի տամ», ըսաւ: Իրիկնամուտ էր. եւ որովհետեւ երկու բարձր չէնքերու չու – քը կ'իյնար իր աուտեստանոցի պատու – հաններուն վրայ, (այս) խափանումը, նոյնիսկ ամառը ժամը 5ի կամ 6ի չուրջ, չատ քիչ լոյս կը թողլատրէր: Ուստի մեծ հատորը առի եւ զացի պատուհանին մօտ աւելի լաւ տեսնելու համար՝ որովհետեւ մութ կ'ընէր: «Նայէ՛, Աբշիլ, ինչո՞ւ համար լոյսերը չես վառեր»: Ու ինք ըսաւ. «նայէ՛, սրիկայ, գիրք մը գնել եւ ելեկտրականութի՞ւնն ալ վճարել...»:

Տէյվիտ Մարկօլիզ, 1966 (*)

Միշտ կ'երգէր: Հայերէն կ'երգէր երբ կ'աշխատէր եւ երբ կը քալէր: Կորքի հիանալի մարմին մը ունէր որ կը նպաս – տէր իր երգեցողական ներկայութեան: Ան կ'ըսէր. «չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ ատամոքս այքան կարծր է: Իսկապէս կարելի է որեւէ առեն հարուածել զայն եւ ես կարող չեմ հարուածը զգալ»: Ինք ճիշդ էր, որովհետեւ կրնայիր որեւէ ա – տեն հարուածել զայն կարծելով որ տախ – տակի կը զարնես: Այնպէս որ քանի մը անգամներ փորձած եմ երբ ինք չէր ըս – պասեր, եւ իր ստամոքսը կարծր էր տախտակի մը նման: Իմ մարմինը կրնար երկար ժամեր տեւող հսկայական աշ – խատանքի տոկալ: Եւ առենը մէյ մը ես իրեն կ'ընկերանայի իր կիրակնօրեայ ա – ռաւօտեան մարզանքներուն: Նիւ – Եոր – քի Հիւսթըն թաղի հարաւը կ'երթար տոկուն (քնակիչ ուսեցող) իտալական շրջապատ մը: Ու ինք կ'երթար ու կը պո – ռար «սրիկայ, սրիկայ», մինչեւ որ եր – կու կամ երեք հոգի դէպի իրեն վազէին: Առանձին երբեք չէին զար: Եւ ինք կը բռնէր զանոնք, գլուխին իրարու կը զարնէր եւ գիրենք մէկ կողմ կը նետէր ու կը ապատէր յաջորդին: Անոնք իրեն նման երիտասարդ մարդիկ էին:

...Ինչ կը վերաբերի իրեն, ինք միայն մարզանք կ'ընէր: Մարզիկը որոնք դէպի իրեն կը վազէին չէին պիտեր որ ինք կը կատակէր: Ո՛ ոչ, անոնք չատ կը ջղայ – նանային: Բայց ինք հաճոյք կ'առնէր եւ իր կոմիկն գէշութիւն չէր: Արդարեւ, ինք կը սիրէր այդ բանուորական շրջա – պատը: Բայց ինք չատ ուժեղ էր:

Ուարրըն Մըֆֆալէ, 1966 (*)

Կը յիշեմ բան մը որ կրնայ հետաքրք – քրական ըլլալ: Ասիկա կը պատահէր վաղեմի լաւ օրերուն, թերեւս 1938–ին կամ անոր չուրջ: Կորքի եւ ես կեդրոնա – կան պարահէդին մէջ էինք: Աշխանիներ կային հոն, եւ անոնցմէ մին վիրաւոր – ուած էր եւ խեղդուելու մօտ: Եւ մենք կը դիտէինք երբ մօտակայ պիտակավա – ճառի կրպակէ մը անձ մը չուրը նետ – ուեցաւ զայն փրկելու համար: Ուրեմն, այս ըլլալէն եաք, Կորքի ինծի դարձաւ եւ ըսաւ. «Աստուած իմ, զգայի՞ մղձա – ւանջը որ ունէիր...»: Ես մահոզուած էի եւ կը զգայի թէ պէտք է վազէինք եւ փրկէինք զայն, չուր ցատկէինք, երբ տեսանք միւս մարդը որ արդէն կ'ընէր: Բայց ես բառ մը իսկ չըսի եւ միայն նատեցայ, ու ինք զգաց ահազանգս կար – ծես կարողութիւնը ունէր զգալու իմ անձիս ընդմէջէն: Ինք ունէր այդ տուր, այդ միտիք խորքը, չմեցուցիչ կարո – ղութիւն մը բաներուն խորքին թափան – ձելու:

Ռուբէն Նազիան, 1966 (*)

(Շար.– 3)

(*) Այս նշաձը կրող ստորագրութիւն – ներու վկայութիւններուն համար տե՛ս *Karlen Mooradian: THE MANY WORLDS OF ARSHILE GORKY; Gil · gamesh Press Ltd., Chicago,* 1980. *Pages* 1980 բ· 83 – 87 – 88, 35 – 38, 137 - 138, 134, 148 – 149, 155, 164, 168 - 169, 176, 181, 130, 194–195, 138, 150–151,, 179 184 – 185, 207 – 208 :

«ՄՈՒՐՍԻ ԳԼԽՈՒԴ ԱՇԽԱՐՀ»

Հեղինակ՝ ՄԻՍԱԿ ՄԻՐԶԷ

—o—

Անցեալը ներկային կապող յիշատակ – ներ, ապրուած ականատեսի մը կողմէ որ դեռ մանուկ էր եւ վերածուած հինոր նորավէպերէ բազկացած հետաքրքրական հատորի մը Մխսաք Մխրզեի կողմէ:

Քանի քանի «պատմութիւնները» լսած ու կարդացած ենք եղեռնէն վերապրող – ներուն կողմէ: Բայց պատմելը չնորհք կը պահանջէ որպէսզի պատմուածը դրական նուիճման մէջ մուտք գործելու իրաւունքն առնայ: Հինգ պատմուածքներէ կազ – մուած այս հատորը կը պատասխանէ այդ հրամայական պահանջին: Անոյշ հայե – րէն մը, տաք, ինչպէս թոնիրէն ելած լաւաշ հացը: Ամէն մէկ բառին մէջ կը զգաք սէրը զոր զրողը կը տածէ մեր մայրենիքին Հանդէպ: Շնորհիւ այդ լեզ – ուին դէմքերը աւելի հաղորդական են. կ'ապրինք իրենց ցաւերն ու ուրախու – թիւնները. աւելին՝ կարծես թէ պատկե – րազարդուած գիրք մը ըլլար ան, լեցուն, ցայտուն նկարներով, ուր գործող ան – ձերը չօշափելի էակներու վերածուած են: Հակառակ անոր որ, նկարագրուած դէպքերը արեան հոտը կը կրեն ու մարդիկ 1915-ի աղէտին առ – աջուը կ'ապրին, Մխաք Մխրզէ խուսա – փած է լալագին նկարագրութիւններէն: Ողբը, եղեռնալացերը բացակայ են իր գրիչին տակ: Մանակից պատմական ե – պակի դէպքերու, ուզած է խուսափիլ քա – նիցս ըսուած ճապաղութիւններէն ու իր վկայութիւնը արուեստի վերածելով ա – ւելի ուժ եւ զոյն տուած է մեր մօտակայ անցեալի ողբի ու յոյսի օրերուն:

Մանկութիւն չունեցող սերունդին կը պատկանի Մխաք Մխրզէ: Մէկը անոնց – մէ՝ որոնք գիտցած են իւրացնել Շաւարշ Միսաքեանի պատգամած խօսքը «վէրքը երգի վերածել» եւ յաջողած է իր գիրքին ամէն մէկ էջին մէջ այդ երգին անոյշ մեղեդին մեզի փոխանցել: Մեղեդի մը, որ էջ առ էջ կը պարուրէ մեր հոգին ու կ'ազնուացնէ զայն: Այդ պատճառա – ւ յուզումով կը զոցենք այդ գիրքը, ուր Մխաք Մխրզէ զրոյը գիտցած է լը – աելի դարձնել հայ գիւղացիին խօսած բարբառը, անոր պատմութիւնը, մանկական երգը, եկեղեցիներու երբեմնի ա – նոյշ զօղանջները, մեր պապերուն մեղմ աղօթքները ու դեռ հազարաւոր որբերուն դառն ազերաները: Շնորհիւ այս ստորա – գրելին Մխրզէի պատմուածքները գրա – կան վայելք կը պարգեւեն ընթերցողին: Իր գիրքը դունաւոր ժապաւէն մըն է ո – րուն երանգներուն չնորհիւ պարզ մար – դոց պատմութիւնը մուտք կը գործէ մեր գրականութեան ընտիր անդաստանին մէջ: Առանց Մխաք Մխրզէներու քանի քանի «պատմութիւններ» թաղուած պիտի մնային Տէր Զօրի անապատին աւազնե – րուն մէջ:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՀԻՆ ԷԶԵՐ

ԵՍ ԿԱՏԱՐԵՑԻ ԻՄ ՊԱՐՏՔՍ

«Ի հաշիւ»վաղուան գրականութեան

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ

Կարկանուկ, չէթ գոգնոցով աղջնակ մը հոն՝ փլիփլիկած տունի մը դրան առջեւ, ձեռքը աւել մը բռնած է, որուն ծայրը դեռինը քաշելու առեն, եռեւ դճկի, ալ անգամ մըն ալ չի կրնար ողն չիակել:

Նիհարուկ, քայքայուած աղջիկ մը, չարժելու ջանքի մը մէջ, առուեր մըն է արդէն, ու մարթին մէջէն ոսկորներուն ջիլիկոցը կը լսուի:

Մաղերը անխնամ, անհիւս թինճուք մը միշտ կուրծքին վրայ կը թափի, ան առեն, որ պիտի ծռի դեռինը, ու դեռնէն բան մը պիտի վերցնէ: Մաղերը այդ չարժուքիւնով, ծոծրակին կողմէն անանկ դեղին միս մը կաուխած մորթ մը նշաւակ կ'ընեն, զոր ոգիացնելու հա – մար, մառէդ արին ալ հանես ու վրան գոյն տալ փորձես այդ ծոծրակը նորէն բանի մը չպիտի նմանի:

Ալ պիտի իշխէի՞ք աղջկան դէմքին վը – րայ հայուածք սեւեռել, խեղճին հուրն է զացեր, մուրն է մնացեր:

Կին մը կ'անցնի առ միջոցին, աղջկան ձեռքէն աւելը առնելով, անոր ան պահ օդին դուրս չերեւալու մեղմուկ թելա – դրքութիւն մը կ'ընէ: Բարի կնիկ մըն է, իր չարժուձեւերը մօր մը խանդաղատան – քէն աւելի բան մը ունին:

Ա՛ կնիկը բաժնուելու առեն անգամ մըն ալ կը կրկնէ ըսածը, «անկողնէն նոր ելեր ես, աղջի՛կ, դուրսը չատ մի՛ երե – ւար»:

Դուրսները սեւերեսները կան, ըսել պիտի ուզէր, ուր անոնք մարդը մեզը – նելու համար, երբ դանակը չի դանեն, ըղուննկնին կը գործածեն: Կարապետին քոյրն էր այդ բարի կնիկը: Ան առենէն ի վեր որ իր աղբարը անյայտացած էր Լուսիկէն մերժուած լակոտներուն սաղ – բանքներէն, ինք տակաւին իր հարսնցուին համար, առջի օրուան եռ դուրդուրան – քովը կ'ապրի: Ա՛ հանդիպումներով եր – բեմն Տալը լեզուանիութիւն մը փորձե – լու վիճակին մէջ, է՛հ, Լուսի՛կ կ'ըսէ, ինչո՞ւ պիտի մոմատիր, չի՞ս լսեր որ «Ջուրին տարածը, հովն է բերեր»:

Լուսիկն ալ խելք ունենար ու խորհեր թէ իր սիրականը տանող Ջուրը Նեղոսի պէս Ջուր մըն է եղե՛ր...:

Հանդիպեր էր գիւղին տղոց սիրալը, բայց ամենեւին բան մը չէր անցեր ձեռքերնին:

Աղջիկը ինքզինք, իր միտը կերեր, ա – նոնց էն կատաղին բերանը խածօն չէր տուեր:

Կարապետին երազովը, արեւին տակ, ան իր ոսկի թերափին պաշտանքովը մի – այն կ'երերար ու որոշեր էր մնալ այն – պէս, եթէ նոյնիսկ իր միտէն եառքը, իր ոսկորներուն հալիլը զգար:

Հալեր էր այսպէս ու սակայն օր մը ինքզինքը մէկուն չէր յայտներ, որ փոր – ձուէին իր փչերուն, ու վեր՝ հետզհետէ իր կուրծքին վրայ կորեկ ցանել:

Հիմա այս աղջիկը իրենց բրշակին նեղլիկ երդիքներէն, դէմի լեռներուն թռչունները, անոնց անցքը ու անոնց միտքէն անցածը կրնայ սերտել: Քանի, քանըմէկ տարեկան աղջի՛կ մը:

Բայց եթէ առ ցաւերուն մէջ կար հատ մը, որ մահու չափ դժուար, ու կ'սպառ – նար զինք ողջ – ողջ գերեզման նետել, յիմար մօրը մոմոթուկն էր, որ անկող – նէն ելլելէն ի վեր, կախեց ու կախեց ա – կանջին, աղջի՛կս ալ չի տարուիր առ վիճակը, գեղը գատախազ կայներ է, կարգէ, խալըսիր կ'ըսեն»:

Ժամէն գարձաւ այս խօսքը, ապրիւ – մը, մատ

ՄԱՐԴԱՍԻՐ՝ La Pensée Russe ԹԵՔ

Ռուսերեն ընդհանուր տեղեկատվական ամսագիր

Ամսագրի մեկ համարի գինը 3 ֆրանկ է։ Բաժանորդագրությունը կատարվում է ամսագրի խմբագրության հասցեով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՎԱՂ ՊԱՏՄԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ռուսերեն լրագրի ընթերցողները հնարավորություն ունեն ծանոթանալու հայ ժողովրդի պատմությանը, նրա մշակույթին, ավանդույթներին, ինչպես նաև ներկայիս կյանքին։ Ամսագրի էջերում հրատարակվում են հայ գրողների ստեղծագործությունները, հոդվածներ հայ գրականության, արվեստի, գիտության, ճարտարապետության, պատմության, ինչպես նաև ժամանակակից հասարակական-քաղաքական կյանքի վերաբերյալ։

Ամսագրի խմբագրությունը հրավիրում է ռուսերեն լրագրի ընթերցողներին, ինչպես նաև ռուսերեն լեզվի ուսուցիչներին, ուսանողներին և ռուսերեն լեզվի ուսումնասիրողներին բաժանորդագրվել ամսագրին։

Ամսագրի խմբագրության հասցեն՝ Paris 75006, 11, rue Visconti, France։

Հեռախոս՝ ԻՎԻ 06-60։

Ամսագրի գները՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները արտասահմանում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Հայաստանում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները ԱՄՆ-ում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Կանադայում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Ավստրալիայում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Նոր Զելանդիայում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Ճապոնիայում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Հարավային Աֆրիկայում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Հարավային Ամերիկայում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Եվրոպայում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Աֆրիկայում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Ասիայում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Օվկիանիայում՝ մեկ համարի համար՝ 3 ֆրանկ, տարեկան բաժանորդագրության համար՝ 30 ֆրանկ, ուղարկումը ավիափոստով՝ 40 ֆրանկ։

Ամսագրի գները Հյուսիսային Ամեր

Տէր եւ Տիկին Կարօ Եօթնեղբայրեան եւ զաւակները՝ Վազգէն եւ Անոյշ, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աչըքկէօզեան եւ զաւակները՝ Հայկ եւ Րաֆֆի, Տիկին Ազապի Թօփալեան, Տիկին Սիրանոյշ Հիւսնեան (Լոս – Անճըլըս), Տիկին Ազնիւ Փիլիկեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան եւ զաւակները, Տիկին Յասմիկ Եօթնեղբայրեան, ինչպէս նաեւ՝ Խմիրայեան, Գոր – գիկեան, Նասիպեան (Քորսիքա), Զու – քուրեան (Մարսէյլ), ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ–հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 20–ին։

Թաղումը կը կատարուի՝ Հինգշաբթի, Սեպտ. 24, ժամը 11–ին՝

Cimetière de Pantin - Parisien

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի, Սեպտ. 27, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն կը կատարուի։ Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9–ին։ Կը պատարագէ Հոգ. Հովիւը՝

ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԻՏԷԵԱՆ

Ուխտաւորները կրնան իրենց նուէրը – ընել Թաղականութեան կամ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աչակերտաց Միութիւնը, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Յակոբ Փափազեանի, Տէր եւ Տիկին Նուպար Փափազեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիկ Փափազեանի եւ զաւակներուն, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ–մօր՝ Տիկին Սիրաճոյշ Փափազեանի մահուան առթիւ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Կապոյտ Խաչի Պուլվար – Օտարի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Հռիփսիմէ Սահակեանի, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սահակեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մ. Տէմիրճեան ընտ.ի Հայրապետեան ընտ.ի, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Օհանեանի եւ զաւկին, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, փեսայն, կնքահօր, սանահօր եւ ազգականին՝ Պետրոս Սահակեանի մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Սեպտ. 24, ժամը 20–ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի՝ ներկայ ըլլալ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.– Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Վարդանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահագն Վարդանեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ – հօր՝

ՀՐԱՉ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ, Սեպտ. 27, կիրակի առաւօտ, ժամը 10·30,ին, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին։

Ի պիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Զարեհ Պէրպէրեն, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պէրպէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պէրպէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Պէրպէրեան եւ աղջիկը, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտ. 27–ին, Փարիզի Ս.Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ – մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Սվաճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Գալուստ Ահարոնեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Առաքել Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Զարուկեան եւ Օրիորդ Սիլվա Ահարոնեան, ներկայիս կը ծանուցանեն բոլոր բարեկամներուն թէ՝ իրենց սիրելեցեալ կնոջ, մօր, զոքանչ–մօր եւ մեծ-մօր՝

ՍԻՐԱՆՈՑՇ Ա.ՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Ծակոյեան)

մահուան տարելիցին առթիւ տեղի կ'ունենայ Ս. Պատարագ, ժամը 10–ին, եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ ժամը 11·30–ին, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։– Ավընիւ տիւ Փրատօ, Սեպտեմբեր 27–ին, կիրակի օր։

Այս առիթով, յիշատակել կու տան նաեւ՝ Անթառամ Ծակոյեանի հոգին, մահուան 14–րդ տարելիցին առթիւ, եւ Սանդուխտ Ահարոնեանի հոգին, մահուան 5–րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ բոլոր անոնց, որոնք կը յարգեն յիշատակը հանգուցեալին։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի մասնաճիւղը

Սեպտեմբեր 25, Ուրբաթ, ժամը 20·30ին

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS

Դասախօսութիւն մը կազմակերպած է կը դասախօսէ՝ Ալֆորվիլի Հոգ. Հովիւ ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Նիւթ ունենալով՝

« ՀԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԴԵՐԸ ՄԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ »

Մուտքը ազատ է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.– Պ. Հրանդ Մարգարեան 200 Ֆ. կը նուիրէ։

Տիկին Վեհանոյշ Գազանճեան 50 Ֆ. կը նուիրէ իր թոռնիկին՝ Լօռանի յիշատակին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍ.– Այրի Տիկին Թամար Գամպէրեան, իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ ընկ. կարապետ Գամպէրեանի յիշատակին 100 Ֆ. կը նուիրէ իր այնքան սիրած «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

II° STAGE NATIONAL
DES CLUBS UNESCO

VIE QUOTIDIENNE ET VIE SOCIALE DES ARMENIENS

De la fin du XIX°
au début du XX siècle

SAMEDI 17 et DIMANCHE 18 OCT.
organisé par
La Maison de la Culture Arménienne
de Décines
et le
CLUB UNESCO DES ARMENIENS
ET DES AMIS DES ARMENIENS
avec la participation de
L'Union Culturelle Arménienne
de Villeurbanne
L'Association Culturelle Arménienne
de Lyon

Maison de la Culture Arménienne
de Décines
15, Rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES - (7) 849. 42. 97

PROGRAMME DU STAGE

— *Samedi, 17 Octobre:*

9 h. 30 - 12 h. 30 (session 1)
LA CELLULE FAMILIALE
15 h. 00 - 18 h. 00 (session 2)
RAPPORTS SOCIO-POLITIQUES
DES ARMENIENS
AVEC L'ENVIRONNEMENT

— *Dimanche, 18 Octobre;*

09 h. 00 - 11 h. 00 (session 3)
L'INFLUENCE DE LA NAISSANCE
DU MOUVEMENT
REVOLUTIONNAIRE
SUR LA VIE ARMENIENNE
12 h. 00 - 14 h. 00 (session 4)
AUTOUR DU GENOCIDE:
POUVOIR ET PATERNITE

Intervenants:-
— Mme. Béatrice BRICOUT
— Mme. Hasmig KEVONIAN
— Mlle. Mireille BARDAKDJIAN
— Mme. Anahite TER-MINASSIAN
— M. Dikran DJIMBACHIAN
— M. Marc NICHANIAN

Frais de stage:60F. pour les 4 sessions ou 20 F. par session.
Frais d'hébérgement et de restauration: nous contacter.

CEDE

STUDIO DE PHOTOGRAPHIE
PARIS XIème

Bonne clientèle
Installations modernes

TEL. 372. 28. 71

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած հայերէն լեզուի, երգի, պարի եւ սրինգի դասընթացքները կը վերսկսին յառաջիկայ Հոկտեմբերին, եւ տեղի կ'ունենան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ, ամէն Շաբաթ երեկոյեան կէսօրէ ետք, ժամը 14 – 18, փոքառու դասատուներու հսկողութեան տակ։

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*

Արձանագրութիւն՝ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 7, ժամը 14 – 17։

×

ՏԷՍԻՆ

Կապոյտ Խաչի հայկ. դպրոցը կը վերսկսի Շաբաթ, Սեպտ. 30–ին եւ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 3–ին։

Արձանագրութիւնները՝ Տէսինի Մըշակոյթի Տունը։

×

ՍԷՆ - ՄՕՌԻՍ

Կապ. Խաչի Սէն–Մօրիսի դպրոցի 1981 / 1982 շրջանի արձանագրութիւնները եւ վերաբացումը տեղի կ'ունենան Շաբաթ, Սեպտ. 30–ին, դպրոցին սրահը։

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան եւ Ֆօնպարլէթ դպրոցի աշակերտութեան արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 7–ին։

Դաւիթեան դպրոցի արձանագրութիւնը ժամը 9–էն սկսեալ։–

6, *Allée Jolland, Bourg-lès-Valence*

Իսկ, Ֆօնպարլէթ դպրոցի արձանագրութիւնը՝ կէսօրէն ետք, ժամը 14–էն սկսեալ, Լուիզ – Միշէլ դպրոցին մէջ, նոյն օրը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄՈՒՐՍԻ ԳԼԽՈՒԴ ԱՇԽԱՐՀ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ)

×

Հեղինակ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գին 50 Ֆ. (Թղթ. ծախքով 60·70)։

Դիմել։ –
Mr. M. GHAZARIAN;
3, Rue des Trois Pierres - 69007 LYON

Grand Dîner - Dansant

Dans les Salons de SOFITEL — 2, Rue Grognet; 75015 Paris
Samedi, 26 Septembre, de 20h.30 à l'aube
Organisé par La Croix Bleue Arménienne d'Issy-les-Moulineaux
Au Profit
de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux et de ses œuvres.
Animé par l'Orchestre:

des Gaidzag's

ATTRACTIONS SURPRISES

Samedi, 24 Octobre, à 20 h. 30

GRAND DINER - DANSANT

A la Salle des Fêtes de Créteil Avenue Georges Duhamel, 94 Créteil
Avec la participation de:
EVELYNE LECLERC (Présentatrice à la Télévision)
Et l'Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE; dirigé par Robert Papazian
AU PROFIT DE L'ECOLE ST. MESROP D'ALFORTVILLE

UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE - PARIS
Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'UGAB
Et la Présidence Effective de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'honneur du Comité Régional de France de l'UGAB

Grand Dîner et Bal de Nuit

Dans les salons de l'Hôtel SOFITEL — 8, Rue Louis Armand - Paris 15e
Le Samedi, 3 Octobre, à 20 h. 30
PARTIE ARTISTIQUE
Avec la participation du Groupe Folklorique SAYAT - NOVA
Et le Chanteur VICKEN
orchestre Bernard Dededjian
Participation: Dîner et Bal 300 F. — Bal seulement 50 F. (après 23 h.)
Réservation des billets et des tables:
Bureau de l'UGAB — 11, Square Alboni - Paris 16e Tél.: 520. 03. 18

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
24
JEUDI
24 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրուելու համար՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.001 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 001

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ԱԿԱԴ. ԳՈՒՐԳԷՆ ՍԵՒԱԿԻ

« Սովետ. Հայաստան » օրաթերթի Սեպտ. 16-ի թիւէն կ'իմանանք թէ, երեւանի մէջ մեռած է՝ Ակադ. Գուրգէն Գըրիգորի Սեւակ (Գրիգորեան)։ Ծնած էր 1904-ին՝ Թիֆլիս։ 1924-ին աւարտած է Ներսիսեան Վարժարանը եւ ընդունուած՝ Երեւանի Պետական Համալսարանը։ 1931 – 1979 թուականներուն, շուրջ կէս դար, լեզուաբանութիւն դասաւանդած է Երեւանի Համալսարանին մէջ, որուն Հայոց Լեզուի ամպիոնի վարիչը եղած է ամբողջ երեսուն տարի (1941 – 1971)։ Փրոֆ. Գ. Սեւակ, 1969-էն ի վեր Հայաստանի Ակադեմիայի նախագահութեան առընթեր, Գիտական Եղրաբանութեան Խորհուրդի նախագահն էր։ 1956-ին ընտրուած է Ակադեմիայի թղթակից – անդամ, իսկ 1971-ին՝ ակադեմական։ Փրոֆէսէօրը մեծ վաստակ ունի լեզուաբանութեան տեսական հարցերու մշակման գործին մէջ, մասնաւորաբար՝ խօսքի մասերու տեսութեան, ինչպէս նաեւ՝ ժամանակակից հայերէնի պատմութեան ու տեսութեան, ոճաբանութեան, եղրաբանութեան, խօսքի մշակոյթի եւ գրական լեզուի բնականացման հարցերու մշակման մարզերէն ներս։ Հռչակաւոր է իր « Հայոց Լեզուի Շարահիւսութիւն » դասագիրքը։ Գուրգէն Սեւակ, Հայոց լեզուի եւ բանասիրութեան կարեւոր հարցերուն, հայ – վրացական մշակու – թային ու լեզուական կապերուն նուիրուած կարգ մը մենագրութիւններու եւ բազմաթիւ յօդուածներու հեղինակ է։ Մեծ արժէք կը ներկայացնեն « Ժամանակակից Հայոց Լեզուի Դասընթացք », « Ժամանակակից Հայոց Լեզուի Համառօտ Պատմութիւն », « Մեսրոպ Մաշտոց» եւ այլ աշխատութիւնները։ Զբաղած է նաեւ թարգմանութեան տեսութեամբ։ Ինք է որ թարգմանած է Ա. Պուշկինի « Եւգենի Օնեգին »ը։ Փրոֆ. Գ. Սեւակ էսփէրանթոյի աշխարհի ամէնէն ծանօթ մասնագէտներն էր եւ անոնց համաշխարհային ակադեմիայի անդամը։ Մեծ աշխատանք տարած է հայ դասական գրողներու գործերը էսփէրանթօ լեզուով ներկայացնելու ուղղութեամբ։

×

Թաղումը կատարուած է Սեպտ. 16-ին։ Ողբացեալ ակադեմականին դագաղը դրուած է Երեւանի Արուեստի Աշխատողներու Տան դահլիճը, ուր հաւաքուած են կուսակցական, պետական ղեկավար դէմքեր, գիտութեան, արուեստի, մշակոյթի մարզերու ներկայացուցիչներ, ուսանող – ներ եւ աշխատաւորներ, իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու համար։ Դագաղին մօտ, պատուոյ պահակ կեցած են՝ վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան եւ կառավարական ու կուսակցական բարձրաստիճան դէմքեր։ Ապա, դագաղը, տար – ուած է Երեւանի պանթէոնը, ուր դամբանականներ խօսուած են՝ վեր առնելով Գուրգէն Սեւակի մէկ դիմանկարը, լեզուաբանը եւ մանկավարժը, որմէ եօք՝ սուգի մեղեդիներու հնչիւններուն առընթեր, ակադեմականին մարմինը յանձնուած է հողին։

« Իրանի ժողովուրդին բարեկամութեան Ֆրանսական Միութիւնը » կը յայտնէ որ.– « զանգուածային ցնդակահարում – ները սարսափելի են։ Պատանիներու հազճեալ դնդակահարումները ընդվզեցուցին, բայց աւելին կայ՝ ի՞նչպէս չըմեռնել որ՝ այս սոսկումը ուղղուած է ժողովուրդին այն մասին դէմ, որ յեղափոխութիւնը ըրաւ »։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԵՐԿԱՅՆՔԻՆ

(Գ. և վերջին Մաս)

Այդ թուականէն ի վեր, մահապատիժի պատմութիւնը կը յառաջանայ դէր – քերը թերթելով։ Վիպապաշտ գրողներն են, որոնք կը յայտնուին փիլիսոփաներուն։ Վէճին մէջ՝ Վինեըի, Լամարթին, Ժորժ Սանտ, Վիքթոր Իւկօ։ Պատիժին օգտակարութիւնը այնքան խնդրոյ առարկայ չէ, որքան՝ մարդ արարածին յարգանքը։ Գլխատումը՝ սրբապղծութեան կերպարանք կ'առնէ։ Եւ այս յարդանքը կը բացատրէ այն արտակարգ յուզումը, զոր կը պատճառեն դատական սըխալները՝ 19-րդ դարու հանրային կարծիքին մէջ։ Ընդհակառակն, Կանթ եւ Հէկել փիլսոփաներն են, որոնք կը պաշտպանեն ակն – ընդ – ականի օրէնքը, որպէս արդարութեան խակ արտա – յայտութիւն եւ Ժողֆ տը Մէթըր համար՝ դահիճը կը դադրի այդ արհամարհուած, ձեւով մը՝ բանադրուած անձըն ըլլալէ, դառնալու համար՝ « մարդկային միութեան կապը » եւ « պետութեան անկիւնաքարը »։ Իր աչքին, կառափնաւը կը վերածուի « խորան» ի մը, ուր կը կատարուի մարդկութիւնը փըրկող ծէսը։– « Վա՛յ այն ազգին, որ կը ջնջէ բոլոր չարչարանքները »։ Ան յանցապարտներու մեղսակիցը կ'ըլլայ։ Ու, Պօտլէր կը խորհի վէպ մը գրել « կառափնաւին սրբութեան » մասին։ Լամարթինի ճառերէն մէկուն վերջաբանը՝ կը դրժէ Ալֆոնս Քառի նշանաւոր սահմանումը։– « Ընկերութիւնը եւ ոճրագործը, մշտապէս իրարու պիտի նայի՞ն, տեսնելու համար թէ երկուքէն ո՞րը առաջինը պիտի դադրի վայրագ ըլլալէ։ Հարկ չէ՞ որ մէկը սկսի, եւ կարելի՞ է յուսալ, որ ոճիրն ըլլայ »։ Հանրային կարծիքի այս չարժումին ծաւալը, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի բոլոր Պետութեանց մէջ, այն տպաւորութիւնը կը թողու, որ կը պատրաստէ դերազոյն պատիժին ջնջումը։ Կը փնտռուի, այն առեն իսկ, փոխարինումի պատժական լաւ դրութիւն մը։ Ֆրանսայի մէջ, ընկալումին տեղ, կառափնաւը կը հեռացուի Փարիզէն։ Զայն կը հաստատեն Սէն – Ժաք մուտքին։ 1848-ին, մահապատիժը կը ջնջուի քաղաքական մարզին մէջ։ Կը վերահաստատուի միայն՝ 1962-ին։ Գնդակահարումներու քանակը սակայն, տարուէ – տարի պիտի նուազի, մինչեւ 1870, երբ նորհիւ երդուեալներու չնորհած մեղմացուցիչ պարագաներուն եւ ներումի իրաւունքին։ Ցարական Ռուսաստանն է, որ 1826-ին առաջինը պիտի ըլլայ օրինակը տուող Եւրոպայի, մահապատիժը ջընջելով, բացի ցարին դէմ մահափորձի պարագային, կամ՝ բարձր դաւաճանութեան։ Մահապատիժի պատմութիւնը կապուած է՝ վախի պատմութեան։ Կրկին փիլիսոփաներն են, որ զօրավիղ կը կենան ընկերութեան ինքնապաշտպանութեան իրաւունքին մահացու վտանգի մը դէմ՝ Օկիւսթ Քոնթ, Տառուին, Հէրպըրթ Սփէնսըր եւ Նիչցէ։ Բայց, 1906-ին եւ 1907-ին, Ֆալիէռի նախագահութեան օրով, ներումի չնորհը ընդհանուր է։ 1908-ին է, որ Երեսփոխանական Ժողովին մէջ, ամէնէն մեծ վիճաբանութիւնը եղած է՝ մահապատիժի ջնջումին եւ զայն փոխարինելու հարցին մասին։ Մօտիս Պառէսի դէմ, որ կառափնաւ կը պահանջէ « այլասերածներուն եւ անարգուածներուն » համար, Ժօռէս կը պարզէ բոլոր մարդոց համախոհութիւնը, նոյնիսկ ոճիրին մէջ։ Բայց, Ժողովը խոհեմութեամբ կը մերժէ բոլոր օրինագիծերը։ Կ'իւրացնէ Փօլ Տէշանէլի բանաձեւումը։– « Կը բաւէ, որ պատիժին մտավախութիւնը մեծ մարդասպանի ձեռքը կեցուցած ըլլայ, որպէսզի մահապատիժի պահպանումն ուզեմ »։

Մինչ մահապատիժը կը ձգտէր անհետանալու, գործնականին մէջ, 1914ի նախօրեակին, յեղափոխութիւններու եւ պատերազմներու շրջանը նոր զարկ պիտի տայ անոր վերազարթնումին։ Խորհ. Միութեան մէջ, 1918ին։ Կառուցկիի դէմ, որ կը պաշտպանէ ջնջումի ընկերվարական աւանդական տեսակէտը, Լէնին եւ Տրոցկի, հակառակորդին մահուամբ անհետացման իրաւունքը յաղթանակել կուտան։ « Պէտք է իր արեամբ վճարել…։ Ոչ մէկ յեղափոխական կասկածած է իշխանութիւնը ձեռք առնելու իր պայքարին մէջ, պրոլետարիատը պէտք է դիտնայ մեռնիլ եւ մեռցնել »։ Անկէ ի վեր, Խորհ. Միութեան մէջ, մահապատիժը առաջին միջոցն է ընկերային պաշտպանութեան։

Նոյնը պիտի ըլլայ նացիական Գերմանիոյ մէջ, « երբ ժողովուրդները կը պայքարին իրենց գոյութեան համար, կը դրէ Հիթլէր, Մայն Քամփֆ-ի մէջ, մարդասիրական եւ դեղագիտական բոլոր նըկատումներ կ'ոչնչանան »։

Խորհ. Միութեան, Գերմանիոյ եւ Զինաստանի զանգուածային գնդակահարումները կ'արժեզրկեն մարդկային կեանքը Եւրոպայի երկիրներուն մէջ։ Ռուսոտրիա եւ Ռումանիա, որոնք ջնջած էին մահապատիժը, կը վերահաստատեն։ Միայն Ֆրանսան է, Անգլիոյ հետ, որ որոշ կայունութիւն մը կը ցուցաբերէ։– 1919 – 1928 101 գնդակահարում կայ, եւ 1929 – 1938՝ 78։

Բ. Աշխարհամարտը, ողբերգական եզրափակում մը պիտի բերէ մահապատիժի այս պատմութեան։ Հազարաւորներ կը գնդակահարուին՝ առանց իսկ դատուելու։ Հիթլէրի վճռած հրովարտակին գործադրութիւնն է (1941, Դեկտ. 7) «ան – միջապէս չգնդակահարել, այլ զիրենք անհետացնել առանց հետք ձգելու, ան – ծանօթին դիշերուան եւ մշուշին մէջ, Գերմանիոյ մէկ որեւէ տեղը։ Իրենց վերաբերեալ՝ ոչ մէկ լուր պէտք է տրուի իրենց ընտանիքին »։

Եթէ այս օրէնքներուն մեծ մասը չեղեալ համարուեցաւ, դրաւեալ Պետութեանց ազատագրումը նոր սաստկութիւններ տեսաւ։ Դեռ վէճ կայ, Ֆրանսայի մէջ եղած կանոնաւոր թէ հափճեպ դատապարտումներու թիւին չուրջ, Ազատագրումէն ետք։ Արդարութեան այն ատենուան նախարարը՝ Ֆրանսուա տը Մանթոն, հպարտացած էր, որ Սարսափէն աւելին ըրած է։ Բայց, հետզհետէ, ջնջումի գաղափարը հող կը շահի։ Ամէնէն ցայտուն օրինակը կու տայ Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը, որ սահմանադրական արարքով մը՝ կը ջնջէ մահապատիժը։ Եւրոպայի բոլոր երկիրները իրեն պիտի հետեւին, մինչեւ Մեծն – Բրիտանիա եւ Իսրայէլ։ Այս երկիրներէն ոչ մէկուն մէջ, մահապատիժի ենթակայ ոճիրներու թիւը աւելցած է։ Բայց, Ֆրանսայի մէջ, կառափնաւը կը չարունակէր բանիլ, մինչեւ 1981, Սեպտ. 18-ի պատմական թուականը, երբ կը ջնջուի մահապատիժը Ֆրանսայի մէջ, եւ մէկ գործազուրկ կ'աւելնայ՝ դահիճը…։

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԿՈՐՔԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

կազմեց՝ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԵՐԵՃԻՒԼԵԱՆ

Գ.

Ատուած իմ, ան ինծի միշտ Հայաստանի եւ իր մօրը մասին հէքեաթներ կը պատմէր: Իր մանկութիւնը շատ կարեւոր էր: Ու իր պատկերները միշտ ձեւով մը այդ ղետանկիևնով զունաւորուած էին: Օրինակի համար, 1941-ին ես տեսակ մը զզուած էի Նիւ – Եորքէն եւ բոլոր հազուստներս լեցուցի այն 1941-ի Ծորա սթէյշընին մէջ զոր նոր գնած էի: Ջինք ալ հրաւիրեցի: Ասիկա 1941-ին կը պատահէր եւ մենք երկիրը լայնքէն կը-րեցինք դէպի Քալիֆորնիա: Ինչ որ ը – սել կ'ուզեմ, այն է թէ այս ճամբորդութեան ընթացքին, ան միշտ դիւզացի կին մը կը տեսնէր վերը՝ երկինքին մէջ: Ա-սինքն՝ ամպերուն: Եւ մենք զօրաւոր վիճաբանութիւններ կ'ունենայինք ասոր մասին, որովհետեւ կ'ըսէի. «Այդ միայն ամպ մըն է»: Ինք կ'ըսէր. «Օ, ոչ, չէ՞ս տեսներ դիւզացի պառաւ կինը հոն՝ վերը»: Եւ յետոյ կը պատմէր իր մանկութեան յիշատակները, որոնք կը թուէին դունաւորել ամէն ինչ որ կը տեսնէր...

Իգամու Նոկուչի, 1966 (*)

Իսկապէս, Փոլլոքը շատ կռուազան մարդ մըն էր: Անգամ մը ներկայ էի հաւաքոյթի և եւ ան սկսաւ վիրաւորել Կորքին. եւ Փոլլոք դինով էր: Ինք այս պիտի ընէր, ինք այն պիտի ընէր, եւ Կորքիի ըսաւ. «Դուն ոչնոտ նկարիչ մըն ես»: Կորքի ականջ չկախեց: Հանեց երկար զանակ մը որ կը պահէր իր գրպանին մէջ: Ջայն կը գործածէր մատիտ սրելու համար. երկար ծայրով մատիտներու խուրձեր կը պահէր, որովհետեւ այդ էր գծագրելու իր կերպը: Ինչպէս կ'ըսէր, ինք մատիտները կը գործածէր «վիրաբոյժի մը գործիքին նման»: Գե – ղեցիկ ծայրեր...: Ու ինք այդ մատիտներով հիանալի գծանկարներ կ'ընէր, գեղեցիկ գծանկարներ...: Այնպէս որ իրեն համար սովորութիւն դարձած էր դուրս բերել մեծ դանակը եւ մատիտ մը սրել, ամէն անգամ որ անձ մը կ'ուզէր խնդիրներ ստեղծել: Մարդիկ դիտէին որ իր հետ պէտք չէր խմել: Գիտես ինչ ըսել կ'ուզեմ: Փոլլոքն ալ դիտէր: Կորքի անոր միայն պատասխանեց. «Աղէկ, մենք տարբեր արուեստագէտներ ենք»:

Ուիլեըմ Տը Քունինկ, 1966 (*)

Փետրուար 1943: Երեկոյեան ժամը 9ն է: Մենք Կորքիի արուեստանոցը կը ըսպասենք Ֆէրնան Լէժէի ժամանումին...: Զորս կողմս կը նայիմ: Ուշադրութիւնս դրաւած է ընդարձակ կարմիր բազմոց մը, կարմիր բազմոց մը ճերմակ բար – ձերով...: Արշիլ Կորքի – նիհար, ջղային, իր մեղմ ձայնով եւ դիւթիչ խնդուքով – յուզումէն տարուած կ'երեւէր: Ֆէրնան Լէժէ իր արուեստանոցին մէջն էր: Ֆէրնան Լէժէն իր հիւրն էր...: Ֆերնանացի մեծ արուեստագէտը մտաւ Կորքիի խոհանոցը: Ֆրանսական ոճով սթէյֆներ կը պատրաստէ: Լէժէ նշանաւոր է իր խոհանոցային ձիրքով...: Ճաշը հրամցուած եւ կերուած է: Այժմ ուշ է: Լէժէն հսկայ բազմոցին վրայ է: Կը խօսի: Միայն Ֆրանսերէն կը խօսի...: «Հիմա եթէ տրամադրութիւն չունիք լինծի ձեր նկարները ցոյց տալու – մի տաք: Մէկու մը սիրտը կը պատկանի իր արուեստին եւ միշտ չէ որ անձ մը իր սիրտը կը բանայ: Բայց կը փափաքիմ որ Էկնըսը լինծի ամէն բան պատմէ Արշիլի մանկութեան մասին: Կ'ուզեմ դիտնալ թէ ինչ բանը իրեն զգալ տուաւ որ ինք պէտք է նկարէ»:

...Էկնըս սկսաւ թարգմանել իր ա – մուսնոյն հանդարտ, խորունկ, զգլխող բառերը:

« Կը յիշեմ, երբ հինգ տարեկան էի: Ա-յն տարին երբ առաջին անգամ ըլլալով սկսայ խօսիլ: Մայրս եւ ես եկեղեցի կ'երթայինք: Հոն, ինք պահուան մը համար դիս կեցած թողուց նկարի մը առջեւ: Անիկա նկար մըն էր գժոխքի մասին: Հրեշտակներ կային նկարին մէջ: Ճերմակ հրեշտակներ: Եւ սեւ հրեշտակներ: Բոլոր սեւ հրեշտակները դժոխք կ'երթային: Ինքզինքիս նայեցայ: Ես ալ սեւ եմ: Կը նշանակէ թէ լինծի համար արքայութիւն չկայ: Մանուկի մը սիրտը այս բանը չընդունիր: Եւ հոն որոշեցի եւ այն ատեն՝ աշխարհին ցոյց տալու թէ սեւ հրեշտակ մը կրնայ ինքն ալ բարի ըլլալ, պէտք է բարի ըլլայ եւ կ'ուզէ իր ներքին բարութիւնը տալ բոլոր աշխարհին, սեւ եւ ճերմակ աշխարհին»:

Մէրի Պըրլիուֆ, 1949 (1)

...Կորքի վարի յարկը կ'աշխատէր եւ կրակը սկսած էր վերի յարկը՝ տեղ մը ծխնելոյղին մէջ: Կը թուի թէ առենուան մը համար ինք չէր նկատած պայ, այնպէս որ ան բաւական կը տարածուէր չէնքին վրայ... ու ինք փորձեց՝ բայց չատ քիչ բան կրնար ընել: Մտածեց փրկել իր կարդ մը նկարները զոր չատ կը սիրէր: Մէյ մէկ կողմ կը դնէր նկարներու որոշ խումբ մը: Անոնք իրեն համար նախընտրելիներու փոքր դանձի մը կը նմանէին: Ամէն պարագայի, մտածեց զանոնք առնէն դուրս բերել, փրկել զանոնք, բայց յետոյ նկատեց որ եթէ բան մը վերցնէր՝ պէտք է վերցնէր ոչ թէ ինչ որ իրեն կը պատկանէր, այլ այն մարդուն որմէ վարձած էր տունը: Բայց որպէս արժանապատուութիւն ինք ոչինչ դուրս բերաւ: Միայն դուրս եկաւ եւ սկսաւ դիտել բոլոր տունը որ կ'այրէր: Ուրեմն, կը տեսնես, ինք պատուոյ մարդ էր:

Միլթըն Ռէզնիֆ, 1966 (*)

Իմացայ թէ շատ դէշ վիրահատուած մը ենթարկուած էր: Ստամոքսէն եկող ձայներ կը լսուէին, ուր փակցուցած էին տոպրակ մը fոլոսքոմի–ի վիրահատութենէն ետք: «Կը ներես, կը ներես» կ'ըսէր, երբ ես զանոնք լսէի: Բայց չէի դիտեր «Թէ ինչո՞ւ ինք այդքան ներողամտութիւն կը խնդրէր: «Ի՞նչ տեսակ ազնուական մը զարճած ես», իրեն ըսի, «Ի՞նչ է այս կը ներես–ի սովորութիւնը»: «Տէրտէրի տղայ», Կորքի ըսաւ, «չէ՞ս դիտեր»: Յետոյ բացատրեց ինծի ու ես լացի: Արցունքի մի քանի կաթիլներ երեսցին իր աչքերուն մէջ: Ապա բռնեց աթոռիս ոտքերէն եւ դիս հետ միասին վեր բարձրացուց օդին մէջ: Ցնցեց զիս: Գլուխս կը կոտրէր: Եթէ ձգէր: «Չհամարձակիս լալ», պոռաց, չհամարձակիս լալ»: Խենթի նման էր: «Շատ լաւ, Մանուկ, մոռցիր ըրածըս», ըսի իրեն: Բայց ինչո՞ւ չմոռցուցիր. ինչո՞ւ ինծի չդրեցիր: «Ի՞նչ պէտք է ընէի», Կորքի պատասխանեց». պատահածը ինչու ամուսնութի՞ւն մըն էր, որ քեզի հրաւիրատոմս մը ուղարկէի»: Ասիկա Եունեըն Սքուէրի իր արուեստանոցին մէջ կը պատահէր: Եւ Կորքի քիչ մը հանդչելու համար մեռեալի մը նման երկնցաւ բազմոցի մը վրայ...:

Եվովֆ Տէր - Յակոբեան 1966 (*)

(Շար.– 4)

(1) *Mary Burliuk, in «Color and Ryme», 1949.*
Յիշատակուած Շուապախըրի մօտ. տե՛ս. *Ethel Schwabacher: ARSHILE GORKY, Macmillan Company, New York, 1957, p. 102 - 104.*

(*) Այս նշանը կրող ստորագրութիւններու վկայութիւններուն համար տե՛ս *Karlen Mooradian: THE MANY WORLDS OF ARSHILE GORKY; Gilgamesh Press Ltd., Chicago, 1980. Pages* 1980 թ. 83 – 87 – 88, 35 – 38, 137 - 138, 134, 148 – 149, 155, 164, 168 - 169, 176, 181, 130, 194–195, 138, 150–151,, 179 184 – 185, 207 – 208 :

ԹԱՒԷՈՒՆԻԷՅ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
ԹՈՒՐՔ «ՊԱՏՄԱԲԱՆՆԵՐՈՒՆ»

Դարերու ընթացքին, Հայերու թիւը ճշդորոշելու համար ուսումնասիրութիւններ եղած են, ինչ որ հայ պատմաբերներու համար, անհրաժեշտ պարտաղդրութիւններ են, ո՛չ միայն իրը հայ ժողովուրդի պատմութեան մաս կազմող լուրջ եւ գիտական տուեալներ ,այլեւ՝ Հայ Դատի պաշտպանութեան համար չատ կարեւոր փաստեր: Օր մը, պէտք պիտի ըլլայ, ասոնք թուրք «հանճարեղ» պատմաբաններուն երեսին չպրտել, երբ այս պարտները Թուրքիոյ պատմութիւնը, Նասրէտտին Հօճայի մասալներուն նմանողութեամբ հնարելով, իրը իրողութիւն կը ներկայացնեն միջազգային հանրութեան, եւ կը պնդեն թէ, բազմադարեամբ մահմետականներուն, 1915–էն առաջ ալ, Հայերը շնչին փոքրամասնութիւն մը կը ներկայացնէին Թուրքիոյ սահմաններէն ներս. կ'ուրանան ջարդը եւ մանաւանդ՝ զանգուածային եւ անհատական հարիւր հազարաւոր բռնի իսլամացումները, որոնց մասին, դեռ վերջերս կարդացինք, Պ. Ամատունիի երկար ուսումնասիրութիւնը «Յառաջ»ի մէջ: Հոն, մեր ապշած աչքերուն առջեւ կը պարզուէր Հայ ժողովուրդին ողբերգական ճակատագիրը, եւ Հայերու համար իր միլիոնաւոր զաւակներուն կորուստը, ոչ միայն Հայաստանի սահմաններէն ներս, այլեւ՝ Փոքր – Ասիոյ ամբողջ տարածքին վրայ:

Հայ Դատի պաշտպանութեամբ զբաղողները դիտեն անշուշտ, որ այս կարգի փաստաթուղթերու պէտք պիտի ունենան այն երանելի օրը, երբ Թուրքերը մեղի հետ սեղանի մը չուրջը նստին, կամայ թէ ակամայ: Կարելի է երազել այդ, ինչ կը վերաբերի Թուրքերու ներկայ մտայնութեան ,բայց ժողովուրդներու պատմութիւնը, դարերու ընթացքին, բազմաթիւ յեղաշրջումներու եւ անակնկալ դէպքերու ենթակայ ըլլալով ,մենք այդ օրուան հեռանկարով, պարտաւոր ենք դիտական հիմերու վրայ յենած, մեր անհերքելի թղթածրարը (տօսիէ) պատրաստել:

Այդ ուղղութեամբ, հետաքրքրական է ուսումնասիրել 17–րդ դարու ճամբորդներու գրութիւնները, որոնց կարդին՝ ճամբորդ – վաճառական Թաւէռնիէի վերջերս հրատարակուած եւ բանասէր ազգագրագէտի մը լրջութեամբ գրի առնուած յուշերը: Թաւէռնիէ, 1630–էն ընկըսեալ, 6 ճամբորդութիւններ կատարած է Փարիզէն Հնդկաստան, Թուրքիա-Հայաստան – Պարսկաստան կարաւան-

(Շար. 8)

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԵՍ ԿԱՏԱՐԵՑԻ ԻՄ ՊԱՐՏՔՍ

«Ի հաշիւ»վաղուան գրականութեան

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ

Աղքատ այրի մը, չպիտի՞ ուզէ որ ապրիկը վերջ մը բերէ պարապ ապաստամին, ու պայ իր ճոխ տունին մէջ, խաթունի բարձի մը կոթնի:

Մեր աս տուժիկը, չերկնցնէինք, քանի մը այցելութիւններով, կը յաջողի վերջապէս, նշանը կու տայ, ու տասներհինգ օր վերջը, Լուսիկ պահկի կը քաշուի այնպէս, ինչպէս դանդաչող գինով մը որ քաշած տեղը կու գայ ու երեսիդ ալ չնայիր: Մայրը դոհ մնա՞ց եղածէն,– է՛հ, դոնէ ան էլին լեզուէն ազատեցան: Թոնիրին եղերքը աս մտմտուքներուն մէջ, դեռ իրեն համար ալ կը խորհի նոր չիթ մը փոխել գլխուն վրայ, եթէ բազդը իր երեսին ժպտի, ու իր ձեռքն ալ համառօտ խնդրող մը երեւան գայ: Խուրծիլի պէս թարմ միս ունի դեռ, մի – նակ առնել, նատիլ չըլլար, եթէ առաջները անհիմն էին իր պատիւին չուրջը դարձած զրոյցները, վաղը ալ անոնցմէ օձիքը չպիտի ազատէ: Տրտում լուութեան մը մէջ, ինքն իր մէջը տարուրերուելու վայրկեանի մը, դրան ճռինչը յանկարծ դուրսէն եկողի մը ներկայութիւնը կ'իմացնէ, վեր կ'առնէ զլուխը, ծալուած թուղթ մը կը նետուի առջեւը, ու թուղթը առողը անձայն, ոչ իսկ բառ մը ըսելով, կ'անյայտանայ:

Ո՞վ պիտի իմկէր այս դիրը, դուրսը ո՛չ բարեկամ, ոչ ազգական ունի: Շատ կը յոգնեցնէ միտքը, առեղծուածը չի լուծուիր:

Բարին, կ'ըսէ ու նամակը գրպանը կը նետէ:

×

Դէմի տունը Ս. Սարգիս՝ առաջին անգամն է, Լուսիկ մարանցը տունդարձ կ'երթայ: Առջի օրը, առաջին անգամ մօրը ձեռքը իր ափին մէջ՝ անսիրտ համբոյր մը կ'ընէ, որ չի զգուած փղըճ – կումով կը վերջանայ:

Լուսիկ ի՞նչ չունի աս արցունքներովը իր մօրը ձեռքը լուալու: Ճակատագրին մուրը իրեն ու մօրը համար, այսօր աւելի սեւ կ'երեւայ երէկինէն: Մայրը, հոս՝ լքուած առանձնութեան մէջ խըշխըշալու առեն, ինքն ալ անդին գիւժ ծերուկին խեչափառի ճանկերուն մէջ կը ճզմուի: Գիտէ փոխուէ՞ր վիճակը, երբ յայտնէր, երբ գոնէ մօրը յայտնէր ան մարդուն կուչտը իր համբ, անխոտովանելի թշուառութիւնը: Ու միւս կողմէն խորհելու առեն, երբ գլխուն մաղերուն, երբ ամբողջ մարմինին հըր – դեհուիլը կ'զգար, կարապետը իրա՞ւ է որ անգամ մըն ալ հովին թեւերուն վրայ պիտի տեսնէր:

Այս արցունքոտ քմբռուքներուն եռեւ – ւէն մայրը միեւնոյն էմէքտար վարժապետը կը կանչէ ու գիրին մէջ փնտռել կու տայ մխիթարութիւնը: Այս նամակին վրայով ալ երէկ, առջի օր խօսք բանալու առեն չէր գաեր տակաւին:

«Օրիորդ Լուսի Աւետիսեան,

Մօրս մեռնելէն ի վեր, երեք տարիներ անցեր են, վէրքերուս բերանը գոցուած չէ տակաւին: Անոր մահուանէն յետոյ այն որոշման եկայ, որ չի գառնամ ծըննդավայրս, թէեւ զայն կարօտցած ըլլամ եւ որուն երբէ խարն ու գուղձն ալ ձեռս անցնին, խնձորի մը պէս պիտի շփեմ երեսիս:

Առեն մը աս որոշումս պիտի պահելու համար ես զիս գործիս մէջ մոռցնելու փորձը ըրի: Այդ կերպով կը մոռնայի երկիրը, իրաւ, բայց ճար չեղաւ որ սիրտս աւելիսգիստ պահող բանը վերջացար, այդ բանը մօրս մահը ըլլալը հաստատացի, բայց չէ՛, Լուսի, ես անմեղութիւնդ էր ան, որուն հաւատքեր էի եւ որ խոստովանիլը ինծի անգամ մը դժուար եկած էր ու կ'ուշանայի խոստովանելու:

Այս մեղքս բանելու համար, չորս տարիներու չարչարանք մը անցուցի, բեզմէ հեռու մնալով ու բոլոր ուժովս աշխատելով որ սրտէս դուրս պոռթկալու եղող սիրուս ձայնը լռեցնեմ: Հոս նոր արհեստ սորվեցայ, դրամի տէր եղայ, փառք Աստծու, բայց նոյն խռոված հոգին ունիմ:

Երբ վերջին պահուն գեղէն եկող մը հասկցուց որ իմ ճամբուս, ինծի կ'ըսպասես, ատ իմացումը աւելի նոր կրակ մը եղաւ ինծի: Այդ կրակը մարելու համար, եթէ ճար ճամբայ գտնես, գրէ, հասկցուր ինծի թէ՝ ներեր ես ըրածիս: Որով ես ալ բեզ, բու մօրդ հետ հոս բերել տամ, բեզի հետ երջանիկ կեանք մը կ'սպրէինք»:

ԿԱՐԱՊԵՏ...

(Շար. 8)

ՀԱՅԱՎԱՃ ԿՈՒՏՎԱԾՈ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ՄԱՐԴԸ ՈՐ ՀՈՎՈՒՆ ԿԱՐՊԵ

ՎԱՀՈՎԺՈՂ ՈՒՆ

Նկար համար օրատուարար գիւղա-
կան տիպեր ստանալ կարելի է գիւղը
գնալով: Գիւղն ամեն տարի, ամեն
ամիս եւ շաբաթ ուրիշ կերպարանք
առնէ: Գիւղն ամեն տարի իր տարա-
ցեալ հագուստը կը փոխէ, ուրիշ
հագուստ մը կը հագնի, որ նոր
սերունդին կը յատկանայ: Ուրիշ
խօսք, ուրիշ ոճ, ուրիշ ձեւ կը
գործածէ: Ուրիշ ամեն բան:

– Լաւ է, խնդրեմ. մեզմէ մին
պիտի հետեւի ձեր հրահանգին...

– Հոգ չէ, որ կեղտոտած ըլլայ
գլուխը, միայն թէ ուղեղը ունե-
նայ: Ես ալ ուզեցի «Ծաղկեայ»
մը հրատարակել, նախ եւ առաջ
գիւղացիներուն համար, որոնք
ամենէն աւելի կարդալու կարիքը
ունին, եւ ապա՝ գիւղացիներուն
համար, որոնք ամենէն աւելի կար-
դալու սէրը ունին: Ես ալ ուզեցի
«Ծաղկեայ»ս ներկայացնել գիւղա-
ցիներուն ամենէն գեղեցիկ ձեւով
մը, ամենէն գրաւիչ ձեւով մը, որ
ամենէն աւելի ներգործէ անոնց
վրայ: Ես ալ ուզեցի «Ծաղկեայ»ս
ներկայացնել գիւղացիներուն ամե-
նէն գեղեցիկ ձեւով մը, որ ամե-
նէն աւելի ներգործէ անոնց վրայ:
Ես ալ ուզեցի «Ծաղկեայ»ս ներկա-
յացնել գիւղացիներուն ամենէն
գեղեցիկ ձեւով մը, որ ամենէն
աւելի ներգործէ անոնց վրայ: Ես
ալ ուզեցի «Ծաղկեայ»ս ներկայաց-
նել գիւղացիներուն ամենէն գե-
ղեցիկ ձեւով մը, որ ամենէն աւե-
լի ներգործէ անոնց վրայ: Ես ալ
ուզեցի «Ծաղկեայ»ս ներկայացնել
գիւղացիներուն ամենէն գեղեցիկ
ձեւով մը, որ ամենէն աւելի ներ-
գործէ անոնց վրայ: Ես ալ ուզե-
ցի «Ծաղկեայ»ս ներկայացնել գիւ-
ղացիներուն ամենէն գեղեցիկ ձե-
ւով մը, որ ամենէն աւելի ներգոր-
ծէ անոնց վրայ: Ես ալ ուզեցի «Ծա-
ղկեայ»ս ներկայացնել գիւղացիներ-
ուն ամենէն գեղեցիկ ձեւով մը,
որ ամենէն աւելի ներգործէ անոնց
վրայ: Ես ալ ուզեցի «Ծաղկեայ»ս
ներկայացնել գիւղացիներուն ամե-
նէն գեղեցիկ ձեւով մը, որ ամե-
նէն աւելի ներգործէ անոնց վրայ:

– Ջարդի՛ր ալեւոր, – ո՞ւր մնացիր
տակաւարար:

– Իր քիկոսպահերով ու Հայր Ծո-
մայի խոստումով, որ ինքն ալ ան-
պայման պիտի գայ ինծի հետ Ծո-
մայ, ես ալ ուզեցի ձեզի հետ գալ,
բայց ինծի ըսին, որ ձեր հետ ոչ
մէկ կին պիտի գայ, ոչ ալ աղջիկ:
Ես ալ ուզեցի «Ծաղկեայ»ս ներկա-
յացնել գիւղացիներուն ամենէն
գեղեցիկ ձեւով մը, որ ամենէն
աւելի ներգործէ անոնց վրայ: Ես
ալ ուզեցի «Ծաղկեայ»ս ներկայաց-
նել գիւղացիներուն ամենէն գե-
ղեցիկ ձեւով մը, որ ամենէն աւե-
լի ներգործէ անոնց վրայ: Ես ալ
ուզեցի «Ծաղկեայ»ս ներկայացնել
գիւղացիներուն ամենէն գեղեցիկ
ձեւով մը, որ ամենէն աւելի ներ-
գործէ անոնց վրայ: Ես ալ ուզե-
ցի «Ծաղկեայ»ս ներկայացնել գիւ-
ղացիներուն ամենէն գեղեցիկ ձե-
ւով մը, որ ամենէն աւելի ներգոր-
ծէ անոնց վրայ: Ես ալ ուզեցի «Ծա-
ղկեայ»ս ներկայացնել գիւղացիներ-
ուն ամենէն գեղեցիկ ձեւով մը,
որ ամենէն աւելի ներգործէ անոնց
վրայ: Ես ալ ուզեցի «Ծաղկեայ»ս
ներկայացնել գիւղացիներուն ամե-
նէն գեղեցիկ ձեւով մը, որ ամե-
նէն աւելի ներգործէ անոնց վրայ:

– Ջարդի՛ր ալեւոր, խնդրեմ, մի
ձգեր որ ես ալ ուզեցի ձեզի հետ
գալ, ինծի ալ ըսին, որ ես ալ ան-
պայման պիտի գամ ձեզի հետ Ծո-
մայ, ես ալ ուզեցի ձեզի հետ գալ,
բայց ինծի ըսին, որ ձեր հետ ոչ
մէկ կին պիտի գայ, ոչ ալ աղջիկ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մալվինէ Խաչպալեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները (Փարիզ, Պոլիս եւ Քանատա), կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Կիրակի, Սեպտեմբեր 27-ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։

13, Rue du Perche (angle Rue Charlot)

իրենց զաւկին եւ հարազատին՝

ՀԱՅԿ ԽՍԱՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Իր անմոռանալի զաւկին յիշատակին, Տիկին Մալվինէ Խաչպալեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ։–

1·000 Ֆ· Աղքատախնամին,

1·000 Ֆ· Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս Մայր Եկեղեցւոյ (ստանալ «Ծառաջ»էն), եւ

1·000 Ֆ· «Ծառաջ»ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սուրբէն Մուրատեանի յիշատակին, Զուլալ Գազանճեան 100 Ֆ· կը նուիրէ Փարիզի Հ·Մ·Ը·Մ·ին (ստանալ «Ծառաջ»էն)։

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս· ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի, Սեպտ· 27, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առիթով, հանդիսաւոր Պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն կը կատարուի։ Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9–ին։ Կը պատարագէ Հոգ· Հովիւը՝

ՇԱՀԱՆ ԽԶԿՐ· ՔՀՆԾ· ՏԻՏԷԵԱՆ

Ուխտաւորները կրնան իրենց նուէրը – ընել Թաղականութեան կամ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Տէսինի Վարչութիւնը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Սեպտ· 24, ժամը 20–ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլոր ընկերուհիներէն կը խնդրուի՝ ներկայ ըլլալ։

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, ցաւակցութիւն կը յայտնէ՝ Տէր եւ Տիկին Թիւրայր Կիրակոսեանի, իրենց մեծ – մօր մահուան առիթով։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայ օրիորդ մը, որ տրամադրելի է հայերէն լեզուի դասեր տալու ձեր մանուկներուն, հետաքրքրուողներէն կը խնդրէ հեռաձայնել՝

873 45 25

ամէն օր, եւ որեւէ ժամու, առաջին ժամադրութեան համար։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գալուստ Ահարոնեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Առաքել Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Զարուկեան եւ Օրիորդ Սիլվա Ահարոնեան, ներկայիս կը ծանուցանեն բոլոր բարեկամներուն թէ՝ իրենց սիրելի – եղեալ կնոջ, մօր, զոքանչ–մօր եւ մեծ-մօր՝

ՍԻՐԱՆՈՑՇ Ա.ՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Ծակոյեան)

մահուան տարելիցին առթիւ կ'ուղեկցէ Ս· Պատարագ, ժամը 10–ին, եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ ժամը 11·30–ին, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։– Ավընիւ տիւ Փրատօ, Սեպտեմբեր 27–ին, կիրակի օր։

Այս առիթով, յիշատակել կու տան նաեւ՝ Անթառամ Ծակոյեանի հոգին, մահուան 14–րդ տարելիցին առթիւ, եւ Սանդուխտ Ահարոնեանի հոգին, մահուան 5–րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ բոլոր անոնց, որոնք կը յարգեն յիշատակը հանգուցեալին։

×

Աղքատախնամի Ընկերակցութիւնը եւ Պր· Արչամ Յակոբեան, կը ծանուցանեն թէ՝ այս կիրակի, Սեպտ· 27–ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, իրենց բարերարին եւ քեռայրին՝

ՆՇԱՆ ՔԻՕՍԷԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մուխթարեան, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Սեպտ· 27–ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, Հալէպ մահացած իրենց հօր՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿԻՒԼԷՍԷՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ինչպէս նաեւ, իրենց մօր՝

ՖԷՐԻՏԷ ԿԻՒԼԷՍԷՐԵԱՆԻ

յիշատակին։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄՈՒՐՍԻ ԳԼԽՈՒԴ ԱՇԽԱՐՀ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ)

×

Հեղինակ՝ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Գին 50 Ֆ· (Թղք· ծախքով 60·70)։

Դիմել·–
Mr. M. GHAZARIAN;

3, Rue des Trois Pierres - 69007 LYON

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅԱՍԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մշակութային եւ Գեղարուեստական
ՅԱՐԵԿՈՑՔ – ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Նուիրուած՝ ՍԻՊԻԼԻ
կիրակի, Հոկտեմբեր 25–ին։

ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՎԷՅԱՄԱՏԵԱՆ (1981) ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՄՈՐՄՈՔՆԵՐ (1979)

Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

Գինն·– «Վէյամատեան» 50 Ֆ·
(Թղթատարի ծախքով·– 60·70 Ֆ·
«Պանդուխտի Մորմոքներ» 45 Ֆ·
(Թղթատարի ծախքով·– 55·70 Ֆ·

Դիմել·–
Dachdjian Mardiros;
— Tél.: 91. 39. 20. 51
61, Rue Bernard du Bois
13001 — MARSEILLE

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hautevilie — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԾԱԽՕՒԷ

Ալֆորվիլի մէջ ծախու է տուն մը, պետնայարկ, առաջին յարկ եւ ճեղունի բնակելի յարկ, պաշտպան, մառան, առ – առ, աշխատանոց, 200 քառակուսի մեթր պարտէզ, ջուրջը՝ գոց, լաւ սպասարկութիւն վայելող թաղամաս։

Հեռաձայնել նախընտրաբար առաւօտը ժամը 10–էն առաջ կամ իրիկունը՝ ժամը 19–էն յետոյ՝

287. 86. 73

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՏԷՍԻՆ

Կապոյտ Խաչի հայկ· ղպրոցը կը վերբսկսի Զորեքշաբթի, Սեպտ· 30–ին եւ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 3–ին։

Արձանագրութիւնները՝ Տէսինի Մբչակոյթի Տունը։

×

ՍԷՆ - ՄՕՌԻՍ

Կապ· Խաչի Սէն–Մօրիսի ղպրոցի 1981 / 1982 շրջանի արձանագրութիւնները եւ վերաբացումը տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի, Սեպտ· 30–ին, ղպրոցին սրահը։

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան եւ Ֆօնպարլէթ ղպրոցի աշակերտութեան արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Զորեքշաբթի, Հոկտ· 7–ին։

Դաւիթեան ղպրոցի արձանագրութիւնը ժամը 9–էն սկսեալ։–

6, *Allée Jolland, Bourg-lès-Valence*

Իսկ, Ֆօնպարլէթ ղպրոցի արձանագրութիւնը՝ կէսօրէն ետք, ժամը 14-էն սկսեալ, Լուիզ - Միշէլ ղպրոցին մէջ, նոյն օրը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Մահազդ	200	(235,20)
Հոգեհանգիստ	100	(117,6))
Շնորհակալիք	100	
Հարսնիք, նշանտուք	100	
Ծնունդ	100	
Կը փնտռուի	40	(47,04)
Կ'ուզուի	60	(70,56)

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սովորական ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջ։ Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական եւ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Վերոյիշեալ սակերու վրայ կ'աւելնայ Թէ· Վէ· Ա·ն՝ 17,60 առ հարիւր (տես՝ փակագիծի մէջ գումարները)։

Grand Dîner - Dansant

Dans les Salons de SOFITEL — 2, Rue Grognet; 75015 Paris

Samedi, 26 Septembre, de 20h.30 à l'aube

Organisé par La Croix Bleue Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

Au Profit
de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux et de ses œuvres.

Animé par l'Orchestre:

des Gaidzag's

ATTRACTIONS SURPRISES

LA CAPPADOCE

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

LES 9 ET 11 OCTOBRE

avec

ONNIG DINGDJIAN

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

երգիչ՝ ՊԵՏԻԿ Զեզի կը սպասէ

ԻՐ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ուր պիտի գտնէք յատկապէս ճաշերը, յատկապէս գիներով եւ հայկ. ջերմ մթնոլորտի մը մէջ

BAR - RESTAURANT

SPÉCIALITÉS ARMENIENNES

ՍԵՒԱՆ
SÉVAN

Direction :
M & Mme Bédikian

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19

Fermé le lundi *Ouvert tout l'été*

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
25
VENDREDI
25 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 15.002

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15 002

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵԼՈՒ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՊԱՐՈՅՐ ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ ԿՐԿԻՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

—o—

Պէրմի արդեւլակայանը բանտարկուած մօտ ութ տարի է, Պարոյր Հայրիկեան, որ ի մօտոյ պէտք է ազատ արձակուէր, նոր դատապարտութիւն կրած է բանտին մէջ իսկ նիստ դումարած դատարանի մը կողմէ: Մոնիտ, որ Ջորեքշաբթի իրիկուն արձագանգ կը հանդիսանար այս լուրին, կը գրէր թէ՝ Պարոյր Հայրիկեան դատապարտուած էր, որովհետեւ կը պատկանէր հայ ազգայնական շարժումի մը:

Յիշենք, որ Պարոյր Հայրիկեան ծնած է 1948-ին, եւ հիմնադիրներէն կը նը-կատուի « Ազգային Միացած Կուսակցութեան » մը: 1970-ին արդէն չորս տարի արդելափակման դատապարտուած էր եւ խիստ վարչաճեւի ենթարկուած Մոտավիոյ կայաններուն մէջ: 1973 Ապրիլին, արտօնութիւն կը ստանար Հայաստան վերադառնալու « վարչական հսկողութեան » ներքեւ, բայց կրկին կը ձերբակալուէր եւ 1974 Նոյեմբերին կը դատապարտուէր եօթը տարի արգելափակման:

Ներկայիս, ուրեմն, « իր բանտապահները կաշառել » փորձած ըլլալու յանցանքով է, որ Պարոյր Հայրիկեան նոր դատապարտութիւն մը կը կրէ.- երեք տարի եւս արգելափակում եւ յաւելեալ երեք տարի ալ « աքսոր »:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, ՍԵՊՏ. 15–22)

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻԼԼԻՐԱՁԱՅԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ, ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս Օքսֆորտի Համալսարանին մէջ տեղի ունեցած միջազգային համագումարին, իլլիրաձայնին նուիրուած, Խորհ. Միութիւնը ներկայացուցած է՝ Արմէն Սարվազեան, որ Խորհ. Միութեան Ակադեմիայի Կենսաբանագիտութեան Հիմնարկի բաժնի վարիչն է: Հայ գիտնականը, համագումարին հանդէս եկած է 3 զեկուցումներով, ներկայացնելով բժշկութեան, կենսաբանութեան մէջ իլլիրաձայնի, աֆուսպիֆ եղանակներու գործադրութեան ուղղութեամբ Խորհ. Միութեան, յատկապէս՝ իր գլխաւորած տարրալուծարանին մէջ կատարուող հետազօտութիւններու արդիւնքները: Համագումարէն վերադարձին, Արմէն Սարվազեան հետեւեալը ըսած է « Արմէն Փըրէս » ի թղթակիցին.- « Ակնյայտ է ուլտրաձայնի մեծ արդիւնաւէտութիւնը հիւանդութիւնների (յատկապէս՝ ուռուցքային) ախտորոշման առպարէզում: Նա հեշտութեամբ է թափանցում փափուկ հիւսուածքների մէջ եւ վտանգաւոր հետեւանքներ չի ունենում: Ուլտրաձայնը կարելի է ուղղել մարմնի ցանկացած մաս, կենտրոնացնել, քայքայել ուռուցքը, տարածութեան վրայ քայքայել երիկամի մէջ գտնուող քարը: Հնարաւոր է դառնում դիտել շարժուող ներքին օրգանները, որպէսզի հետեւենք, թէ ինչպէս է աճում սիրտը, ինչպէս է բաբախում, ինչպէս է արիւնը հոսում անօթներով, որտի փականների աշխատանքը, եւայլն: Անգնահատելի է ուլտրաձայնի դերը, յատկապէս՝ այն դէպքերում, երբ առկայ է ժէնէթիք հիւանդութեան վտանգը (օրինակ մանկաբարձութեան եւ կանացի հիւանդութիւնների մէջ): Ի դէպ, արտասահմանեան երկիրներում առաւելապէս զարգացած են հարցի կիրառական ուղղութիւնները. մշակուած են ուլտրաձայնի կիրառման բազմաթեւակ սարքեր: Մեզ մօտ առաւել չօշափելի են այդ սարքերի հիմնական մշակումները: Ուստի անչափ օգտակար ու հրատապ են դառնում տարբեր երկրների գիտնականների նմանօրինակ հանդիպումները, կարծիքների փոխանակումը, տեսական եւ գործնական աշխատանքների զուգորդումը »:

Հայ գիտնականը, համագումարէն առ, դասախօսելու հրաւիրուած է Լոնտոնի ուռեցքաբանական կեդրոնը, Մանչէսթրի համալսարանը, Պրիսթոլի բժշկական հետազօտական կեդրոնը, եւ այլուր: Այդ օրերուն, Արմէն Սարվազեան մասնակցած է նաեւ՝ Պրայթըն տեղի ունեցած համագումարի մը, ուր քննարկուած են իլլիրաձայնի կիրարկութեան հարցերը, կարելի բոլոր մարզերու մէջ՝ արդիւնաբերութեան, թէքնիքի, բժշկութեան, եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՅ հերթական Խորհուրդը, վաւերացուց ազգայնացումներու օրինագիծը (որ պիտի ենթարկուի, անշուշտ, նախ Ազգ. Ժողովին, ապա՝ Մերակայ - սին, որպէսզի օրէնք դառնայ) եւ կարեւոր հոսանքն է, որ յաղթեց: Ուրեմն, ազգայնացումի պիտի ենթարկուին՝ ե - ֆիտարականութեան Ընդհ. Ընկերութիւնը, Մէն - կոպէն, Փէշինէ - Իժին - Միշլան, Ռոն - Փուլէնք, Թոմսոն - Պրանտ, ինչպէս նաեւ՝ 36 դրամատուներ եւ երկու էմտական ընկերութիւններ՝ Տոսիւէզ եւ Փարիսյա: Ասոնց մասնաբաժինը պիտի ըլլայ երբեակ զեղաւարութեամբ մը (մանրամասնութիւնները դեռ ծանօթ չեն), հատուցումին համար նկատի պիտի առնուին չահերը եւ ներկայի նիւթական վիճակը: Օտար դրամատուները պիտի չազգայնացուին, հակառակ՝ Պեւուութեան Խորհուրդի թե - ղադրանքին: Անխուսափելի են սակայն, քաղաքական հարցերը, բաժնեհաէրերու հետ: ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ երեք օրաթերթերը՝ Ալ Ահրամ, Ալ Ղումհուրիէ, եւ Ալ Ահրամ, որոնք Սեպտ. 22-ի թուականը կը կրեն՝ «անդաւոր են...: Պարզապէս, որովհետեւ արտքնիֆ-ով պատրաստուած են, անուշտ սխալմամբ, եւ արդէն իսկ լուրջ անհաստութիւններու դուռ բացած են նախ անոնց, որ ի պաշտօնէ ձեռնոտած են թերթերը, ապա՝ ընթերցողներուն: Ջորեքշաբթի առաւօտ, ձայնասփիւռէն կոչ կ'ըլլար բոլոր անոնց, որոնք Սեպտ. 22-ի եգիպտական օրաթերթ գնած են, որ անվիճապէս այրեն (կը յատկանշուին սըխտորի ուժեղ հոտով) եւ եթէ անհանգիստ կը զգան, անյապաղ բժիշկի դիմեն:

ՀՈՄԻՆիի կողմնակիցները, գնդակահարուածներու ընտանիքներէն փամփուշտ - ներու - դլուխ հազար թուման կը պահանջեն, դիակները յանձնելու համար: Այսպէս, առջի օր, ընտանիքէ մը 15·000 Թուման գանձած են, գոհին մարմնին փոխարէն, քանի 15 գնդակի հետք կը կըրէր այդ մարմինը: 15·000 թումանը՝ տուրջ 7·500 Ֆ. է: Միւս կողմէն, Խոմէյնիի կոչ մը կ'ընէ դպրոցականներուն, որպէսզի մասնեն ճախերը: Վերամուտին առթիւ է, որ իմամը զգուշացուցած է նոյնիսկ աշակերտները, սպառնալով զինքը զրկել դպրոցէ, եթէ՝ « կեղծաւորներու (իմա՝ մուճահետեւիններ) վը - նասեր խօսքերը մտիկ ընեն»: Պէտք է նասնեն բոլոր հակայեղափոխականները: Միւս կողմէն, վերամուտին օրը, Ջորեքշաբթի, Սեպտ. 23, աշակերտ եւ ուսանող, փողոցները ցոյցի հրաւիրուած են, եւ մինչ բարձրախօսները կը պոռային « Ո՞վ է մեր նախագահը », աշակերտները կը պատասխանէին՝ « Թեհրանի մզկիթին Ուրբաթ օրուան իմամը », այնինքն՝ Խամէնէի, այն թեկնածուն, որ Խամէնիի օրհնութիւնը կը վայելէ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ատլանտեան ռազմախոր - հուրդ ընթացքին, երկրորդ օդանաւ մը ևս ղրկուած է, այս անգամ՝ միայն 2 օդաչուներուն մահուան պատճառ ըլլալով:

ՈՍՏԱԹ պաղտնիք մը յայտնած է Էն. Պի. Սի. հեռատեսիլի Գահիրէի թղթակիցին, ըսելով որ՝ Ամերիկա իրմէ խորհրդային տիալի զէնք գնած է, աֆղան ապստամբներուն յանձնելու համար: Ըստ Եգիպտոսի նախագահին, զէնքերը Գահիրէն ամերիկեան օդանաւերու վրայ բեռնած են: Խորհրդային հարազատ օրինակներու վրայ չինուեր են այս զէնքերը: Ամերիկա դործին չի զար, պարզ է, Ուաշինկթընի, որ միշտ հերքած է խորհրդային « զրպարտութիւնը », թէ զէնք կու տայ աֆղան ընդոստներուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

15002

15001

15000

Երեքշաբթի առտու, մինչ հեւիհեւ, ինչպէս ամէն առաւօտ, թերթին վերջին փորձերուն կը նայէինք, մամուլին յանձնելէ առաջ, թիւ մը մեր ուշադրութիւնը գրաւեց՝ 15·000: Կարգ թիւ մը, որ «Յառաջ»ի այդ օրուան թիւն էր:

Ճիշդ է, պէտք է նշուէր, ինչպէս դիտել տուին նախ՝ տպարանի աշխատաւորները, ապա՝ օրուան մեր այցելուները:

« Պզտիկ բան չէ, կ'ըսէ Պէյրութէն ժամանած մեր ընկերը, հայերէն օրաթերթի մը կեանքին մէջ, միայն « Հայրենիք »ը կայ ասելի հին »: Եւ դեռ «Յառաջ» կամովին լռեց՝ նացիսական գրաւման տարիներուն:

Այո՛, պզտիկ թիւ չէ: 15 հազար ամգամ, լոյս աշխարհ եկեր է այս օրաթերթը, որ այլեւս հատուկենտ վկաներ ունի միայն՝ իր ծննդեան օրէն, 1925, Օգոստոս 1 .- « Կ. Ներսէսեանի տպարանը, որ կը գտնուէր Փարիզի 13-րդ թաղամասի, Փասքալ փողոցի թիւ 65 հնամեայ շէնքին բակը, գրաւելով գետնայարկի ածխակողմեան երկու մութ ու խոնաւ սենեակները », ինչպէս կը վկայէր Հրանտ - Սամուէլ (« Ի՞նչպէս ծնաւ « Յառաջ », « Յառաջ - 50 », 1976):

Տասնեւհինգ հազար առաւօտներ, « Յառաջ » մտեր է Հայուն տունը, բերելով անոր իր հանապազօրեայ ազգային սնունդը: Բերեր է ուրախ լուրեր, բերեր է տխուր լուրեր.-

Թիւ 7793.- Ոչ եւս է՝ Շաւարշ Միսաքեան:

Թիւ 11·274.- Ոչ եւս է՝ Շաւարշ Նարդունի:

Թիւ 13·873.- Ոչ եւս է՝ Հրանտ - Սամուէլ:

Հիմնադիրներէն ու մնայուն խմբագիրներէն գատ, « Յառաջ » իր տասնեւհինգ հազար թիւերու երկայնքին, դեռ կորսնցուց որակաւոր աշխատակիցներ ու համեստ թղթակիցներ՝ « Զայներ գաւառէն », որ իրենց աչքին լոյսը համեցին ու ճակտին էրտիւքը տուին իրեն, որպէսզի ան ապրի, տոկայ, բարգաւաճի:

Այսօր, ոչ ոք մնացած է հիներէն, ո՛չ խմբագրութեան մէջ, ոչ իսկ տպարանը: Իր ամէնէն հին գրաշարը՝ Արամը, հանգըստեան կոչուած, սկսած է իր աչքին լոյսը կորսնցնել զայն տասնեակ տարիներ տալէ ետք՝ այս թերթին գիրերը շարելու համար. իրեն յաջորդող՝ Լեւոնն ալ, այսօր հանգստեան կոչուած է, բայց եկած են նորեր, երիտասարդներ, անոնց տեղն առնելու, որպէսզի « Յառաջ » շարունակէ միշտ, ի՛ր կեանքով՝ հայկական կեանք տալ արմատախիլ ժողովուրդի մը:

Այսօր, սակայն, սեւ ու ճերմակ տեսած այս թերթը, աւելի երիտասարդ է, քան՝ երբեք, ոչ միայն իր ոգիով, այլեւ՝ իր աշխատակիցներու տարիքով: Հաւատարիմ իր անունին, ուզած է միշտ « յառաջ » երթալ: Ու չընկրկելով դժուարութեանց առջեւ, աւելցուցած է՝ « Միտ եւ Արուեստ »ի ամսօրեայ բացառիկ թիւ մը, հիմնած է հրատարակչական մը՝ « Յառաջ Մատենաշար », արդէն հարուստ՝ 15 հատորներով:

Բայց ինչպէս իր հիմնադիրը կը գրէր, այս նոյն սիւնակներուն մէջ, թերթիս ներսնամեակին առթիւ՝ « Միակ ցաւս է, որ աւելին չըրի », այսօր ալ, « Յառաջ » նոյնը կ'ըսէ, վասնզի « լաւը » չի բաւեր, երբ կայ՝ « լաւագոյնը »: Ու այդ է խմբագրութեան եւ աշխատակիցներուն գլխաւոր մտահոգութիւնը՝ տալ աւելին, ձգտիլ միշտ լաւագոյնին:

Երէկ՝ 15·001, այսօր՝ 15·002, վաղը՝ 15·003:

Կարեւորը՝ վաղն է:

« ԳԱՌԱՋ »

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44–ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԽԱՂԵՐ

« ԿՈՏԱՅՔ » ԴԱՍԱԻՈՐՄԱՆ ԳԼՈՒԽՔ ԿԸ ՄՆԱՑ

Խորհրդային 44-րդ Ախոյենութեան Բ. դասակարգի խումբերու 9-րդ խմբակի առաջին ութ ակումբներու վերջին խաղերուն արդիւնքներն են.-

Ադրվեանի « Կոտայք » - Աշխարադի « Կոլխոզչի » - 2–2, Հոկտեմբերեանի « Սպարտակ» - Լենինոդանի «Խազար» 2–1, Սոխումի « Դինամօ » - Լենինականի « Շիրակ » - 5–1, Սամտեդիայի « Լոկոմոտիվ » - Ստեփանաւակերտի - « Ղարաբաղ » - 4–0:

Այսպէսով, 36 չրջանէ ետք, խմբակի դասաւորման գլուխը միշտ կը դտնուի՝ Ադրվեանի « Կոտայք »ը, 56 կէտով, որուն կը հետեւին՝ « Լոկոմոտիվը »ը 54 կէտով, « Կոլխոզչի » եւ « Խազար » 40-ական, « Սպարտակ », « Դինամօ » եւ « Ղարաբաղ » 39-ական, եւ « Շիրակ » 36 կէտերով:

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԿՈՐՔԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Կազմեց՝ ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԵՐԷՃԻՒԼԵԱՆ

(Ե. եւ վերջին Մաս)

...Քանի մը տարի իրարու հետ կապ չէինք պահած եւ ես նոյնիսկ չէի գիտեր որ ինք ծանրօրէն հիւանդացած էր: Պէտք է հաստատեմ որ, ասիկա ահռելի բան մըն էր եւ ես իմ անգիտութեամբը ինքզինքս խամաճիկի վերածեցի: Հանդիպեցայ իրեն եւ մենք խմիչք մը առինք պառի մը մէջ: Ու ինք սկսաւ ինծի խօսիլ իր վիրահատութեան առընչութեամբ: Ես չէի լսած անոր մասին եւ քանի որ տարիներու ընթացքին միշտ կը կատա – կէի իրեն հետ, խորհեցայ որ կը չափազանցէր եւ որ վիրահատութիւն մը երբեք տեղի չէր ունեցած, որ ինք կը ձեւացնէր: Եւ երբ մենք բաժնուեցանք, ես կը չարունակէի խնդալ: Ու ինք իր գլուխը վար հակեց: Մինչեւ այսօր կը ցաւիմ ասով, որովհետեւ միայն շատ ուշ անդրադարձայ որ ինք լուրջ էր: Ինծի ճշմարտութիւնը ըսած էր...:

Ռաուլ Հէկ, 1966 (*)

1946–ի վերջերուն, Էկնըսը կը գրէր մեզի. «...եկող չաբաթ Նիւ – Եորք կու գանք եւ կը յուսանք որ դուք պիտի գաք եւ մեզի հետ ընթրիք արուեստանոցին մէջ»: ...Քանի մը օր ետք իրաւ որ եկան եւ ընթրիքը վերածուեցաւ հատ – կոյթի մը, ի պատիւ՝ Յուան Միրոյի:

Գացինք հաւաքոյթին: Ճին (Ռէյնըլ) կանգնած էր սենեակին կեդրոնը: Էկնըսն ալ հոն էր, շատ զբաղած: Կորքի միաժամանակ քանի մը տեղ էր: Այդ առտու տախտակամածը քերթած էր. անբիծ էր: Հայկական կերակուրներու զանազան տեսակներ արդէն դուրս դրուած էին. ամէն մէկ ինչ ժամեր առաջ արդէն պատրաստ էր: Էկնըս երբ դուրս եկաւ խոհանոցին կից այն խուցէն, որ Կորքի չինած էր իրեն համար՝ միասին յառաջ եկան մեզ դիմաւորելու: Կորքին բարձրահասակ, Էնկըսն ալ բարձրահասակ՝ եզակի իր նրբութեամբ եւ երիտասարդութեամբ: Անոնք մեզ միւսներուն ներկայացուցին – Յուան Միրօ, իր ընկերը՝ սպանացի ճարտարապետ մը, եւ Մարկրէթ Լաֆարճ Օզպըրն:

Ընթրիքէն եռք նստեցանք մեծ սեղանի մը չուրջը: Կորքի չիշով դինի հրամցուց և առանց զատելի: Դարճուած ձեռքով եւ բազուկով՝ կորուկ կերպով ծռած արմուկի կէտին, ան բարձրացուց սրուակը իր շրթներուն եւ գլուխը ետ տանելով, խորունկ մը խմեց հակած չիշի բերնէն: Ցետոյ փոխանցեց սրուակը: Ոչ ոք կրնար կրկնել արարքը, դինին կը թափէր, դէմքեր կը կաթկթէին, խնդուքը կը խառնուէր դինիին: Ուրախութեամբ Միրօ առաւ սրուակը, ուղիղ նստեցաւ, սրունքները լաւ մը տեղաւորած եւ իրարմէ հեռու, յետոյ համարձակ եւ վարպետ չարժուածքով մը գլուխ հանեց գործողութիւնը: Ծափահարութիւններու ալիքներ զինք գիմաւորեցին: Այժմ, երգի պահանջքներ կային: Կորքի երգեց Արեւելքի ողբագին երգերը եւ Թրթռումները, Հայաստանի եւ վրացական Ռուսիոյ. ու Միրօ փոխարինեց քաթալոնեան երգերով, ոլիով մօտիկ, սուր, հնչեղ, ուժգնօրէն մելամաղձոտ: Իրմէ պարի պահանջին՝ Կորքի ընդառաջ գնաց քանի մը քայլերով, որոնք կը յարմարէին երաժշտութեան:

Իթըլ Շուապախըր, 1957 (1)

Միակ լսկական խօսակցութիւնը որ ունեցած էի Կորքիի հետ, հաւաքոյթի մը ընթացքին էր Մաթթայի կողմէ կազմակերպուած...: Ներկայ էի անոր ու կը խօսէի Պացիօթէլի հետ եւ Կորքի ներս մտաւ: Հաւաքոյթին թուականը այն ատեն էր, երբ Կորքի երեւցած էր «Լայֆ» թերթին մէջ (Փետրուար 16, 1948): Կորքի ներս մտաւ ու պատճառով մը մենք հանդիպեցանք իրարու: Ինծիքինքը յղեց ըսելով. «Ո՞վ ես դուն»: Ու ես ըսի. «Լաւ. ես Պառնի Նուէմըն եմ, դուն ո՞վ ես»: Ու յետոյ չարունակեցի. «Ուրախ էի քեզ տեսնելու, որպէս առաջին ամերիկացի արուեստագէտը որ երեւցած է «Լայֆ» թերթին մէջ»: Այս մէկը, նա – խապէս նման ատիճանի մը չէր պատահած: Ձեմ ուզեր ըսել որ, ինք ամերիկացի նկարիչ մը չէր: Ու աւելցուցի. «Ես չատ ուրախ եմ, որովհետեւ ասիկա նուաճում մըն է, որովհետեւ մենք բոլորս լուսանցքի վրայ ենք»: Ու ինք ըսաւ. «Այո, բայց տխուր չէի՞ երեւեր: Ապերջանիկ չէի՞ երեւեր»: Ու ես ըսի. «Լաւ. իսկապէս որ չէի նկատած այս մէկը: Խորհեցայ որ տեսակ մը հանդարտ կ'երեւէիր»: Ցետոյ Կորքի ըսաւ. «Ներն անիծեմ «Լայֆ» թերթին: Կարեւորը կեանքն է և ոչ թէ «արուեստի աշխարհ»ի չուրջ այս անհեթեթութիւնը...»:

Պառնըթ Նուրմըն, 1966 (*)

Մարտին, Կորքիենք կրկին այցելեցին Նիւ – Եորք եւ ես իրենց հետ վերադարձայ Քընէքթիքըթ, ձիւներու ընդմէջէն: Շէրմըն հասանք դիշերը: ...Մտանք ընդարձակ սենեակ մը, որուն մէկ պատը ամբողջովին ապակի էր: Առաւօտուն, Կորքի գիս իր արուեստանոցը հրաւիրեց: ...Ինդրեց որ նկարեմ: Երբ դժկամա – կեցայ, ինծի իր կարգ մը նկարներէն ցոյց տուաւ: Ցետոյ կրկին խնդրեց որ աշխատիմ: Կը թուէր թէ առանձին կը զգար, յուսահատօրէն հաղորդակցութեան պէտք զգացող:

Քիչ եռք դուրս ելանք սառոյցի աչխարհը: Ձիւնը ծածկած էր ալիքաւոր բլուրները: ...Երբ կը նայէինք ճերմակ ձիւնին, ցուրտ հովի տարօրինակ փչող մը թուաց ցնցել Կորքին: Չկարողացայ զգալ որ ճերմակութիւնը երմէ ներս խուժեց, պարապութեան եւ վախճանակատութեան զգայնութեամբ մը. հիմա որ արեւը կը սուզուէր՝ զօրաւոր պաղ մը կ'ընէր: Ապակիէ Տան մեծ նստասենեակին մէջ, երախաները՝ Մարօն եւ Նաթաչան կը խնդային եւ կ'աղաղակէին: Կորքին մէջերնին մտաւ: Իւրաքանչիւրը իր մէկ ծունկին վրայ նստեցնելով, անոնց տուաւ այն խաղալիքները, զորս բերած էր քաղաքէն:

Իթըլ Շուապախըր, 1957 (2)

Մտածեցի թէ, Կորքի զոհ մըն էր, քան թէ զոհաբերող մը: Ան մեծ ողբերգական հերոսի դասական օրինակն էր, այն՝ որ խաչուած է: Կը խորհիմ թէ, պատճառը որ զինք մղած էր գալ գիս տեսնելու իր մահէն քիչ առաջ, տարի մը լինծի չհանդիպելէ ետք, այն է թէ ինք զգացած ըլլալու էր որ, ես վաղեմի բարեկամ մըն էի, եւ ընկերութեան մարդիկը զինք առած, գործածած էին, եւ յետոյ լքած: Ինք խորհեցաւ թէ մարդիկ կը խնդային իր վրայ, իր վիրահատումին եւ վիրաւորուած ըլլալուն համար: ...Ինք միայն խորհեցաւ որ անոնք գիս այլեւս չէին փնտռեր, ճիշդ երբ հիւանդ էր, որ անոնք իրմով հետաքրքրքրուած էին, որպէս յաջողած հերոս մը, եւ ոչ թէ՝ որպէս ողբերգական հերոս մը...:

...Բայց կը խորհիմ թէ պէտք է քեզի պատմեմ իր լինծի տուած վերջին այցելութեան մասին: Որովհետեւ, առաւօտուն ան եկաւ գիս տեսնելու, երբ դեռ մութ կ'ընէր:

...Արեւնցայ զանգի զօղանջէն եւ պարտէզին ընդմէջէն դացի դէպի դուրսի դարպասը...: Եւ երբ բացի դուռը, ինք հոն կեցած էր, երկու լաթէ պուպրիկներ ձեռքերուն մէջ: Անոնք հինցած, ադտոտած լաթէ պուպրիկներ էին: Եւ արցունքները կը հոսէին իր դէմքէն վար: Ու Կորքի ըսաւ. «Այս է ինչ որ ունիմ: Այս է ինչ որ մնաց լինծի»:

Իզամու Նոկուչի, 1966 (*)

Ընթրիքէն եռք գացի զինք տեսնելու իր մահուընէն դիշեր մը առաջ: Առանձին էի չրջակայքին մէջ: Կինս՝ Հօփը, Նիւ–Եորք կը գտնուէր: Ու մենք նստեցանք եւ խօսեցանք: Դեռ նոր ստացած էր իր տարեդարձին համար, դիրք մը Լէօնարտօ Տա Վինչիի մասին: Անտրամադիր էր: Իր աչքերը, Կորքի ունէր մութ աչքեր..., որոնք կը կրէին հետաքրքրական նայուածք մը: Իր դէմքը տեսակ մը արտաւրում ունէր, կարմիր եւ ճերմակ, եւ ինք չատ անհանդարտ էր: Կորքիի մասին գրողներէն ոչ մէկը երբեք չէ հետաքրքրուած թէ Կորքի ինչո՞ւ անճնասպանութիւն գործեց...: Ժամերով խօսեցայ: Ան անճնասպանութիւն գործեց որովհետեւ կը տանջուէր, ապերջանիկ էր, անցած էր վիրահատումէն եւ արկածէն, եւ վստահութիւն չունէր իր կնոջ վրայ եւ ան պինք լքեց: Ինք այլեւս ոչինչ ունէր, որուն համար ապրէր: Այս մէկը այսքան պարզ է:

Եւ ես Կորքիի հետ կը նայէի այդ դիրքերուն եւ մենք նկարչութեան մասին կը խօսէինք: Ես ակնոցներս հանեցի եւ անոնք մէկդի դացած պէտք է ըլլային: Եւ երբ այդ իրիկունը դուրս ելայ..., ակնոցներս հոն մոռցած էի: Այնպէս որ, առաջին բանը որ առտուն ըրի, իրեն հեռաձայնել էր...: Շատ խնդարուած էր երբ հոն հասայ: Ինք զարձաւ դէպի լինծի, ակնոցներս իր ձեռքերուն մէջ, եւ ըսաւ. «Շէյըրի, իմ կեանքս վերջացած է: Ես այլեւս պիտի չապրիմ»: Մինչ այդ, ըզգացի թէ այս մէկը բաւական լուրջ էր, այնպէս որ իր մօտ մնացի, կարելի եղածին չափ երկար, արագ խօսելով, փորձելով զինք ուրախացնել...: Ու ի վերջոյ ըսաւ լինծի. «Շէյըրի, կը հաճի՞ս երթալ: Ես ընելիք բան մը ունիմ»: Ես խորհեցայ որ իր վիրահատութիւնը պիտի հոգար: Ինք նստած էր հոն, այդ բանը վզին: Այնպէս որ, երբ ձգեցի, հետս մինչեւ ինքնաշարժ քալեց: Ես մտայ ինքնաշարժէս ներս ու ինք զարձաւ եւ առաւ ձեռքս, որ ինքնաշարժին վրայ էր, եւ զայն առաւ իր երկու խոշոր ձեռքերուն մէջ, համբուրեց զայն, եւ ըսաւ. «Մնաս բարեաւ, Շէյըրի»: Ու Կորքի մտաւ տուն, եւ ատիկա իր վերջն էր:

Սօլ Շէյըրի, 1966 (*)

(1) *Schwabacher... p.* 122 - 123.
(2) Նոյնը, էջ 138 - 140:

(*) Այս նշանը կրող ստորագրութիւններու վկայութիւններուն համար տե՛ս *Karlen Mooradian: THE MANY WORLDS OF ARSHILE GORKY; Gilgamesh Press Ltd., Chicago,* 1980. *Pages* 1980 p· 83 – 87 – 88, 35 – 38, 137 - 138, 134, 148 – 149, 155, 164, 168 - 169, 176, 181, 130, 194–195, 138, 150–151,, 179 184 – 185, 207 – 208 :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՔ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԻՆ ԷԶԵՐ

ԵՍ ԿԱՏԱՐԵՑԻ ԻՄ ՊԱՐՏՔՍ

«Ի հաշիւ»վաղուան գրականութեան

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ

Մայրը ու աղջիկ նամակին ընթերցումէն եռքը, երկու քարերու պէս, քով քովի, իրարու երես կը նային միայն, երկուքն ալ համբեր, «ի ծնէ» համբեր երկուքն ալ: Շատ վերջը աղջիկն է լռութիւնը խզողը, որուն լեզուն, մատ մը միսի կտոր, մահաբոյր թուրի մը պէս կը խրուի մօրը կուրծքին: «Ինչո՞ւ չի համբերեցիր, ինչո՞ւ ատ ձիւնը բերիր գլխընուս, աղջիկդ եթէ հոտած գիակի մը պիտի ծախէիր գերեզմանն աւելի ապրելու տեղը չէ՞ր կը կարծես»:

×

Եգիպտոսի Առաջնորդարանին բակը մեծ բազմութիւնը մը խռնուած է, որ Առաջնորդ Հայր Սուրբին ու կարգ մը ուրիշ պէտուած փորերով պատուաւորներու ներկայութեանը, դիպաննութեան գործողութիւն մը կը դիտէ: Հոս առամնաբոյժն ալ իր դիրքին վրայ կ'երեւնայ:

Տոքթորը մինակ կը կատարէ գործողութիւնը, ինչ որ կը մատնէ թէ՝ ազգատ մըն է այն քճքճուածը: Շատերը հետեւանք մը լսելու անձկութիւնով, երկինքէն վրանին քար ալ թափի, չպիտի չարժին: Անձայն, ընչահեղձ սպասում մը:

Ժամ մը կ'անցնի չանցնիր, Տոքթորը իր արնոտած գործիքները սպասաւորին յանձնելէ ետքը, Առաջնորդին կը դառնայ, կը յայտնէ վարպետի վճռող չեշտով մը. «վախէն մեռեր է...»:

Իրիկուան մօտ, բզքտուած միսերուն կտորները կտաւի մը մէջ կը լեցնեն, գերեզման կը փոխադրեն: Դէպքը մոռցուած էր:

×

Միւսիւ Կարապետ Թղթատարին կ'ըսպասէր ու ոչինչ չէր առներ, սպասաւորը վերջին չաբթուն՝ իր թանկ բռատիկը (*) կ'ուղէ, նամակ մը ու Լուսիկէն ապահովապէս: Լուսիկին պատասխանը, բայց ինչո՞ւ այդչափ ուշ: Բարեւ չատ բարեւներէն ետքը, աղջիկը կ'իմացնէ միւսիւին թէ՝ իր մայրը տունէն հեռանալու փափաք չըներ. ինք առանձին պիտի գայ, եթէ ճանրու ծախք մը ունենայ:

Նամակին մէջ կը յիչէ երեք – չորս տարիներու կրած հոգի տառապանքը ու երազները այն կարմիր – կրակ, որ ամէն դիշեր իր գլուխը կ'այրէին ու ինքը բան մը չընելով, իր ճակատագրին վրայ ու կորուստին եռեւը լացող մը կը մնար միայն:

Ուրիշի մը հետ ամուսնանալը յայտնող ակնարկ մը չըներ այս տողերուն մէջ, քանի որ կասկածելի բարեբաղդութիւնով մը, առ պատասխանը դրելու պահուն, ծերուկ ամուսինը արդէն չարթուան մը հանգածը եղեր էր:

Լուսիկին առ յայտնութեան վրայ, մարդուն սիրտը թունդ եռած, ճանրու ծախքը պէտք եղածէն չատ աւելի խըրկեր էր անոր:

×

Եգիպտոսի այրող արեւին մէկ չատ տաք օրը, կէս օրին, որ առեն, կ'ըսուի, Արար ֆէլլահը հաւկիթը ձեռքի վրայ բռնելով կը խաչէ, միւսիւ Կարապետ տանը վերնայարկը ելեր, ճակտին հարմար բուռ մը պաղ հով կը փնտռէ: Ցիմարի փնտռտուք մը պարզապէս, ներքեն եղած հրայրքը ինչո՞վ պիտի մարէր: Տանը այդ բարձրութեան վրայ կայնած՝ Լուսիկին հէնց տառերը տեսնելու ան – հուն ըղձանքովն ու անձկութիւնովը, դանակ ալ զարնէր սրտին՝ կաթիլ մը արիւն չպիտի ելլէր:

Ինչո՞ւ չեկաւ, ճանրուն ծախքը պա – կա՞ս մի խրկեր էր: Մայրն ալ չըլա՞ր արդեօք մը:

Ատ իսկ միջոցին, առամնաբոյժին բուպատառը Աղեքսանդրիայէն դարձած՝ տարօրինակ բաներ մը կը պատմէ: Հայ աղջնակ մը իր բնակավայրէն մինչեւ Աղեքսանդրիա, ո՞վ գիտէ ինչ ահռելի չարչրկանքներով հասեր, անկէ Գահիրէ տանող ճամբուն վրայ, խումբ մը Արաբ աւազակներու կը հանդիպի, որ զինքը մօրմէ մերկիկ կողոպտելէ ետքը, պիտի անհետացնեն ալ եղեր, բայց փախեր է, ու առ խուճապին մէջ, եռեւէն պարպուած հրացէններուն դոռումէն վախնալով, հոն մէկէն ընկած տեղը կը մնայ:

Տոքթորը ահա այս ահաբեկ աղջկան՝ Լուսիկին դիակն էր որ կը կտրտէր առամնաբոյժին իր իսկ ներկայութիւնովը ու այն բակէն, անոր առջեւէն չիտակ գերեզման կը խրկէր: Միւսիւն նոյն պահուն ճանչնար գոնէ իր զոհը ու փառաւոր թաղումով մը, խորունկ փոսի մը մէջ, անոր հետ ունեցած իր անել, անիրաւ հաշիւներն ալ հողէր գոնէ:

Անկէ վերջը, կ'ըսեն, առ գոյնիկ, փափկանկատ միւսիւն Լուսիկին մօրը ապտպրանք մը ընելով, ըսած է եղեր, ԵՍ ԿԱՏԱՐԵՑԻ ԻՄ ՊԱՐՏՔՍ:

(Շար.– 9 եւ վերջ)

(*) Կորուստ մը գտնողին տրուած միւժտէն:

ԹԱԻԷՐՆԻԷԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻԻՆ
ԹՈՒՐՔ «ՊԱՏՄԱԲԱՆՆԵՐՈՒՆ»

—o—

(Ք. և Վերջին Մաս)

Շարունակելով իր ճամբորդութիւնը, Թաւէրնիէ կը հասնի Երեք - Եկեղեցիներ գիւղը (Էջմիածին). «Պարսկաստան մըտնելէ յետոյ, առաջին վայրը որ յիշա - տակութեան արժանի է՝ Երեք - Եկեղեցիներն են, քիչ հեռաւորութեամբ կա - ռուցած. այս աղօթատեղիներէն ամէնէն փառաւորն ու մեծը Հայերու կաթողիկոսին նստավայրն է. Հայերը զայն կը կոչեն «Էջմիածին»: Թաւէրնիէ, Էջմիածնի և Ս. Հռիփսիմէի «պատմականը» կ'ըսէ եւ իր լսածին ու տեսածին համաձայն, կը նկարագրէ քարէ սեղանը՝ ուր Քրիստոս Լջած եւ որ Հայերը մեծ երկրպագութեամբ կը համբուրեն՝ ամէն անգամ որ եկեղեցի մտնեն:

«Այստեղ, կարաւանները չորս օր կը մնան, ինչ որ լինելի առիթը տուաւ ամէն մտէն ծանօթանալու Հայերու պատմութեան: Հայաստանի բոլոր չրջաններ - ուն մէջ, Հայերու կաթողիկոսը իր իշխանութեան տակ ունի 47 եպիսկոպոս - ներ, իրենց կարգին տասնք ունին 4 - 5 տեղապահներ՝ որոնք կ'ապրին բազմա - թիւ վանականներու հետ միասնաբար եւ պաշտամունքի արարողութիւններէն զուրկ՝ հոգագործութեամբ կը զբաղին: Կաթողիկոսին տարեկան եկամուտը վե - րիվարոյ 600·000 էքիւ է. այս դումարին մեծ մասը կը գոյանայ 15 տարեկանէն վեր բոլոր Հայերէն, որոնք տարեկան 3 օսլի արժողութեամբ վճարում մը պէտք է ընեն կաթողիկոսին, սակայն աղքատներ կան, որոնք չեն կարող այս հատուցումը ընել, բայց անոնց փոխարէն, հարուստները մինչեւ 2 - 3 էքիւ կը վճարեն: Անշուշտ, այս դրամը կաթողիկոսին մօտ չի մնար եւ շատ անգամ անբաւարար է: Իր ծախքերը դոցելու համար, ան յաճախ ստիպուած կ'ըլլայ իր անձնական դանձէն վճարել մահմետական իշխաններու, որովհետեւ շատ մը Հայ ազգատներ, անկարող իրենց պետական տուրքը վճարելու՝ հարկադրաբար կը նախընտրեն մահմետականութիւնը ընդունիլ, քան թէ ընտանեօք ծախուիլ մահմետական իշխանին կողմէ: Կաթողիկոսը, իր կարողութեան համեմատ կ'օգնէ բոլոր թեմերուն, բայց ունեցած նկամուտը շատ համեստ է բաւարարելու համար բոլոր կարիքները, հակառակ անոր որ ան 80·000 գիւղերէ եկամուտ կ'ապահովէ»: Թաւէրնիէ այս թիւը կու տայ, եպիսկոպոսի մը բացատրութիւնով, բայց անկասկած՝ թիւին սխալ թարգմանութիւն մը ըլլալու է:

Պարսկաստանէն վերադարձին, Թաւէրնիէ 11 օր կը մնայ Էջմիածին, եւ բա - րեկենդանի եւ Տեառնընդառաջի արարողութիւններուն եւ խրախճանքներուն կը մասնակցի կաթողիկոսին հրաւիրեալնե - րուն հետ: «Նորին Սրբութիւնը նստած էր ծալապատիկ, 4 արքեպիսկոպոսներով եւ 7 եպիսկոպոսներով չրջապատուած. շատ սիրալիր կերպով ընդունեցաւ զիւաւեցաւ յայտնեց որ հետս զաղղիացի կղերականները չկային, որոնց հետ կը վայելէր խօսակցիլ քրիստոնէական հարցերու չուրջ. որովհետեւ, ըսաւ ան, Զաղղիացիք քաղաքակրթեալ, բարեհաճ եւ լայնամիտ են, մինչդեռ Իտալացիք անհանդուրժող են եւ կ'ուզեն մեզ կուլ տալ»: Յետոյ, Թաւէրնիէ Մեծ - Պահքի վերջաւորութեան տրուած բանդակրիւէ - եան խնջոյքին կը մասնակցի, բազմաթիւ հրաւիրեալներու հետ: «Ճաշի վերջաւորութեան, եպիսկոպոս մը բոլոր հրա - ւիրեալներուն մօտեցաւ տետրակ մը ձեռքին, ուր մէկ առ մէկ անոնք իրենց տալիք նուէրները արձանագրեցին. եւ 6 էքիւ տուի, խնդրելով որ՝ Ֆրանսայի Թագաւորին համար պատարագ մը մատուցուի, ինչ որ Հայրապետը սիրով ընդունեցաւ»: (Այստեղ յիշեցի մեր ներկայ կաթողիկոսին ի պատիւ սարքուած ճաշերը՝ այսինչ կամ այնինչ փալատի ճաշարաններուն մէջ): Թաւէրնիէ, երբ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի կը մտնէ, բեռանարաց կը մնայ, զարմացած՝ ցուցադրուած ճոխութենէն: «Ոսկիով, արծաթով, մեծագին մետաքսներով, թանկարժէք գորգերով զարդարուած էր ամէն կողմ. ես որեւէ քրիստոնեայ եկեղեցիի չեմ հանդիպած որ այսքան հարստութիւն ունենայ. բայց չեմ զարմանար. Հայերու աղէտալի տեղահանութենէն ի վեր, կրօնական եւ այլ ազատութիւններու կարգին, Շահ - Աբաս առեւտրական չատ մը դիւրութիւններ չնորհեց անոնց, եւ հայ վաճառականները մեծ հարստու - թիւններու տէր դարձան՝ առանց երբեք մոռնալու եկեղեցիին հանդէպ իրենց հաւատացեալ քրիստոնեայի պարտականու - թիւնը»: Այստեղ կը տեսնենք որ, Թաւէրնիէի զարմանքը եկեղեցիին ճոխութեան մասին է, եւ այս չպայուցիչ հարցաուութիւնը բան չի փոխեր կաթողիկոսին անձուկ վիճակէն, ինչպէս կը նկարագրէ քիչ վերը:

Էջմիածին - Երեւան ճամբորդութեան ընթացքին, կը գրէ Սեւանայ լիճին եւ վանքերուն մասին, կը պատմէ վանականներու մուննջ ու ժուժկալ կեանքը, որոնք խոտերով եւ չոր հացով կ'ապրին եւ տարին մէյայն չորս օր միս կ'ուտեն եւ իրարու հետ կը խօսին: Յետոյ, զարմանահրաչ Գեղարդը կը նկարագրէ եւ կ'ըսէ թէ՝ Թուրքերը զայն «կէօր - կէչ» (տես ու անցիր) կը կոչեն: «Երեւան, կը պատմէ Թաւէրնիէ,- Էրզրումէն եօթ այս չրջանի կարեւոր առաջին քաղաքն է. սահմանամերձ ըլլալուն, զարերով Թուրքերու եւ Պարսիկներու կռուախնճոյրը եղած է, որովհետեւ բերքառատ եւ հարուստ չրջան մըն է, եւ անկասկած՝ Պարսկաստանի լաւագոյն նահանգներէն մին. քաղաքը կարաւաններու շատ կարեւոր հանդրուան մըն է եւ խանին բերնի 11 օր կը մնայ Էջմիածին, եւ բա - րեկենդանի եւ Տեառնընդառաջի արարողութիւններուն եւ խրախճանքներուն կը մասնակցի կաթողիկոսին հրաւիրեալնե - րուն հետ: «Նորին Սրբութիւնը նստած էր ծալապատիկ, 4 արքեպիսկոպոսներով եւ 7 եպիսկոպոսներով չրջապատուած. շատ սիրալիր կերպով ընդունեցաւ զիւաւեցաւ յայտնեց որ հետս զաղղիացի կղերականները չկային, որոնց հետ կը վայելէր խօսակցիլ քրիստոնէական հարցերու չուրջ. որովհետեւ, ըսաւ ան, Զաղղիացիք քաղաքակրթեալ, բարեհաճ եւ լայնամիտ են, մինչդեռ Իտալացիք անհանդուրժող են եւ կ'ուզեն մեզ կուլ տալ»: Յետոյ, Թաւէրնիէ Մեծ - Պահքի վերջաւորութեան տրուած բանդակրիւէ - եան խնջոյքին կը մասնակցի, բազմաթիւ հրաւիրեալներու հետ: «Ճաշի վերջաւորութեան, եպիսկոպոս մը բոլոր հրա - ւիրեալներուն մօտեցաւ տետրակ մը ձեռքին, ուր մէկ առ մէկ անոնք իրենց տալիք նուէրները արձանագրեցին. եւ 6 էքիւ տուի, խնդրելով որ՝ Ֆրանսայի Թագաւորին համար պատարագ մը մատուցուի, ինչ որ Հայրապետը սիրով ընդունեցաւ»: (Այստեղ յիշեցի մեր ներկայ կաթողիկոսին ի պատիւ սարքուած ճաշերը՝ այսինչ կամ այնինչ փալատի ճաշարաններուն մէջ): Թաւէրնիէ, երբ Կիրակի առաւօտ եկեղեցի կը մտնէ, բեռանարաց կը մնայ, զարմացած՝ ցուցադրուած ճոխութենէն: «Ոսկիով, արծաթով, մեծագին մետաքսներով, թանկարժէք գորգերով զարդարուած էր ամէն կողմ. ես որեւէ քրիստոնեայ եկեղեցիի չեմ հանդիպած որ այսքան հարստութիւն ունենայ. բայց չեմ զարմանար. Հայերու աղէտալի տեղահանութենէն ի վեր, կրօնական եւ այլ ազատութիւններու կարգին, Շահ - Աբաս առեւտրական չատ մը դիւրութիւններ չնորհեց անոնց, եւ հայ վաճառականները մեծ հարստու - թիւններու տէր դարձան՝ առանց երբեք մոռնալու եկեղեցիին հանդէպ իրենց հաւատացեալ քրիստոնեայի պարտականու - թիւնը»: Այստեղ կը տեսնենք որ, Թաւէրնիէի զարմանքը եկեղեցիին ճոխութեան մասին է, եւ այս չպայուցիչ հարցաուութիւնը բան չի փոխեր կաթողիկոսին անձուկ վիճակէն, ինչպէս կը նկարագրէ քիչ վերը:

Էջմիածին - Երեւան ճամբորդութեան ընթացքին, կը գրէ Սեւանայ լիճին եւ վանքերուն մասին, կը պատմէ վանականներու մուննջ ու ժուժկալ կեանքը, որոնք խոտերով եւ չոր հացով կ'ապրին եւ տարին մէյայն չորս օր միս կ'ուտեն եւ իրարու հետ կը խօսին: Յետոյ, զարմանահրաչ Գեղարդը կը նկարագրէ եւ կ'ըսէ թէ՝ Թուրքերը զայն «կէօր - կէչ» (տես ու անցիր) կը կոչեն: «Երեւան, կը պատմէ Թաւէրնիէ,- Էրզրումէն եօթ այս չրջանի կարեւոր առաջին քաղաքն է. սահմանամերձ ըլլալուն, զարերով Թուրքերու եւ Պարսիկներու կռուախնճոյրը եղած է, որովհետեւ բերքառատ եւ հարուստ չրջան մըն է, եւ անկասկած՝ Պարսկաստանի լաւագոյն նահանգներէն մին. քաղաքը կարաւաններու շատ կարեւոր հանդրուան մըն է եւ խանին բերնի

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ս. Ահարոնեան սրահն մէջ, Օգոստ. 26-ին, դասախօսութիւն մը տուած է պիտնական՝ Ա-չոտ Կարապետեան (Հայաստանէն), կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին: Դասախօսին նիւթը եղած է «Հայաստանի բնական հարստութիւնները եւ բնութեան պահպանութեան դործը»:

նակավայրը: Երեւանի հիւսիս-արեւմտեան թաղամասը 20 անգամ աւելի բնակիչ ունի, քան՝ բուն քաղաքը հոս վաճառականներու կեդրոնն է, բնակիչները դրեթէ բոլորն ալ Հայեր են, ունին չորս եկեղեցի եւ հսկայ վանք մը: Երեւանէն 12 քմ. դէպի հարաւ, բլրային եւ լեռնային չրջան մը կայ, ուր ամրան մինչեւ 20·000 վրաններ կը համբուրին՝ երբ գաւառի գիւղացիները, իրենց արջառներով կու գան ամառելու տեղւոյն արօտավայրերուն վրայ. որպէսզի կարողանաք լաւագոյնս պատկերացնել այս վայրը, պէտք է մտաբերէք Զուիցերիոյ Փէի-տը-վօ քանթոնը. նո՛յն հովիտները, նո՛յն գետակները, նո՛յն տեսարանը: Ըստ աւանդութեան, կը զբէ Թաւէրնիէ, Մեծն Աղեքսանդրի գինուորնե - րէն՝ Թիւրացիները, Ալպեան լեռնականներ այս վայրը ա՛յնքան նման գտան իրենց երկրին, որ ուզեցին վերջնականապէս հոս հաստատուիլ»: (Պիտի ուզէինք գիտնալ թէ՝ ներկայիս ի՞նչ եղած է այս վայրը):

Թաւէրնիէ կը չարունակէ իր ճամբորդութիւնը՝ դէպի Թաւրիզ եւ Սպահան, չատ մը հետաքրքրական բաներ կ'իմա - նանք Վանի, Տիարպէքիրի, Հալէպի եւ մանաւորաբար՝ Նոր - Ջուղայի Հայերուն մասին: Բայց ինչ որ մեզ առա - ւելապէս կը չահագրգռէ՝ սա նախադասութիւնն է՝ զոր կը զբէ Երեւանէն մեկնելէ ետք.- «Թօքաթէն մինչեւ Թաւրիզ, երկիրը դրեթէ ամբողջութեամբ բնակուած է Հայերով, ասոր համար զանի հիները կը կոչէին Հայաստան. պէտք չէ զարմանալ, երբ այս չրջանի քաղաքնե - րուն եւ գիւղերուն մէջ գտնէք 50 Հայ՝ մէկ մահմետականի դէմ»: Որքան ալ չափազանցուած ըլլայ այս կարծիքը, կասկածէ դուրս է որ՝ 17-րդ դարուն, այս նահանգներուն մէջ Հայերը չախչախիչ մեծամասնութիւն կը կազմէին: Սա ընդունուած ճշմարտութիւն մըն էր բոլոր անոնց համար, որ քիչ - չատ ծանօթ էին մեր երկրին:

ԳՐԻԳՈՐ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(*) « Les six voyages en Turquie et en Perse »: J. B. Tavernier.
Editions: F. Maspero.

ՆՇԱՒԱՐՆԵՐ
ՀԱՑԿ· ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՊԻՐՄԱՆԻԱ

—o—

Պիրմանիոյ հայկական գաղութի մասին առաջին տեղեկութիւնը կու տայ Կոստանդ Ջուղայեցին (ԺԷ· դար), «Առեւտրական Մատեան»ին մէջ, ուր Աւա եւ Ռանկուն քաղաքները նչուած են այն վայրերու չարքին, ուր ԺԵ· - ԺԶ· դարերուն Հայերը զբաղած են առեւտուրով: Գաղութը հիմնադրած են հին Ջուղայեցիները, որոնք առաւելաբար բնակած են Աւա, Փէկու, Մանտալէյ, Ամարապուրա, Մոլամիայն, Միրիամ եւ Ռանկուն: ԺԸ· դարու երկրորդ կէսին, գաղութը աչխուժացած է Հնդկաստանէն եւ Նոր - Ջուղայէն գաղթած Հայերու նոր հոսանքի չնորհիւ, սակայն Հայերու թիւը 500-ը չէ անցած: Անոնք զբաղած են ոչ միայն առեւտուրով, այլեւ՝ նաւաչինութեամբ. եղած են պետական պաշտօնեաներ, թարգմանիչներ, եւայլն: Ծանօթ դէմքերէն յիչենք Յոզէա Փանոս Քալանթարը, որ յանուն Պիրմանիոյ, 1688-ին առեւտրական պայմանագիր կնքած է Անգլիոյ Արեւելա - Հնդկական Ընկերութեան հետ, Նիկողայոս Ազալաեանց (թագաւորական դանձապետ), Կրլաւուն Մինաս (1824 - 1826-ի անգլեւ - պիրման պատերազմի ժամանակ՝ Պիրմանիոյ Արտաքին նախարար), Սարգիս Մանուկեան (մեծահարուստ իշխան, նաւապետ), Մարտար Դաւիթ Աբրահամեան (նախագահ՝ Ռանկունի Առեւտրական Գրասենեակի), Մկրտիչ Յովսէփ Մինաս - եան (Փէկուի կառավարիչ), եւայլն:

1675 - 1680 թուականներուն, Պիրմա - նիա այցելած անգլիացի ճամբորդ՝ Ս. Մասթէյն կը վկայէ, որ Փէկուի Հայերը ամբողջ Պիրմանիոյ առուտուրը իրենց ձեռքը առած են: ԺԹ· դարու ըսկիզբը Պիրմանիոյ Հայերուն կը պատկանէր կեդրոնական Պիրմանիոյ նաֆթի պաչարներու մչակման ու արտահանու - մի մենաչնորհը:

Պիրմանիոյ հայ վաճառականներու նաւերը ունէին հայկական անուններ՝ Աբա, Հայկ, Արարատ, Տիգրան, Ջուղա, եւայլն: Ամբողջ Արեւելքին ծանօթ էր «Քափիթէն Մանուկ»ը՝ Յովսէփ Մանուկեան, որ հմուտ նաւապետներէն մէկը կը համարուէր: Իր մատուցանած ծառայութիւններուն ի գնահատութիւն, Պիրմա - նիոյ կառավարութիւնը իրեն չնորհած է երկու մեծ տիտղոսներ՝ «Մահապատուհա» («Իշխան»), եւ «Ռաժա» («Արքա»):

Ներկայիս, Պիրմանիա կազմակերպուած հայկական համայնք չկայ: Ռանկունի մէջ կ'ապրին ընդամէնը 40 հոգի, որոնք համախմբուած են եկեղեցւոյ չուրջ: Եկեղեցին կառուցուած է 1862-ին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՐՕՆ ՈՒ ՋԱՐԷՆ

Սատօն չատ բան չէր հասկնար. ծանրացեր էին նաեւ իր ականջները: Զրահի պէս ուժեղ, խուլ ու խեցեպատ իր աչքերին մէջ մտած՝ ան աւելի ամրացուցեր էր դոմէնի մը չափ վատահ, քինախնդիր ու յամառ բնազդը: Իր կաշիէ խոշոր տոպրակը նորէն ոսկիներով լեցնելու վայրի հաճոյքն ունէր սեղմած պահին մէջ: Ձամբու ընթացքին կ'ուզէր զիւղերու վրայ իյնալ՝ կողոպտելու եւ սպաննելու համար:

Սատօյի մէջ թեթեւ դժգոհութիւն մը ծագր տուած էր Հաճի Մուսայի հանդէպ: Չին օրերու ճանչցած աւազակապետը չէր: Նոյնիսկ չատ համաձայն չէր, երբ Սատօյի հրամանով քշեցին եղներու նախիրը:

Սատօյի համար ոսկիին գոյնը մարդկային արիւնով չաղուած էր: Այդ էր պատճառը ,որ ոսկիի կախարդական ձայնին չափ՝ անոր համար հաճելի էր սարքել արիւնի ու աւերումի տեսարանները: Իր մաքէն չկրցաւ հեռացնել մանաւանդ այն չէն գիւղը, որուն մօտէն անցած էին եւ որ Վարդաճորէն հազիւ մէկ ժամ հեռու էր: Սատօն նոյնիսկ հասկցաւ, որ գիւղը մեծ մասով ասորական էր ,կային նաեւ Հայեր ալ:

Աւերումի ու ոսկիի բնազդը Սատօյի մէջ այնքան տիրական էր, որ Սպիտակ Զիաւորի յաղթական չարժումներուն մէջ-ջէն ծանր ոսկիէ չինուած զանգակին զրնգդալը լսեց: Անոր համար, Սպիտակ Զիաւորը հէքեաթի հարստութիւններու տէր դարձած աւազակապետ մըն էր, որ յափշտակած էր նաեւ Հաճի Մուսայի գեղեցիկ կինը:

Սատօն, մանրամասնութիւններով հետաքրքրուիլ չէր գիտեր: Գիտէր, որ կեանքին մէջ, ամէն բանէ առաջ ու ամէն բանէ վերջ պէտք էր կռուիլ: Այն իր վէրքերու պատմութիւններու մասին իսկ մտածած չէր: Անոր համար, զընդակի ու սուրի վէրքերը այնքան բնական ու նոյնիսկ անհրաժեշտ բաներ էին մարդուն համար, որքան աչքերն ու ականջները:

Այն չէր գիտեր արցունքին իմաստը, որովհետեւ լացած չէր կեանքին մէջ. նոյնիսկ տեսած չէին անոր ժպիտը: Ինքնապաչտպանութեան համար բնութիւնը անոր տուած էր կենդանիի իմացական նուիրիւն: Գիշեր ժամանակ աստղերու ուղղութենէն կրնար իր ճամբան գտնել: Ամպերու տեսակէն կը հասկնար փոթորիկի մը մօտալուտ վտանգը: Թռչուններու եւ լերան եղնիկներու փութկոտ չարժումներէն կը հասկնար, որ թշնամին հետու չէ: Գիտէր գնդակի ու սուրի վէրքերը լեռներու խոտերով դարմանելու գաղտնիքը:

Սատօն գիտէր միայն, որ Հաճի Մուսային հետ կռուի իյած էր Սպիտակ Զիաւորին դէմ:

Երբ աչքերը վար առաւ լեռներու մշուշոտ կատարներէն, Սատօն տեսաւ թուրք գինուորական մը, որ թիկնապահ ժանտարմներով Հաճի Մուսայի վրանին առջեւ կ'իջնէր: Այս որ տեսաւ՝ բնազդօրէն ձիու վրայ նետուելու ինքնապաչտպանութեան մասին մտածեց: Տարիներով լեռներէն վար իջած չէր, մանաւանդ գորեկ առեն: Տարիներով ապաստանած էր վայրի տափաստաններու եւ ամայի լեռներու մէջ, որովհետեւ որպէս վտանգաւոր աւազակապետ, հետապնդուած ու կռիւ մղած էր թուրք գինուորականներու դէմ:

- Ֆէտայիներուն դէմ կռուող Սէլիմ պիմպաչին է,- ըսաւ զոլամներէն մէկը, Սատօյի ականջին մօտ կեցած:

Սատօն գիտէր, որ թրքական բանակը կռուի մէջ էր, սակայն գինուորականին յանկարծ երեւումէն ազդուեցաւ, որով-հետեւ թուրք գինուորականներէն միչտ զգոյշ եղած էր:

- Կ'երեւի, Հաճի Մուսայի հետ խորհրդակցելու եկած է,- աւելցուց զոլամը:

Ինչ ալ ըլլար, Սատօն թուրք բանակին եւ գինուորականին երեւումին մէջ լաւ նչան չէր տեսներ այնպէս՝ ինչպէս լաւ նչան չէր, երբ իր վայրի ու վատօղի ծուխով լեցուն երազներուն մէջ տեսնէր սատկած ձի մը:

(Շար·- 407)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մալվինէ Խաչատեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները (Փարիզ, Պոլիս եւ Քանատա), կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Կիրակի, Սեպտեմբեր 27-ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ – Ս. Յովհաննէս Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։

13, Rue du Perche (angle Rue Charlot) իրենց զաւկին եւ հարազատին՝

ՀԱՅԿ ԷՍՍՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Գալուստ Ա.Հարոնեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Առաքել Ա.Հարոնեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Ա.Հարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Զարուկեան եւ Օրիորդ Սիլվա Ա.Հարոնեան, ներկայիս կը ծանուցանեն բոլոր բարեկամներուն թէ՝ իրենց սիրեցեալ կնոջ, մօր, զոքանչ–մօր եւ մեծ-մօր՝

ՍԻՐԱՆՈՇ Ա.ՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Ծակոյեան)

մահուան տարելիցին առթիւ տեղի կ'ունենայ Ս. Պատարագ, ժամը 10-ին, եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն՝ ժամը 11·30-ին, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։– Ավրնիւ տիւ Փրատօ, Սեպտեմբեր 27-ին, Կիրակի օր։

Այս առիթով, յիշատակել կու տան նաեւ՝ Անթառամ Ծակոյեանի հոգին, մահուան 14-րդ տարելիցին առթիւ, եւ Սանդուխտ Ահարոնեանի հոգին, մահուան 5-րդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ բոլոր անոնց, որոնք կը յարգեն յիշատակը հանգուցեալին։

×

Աղքատախնամի Ընկերակցութիւնը եւ Պր. Արշամ Յակոբեան, կը ծանուցանեն թէ՝ այս Կիրակի, Սեպտ. 27-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, իրենց բարերարին եւ քեռայրին՝

ՆՇԱՆ ՔԻՕՍԷԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի Վարչ.ը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները՝ ընդհ. ժողովի, զաւաթ մը թէյի շուրջ։ Շաբաթ, Հոկտ. 3, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին, Ագգ. Տան սրահը։ Կը խընդրուի բոլոր ընկերուհիներէն՝ ներկայ գտնուիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արմենուհի Պէրպէրեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Տէր եւ Տիկին Նուբհան Իփլիքճեան եւ Տէր եւ Տիկին Տինօ Սանտօմֆինկօ 100-ական Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ին, (ստանալ «Ցառաջ»էն), եւ 50-ական Ֆ. «Ցառաջ»ի բարգաւաճման։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նորայր Երամեան եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալու – թիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք ազօթակից եղան իրենց՝ Նորայր Երամեանի հոգեհանգիստին ներկայ գտնուելով։

Այս առթիւ, Տիկին Երամեան եւ զաւակները հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.–

500 Ֆ. Սամուէլ – Մուրատեան Վարժարանին,

500 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, եւ

500 Ֆ. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կղզ. Թարանին։

(Ստանալ «Ցառաջ»էն)։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
1931 – 1981

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ.– Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ անուան Տօնախմբութեան եւ Հիմնարկութեան 50-ամեակի կրկնակի հանդիսութիւնները տեղի կ'ունենան համաձուն եկեղեցւոյ մէջ։

Այս առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ.–

Արեւմտ. Եւրոպայի Հայոց Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Վահրամ ՏԷՎԷՆԵԱՆի։

Կը կատարուի նաեւ՝ աւանդական մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս ծառայող վախճանեալ՝

Յուսիկ Քհնյ. Ադամեանի, Գէորգ Քհնյ. Նիգամեանի, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեանի, Մաշտոց Քհնյ. Թիւփէֆճեանի, *եւ այցելու բոլոր հոգեւոր – բականներու, ինչպէս նաեւ՝ հոգաբարձուներու, դպիրներու եւ սաստարողաց հոգիներուն ի հանդիստ։*

Ցաւարտ Պատարագի, հաւաքոյթ սիրոյ սեղանի մը շուրջ, արծարծելու համար յուշերը անցնող յիսուն տարիներու։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի « ԱՆԻ » Երգչախումբը, իր ժողովրդական երգերով, ղեկավարութեամբ՝ Հրանդ Աճէմեանի։

Սիրով կը հրաւիրուին՝ Առնուվիլի, Սարսէլի, Կուսէնվիլի, Սէվրանի եւ Անկէնի հաւատացեալները, ներկայ գտնուելու եւ ազօթելու Հայց. Եկեղեցւոյ անսա – սանութեան համար։

Սկիզբ ժամերգութեան.– 9·30
Ս. Պատարագ.– 10·30

ՍԷՆ–ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Այս Կիրակի, Սեպտ. 27, եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն կը կատարուի։ Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 9-ին։ Կը պատարագէ Հոգ. Հովիւը՝

ՇԱՀԱՆ ԽՋԿՐ. ՔՀՆՑ. ՏԻՏԷԵԱՆ

Ուխտաւորները կրնան իրենց նուէրը ընել Թաղականութեան կամ Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՏԷՍԻՆ

Կապոյտ Խաչի հայկ. դպրոցը կը վերսկսի Զորեքշաբթի, Սեպտ. 30-ին եւ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 3-ին։

Արձանագրութիւնները՝ Տէսինի Մշակոյթի Տունը։

×

ՍԷՆ - ՄՕՌԻՍ

Կապ. Խաչի Սէն–Մօրիսի դպրոցի 1981/1982 շրջանի արձանագրութիւնները եւ վերաբացումը տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի, Սեպտ. 30-ին, դպրոցին սրահը։

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան եւ Ֆօնպարլէթ դպրոցի աշակերտութեան արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Զորեքշաբթի, Հոկտ. 7-ին։

Դաւիթեան դպրոցի արձանագրութիւնը ժամը 9-էն սկսեալ.–

6, Allée Jolland, Bourg-lès-Valence

Իսկ, Ֆօնպարլէթ դպրոցի արձանագրութիւնը՝ կէսօրէն ետք, ժամը 14-էն սկսեալ, Լուիզ - Միշէլ դպրոցին մէջ, նոյն օրը։

×

Լիոնի Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող Հայկազեան Վարժ.ին ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ կը վերսկսին՝ Զորեքշաբթի, Սեպտ. 30-ին։

×

ԺԱՖ - ՓԱՐԻԶ

Հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Հոկտ. 3, Շաբաթ օր, ժամը 17-ին։ Դիմել Միութեանս հաւաքատեղին, կամ հեռաձայնել.–

6, Cité Wauxhall - 75010 République
Tél.: 208. 76. 49

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայ օրիորդ մը, որ տրամադրելի է հայերէն լեզուի դասեր տալու ձեր մանուկներուն, հետաքրքրուողներէն կը խնդրէ հեռաձայնել՝

873 45 25

ամէն օր, եւ որեւէ ժամու, առաջին ժամադրութեան համար։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի Տարեկան Պարահանդէսը
Նոյեմբեր 7-ին, Գաղինօ Շարպօնիէր

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hautevilie — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Grand Dîner - Dansant

Dans les Salons de SOFITEL — 2, Rue Grognet; 75015 Paris
Samedi, 26 Septembre, de 20h.30 à l'aube
Organisé par La Croix Bleue Arménienne d'Issy-les-Moulineaux
Au Profit
de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux et de ses œuvres.
Animé par l'Orchestre:

des Gaidzag's

Avec le Chanteur: VARTKES VARTANIAN

Billets en vente auprès des membres de La Croix Bleue: Réservetion des tables
Tél.: 642. 20. 49 — 654. 22. 23 Après 23 h. Entrée pour les jeunes: 50 F.

Grande Nuitée Arménienne

AU PALAIS D'HIVER SPECTACLES
149, bd. Stalingrad, Villeurbanne

Placée sous la Présidence d'Honneur de

Monsieur CHARLES HERNU
Ministre de la Défense Nationale
Maire de Villeurbanne

SAMEDI 10 OCTOBRE de 21 h. à l'aube
— AU PROGRAMME —

Le Chanteur ONNIG (*spécialement invité des U.S.A.*)
Le Danseur ICHKHAN HAGOPIAN (*ex champion de France de Claquettes*)
L'Orchestre ANI (*de la Maison de la Culture Arménienne de Decines*)
L'Orchestre « PINK - PANTHERS » *du Palais d'Hiver*
Buvette — Buffet arménien — Tombola avec un grand prix et de nombreux lots

PRIX DES PLACES : 50 FRANCS

IL EST PRUDENT DE RESERVER LES PLACES DES MAINTENANT EN TELEPHONANT A LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES AU (7) 849 - 42 - 97

Samedi, 24 Octobre, à 20 h, 30

GRAND DINER - DANSANT

A la Salle des Fêtes de Créteil Avenue Georges Duhamel, 94 Créteil

Avec la participation de:
EVELYNE LECLERC (Présentatrice à la Télévision)
Et l'Orchestre ARMENIAN'S SUNSHINE; dirigé par Robert Papazian
AU PROFIT DE L'ECOLE ST. MESROP D'ALFORTVILLE

RESTAURANT
EREVAN
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի։

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՈՒՐԲԱԹ եւ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ՝
Վ Ի Գ Է Ն
Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ
ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայացնայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը։
Fermé le Mardi — փակ է երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 73

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
26-27
SAMEDI-DIMANCHE
26-27 SEP.
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ. 50

57ԴԻ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.003
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 15.003

15 ԺԱՄ ԳՐԱԻԵԼԷ ԵՏՔ

ՓԱՐԻԶԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԻՒՊԱՏՈՍԱՐԱՆԸ

ՄՕՏ 60 ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՎ

ՀԳԲ.Ի ԱՀԱԲԵԿԻԶՆԵՐԸ ՅԱՆՁՆՈՒԵՑԱՆ

ՄԷԿ ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ԵՐԵՔ ՎԻՐԱՒՈՐ

ՈՐՈՆՑ ԵՐԿՈՒՔԸ ՔՕՄԱՆՏՈՅԻ ՀԱՑ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ

Հինգշաբթի, ժամը 11·15–ին է, որ ա–ռին ինչ կը սկսէր, Պուլվար Հօսմանի 170 թիւը, երբ չորս երիտասարդներ կը խու–ժէին Թրքական հիւպատոսարանը, զայն գրաւելով եւ պատանդ բռնելով բոլոր հոն գտնուողները, պաշտօնեայ թէ ան–որդ, ընդհանրապէս վիզայի համար: Լուրը կը հաղորդուէր ժամը 12-ի մօտ, նախապիւռի կայաններէն, երբ արդէն «Ցառալ»ի օրաւան (Ուրբաթ, Սեպտ. 25) թիւին տպագրութիւնը վերջանալու վր–այ էր: Մակերը, լուրերը բաւական հակա–սական էին և չփոթ, ինչպէս կը պատահի նման պարագաներու, մանաւանդ որ օրը՝ Սեպտ. 24, կարեւոր էր, քանի նախա–գահ Մխիթարեան կու տար իր առաջին ա–ուլիսը, բարձրագոյն պաշտօնին հանեւ–ցին ի վեր: Շփոթութիւնը պիտի տեւէր արդէն ամբողջ օրը· ինչ որ յստակ էր սակայն, այն է՝ որ խումբ մը երիտա–սարդներ, զինուած, մտած էին Թրքա–կան հիւպատոսարանը, վիրաւորելէ եւթ–ուրք պահակը, որ պիտի մեռնէր օր–ուան մէջ, եւ պատանդներ բռնելէ եւթ, պահանջած՝ Թուրքիոյ հայ քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակումը, 12 ժամ պայմանաժամ տալով, այսինքն՝ մինչեւ Հինգշաբթի գիշեր ժամը 23·15, ապա թէ ոչ՝ կը սպառնային մեռցնել բո–լոր պատանդները: Հայ քաղաքական բանտարկեալներու քիչ մը անորոշ բա–ցատրութենէն զատ, Մամուլի Ֆրանսա–կան Գործակալութեան (Ա.Է.Ֆ.Փէ) եղած հեռաձայնային հաղորդագրութեամբ մը ԱՄԱՀ.ի (Հայ Գաղտնի Բանակ) բան–բերը ճշդած է.– « Կը սպաննենք, 12 ժա–մէն, բոլոր պատանդները, եթէ Թուրք կառավարութիւնը մինչ այդ ազատ չար–ձակէ քաղաքական հայ բանտարկեալնե–րը, ի մասնաւորի՝ երկու կրօնաւոր՝ Մանուէլ Երկաթեան եւ Հրանդ Կիւզել–եան »:

Թուրքիա, պարզ է, բացարձակապէս կը մերժէր որեւէ բանակցութիւն եւ կա–ռավարութիւնը կը ճշդէր թէ՝ զուտ Ֆը–րանսական հարց մըն է: Անգարայի մէջ, Արտաքին նախարարութիւն կը հրաւիր–ուէր Ֆրանսայի դեսպանը՝ Էմիլ Քազի–մաճու, որու կը յայտնուէր թէ, կառա–վարութիւնը կը պահանջէ Ֆրանսայէն՝ պատանդներու ապահովութիւնը երաշ–խաւորել: Պէտք է խոստովանիլ թէ, այս արարքին « զգայացունց » բնոյթը պատ–ճառ եղած է, որ փարիզեան օրաթերթե–րը լայն տեղ տան, առաջին էջէն սկսեալ, նկարներով, (մէկը՝ միշտ նոյնը) եւ ճոխ մանրամասնութիւններով: Ինչ կը վերա–բերի զէպքին նկարագրութեան, մէկ թերթէն միւսը չատ տարբերութիւն չէր–կայ, բայց ոմանք առանձին կ'անդրա–դառնան նաեւ Հայերու ցեղասպանու–թեան եւ ահաբեկչական արարքներուն, վերջին տարիներու ընթացքին:

Ամէն ինչ կը սկսէր ուրեմն՝ ժամը 11·15–ին, երբ կը դրաւուէր հիւպատո–սարանը: Քիչ եւթ, թաղը ամբողջ պա–շարուած էր ոստիկաններով եւ ոս–տիկաններու կառքերով եւ երթեւեկը ար–գիլուած, ոչ միայն Հօսման պողոտա–յին վրայ, այլեւ՝ չրջակայ փողոցները: Շէնքը, ուր կը գտնուի Թրքական հիւպատո–սարանը, կը պարպուէր ամբողջովին ու կը սկսէր անձկոտ սպասումը: Իրիկուան մօտ, հիւանդա–տար կառք մը կու գար փոխադրելու քո–մանտոյին մաս կազմող երիտասարդնե–րէն մէկը, որ վիրաւորուած էր ուսէն: Նաեւ պահակը, որ ըստ վկաներու՝ ա–տրճանակը հանել փորձած պահուն է, որ ծանրօրէն վիրաւորուած է ու աւելի ուշ՝ մեռած: Ծանրօրէն վիրաւորուած է նաեւ փոխ – հիւպատոսը՝ Քայա Ինալ:

×

Երբ իրիկուան 7-ի մօտ կը հասնէինք տեղւոյն վրայ, կը հանդիպէինք նաեւ յուզուած Հայու մը, որու կինն ու եր–կու տարեկան աղջնակը՝ կը գտնուէին պատանդներու մէջ: Մամուլի թղթակից–ներու յատկացուած գօտիին մէջ, կար նաեւ Փարիզէն – Լիւկերէի հայ լուսա–նկարիչը, որ օրուան մէջ միչնորդ – թարգմանի դեր ալ կատարած էր: Փորձ կ'ըլլար ոստիկանութեան միջոցաւ, ա–զատ արձակել տալ գոնէ հայ կինն ու զաւակը, եւ յոյս ալ կը տրուէր: Գիշերը կը սկսէր իջնել, ու հիւանդատար կառ–քերը կ'երթային – կու գային, մինչ ոս–տիկանապետ Պրուսար, հանդարտութիւն կը քարոզէր, ու համբերութիւն: Ժամը 20–ի մօտ է, որ պողոտային վերի մա–սը, օրուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլա–լով կը համախմբուէին ծայրայեղ – ալ Թուրքեր, « Թիւրք միլլէթի, Թիւրք միլ–լէթի » պոռալով, ու կը ցրուէին քիչ ետք: Երբ կը հեռանայինք, կացութիւնը անփոփոխ էր եւ ոչինչ՝ յայտնի, մինչ կը մօտենար պայմանաժամին վախճանը:

Ուրբաթ առաւօտեան ժամը 2·10-ին է, որ բարւոք լուծումի մը կարելի եղած էր յանգիլ, ոստիկանապետներ՝ Լըքլէր եւ Պրուսար, կը բացատրէին թէ, պա–ղարիւնութեամբ տարուած բանակցու–թիւններու չնորհիւ է, որ հարցը վերջ գտած էր, առանց արիւնահոսութեան, թէև 1 մեռեալ և վիրաւորներ կային, ա–րարքին առաջին ժամուն իսկ: Պատանդ–ներէն մէկը (եւ կը Թուի որ՝ պատանդ–ները, որոնց մէջ՝ 4 Ֆրանսացի, վըճ–ռական դեր խաղացած են հարցին բար–ւոք վախճանին մէջ), կը պատմէր թէ ահաբեկիչները ինքնավստահ էին, բայց ոչ՝ սպառնական· թէ ներս մտնելէ եւթ զիրենք կապած են, բացատրած թէ՝ ո՞վ են եւ ի՞նչ կ'ուզեն: Նոյն պատանդը կը բացատրէր թէ, յանձնուած են, ի վեր–ջոյ, տեսնելով թէ ուրիշ ելք չկար: Յանձնուած են, առանց պայմանի, մի–այն քաղաքական ապաստան ուզած են Ֆրանսայէն: Նախապէս, երբ ահաբեկիչ–ները կը սպառնային պատանդներուն կեանքին, եթէ գոհացում չստանային, քամանտոն կ'որակուէր՝ « անձնասպան – գունդ »:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Հինգշաբթի գիշեր, Մռնտ եւ Ֆրան – Սուար արդէն լայն տեղ կու տային, դէպքին սկիզբէն հազիւ քանի մը ժամ եւթ:

ԼԸ ՄՈՆՏ.– Սրճադանգելէ եւթ դէպ–քին, առանձին փոքր չրջանակի մը մէջ ու «Պաշարման Վիճակ» խորագրին տակ, կը նկարագրէ պատկերը՝ 170, Հօսման պողոտային առջեւն ու չուրջը: Աւելի վար կը խօսի Հ.Գ.Բ.–ի մասին, զոր կ'որակէ « պաղեստինեան ոխի ծայրայեղ շար–ժում մը »: Ժան – Մարք Թէօլէյրն է, որ իր ստորագրած այդ գրութեան մէջ, բաղդատականը կ'ընէ այս ծայրայեղ շար–ժումին եւ Հայ Դատի Պաշտպան յանձ–նախումբերուն, որոնք վճռած են պայքա–րիլ բայց ճակատով: Ապա, կը ծանրա–նայ ԱՍԱԼԱ–ի վրայ ու կը վերլուծէ ա–նոր գործունէութիւնը: Նոյնացնելով զայն պաղեստինեան կարգ մը չարժումներու հետ, կը գրէ թէ դատապարտուելով հան–դերձ սփիւռքի Հայերուն կողմէ, Հ.Գ.Բ. կը գրաւէ երիտասարդները եւ կարծրե–րը, քանի անոր մէջ կը տեսնեն մարդիկ, որոնք կարող են անակնկալի բերել ա–նըպատեհ արարքներով, որոնց բնոյթը կը պարտադրէ մամուլին, որ խօսի այդ առթիւ, նաեւ՝ Հայոց եւ իրենց Պատ–մութեան մասին: Լրագրողը, սակայն, « ամէն ահաբեկչութեան հարազատ՝ քը–նարական պատրանք » կ'որակէ այդ մօ–տեցումը: Չի վարանիր ըսելէ թէ՝ Հ.Գ.Բ.ի անդամները, համոզուած թէ, միայն Հայ դատին է նպաստ կը պայքարին, կրնան առանց իրենց դիտնալուն իսկ, գործել բոլորովին այլ շահերու համար, քանի ընտրած են մաս կազմել միջազգային ա–հաբեկչութեան մը:

ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՐ.– Հինգշաբթիի իր վերջին հրատարակութեան « մէկը » կ'ը–նէր, ինչպէս կ'ըսեն լրագրական ոճի մէջ, հսկայ տառերով խորագրելով՝ « Ահաբեկիչներ 40 պատանդ կը բռնեն »: Մէկէն զատ Գ. էջն ալ մեծ մասամբ կը յատկացուէր արարքին եւ Հ.Գ.Բ.–ին: Ուրբաթ առաւօտեան օրաթերթերը չէին կրցած հասցնել դէպքին վախճանի լուրը, բացի Ֆրանս – Սուարէն, որ իր առաւօտ–եան թիւը կը պատրաստէ ժամը 3-ի ա–տենները: Բայց անչուշտ, բոլորն ալ լայն տեղ կու տային:

ՖԻԿԱՌՕ.– Առաջին էջը՝ նկար մը, այն նկարը, որ ցոյց կու տայ պատանդ կին մը, ահաբեկիչին զէնքին սպառնալիքին տակ և ուրկէ սկսած է արդէն առաջին յա–րաբերութիւնը հաստատուիլ: Պատուհան մը որ մեծ դեր կատարած է: Էջ 14 եւ 15, երկար սիւնակներ եւ կրկին՝ նկար–ներ: Նախ՝ « օրուան » մանրամասն ժա–մանակացոյցը, ապա, Գ. էջ՝ մեր « ծա–նօթ » ժան – Շառլ Շէքալ յանձնուած է մեկնաբանական գրութիւնը: Իր ըսածին մէջ նոր բան չկայ, քանիցս անդրադարձած ենք իր նախորդ գրութիւններուն « լա – ւատեղեակ » աղբիւրներուն: Կը վերյիչէ թէ, ԱՍԱԼԱ–էն զատ կան այլ չարժում–ներ, որոնք բոլորն ալ մարքսիստ կամ յեղափոխական չեն, բայց կը չեշտէ որ՝ « հայկ. ահաբեկչութեան հեռանկարնե–րը միայն Թուրք չեն », ոգեկոչելով զր–ւիցերական, իտալական, Ֆրանսական հաստատութեանց դէմ արարքները:

ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ.–

Ա. էջի երկայնքին խորագիր մը, ապա՝ մանրամասնութիւններ: 6-րդ եւ վերջին էջ: Հակիրճ նկարագրականէն զատ, առանձին կ'անդրադառնայ Հայե–րու ցեղասպանութեան, Ջարդերուն, Սեւրի, ապա՝ Լօզանի դաշնագրերուն, ու նաեւ՝ Հ.Գ.Բ.–ին:

ՔՈՒԻՏԻԻՆ ՏԸ ՓԱՐԻ.– Ա. եւ 26–րդ էջ: Ինչպէս միւս օրաթերթերը, նախ նը–կարագրութիւնը, հաստուկենտ տարբե–րութիւնով ու առանձին յօդուած մը, խո–րագրուած՝ « Ահաբեկչական չորս խըմ–բակներ, հեղինակ՝ 135 սպանութեան եւ եղեռնափորձի »:

ՄԱՐԻՆ.– Ա. եւ 30–րդ էջ. նկարներ ու թղթակցութիւն, ուր մասնաւոր բան մը չկայ: Զանդրադառնար Հ.Գ.Բ.ի կամ Հայ Դատին:

ՓԱՐԻԶԻԻՆ ԼԻՊԼՒՒ.– Մեծ նկար մը,

(Լուրերու Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Վերոյիչեալ դէպքը պատճառ է, որ հարկ եղած տեղը չկարենանք յատկաց–նել նախագահ Մխիթարեանի մամուլի ա–ռաջին ասուլիսին, որ տեւեց 157 վայր–կեան, ինչ որ բաւական երկար է: Հա–կիրճ նախաբանէ մը ետք, որու ընթաց–քին կոչ ըրաւ միութեան եւ համերաշ–խութեան, յիչեց չորս ամիս է եղածը, յայտնելով թէ մնացածը ընելու համար ալ ժամանակ կայ (5 տարի երեսփոխան–ներուն, 7՝ իրեն), սկսաւ պատասխանել լրագրողներու հարցումներուն: Տնտեսա–կան գետնի վրայ, ըսաւ թէ տուրքի ճըն–չումը պիտի չաւելնայ 1982–ին եւ պիտի բարեփոխուին կամաց - կամաց քանի մը այլ տուրքեր: Արտաքին քաղաքականու–թեան մէջ, Ֆրանսա ոչ ոքի փակելու պէտք չունի, կը մերժէ ամերիկեան կամ խորհրդային բոլոր «էնթէռտի»–ները: Ներքին ճակատի վրայ, Ֆրանսացիներուն ապահովութեան համար, ոստիկանու–թիւնը բոլոր միջոցները կը վայելէ: Մարտ 19-ի թուականը տօնի վերածելու դէմ է (ուրեմն՝ տարակարծիք Նախկին Ռազմիկներու իր նախարարին հետ): Մերձաւոր – Արեւելքի համար նոյն լե–զուն պիտի գործածէ Արաբներուն եւ Իս–րայէլացիներուն հետ: Կ'ընդունի որ Պա–ղեստինցիք հայրենիքի մը իրաւունքն ու–նին, պայմանաւ որ չվտանգուի Իսրայէ–լի գոյութիւնը: Մշակոյթի գետնի վրայ ալ՝ Լուվրը պիտի վերադարձուի իր ա–ռաջին նպատակին, ուրեմն՝ Ելմտական նախարարութիւնը այլ տեղ պիտի փոխա–դրուի:

Ըսենք թէ, Նախագահը մասնաւոր նո–րութիւն մը չբսաւ ընտրապայքարի և – լոյթներէն տարբեր, եւ կը վստահի ժա–մանակին, որպէսզի ուզածները գլուխ հանէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ, ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան 27-րդ Համագումարին հիմնական որոշումներէն մէկը՝ կը վերաբերէր տնտեսութեան զարգացումի հարցին։ Ներկայացնենք բանաձեւը.–1981-85 թ. եւ մինչեւ 1990 թ. ընկած ժամանակաշրջանում ժողովրդական տնտեսութեան զարգացումը տանել արդիւնաբերութեան աշխատատար, նուազ ներքատար արտադրութիւնների ընդլայնման ուղիով »։

Այս որոշումը, որ կը բխի Հայաստանի իրավիճակի պայմաններուն քննութեամբ, շատ դրական է։ Պարզենք միտքը։ Աշխատատար ըսելով կը հասկցուի այն իրողութիւնը, թէ ի տարբերութիւն խորհրդային միջինին՝ 3,3 տոկոս, Հայաստանի աշխատունակ տարիքին յաւելումը, յառաջիկայ տարիներուն կրնայ հասնիլ 17 տոկոսի (16 – 25 տարեկաններ)։ Հետեւաբար, անհրաժեշտ է նախատեսել եւ ապահովել ասոնց աշխատանքը։ Երկրորդ եւ երրորդ կէտերը՝ նուազ ներքատար եւ նուազ էներգատար, նոյնպէս կը բխին Հայաստանի պայմաններէն։ Այն թէ՝ չվերանորոգուղ բնական հարստութիւնները՝ հանքանիւթեր, եւայլն, աստիճանաբար կը նուազին, ինչպէս՝ աշխարհի գրեթէ բոլոր ցամաքամասերուն վրայ. ուրեմն անհրաժեշտ է զանոնք օգտագործել խնայողաբար եւ մշակել այնպիսի տեխնութեան մը ստեղծումին եւ զարգացումին մասին, ուր բնական հարստութիւններու օգտագործումը քիչ տեղ գրաւէ։ Վերջապէս, Հայաստան զուրկ է էլեկտրաէ արտադրող բնական աղբիւրներէ։ Վառելանիւթին գերակշիռ մասը դուրսէն կու գայ, եւ, հետեւաբար, նիւթական մեծ ծախքերու դուռ կը բանայ։

Վերոյիշեալ որոշումին միտքերը նկատի առնելով, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի տնտեսագիտութեան հիմնարկութեան տնօրէնին փոխանորդը՝ Միքայէլ Քոթանեան, կարգ մը բացատրութիւններ տուած է «Գարուն» ամսագրի թղթակիցին։ Նեչտած է, թէ ներկայ հնգամեակին, եւ մինչեւ 1990 պէտք է շարունակուի « արդիւնաբերական կառուցուածքի յետագայ կատարելագործում »։ Իսկ միտումը՝ առաւել չափով զարգացնել գիտական – մասնագիտական ճիւղերը տնտեսութեան մարզին ներս, օրինակ, ռատիօթէքնիքը, սարքերու շինութիւնը, ճշգրիտ մեքենաներու արտադրութիւնը, եւայլն։ Հայաստան, օժտուած է պէտք եղած որակն ու թիւը ներկայացնող մասնագէտներով։ Ունի ռատիօֆիզիքի, էլեկտրոնիքի հիմնարկութիւն, իր նախագծող – շինող – արտադրող բաժիններով, ուսումնական սարքերու հիմնարկութիւն, համամիութենական չափանիշով։ Մեծ զարգացում ապահոված են մեքենագիտութիւնը եւ անոր յարակից ճիւղերը։ Ուրեմն, կան բոլոր տուեալները։ Մնաց որ, այս ճիւղերը քիչ վառելանիւթ կ'օգտագործեն եւ աշխատող ձեռքերու անհրաժեշտութիւնն ունին։ Արտադրութիւնն ալ կ'ապահովուի կարճ ժամանակի ընթացքին։

Անդին, պէտք չէ մոռնալ բացայայտ իրողութիւնը, թէ Հայաստան, գիտութեան եւ կրթութեան մարզերէն ներս, իր զարգացումի չափանիշերով՝ Խորհ. Միութեան միջինէն բարձր է, իսկ առողջապահական բնագաւառին մէջ մասնագէտ տարրերու թիւին պակասով չէ, որ Հայաստան եա կը մնայ. ընդհակառակն, այլ միայն հիւանդանոցներու, առողջապահական կեդրոններու անբաւարար ցանցով, քանակով։

Հին, բայց կենսական հարց մըն է, որ արծարծած է Գարուն ամսագիրին թղթակիցը։ Սխալ տեսակէտ մը հիման վրայ, շատ – շատեր ունեցած են այն համոզումը, թէ Հայաստան հարուստ է ջրաէլեկտրաէի աղբիւրներով։ Ասոր հիման վրայ ալ զարկ տրուած է ջրատար ճիւղերուն, ինչպէս՝ քիմիագիտութիւնը, գունաւոր մետաղագործութիւնը։ Նոյն սխալ տեսակէտին վրայ հիմնուելով, առանց ապագան մտածելու, որոշում տրուած է Սեւանի ջուրերը օգտագործել, էլեկտրաէի արտադրութեան հարցը, ինչպէս նաեւ՝ Ախարատեան դաշտը ոռոգելու խնդիրը լուծելու համար։ Այսօր, արդէն ասոր հետեւանքները կը տեսնենք՝ բացատական, չբսելու համար՝ աւելին։ Մնաց որ, վերջին չորս տարիներ ամէնէն դառնաձած է այն փաստը, թէ ջրային ազբիւրները Հայաստանի մէջ սահմանափակ են։ Արդարեւ, Հայաստանի բաժին կ'իյնայ Անդրկովկասի ջուրի պաշարներուն ընդամէնը՝ 1 / 10–ը։ Այս իրողութեամբ կը բացատրուի տնտեսութեան վերոյիշեալ ճիւղերու զարգացումին դանդաղ ընթացքը, ասոնց սահմանափակումը։

Ակադեմականը, հաստատած է այն իրողութիւնը պնդելով, թէ անցեալի սըխալներուն պէտք է անդրադառնալ, որպէսզի ներկային եւ ապագային նոյն սխալները չգործուին։ Յստակ պատասխանած է, ըսելով.– Երբ տնտեսական հարցերը լուծուում են առանց հեռանկարային զարգացման յստակ ծրագրի, առօրեայ հոգսերի թելադրանքով, առաւել եւս տնտեսական հիմնարկութիւններ չունեցող «լոգունգների» ոգով, անխուսափելի են դառնում համարեա անուղղելի սխալներ... : Դժբախտաբար, յետին թուով, միշտ ջանում ենք փնտռել – գտնել այդ սխալ կուրսի արդարացումը, որովհետեւ դաստիարակուել ենք այնպէս, որ իբր թէ միշտ եւ բոլոր պայմաններում զարգացման ճիշտ կուրս ենք ընտրել։ Դրա վառ օրինակը կարող էր ծառայել Սեւանի հիդրօրէսուրսների հաշուին ելեկտրաէներգիայի արտադրութեան պրոբլէմի լուծումը։ Այսօր այդ խայտը ձգտում ենք ամէն կերպ արդարացնել, որ առանց դրա մենք չէինք ունենայ ժամանակակից արդիւնաբերութիւնը, Արաբատեան դաշտի ոռոգումը, եւայլն »։ Ակադեմականին տեսակէտով, անցեալին, պատասխանատուները երբեք չեն հարցուցած, թէ կարելի չէ՞ր ելեկտրաէ ապահովել եւ Արարատեան դաշտը ոռոգել, առանց Սեւանի ջուրերուն դպնալու։ Անշուշտ՝ կարելի էր, եթէ երբեք անտեսուէր շատ ելեկտրաէ պահանջող արտադրութիւններու սահմանափակումը (միշտ հակառակն է կատարուած)։ Ինչ կը վերաբերի Արարատեան դաշտի ոռոգումին, զայն կարելի էր իրականացնել ջրամբարներու կառուցման ճամբով՝ Հրազդանի բնական հոսքին ամբարումով, ինչպէս նաեւ՝ միւս գետերուն՝ Ազատ, Քասախ, եւայլն, եւ վերջապէս, գարնանային ճնհալքին միջոցով (այսօր՝ այդ է, որ կը փորձուի իրականացնել)։

Փակագիծ մը բանալով ըսենք, թէ՝ թղթակիցն ու ակադեմականը առաջին – ները չեն, որ Սեւանի երբեմնի ծրագիրը անհետաւոտ քայլ որակած են։ Շատեր քննադատած են լիճին ջուրերը ելեկտրականացումի, ոռոգումի սահմանուած ծրագիրին մշակումը։ Հարցին ծանօթ մասնագէտներ, առաջարկած էին՝ ջրային կարգ մը աղբիւրներու գործը դէպի Սեւան, պահպանելու համար լիճին մակարդակը։ Այս առաջարկները, գժբախտաբար, անտեսուեցան։ Դեռ աւելին, քիչ էր մնացեր՝ որ գործադրութեան դրուէր առաջին հիմնական ծրագիրը, այն է՝ արագ կերպով ցամքեցնել Մեծ–Սեւանը, լիճին մակարդակը լրջեցնել 50 մեթրով, ձգելով միայն Փոքր – Սեւանը։ Բարեբախտաբար, այդ աղէտին առաջքն առնուեցաւ 1950–ական թուականներուն։ Այսուհանդերձ, անիմաստ եւ աննպատակ տարիներ, չարունակ, անհրաժեշտ կէս միլիառ խորանարդ մեթրի փոխարէն, տարեկան 1,5 միլիառ խորանարդ մեթր մախուեցաւ։ Կղզին վերածուեցաւ թերակղզիի, ափերը հեռացան արագ կերպով, անհետացան այն բոլոր սառնորակ ջուրերը, աղբիւրները, որոնք կը բխէին լիճին ափերէն եւ անմիջապէս կը թափէին լիճը։ Ցետագային է, որ Արփի – Սեւան ջրատարին կառուցումը հիմնական անհրաժեշտութիւն դարձաւ, ուշացումով՝ թէ՛ իբրեւ ծրագիր, թէ՛ իբրեւ իրականացում։

Ցամենայն դէպս, ներկայիս, ելեկտրաէի հարցին կարգադրութիւնը յստակ ծրագիրի մը հիման վրայ կ'ընթանայ։ Կ'ապահովէ այժմու պահանջները։

Ակադեմականին համար, Հայաստանի տնտեսութեան ապագան շատ պայծառ է։ Ճշդած է ուղղութիւնները, ըսելով.– արդիւնաբերական կարգ մը ճիւղերու արդիականացում՝ ժամանակակից թէք – նիքով (աննդարդիւնաբերութիւնը, թեթեւ ճարտարարուեստ)։ Նոր ճիւղերու զարգացում, յատկապէս այնպիսիները, որոնք կ'ապահովեն գիտա – մասնագիտական յառաջդիմութիւնը։ Առեւտուրի եւ առողջապահական – կենցաղի սպասարկութեան բարձր մակարդակի հասնող ցանցի ապահովում քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ, ճարտարարուեստական հիմներու վրայ հաստատուած գիւղատնտեսութիւն, մշակոյթի ծաղկում, դիտութեան, ուսման եւ սոսնց ու ճարտարարուեստի մերձեցում։ « Ի հարկէ, այս ամէնի համար պէտք է մշակուեն եւ իրականացուեն ինչպէս հանրապետական, այնպէս եւ ճիւղային, բազաբային եւ շրջանային նշանակութեան մի շարք կոմպլէքսային – նպատակային ծրագրեր »։

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, ակադեմականը մտահոգուած է ներկայ ծրագիրը նկատի առնելով։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, տնտեսութեան զարգացումի տպաւորին համար՝ անհրաժեշտ է նկատի ունենալ Հայաստանի բնակլիմայական պայմաններուն առանձնայատկութիւնները, ժողովրդագրութիւնը, քաղաքներու տարածումը, եւայլն։

Ցաջորդով՝ ակադեմականին ներկայացուցած հիմնական տուեալներն ու հրապարակ դրած առաջադրութիւնները։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԱԺԲԵՒՈՒԿ – ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 90–ԱՄԵԱԿԸ

Նկարիչ՝ Ալեքսանդր Բաժբեուկ – Մելիքեանի ծննդեան 90–ամեակն է այս տարի։ Կ'ապրէր Թիֆլիս։ Հազուագէպ այցելութիւններ տուած է Լէնինգրադի էրմիտաժին եւ Համբորգութիւնն մըն ալ կատարած Մոսկուա՝ Տրէտեկնի (Արեւելեան Գերմանիա) պատկերասրահի նկարները ցուցահանդէսին տալու։ Մանկութենէն հակում ունեցած է նկարչութեան հանդէպ։ 14 տարեկանին ընդունուած է Թիֆլիսի նկարչական ուսումնարանը, ապա աւարտած՝ Պետերբուրգի Գեղարուեստից Ակադեմիան։ Նկարիչին նիւթերու շրջանակը անփոփոխ մնացած է իր ամբողջ ստեղծագործութեան ընթացքին։ Այս – պէս, տարուած ըլլալով շրջիկ կրկէսներու արուեստով ու կեանքով, նկարիչը մնայուն կերպով զարճուցած է զանոնք իր արուեստի նիւթը։ Այդ մասին կը վկայեն « Ձեռնածու կինը », « Աբջ Խաղացնող Մումբը », « Շրջիկ Կրկէսը », « Ախպարաբուհին », եւ այլ գործեր։ Ալեքսանդր Բաժբեուկ – Մելիքեան, արժանացած է « Վրաստանի վաստակաւոր նկարիչ» կոչումին։ Մեռաւ 1966–ին 75 տարեկանին։

ԳԵՐԶԱԿ ՄԸ
ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ
ԵՒ ՋԱՆԱՋԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

(1 9 3 2)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Շէնքը չափազանց հին ըլլալուն համար փոր տուած էր բակին կողմը, իսկապէս վտանգաւոր կերպով։ Եւ որպէսզի չը – փլլի, անոր կոթնցուցած էին փոքրիկ աւել մը որ իր կանանչ կոթին վրայ կը կրէր դեռ Կալըռի Լաֆայէթ–ի պիտակը։ Այս անարգանքէն զատ չէնքին կոթըն – ցուցած էին նաեւ երկու հսկայ գերան – ներ՝ որոնք սալաքարերէն մեկնելով կը նեռաւէին մինչեւ երկրորդ յարկ, եւ հոն – պարագային համաձայն – ականջ կու տային թռչնիկի մը գայլայլին կամ կը չորցնէին նամակաբերի մը չորերը։ Ահա այդ գերաններու տակն էր կծկուած Տիրանի բնակարանը, որ կը բաղկանար գեռնայարկ երկու սենեակներէ։ Անոնցմէ մէկը հազիւ – հազ կրնար անկողին մը պարունակել, որով Տիրան առանց վարանելու զայն կը կոչէր ննջարան եւ հոն կը պառկէր։ Իսկ միւսը որ ընդարձակ է, միաժամանակ կը ծառայէ իբրեւ գեր – ձակի աշխատանոց եւ իբրեւ գերձակի խոհանոց։ Մեքենային տակ, արդուկին քով եւ սեղանին չուրջը կերպասի կտորներ կը սողան որդերու պէս, խանձած, չուխայի հոտ մը կայ, կան ամուրիու – թեան վկայականներ քիչ մը ամէն կողմ, եւ պատին վրայ եղեկտրականութեան հաշուող հին գործիք մը՝ (ոնիթէօր) զոր Տիրան կրթած է։ Ան կը հաշուէ երբոր Տիրան պառչած կը նկատէ, եւ կը գաղրի գործելէ երբոր Տիրան անհրա – ժեշտ չեռնէ։ « Ո՛չ, կեցիր » կ'ըսէ երիտասարդը թրքերէն լեզուով, որպէսզի քիչ վճարէ, եւ իրաւամբ կը յաջողի կեցնել զայն տալով մէկ քանի ճարտար ապտակներ՝ որոնց պաղտնիքը ինք ունի, եւ զոր ձեռք ձգած է երկարատեւ փորձերէ վերջ։

Ժոհանոյը աշխատանոցէն կը պառաւի պատին տակ փակցուած պատկերով մը որ պարբերականէ մը փրցուած է եւ կը ներկայացնէ Կապրի Մոռէյ՝ ուրբի։ Բայց Կիրակիւ (բարեկամուհիին օրն է ան) Տիրան տունը կը ճաշէ, կերակուրները ինքն իր ձեռքովը պատրաստելով։ Երբոր պատահի որ ճախողի եւ ճաշը անհամ ըլլայ, գերձակը իր բարկութիւնը կ'առնէ Կապրիէն, բացագանչելով սա խօսքը կամ անոր մէկ փոփոխակը։

– Քեզի մա՛րդ գիտցանք տէ եահնի–ի հսկիչ կարգեցինք... գերասան չէ՞ք մի, հաւկիթ անգամ խաշել չէք գիտեր...։

Իրականին մէջ սակայն իրենց յարաբերութիւնները խիստ սիրալիր են։ Կերակուրները հազուագէպօրէն միայն անհամ կ'ըլլան, որովհետեւ այժմ գռնապանուհին սորված է արեւելեան կերակուրներ եփել։ Ինդումերես եւ առատաձեռն Հայը կրցած է սիրաշահիլ Տիկին Պիւքը, որ հակառակ իր յատեհենական յղութեան, կ'աշխատի ու կը չարժի անվերջ։ Այդպէս է որ առանց իր վիճաբանութեան ուշադրութիւն ընելու՝ բռնեց պատուհաններէն մէկուն ականջէն եւ ուզեց զայն ինք անձամբ փոխադրել մինչեւ գերձակին սենեակը, երբ հասկցաւ երկու նորեկներուն ինքնութիւնը։ Որով – հետեւ երկու նորեկներ ժամանեցին, եւ անոնք կեցան փողոցի դրան հոսանքին մէջ երեք պայուսակներու եւ տոպղ չո – փէօրի մը հետ։ Տիկին Պիւք բաւ մեծ իրարանցումով.

– Դուք Օր. Ալիան էք, իսկ դուք պարոն, օրիորդ Ալիսի հայրն էք... գիտեմ, Պոլսէն է որ կու գաք...

Եւ անմիջապէս չոփէօրին ձեռքէն զբաղատոմսը խլելով վերադարձուց Հայուհիին եւ իր փէշը վեր առաւ իր գըպանէն վճարելու համար կառքին ծախքը։ Կարծէք թէ կտոր մը գեղին ֆոսֆիճէզոն վճարեց եւ աւելցուց. « Այս ալ ձեր փուռպուտն է »։

Դռնապանուհին եւ երկու նորեկները սենեակ անցան եւ հոն մեծցաւ Տիկին Պիւքի ոգեւորութիւնը։ Ան ըսաւ թէ մէսիէօ Տիւռանը չուտով պիտի գայ, չա՞տ չուտով, թէ ան անհամբեր կը սպասէր ձեր ժամանումին եւ երկարօրէն խօսած էր ինձ։ Միշա հիացումով կ'արտայայտուէր ձեր վարպետութեանը մասին եւ կ'ըսէր թէ գերձակութիւնը ձեզմէ է որ սորված է Պոլիս եղած ատեն։ Բայց նախ Տիկին Պիւք պահանջեց որ նստին ու հանդչին սա աթոռին վրայ, հանեն իրենց օձիքը եւ յետոյ լուացին եթէ կ'ուզեն։ Ո՛չ, ծորակը այսպէս պէտք է բանալ, իսկ գալով սուրճին, զայն կըրնայ պատրաստել գիւրութեամբ։ Հաւատացէք որ շատ լաւ ըրիք հոս գալով. չա՞տ լաւ։ Ինչո՞ւ պիտի մնաք այդ գըղեակի երկիրը ուր այլեւս գործ չկայ մանաւանդ Հայերուն համար։

(Շար. 1)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՏՈՑՏ ՄԸ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆԴ ԹԱՂԻՆ ՄԷՋ

Ջեղի ալ չէ՞ պատահիր. երբեմն ճանճ-րոյթը կը համակէ ամբողջ էութիւնս, տարօրինակ սրտնեղութիւն մը կը ջլատէ զիս: Այդ պահուն աշխատանքը անկարելի կը դառնայ. ոչ կրնամ գրել, ոչ կար-դալ, ոչ նոյնիսկ մարդու հետ խօսիլ:

Այն առեն ամէն ինչ կը թողում ու փղոց կ'ելլեմ: Գիտեմ, պատյա մը իմ թաղիս մէջ, ամէն ինչ պիտի փոխէ: Քանի մը քայլ մինչեւ անկիւնի հրապա-րակը, քանի մը հանդիպում ծանօթ ու անծանօթ մարդոց հետ, քիչ մը թարմ օդ՝ որ պիտի զովացնէ թոքերս, ակնարկ մը մերձակայ խանութներու ցուցափեղ-կերուն վրայ, պզտիկ գնում մը... եւ յանկարծ ամէն ինչ պիտի փոխուի: Պի-տի ցնդի անտրամադրութիւնը, դարձեալ պիտի լեցուիմ ուրախութիւնով ու աշ-խատելու տրամադրութեամբ:

Եւ այսպէս ըրի անցեալ օր, երբ անո-ղոք ճանճրոյթը սկսած էր հոգիս կըր-ծել մուկի մը նման, որ չեմ գիտեր որ անկիւնէն յայտնուեցաւ: Ա՛հ, ես ոչ մէկ րոպէ այնքան կը վախնամ որքան ճանճ-րոյթէն: Ո՛չ յոգնութիւնը, ոչ ժամանա-կի չդոյութիւնը, ոչ ալ նիւթական ու բարոյական ուժի անբաւարարութիւնը, ոչինչ, ոչինչ այնքան կը վախցնէ զիս, որքան ճանճրոյթը: Որովհետեւ գիտեմ թէ յոգնութիւնը կ'անցնի, ժամանակը կրկին կը գոյանայ, դիւցերը քանի մը ժամ միայն կը տեւէ, եւ ամէն առաւօտ մարդ իր մէջ կը վերագտնէ նիւթական ու բա-րոյական նոր ուժ մը...: Բայց ճանճ-րոյթը անդամ մը չմտնէ մարդուս հոգիէն ներս, անդամ մը բոյն չդնէ հոն, քեզ չպաղեցնէ քու սիրածներէդ ու արժէք-ներէդ: Անկէ վերջ ամէն ինչ կը սառի, կարծես թէ գարունը պիտի չվերագա-նայ անդամ մըն ալ, կարծես թէ արեւը պիտի չտաքցնէ այլեւս հոգիդ:

Այսպէս, ճանճրոյթը կը կրծէր հոգիս ու ես ամէն ինչ թողուցի, փղոց ելայ: Գահ մը կանգ առի դրան սեմին վրայ: Թոքերս լեցուցի թարմ օդով: Ի՜նչ գե-ղեցիկ էր օդը, որքա՜ն լաւ էին մարդիկ: Գիմացի կայանը լեցուն էր օթոպուսի ըս-պասող բազմութիւնով:

Բայց ի՞նչ է այդ, ըսի, երբ տեսայ որ հնօրեայ հանրակառք մը մօտեցաւ կայանին: Սիրտս վեր ելաւ յանկարծ: Ճանչցայ. կասկարմիր հանրակառք մը, վրայի մեռաղեայ կոտորը ելեքտրական թելերուն կպցուցած, անվերջ կը հնչեց-նէր իր զանգակը, հանրակառքի գլիծէն հեռացնելու համար քանի մը մտացիր անցորդներ: Կասկարմիր հանրակառք մը, որուն առջեւի եւ ետեւի դռներէն ճամ-բորդներ կախուած էին ողկոյզի նման: Վաթմանը, յառաջամասի պատուհանին ետին, քիչ մը դէպի վար հակեցաւ ու սկսաւ դարձնել երկաթեայ հսկայ օղակ մը: Մեռաղեայ կճռռուք մը, կարծես թէ չղթաներ կը գլորէին գետնին վրայ, հաճելի սարսուռ մը պատճառեցին հո-գիիս: Հանրակառքը կեցաւ: Անցորդներ իջան, ուրիշներ ներս մտան...:

Ու ես, հրաշքներու աշխարհէն ներս մտած երախայի մը նման, չուրջս նա-յեցայ: Թաղը սկսաւ կերպարանափոխ-ուիլ: Դիմացի հսկայ չէնքը փուլ եկաւ ու անոր տեղ իր նախկին տեղը գրաւեց միայարկանի սինեմա մը, որուն հսկայ տախտակին վրայ փակցուած էր Շէյխ-Ա-հմէտի անփոխոխ աֆիշը...: Զեմ գի-տեր քանիերորդ ներկայացումն էր ան, ու ես լսեցի արեւելեան այն մեղեդին, որ ամէն օր կը սփռուէր չարժանկարի սրա-հէն, եւ որ անցորդներու ճամբան կարե-լով ներս կը հրաւիրէր զանոնք:

Հրաշք: Մեր քովի վարթամ ու տասը յարկանի չէնքն ալ անյայտացաւ: Անոր տեղ բարձրացան փայտաշէն հին երկու տուներ, այնքան հին, որ ոտքի վրայ կը մնային միայն իրարու յենած: Մէջին տարիքով դեղադէմ կին մը, Քանատայէն ճամբայ ելաւ ու պզտիկնալով, երախայ դառնալով եկաւ իր քրոջը հետ խաղալու փայտաշէն դրան չորս աստիճաններուն վրայ: Օ՛, ո՞ւրկէ էր որ ես յանկարծ փոխադրուած էի դէպի թաղիս անցեալը: Կը ճանչնայի, մի առ մի կը ճանչնայի: Ա-հաւասիկ քանի մը քայլ անդին փերե-զակի ու համեմներու խանութը կար, իր ութսունամեայ Գրիգոր Հօրեղբայրով – այդպէս կը կոչէին զինքը –, որ մեզ կը դիմաւորէր համեմներու բոյրով տարաշ-խարհիկ մթնոլորտի մը մէջ, եւ որ պատ-նէշի վրայ մնայ մինչեւ որ Ունեւորու-թեան Տուրքի օրերուն խանութը փակեց ու անհետացաւ: Անոր քով իմ ամենա-սիրելի անկիւնս կար, կրպակ մը, ուր կը սիրէի յամենալ եւ ուրկէ պարբերա-թերթ, գլրք, տետրակներ ու մատիտ կը գնէի դրպանիս ամբողջ դրամովը:

Քանի մը քայլ եւս նետեցի ու կեցայ: Անկէ անդին պատկերները պղտորեցան: Անկէ անդին, հինը կորսուած էր առ յա-ւէտ: Նորը այնպէս մը բարձրացեր էր հինին վրայ, որ վիշտակ մը իսկ չէր ձգած անկէ...:

Ու ես դլխիկոր վերադարձայ անցեալէն յարութիւն առնող պատկերներու աշխար-հէն: Հանրակառքը իր տեղը թողուց օ-թօպուսի մը եւ դիմացը, ճիշդ այն կէ-տին վրայ ուրկէ քիչ առաջ Շէյխ-Ահմէտ աչք քթթած էր մանկութեանս, չորս կի-ներ փոխէր կը խաղային հիմա: Դէպի տունս վազեցի, հօրենական տունս: Բայց ան ալ չկար: Անոր տեղ նոր չէնք մը բարձրացուցած էին մէկ վայրկեանի մէջ...:

Ջեղի ալ չի՞ պատահիր: Ջանճրոյթը ձեզ ալ հեռու, շատ հեռու չի՞ տանիր երբեմն...:

Ռ. Հ.

« Մարմարա »

ԳՕՂՈՒԹԷ ԳՕՂՈՒԹ

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐԻ (Քանատա) հայկական դաղութին իր անդրանիկ հովուական այ-ցելութիւնը տուած է Հիւսիսային Ամե-րիկայի Ս.Սեւեռեան Թեմի եւ Քանատայի առաջնորդ՝ Մեսրոպ Եպս. Աչճեան, Օգս. 14 – 18: Առիթը եղած է Պրիթիչ Գոլոմ-պիայի Հայց. Եկեղեցւոյ հիմնադրու-թեան Ա. տարեդարձը: Օգոստ. 15–ին, Ռուսական Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, ի պատիւ Մեսրոպ Եպս.ի ճաշ մը տրուած է: Նոյն գիշերը, յուսադրուած է նաեւ Անթիլիասի Մխիթարեան Միաբանօրհնէքի (1980) ժա-պաւէնը: Օգոստ. 16–ի առաւօտեան, Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Անկլի-գաններու Ս. Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ պատարագած եւ քարոզած է Մեսրոպ Եպս.: Ցաւարտ պատարագի ճաշ մը տրուած է: Սեղանը վարած է Գուրգէն Քհնյ. Եարալեան: Ճօսք առնելով, առաջ-նորդը գնահատած է դաղութին նուիրու-մը: Օգոստ. 17–ին, Մեսրոպ Եպս. հան-դիպում – ժողովներ ունեցած է հոգա-բարձութեան եւ ազդային մարմիններու ներկայացուցիչներու հետ, ինչպէս նա-եւ՝ հարցազրոյցներ ունեցած՝ քանատա-կան երկու օրաթերթերուն հետ:

Գաղութին մէջ, աշխատանքներ կը տա-նին Հ.Օ.Մ.–ի «Արագ» մասնաճիւղը, Հ. Ց. Դ. Սիմոն Վրացեան Կոմիտէն, Համազդայինը, Հ. Ե. Դ. Ուխտը եւ այլ միութիւններ ու կազմակերպութիւններ: Բացուած է «Արագ» շաբաթօրեայ վար-ժարանը, ուր կը դասաւանդուի հայե-րէն լեզուն՝ արեւմտահայերէն եւ արեւե-լահայերէն:

×

ՊԼՑՐՈՒԹԻ Ս. Հռիփսիմեանց Երկրոր-դական Վարժարանի վկայականներու բաշխման հանդէսը տեղի ունեցած է Օգոստ. 30-ին, հովանաւորութեամբ՝ Հը-մայեակ – Պետրոս Ժէ. Կիտիկեան Պատ-րիարքի: Անի Մուշեղեան, արաբերէնով կարդացած է չնորհակալութեան դիր մը, ուսուցիչներուն ուղղուած, իսկ Անի Պայ-րաքտարեան կարդացած է հրաժեշտի խօսքը, իր եւ դասընկերուհիներուն կող-մէ: Վարժարանին տնօրէնուհին՝ Քոյր Սէսիլ, ներկայացնելով այս տարուան հունձքը, յայտնած է թէ՝ Լիբանանի մէջ տիրող պայմաններու բերումով, ինչպէս ծնողքները, նոյնպէս եւ ուսուցիչներ ու աշակերտներ դժուար օրեր ապրած են: Ապա, օրհնութեան խօսքը արտասանած է Անդրէաս Եպս. Պետոշեան, յորդորելով չրջանաւարտ երիտասարդուհիները՝ դառնալ պաշտպան հայ եկեղեցւոյ եւ հայ լեզուին:

×

ՊՈՒՐԾ - ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասուն Մանկանց Ազգ. Վարժարանի սրահին մէջ, Սեպտ. 9-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Լ. Օ. Ֆաչի Շերլ. Վարչութեան ատենապետուհի՝ Տիկ. Թորիկեան, «Միջազգային Բարեսիրական Կազմակեր-պութիւններ եւ Անոնց Գործելակերպը » նիւթին չուրջ: Դասախօսուհին ներկայա-ցուցած է բարեսիրական 19 կազմակեր-պութիւններու կառոյցը, գործելակերպը, եւ անոնց միջազգային կապերը: Դասա-խօսութիւնը առաջինն է Միութեան Դաս-տիարակչական Ցանճնախումբին կազմա-կերպած 12 դասախօսութիւններէ բաղ-կացած չարքին:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարան այցե-լած է (Սեպտ. 8–ին) Անգլիայէն պատ-ուիրակութիւն մը՝ բաղկացած Մեծն Բրիտանիոյ եկեղեցիներու ներկայացու-ցիչներէ, որոնք օր մը առաջ Միջին Արեւելք գացած էին, մօտէն տեղեկանա-լու չրջանի կացութեան, եւ եկեղեցինե-րու դրութեան, առաքելութեան ու գոր-ծունէութեան: Պատուիրակութիւնը ըն-դունուած է Հայրապետներուն կողմէ: Խօսքն Ա.ի ողջոյնի խօսքէն ետք, Գա-րեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս բա-ցատրած Լիբանահայութեան կեցուածքը, անոր մասնակցութիւնը Լիբանանի կեան-քին եւ համոզումը, թէ Լիբանանի ներ-կայ տագնապին լուծման բանալին կը գտնուի բոլոր համայնքներու եւ հատ-ուածներու իրար հասկացողութեան, ներ-դաշնակ գործունէութեան եւ երկրի ամ-բողջականութեան պահպանումին մէջ: Ապա, Գարեգին Բ. լայն բացատրութիւն-ներ տուած է հայ եկեղեցւոյ եւ Կիլիկ-եան Աթոռի մասին: Խօսքն Ա. հիւրե-րուն նուիրած է Կաթողիկոսարանի ալ-պոմէն մէկական օրինակ: Այնուհետեւ, պատուիրակութիւնը այցելած է Մայր Տաճար, Ասլրիլեան Ցուշարձան եւ կէսօ-րին ճաշի հիւրը եղած է Աթոռակից Կա-թողիկոսին:

×

ՊՈՒՖՐԻՇԻ մէջ, Օգոստ 27–ին բացու-մը կատարուած է Գիտութեան Պատմու-թեան Միջազգային ԺԲ. Համագումա-րին, հովանաւորութեամբ՝ Ռումանիոյ փոխ - վարչապետ Ակադ. Էլէնա Ջաուշ-էսքուի: Համագումարին, որուն նիւթը եղած է « Գիտութիւն եւ Թէքնոլոժի, Մարդկութիւն եւ Ցառաջդիմութիւն », մասնակցած են 50 երկիրներէ 1200 գիտ-նականներ ու մասնագէտներ, որոնց կար-գին՝ Հայաստանէն Փրոֆ. Աչոտ Գրի-գորեան, նախագահը՝ Գիտութեան Պատ-մութեան եւ Իմաստասիրութեան Միջազ-գային Միութեան, եւ Փրոֆ. Գարեգին Պետրոսեան, նախագահ՝ Հայաստանի Բը-նական ու Թէքնիք գիտութիւններու պատ-մութեան Ցանճ.ին, ինչպէս նաեւ՝ Սո-ֆիայի Համալսարանէն՝ Եղուարդ Մա-նուկեան: Փրոֆ. Աչոտ Գրիգորեան մաս կազմած է Համագումարի պրէզիտիումին: Փրոֆ. Գարեգին Պետրոսեանի զեկուց-ման նիւթը եղած է « Զարգացումը եւ բնական գիտութիւնները Թ. – Ժե. դարերու Հայաստանի միջնադարեան հա-մալսարաններուն մէջ »: Իսկ Եղուարդ Մանուկեան ներկայացուցած է « Իմաս-տասիրութեան ընկերային մշակութային երեւոյթը եւ անոր դրական ազդեցութիւ-նը գիտութեան մէջ » նիւթը: Համագու-մարը զբաղած գիտութեան եւ թէքնիքի պատմութեան հետազօտութիւններով: Փակման ճառը արտասանած է Փրոֆ. Ա. Գրիգորեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԿԱՐՕՆ ՈՒ ՋԱՐԷՆ

Հաճի Մուսան ու Սէլիմ պինպաշին Ձիաւոր Թիկնապահներով դէպի բանակի դիրքերը չտկուեցան:

Սաոսն իր վրանին մօտ պատրաստել տուած էր ընդարձակ խարոյկ մը: Ղո-չամները դործի վրայ էին. կրակին վը-րայ կը խորովէին եզ մը:

Աբեւը հետզհետէ կ'իջնէր, երբ հեռա-ւոր Ջրաւան գիւղի բարակ ճամբայէն քալուեցաւ ուղտերու ու ջորիներու կար-ւան մը:

Սաոսն նորէն անհագիստ էր: Անտա-րակոյս, ընելիք շատ բաներ կային: Թէ-պէւ Պաղտասէն եկող կարւան մըն է, մտածեց ու խարոյկին մօտ կեցած՝ դի-տեց կարւանին մօտենալը այնպէս՝ ինչ-պէս անօթի գայլ մը պիտի դիտէր ոչ-խարներու հօտ մը:

Նոյն ճամբայէն հետզհետէ նոր ժան-տարմներ կը հասնէին: Սաոսն կռահեց, որ բան մը կը կատարուէր, մանաւանդ որ ան վաճառականներու կարւաններու նման չէր:

– Սարը պինպաշու բանակին կարւանն է,- ըսաւ ղոլամներէն մէկը, երբ Սա-սոն իր դլխի ծանր քիւլլահը վար առած՝ դլուխը կը քերէր ու եղածէն շատ բան չէր հասկնար:

Սաոսն, ղոլամին ըսածները անմիջա-պէս չհասկցաւ կարծես, որովհետեւ ա-ւելի շատ բեռներու ծանրութեան մա-սին կը մտածէր ու ոսկիին ճայնը կ'առ-նէր: Երկար ժամանակ վերջ միայն խել-քի եկաւ ու զգաց, որ արճիճի պէս բան մը կը ծանրանար իր դլխին մէջ: Այո՛, այո՛, իմացեր էր այդ անունը: Իր մէջ հետզհետէ ծանրացողը այդ անունն էր, եւ Սաոսն աւելի որոշ յիշեց.- Սարը պինպաշին, տարիներ առաջ գինք հետա-պընդող յամառ գինուորականներէն մէկն էր: Կռուած էր անոր դէմ Գարատաղի լեռներուն մէջ: Այդ կռուին մէջ էր, որ Սաոսն ոտացած էր գնդակի դրեթէ մա-հացու վէրք մը: Կռիւէն յետոյ Սաոսն դանակով ճեղքած էր իր սրունքը՝ Ա.ինա-լուի գնդակը դուրս բերելու համար: Ան-կից յետոյ էր, որ Սաոսն երկար ժա-մանակ քաշուած մնաց ճամբաներէն: Նոյնիսկ զրոյց կար, որ Սարը պինպա-չու կռուին մէջ սպանուած էր...:

Բանակը կը տեղաւորուէր իր ծանր բեռներով ու Հաճի Մուսան կ'ուշանար: Սաոսն կ'ուզէր խօսիլ Հաճիի հետ:

Մութն իջած էր վաղուց, երբ Հաճին՝ Սաոսի վրանը հանդիպեցաւ: Այդ օր Սէլիմ պինպաշուն հետ պտրաած էին բանակին ու պաշտպանքներուն դիրքե-րը: Անցած էին Տէլիք – Թաշ հովիտը, ուր երկու դիշեր երեւցած էր Սպիտակ Ձիաւորը:

Հաճին չատ բան չխօսեցաւ, դրեթէ լուռ էր: Երբ դիրքերուն մօտէն կ'անց-նէին՝ գինուորները չարքով սէլամի կե-ցած էին: Գրեթէ յուսահատ եղած էր բանակէն ու Սէլիմ պինպաշիէն եւ չէր – զարմացաւ, որ Սպիտակ Ձիաւորը մին-չեւ Տէլիք – Թաշ հովիտը իջած էր:

Ուշ առեն, երբ այն ճամբայէն կ'անց-նէին, Հաճին հանդիպեցաւ Սարի պին-պաշուն: Անոնք կը ճանչնային գիրար: Ո՞վ լսած չէր Հաճի Մուսայի մասին: Սարը պինպաշին ջորիի մը չափ ուժեղ ու յամառ բան մը ունէր դէմքին վը-րայ: Հաճին սիրեց այդ արտայայտու-թիւնը, մանաւանդ որ խօսած պահուն կը զգացնէր, թէ ուժի մը տէրն էր: Ռո-սեցան վազուան յարձակողականի մասին: Ռոսեցան երկար, ու Հաճի աւելցուց, թէ իրեն հետ կռուի ելած է ծեր ու ահա-ւոր դայլ մը՝ Սաոսն:

– Սաոսո՞ն, Գարատաղի լեռներու Ֆի-րա՞ըը: Բայց ես կ'ուզէի տեսնել գինքը, անոր դէմ կռիւ ըրած եմ,– ըսաւ Սարը պինպաշին՝ կարծես անակնկալի եկած:

Սարը պինպաշին կ'ուզէր տեսնել այն հերոսը, որ նոյն կռուին մէջ անհաւա-տալի քաջագործութիւն ցոյց տուած էր:

– Անտարակոյս, Սուլթանը պիտի ներէ ծերունի Սաոսին, քանի որ իր ուժերով կռուի իջած է Սպիտակ Ձիաւորին ու ֆէտայիներուն դէմ: Կ'ենթադրեմ, այ-ժմ չատ ծեր ըլլալու է,- ըսաւ Սարը պինպաշին:

(Շար.– 408)

(Շար. Ա. էջէն)

Ա. էջ, որու վրայ գրուած է՝ « Սար – սափի տեսարանները Թրք. հիւպատոսա – րանը », ապա նաեւ՝ 2–րդ եւ 3–րդ էջե-րը ու դէպքին նկարագրութենէն զատ « Ցեղասպանութեան Մղձաւանջը » խո – րագիրին տակ, Թերթը կ'անդրադառնայ 1915, Ապրիլ 24–ին եւ Թուրքիոյ « ապա-հայացման » քաղաքականութեան, որ ըս-կըսած էր 1878–ին իսկ, եւ պիտի չա – րունակուէր Յարդերով, 1894 - 95–էն ըս-կըսեալ:

ԻՄԱՆԻԹԼ.. Ա. էջը տալէ ետք լուրը, 12–րդ էջին վրայ երկար կ'անդրադառ – նայ դէպքին, ու առանձին երկու դրու – թիւններով՝ ցեղասպանութեան եւ ահա-բեկչութեան: Առաջինին մասին, կը յիշէ Թէ 1915 - 1920 մէկուկէս միլիոն Հայ Յարդուած է « իր ազգային հողամասին վրայ », ինչպէս յիշած է՝ Ժորժ Մառէ: Ցոյս կը յայտնէ որ, Ֆրանսայի մէջ Զա-խի յաղթանակով, ժամը կու գայ, ուր Ֆրանսա իր ձայնը լսելի կը դարձնէ Մի-ացեալ – Ազգերու մէջ, պահանջելու հա-մար 20–րդ դարու առաջին ցեղասպանու-թեան ճանաչումն ու դարմանումը: Ցե - տոյ, « Պատերազմ մը, որ չի վերջանար » ուրիշ գրութեամբ մը, կը վերյիշէ 1975–էն ի վեր գործուած ահաբեկչական ա-րարքները:

ԻՆԹԻՐՆԵՇՆԼ ՀԷՐԼԼՏ ԹՐԻՊԻՒՆ.– Ա. եւ Բ. էջ կ'անդրադառնայ դէպքին, նոյն նկարը հրատարակելով: Կ'ըսէ Թէ Փարիզի Թրք. դեսպանատան մէկ բան – բերը՝ Ատան Պուլաք, ըսած է.– « Զենք բանակցիր ահաբեկիչներու հետ, ասիկա Թուրքիոյ քաղաքականութիւնն է», աւել-ցընելով Թէ՝ Թուրքիոյ մէջ հայ քաղա-քական բանտարկեալ չկայ, Թէեւ կան՝ « ծայրայեղ – ալ եւ ծայրայեղ – ձախ բանտարկեալներ »: Մինչ կարգ մը Թեր-Թեր եւ ձայնափիւռը կը յայտնէին Թէ քոմանտոյին անունը՝ « Վան » է, ամե-րիկեան օրաթերթը կ'ըսէ Թէ ղրկուած դիրերը ստորագրուած էին.. « Եղիա Քէ-չիշեան, անձնասպան – քոմանտո »: Կը կարծու որ, Ե. Քէչիշեան՝ անդամ մըն է ՀԳԲ.–ի որ սպաննուած է պաշտօնի ընթացքին:

Վերջապէս, ինչպէս ըսինք, Ֆրանս – Սուաոն էր միայն, որ Ուրբաթ առաու առաջինն էր՝ դէպքին վախճանն ալ յայտ-նող: Ամբողջ 6–րդ էջը կը յատկացուէր նկարագրութեան « Վան դործողութիւն » խորագրի տակ, տալով մանրամասն ժա-մանակացոյցը իրարու յաջորդող դէպքե-րուն:

Ձշդենք որ, քոմանտոյի անունն է՝ Եղիա Քէշիշեան, որ Սեպտ. 17–ին դըն-դակահարուեցաւ Թեհրան: Այս երիտա – սարդը, ուրիշ երկու հայ երիտասարդ - ներու հետ ձերբակալուած էր Թեհրան, Մարտ 12–ին, երբ կը հետապնդուէր պարսիկ ոստիկաններու կողմէ (երկու ոստիկան կը սպաննուէին) Թրք. դեսպա-նատան մօտերը: (Տե'ս, « Ցառաջ », Մարտ 14, 21 եւ 26): Գործուղութեան անունն ալ « Վան » է: Այս երիտասար-դին յիշատակին հոգեհանգստեան պաշ – տօն մը կը կատարուի, այս կիրակի ա-ռաւօտ, Փարիզի Մայր Եկեղեցին:

×

Ֆրանս – Էնթէռ կայանէն, Ուրբաթ ա-ռաւօտ, ժամը 8-ի լուրերուն ընթացքին, Միշէլ Պարթելէմի կը խօսէր Հայ Դատի մասին, ըսելով. « Արեւմտեան – Ասիոյ այս Պաղեստինցիները, որոնք Յարդուե - ցան Թրք. բանակին կողմէ »: Քիչ ետք, խմբագրութեանս կը հեռաձայնէր՝ այս նիւթին կապակցութեամբ:

× Բանակցութեան վերջին փուլին ըն-թացքին, երկու ահաբեկիչները կը հա – ւանէին որ կամաւոր պատանդ մը վար իջեցնէ բոլոր զէնքերը եւ ոստիկանապետ Պրուսար ալ, անզէն, երթայ, որպէսզի յանձնուին:

× Վերջապէս, յիշենք որ, մամուլի ա-սուլիսին ընթացքին, ոգեկոչելով այս դէպքը, նախագահ Միթերան ըսաւ.– « Մեծագոյն վատահութիւնն ունիմ Ներ-քին նախարար՝ Տըֆէրի, լաւագոյն ձե – ւով տանելու համար այս հարցը, այսին-քըն՝ խուսափելով վատթարագոյնէն »:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի Վարչ.ը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհի – ները՝ ընդհ. ժողովի, գաւաթ մը Թէյի շուրջ: Շաբաթ, Հոկտ. 3, կէսօրէ ետք ժամը 3–ին, Ազգ. Տան սրահը: Կը խընդրուի բոլոր ընկերուհիներէն՝ ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս եւ Արմենու-հի Քէշիշեան, Թամար, Մանուկ, Անա – հիտ, Կատուշ, Անարէտ, Ազատ, Արամ եւ Արմէն Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Ան – դրանիկ Քէշիշեան, խոր վշտով կը ծա-նուցանեն Եւրոպայի իրենց ազգականնե-րուն, բարեկամներուն եւ ծանօթներուն, եղերական մահը իրենց զաւկին եւ եղ – բօր՝

ԵՂԻԱ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

(մահացած՝ Թեհրան, Սեպտ. 17–ին, 22 տարեկանին),

որու թաղմ յիշատակին՝ կիրակի, Սեպտ. 27–ի առաւօտեան, Փարիզի Ս. Յովհան-նէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ յա-ւարտ Պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մէօտոնէն՝ Պ. Գրիգոր Գազանճեան 100 Ֆ. կը նուիրէ « Ցառաջ »ին, իր սի-րելի բարեկամին՝ Սարգիս Եօթնեղբայր-եանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն – Մօրիսի մաս – նաճիւղը, չնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ զպրոցին հետեւեալ նուէրնե-րը.– Օր. Վերժին Կոստանեան 150, Օհանեան ընտ. 100 Ֆ., Վիքթորիա Կոս-տանեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Յովհաննէսեան, Տիկին Թամար Գամպէրեան 100-ական, Տիկին Հայկանոյշ Ֆուրունճեան 50 Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Աստղիկ Օհանեանի մահուան առթիւ:

II° STAGE NATIONAL
DES CLUBS UNESCO

VIE QUOTIDIENNE ET VIE SOCIALE DES ARMENIENS

De la fin du XIX° au début du XX siècle

SAMEDI 17 et DIMANCHE 18 OCT.

organisé par

La Maison de la Culture Arménienne de Décines

et le

CLUB UNESCO DES ARMENIENS ET DES AMIS DES ARMENIENS

avec la participation de

L'Union Culturelle Arménienne de Villeurbanne

L'Association Culturelle Arménienne de Lyon

Maison de la Culture Arménienne
de Décines
15, Rue du 24 Avril 1915
69150 DECINES - (7) 849. 42. 97

PROGRAMME DU STAGE

— *Samedi*, 17 *Octobre*;

9 h. 30 - 12 h. 30 (session 1)
LA CELLULE FAMILIALE
15 h. 00 - 18 h. 00 (session 2)
RAPPORTS SOCIO-POLITIQUES DES ARMENIENS AVEC L'ENVIRONNEMENT

— *Dimanche*, 18 *Octobre*;

09 h. 00 - 11 h. 00 (session 3)
L'INFLUENCE DE LA NAISSANCE DU MOUVEMENT REVOLUTIONNAIRE SUR LA VIE ARMENIENNE
12 h. 00 - 14 h. 00 (session 4)
AUTOUR DU GENOCIDE: POUVOIR ET PATERNITE

Intervenants:-

— Mme. Béatrice BRICOUT
— Mme. Hasmig KEVONIAN
— Mlle. Mireille BARDAKDJIAN
— Mme. Anahite TER-MINASSIAN
— M. Dikran DJIMBACHIAN
— M. Marc NICHANIAN

Frais de stage:60F. pour les 4 sessions ou 20 F. par session.
Frais d'hébérgement et de restauration: nous contacter.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Պուլվար – Օտտոյի կա-պոյտ Խաչի մասնաճիւղը, չնորհակալու-թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Տէր եւ Տիկին Տարաքճեան 50 Ֆ. ի յի-շատակ իրենց մօր՝ Եսթեր Տարաճեանի, Տէր եւ Տիկին Փօլ Փիլիկեան, իրենց եղ-բօրորդւոյն մահուան տարելիցին առթիւ՝ 30 Ֆ., Տիկին Քնարիկ Ցարութիւնեան 30 Ֆ. Հայկազ Արքիմեանի թաղման առ-թիւ: Ողբ. Պետրոս Սահակեանի թաղ – ման առթիւ՝ Սահակեան ընտ. 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արշակ Մխրոյեան 200 Ֆ: Այրի Տիկին Էլիզ Պէլիեան, իր ապա – քինման առթիւ՝ 20 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեան՝ նուէր 20 Ֆ.:

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկե – ղեցւոյ Վարչ.ը, չնորհակալութեամբ ըս-ստացած է հետեւեալ գումարները Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Օհանեանէ 200 Ֆ., Պաղտիկ Քիւլչէեանի եւ Գրիգոր Թոմայ-եանի յիշատակին: Սարգիս Վանիկեան 100 Ֆ. զպրոցին, 100 Ֆ. եկեղեցիին, Անդրանիկ Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Յորթեան, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Չիլին-կիրօղլու, Տէր եւ Տիկին Փէքթիլեան Եղիկեան 100-ական Ֆ.:

U. G. A. B.

MAISON
DES ETUDIANTS ARMENIENS
FONDATION MARIE — NUBAR
Année académique 1981 - 1982

Les étudiants d'origine arménienne de 2ème ou 3ème cycle d'études universitaires, peuvent être hébergés à la Fondation Marie - Nubar de la Cité Internationale Universitaire de Paris.

Pour tous renseignements, téléphoner au Secrétariat: Tél. 589. 55. 53

Les dossiers de candidature peuvent être retirés jusqu'au 12 Octobre 1981 au bureau de l'UGAB
11, Square Alboni - 75016 Paris

ՅԵՏԱՋԳՈՒԱԾ Է

Grand Dîner - Dansant

Dans les Salons de SOFITEL — 2, Rue Grognet; 75015 Paris
Samedi, 26 Septembre, de 20h.30 à l'aube

Organisé par La Croix Bleue Arménienne d'Issy-les-Moulineaux

Au Profit
de l'Eglise Arménienne d'Issy-les-Moulineaux et de ses œuvres.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակ - ցութեան Հովանաւորած հայերէնի դա - սանդութիւնները կը վերսկսին՝ Հոկտ. 7-ին, Ցորեքշաբթի օր, ժամը 10 – 18: Ըստ առաջնոյն, աշակերտներուն յատ - կացուած փոխադրակառքերու ապասար - կութիւնը ապահովուած է, ինչպէս նաեւ՝ կէսօրուան ճաշը: Արձանագրութեան հա-մար դիմել Բարեգործականի քարտու - ղարութեան.– Հեռաձայն՝ 37. 75. 97: Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան.– Հեռաձայն՝ 77. 84. 70, եւ կամ, ուղ - ղակի ներկայանալ երկու հաստատու - թիւններէն մէկին կամ միւսին:

×

ՏԷՍԻՆ

Կապոյտ Խաչի հայկ. զպրոցը կը վե-րըսկսին Ցորեքշաբթի, Սեպտ. 30-ին եւ Շաբաթ, Հոկտեմբեր 3–ին:

Արձանագրութիւնները՝ Տէսինի Մը - չակոյթի Տունը:

×

ՍԷՆ - ՄՕՌԻՍ

Կապ. Խաչի Սէն–Մօրիսի զպրոցի 1981 / 1982 շրջանի արձանագրութիւնները եւ վերաբացումը տեղի կ'ունենան Ցորեք - շաբթի, Սեպտ. 30–ին, զպրոցին սրահը:

×

ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Դաւիթեան եւ Ֆօնպարլէթ զպրոցի աշակերտութեան արձանագը - րութիւնը տեղի կ'ունենայ Ցորեքշաբթի, Հոկտ. 7–ին:

Դաւիթեան զպրոցի արձանագրութիւնը ժամը 9–էն սկսեալ.–

6, *Allée Jolland. Bourg-lès-Valence*

Իսկ, Ֆօնպարլէթ զպրոցի արձանա - գրութիւնը՝ կէսօրէն ետք, ժամը 14-էն սկսեալ, Լուիզ - Միշէլ զպրոցին մէջ, նոյն օրը:

×

Լիոնի Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող Հայ - կազեան Վարժ.ին ՀԱՑԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆ - ԹԱՑՔՆԵՐԸ կը վերսկսին՝ Ցորեքշաբթի, Սեպտ. 30–ին:

LA CAPPADOCE

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

LES 9 ET 11 OCTOBRE

avec

ONNIG DINGDJIAN

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
29
MARDI
29 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տ ր ա ց ս ա ւ : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատ : 2 Ֆ. 50

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.004 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.004

ՋՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԻՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ՝ ՔԼՕՏ ՇԷՍՈՆ

ՀԱՅԱՆՊԱՍՏ ԵԼՈՅԹՆԵՐ ՋԱՅՆ-ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՆ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԵՆ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՅՈՑՑ՝ ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑՆ ԱՌԱՋԵԻ

Ուրբաթ եւ Շաբաթ, Ֆրանսական ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ եւ մամուլ, լայն ազդ կու տային՝ Հինգշաբթի օրուան ապրդիքին, որու բարձրաք, առանց արիւնահեղութեան վախճանը, չնորհաւորութեան ալիք մուաւ կառավարութեան կողմէ, Ֆրանսական ոստիկանութեան հակահանդիչական պատասխանատուներուն: Հաչուելիքը մէկ մեռեալ էր՝ Թուրք պահակը ձեմալ Իօզէն, մէկ ծանր վիրաւորեալ – հիւպատոսը՝ Քայա Ինալ, թէ – ևս վիրաւորուած էին չորս հայ երիտասարդներէն՝ երկուքը, եւ կը խը – մամուխին ՕԹԼ - Տիէօ հիւանդանոցը:

Ուրբաթ եւ Շաբաթ, ոստիկանութիւնը կը յայտնէր թէ՝ իր հարցաքննած երկու երիտասարդները չէին հաղորդած իրենց ինքնութիւնը, մինչ ՕԹԼ – Տիէօ-ի Քուզը սրահը գտնուղները՝ Զաւէն եւ Յարոր տուած էին իրենց անուն, ինչ որ հաստկանուն կը նկատուէր:

Ուրբաթ եւ Շաբաթ, կը ծագէր « քաղաքական ապաստանի » հարցը, զոր ոստիկանապետը խոստացած կ'ըլլար քննոտի պահին, ապա դրժած այդ խօսքը: Հոս, անշուշտ հակասական լուրե – րէ չատ են: Ֆրանսացիներուն համար, այդ խօսքը կը նշանակէր՝ հայ երիտասարդները չյանձնել Թրքական իշխանութեանց կամ չարտաքսել, կամ՝ ամէն դէպ՝ վտարարաժոյն ելքի մը առաջքն առնել: Նախարարապետութիւնը, զեկոյզով մը « անհանդուրժելի » կ'որակէր պատանդներ բռնելու այս արարքը, մինչ Արտաքին Ցարարերութեանց նախարարը՝ Քլօտ Շէսոն, կ'աւելցնէր թէ, կառավարութիւնը բուռն կերպով կը դատապարտէ եղածը, ճչդելով.– « Որեան ալ ցանի ըլլան ոճրանոցի անդամներուն ոճրագործ պատմական դէպքերը, այս ապարքը անընդունելի է. ինչ կը վերաբերի մարդկային անձին տարրական իրաւունքներուն եւ ա'լ աւելի անհատնդուրժելի կը դառնայ, երբ անգամ մը եւս, Ֆրանսայի մէջ պաշտօնավարող թուրք դիւանագէտներ զարնուած են »:

Կ'ըսուի թէ, չորս երիտասարդները պիտի հետապնդուին « կամաւոր մարդասպանութեան, ղէնքերու օրէնսդրութեան դէմ գործելու եւ կամայական պատանդումի » ամբաստանութեամբ: Այս առընթերութեամբ, յանուն « Հայկ. Ազատագրում »ի, Արա Թորանեան մամուլի ասուլիս մը կու տար Ուրբաթ օր, պա – տճնդելով քաղաքական ապաստան, աւելցնելով թէ՝ « հայ յեղափոխականները ալեւս կորնցուցած են իրենց համբերութիւնը եւ կ'ուզեն որ միջազգային հանրութիւնը ճանչնայ Ցեղասպանութիւնը, որու զոհ գացին՝ չուրջ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար Հայեր »: Իր կարգին, Անդարա ազդարարած է Ֆրանսայի՝ « եթէ Ֆրանսա ընդունի քաղաքական ապաստանի դիմումները, չատ նանգիակչիռ կացութեան մը դէմ յանդիման կը գտնուինք »: Թրք. Արտաքին Նախարարութեան բանբերը ըսած է նաեւ.

« Հայկ. ահաբեկչութիւնը մաս կը կազմէ միջազգային ահաբեկչութեան, որ կ'ուզէ պատակտել Թուրքիան, կղզիացնել երկիրը, կամ տկարացնել իր դիրքը՝ միջազգային խորհրդակցութեան մէջ: Միջազգային ահակրեկչութիւն, բանի՝ լաւ կազմակերպուած է, միեւնոյն ժամուն ռումբերու ահազանգի լուրեր տարած – ուած են՝ Նըվէռ, Լիոն եւ Լոնտոն, բոլորն ալ՝ սուտ »:

Թուրքիա, միչտ պիտի նախընտրէ, անշուշտ, միջազգային այս դիմադիծը տալ, կարենալ յարատեւօրէն մերժելու համար՝ Հայկ. Հարցի մը գոյութիւնը: Բայց ուզէ կամ չուզէ, այդ հարցը կայ եւ Ֆրանսական մաս – մէտիաներու տուած լայն տեղը Հայերու ցեղասպանութեան, ամէն անգամ կու գայ վաստել թէ՝ չի բաւեր մերժողական ճակատ պարզել, ուրանալ՝ անուրանալին, պատմական դէպքերը ջնջելու համար: Այս առընչութեամբ, Ֆրանսական հեռատեսիլն ու ձայնասփիւռը՝ առարկայօրէն արձագանգ հանդիսացած են ժողովուրդի մը ողբերգութեան: Ուրբաթ, ժամը 12·45–ի Ա՛ն – քէն 2–ի լուրերու հաղորդումի բաժինը, որու ընթացքին Ֆրանսացի լրագրողը ուժգնօրէն կը բացատրէր թէ՝ Թուրքերու ուրացումը պիտի նմանէր անոր, որ այսօր՝ Գերմանիա ըսէր թէ ո՛չ Հիթլէր, ոչ ալ Հրեայի ջարդ եղած է, եւ իրրեւ ամէնէն ցայտուն փաստը, կը կարդար՝ Թալէթի հանրածանօթ հեռագիրը: Նոյն ժամուն, Ա. կայանէն կը խօսէր՝ Վահէ Քաչա: Իրիկունը՝ ժամը 19–ին, Ֆրանս–Քիւլթիւր–էն՝ Իվ Թէռնոն: Դէպքին կ'անդրադառնային նաեւ, իրիկունը, ժամը 20–ին, հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի կայանները: Բազմաթիւ հեռաձայններ կ'ըլլային նաեւ՝ « Ցառագ »ի, Ֆրանս – Էնթէռ–ի, Ֆրանս – Քիւլթիւր–ի Էտո – շիէյքըտ – Փրէս–ի կողմէ: Նոյն Ուր – բաթ կէսօրէ ետք, « Ցառագ »ի կը հեռաձայնէր նաեւ՝ « Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակ »ը, յայտնելու համար թէ՝ քոմանտոյի անդամներն են.– Վազգէն Սիսլեան, Գէորգ Աբրահամ, Յակոբ Զուլֆայեան եւ Արամ Պասմաճեան: Ի պատասխան մեր հարցումին, կ'ըսէր սակայն թէ՝ չէր կրնար ճչդել, թէ որո՞նք են երկու վիրաւորուածները:

Ամփոփ պատկերը պարզել, մամուլի արձագանգներուն, դժուար է անշուշտ, եթէ ոչ՝ անկարելի: Փորձենք սակայն, գաղափար մը տալ, դվխաւոր գրութիւններէն.–

ՈՒՐԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ.–

Ֆրանս – Սուաո, իր բոլոր հրատարակութիւններուն առաջին էջը յատկացնելէ զատ, 6–րդ եւ 7–րդ էջերը կը լեցնէր մանրամասնութիւններով: Նախ՝ երկար կը պատմէր ոստիկանապետ Պրուսարի վարած բանակցութիւնները, ժամ առ ժամ, ու կը բերէր պատանդներու վկայութիւնը: Անոնք կը հաստատէին որ, լաւ վարուելակերպի արժանացած էին: Կ'արձագանգէր՝ Անդարայի յայտարարութեան, ըստ որուն « Ֆրանսացիք չատ տկար են հայ ահաբեկիչներուն հետ »: Ապա, յայտնելէ ետք թէ՝ հայ երիտասարդները մարզուած են պաղեստինեան կայաններու մէջ, կը խորագրէր՝ « Արդէն 135 Սպանութիւն », ինչ որ սխալ է քանի՝ թիւը կրնայ համապատասխանել բոլոր տեսակի արարքներուն եւ եղեռնափորձերուն, եւ ոչ՝ սպանութեանց:

Լը Մոնտ.– Նաեւ չատ լայն տեղ կու տար, նախ նկարագրականն ընելով, ապա՝ արձագանգելով Թրքական ցոյցին: Կէս – դիչերուան մօտ, Հայեր ալ ցոյց մը կ'ընէին միւս կողմը, եւ քիչ ետք բախում մը տեղի կ'ունենար, որու ընթացքին 25–ամեայ հայ երիտասարդ մը՝ Գէորգ Զափարեան, կը դաչունահարուէր Թուրքի մը կողմէ եւ հիւանդանոց կը փոխադրուէր, բաւական ծանր վիճակի մէջ: Նաեւ, 24–րդ էջին վրայ, Լը Մոնտ–ի աչխատակիցը արձագանգ կը հանդիսանայ հայ հայկ. կարգ մը հակազդեցութեանց:

Քիչ անդին, հրատարակուած է Թրդ – Թակցութիւն մը, Անդարայէն, ուր կը յիչուի առաւելաբար՝ Թուրքերու եւ Թրք. մամուլին հակաֆրանսական բուռն արտադրութիւնները: Հիւրրիյէթ կը գտնէ որ, « Ֆրանսական Պետութիւնը ալ մը տմարդի Հայերու խաղալիքն եղած է »: (Թուրք մամուլին մանրամասնօրէն պիտի անդրադառնանք, առանձին): Ըստ Թերթին Թղթակցին, Թուրքիոյ բանտերը 7 Հայ կայ, բայց, կը չեշտեն Թուրքերը, անոնք իրրեւ Հայ չէ որ բանտըն են, այլ՝ խափանարարական գործունէութեան պատճառով:

Լա Քռուա.– Նախ՝ նկարագրականը կ'ընէ Հինգշաբթի օրուան դէպքին, հակիրճ կերպով կ'ոգեկոչէ այլ արարքներ, ու կը յիչէ՝ Ցեղասպանութիւնը:

×

ՇԱԲԱԹ, ՍԵՊՏ. 26.–

Առաւօտեան Թերթերը, որոնք նախորդ առաւօտ չէին կրցած արարքին ելքին մասին լուր տալ, չատ երկար կ'անդրադառնան:

Ֆիկառօ.– Կը պարզէ Ֆրանսական կառավարութեան դիրքը, կ'արձագանգէ Արա Թորանեանի մամուլի ասուլիսին, ու երկար կը բացատրէ՝ « Պրուսար մեթոդը », որու չնորհիւ կարելի եղած է բանակցիլ քոմանտոյին հետ եւ յանգիլ տուեալ արդիւնքին:

Փարիզիէն Լիպէրասիոն.– Ցարմար գտած է խորագրել թէ՝ քոմանտոյի չորս անդամները կրնան ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուիլ, ու գործողութեան արդիւնքը կու տայ, առանց մանրամասնութիւններուն մէջ մտնելու:

Լը Մաթէն.– « Դժուար բանակցութիւններ »ը կը նկարագրէ, կ'արձագանգէ Թուրքերու, ապա՝ Հայերու ցոյցերուն, ինչպէս նաեւ՝ Ֆրանսական կառավարութեան դիրքին, Անդարայի պահանջներուն եւ Արա Թորանեանի մամուլի ասուլիսին:

Քոթիտիէն տը Փարի.– Կը խորագրէ ոստիկանապետ Պրուսարի մէկ խօսքը.– « Այն տպաւորութիւնն ունէինք թէ, թմրեցուցիչ գործածողներու հետ էր մեր գործը »: Պրուսար, այս բացատրութիւնը կու տայ այն պատճառով, որ կ'ըսէ, դժուար էր հետեւիլ իրենց տրամաբանութեան: Գրգռիչ վիճակներէ կ'անցնէին: Թերթը, կ'արձագանգէ նաեւ՝ Ֆրանսական եւ Թրքական կառավարութեանց դիրքերուն:

Լիպէրասիոն.– Առաջին էջէն զատ, ներսն ալ լայն տեղ կու տայ, նախ դէպքին ընթացքին մանրամասնութեանց, ժամ առ ժամ, կը յիչատակէ նախարարապետ Մօռուայի չնորհաւորութիւնները ոստիկանութեան, ապա՝ ամբողջ ուրիչ էջ մըն ալ կը յատկացնէ Հայերու, ըմ-

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Գ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

—o—

ՄԻԼԱՆՕ.– («Ցառագ», հեռաձայնով).– Ուրբաթ, Սեպտ. 25-ին, Միլանոյի « Սթէլինէ » պալատին մէջ, սկսաւ Հայ Արուեստին նուիրուած՝ Միջազգային Գ. Համագումարը:

Ողջոյնի խօսքը արտասանեց՝ Սէռճիօ Ռոմանօ, վարիչ Իտալիոյ Արտաքին Նախարարութեան Մչակութային Բաժնի, իսկ բացումը կատարեց՝ Ատրիանօ Ալվակօ Նովէլլօ, անօրէն՝ Միլանոյի Հայ Մչակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի Կեդրոնին:

Համառօտ ելոյթներ ունեցան նաեւ՝ Միլանոյի Կաթողիկէ Համալսարանի տեսուչը՝ Ճիան – Գարլօ Պոլոնիէզի, քաղաքի « Ամպրոզիանա » մատենադարանին պատասխանատուն՝ Կալպիաթի Վրդ. եւ Հայաստանէն՝ ճարտարապետ Արմէն Ջարեան:

Նոյն իրիկունը, Հայաստանի կառավարութեան կողմէ փոխ - վարչապետ՝ Ալեքսան Կիրակոսեան խաչքար մը նուիրեց Միլանոյի Հնագիտական Թանգարանին, որու անօրէնն է՝ Էռմանօ Ալան:

Այս Գ. Համաժողովն ալ, նախորդներուն նման կազմակերպուած է Հայ Մչակոյթի Ուսումնասիրութեան եւ Վաւերագրումի Կեդրոնէն (Միլանօ), գործակցութեամբ Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի Ինստիտուտին (Երեւան) եւ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան:

Համագումարը, իր ուչադրութիւնը պիտի կեդրոնացնէ մեր պատմական յուչարձաններուն վրայ, վերլուծելով անոնց ճանաչումի, պահպանման եւ վերապրումի միջոցները:

Գիտական նիստերը, որոնց կը մասնակչին 60-ի մօտ հայ եւ օտար զեկուցաբերներ, կը չարունակուէին՝ Վիչէնցա, Քասթէլֆրանքօ եւ Փիացոլա: իսկ փակումը կը կատարուի Հոկտ. 1ին՝ Վենետիկ:

փիւռքին եւ « երրորդ սերունդ »ին, զոր Ժան Քէհայեան կը նմանցնէ՝ « Աքսիոն տիրէքթ»ի տղոց: Համայնավար կուսակցութենէն արտաքսուած լրագրող – դրագէտը, հարցազրոյց մը տուած է Թերթին, ուր կը յայտնէ թէ, ընդհանուր ձեւով՝ Մարսէյլի Հայերը զոհ էին: Կը բացատրէ սերունդները. « Առաջինը, ծնողքիս սերունդը, հաց պիտի ճարէր, վերապրէր: Հայրս մազապուրծ ազատած է, ուր տարեկանին: Այդ սերունդը, իր գաւակները մեծցուց՝ սա նշանաբանով.– « Բերանդ գոցէ՛ եւ յաջողէ »: Իմ սերունդս գիտակցեցաւ Ցեղասպանութեան եւ հիւանդ եղաւ որ չի կրնար ճանչնալ տալ Հայկ. Հարցը···: Երրորդ սերունդը, քիչ մը՝ *Աքսիոն-տիրէքթ*–ն է, գիրք, ժողով, խելքին չի պատկիր: Հայկ. ջիղս շարժեցաւ, բայց շուք մը կայ: Այս գաղտնի բանակը կը մարզուի՝ պաղեստինեան կայաններու մէջ, եւ հաւանաբար՝ խորհրդայնասէր: Իտալիոյ *Կարմիր Ջոկատ*–ներուն պէս է, մեծ պետութեանց կողմէ ծրագրուած ապակայունացում կը հոտի: Կը մոռցուի խորհրդային Հայաստանի ազգասպանութիւնը: Լեզուն կ'անհետանայ, փոքրիկ երկիրը՝ խորհրդային աշխարհակալութեան կաղապարին մէջ կը մտնէ: Երկրորդ ցեղասպանութիւն մըն է, աւելի դանդաղ, խլրդային, բայց՝ աւելի արդիւնաւոր »:

(Լուրերու Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ, ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Բ. և վերջին Մաս)

Նախ հիմնական տուեալները, ըմբռնելու համար, թէ ինչո՞ւ ծրագիրներու կազմութեան ընթացքին անհրաժեշտ է նկատի ունենալ Հայաստանի բնակլիմայական պայմանները, ժողովրդագրութեան կարգ մը երեսները, քաղաքներու ընդլայնումին պարագան, եւայլն:

Հայաստանի հողատարածութեան մի – ջին բարձրութիւնը՝ ծովի մակերեսէն 1·800 մ. է: Բնակավայրերուն 52,5 տոկոսը կը գտնուի՝ ծովի մակերեսէն 1·500 եւ աւելի մ. բարձրութեան վրայ: Հակառակ իր լեռնային կառոյցին, բնակ – չութեան խտութեան տեսակէտով Հայաստան Խորհ. Միութեան ամէնէն ցայտուն տեղը կը գրաւէ, եւ մնալով միայն Մոլտավիայէն: Առանց երկար մանրամասնելու արձանագրենք, թէ վերջին՝ 1979-ի մարզահամարին տուեալներով, Հայաստանի մէջ մէկ քառակուսի քմ. տարածութեան վրայ կը բնակի՝ չուրջ 102 հոգի:

Անդին, Հայաստանի բնակչութեան ամբ զգալի կերպով բարձր կը մնայ ոչ միայն Խորհ. Միութեան, այլեւ՝ բազմաթիւ Հանրապետութիւններու միջինէն: (Ծանօթ է, որ ամի արտակարգ բարձր ցուցանիշները կ'արձանագրուին՝ կեդրոնական երկիրներուն մէջ, իսկ նոյնպէս, արտակարգ նուազումները՝ Խորհ. Միութեան հիւսիսային մասին, Ուրալի, Սիպերիոյ, եւ Մայր. Արեւելքի մէջ): 1970 – 79ի ժամանակամիջոցին, Հայաստանի բնակչութեան յաւելումը 22,1 տոկոս ներկայացուց, երբ խորհրդային միջինը կազմեց՝ միայն 9: Պատկերը առաւել ցայտուն դարձնելու համար անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, թէ բարձրակ ամի տեսակէտէ ալ Հայաստան բարձր ցուցանիշ պարզեց: Այսպէս, 1970 – 78ին, մեր Հանրապետութեան բնակչութիւնը 539·000 հոգիի յաւելում արձանագրեց, երբ, օրինակ՝ Վրաստանինը եղաւ 330·000, Մոլտավիայինը՝ 379·000: Արդ, 1970–ին Վրաստան 2·200·000, իսկ Մոլտավիա՝ աւելի քան 1·000·000 առաւել թիւ ներկայացնող բնակչութիւններ ունէին, բազդատմամբ Հայաստանի: Հայաստանի բնակչութեան բացարձակ ամբ գրեթէ մօտեցաւ Բէլոռուսիոյ բնակչութեան ամին՝ 577·000, հակառակ այն իրողութեան, որ վերոյիշեալ Հանրապետութիւնը 1970–ին, բազդատմամբ Հայաստանի՝ 6,5 միլիոն աւելի բնակիչ ունէր:

Արդ, եթէ նկատի առնենք Հայաստանի ռելիէֆին դիմադիծը, բնակլիմայական առանձնայատկութիւնները եւ արտադրող ուժերու ոչ – համաչափ տեղաբաշխումը, կ'ունենանք այժմու պատկերը.– անհամեմատ մեծ են բնակչութեան խտութեան տարբերութիւնները՝ չրջանէ չրջան. քանի, մէկ քառակուսի քմ.ի վրայ կը տատանուի 17 հոգիէն մինչեւ 300 հոգի:

Ապագայ ծրագիրներու մշակումին մէջ պէտք է նկատի ունենալ նաեւ Հայաստանի մշակելի հողերուն խիստ սահմանափակ պատկերը: Մեր երկրին տարածութեան աւելի քան 50 տոկոսը 16 աստիճանէն աւելի թեքած ըլլալով, ինչպէս նաեւ՝ մեծ բարձրութեան հետեւանքով՝ պիտանի չէ գիւղատնտեսութեան:

Անձ – գլուխ հաշուով, 1978–ին, գիւղատնտեսական պիտանի հողերը Հայաստանի մէջ կազմեցին 0,4 հեկտար, մշակելի հողերը՝ 0,17 հեկտար, խոր – հրդային Հանրապետութիւններու չարքին մէջ պարզելով՝ վերջին տեղը: Հարցն այն է, որ բնակչութեան յաւելումին հետեւանքով, այս տոկոսները աւելի կը կրճատուին:

Դեռ կայ այլ կէտ մը, նոյնքան կարեւոր: Աւելի բնակչութեան եւ անտեսական արտադրութեան կարելիութիւններուն կեդրոնացումն է մեծ քաղաքներու մէջ: Թիւերը պերճախօս են.– Երեւան, Լենինական եւ Կիրովական քաղաքներուն մէջ կեդրոնացած է բանկչութեան 45 տոկոսէն աւելին, իսկ արդիւնաբերութեան իր արտադրութեան ծաւալով՝ մօտաւորապէս 70 տոկոս:

Առանք ունենալով աչքի առջեւ, Գարուն ամսագիրին թղթակիցը՝ Լեւոն Անանեան, իր խօսակցութեան ընթացքին ակադեմական Մ.Քալէճ Քոթանեանի հետ, հետեւեալ դառն հաստատումը կատարած է.– Այո, այստեղ եւս մենք ունեցանք անդառնալի կորուստներ: Ե՛ւ լեռնային գիւղերի վերբնակեցման անհեռատես ձախողականութիւնը, ե՛ւ դրսեն զուգընթաց՝ միգրացիան յանգեցրին լեռնային բնակավայրերի մի մասի ամայացման: Իսկ այդ շրջաններուն դատարկումը ունի սոցիալական, տնտեսական եւ բաղաքական նշանակութիւն: Երեւոյթն այնպիսի ծանրութեան մը տակ է ձեռք բերել, որ դարձել գրականութեան նիւթ: Եթէ ծանօթ էք, մեր ամսագրում անցեալ տարուայ ամռանը տպագրուեց Վարդգէս Պետրոսեանի «Մեծաւոր Ընկուզենին» վէպը... »: (Այդ վէպին հիմնական մխրճը ներկայացուցինք Յառաջ–ի մէջ, Յունուար 22–ին, «Ընթացիկ Հարցեր» խորագրին տակ: Դարերով հայկական դիմագիծ ունեցող տանեկանները գիւղերը կ'ամայանան՝ երիտասարդութեան եւ անոր հետեւող տարեց տարրերու մեկնումով: Հայերուն տեղը կու գան եւ տուն – տեղ կ'ըլլան Թուրք – Թաթարներ, Քիւրտեր: Այս առումով հասկնալի կը դառնայ Գարուն–ի թղթակիցին հաստատումը, երբ կ'ըսէ, թէ այդ շրջաններուն դատարկումը ունի տարբեր ազդեցութիւններ՝ ըստ ազգերու. քանի մը տարի առաջ Ռուսաստանի մէջ հրատարակուած ուսումնասիրութեան մը համաձայն, Ռուսաստանի մէջ ապրող հայերուն 70 տոկոսը կը բնակի քաղաքներու մէջ, մինչ ռուսերուն 60 տոկոսը գիւղերու մէջ կ'ապրի: Ռուսերը կը գաղթեն գիւղերէ, հայերը՝ քաղաքներէ: Ռուսերը կը գաղթեն դէպի հարաւ, հայերը՝ դէպի հիւսիս: Ռուսերը կը գաղթեն դէպի Սիպերիա, հայերը՝ դէպի Ռուսաստանի Եւրոպական մասը: Ռուսերը կը գաղթեն դէպի Միջին Ասիա, հայերը՝ դէպի Ուրալ, Սիպերիոյ, եւ Մայր. Արեւելքի մէջ): 1970 – 79ի ժամանակամիջոցին, Հայաստանի բնակչութեան յաւելումը 22,1 տոկոս ներկայացուց, երբ խորհրդային միջինը կազմեց՝ միայն 9: Պատկերը առաւել ցայտուն դարձնելու համար անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, թէ բարձրակ ամի տեսակէտէ ալ Հայաստան բարձր ցուցանիշ պարզեց: Այսպէս, 1970 – 78ին, մեր Հանրապետութեան բնակչութիւնը 539·000 հոգիի յաւելում արձանագրեց, երբ, օրինակ՝ Վրաստանինը եղաւ 330·000, Մոլտավիայինը՝ 379·000: Արդ, 1970–ին Վրաստան 2·200·000, իսկ Մոլտավիա՝ աւելի քան 1·000·000 առաւել թիւ ներկայացնող բնակչութիւններ ունէին, բազդատմամբ Հայաստանի: Հայաստանի բնակչութեան բացարձակ ամբ գրեթէ մօտեցաւ Բէլոռուսիոյ բնակչութեան ամին՝ 577·000, հակառակ այն իրողութեան, որ վերոյիշեալ Հանրապետութիւնը 1970–ին, բազդատմամբ Հայաստանի՝ 6,5 միլիոն աւելի բնակիչ ունէր:

Արդ, եթէ նկատի առնենք Հայաստանի ռելիէֆին դիմագիծը, բնակլիմայական առանձնայատկութիւնները եւ արտադրող ուժերու ոչ – համաչափ տեղաբաշխումը, կ'ունենանք այժմու պատկերը.– անհամեմատ մեծ են բնակչութեան խտութեան տարբերութիւնները՝ չրջանէ չրջան. քանի, մէկ քառակուսի քմ.ի վրայ կը տատանուի 17 հոգիէն մինչեւ 300 հոգի:

Ապագայ ծրագիրներու մշակումին մէջ պէտք է նկատի ունենալ նաեւ Հայաստանի մշակելի հողերուն խիստ սահմանափակ պատկերը: Մեր երկրին տարածութեան աւելի քան 50 տոկոսը 16 աստիճանէն աւելի թեքած ըլլալով, ինչպէս նաեւ՝ մեծ բարձրութեան հետեւանքով՝ պիտանի չէ գիւղատնտեսութեան:

Անձ – գլուխ հաշուով, 1978–ին, գիւղատնտեսական պիտանի հողերը Հայաստանի մէջ կազմեցին 0,4 հեկտար, մշակելի հողերը՝ 0,17 հեկտար, խոր – հրդային Հանրապետութիւններու չարքին մէջ պարզելով՝ վերջին տեղը: Հարցն այն է, որ բնակչութեան յաւելումին հետեւանքով, այս տոկոսները աւելի կը կրճատուին:

Դեռ կայ այլ կէտ մը, նոյնքան կարեւոր: Աւելի բնակչութեան եւ անտեսական արտադրութեան կարելիութիւններուն կեդրոնացումն է մեծ քաղաքներու մէջ: Թիւերը պերճախօս են.– Երեւան, Լենինական եւ Կիրովական քաղաքներուն մէջ կեդրոնացած է բանկչութեան 45 տոկոսէն աւելին, իսկ արդիւնաբերութեան իր արտադրութեան ծաւալով՝ մօտաւորապէս 70 տոկոս:

Առանք ունենալով աչքի առջեւ, Գարուն ամսագիրին թղթակիցը՝ Լեւոն Անանեան, իր խօսակցութեան ընթացքին ակադեմական Մ.Քալէճ Քոթանեանի հետ, հետեւեալ դառն հաստատումը կատարած է.– Այո, այստեղ եւս մենք ունեցանք անդառնալի կորուստներ: Ե՛ւ լեռնային գիւղերի վերբնակեցման անհեռատես ձախողականութիւնը, ե՛ւ դրսեն զուգընթաց՝ միգրացիան յանգեցրին լեռնային բնակավայրերի մի մասի ամայացման: Իսկ այդ շրջաններուն դատարկումը ունի սոցիալական, տնտեսական եւ բաղաքական նշանակութիւն: Երեւոյթն այնպիսի ծանրութեան մը տակ է ձեռք բերել, որ դարձել գրականութեան նիւթ: Եթէ ծանօթ էք, մեր ամսագրում անցեալ տարուայ ամռանը տպագրուեց Վարդգէս Պետրոսեանի «Մեծաւոր Ընկուզենին» վէպը... »: (Այդ վէպին հիմնական մխրճը ներկայացուցինք Յառաջ–ի մէջ, Յունուար 22–ին, «Ընթացիկ Հարցեր» խորագրին տակ: Դարերով հայկական դիմագիծ ունեցող տանեկանները գիւղերը կ'ամայանան՝ երիտասարդութեան եւ անոր հետեւող տարեց տարրերու մեկնումով: Հայերուն տեղը կու գան եւ տուն – տեղ կ'ըլլան Թուրք – Թաթարներ, Քիւրտեր: Այս առումով հասկնալի կը դառնայ Գարուն–ի թղթակիցին հաստատումը, երբ կ'ըսէ, թէ այդ շրջաններուն դատարկումը ունի

ԱՇՈՏ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ

—o—

Անցեալին մէջ, սփիւռքահայ մահացած երաժիշտներու կեանքին եւ գործունէութեան մասին յօդուածաշարք մը նուիրած ենք, (տե՛ս «Յառաջ», 1974–ի չրջանին):

Ասոնց կարգին հատ մը եւս:

Վերջերս, Պէյրութի մէջ իր մահկանացուն կնքեց՝ Աշոտ Պատմագրեան, որ հայ երաժշտութեան եւ մասնաւորաբար՝ մանուկներու երաժշտական դաստիարակութեան նուիրեալ, անխոնջ երաժիշտ մըն էր:

Ծնած Թաւրիզի մէջ, 1898–ին, գլխաւոր ուսումը առեր էջմիածին, Գէորգեան ճեմարանը: 1921–ին մեկնելով Գերմանիա, հետեւելով երաժշտական ուսմանց, լծուած է յետոյ՝ հայ տոհմիկ երաժըշտութեան, մշակումներ կատարելով:

Իր առաջին քայլերը սկսաւ 1926–ին, Փարիզի մէջ, ուր կազմեց « Գուսան » երգչախումբը, տալով մէկ քանի հանրերգներ, ծրագիրներուն մէջ մտցնելով նաեւ մէկ քանի դասական կտորներ, ինչպէս՝ Վէպէոի « Որսորդներու Քայլերգը », Վակների՝ « Հարսանեկան Քայլերգը », եւայլն:

Այս չրջանէն յետոյ, թափառական կեանք վարեց երկրէ – երկիր, ինչպէս՝ Կահիրէ, Աղեքսանդրիա, Երուսաղէմ, Հալէպ, Պէյրութ, Պարսկաստան, եւ դեռ այլ երկիրներ, եւ ամենուրեք կազմակերպեց խումբեր, ուսուցիչ եղաւ շատ մը դպրոցներու մէջ:

Նախընտրութիւնը եղած էր՝ աւելի մըշակումները հայ ժողովրդական երգերու, քան՝ ուղղակի երգահանութիւնը: Իր գործունէութեան մէջ նշելի են ուսումնասիրութիւնները տոհմիկ երաժշտութեան, գուսանական երգերը, որոնց մասին երկար յօդուածներ տուած է մամուլի մէջ:

Իբր հրատարակութիւն՝ ունի վեց պըրակներէ կազմուած հատաքածոյ մը, նուիրուած առաւելապէս հայ ռամանթիք չրջանի պատկանող չարք մը երգերու. տեղին է սակայն, անդրադառնալ որ, ասոնք կը մխրճին առաւելապէս՝ կորսուած փրկելու համար զանազան անծանօթներու կողմէ յօրինուած երգեր, որոնցմէ շատեր մասնաւոր արժէք ներկայացնող նըմոյշներ չեն, որպէս հայ երաժշտութիւն, սակայն այդ չրջանին երգուեր են, վերջապէս:

Ինքնուրոյն երգեր են սակայն, իրը մշակում եւ խմբերգներ, ինչպէս՝ Եար Կուլայ, Տուտուլ, Տիլպար ջան, Լուսնակը Ցոլաց. իսկ իբրեւ մեներգ, դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Օրօր, Փափաք, Սիրտս, Ցնորք, եւայլն, որոնցմէ մէկ քանին, ի դնահատութիւն՝ հրատարակուած են Ցիկիլիա Բրուտեանի կողմէ պատրաստուած հատաքածոյին մէջ (Հայրենաբաղձ Հնչիւններ):

Սէնթիմենթալ երաժշտութեան կալուածին մէջ, չենք հանդիպած աչքառու աշխատանքի մը, թէեւ փորձեր ունէր բեմական երաժշտութեան նուիրուած. ինչպէս՝ Հէյեթաք, Շահնամէ, եւ ուրիշներ:

Պատմագրեան մասնաւոր սէր ունէր մանուկներու երաժշտական դաստիարակութեան հանդէպ, եւ յօրինեց նաեւ դիւրին օփէրէթներ.– Շունն ու կատուն (խօսք՝ Թումանեանի), եւ Տէրն ու Շառաւն:

Անհերքելի է մոռնալ այս առթիւ, իր կնոջ՝ Ռոզ Պատմագրեանի մասնակցութիւնը իր գործունէութեան մէջ:

Տիկին Պատմագրեան, իր գրաւիչ ձայնով եւ հաճելի արտաքինով, գլխաւոր գործակիցը եղաւ իր ամուսնոյն, իր մասնակցութիւնը բերաւ մինչեւ դասական օտար համերգներու մէջ, կատարելով նոյնիսկ՝ Պէթհովէնի 9–րդ Համանուագին մեներգի բաժիններէն մին: Մեռաւ 1959–ին, Փարիզի մէջ:

Աշոտ Պատմագրեան, բայց խմբավարի հանդամանքէն, մեզի կը ներկայանայ նաեւ՝ իբր ուսումնասիրող հայ ժողովրդական երգերու, անոնց անցեալին, անոնց կատարած ազդեցութեան հայ եկեղեցական երաժշտութեան մէջ, եւ հանդէս եկաւ կարգ մը դասախօսութիւններով:

Մէկ քանի տարիներ դասաւանդեց Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին մէջ, ուր աշակերտները մեծ դուրգուրանքով կը չրջապատէին ղինքը:

Փարիզի մէջ, իր 40–ամեայ գործունէութեան առթիւ սարքուեցաւ պատուոյ թէյասեղան մը, իսկ 1962–ին՝ յոբելեան մը, Պէյրութի մէջ:

Տարիներու ընթացքին, Պատմագրեան

ԴԵՐՋԱԿ ՄԸ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ ԵՒ ՋԱՆԱՉԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

(1 9 3 2)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

—o—

*Փառք Տիրոջ, հոս գործը առատ է եւ մանաւանդ ձեզի պէս վարպետ դերձակ մը բնաւ պարապ չի մնար: Տեսէ՛ք մէսիէօ Տիւռանը, ան միշտ կ'աշխատի եւ բնաւ պարապ չի մնար: Բայց ուրիշ բա՛ն կայ· ի՞նչ պատճառաւ բոլորդ մէկ չը – գաղթեցիք: Որովհետեւ դուք տունը չորս հոգի էք եւ ոչ թէ երկու: – Հակառակ իր չատախօսութեան, վերուկ տիկին Պիւքը այնքան համակրելի էր, այնքան պարզ մտերմութեամբ մը կը խօսէր որ գաղթական Հայերը սիրով մտիկ կ'ընէին զայն, թէեւ դերձակը ոչինչ կը հասկընար, իսկ իր աղջիկը՝ քիչ բան: Թուրքերը կ'ատեմ կ'ըսէր տիկին Պիւք, ամբողջ հոգիով կ'ատեմ այդ գազանները որ ձեզ չարդեցին: Նոյնիսկ երախաները չարդեցին: Տեսէք, հիմա ալ նոր օրէնքին համաձայն այլեւս չեն թոյլատրեր որ հոն վերադառնաք, հակառակ որ ձեր երկիրն է ան՝ դարերէ ի վեր: Բայց դուք աւելի կանուխ Փարիզ գալու էիք որովհետեւ... – եւ յանկարծ տիկին Պիւք ըսաւ Հայուհիին – Օրիորդ Ալիս, չատ համակրելի էք դուք, եւ տարօրինակ բան՝ Փորսիքացիի հնչուն ունիք: Պատկառելին բացուեցան, զանազան առարկաներ տարտղնուեցան յարմար ու անյարմար անկիւններ եւ կարեցաւ ծոբակին ջուրը: Տիկին Պիւք գնաց ու եկաւ անդադար, իսկ իր տղան՝ բակի դերանիներէն մէկուն վրայէն վար իջնելով եկաւ կանգնիլ բաց դրան մէջ: Անոր յաջորդեց երկրորդ մանչ մը աւելի պզտիկ եւ յետոյ երրորդ մը՝ որ այլեւս չորս ոտքի վրայ կը քալէր: Եւ կարծէք թէ այս բոլորը բաւական չըլլային, բաց դռնէն ներս անցաւ նաեւ անթելի մը ճըռնչոր, սեւ կատու մը, իր մէկ ձագը, իր ձագերը: Սուրճը յորդեցաւ:

. . . . . .

...Անշուշտ մեծ էր Տիրանին ուրախութիւնը, քանի որ տարիներէ ի վեր առանձ առաջին ազգականներն էին, հոգ չէ թէ ոչ չատ մօտաւոր, որոնց երեսը կը տեսնէր: Տադէս աղա չուրջը նայելով ըսաւ – « Ծօ տղայ, դուն ե՞րբ դերձակ եղար...: Մա՛քսը ո՛ւր դերձակութիւնը ո՛ւր »: Ճիշդ է որ Տիրան տարի մը մինչ աշակերտած էր Տադէս աղային մօտ եւ յետոյ մեկնած՝ այս արհեստին մէջ յարմարութիւն չունենալուն համար: « Գործի մտած օրս մայրիկս մատնոց մը նուիրեց ինձ եւ խառնուածքս դիտնալով ըսաւ թէ պէտք է չանամ խելքս կարին տալ եւ աչքը մտնել հայրիկիդ: Եւ առաջին օրն իսկ երբոր երեկոյին տուն դարձայ, մայրիկիս վիզը նետուելով ըսի թէ անմի՛ջապէս, անմի՛ջապէս աչքը մտած էի վարպետիս: Ինանութին մէջ մուկ մը սատկեցուցած էի: Մի՞թ դէ վարպետ: Իրաւ է որ մեծ քանակը կոտրեցաւ, բայց սատկեցաւ նաեւ մուկը: Ա՛յսչափ մուկ մը »:

Բայց յանկարծ տրտմեցաւ երիտասարդը, որովհետեւ հեռուէր ու սիրական դիմագիծեր իրեն երեւցան չատ որոշ դոյներով, անփոխարինելի ջերմութեամբ եւ ինք ըսաւ իր վարպետին սա տեսակ տրտում խօսքեր – « այս աշխարհը պատրաստ աշխարհ է » եւ « օ՛ֆ, օ՛ֆ »: Բարեբախտաբար ծագեցան ուրիշ հարցեր եւ վարպետը Տիրանի մէկ հարցումին պատասխանելով ըսաւ թէ հակառակ ամբողջ ընտանեօք:

– Նայի՛ր նք, ըսաւ վարպետը· եթէ աստղի վիճակը դործիս գայ, կարենանք ապրուիլ, այն ատեն քրոջս կը գրեմ եւ ան ամէն բան ծախելով Սմբատին հետ կ'ելլայ կու գայ: Նայի՛ր նք...:

Ասկէ յետոյ պատահեցան մէկ քանի այն սովորական դէպքերուն, որոնք անխուսափելիօրէն կը հալածեն դպիտանիները: Այն մօտաւոր պանդուկը ուր կանները: Այն մօտաւոր պանդուկը ուր ապաստանեցան Հայր ու աղջիկ, մլուկ ելաւ: Ամբողջ գիշեր մը անքուն անցընելէ վերջ – որուն պատճառաւ յանդիմանուի՛ւն ալ ստացան պանդուկապետէն որ նչմարած էր լոյսին երկարատեւ վառմնացած ըլլալը – ուրիչ սենեակ մը ուզեցին: Բայց ա՛ն ալ երկու Պոլսեցիները լեցուցին գիշերային անհդձով: Հետեւանք՝ ստատիկ հարբուխ մը եղաւ Ալիս՝ բայց բարեբախտաբար վրայ հասաւ իր ընկերուհին, Աստղիկը, որ գինքը տաբաւ իրենց տունը, Սէն – Մանէ:

(Շար. 2)

ՅԱՎԱՌԱԾ ԿԱՏԱԿԱ

= ՀԱՏՈՒԱԾ =

ԱՐՇԱԿ ՀԱՅԿԱԶ

ԿՅՈՒՂԱՑԻ ՎԱ ՂՕՂՈՒ

– Մնչգան ձեր, որ նոր սիտուացիա ստե-
ղծ է։ Նիկոլը շատ ծանրակշիռ պատճառ-
ներ ունի իրեն այդպես պահելու։

Ղուսո Ե Ղուսո։

– Ասում եմ, որ Նիկոլը ծանրակշիռ
պատճառներ ունի։

Ղուսո Ե Ղուսո։

Նիկոլն ամեն ինչ ընդունում է, ամեն
ինչի հետ համաձայնում, ամեն ինչ ան-
վերապահորեն ու անվերադարձ ստորագ-
րում։

– Ղուսո, ես ուզում եմ, որ դու ինձ
ասես, թե ինչու ես դու ամեն ինչի հետ
համաձայնում, ամեն ինչ ստորագրում։
Ինչու՞ ես դու ամեն ինչ անում, որ Նի-
կոլը ուզում է։

Ղուսո կիսաժպիտը դեմքին ասում է.

– Ես ամեն ինչ անում եմ, որ Նիկոլը
ուզում է, որովհետև ես գիտեմ, որ Նի-
կոլը ուզում է միայն այն, ինչ ճիշտ է։
Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ բան
չի ուզում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի
սխալ քայլ չի անում։ Ես գիտեմ, որ Նի-
կոլը ոչ մի սխալ խոսք չի ասում։ Ես
գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ գործ չի
անում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ
որոշում չի կայացնում։ Ես գիտեմ, որ
Նիկոլը ոչ մի սխալ ստորագրություն չի
դնում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ
ժեստ չի անում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը
ոչ մի սխալ շարժում չի անում։ Ես գի-
տեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ շունչ չի
քաշում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի
սխալ մտքի չի գալիս։ Ես գիտեմ, որ Նի-
կոլը ոչ մի սխալ զգացողություն չի ու-
նենում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի
սխալ ապրում չի ապրում։ Ես գիտեմ,
որ Նիկոլը ոչ մի սխալ կյանք չի ապրում։
Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ մահ
չի մեռնում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի
սխալ հարություն չի առնում։ Ես գիտեմ,
որ Նիկոլը ոչ մի սխալ Աստված չի դառ-
նում։

Ղուսո Ե Ղուսո։

– Ղուսո, ես ուզում եմ, որ դու ինձ
ասես, թե ինչու ես դու ամեն ինչի հետ
համաձայնում, ամեն ինչ ստորագրում։
Ինչու՞ ես դու ամեն ինչ անում, որ Նի-
կոլը ուզում է։

Ղուսո կիսաժպիտը դեմքին ասում է.

– Ես ամեն ինչ անում եմ, որ Նիկոլը
ուզում է, որովհետև ես գիտեմ, որ Նի-
կոլը ուզում է միայն այն, ինչ ճիշտ է։
Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ բան
չի ուզում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի
սխալ քայլ չի անում։ Ես գիտեմ, որ Նի-
կոլը ոչ մի սխալ խոսք չի ասում։ Ես
գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ գործ չի
անում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի
սխալ որոշում չի կայացնում։ Ես գի-
տեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ ստորագրու-
թյուն չի դնում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը
ոչ մի սխալ ժեստ չի անում։ Ես գիտեմ,
որ Նիկոլը ոչ մի սխալ շարժում չի անում։
Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ շունչ
չի քաշում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի
սխալ մտքի չի գալիս։ Ես գիտեմ, որ Նի-
կոլը ոչ մի սխալ զգացողություն չի ու-
նենում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի
սխալ ապրում չի ապրում։ Ես գիտեմ,
որ Նիկոլը ոչ մի սխալ մահ չի մեռնում։
Ես գիտեմ, որ Նիկոլը ոչ մի սխալ հարու-
թյուն չի առնում։ Ես գիտեմ, որ Նիկոլը
ոչ մի սխալ Աստված չի դառն

(Շար. Ա. էջէն)

Նոյն էջին վրայ, Թերթին Թղթակիցը կ'անդրադառնայ Հայոց Պատմութեան, կը նկարագրէ Փարիզի Մշակոյթի Տան կատարած իր մէկ այցելութիւնը, եւ հոն ունեցած խօսակցութիւնները, կը գտնէ որ՝ Հայերը լաւ արմատ ձգած են Ֆրանսա, ունին բազմաթիւ թերթեր, որոնց մէջ՝ օրաթերթ մը, բարեսիրական կազմակերպութիւններ, Նախկին Ռազմիկներու միութիւն մը, մշակոյթի տուներ, թանգարան մը: Արձագանգ կը հանդիսանայ եկեղեցւոյ, որ երբեք չէ ծածկած իր ընդդիմութիւնը՝ ահաբեկչական արարքներուն եւ այդ շրջանակէն մէկը կ'ըսէ Թղթակիցին.— « Կացութիւնը փափուկ է· իրականութեան մէջ դէմ առ դէմ կը գտնուինք՝ զինեալ խմբակներու, որոնք Ֆրանսահայ զաղութէն չեն ծնած: Ոչ ոք զերենք կը ճանչնայ: Ազդեցութիւն չունինք իրենց վրայ, օտար անձեր են, մոլեռանդներ »: Աչխատակիցը կ'ըսէ թէ՝ Հայերը չատ բան կ'ակնկալեն ընկերվարական Ֆրանսայէն:

Թերթը, հրատարակած է նաեւ քարտէզ մը, հայկական հողային պահանջները ներկայացնող, ու կ'արձագանգէ Ա. Թորանեանի մամուլի ասուլիսին:

Ինքներնէշրնըլ Հերըլտ Թրիպիւն.— Կը նկարագրէ դէպքը, կ'անդրադառնայ Ներքին նախարարին յայտարարութեան, քաղաքական ապաստանի հարցին, որու համար Կ. Տէֆէռ ըսած է թէ՝ եթէ բանակցութեանց առեն մերժուած ըլլար, փոխանակ նուազադոյնով վերջացած ըլլալու, 10, 20, 30 կամ 40 մեռեալ կըրնար ըլլալ:

Ֆրանս – Սուար.— Մէկ դրութիւնով, կը նկարագրէ կրկին, դէպքն ու հետեւանքները, ապա՝ առանձին դրութեամբ մը, զոր կը խորագրէ՝ « Ցեղասպանութիւնը, զգացումն է որ բոլորս կը միացնէ » յայտարարեց ծագումով հայ Ֆրանսացի մը, ոգեկոչելով 1915-ի մէկուկէս միլիոն մեռեալները », կը ծանրանայ Ս ա ր գ ի ր ո ւ ն վրայ, կը խօսեցնէ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան տնօրէնուհին ու կը հրապարակէ Թալաթի ծանօթ հեռագիրը, զոր կը մեկնաբանէ սա ձեւով.— « Դժուար է աւելի յստակ ըլլալ: Մարդիկ կը սպանենք, ժամերով զանոնք չարչարելէ ետք: Մանուկները կը խողխողեն՝ մայրերու թեւերուն մէջ, այս վերջինները կը բռնաբարեն՝ սպանելէ առաջ: Սիսթէմաթիք կերպով կը ջարդեն՝ ինչ որ Քրիստոնեայ է, բացի բանի մը աղջիկներէ, գեղեցկագոյնները, զրկս բռնի կ'ամուսնացնեն Թուրքերու »:

Լրագրողը, Ժան – Փիէռ Շանալ, նոյն թափով կը չարունակէ, խօսեցնելով այլ Հայեր, Ալֆորվիլէն:

Լը Մոնտ.— Կրկին անդրադառնալով դէպքին, կ'ըսէ թէ՝ քոմանտոն Պէյրու – թէն կու գար, ու խօսելով քաղաքական ապաստանի մասին, կը զրէ թէ հաւանական չէ, որ ենթակաները կարենան վայելել այդ իրաւունքները: ՕՖՓՐԱ–ն կ'ըսէ Թերթը, այս տարի արդէն մերժած է Թուրքիայէն եկող Հայերու բազմաթիւ դիմումներ:

×

Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրուան մամուլի այս ամփոփումներէն ետք, ճշդենք սա – կայն թէ, վիրաւորուած հայ երիտասարդը՝ Գէորգ Զափարեան, ո՛չ բախումի ընթացքին, ոչ ալ՝ « ցոյց դեկավարած » ատենն է որ վիրաւորուած է, այլ ժամանելով տեղւոյն վրայ, ժամը 1-ի մօտ, ինկած է Թուրքերու կողմը: Ասոնք ուժասը հոգիով վայրագօրէն վրան յարձակած են, ծեծած ու փորէն վիրաւորած: Մեր երիտասարդը, կիրակի օր, արդէն, ելած էր հիւանդանոցին վերակենդանացման բաժնէն եւ ապաքինման մէջ էր, բարեբախտաբար:

×

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՍԵՊՏ. 28.–

Մամուլը այլեւս քիչ տեղ կու տայ, որոշ թերթեր՝ ոչ մէկ: Մաթէն կ'անդրադառնայ կիրակի օրուան ցոյցին, եւ կ'արձագանգէ հոն հաւաքուած Հայերէն ոմանց արտայայտութիւններուն: Նախ՝ հաւաքոյթ, ապա՝ ցոյց յայտարարած էր « Հայկ. Ազատագրութիւնը »: եւ հակֆրանսական լոզունգներ ալ չեն պակսած, ինչպէս՝ « Ֆաշիստ Թուրքիա, Միթերան՝ մեղսակից », ինչ որ առնուազն սխալ է: Թուրքերը, զեկավար, լրագրող թէ՝ սովորական մահկանացու, այնքան կատղած են Ֆրանսայի դէմ, որ նախընտրելի է անոնց Թողուլ հակաֆրանսական ելոյթներու մենաշնորհը, այլապէս՝ ուրիշներու հացին իւղ քսած կ'ըլլանք միայն: Եւ այն տպաւորութիւնը կրնայ ծագիլ որ, այս արարքներուն նպատակը՝ միայն Հայերու ցեղասպանութիւնը եւ Հայկ. Հարցը ծանօթացնել չէ: Պէյրութի տուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Շաբաթ օր, Հ.Գ.Բ.–ի մէկ զեկավարը յայտարարեր է որ՝ « Փարիզի գործո – ղութիւնը յաջողած է եւ նպատակին հասած, որ էր՝ դիմակազերծ ընել Թուրք Ֆաշիստ վարչակարգը »: Ֆիկարօ կը յայտնէ թէ խօսողը՝ Յակոբ Յակոբեանն էր, որ նաեւ ազդարարութիւն ըրած է Ֆրանսայի, չեչտելէ եաք Ֆրանսական իշխանութեանց դրական դերքը, հրաւիրելով կառավարութիւնը՝ որ չհրաժարի քաղաքական ապաստան տալէ իր չորս ընկերներուն· « Եթէ Ֆրանսայի նոր վարչակարգը տէր չմնայ իր խօսքին, վարկաբեկուած կ'ըլլայ իր մարդասիրական համբաւը եւ Ֆրանսայի հայ զաղութը կը հանէ իրեն դէմ, ինչպէս նաեւ՝ աշխարհի չորս կողմը ցրուած 3,5 միլիոն Հայերը»: Յակոբեան, չեչտած է թէ իր չարժումը « բոլորովին անկախ է » եւ թէ երկու ուրիշ հայ քոմանտոներ կազմ ու պատրաստ են, Փարիզի արարքին ոճով՝ արարքներ ընելու:

Ֆիկարօ, կը ճչդէ նաեւ իր նախորդ լուրը՝ Գէորգ Զափարեանի մասին, յայտնելով թէ ցոյցի զեկավար չէր, այլ՝ զոհ զացած է բիրա ուժին:

Ֆիկարօ, կը կրկնէ որ, քոմանտոյի անդամներու ինքնութիւնը ծանօթ չէ, մինչդեռ Շաբաթ օր, Յակոբ Յակոբեան տուած է Պէյրութի մէջ այդ անունները, ճչդելով նոյնիսկ՝ թէ վիրաւորուողն է պետը՝ Վազգէն Սիսլեան: (տե՛ս Ինքներնէշրնըլ Հերըլտ Թրիպիւն, Սեպտ· 28):

×

Թուրք մամուլն ալ, անշուշտ, կ'անդրադառնայ դէպքերուն: Հիւրրիյէթ, Սեպտ· 26-ին՝ « Քօնուշ Միթերան » (խօսք՛ Միթերան) խորագրով, կարճ հրաւէր մը կը կարդայ: Ընդհ. ձեւով նոյն բաները կը կրկնուին, բացի՝ Միլլիյէթ-ի աչխատակիցէն, որ « Հայկ· Հարց »ի մը կ'անդրադառնայ: Մանրամասնութիւն – ները կու տանք՝ մեր վաղուան թիւով:

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, երկուշաբթի օր վերջացուց Սաուտի – Արաբիա կատարած իր այցելութիւնը, որ յաջողութեամբ պսակուած կը նկատուի: Խաղաղութեան վիտատուքին համար, Սաուտի-Արաբի 7 կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցած է: Ֆրանսայի նորընտիր նախագահին առաջին պաչտօնական այցելութեան Սաուտի – Արաբիոյ վերա – պահուիլը՝ լաւ տպաւորութիւն գործած է սեւ ոսկիի իշխաններուն վրայ:

ԹԵՀՐԱՆի մէջ, զինեալ բախումներ բազմաթիւ մեռեալներու եւ վիրաւորներու պատճառ եղած են, կիրակի օր: 10 մեռեալ եւ 50 վիրաւորի մասին կը խօսուի, մինչ 24 հոգի եւս դնդակահարուած են:

ՀԻՒՍԷՒ ՊՈՒՇԱՐՏՕ, ազգ· քարտուղար ՓԼ·ԻՍ·ԻԻ–ի, որ թեկնածու ալ եղաւ Հանրապետութեան նախագահութեան, ստիպուեցաւ քաչուիլ կիրակի օր, փոքրամասնութեան մէջ մնացած ըլլալով կուսակցութեան արտակարգ նիստին ընթացքին: Ինք կողմնակից էր՝ զօրավիգ կենալ, քննադատելով հանդերձ, կառավարութեան:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանթ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը եւ Դըպրաց Դասը կազմակերպած են՝

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Շաբաթ, Հոկտ· 3, ժամը 21–էն սկսեալ

Salle Cévennnes de la Foire - Exposition
Ave. Georges Clémenceau - Valence
Avec: Roger Blanchard et son orchestre

Մասնակցութեամբ՝ Արծիւ Պարախուամբին (Լիոն – Տէսին), եւ երգիչ՝ ՎԱՐԴԳԷՍԻ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան
Որբերու Օգնութեան Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Ի նպաստ՝ Հայկ· վարժարաններու
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6–ԻՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Եղիա Քիւլէքեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Քիւլէքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Քիւլէքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վիգէն եւ Նատին Դարբինեան, Այրի Տիկին Շաւլոթ Քիւլէքեան եւ զաւակները, Պր· Յարութիւն Փափազեան եւ զաւակները, կը յանուցանեն թէ՝ Հոգեհանգստեան պաչտօն կը կատարուի, կիրակի, Հոկտ· 4–ին, Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, տագրոջ եւ աներձագին՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ՔԻՒԼԷՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այս առթիւ, իր ամուսնոյն յիշատակին, Տիկին եղիա Քիւլէքեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.–

400 Ֆ· Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ, 200 Ֆ· Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին, 200 Ֆ· Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ·ին (ատենօք « Յառաջ » էն) եւ 200 Ֆ· « Յառաջ »ին:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Իսի Ս· Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, կը հրաւիրէ բոլոր Հայերը եւ Հայուհիները, մաս կազմելու եկեղեցւոյ Երգչախումբին, զեկավարութեամբ՝ Պր· Գէորգ Եանպէկ – Եանի: Փորձերը տեղի կ'ունենան՝ ամէն Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 20·30–ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷն – ԺԷՌՄ

Սէն – Ժէռմի Ս· Սահակ – Ս· Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ·Բ·Ը·Միութեան Հովանաւորած ղպրոցի դասընթացքները կը սկսին՝ Շաբաթ, Հոկտ· 3, ժամը 14–ին: Դպրոցը երկօրեայ է պզտիկներուն համար, Ուրբաթ-Շաբաթի օրեր ժամը 10–ին եւ Շաբաթ օրեր ժամը 14–ին, իսկ մեծերուն համար՝ Շաբաթ օրեր ժամը 14 – 17:

Պզտիկներուն ուսուցչուհին է՝ Տիկին Մայտա Կարապետեան: Իսկ մեծերուն՝ Պր· Խաչիկ Եղլմազեան:

Կը խնդրուի ծնողքներէն, արձանագրել տալ իրենց զաւակները, Թաղականութեան մօտ:

×

ՆԻՍ

Հայաստեանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան Հովանաւորած հայկ· միօրեայ ղպրոցի դասընթացքները կը սկսին՝ Ուրբաթ-Շաբաթի, Հոկտ· 14, ժամը 14–ին, Օրչական սրահին մէջ: Այժմէն՝ ծնողքները թող արձանագրեն իրենց զաւակները Տիկնանց Միութեան Վարչ· անդամուհիներուն մօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Հ· Բ· Ը· Միութեան եւ Մայր Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Հովանաւորած հայերէնի դասանդութիւնները կը վերսկսին՝ Հոկտ· 7-ին, Ուրբաթ-Շաբաթի օր, ժամը 10 – 18: Ըստ առաջնոյն, աչակերտներուն յատկացուած փոխադրակառքերու սպասարկութիւնը ապահովուած է, ինչպէս նաեւ՝ կէսօրուան ճաշը: Արձանագրութեան համար դիմել Բարեգործականի քարտուղարութեան.– Հեռաձայն՝ 37· 75· 97: Մայր Եկեղեցւոյ քարտուղարութեան.– Հեռաձայն՝ 77· 84· 70, եւ կամ, ուղղակի ներկայանալ երկու հաստատութիւններէն մէկին կամ միւսին:

×

ՍԷն - ՄՕՌԻՍ

Կապ· Խաչի Սէն–Մօրիսի ղպրոցի 1981 / 1982 շրջանի արձանագրութիւնները եւ վերաբացումը տեղի կ'ունենան Շաբաթի, Սեպտ· 30–ին, ղպրոցին սրահը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՍԱԿԵՐԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ ԵՏՔ

Ինչպէս յայտարարած էինք Յուլիս 3-ի մեր թիւով, « Յառաջ » անկաթելիութեան առջեւ կը դանուէր աւելի երկար ատեն անփոփոխ պահելու բաժանորդագրութեան իր սակերը: Բացառիկ պատճառ մը տալու համար մեր հաւատարիմ բաժանորդներուն, իրենց առկախ հաչիւները փակելու կամ կանխիկ բաժանորդագրութիւնը վճարելու, օգտուելով ներկայ սակէն, յաւելման թուականը յետաձգած էինք Հոկտ· 1-ին:

Այդ թուականէն սկսեալ, ուրեմն, « Յառաջ »ի բաժանորդագրութեան նոր սակերն են.–

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան	340 Ֆ·
Վեցամսեայ	180 Ֆ·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	400 Ֆ·

Օդանաւային առաքման սակերու համար, դիմել՝ վարչութեան:

CEDE
STUDIO DE PHOTOGRAPHIE
Bonne clientèle
Installations modernes
16, rue de Montreuil 75011 Paris
TEL. 372. 38. 71

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Մարսէյլի Վարչը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Հոկտ· 8, ժամը 18–ին, Մշակոյթի Տունը: Ընկերուհիները կը խնդրուին՝ ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին:

×

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի Վարչ·ը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները՝ ընդհ· ժողովի, դասաթ մը թէյի չուրջ: Շաբաթ, Հոկտ· 3, կէսօրէ հաչ ժամը 3–ին, Ազգ· Տան սրահը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն՝ ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

UGAB
UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE - PARIS
Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'UGAB
Et la Présidence Effective de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'honneur du Comité Régional de France de l'UGAB

Grand Dîner et Bal de Nuit

Dans les salons de l'Hôtel SOFITEL — 8, Rue Louis Armand - Paris 15e
Le Samedi, 3 Octobre, à 20 h. 30
PARTIE ARTISTIQUE
Avec la participation du Groupe Folklorique SAYAT - NOVA
Et le Chanteur VICKEN
orchestre Bernard Dededjian
Participation: Dîner et Bal 300 F. — Bal seulement 50 F. (après 23 h.)
Réservation des billets et des tables:
Bureau de l'UGAB — 11, Square Alboni - Paris 16e Tél.: 520. 03. 18

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
30
MERCREDI
30 SEPTEMBRE
1981

LE NUMERO 2 F. 50

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատ: 2 Ֆ. 50

ՏԱՐԻ ՏԱՐԻ — թիւ 15.005 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 005

ՁՐՈՒ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԵՑԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

«Հ. Գ. Բ.»-Ի ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

48 ժամի փոխարէն, երեք օր տեւեց Թրքահայ երիտասարդներու (երկուքն ալ՝ հիւանդանոցն են) հարցաքննութիւնը, նախքան՝ արդարադատութեան յանձնուիլը: Ձորս երիտասարդները, հետեւեալ ամբաստանութեանց տակն են.— Անձերու ապօրինի ձերբակալութիւն եւ պատանդում, կամաւոր մարդասպանութիւն, կամաւոր մարդասպանութեանց փորձ, եւ ահաբեկութիւն՝ զէնքի եւ զինամթերքի պահպանութեան: Հարցը յանձնուած է՝ Թիլսիի Թէքսէյի՝ հարցաքննիչ դատաւորին:

Ալլեւս, միայն Մոնտ-ն էր, որ քիչ մը ազատ տեղ կու տար հարցին, երկուշաբթի իրիկուն: Կը չեշտէր տղոց լռութիւնը, աւելցնելով թէ՝ միշտ անծանօթ է անոնց ինքնութիւնը, բայց ճշդուած է որ Ֆրանսա մտնելու վիզա առացած են Շվոյցարիոյ Ֆրանսական հիւպատոսարանէն: Կը Մոնտ, կ'արձագանգէ կիրակի օրուան ցոյցին, եկեղեցւոյ առջեւ, եւ ներսինի մը խօսքերուն.- «Կը պաշտենք զիրենք. ընկերներէս չատեր մեռան՝ հերոսներ: Մարդասպաններ չենք: Մեր տղերը առին, արդարութիւն կ'ուզենք»: Արձագանգէն, կազմակերպիչ մը կը յայտնէ թէ՝ կասթոն Տէֆէռ, քաղաքական ապաստան խնդրացած է, եւ տէր չէ մնացած իր խօսքին, եւ թէ՝ փողոց պիտի իջնեն, կռուին «մինչեւ մեր ֆէքսիներու ազատ արձակումը»: Թերթը կ'ըսէ նաեւ թէ՝ կրօնական իշխանութիւնները դատապարտած են ցոյցը, բայց եւ այնպէս, կազմակերպիչները միտք ունին Չինդլաթի իրիկուն էլիզէ երթալ, եւ Գր. Մթթերանէն հաչիւ պահանջել»:

Երկուշաբթի իրիկուն, Իլ-տը-Ֆրանս-ի յայտագրին մէջ եւս՝ անդրադարձուած լինելով ցոյցին, ուր չեչտուեցաւ նաեւ՝ «ժողովուրդի մը զայրոյթը»:)

×

ՀԱՀԻՒ-ը, երկար հաղորդակցութիւն ունեցած է, այս գործողութեան կապակցութեամբ, ուր, նախ՝ կը յիշէ ցեղասպանութիւնը, Սեւրը, Լոզանը, ըսելու համար թէ՝ 66 տարի ետք՝ հայ ժողովուրդը իրաւազրկուած կը մնայ, եւ Թուրքիոյ մէջ ալ, ով որ կը ջանայ պաշտպանել՝ հայ փոքրամասնութեան իրաւունքները, կը ձերբակալուի, ինչ-պէս՝ Հ. Մանուէլ Երկաթեան եւ Պատրիարք Հրանդ Կիւզէլեան: Այս հաղորդութիւնը, որ պատրաստուած է գործողութենէն առաջ եւ զայն բացատրելու համար, սա ձեւով կը վերջանայ.-

«Ընդհանուր այս կացութեան առջեւ, Թրքիոյ քրիստոնեայ հիւպատոսարանը գրաւող՝ «Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Դաշնակի Բանակ»ի եղիա Քէշիշեան անձնասպանական ջոհանտոն, քրիստոնեայ պատասխանատուներէն կը պահանջէ հետեւեալը.-

1) Ա.- Անմիջապէս ազատ արձակել եւ Թրքիոյ օդակայանը ուղարկել՝ Հ. Մանուէլ երկաթեանը եւ Պատ. Հրանդ Կիւզէլեանը, որոնք մշակութային եւ ընկերային ծառայութիւններ մատուցած են Թուրքիոյ մէջ բնակող Հայութեան:

Բ.- Անմիջապէս ազատ արձակել եւ Թրքիոյ օդակայանը ուղարկել՝ բազմաթիւ պատճառներով քրիստոնեայ պատանիները, որոնք մշակութային եւ ընկերային ծառայութիւններ մատուցած են Թուրքիոյ մէջ բնակող Հայութեան:

2) Պաշտօնական երաշխիքներ տալ, որ Թրքիոյ պիտի ապահովեն հայկական բնակավայրերուն մէջ, միակ բացառութիւնը կը կազմէր՝ Մխիթարեան օրաթերթի սիւնա-կագիրներէն՝ էօրսան էօյմէնի գրութիւնը, «Հայկ. Հարցը» խորագրուած, ուր, յօդուածագիրը չհեռանալով հանդերձ քրիստոնեայ ընդհանուր տեսակէտներէն, չի վարանիր սակայն՝ կարգ մը կէտեր ալ մատնանշելէ: Ստորեւ, կարգ մը մէջբերումներ յիշեալ յօդուածէն.-

«ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

«Արդեօք նման հարց մը կա՞յ... Մեզմէ ոմանք՝ «ո՛չ» կ'ըսեն... Իսկ եթէ չկայ, այսքան դէպքեր՝ ինչո՞ւ համար...

«Հայկական Հարց կոչուած հարց մը գոյութիւն չո՛ւնի» ըսելը՝ մեր արտաքին քաղաքականութեան կողմէ յայսօր վարուած՝ «ջայլամ»ի դատապարտելի քաղաքականութիւն մըն է: Ասոնք, այս հարցին առընչութեամբ Թուրքիոյ իրաւասութիւնն ու անմեղութիւնը փաստող՝ հաստատուն քաղաքականութիւն մը հիմնելէ խուսափելու համար եղած ջանքեր են... Արտաքին Գործոց նախարարութեան դեռնայարկերուն մէջ գտնուող 70 մնտուկ փաստաթուղթեր ալ, այս պատճառով՝ փոստումի ենթարկուած են... Իսկ ասոր արդիւնքը այն է որ՝ Արտաքին Գործոց նախարարութեան ներկայացուցիչներուն դէմ ուղղուած իւրաքանչիւր վամփուշտէն ետք, դիմացի կողմը (իմա՝ Հայերը) միակողմանի սէնարիոյով մը, համաչխարհային հեռատեսիլի պատառներուն վրայ հաստատուած՝ միեւնոյն սալը (տիսք) դարձուցած է, այսինքն՝ «Ցեղասպանութիւնը»...:

«Փամփուշտ արձակողներուն, եւ կամ ալ՝ արձակել տուողներուն ուզածն ու միակողմանի խաղալու նպատակն ալ՝ ա՛յս է արդէն...:

«Փոխանակ՝ «Հայկ. Հարց մը չկայ» ըսելու, «Հայե՛րու համար Հայկ. Հարց մը չկայ» ըսելը՝ աւելի ճիշդ է թերեւս...:

«Հայերը՝ Հայկ. Հարց մը չունին, սակայն, կան ուրիշներ՝ որոնք ունին...: Աւելի՛ն. ասիկա նոր երեւոյթ ալ չէ: Ամբողջ Պատմութեան ընթացքին չարուշնակուող, եւ արմատը միշտ դո՛ւրսը գտնուող՝ զրպռուիթիւն մըն է...:

«Հայկ. առաջին կոմիտէին փարիզի մէջ հիմնուած ըլլալն ալ՝ թէ՛ ցաւալի իրողութիւն մըն է, եւ հարիւր տարի ետք տեղի ունեցող դէպքերն ալ եթէ նըկատի առնենք՝ ցաւալի «զուգադիպութիւն» ալ է:

«Ապռիլ Համիտ Բ., աքսորի տարի-ներուն, Պէյլէրպէյլիի Պալատին մէջ գրի առած իր յուշերուն մէջ, հետեւեալը կ'ըսէ.-

« – Հայերուն նպատակը՝ մահմետական-ները գրգռել, եւ զանոնք իրենց վրայ յարձակելու հրաւիրելով՝ աշխարհը ոտքի հանելն էր»:

«Հայկ. Հարցին մէջ, Ապռիլ Համիտի ունեցած դերը՝ հո՛ս խնդրոյ առարկայ ընելու չենք... Սակայն, այդ «նպատակ»ը՝ ո՛չ թէ Հայերուն, այլ հաւանաբար՝ ամբողջ Պատմութեան ընթացքին Հայկ. Հարցը հրահրողներու մէկ «նպատակ»ն էր: Նոյն սէնարիոն 100 տարի ետք կրկնուելու վրայ է, եւ ո՛չ ուրիշ բան...:

«Ապռիլ Համիտն ու զայն տապալող՝ Իթթիհատ – Թէրաքիիի-ները, այս «նըպատակ»ը հետապնդողներուն ձեռքը խաղալիք եղա՞ծ են, կամ՝ ոչ: Անկասկած՝ եղած ըլլալու են, որ անոր յաջորդած կառավարութիւնը մինչեւ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը երկարեցաւ: Իսկ այդ խաղը խաղացողները որո՞նք էին: Աւսոր պատասխանն ալ Պատմութիւնը կու տայ»:

(Հոս, այս հարցին վրայ խորանալով, էօրսան էօյմէն, Համաշխարհային Ա. Պատերազմի վերաբերող, ի մասնաւորի՝ անգլիական արխիւներու փաստաթուղթերէն կարգ մը մէջբերումներ կ'ընէ, եւ ոտքոնց հետեւանքով կ'եզրակացնէ թէ՝ Հայկ. Հարցը հրահրողներն ըլլալու էին, մանաւանդ՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Մ. Նահանգներու, Իտալիոյ եւ Սովետ. Միութեան օրուան իշխանութիւնները, եւ ապա, կ'ըսէ.-)

«Սակայն, գա՛նք մեր օրերուն: Մէջտեղը «հարց» մը գոյութիւն ունի՞, կամ՝ ոչ: Ապռիլ Համիտ, այս «հարց»ը ըստեղծողներու «նպատակ»ը, ինքնուրոյն եւ տարբեր մօտեցումով մը, հետեւեալ ձեւով որակած է.- «Գրգռել, իրենց վրայ յարձակելու հրաւիրելով՝ աշխարհը ոտքի հանել»...:

«Եւ սակայն, ինք ա՛յդ խաղին զոհ դարձած է: Իրեն յաջորդող Իթթիհատ – Թէրաքիիի-ներն ալ՝ նմանապէս... Եւ անոնց մեղքը՝ այսօր մենք կը քաւենք...:

«Հիմա, երբ դարուս առաջին քառորդին՝ վերջին քառորդին կը հասնինք, կը կարծե՞ք թէ՝ կարելի է Թուրքիան նո՛յն խաղին առարկայ ընել...:

« Ի գո՛ւր...»:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

« ԽՕՍԷ՛ ՄԻԹԵՐԱՆ »

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, թրքական թերթերը նոր բան չեն ըսեր, եւ առաւելաբար՝ ուրիշները կ'ամբաստանեն: Նախ՝ Հիւրրիյէթ, որ Սեպտ. 26-ի իր թիւին մէջ, հետեւեալը կ'ըսէ Միթերանի, « Քօնո՛ւշ Միթերան » խորագրին տակ.-

« Ամբարտաւանութեան վրայ՝ ամբարտաւանութիւն մը եւս: Ընկերվարական նախագահը՝ Միթերան, իր մամլոյ-ասուլիսի ընթացքին, մի քանի կատղած, թըշնամական Հայերու ստեղծած դէպքը անտեսած, եւ բերանը բանալով՝ երկու խօսք չէ ըրած:

« Մինչդեռ, հարկ էր որ՝ խօսէր, ընդդիմադատարանի օրերուն իր քալլերած, եւ փոխադարձաբար՝ անոնցմէ քալլելը ուա՛ծ, Հայերը պէ՛տք է պաշտպանէր: Այդ էր՝ որ իրեն կը վայելէր...:

« Ըստ երեւոյթին, կա՛մ միտքը, եւ կամ ալ՝ խիղճը պատճառ դարձած են իր լռութեան: Միւս կողմէն, մոռցած է նաեւ, որ՝ Թուրքի թափած իւրաքանչիւր կաթիլ արիւն՝ համայն մարդկութեան մէջ առելութեան պիտի վերածուի: Ընդդիմադատարանի խոշո՛ր Նախագահն ու Ընդդիմական հզօրագոյն Պետութիւնը՝ քանի մը Հայերու ձեռքը խաղալիք դարձած են, եւ ոչ ոք ասոր անդրադարձած է:

« Ցաւդելի Նախագահ, այս ամօթը ձեզի կը բաւէ... Հայերը՝ անհայրենիք, դուք ալ՝ աներես պիտի ապրի՛ք...»:

×

ՄԻԼԼԻԵԹ ԵՒ «ՀԱՑԿ. ՀԱՐՑԸ»

Թուրք թերթերու այլ հակագդեցութեանց կը միանայինն նաեւ՝ կարգ մը ծածուկ եւ «անոյշ» սպառնալիքներ, ի մասնաւորի՝ «Թուրքիոյ մեր հայ հայրենակիցներ»ու հասցէին ուղղուած...: վերջին դէպքին առընչութեամբ, քրիստոնեայ մամուլի մէջ մեր տեսած բոլոր յօդուածներուն մէջ, միակ բացառութիւնը կը կազմէր՝ *Միլլիյէթ* օրաթերթի սիւնա-կագիրներէն՝ էօրսան էօյմէնի գրութիւնը, « *Հայկ. Հարցը* » խորագրուած, ուր, յօդուածագիրը չհեռանալով հանդերձ քրիստոնեայ ընդհանուր տեսակէտներէն, չի վարանիր սակայն՝ կարգ մը կէտեր ալ մատնանշելէ: Ստորեւ, կարգ մը մէջբերումներ յիշեալ յօդուածէն.-

« ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ »

«Արդեօք նման հարց մը կա՞յ... Մեզմէ ոմանք՝ «ո՛չ» կ'ըսեն... Իսկ եթէ չկայ, այսքան դէպքեր՝ ինչո՞ւ համար...

«Հայկական Հարց կոչուած հարց մը գոյութիւն չո՛ւնի» ըսելը՝ մեր արտաքին քաղաքականութեան կողմէ յայսօր վարուած՝ «ջայլամ»ի դատապարտելի քաղաքականութիւն մըն է: Ասոնք, այս հարցին առընչութեամբ Թուրքիոյ իրաւասութիւնն ու անմեղութիւնը փաստող՝ հաստատուն քաղաքականութիւն մը հիմնելէ խուսափելու համար եղած ջանքեր են... Արտաքին Գործոց նախարարութեան դեռնայարկերուն մէջ գտնուող 70 մնտուկ փաստաթուղթեր ալ, այս պատճառով՝ փոստումի ենթարկուած են... Իսկ ասոր արդիւնքը այն է որ՝ Արտաքին Գործոց նախարարութեան ներկայացուցիչներուն դէմ ուղղուած իւրաքանչիւր վամփուշտէն ետք, դիմացի կողմը (իմա՝ Հայերը) միակողմանի սէնարիոյով մը, համաչխարհային հեռատեսիլի պատառներուն վրայ հաստատուած՝ միեւնոյն սալը (տիսք) դարձուցած է, այսինքն՝ « Ցեղասպանութիւնը »...:

«Փամփուշտ արձակողներուն, եւ կամ ալ՝ արձակել տուողներուն ուզածն ու միակողմանի խաղալու նպատակն ալ՝ ա՛յս է արդէն...:

«Փոխանակ՝ « Հայկ. Հարց մը չկայ » ըսելու, «Հայե՛րու համար Հայկ. Հարց մը չկայ» ըսելը՝ աւելի ճիշդ է թերեւս...:

«Հայերը՝ Հայկ. Հարց մը չունին, սակայն, կան ուրիշներ՝ որոնք ունին...: Աւելի՛ն. ասիկա նոր երեւոյթ ալ չէ: Ամբողջ Պատմութեան ընթացքին չարուշնակուող, եւ արմատը միշտ դո՛ւրսը գտնուող՝ զրպռուիթիւն մըն է...:

«Հայկ. առաջին կոմիտէին փարիզի մէջ հիմնուած ըլլալն ալ՝ թէ՛ ցաւալի իրողութիւն մըն է, եւ հարիւր տարի ետք տեղի ունեցող դէպքերն ալ եթէ նըկատի առնենք՝ ցաւալի «զուգադիպութիւն» ալ է:

«Ապռիլ Համիտ Բ., աքսորի տարի-ներուն, Պէյլէրպէյլիի Պալատին մէջ գրի առած իր յուշերուն մէջ, հետեւեալը կ'ըսէ.-

« – Հայերուն նպատակը՝ մահմետական-ները գրգռել, եւ զանոնք իրենց վրայ յարձակելու հրաւիրելով՝ աշխարհը ոտքի հանելն էր»:

«Հայկ. Հարցին մէջ, Ապռիլ Համիտի ունեցած դերը՝ հո՛ս խնդրոյ առարկայ ընելու չենք... Սակայն, այդ «նպատակ»ը՝ ո՛չ թէ Հայերուն, այլ հաւանաբար՝ ամբողջ Պատմութեան ընթացքին Հայկ. Հարցը հրահրողներու մէկ «նպատակ»ն էր: Նոյն սէնարիոն 100 տարի ետք կրկնուելու վրայ է, եւ ո՛չ ուրիշ բան...:

«Ապռիլ Համիտն ու զայն տապալող՝ Իթթիհատ – Թէրաքիիի-ները, այս «նըպատակ»ը հետապնդողներուն ձեռքը խաղալիք եղա՞ծ են, կամ՝ ոչ: Անկասկած՝ եղած ըլլալու են, որ անոր յաջորդած կառավարութիւնը մինչեւ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը երկարեցաւ: Իսկ այդ խաղը խաղացողները որո՞նք էին: Աւսոր պատասխանն ալ Պատմութիւնը կու տայ»:

(Հոս, այս հարցին վրայ խորանալով, էօրսան էօյմէն, Համաշխարհային Ա. Պատերազմի վերաբերող, ի մասնաւորի՝ անգլիական արխիւներու փաստաթուղթերէն կարգ մը մէջբերումներ կ'ընէ, եւ ոտքոնց հետեւանքով կ'եզրակացնէ թէ՝ Հայկ. Հարցը հրահրողներն ըլլալու էին, մանաւանդ՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Մ.

ԻՐԱՆ

«ՍԻՓԱՆ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝

ՍԵՐՈԺ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ

—o—

Թեհրանի « Ալիք » օրաթերթը, Սեպտ. 21-ի իր թիւով, կը հաղորդէ որ, նախորդ իրիկունը, ժամը 7-ին, երբ «Սիփան» Միութեան նախագահը՝ Սերոժ Սուքիասեան, միութեան կեդրոնատեղիէն տուն կը վերադառնար, փողոցը պահուրտած հայ երիտասարդ մը՝ զանակով յարձակած է իր վրայ, եւ ուսէն վիրաւորած: Դէպքէն ետք, Ս. Սուքիասեան, որ նաեւ նախագահն է՝ Թեհրանի թեմի Պատգամ. Ժողովին, հիւանդանոց փոխադրուած ու գործողութեան ենթարկուած է, բայց արագօրէն կրցած է տուն վերադառնալ, ու վիճակը լաւ է:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44-ՐԴ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ ՑԱՂԹԵՑ՝ ԿԻԵԻԻ ԴԻՆԱՄՈՑԻ

Խորհրդային 44-րդ ախոյենութեան դարձի մրցաշարքին, Սեպտ. 26-ին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ 0-ի դէմ 1 կէտով պարտութեան մատնեց՝ Կիեւի «Դինամօ»ն, որ միշտ կը պտուտի դասաւորման գլուխը: Միւս խաղերուն արդիւնքներն են.-

Զենիթ – Նախտեոր 2-1, Կայրաթ – Պախտակոր 2-0, Դինամօ (Մ.)-ԲՍԱ 2-0, Սպարտակ – Նէֆթչի 4-1, Դինամօ (Մինսկ) – Դնէպր 2-0, Դինամօ (Թ.) – Չէրնոմորէց 1-1, Կուբան – Տորպէդօ 0-0:

Դասաւորման գլուխը միշտ կը գլխաւորի՝ Կիեւի Դինամօն 48 կէտով, որուն կը հետեւին՝ Սպարտակ-ը 41, Թիֆլիսի Դինամօ-ն եւ Մոսկուայի Տօրպէդօ-ն 35-ական կէտերով, եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախարարապետը, ճառ մը խօսելով, Լիլլ մէջ, Վարդի տօնին փակման, հրաւիրեց աշխատաւորները, որ 55 տարեկանին ձգեն իրենց գործը, տեղ բանալու համար երիտասարդներուն: Միւս կողմէն, 1982-ի պետական պիւտճէին բացը այնքան մեծ է, որ տեղէ մը պէտք է դրամ գտնել եւ հոս արդէն, բոլոր վարչակարգերը, մասնաւոր երեւակայութիւն մը չեն ցուցաբերեր եւ գոհը նոյնն է: Այս անգամ 10 % տուրք կը դրուի գործազրկութեան ի նպաստ, բո-

(Լուրերու Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Ուրբաթ առաւօտ է։ Կրնայի չգալ։ Ոչ ոք կրնար մեղադրել զիս։ Ու աւելին, նոյնիսկ ես չէի կրնար մեղադրել ինձ – պինքս։ Չեմ ճանչնար մահացողը։ Կամ ալ դրեթէ։ Անգամ մը տեսած եմ փողոցը, մէկ – երկու անգամ ակումբը, մէկ անգամ սրճարան մը, պատահականօրէն, ու բանակումի մը փակման արարողու – թեան։ Քիչ առաջ, դէպի եկեղեցի ճամբուս վրայ, սինեմայի մը ցուցատախտակէն, Քրիսթինը դարճեալ կը յիշեցնէր, թէ տասներեք տարեկանին արդէն թըմ – բեցուցիչի մոլին դարձած էր, պոռնկա – ցած ու ուրիշ բաներ։ Իսկ մարդիկ ա – ւելցուցած էին ենթախորագիր մը, թէ այդ աղջիկը «Սերունդի մը Պատկեր»ն էր։ Ֆիլմը տեսնելու ոչ մէկ մտադրութիւն ունեցած եմ, ոչ ալ տրամադրութիւն։ Լրագրեր կան, որոնց յօդուածները կարդալ աւելորդ է։ Խորագրերը կը բաւեն։ Աւելիով։ Եկեղեցին լեցուն է, արարողու – թիւնը առաջ կ'երթայ, բայց ես չեմ յաջողիր հետեւիլ։ Հիմա, այդ ցուցատախտակին նկարը, մանրամասնութիւնները ջնջուած են ու միակ բառ մը կանգնած է մտածումիս դիմաց. Սերունդ։ Նոր մարդիկ կը հասնին ու քիչ ետք եկեղեցին կրնայ յորդիլ։ Կարդացուող Աւետարանէն հատուկենտ բառեր կը հասնին, մինչ այս անգամ ուրիշ անուններ կու գան։ Մահմուտ Համջարի, Մահմուտ Սալահ, էզ – դէմին Քալաք։ Երեքն ալ սպաննուած զաւակ մը համար։ Ահա չորրորդը, տասնեակին ողջ, ակնոցաւոր, վայելուչ երա – ժիշտ մը, որ Հայաստան հողին մէջ, Պախ ու Մոցարթ, եւ որ թեւենածու է այդ մարդոց ճակատագրին, ըլլալէ ետք թեւենածու անոնց պաշտօնին։ Առօրեայ ընթերցումներ կը խուժեն վրաս։ Անգամ մը եւս անունները կը սրբուին ու անոնց տեղ կը մնան բառեր, Պայքար, Ազատագրութիւն, Յեղափոխութիւն։ Մը – տածումի պատառաս կը լուսաւորուի յանկարծ ու երիտասարդներ կ'երեւին։ Պոպի Սէնտզ, Քիւռն Տէնորթի, Ժաքի Մաք-Միլըն, ուրիշներ։ Անունները այնքան ալ մեծ կարեւորութիւն պէտք չէ ունենան, որովհետեւ անոնք իրենց տեղը անմի – ջապէս կը զիջին Հաւասք–ին, Յաղթա – նակ–ին, Դատ–ին։ Եկեղեցիին մէջ կը չարունակուի խօսուիլ ծնունդի, մահուան ու արքայութեան արժանանալու պայ – մաններուն մասին։ Ցաւութի՛ւնը հա – պա…։ Ինծի կը թուի, թէ անոր հաւատացողները խորանին այս կողմը կը զետնուին։ Արարողութիւնը կը չարունակուի եռապտոյտով պատուած զագաղին չուրջ։ Սկաուտներ ալ կան։ « Սերունդ » բառը կրկին անգամ կու գայ ու հետը կը բերէ « Դատ »ը, « Յեղափոխութիւն »ը, « Ազատագրութիւնը », « Պայքար »ը։ Դամբանականներու կարգն է։ Կը խօս – ուի ազնիւ, անսակարկ, բարի, նուիր – ուած, նախաձեռնութեան ոգի ունեցող մարդուն մասին։ Ո՛րը առաջ ծնունդ ա – ուած է, մա՞րդը, թէ բառը։ Թէ՞ անու – նը։ Բառերը միշտ ալ ստեղծուած են որոշ կացութիւններու, որոշ անձերու տարողութեամբ, չափերով, անոնց հա – մար։ Ցետոյ է որ չարաչահուած են կամ, առնուազն, չհագուրծուած։ Բացատրու – թիւն մը կը կպչի արամաբանութեանս։ « Սկաուտի ներշնչումով կուսակցական եղաւ եւ կուսակցականի նուիրումով ըս – կաւտ »։ Եթէ կրցաւ յաղողցնել այս հաւասարակչռութիւնը, կը բաւէ զայն մեծ մարդ կոչելու, կ'եզրակացնեմ։ Դիժ – ուար է երթալ անձէն անդին ու վերածուիլ անանուն արժէքի։ Ահա մեծութիւ – նը։ Ոչ մտաւորական էր, ոչ նախագահ, ոչ զեկավար, բայց ահա չորս դամբա – նական ու երիտասարդութիւն, սերունդ, սերունդներու ներկայացուցիչներ։

Կան լրագիրներ, որոնց յօդուածները կարդալու հարկ չկայ։ Խորագրերը կը բաւեն։ Կան նաեւ յօդ – ուածներ, որոնց տրուած խորագիրը որքան ալ ցայտուն ըլլայ, որքան ալ պերճախօս, անբաւարար պիտի ըլլայ։ Պէտք է անպայման կարդալ յօդուածը։ Մա – նաւանդ քանի մը անգամ։ Ի՞նչ կապ մարդոյն եռեւ։ Իմմըլեա՛նն ալ զիակը։ Ի՞նչ օրեր, ի՞նչ օրեր էին, այսօրուան պէս միտքս է։ Ան Զատկին նոր չապիկներ կարուեցանք եւ իմինս մանուածոյ – բար չափի վրայ չինուած էր. օձիքին տակն ալ Տ. եւ Պ. մը կար։ Տագէս Պալապանեան։ Դպրաց դասուն մէջ չկար մէկը որ չուզէր տախտակը ինք բռնել. բայց լուսահոգի Հէքիմեանը չէ՛ կ'ըսէր։ Տախտակը Լեւոնը պիտի բռնէ՝ վէ՛սեղամ կ'ըսէր։ Եղբօրս պէս ձայն ունեցող հատ մըն ալ չկար. երբոր Թող տար « Ով – աննա »ն մինչեւ մեր տունէն կ'լսեաց – ուէր։ Այս Լեւոնին ձա՛յնն է կ'ըսէին։ Մանաւանդ հօճաներ կու գային էյուլ – ներէն, Ֆաթիհներէն, մեր երգեցողու – թիւնը լսելու համար։ Անոնց դասը ա – մէնէն կատարեալն է կ'ըսէին։ Ի՞նչ օրեր էին, ո՞ւր են այդ օրերը։ Բոլոր տղաքը Զատկուան օրօրոցներուն մէջ կը խաղան, կը խնդան, հաւկիթ կը փոխանակեն, իսկ ես ապրին կու լամ։ Կ'ուզեմ ան – պատճառ հետս առնել չապիկս։ Չէ՞ մի որ անոր օձիքին տակ Տ եւ Պ մը կայ։ «Ան իմինս է. հետս պիտի տանիմ»կ'ըսեմ, Տագէս Պալապանեանը ես եմ կ'ըսեմ ,ի՞նչ ըսես. տղու խելք։ Տարիներ վերջ (դեռ դպրապետ չէին) հարցուցի Իմմըլեանին – Սրբազան, կը յիշէ՞ք, օր մը արարողութեան առեն նուագեցայ ըսի, որով – հետեւ ծոմ բռնած էի Ս. Հաղորդու – թեան առնելու համար ըսի։ Խորհըրդարանին մէջ է որ խօսեցայ։ « Կը յիշե՞մ, կը յիշեմ » ըսաւ։ Եղբա՛յրս ալ ալ յիշեց։ « Անոր ձայնը դեռ ականջներուս մէջն է » ըսաւ։

Արարողութիւնը վերջ գտած է։ Ջեմ ճանչնար հարազատները։ Անկոչ ոգեկիր մըն եմ։ Արդէն չեմ ճանչնար մահացողը, չէ՞։ Ուրե՞մն…։ Տեղի մը օդը չընչելու պէտք չկայ հասկնալու համար, թէ ապականա՞ծ է, թէ մաքուր, առողջա – բար։ Իսկ ցաւակցութիւնը կը յայտնեմ ես ինծի, սերունդի մը, մարդոց, ո – րոնք կը հաւատան գաւտ մը, Ցեղափոխութեան, Ազատագրութեան։ Մանաւանդ՝ Ցարութեան։ Կ'ենթադրեմ, թէ ննջեցեալը – հրաշալի, հրաշալի բառ – կը հաւատար հաւաքականութիւններու, ազ – գերու Ցարութեան։

Հաստ ապակիներով ակնոց կը դոր – ծածէր, ունէր կարմիր այտեր, ու առա – քինութիւններու ազնուագոյնը, կարմ – րելու հակամէտ դէմք։

Բառեր կան, որոնք ստեղծուած են ո – րոշ անհատներու համար։ Անսակարկը անոնցմէ է։

Մ. ՊԶԱՔՃԵԱՆ

ՍԱՆԱՀԻՆԻ ԵՒ ԱՆԻԻ
ՀԱՋԱՐԱՄԵԱՅ ՋԱՀԵՐԸ

Հայկ. հնադարեան արուեստի պատ – մութեան մէջ իրենց հետաքրքրական տեղը ունին Սանահինի եւ Անիի հազարամեայ հինդ ջահերը։

Սանահինը, միջնադարեան Հայաստա – նի անուանի վանքերէն մէկն է։ Կառուցուած է Ժ. դարուն։ Վանքին չէնքերը ներկայիս ալ կանգուն են եւ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ խնամքով կը պահպանուին ու կը նորոգուին, իբրեւ հայկ. հին ճարտարապետութեան յու – շարձաններ։ Հազարամեայ իր գոյութեան ընթացքին, Սանահինի վանքը հռչակա – ւոր եղած է իբրեւ աւետարանչական Հա – յաստանի մտքի կեդրոններէն մէկը, ուր ղրկազրուած են բազմաթիւ ձեռագիր – ներ. ունեցած է գիտնական վարդապետ – ներ, որոնք դրած են տարբեր բնոյթի եւ բովանդակութեան կարգ մը գիրքեր։ Վանքը ունեցած է իր բարձրադոյն ղեկ – րոցը, ուր ուսում առացած են միջնա – դարեան բազմաթիւ դէմքեր։ Սանահինի մատենադարանը գտնուած են հին ձեռա – գիր գիրքեր եւ միջնադարեան Հայաս – տանի արուեստի թանկագին առարկաներ, գլխաւորաբար՝ արծաթագործութեան եւ ասեղնագործութեան նմոյշներ։ Աւուրեաւր այս նմոյշներուն մէջ մեծ հետաքրքրու – թիւն ներկայացուցած են վանքի կահա – ւորման բաժինը կազմող երկու մեծ ջա – հերը, զորս վանքին նուիրած է Լոռի – Տաշիրքի կիւրիկեան թագաւորութեան հիմնադիրը՝ կիւրիկէն կամ Գուրգէն Ա. թագաւորը։ Այդ ջահերէն մին, որ 112 կանթեղ ունեցած է, կախուած է Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցւոյ կեդրոնը, իսկ միւսը՝ 40 կանթեղով, կախուած է Ս. Ամենափրկիչ եւ Ս. Աստուածածին եկե – ցիներու դաւիթը։ Դժբախտաբար, ծա – նօթ չէ, թէ այդ ջահերը երբ անհետա – ցած են վանքէն, բայց անոնց վանքին նուիրուելուն վերաբերեալ արքայական հրովարտակը պահպանուած է Սանահինի պատմութիւնը հանդիսացող «Քոթուկ» կոչուած ձեռագիր մատեանին մէջ։ Ձե – ռագիրը ներկայիս կը գտնուի Երեւանի մատենադարանը։ Գրուած է, որ ջահերու մէջ ձէթ վառուած է եւ մեծ ջահը նը – մանցուած է արեւու, իսկ փոքր ջահը՝ լուսինի։ Քանի որ Սանահինի ջահերը կորսուած են, անհրաժեշտ կը համա – րինք մէջբերել անոնց նուիրումի հրա – վարտակին ամփոփ բովանդակութիւնը.– « Ամենաղօր Աստուծոյ կամքով եա՝ Բագ – րատունի արքայից - արքայ Աշոտ Ողորմածի որդի Գուրգէն թագաւորս, յիչե – լով մեղքերս եւ մաքիս առլեւ ունենալով ահեղ դատաստանս, համ արդար ինչքէս պատրաստել տուի ջահ մը հարիւր տասներկու կանթեղանի, որպէսզի ինչպէս ա – րեւը կը պտըտի երկինքի ծիրանիին մէջ եւ դէմքը դէպի երկինք դարձուցած կը պայծառացնէ աշխարհը, այս նոյն օրի – նակով եւ այս ջահը ճախարակուելով Ա – մենափրկիչի գմբէթին մէջ, առանց դէմ – քը վար դարձնելու եւ կամ ձէթը թա – փելու, պայծառացնէ ու լուսաւորէ Սուրբ Կաթողիկէն։ Նաեւ՝ համեմատաբար փո – քըր չափի ջահ մը՝ Սուրբ Քառասուն – Մանկանց անունով, որ կը կրէ անոնց թիւին համապատասխան կանթեղներ։ Եւ արդ, այս լուսինի նմանութեամբ, քանի որ ինչպէս լուսինը դիւրերը կը ծագի ու իր խոնաւ ճառագայթներով կը հասուն – ցընէ երկրի պտուղները, նաեւ կ'ուղեկցի ճամբորդներու, այլեւ՝ որպէս մխիթա – րութիւն անոնց, որոնք կը թիավարեն ամեհի ծովու ալիքներուն վրայ, այս – պիսի օրինակով այս ջահը պայծառացնէ Սանահինի Ամենափրկիչ եւ Աստուածա – ծին եկեղեցիներու դաւիթը՝ իմ հագրա – տունի ծնողքներու զերեզմանատունը…։ Եւ արդ՝ ասոնք, որ լոյս կ'առնեն տ – րունի տուներէ եւ մարախրոսներու չ – տատակարանէ. մէկը ցերեկը՝ պատարա – գի ժամանակ, իսկ միւսը գիշերը՝ որպէս լուսաւորութիւն եւ պայծառութիւն մար – տիրոսներուն եւ տուրքերուն »։ Ինչպէս կը պարզուի հրովարտակի բովանդակու – թենէն, Սանահինի ջահերը ունեցած են նաեւ խորհրդապաշտական իմաստ, որով արտայայտուած է միջնադարեան մար – դու պատկերասրտը մտածումը։

Ժ. դարու տաղանդաւոր ճարտարա – պետ՝ Տրդատ Անեցիի ձեռակերտներն են միջնադարեան Հայաստանի ծաղկուն շրջանի մայրաքաղաք՝ Անիի Մայր Տաճարը եւ զուարթնոցատիպ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Երկուքն ալ Հայոց Բագրատունի արքունիքին ձեռնարկումով իրականացած, երկուքն ալ՝ հրաշք կո – թողներ, երբեմնի վտառուր Անիի։ Տ – կաւին Ա. Աչխարհամարտէն առաջ, ակա – դեմականներ՝ Նիկողայոս Մառ, Թորոս Թորամանեան եւ Յովսէփ Օրբէլի հիա – ցում պատճառեցին պիտակի աշխարհին իրենց զարմանահրաշ պեղումներով։ Ահա այդ պեղման աշխատանքներու ժամա – նակ, 1906–ին, Յովսէփ Օրբէլի, Գաղիկ Բագրատունի թագաւորի օրով կառուց – ուած զուարթնոցատիպ տաճարին մէջ, սեղանին առջեւէն, գմբէթի բեկորներուն տակէն յայտնաբերած է պղնձեայ հնա – դոյն ջահ մը, որ, անշուշտ, գործած – ուած է նոյն եկեղեցւոյ մէջ։

Յովսէփ Օրբէլիի մանրամասն նկարագրութենէն կը հետեւի, որ այս ջահն ալ շատ հետաքրքրական է իր կառուցուածքով եւ նրբութեամբ, որով ի յայտ կու գայ միջնադարեան հայ արհեստաւորի հմտութիւնն ու բարձր ճաշակը։

Աւելի մեծ արժէք ներկայացուցած է Անիի Մայր Տաճարի բիւրեղապակիէ ջահը, որուն մասին հիացական տպաւորութեամբ կը պատմէ մատենադիր Մատթէոս Ուռհայեցի, իր « Ժամանակագրութիւն » գործին մէջ։ Ան կը գրէ թէ, 1064–ի Օգոստոս 16–ին, երբ Սէլճուք – ները գրաւեցին Անին, այդ ժամանակ անոնցմէ չարաչարք մարդ մը Անիի Մայր Տաճարի գմբէթը բարձրանալով, անոր վրայի արծաթէ մեծ խաչը վար բերաւ, ապա մանելով եկեղեցւոյ գմբէթին վրայ գտնուող գունէն՝ Սմբատ Բ. Բագրատունի թագաւորի (977 – 989), Հընդկաստանէն մէկ բիւր գանձով բերել տրուած կլոր ջահը նետեց եկեղեցւոյ մէջ եւ

ԴԵՐՁԱԿ ՄԸ
ԻՐ ԵՐԿՈՒ ՀԻՒՐԵՐԸ
ԵՒ ՋԱՆԱՉԱՆ ԴԷՊՔԵՐ
(1 9 3 2)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Գալով Տագէս ազային, ան սկսաւ գիշե – րել Տիրանին մօտ, մինչեւ յարմար սե – նեակի մը յայտնութիւնը, մինչեւ Ալիսի վերադարձը։ Եւ որովհետեւ այս բոլորին պատճառաւ դերձակին գործը բաւական եա էր մնացած, վարպետը թեւերը օսթ – սեց եւ սկսաւ աշխատիլ իր նախկին ա – շակերտին հետ, եւ միաժամանակ խո – սեցան հինէն ու նորէն, սարէն ու ձո – րէն, հայերէն եւ թրքերէն։

. . . . . .

Երբոր Իմմըլեանը խորան կ'ելլէր եւ փայտէ մուրճը ձեռք կ'առնէր, մենք դիտէինք թէ իմ մեծ եղբա՛յրս է որ «ղը – ղընգացէք»ի տախտակը կը բռնէ վարա –

ԼԻՈՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՐՋԱՊՏՈՒՅՏԸ

—o—

ՀՌՈՄ.– Ամէն տարուան պէս, այս տարի ալ, Օգոստոս ամսուն վերջաւորութեան, Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի ժառանգաւորները, առաջնորդութեամբ իրենց տեսուչներուն, կրօնական եւ մշակութային նպատակ հետապնդող չորս – շաբաթ մը կատարեցին՝ Իտալիա եւ Ֆրանսա:

Փիզա քաղաքի ճարտարապետական եւ գեղարուեստական հրաշալիքները տես – նելէ ետք, հայ ժառանգաւորները օր մը ամբողջ անցուցին Մայէնցի եւ առարկայ եղան Սարզիս Վ. Դաւիթեանի ու Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու եղբայրական հաստատութեան:

Շարունակելով իրենց ճամբորդութիւնը, ժառանգաւորները երկու օր լման վայելեցին Լուրտի հռչակաւոր Սրբավայրին հոգեւոր մթնոլորտը, մասնակցելով՝ տասնեակ հազարներով ամէն ազգի ուխտաւորներու հետ՝ Տիրամօր հանդէպ կատարուած բոլոր բարեպաշտական արարողութեանց եւ թափօրներուն: Կարելի չէ Լուրտի Սրբավայրէն անցնիլ առանց խորապէս տպաւորուելու՝ հաւատքի, աշխարհութեան եւ սիրոյ պարզուած տողերէն:

Հայ ժառանգաւորները Լուրէն անցան Լիոն. հիւրընկալուեցան տեղւոյն Հայ Կաթողիկէ Նարեկեան վարժարանի տեսուչ – վարդապետ՝ Գէորգ Զապպարեանի կողմէ:

Մէկազգային մամուլը յաճախ կը խօսի Քէնզի վանքին եւ անոր ջրվապատին մէջ կատարուած երիտասարդներու հոգեւոր հանդիպումներու մասին: Լեւոնեան վարժարանի վարչութիւնը ուզեց մօտէն տեսնել եւ հարկ եղած տեղեկութիւնները քաղել քրիստոնէից մխիթարեան համար աշխատող այս հիմնարկութեան մասին:

Յովհաննէս Ի. Պալեան նուիրուած ընդարձակ եկեղեցւոյ մէջ, ուր կը դասաւանդեն կաթողիկէ, օրթոտոքս եւ բողոքական եկեղեցիներու յատուկ խորանները ու մասուռները, ժառանգաւորները յաղթահարեցին հազարաւոր երկսեռ երիտասարդներու, չինիչ ամփոփումով ա – ղօթքի եւ մտածականի մէջ խորասուզուած տեսարանը՝ յիշեալ եկեղեցւոյ յարկին տակ:

Ժառանգաւորները ապա անցան Գլիւ – նի կոչուած միջին դարու հռչակաւոր վանքը, որ եղած է արեւմտեան Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ, լուսաւոր կեդրոն մը հոգեւոր եւ մշակութային կեանքին՝ արձանագրելով բացառիկ բարգաւաճում մի շրջան մը Ժ. – ԺԵ. դարերուն:

Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ յատուկ ներմեռանդութիւն մը կայ Յիսուսի Սուրբ Սրտին հանդէպ: Ֆրանսացի սրբակենցաղ կոյս մը՝ Մարկրիթ – Մարի – Ալագոք անունով, ԺԷ. դարուն տեսիլքներ ունեցաւ եւ այս խոնարհ կոյսին միջոցաւ Յիսուս յայտնեց Իր բաղձանքները զինք սիրող հաւատացեալներուն: 1750-էն ապէն, կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ, Յիսուսի Սրտին ներմեռանդութիւնը զարմանալիօրէն աճեցաւ եւ անթիւ հոգիներու դարձին եւ կատարելութեան պատճառ հանդիսացաւ: Լեւոնեան վարժարանի ժառանգաւորները ծանօթացան պատմական մանրամասնութիւններուն, որոնք ծնունդ տուին այս ներմեռանդութեան՝ այցելելով Ֆրանսայի Փարէ–Լէօ–Մոնիալ փոքրիկ քաղաքը, որուն Վիզիթանտին կոչուած կոյսերու վանքին մէջ, ապրեցաւ եւ վախճանեցաւ Սրբուհի Մարկրիթ–Մարի – Ալագոք կոյսը:

Վերադարձի ճամբուն վրայ, Օգոստոս 30–ին, հայ ժառանգաւորները այցելեցին Ավինիոնի Քահանայապետական պալատը, որուն յարկին տակ, 75 տարի, տասնեակ մը Քահանայապետներ ապրեցան ապաւինիլ, քանի որ ԺԴ. դարուն սկիզբները Հռոմ քաղաքի մէջ քաղաքական կռիւները կը կաշկանդէին Քահանայապետներու ազատութիւնը: Գոթական ոճով կառուցուած հսկայ այս պալատը, որոշ նշանակութիւն մը ունի եւ պատմական յիշատակներ կ'արթնցնէ Հայոց Պատմութեան տեղեակ անձերու մէջ, կիլիկիոյ Հայ Թագաւորութեան վերջին 50 տարիներու ընթացքին, քաղաքական եւ եկեղեցական բազմաթիւ անցուդարձեր եւ հարցեր Ավինիոնի այս պալատին յարկերուն տակ տեղի ունեցեր էին:

Այս ջրվապտոյտը մեծապէս օգտակար է՝ աշխարհի չորս կողմէն հասնող Լեւոնեան վարժարանի ժառանգաւորներու պատմական եւ եկեղեցական զարգացումին համար: Արդարեւ՝ նման առիթներ ապագայ հայ հոգեւորականներու հայեացքն ու միտքերը կը ճոխացնեն եւ զանոնք ատակ կը դարձնեն բաղդատելու հայ արժէքները ու պատմական իրողութիւնները՝ Արեւմուտքի եկեղեցական, քաղաքական եւ մշակութային տուեալներուն հետ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ՊԱՌԱԻԱՔԱՐԻ ՋՐԱՄԲԱՐԸ ՍԿՍԱԾ Է ԿԱՌՈՒՑՈՒԻԼ

Շամշադինի ջրվանի Պառաւաքար գիւղին մօտ կառուցուող ջրամբարը պիտի կարենայ ոռոգել 2500 հեքտար հողային տարածութիւն մը: Արդէն նախապատրաստուած է հիմքը եւ սկսած՝ կառուցման աշխատանքները: Ջրամբարին բարձրութիւնը պիտի ըլլայ՝ մօտ 30 մ., իսկ ջուրին տարողութիւնը՝ 12 միլիոն խորանարդ մեթր: Կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել նաեւ՝ լեռնային ջրվաններու այգիներն ու պարտէզները:

×

ԱՐՏԻՄ ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԸ

Մոսկուայի Գիտական Շարժանկարնեբրու արուեստանոցին մէջ ցուցադրուած է Արտէմ Միկոյեանի կեանքին ու գործին (մեռած՝ 1970 Դեկտեմբերին) նուիրուած նոր, գունաւոր փաստանկարը, որ կը կոչուի՝ « Բուռն կեանք »: Շարժանկարը կը ներկայացնէ օդանաւ չինող հանրածանօթ ճարտարագէտին կեանքը, ըստ – կրսեալ անոր մանկութենէն, ծննդավայրը՝ Թումանեանի չրջանի Սանահին գիւղը, ուր առաջին անգամ ըլլալով օդանաւ մը տեսած է և այդ օրուընէ երազած օդանաւեր չինել: Ապա, ցոյց կը տրուի Մոսկուան, ուր աշխատած է Անոյշ Միկոյեան, (հոս էր որ սկսած են դինք Արտէմ կոչել): Հոն, ռազմա – օդային ճարտարագիտական ակադեմիայի մէջ ուսանելու տարիներուն իսկ, Արտէմ Միկոյեան ցուցաբերած է չինարարի ընդունակութիւններ: Ան, իր ընկերներուն հետ միասին ստեղծած է թեթեւ մարզական օդանաւ մը՝ 18 ձիու ուժ ունեցող շարժակով. օդանաւը ժամական 120 քմ. ըրած է, ինչ որ քիչ բան չէր այդ ժամանակաշրջանին համար: Երբ, 1941–ին, գերմանական բանակները յարձակած են Խորհ. Միութեան վրայ, թշնամիին դէմ դրած առաջին օդանաւերէն եղած է՝ « Միկ – 1 »ը, տակաւին երիտասարդ եւ անծանօթ չինարարի առաջին օդանաւը (« Միկ » անունը կազմուած է՝ Միկոյեանի եւ իր անմիջական օգնականին՝ Միխայէլ Կուրեւիչի մականուններու սկզբնատառերէն): Շարժանկարը ցոյց կու տայ պատերազմէն տեսարաններ: Միկոյեանի եւ Կուրեւիչի օդանաւը՝ գլխաւոր եւ յուսալի պաշտպանը դարձած են Մոսկուայի երկնքին: 7·000 մ. բարձրութեան վրայ, այդ օդանաւը ժամական 650 քմ. արագութիւն ցոյց կու տայ, ինչ որ չունէր այդ թուականին՝ Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի մէջ, մարտական ոչ մէկ օդանաւ: Հինգ տարի հաք օդ բարձրացած է՝ « Միկ – 3 » խորտակիչ օդանաւը, իսկ անկէ տարի մը հաք՝ « Միկ – 15 »ը: Շարժանկարի մէջ ապուցուած հարցազրոյցի մը ընթացքին, օդանաւ չինող ուրիչ անուանի ճարտարապետ մը՝ Տիւպոլեւ, կ'ըսէ, որ Միկոյեանի խորտակիչ օդանաւը, իր ժամանակին, ամէնէն կատարեալն էր աշխարհի մէջ: 1950 – 1953 թուականներուն, « Միկ » երը աւելի քան 15 քմ. կը բարձրանայիր եւ անոնց արագութիւնը կը հասնէր՝ ժամական 1050 քմ.ի: Միկոյեանի չինարարական դրասենեակին մէջ ստեղծուած օդանաւերուն մեծ մասը մըրցանիչ հաստատած է: Համաշխարհային մրցանիչ հաստատած է նաեւ, 60–ական թուականներուն երեւցած՝ անոր «ե–166» օդանաւը, որ 1962–ին, ժամական 3·000 քմ. արագութիւն ցոյց տուած է: Շարժանկարին բեմադիրն է՝ Ալեքսանդր Բուրիմսկի, իսկ սէնարիօ–ն գրած է՝ Միխայիլ Աբլազորով: Մօտ ատենէն կը սկսի ցուցադրուիլ՝ Մոսկուայի «Երեւան» եւ Երեւանի չարժանկարի սրահներուն մէջ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՐՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ

Երեւանի Ջրհան մեքենաներու գործատունը, Խորհ. Միութեան արտաքին առեւտրական կազմակերպութիւններու միջոցով, Փիւսպա ղրկած է մեծ քանակութեամբ կատարուած ապսպրանքը: Այս տարի, Ջրհան մեքենաներ ղրկուած են նաեւ՝ Խորհ. Միութեան 36 քաղաքները եւ արտասահմանի աւելի քան՝ 30 երկիրներ, որոնց կարգին՝ Իրաք, Հնդկաստան, Վիէթնամ, Սուրիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, եւ այլուր: Երեւանի արտադրած Ջրհան մեքենաները կարելիութիւն կուտան ամէնէն խոր կիրճերէն դեպերու ջուրերը մղել մինչեւ 500 մ. բարձրութիւն ունեցող լեռնալանջերն ու արօտավայրերը, կեանք տալով անջրդի հողերուն: Անոնց օդնութեամբ ոռոգելի դարձած են Նոյեմբերեանի, Ալավերդիի, Ապարանի չրջաններու համագործակցական ու պետական տնտեսութիւններու հողերուն մեծ մասը: Կեանք առած է « Մխծեռանակարերդ »ը՝ լերկ ու քարքարոտ բլուրը: Երեւանի Ջրհան մեքենաները, որոնք հեռահար աւելի կը կատարելագործուին, կ'օգտագործուին նաեւ՝ նաւթի արդիւնարերութեան, ջրաշինարարութեան եւ ժողովրդական տնտեսութեան այլ ճիւղերու մէջ: Վերջին տարիներուն, անոնք ցուցադրուած են Պլովդիւ եւ Պոնո տեղի ունեցած միջազգային տօնավաճառներուն, Պուտափէշթի մէջ կազմակերպուած Խորհ. Միութեան քիմիական եւ նաւթային արդիւնաբերութեան մեքենաներու ցուցահանդէսին եւ արժանացած՝ բարձր գնահատանքի: Հայաստանի վաճառանիշը կրող չուրջ 200 արտադրական տեսակներ, Խորհ. Միութեան արտաքին առեւտրական կազմակերպութիւններու միջոցով կ'արտածուին 70 երկիրներ:

Կարդուիշուր ըրաւ: Ջահը 12 լիթր կը կրէր, եւ տարողութիւնն ալ նոյնպէս՝ 12 լիթր էր (լիթրը՝ կշիռի միջնադարեան միաւոր է): Մատենադիրը, այնուհետեւ ափսոսանքով կը յայտնէ.– « Աշխարհի մէջ նմանը չգտնուող բիւրեղապակիէ ջահի չարդուփշուր ըլլալու լուրը՝ սէլճուք սուլթանը շատ տխրեցուց »: Ընդհատատնէն բերուած ջահը, իր կարգին, կը վկայէ Հայաստանի անտեսական ու մշակութային ընդարձակ կապերու եւ բարձր կարգի սպասներու գործածութեան մասին:

Սանահինի եւ Անիի հազարամեայ Ջահերու երբեմնի գործածութիւնը՝ վառ վկայութիւնն է կառուցողական ձեւերու առումով, գուսպ հայկ. տաճարներու նոյնատիպ կահաւորումի մասին:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱԽՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ ԿԱՐՕՆ ՈՒ ԶԱՐԷՆ

Ցեղոյ, երբ Սարը Պինպաշուն բանակը կու գայ, նոյն քիւրտ ընտանիքները բանակին հետ միասին կը վերադառնան իրենց տեղերը: Այդ ընտանիքն ինձ ըսաւ, որ բանակին հետ իրենց տուները դարձող քիւրտ ընտանիքներուն մէջ տեսած է պառաւ մը իր ճահիլ զաւկին հետ: Ինձ համար այլեւս որոշ էր, որ պառաւը, մազերը հինցած Խատճէն էր: Մինչեւ Խուրշիտին հողը անոնք բանակին հետ եղած են ու բանակին հետ չադրանացած են իրենց ճամբան: Քիւրտ ընտանիքն ինձ պատմեց, որ ճահիլ տղան իր զաւարանաբ քալել: Այս որ լսեցի, պէտք, բանակին գացած ճամբան բերնէ: Բանակը երկու օրէն ձիերով, ուղտերով լաստերով հաղիւ կը յաջողի գետէն անցնիլ, որովհետեւ Սպիտակ Ձիաւորը այրել տուած էր Շէյթանի կամուրջը: Ախուռգի մը ինձ պատմեց, որ բանակէն յետոյ գետին միւս կողմը անցած էին չէրքէզ ու քիւրտ ընտանիքներ, ենթադրեցի որ այդ Չէրքէզներուն հետ գետէն անցած են Խատճէն ու ծպտուած խանըմը: Անոնց գետէն, թափառեցայ բլուրներու ճամբաները, հանդիպեցայ վրաններու չէրքէզ ձիարածներուն, մտայ քանի մը չէրքէզ գիւղեր, եւ սակայն պառաւի մը եւ ճահիլ զաւկին մասին որեւէ բան չլսեցի: Ենթադրեցի որ Վարդաձորի լեռներուն մէջ մտած են: Լեռներու ճամբան բռնել այլեւս վտանգաւոր էր: Ինձ կը մնար Սարը պինպաշուն բռնած բանակի ճամբան իջնել ու բանակին հետ հասնիլ Վարդաձոր:

Ցեղապետները իրենց վրաններ քաշ - ուեցան: Հաճին լերան մը պէս ծանր ու մտածկոտ վրանի մուտքին քով իսկէմպէ - ի մը վրայ նստած՝ նարկիլէ կը քաշէր: Կը լսուէր ձիերու խրխինջը: Քիւրտ մը, հեռուն, դեղեցիկ ձայնը ձգած պարզկայ դիշերուան մէջ, « լաւուշ » կ'երգէր: Հաճին երգել չէր դիտեր, բայց երգե - լու անծանօթ բան մը զգաց իր մէջ. այն - քա՞ն անոյշ էր հեռաւոր ձայնը՝ « լաւուշ » ի:

Այդ լուռ պահուն կարմիր հողերու վրայէն անցաւ ձիաւորներու խումբը ա - ճապարոտ ազմուկով: Հաճի Մուսայի պահակները կեցուցին խումբը, յետոյ թոյլ տուին առաջ շարժելու, երբ իմացան, որ Սէլիմ պինպաշին է՝ Սարը պինպաշուն մօտէն իր վրանները կ'երթար:

Հաճի Մուսան ինքն ալ չհասկցաւ, թէ ինչո՞ւ լուռ բարկութիւնով մը բռնուեցաւ, ուզեց նոյնիսկ ապտակել պինպաշին:

Հաճին ի հարկէ չէր դիտեր, որ Զարէի կապոյտ վրանը աւելի շուտ հասնելու աղմկոտ աճապարանք մը կար նաեւ Սէլիմ պինպաշուն մէջ: Ամբողջ օր մը հեռու եղած էր կապոյտ վրանէն: Պատմելիք շատ բան ունէր, մանաւանդ Զարէի մօտ ըլլալու կարօտով մը բռնուած էր:

Պինպաշին հեռուէն նկատեց, որ կապոյտ վրանին ճրագները չէին վառեր: Ձին աւելի արագացուց:

Անտարակոյս, բան մը պատահած էր, չըլլա՞յ թէ...: Բայց Զարէն խելացի կին էր, կրակը իր ձեռքով բռնելու չափ անմիտ չէ:

– Ի՞նչ է պատահեր,– ձին կեցուց ու հարցուց ճամբու պահակներէն մէկուն:

– Ամէն ինչ լաւ է, պէկ, միայն թէ Զարէն տակաւին վերադարձած չէ:

– Ե՞րբ մեկնեցաւ,– հարցուց պինպաշին:

– Արեւմարին ճամբայ ինկաւ իր երեք մարդերով: Ան ուրիչ անգամներ ալ մեկնած էր իր խումբով եւ, սակայն, այսքան ուշացած չէր:

Սէլիմ պինպաշուն կասկածը ճիշդ էր: Այլեւս ուրիչ հարցումներ չըրաւ ու դէպի բանտ աճապարեց:

– Մենք ոչինչ, ոչինչ գիտէինք,– ըսաւ բանտի պահակներէն մէկը, երբ պինպաշին զայրացած՝ մտրակի անխնայ հարուածներ կու տար անոր գլխին, կըննակին:

– Ո՞ւր է էն ծեր չուանը,– պոռաց Սէլիմ պինպաշին, իւնիդ Տայըին ակնարկելով, որուն յանձնած էր հայ կալաւորը հրացանագարկ ընելու հրամանը:

(Շար.– 410)

(Շար· Ա· Էջէն)

լոր այն հարկատուներուն, որոնք 15·000 Ֆ·է աւելի եկամուտի տուրք կը վճարեն: Այդ 10 %–ը պիտի հաշուուի վերջիշեալ զումարէն վեր տարբերու–թեան վրայ: Կը սղէ նաեւ՝ վիճիէք–ը, եւ... գիտէ՞ք ինչ՝ էսաննս–ը:

ԹԵՀՐԱՆի մէջ, միայն երկուշաբթի օր 154 հոգի դնդակահարուած են, ձերբակալուելէն քիչ ետք: Մխա կողմէն, կը հաղորդուի, որ իրանեան ուժերը ետ առած են Ասպատանը, զոր Իրաքցիք պաշարած էին պատերազմի առաջին օրե–րէն իսկ:

ՍԱՑՏԱՑի ճամբուն վրայ, պայթու–ցիկ կրող կառք մը պայթած է, ձախ «հաւաքական ուժերու» հակակշիռի մէկ կայանին առջեւ· 15 մեռեալ եւ 40 վիրաւոր կար, բան առաջին հաշուեկշիռի մը:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆի հօրեղբայրին հաշուեկշիռը, զոր պատրաստեց «իմաստուններու խորհուրդ» մը, դրական եւ բացասական կողմեր ունի, ինչպէս կ'ակընկալուէր: Դրական՝ արտաքին առեւտուրի, եւ ուժանիւթի, բացասական է՝ աշխատանքի, անհաւասարութեանց մարզերուն մէջ: Այլ խօսքով՝ կրնար աւելի յաւ ընել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉի Լիոնի մասնաճիւղի Վարչ·ը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհի–ները՝ ընդհ· ժողովի, գաւաթ մը թէյի չուրջ: Շաբաթ, Հոկտ· 3, կէսօրէ ետք ժամը 3–ին, Ազգ· Տան սրահը: Կը խընդրուի բոլոր ընկերուհիներէն՝ ներկայ գտնուիլ: Կարեւոր օրակարգ:

CENTRE CULTUREL

ST. MESROB

10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

Ս· ՄԵՍՐՈՊ ՄՇ· ԿԵԴՐՈՆ

ԿՈՉ՝ ՀԱՑ ԾՆՈՂ ՔՆԵՐՈՒՆ

4 – 8 տարեկան զաւակներ ունիք, կ'ուզէք որ ուրիշ հայ երախաներու հանդիպին եւ միասին ծանօթանան՝ հայկ· ֆոլքլորի եւ աւանդութեանց զանազան երեւոյթներուն· այն առեն, մի՛ վարանիք, բերէք ձեր երախաները, ամէն Զոբեքյաբթի, Սեպտ· 30-էն սկսեալ, ժամը 14–ին:

Պիտի սորվին երգել, պարել, ճանչնալ Հայաստանը, անոր պատմութիւնը, դիցաբանութիւնները, եւ անշուշտ, այս ամբողջին կ'ընկերանայ՝ նախընթերիք մը:

ԾԱԽՈՒԷ

Ալֆորվիլի մէջ ծախու է տուն մը, գետնայարկ, առաջին յարկ եւ ձեղունի բնակելի յարկ, պատշգամ, մառան, սու – սոլ, աշխատանոց, 200 քառակուսի մեթր պարտէզ, չուրջը՝ դոց, լաւ սպասարկութիւն վայելող թաղամաս:

Հեռաձայնել նախընտրաբար առաւօտը ժամը 10-էն առաջ կամ իրիկունը՝ ժամը 19–էն յետոյ՝

287. 86. 73

Ա՛յրի Տիկին Ցարի Կոէր – Կազար – եան, Տէր եւ Տիկին Մաթիաս եւ Անի Լիլիէսօրս եւ զաւակը՝ Իմա, Տիկին Անժէլ Գ· Կազէր – Կազարեան, զաւակներն ու թոռները, Օր· Ֆուլիկ Պէօրէկ, Տէր եւ Տիկին Նուրհան Կազէր – Կազարեան (Լոս–Անճըլըս), Կազարեան, Լիլիէսօրս, Խաչիճեան, Փափազեան, Գալանտէր, Աւլաժի ընտանիքները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, տագրոջ, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԿԱԶԷՐ – ԿԱԶԱՐԵԱՆի

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ· 26–ին, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Հինգշաբթի, Հոկտ· 1, ժամը 15·30–ին, հայկ· ծէսով·–

Eglise Ste. Marie des Vallées;
Rue Pierre Virol, Gare des Vallées

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի՝ Քո–լոմպի նոր գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

« Դաշնակցութեան Օր »ուան առթիւ, Լիոնէն խումբ մը Դաշնակցական հին ընկերներ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան, իրենցմէ յաւէտ բաժնուած՝ հետեւեալ ընկերներու յիշատակին, Հոկտ· 4, Կիրակի առաւօտ, Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյն մէջ·–

Թ· Այվազեան, Մ· Գէորգեան, Ղ· Քէնէրեան, Ա· Հարէլեան, Ս· Փողհարեան, Խ· Գալուստեան, Մ· Դերձակեան, Ա· Սիմոնեան, Կ· Կէնճեան, Ս· Կէնճեան, Յ· Ռուբէնեան, Յ· Այտընեան, Կ· Մանուկեան, Ս· Նաճարեան, Կ· Խրիմեան, Լ· Ալէմեան, Կ· Չէմլէքեան, Յ· Ներսէսեան, Յ· Պիչաքճեան, Վ· Փանոսեան, Ս· Թիւրքմէնեան, Ս· Սիրականեան, Գ· Քիլէրճեան, Ա· Մարտիրոսեան, Գ· Ամէմեան, Գ· Առաքելեան, Կ· Պետրոսեան, Հ· Վարդանեան, Պ· Ալթունեան, Կ· Գամպէրեան, Ո· Գալուստեան:

Առ ի գիտութիւն՝ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, եւ անոնց յիշատակը յարգողներուն:

à Lyon

au Casino

de Charbonnières...

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ կրօն· Ընկերակցութիւնը եւ Դըպրաց Դասը կազմակերպած են՝

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Շաբաթ, Հոկտ· 3, ժամը 21–էն սկսեալ

Salle Cévennnes de la Foire - Exposition
Ave. Georges Clémenceau - Valence
Avec: Roger Blanchard et son orchestre

Մասնակցութեամբ՝ Արծիւ Պարախումբին (Լիոն – Տէսին), եւ երգիչ՝ ՎԱՐԴԳԷՍի:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր հարազատներուն յիշատակին, Վալանսէն՝ Տիկին Ճինպաշեան 200 Ֆ· կը նուիրէ « Ցառաջ »ին (56–րդ տարեդարձին առթիւ), 200 Ֆ· Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, եւ 100 Ֆ· Աղքատախընամին (ստանալ՝ « Ցառաջ» էն):

ՆՈՒԷՐ

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ դպրոցական շրջանի վերամուտին առթիւ՝ 500–ական Ֆ· կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժ·ին, Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ·ին, եւ Ս· Մեսրոպ Կրթարանին (ստանալ՝ « Ցառաջ »էն):

ՅՈՑՑ

Ի ՆՊԱՍՏ՝

ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

« Հայկական Ազատագրութեան » Կազմակերպութիւնը, յոյցի մը կը հրաւիրէ, Հինգշաբթի, Հոկտ· 1, ժամը 18·30–ին, Փլաս Ֆրանսուա Ա·:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԺԱՖ - ՓԱՐԻԶ

Հայերէնի դասընթացքները կը վերսկսին՝ Հոկտ· 3, Շաբաթ օր, ժամը 17–ին: Դիմել Միութեանս հաւաքատեղին, կամ հեռաձայնել·–

6, *Cité Wauxhall* - 75010 *République*
Tél.: 208. 76. 49

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՍԱԿԵՐԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1-ԷՆ ԵՏՔ

Ինչպէս յայտարարած էինք Յուլիս 3–ի մեր թիւով, « Ցառաջ » անկարելիութեան առջեւ կը դտնուէր աւելի երկար տեւն անփոփոխ պահելու բաժանորդագրութեան իր սակերը: Բացառիկ պատեհութիւն մը տալու համար մեր հաւատարիմ բաժանորդներուն, իրենց առկախ հաշիւները փակելու կամ կանխիկ բաժանորդագրութիւնը վճարելու, օգտուելով ներկայ սակէն, յաւելման թուականը յետաձգած էինք Հոկտ· 1-ին:

Այդ թուականէն սկսեալ, ուրեմն, « Ցառաջ »ի բաժանորդագրութեան նոր սակերն են·–

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 340 Ֆ·
Վեցամսեայ 180 Ֆ·

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 400 Ֆ·

Օդանաւային առաքման սակերու համար, դիմել՝ վարչութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉի Մարսէյլի Վարչ·ը, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, Հինգշաբթի, Հոկտ· 8, ժամը 18–ին, Մշակոյթի Տունը: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի՝ ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

1931 – 1981

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11, ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ·– Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ Եկեղեցւոյ անուան Տօնախմբութեան եւ Հիմնարկութեան 50–ամեակի կրկնակի հանդիսութիւնները տեղի կ'ունենան համանուն եկեղեցւոյ մէջ:

Այս առթիւ, հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ·–
Արեւմտ· Եւրոպայի Հայր· Պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս երգչախումբին կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ Վահրամ ՏԷՎԷՆեանի:

Կը կատարուի նաեւ՝ աւանդական մատաղի օրհնութիւն եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, եկեղեցւոյս ծառայող վախճանեալ՝

Յուսիկ Քհնյ· Ադամեանի, Գէորգ Քհնյ· Նիգամեանի, Ադդէ Քհնյ· Փայլակեանի, Մաշտոց Քհնյ· Թիւֆէնկեանի, եւ այցելու բոլոր հոգեւոր–ականներու, ինչպէս նաեւ՝ հոգաբարձուներու, դպիրներու եւ սատարողաց հոգիներուն ի հանգիստ:

Ցառարտ Պատարագի, հաւաքոյթ սիրոյ սեղանի մը չուրջ, արծարծելու համար յուշերը անցնող յիսուն տարիներու:

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի « ԱՆի » Երգչախումբը, իր ժողովրդական երգերով, ղեկավարութեամբ՝ Հրանդ Աճէմեանի:

Սիրով կը հրաւիրուին՝ Առնուվիլի, Սարսէլի, Կուրնէվիլի, Սէվրանի եւ Անկէնի հաւատացեալները, ներկայ գտնուելու եւ աղօթելու Հայց· եկեղեցւոյ անսահմանութեան համար:

Սկիզբ ժամերգութեան·– 9·30
Ս· Պատարագ·– 10·30

UGAB

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE - PARIS

Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur NAPOLEON BULLUKIAN
Président du Comité Régional de France de l'UGAB
Et la Présidence Effective de
Monsieur NOURHAN FRINGHIAN
Président d'honneur du Comité Régional de France de l'UGAB

Grand Dîner et Bal de Nuit

Dans les salons de l'Hôtel SOFITEL — 8, *Rue Louis Armand - Paris* 15e
Le Samedi, 3 Octobre, à 20 h. 30

PARTIE ARTISTIQUE
Avec la participation du Groupe Folklorique SAYAT - NOVA
Et le Chanteur VICKEN

orchestre Bernard Dededjian

Participation: Dîner et Bal 300 F. — Bal seulement 50 F. (après 23 h.)
Réservation des billets et des tables:
Bureau de l'UGAB — 11, *Square Alboni - Paris* 16e *Tél.*: 520. 03. 18

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

LA CAPPADOCE

DEUX SOIRÉES EXCEPTIONNELLES

LES 9 ET 11 OCTOBRE

avec

ONNIG DINGDJIAN

RESERVEZ VOS TABLES!

67bis, QUAI BLANQUI, ALFORTVILLE 94140

tél. 375.05.30